UNIVERSAL
LIBRARY
OU_204634
UNIVERSAL
LIBRARY

శ్రీ రస్తు

శ్రీగురుభ్యో నమః

శ్రీమద్రాజాధిరాజ రాజపరమేశ్వర వైదికమార్గప్రవర్తక

శ్రీబుక్కణ నరపాలతిలకవందితచరణారవిందైః,

శ్రీపరమగురుచరణనళినయుగళచిరపరివస్యాసమాసాదిత

వైదికలౌకికసంపత్సారస్వతసముపయోగపరికలితత్రిజగద్రంగస్థలీ

నృత్యన్నిజకీర్తినటీకర్ణకుండలీకృతగగనమండలైః,

కర్ణాటకసామ్రాజ్యధౌరంధరీమండితైః

పండితాఖండలైః

నిఖిలామ్నాయమండలవ్యాఖ్యానిఖ్యాతమాహాత్మ్యభూమభిః

అఖిలశాస్త్రగ్రంథనిర్మాణచాతురీశోభితైః సర్వజ్ఞశిరోమణిభిః

శ్రీమాధవాచార్యైః

జనిమృతాంసంసారపంకనిమగ్నానా మాస్తికజనానాం నిశ్శ్రేయసావాప్తయే ప్రణీతః

నిఖిలానర్థనివృత్తిపూర్వకపరమానందావాప్త్యాఖ్యలక్షణ పరమపురుషార్థానన్య

సాధనాద్వైతజ్ఞానవిజయపర్యవసన్నః

శ్రీశంకరవిజయః

శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్యబాలగోపాలతీర్థ

శ్రీపాదశిష్యదత్తవంశావతంస రామకుమార సూను

ధనపతికృత శ్రీశంకరాచార్యవిజయడిండిమాఖ్యవ్యాఖ్యాసమేతః

చెన్నపుర్యాం

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ ఇత్యేతైః

స్వీయ వావిళ్ల ముద్రాక్షరశాలాయాం

ముద్రితస్సన్

భువి విజయతాత్

అక్షయ॥ మాఘ శు॥ ౫

1926

విషయానుక్రమణికా.

CHECKED 1956
Checked 1965

సర్గానుక్రమః		పృష్ఠాంకః.
౧.	ఉపోద్ఘాతః ...	౧
౨	ఆచార్యజన్మాదికథనమ్ ...	౨౨
౩.	దేవావతారాః ...	౪౪
౪.	కౌమారచరితవర్ణనమ్ ...	౬౨
౫.	సన్న్యాసగ్రహణమ్ ...	౯౨
౬	ఆత్మవిద్యాప్రతిష్ఠా ...	౧౩౨
౭.	వ్యాసదర్శనాది చరితవర్ణనమ్ ...	౧౬౦
౮	శ్రీమదాచార్యమండనమిశ్రసంవాదః ...	౧౮౫
౯	శ్రీమదాచార్య సరస్వతీసంవాదః ...	౨౨౨
౧౦	రాజదేహప్రవేశనాదికమ్ ...	౨౪౪
౧౧	ఉగ్రభైరవపరాజయః ...	౨౭౩
౧౨	హస్తామలకాదీనాం శిష్యత్వేన గ్రహణమ్ ...	౨౮౭
౧౩.	బ్రహ్మవిద్యాప్రచారః ...	౩౦౭
౧౪.	పద్మపాదతీర్థయాత్రావర్ణనమ్ ...	౩౨౦
౧౫.	ఆచార్యకృతదిగ్విజయవర్ణనమ్ ...	౩౫౦
౧౬.	శ్రీమదాచార్యాణాం శారదాపీఠవాసవర్ణనమ్...	౪౨౫

అవతరణికా.

శంకరవిజయభావప్రకాశికా.

శ్లో॥ సర్వతంత్రస్వతంత్రాయ సదాత్మాద్వైతవేదినే,
శ్రీమతే శంకరాచార్యాయ వేదాంతగురవే నమః

అథ జగదేవ దుఃఖపంకనిమగ్న ముద్దిధీర్షుః పరమకారుణికః పరమేశ్వరః..

శ్లో॥ "యదా యదా హి ధర్మస్య గ్లాని ర్భవతి భారత,
అభ్యుత్థాన మధర్మస్య తదాఽఽత్మానం సృజామ్యహ"

మిత్యాది ప్రతిజ్ఞాతార్థపరిపాలనాయ

శ్లో॥ "ఆద్యే సత్త్వముని స్సుతాం వితరతి జ్ఞానం ద్వితీయే యుగే,
దత్తో ద్వాపరనామకే తు సుమతి ర్వ్యాసః కలౌ శంకరః"

ఇత్యాదిప్రమాణవచనానుసారేణ శ్రీశంకరాచార్యరూపేణ గృహీతలీలామానుషవిగ్రహ స్సన్నస్మి న్కలియుగే విక్రమశకాదిమేశ్వరనామకచతుర్దశాబ్దమాధవమాసే భూమా వవతీర్యాధీత్య చ విధివ ద్వేదా నభ్యస్య చ సర్వశాస్త్రాణి శ్రీభగవత్కృష్ణద్వైపాయనప్రణీత బ్రహ్మసూత్రాణాం సకలోపనిషదాదీనాం చాద్వైతపరతయా భాష్యాణి వ్యాకృత్య తత్ప్రచారార్థం బౌద్ధచార్వాకాదివేదబాహ్యదుర్మతాని కేవలకర్మపరా న్మీమాంసకాదీంశ్చ నిరాకృత్య విజిత్య చ తన్మతప్రవర్తకా న్విదుష స్స్వమతపరా న్కృత్వా బ్రహ్మావతారభూతం మండనమిశ్రం వాదే జిత్వా, దత్వా చ తస్మై సన్న్యాసాశ్రమం, వశీకృత్య చ తత్పత్నీభూతాం సరస్వతీం, స్థాపయిత్వా చ ఋశ్యశృంగాశ్రమాదా వుషిత్వా చ తత్ర ద్వాదశాబ్ద మృశ్యశృంగాశ్రమే అధ్యాపయిత్వా చ సూత్రభాష్యాదిసకలాద్వైతగ్రంథా న్నైరంతర్యేణ తత్పూజార్థ మద్వైతవిద్యాప్రచారార్థం చ కృత్వా చ సురేశ్వరపద్మపాదహస్తామలకతోటకనామకశిష్యస్థాపనాది కాంచ్యాదిక్షేత్రస్థితాష్టాదశశక్తిపీఠేషు నిర్మాయ చ యంత్రోద్ధారాదికం సంప్రాప్య చ తత్తత్ప్రసాదా దణిమాద్యష్టైశ్వర్యసిద్ధిం, సంస్థాప్య చ షడ్దర్శనాని, గత్వాచ కాశ్మీరదేశ మధిరుహ్య చ శారదాసంబంధి సర్వజ్ఞపీఠం, గత్వా చ బదరికాశ్రమముషిత్వా చ తత్ర కానిచి ద్దివసాని సంప్రాప్య చ కేదారక్షేత్రం సంప్రార్థితస్సన్ స్వర్లోక మాగచ్ఛేతి సర్వదేవై స్సంస్తుత శ్చ సిద్ధచారణై రారూఢ స్సన్నిజం వృషభం ప్రతస్థే నిజావాసం కైలాస మితి

౧ తత్రాదౌ శ్లో॥ "న గాయత్ర్యాః పరం మంత్రం న మాతుః పరదైవత" మితి వచనేన సర్వైర్వ ర్ణాతు రాజ్ఞా సర్వథా పరిపాలనీయే త్యాది ధర్మం

తుర్యాశ్రమే స్థిత్వాఽపి మాతృచరమకర్మాచరణాదినా లోకా ననుశాస్య లోకా చార్యత్వ మవాప అత్ర మానం,

“ఆచినోతి హి శాస్త్రాణి హ్యాచారే స్థాపయత్యపి,
స్వయ మాచరతే యస్మా త్తస్మా దాచార్య ఇష్యత” ఇతి.

౨. ఆచార్యదత్తేన కర్మభ్రంశాదిరూపకేరళదేశస్థశాపేనాపత్కాలే సమీపవ ర్తిభి స్సహాయ స్సర్వథా కర్తవ్య ఇతి విధ్యుక్తాననుష్ఠానే దుర్జననిగ్రహోఽప్యా చార్యై రేవ కార్య ఇతి చానుశిక్షితమ్.

౩. స్వస్య సాక్షా చ్ఛివావతారత్వా ద్విదితసర్వతత్త్వరహస్యా అపి శ్రీశంక రాచార్యా గురూపదేశం వినాఽఽత్మవిచారో న కార్య ఇత్యర్థం శ్రీగోవిందయోగీంద్ర సందర్శనవందనాదిభిః ప్రకాశితవంతః

౪ లోకే సాంసారికసుఖ మకించిత్కర మిత్యంశం బ్రహ్మచర్యాశ్రమ ఏవ తుర్యాశ్రమం స్వీకృత్య ప్రకటీకృతవంతః

౫ “యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠ స్తత్తదేవేతరో జనాః” ఇత్యాది గీతా చార్యవాక్యం హృది నిధాయ దేహాంతరం స్వీకృత్య కామతంత్రరహస్యం జ్ఞాత్వా సరస్వతీజయాది కృతవంత ఇత్యనేన యత్యాశ్రమిస్త్రీప్రశంసయో స్తేజ స్తిమిరసామ్య మనుభూతస్యైవ తత్త్వజ్ఞత్వం చ సూచితవంతః

౬. గురుశుశ్రూషయైవ విద్యావాప్తి రిత్యర్థం స్వపరిచర్యాతత్పరం తోటకా చార్యం మనసాఽనుగృహ్య చతుర్దశవిద్యాపారీణం చకారేత్యనేన స్ఫుటీకృతవంతః.

౭ స్వయం బ్రహ్మచర్యే స్వీకృతతుర్యాశ్రమోఽపి గృహస్థాశ్రమిమండ నార్యానుగృహీతసన్న్యాసాశ్రమేణ తద్వితీర్ణశృంగగిరి పీఠాధిపత్యేనచ సర్వజ్ఞత్వాది గుణవిశిష్టక్రమసన్న్యాసినామపి పీఠాధిపత్యం ప్రపంచితం

౮ ప్రాభాకరాదిశిష్యాణాం జగద్గురుకృతతత్త్వోపదేశేన సాధనచతుష్టయసంప న్నానాం గృహస్థానా మపి బ్రహ్మవిద్యాధికారో వరీవర్తత ఇతి విశదీకృతః

౯ శ్రీభగవత్పాదపూజ్యాచరితతీర్థయాత్రా తత్రత్యదేవతాదర్శనాదినా తీర్థ యాత్రాదికం జ్ఞానిభి రప్యాచరణీయ మితి స్పష్టీకృతం

౧౦. లోకాచార్యకృతాఽఽసేతుహిమాచలసకలదేశసంచారత త్తద్దేశస్థవిమత దూరీకరణ స్వమతస్థాపనాదినా జగద్గురుపీఠాధిపై రనవరత మేవ దుర్మతఖండనపూర్వ కస్వమతస్థాపనాదికమైదంపర్యేణ కర్తవ్య మితి బహుళీకృతం.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీ గణేశాయనమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

ప్రథమసర్గ ప్రారంభః

మూ ప్రణమ్య పరమాత్మానం శ్రీవిద్యాతీర్థరూపిణమ్, ప్రాచీన

శ్రీమద్విష్ణు మజాభివంద్యచరణం గోపాదికారాధితం వందే పూర్ణసితాస్త్ర సౌమ్యవదనం సంసారతాపాపహమ్, సత్యం జ్ఞాన మనంత మాద్యవిధురం గోభారసంహారకం సర్వాత్మాన మపాస్తసర్వ మమలం విశ్వేశ్వరం శంకరమ్. ౧. నమ శ్రీబాలగోపాలతీర్థాన్ వ్యాసముఖా న్మునీన్, విఘ్నహర్తౄ న్గణేశాదీ న్పండితాం శ్చ విమత్సరాన్ ౨. వ్యాఖ్యానరహితస్యాస్య వ్యాఖ్యానం డిండిమాభిదమ్, క్రియతే స్వీయబోధాయ ప్రమాదః క్షమ్యతాం బుధైః 3 నిఖిలానర్థనివృత్తిపూర్వకపరమానందావిర్భావలక్షణపరమపురుషార్థానన్యసాధనాద్వైతజ్ఞానవిజయపర్యవసన్నం శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయ మావిష్కర్తుం గ్రంథ మారభమాణః శ్రీమా న్మాధవాచార్య స్తస్య నిర్విఘ్నపరిసమాప్త్యాదిసిద్ధయే ఽవిగీతశిష్టాచారానుమితశ్రుతిప్రమితకర్తవ్యతాకం విషయప్రయోజనసూచకం మంగళ మాచరన్ చికీర్షితం ప్రతిజానీతే ప్రణమ్యేతి పరమాత్మానం పరమేశ్వరం ప్రణమ్య ప్రాచీనశంకరజయే సారః మయా మాధవేన సంగృహ్యతే - సంగ్రహత్వేనాస్ఫుటత్వ మాశంక్యాహ-స్ఫుటం యథా స్యా త్తథేతి - పరమాత్మానం విశినష్టి శ్రీవిద్యాతీర్థరూపిణం - అనేన స్వగురోః శ్రీవిద్యాతీర్థస్యేశ్వరావతారత్వం తత ఏవ సర్వజ్ఞత్వం చ సూచితమ్ - అన్యేషా మపి పరమాత్మని స్వగురౌ చ తుల్యభక్త్యైవ నిశ్శ్రేయసప్రాప్తి రిత్యపి ధ్వనితం-తథా చ శ్రుతిః. 'యస్యదేవే పరా భక్తి ర్యథా దేవే తథా గురౌ, తస్యైతే కథితా హ్యర్థాః ప్రకాశంతే మహాత్మనః' ఇతి. యద్వా పరం పరమేశ్వరం సర్వాత్మానం శివం ప్రణమ్యేత్యర్థః. తం విశినష్టి - శ్రీవిద్యాతీర్థరూపిణం తార్కికాదికల్పితైః కుతర్కై ర్మలినీకృతాయా విద్యాయాః సరస్వత్యా స్తన్మలాపకరణేన శోధకత్వాత్ విద్యాతీర్థః-శ్రియా బ్రహ్మవిద్యాత్మికయా యుం

శంకరజయే సార స్సంగృహ్యతే స్ఫుటమ్ ౧ *యద్వద్ఘటానాం పటలో విశాలో విలోక్యతేఽల్పేకిల దర్పణేపి, తద్వన్మదీయే లఘుసంగ్రహేఽ

క్తః శ్రీవిద్యాతీర్థో భగవాన్ భాష్యకారః తద్రూపిణమ్ తథాచోక్తం సంక్షేపశారీరకాచార్యైః. ''వక్తార మాసాద్య య మేవ నిత్యా సరస్వతీ స్వార్థసమన్వితాఽఽసీత్, నిరస్తదుస్తర్కకలంకపంకా నమామి తం శంకర మర్చితాంఘ్రి'' మితి శివావతారత్వం చభగవతో భాష్యకారస్య శివపురాణాదే రవగంతవ్యం తథాచోక్తం శివపురాణే. 'వ్యాకుర్వన్ వ్యాససూత్రార్థం శ్రుతే రర్థం యథోచివాన్, శ్రుతే ర్న్యాయ్య స్సఏవార్థ శ్శంకర స్సవితా న నః' యద్వాఽఽత్మానం ప్రత్యగభిన్నం పరం పరమేశ్వరం శ్రీ ర్నామ విద్యాశబ్దేన పరాపరవిద్యే తత్ప్రాప్త్యా మోక్షదేవలోకౌ చ గృహ్యేతే-తీర్థశబ్దేన-'తీర్థం శాస్త్రాధ్వర క్షేత్ర పాత్రోపాధ్యాయమంత్రిషు, అవతారర్షి జుష్టాంభః స్త్రీ రజస్సు చ విశ్రుత' మితి-విశ్వోక్తాని శాస్త్రాణి గృహ్యంతే తద్రూపిణం సర్వాత్మకమిత్యర్థః-'సర్వంఖల్విదం బ్రహ్మ ఏక మేవాద్వితీయ'మిత్యాదిశ్రుతేః-తథాచ శ్రీమచ్ఛంకర జయనిరూపణేన తదుక్తస్య బ్రహ్మాత్మభావస్యైవ జయ ఇతి స ఏవాజ్ఞాతస్స న్విషయో జ్ఞాత స్స న్ప్రయోజనం - ఆచార్యవిజయజ్ఞానం త్వవాంతరప్రయోజనమితి పరమేత్యాదినా సూచితమ్,అత్రానేకార్థశబ్దన్యాసాత్ శ్లేషాలంకార స్తదుక్తమ్-'నానార్థసంశ్రయః శ్లేష' ఇతి - 'దేవతావాచకా శ్శబ్దా యే చ భద్రాదివాచకాః, తే సర్వే చ న నింద్యాః స్యు ర్లిపితో గణతోఽపిచే'త్యుక్తత్వా జ్జగణాదిప్రయోగో నదోషావహ ఇతి మంతవ్యమ్. ౧. నను ప్రాచీనశంకరజయ ఉదాహృతానాం శాంకరవాక్యానాం సార స్త్వదీయే సంగ్రహే కథ మవలోకనీయ స్తవ సంగ్రహస్యాల్పత్వాదితిచే త్తత్రాహ. యద్వదితి. యద్వ ద్ఘటానాం కుంభానా మిభశిరసాం వా అద్రిశృంగాణాం వా పటలః సముదాయో విశాలో విస్తృతోఽల్పేఽపి దర్పణే విలోక్యతే కిలేతి ప్రసిద్ధమ్- తద్వదస్మిన్ బుద్ధిస్థే మదీయే లఘు సంగ్రహే శాంకరవాక్యానాం సార ఉద్వీక్ష్యతాం సమ్యగవలోక్యతాం ఉపమాలంకారః - 'సాధర్మ్య ముపమా భేదః' ఇత్యుక్తేః - ఇంద్రోపేంద్రవజ్రామిశ్రణా దుపజాతివృత్తం * 'అనంతరోదీరితలక్ష్మభాజా

---

* వ్యాసాచలప్రముఖ పౌర్వికపండితక్ష్మా భృత్సంభృతోచ్చతరకావ్యతరో స్సుగూఢాత్, విద్వన్మధువ్రతసుఖో సురసానిసర్వాణ్యాదాతుమర్థ కుసుమాన్యహ మక్షమోఽస్మి. యత్సా దనల్పధిషణో స్పృణినాగృహీతుం శక్యం తదత్ర సరసం సకలం గృహీత్వా, కాంచిన్మహేశ్వరగురుస్మృతభావమాహ స్సంక్షేపశంకరజయప్రజనం కరోమి

స్మిన్నుద్వీక్ష్యతాం శాంకరవాక్యసారః ౧ యథాఽతిరుచ్యే మధురే
ఽపి రుచ్యాత్పాదాయ రుచ్యంతరయోజనాఽర్హా, తథేష్యతాం
ప్రాక్కవిహృద్యపద్యే ష్వేషాఽపి మత్పద్యనివేశభంగీ ౨ స్తుతోఽపి
సమ్యక్కవిభిః పురాణైః కృత్యాఽపి న స్తుష్యతు భాష్యకారః,
క్షీరాబ్ధివాసీ సరసీరుహాక్షః క్షీరం పునః కిం చకమే న గోష్ఠే ౩
పయోబ్ధివివరీసు నిస్సృతసుధాధురీధురీణ ఫణితాధరీకృతఫణా

పాదా యదీయా వుపజాతయ స్తాః' ఇతి లక్షణాత్ ౨. అ ప్రాచీనశంకరజయస్య వైయర్థ్య మాశంక్యాహ —యథేతి. యథాఽతిరుచ్యే ఽత్యంత మభిలాషవిషయే మధురే రుచ్యాత్పాదాయ రుచ్యాంతరస్య సలవణస్య యోజనాఽర్హా యోగ్యా తథా ఏషా మత్పద్యనివేశభంగీ మదీయానాం పద్యానాం నివేశస్య విన్యాసస్య భంగీ రీతి రపి ప్రాచః కవేః హృద్యేషు మనోజ్ఞేషు పద్యేషు రుచ్యాత్పాదాయ ఇష్యతా మిత్యర్థః. 3. యద్యపి పురాణైః ప్రాచీనైః కవిభిః – సమ్యక్ స్తుత స్తథా ఽపి నో ఽస్మాకం కృత్యా భాష్యకార స్తుష్యతు, అభ్యర్థనాయాం లోట్ - బహువచనం వాఙ్మనసికాయాభిప్రాయేణ - నను స్వల్పయా తవ కృత్యా కథం తస్య తుష్టి రిత్యాశఙ్క్యాఽఽప్తకామస్య పరమేశ్వరస్య భక్త్యా కృతేన స్వల్పేనా ప్యధికా దధికతరా తుష్టి రిత్యాహ క్షీరాబ్ధివాసీతి-క్షీరాబ్ధౌ క్షీరసముద్రే వస్తుం శీల మస్యాస్తీతి తథా-కమలసదృశే ఽక్షిణీ నేత్రే యస్య స సరసీరుహాక్షో భగవాన్ విష్ణు ర్గోష్ఠే వ్రజే ప్రేమభరాక్రాంతాభి ర్గోపిభి ర్దీయమాన మల్పం దుగ్ధం కిం పున ర్న చకమే ఽపితు కామితవా నేవే త్యర్థః. ని 'వ్రజ స్స్యా ద్గోకులం గోష్ఠ' మితి వైజయంతీ-అత్ర స్తుతిక్షీరయో ర్బింబ ప్రతిబింబభావా ద్దృష్టాంతాలంకారః. * 'దృష్టాంతః పున రేతేషాం సర్వేషాం ప్రతిబింబన' మిత్యుక్తేః ౪ తస్మా చ్ఛివం సుఖం కరోతీతి శివంకరః అతఏవ సుశఙ్కర ఇత్యభిధా సంజ్ఞా యస్య శివంకర శ్చాసౌ సుశంకరాభిధ శ్చ సచాసౌ జగతాం గురు శ్చ తస్య శివంకర సుశంకరస్య జగద్గురో ర్భగవతో భాష్యకారస్య ప్రాయశో యశో హృదయశోధకం కలయితు మనుసంధాతుం కథయితుం వా సమీహామహే సంపూర్వకస్య చేష్టార్థకస్య ఈహా ధాతో ర్లటి రూపం సమ్యక్చేష్టాం ప్రయత్నం కుర్మః క్వచిదన్యయశసో ఽపి కథనా త్ప్రాయశ ఇత్యుక్తం తం విశినష్టి - పయోబ్ధేః క్షీరసముద్రస్య వివరీభ్యః సూక్ష్మఛిద్రేభ్యః సునిస్సృతాయాః సుధాయా అమృతస్య ఝరీణాం సూక్ష్మప్రవాహాణాం మాధురీ మధురతా తస్యాః సకాశా ద్ధురీణం శ్రేష్ఠ మతిమధురం యత్ భణితం భాషితం తేనాధరీకృతః ఫణాధరాణాం సర్పాణా మధీశితా నియంతా

ధరాధీశితుః, శివంకరసుశంకరాభిధజగద్గురోః ప్రాయశో యశో హృద
యశోధకం కలయితుం సమీహామహే ॥౨॥ క్వేమే శంకరసద్గురో
ర్గుణగణా దిగ్జాలకూలంకషాః కాలోన్మీలితమాలతీపరిమళావష్టంభము
ష్టింధయాః, క్వాహం హంత తథాఽప సద్గురుకృపాపీయూషపారం
పరీ మగ్నోన్మగ్నకటాక్షవీక్షణబలా దస్తి ప్రశస్తాఽర్హతా ౩ ధన్యం
మన్యవివేకశూన్యసుజనంమన్యాధికన్యానటీనృత్యోన్మత్తనరాధమాధమ

శేషో యేన తస్య అత్ర రేఫస్యాసకృదావృత్త్యా వృత్త్యనుప్రాస శ్శబ్దాలంకారః - 'ఏక స్యాప్యసకృ త్పరః' ఇత్యుక్తేః-పృథ్వీవృత్తం * 'జ సౌ జ స య లా వసు గ్రహ యతి శ్చ పృథ్వీ గురు' రితి లక్షణాత్ ॥౨॥ అ శఙ్కరగుణానువర్ణనే స్వస్యానర్హతా మాశంక్య పరిహరతి క్వేతి. 'స దేవ సోమ్యేద మగ్ర ఆసీ దేకమేవా ద్వితీయ'మిత్యాది శ్రుత్యుక్తసదద్వితీయస్య బోధకత్వా త్సద్గురు స్సతాం వా గురు శ్శఙ్కర శ్చాసౌ సద్గురు శ్చ తస్య గుణానా ఙ్గణా స్సమూహాః దిగ్జాలస్య కూలం రోధం కష న్తి ఘ్నన్తీతి దిగ్జాలకూలంకషాః - సర్వకూలేత్యాదినా ఖచ్ 'అరు ర్ద్విష దజ న్తస్యే'తి ముమ్-దిగ్జాల ముల్లఙ్ఘ్య గతా ఇత్యర్థః కాలేన వసన్తాదికాలేనోన్మీలితానాం ప్రఫుల్లితానాం మాల తీత్యుపలక్షణం-మాలత్యాదిపుష్పాణాం పరిమళో విమర్దోత్థో జనమనోహారోగన్ధ స్తస్యా వష్టమ్భస్య స్తమ్భస్య ముష్టిన్ధయాః ముష్టిం నిష్పీడ్య ధయన్తి పిబన్తీతి తే కాలోన్మీలిత మాలతీపరిమళఘునా దప్యధికతరసుఖకరా ఇత్యర్థః-నాడీముష్ట్యోశ్చేతిఖశ్ -ఇమే ప్రసి ద్ధాః క్వాహం జంతు రత్యంతాయోగ్యః క్వ యద్యపీత్యధ్యాహార్యం హంతేతి హర్షే తథాఽపి సద్గురో ర్విద్యాతీర్థస్య శంకరస్య వా కృపారూపస్య పీయూషస్యామృతస్య పారంపర్యాం పరంపరాయాం మగ్నేనోన్మగ్నేన చ కటాక్షేణ నిమీలనే మగ్నత్వ స్యోన్మీలన ఉన్మగ్నత్వస్య చాఽఽరోపః వీక్షణ మేవ బలం తస్మా త్ప్రశస్తా యోగ్యతా మమాస్తీత్యర్థః - అననురూపయో ర్ఘటనా వర్ణనేన - 'విషమం వర్ణ్యతే యత్ర ఘట నాఽననురూపయో' రిత్యుక్తేన విషమేణ ప్రాప్తాయా అనర్హతాయా విచార్య రూప కేణ ప్రతిషేధా దాక్షేపాలంకారస్య * ఆక్షేప స్స్వయ ముక్తస్య ప్రతిషేధో విచా రణా దిత్యుక్తస్య తాభ్యాం సంకరః-'అవిశ్రాంతి జుషా మాత్మన్యంగాంగిత్వం తు సంక రః' ఇత్యుక్తేః-'సూర్యాశ్వై ర్మ స జ స్తతాస్స గురవ శ్శార్దూలవిక్రీడితం.' ౩. అధన్య మకృతార్థ మాత్మానం ధన్యం మన్యంత ఇతి ధన్యంమన్యా-అసజ్జనం దుర్జన మాత్మానం సుజనం మన్యంత ఇతి సుజనం మన్యాః ఉక్తసూత్రేణ ముమ్ - అర్థ స్సముద్రస్య

కథాసంమర్దదుష్కర్దమైః, ధిగ్ధాం మే గిరి మద్య శంకరగురుశ్రీడాస
ముద్యద్యశః పారావారసముచ్ఛలజ్జలఝరై స్సంక్షాళయామి స్ఫు
టమ్ ౭ వంధ్యాసూనుఖరీవిషాణసదృశక్షుద్రక్షితీంద్రక్షమా శౌ
ర్యౌదార్యదయాదివర్ణనకలా దుర్వాసనావాసితాం, మద్వాణీ మధి
వాసయామి యమిన స్త్రైలోక్యరంగస్థలీ నృత్యత్కీర్తినటీపటీరపటలీ
చూర్ణై ర్వికీర్ణైః క్షితౌ. ౮ పీయూషద్యుతిఖండమండనకృపాపూరాంత
రశ్రీగురుప్రేమస్నేమసమర్ఘ్యార్ఘ్యమధురవ్యాహారసూనోత్కరః, ప్రౌఢ

ఃన్యా లక్ష్మీః సైవ నటీ చంచలత్వా న్నర్తకీ తస్యా నృత్తేన నర్తనేనోన్మత్తా ధన్యం మన్యా శ్చ తే వివేకశూన్యా శ్చ సుజనం మన్యా శ్చాధికన్యానటీనృత్యేనోన్మత్తా శ్చేతి ద్వంద్వో వా ద్వయో ర్ద్వయోః కర్మధారయే ద్వంద్వో వా తే చ తే నరాధమేభ్యో ఽప్యధమా శ్చ తేషాం కథా - యద్వా తేషాం నరాధమానా మధమా శ్చ తాః కథా శ్చ తాసాం సంమర్దాః సంఘర్షా ఏవ దుష్కర్దమా దుష్టపంకా స్తై ర్దిగ్ధాం లిప్తాం మే గిరం వాచం అద్య శంకరగురోః శ్రీడయా సముద్యద్యశ ఏవ పారావార స్సముద్రః ని 'పారావార స్సరిత్పతి' రిత్యమరః-తస్య సముచ్ఛలద్భి ర్జలఝరై ర్వారి ప్రవాహైః - సంక్షాళయామి స్ఫుటం యథా స్యా త్తథా సమ్య క్ప్రక్షాళయామీత్యర్థః - తథాచోక్తం భగవతా వేదవ్యాసేన * 'అసత్కీర్తన కాంతారపరివర్తన పాంసులాం-వాచం శౌరికథాలాపై ర్గంగయేవ పునీమహే' ఇతి-అత్ర రూపకవృత్త్యనుప్రాసయో రన్యోన్యనిరపేక్షయో రేకత్ర సమావేశా త్తిలతండులవ త్సంసృష్టిః * 'సైషా సంసృష్టి రేతేషాం భవే దైక్యా దిహ స్థితి' రిత్యుక్తేః ౭ వంధ్యాసుతేన గర్దభీశృంగేణ చ తుచ్ఛేన తుల్యా యే క్షుద్రాణాం క్షితీంద్రాణాం రాజ్ఞాం క్షమా శౌర్యౌదార్యదయాదయ స్తేషాం వర్ణనస్య యాకలా తల్లక్షణయా దుర్వాసనయా దుర్గంధినావాసితాం దుర్గంధివ్యాప్తాం స్వవాచం-యమినో యతేః-శ్రీశంకరస్య త్రైలోక్యలక్షణాయాం రంగస్థల్యాం నృత్యభూమిప్రదేశే నృత్యంతీ చాసౌ కీర్తిలక్షణా నటీ తస్యాః పటీరస్య చందనస్య పటలీ సమూహః తస్యాశ్చూర్ణైః క్షితౌ పృథివ్యాం వికీర్ణైః ప్రసృతైరధివాసయామి సుగంధయామి. ౮. అయం ప్రౌఢో నవకాళిదాసస్య మాధవస్య కవితా సంతానరూపః సంతానకః కల్పవృక్షో ఽద్య సముద్యత స్సుమనసాం పండితానాం హర్షలక్షణామోదపరంపరాం దద్యాత్ - యథా కల్పవృక్ష స్సుమనసాం దేవానాం ఆమోదస్యాతిసమాకర్షిణో గంధస్య సంతతిం దదాతి తద్వ దిత్యర్థః తం

ఽయం నవకాళిదాసకవితాసంతానసంతానకో దద్యా ద్దద్యా త్సముద్యత
త్సుమనసా మామోదపారంపరీమ్ ॥ సామోదై రనుమోదితా మృగ
మదై రానందితా చందనై ర్మందారై రభినందితా ప్రియగిరా కాశ్మీ
రజైః స్మేరితా, వాగేషా నవకాళిదాసవిదుషో దోషోజ్ఝితా దుష్కవి
వ్రాతై ర్నిష్కురుష్కైః క్రియేత వికృతా ను స్తురుష్కై రివ ౧౦
యద్వా దీనదయాళవ స్సహృదయాః సౌజన్యకల్లోలినీదోలాందోలన
ఖేలనైకరసికస్వాంతా స్సమంతా దమీ, సంత స్సంతి పరోక్తిమౌక్తిక

విశినష్టి - పీయూషద్యుతే రమృతాంశో శ్చంద్రస్య ఖండ శ్శకలః మండన మలంకారో యస్య తస్య శివస్య కృపారూపాంతరస్య శ్రియా యుక్తస్య గురో ర్యత్నేప్సిష్ణః స్థేమ్నా స్థైర్యేణ సమర్హాణం సమ్యక్పూజనం తస్మి న్నర్హా యోగ్యా మధురా వ్యాహారా ఉక్తయ ఏవ సూనాని పుష్పాణి తేషా ముత్కరో నిచయో యస్మిన్ సః - అత్ర కవితాసంతానస్య కల్పవృక్షేణాభేదేన రూపేణ రంజనా ద్రూపకాలంకారః తదుక్తం- 'విషయ్యభేదతాద్రూప్యరంజనం విషయస్య యత్, రూపకంత'దితి ॥. అ సుమనసాం సుఖకర మపి వస్తు కుమనోభి ర్వికృతం క్రియత ఇత్యాలోచ్య స్వవాచి వికారప్రాప్తిం సంభావ్యాహ. సామోదై రితి ఆమోదేన హర్షేణ వా సహితై ర్మృగాణాం మదైః కస్తూరికాసంజ్ఞకై రనుమోదితా శ్లాఘితా సామోదై రిత్యస్యోత్తరత్రాపి సమ్బన్ధః - సామోదై శ్చందనై రానందితా ఽభినందితా తథా సామోదై ర్మందారైః ప్రియగిరాభినందితా తథా సామోదైః కాశ్మీరజైః ప్రియగిరా స్మేరితా వికాసితా శ్లాఘితా దోషై ర్వివర్జితా ఽపి ధేను ర్యద్వా దోషా రాత్రి స్తస్యా ముజ్ఝితా స్వస్థానా ద్విముక్తా నిష్కురుషై స్తురుష్కైః మ్లేచ్ఛై ర్యథా వికృతా క్రియతే ని. 'తురుష్క స్సిల్హకే మ్లేచ్ఛజాతౌ' ఇతి మేదినీ-తద్దైవ భూతా సర్వదోషవినిర్ముక్తా నవీన కాళిదాసస్య విదుషో మాధవస్యైషా వా గుప్తానాం కవీనాం సముదాయై రతఏవ నిష్కురుషై ర్వికృతా వికార మన్యథాభావం ప్రాప్తా క్రియేతేత్యర్థః. ౧౦. అ. ఏవంప్రాప్తా మనంతాం చింతాం కావ్యకరణే ప్రతిబంధకాం వారయతి యద్వేతి యద్వా దీనేషు దయాళవ స్సహృదయాః పరకీయశ్రమాద్యభిజ్ఞాః సౌజన్యాత్మికాయాం కల్లోలిన్యాం నద్యాం దోలాందోలనం ఇతస్తతో భ్రమణం తదాత్మకం య త్ఖేలనం తస్మి న్నేవైకం ముఖ్యం రసికం స్వాంతం మనో యేషాం తే-పరోక్తిం మౌక్తికవజ్జానంతీతి తథాభూతా అమీ సంతః సమంతాత్సంతి-అతో ఽనంతయా చింతయా కిం

జుషః కించింతయా ఽనంతయా యద్వా తుష్యతి శంకరః పరగురుః కారుణ్యరత్నాకరః ౧౧ ఉపక్రమ్య స్తోతుం కతిచన గుణాన్ శంకర గురోః ప్రథగ్నా శ్లోకార్ధే కతిచన తదర్ధార్ధరచనే, అహం తుష్టూషు స్తా సహసా కలయే శీతకిరణం కరాభ్యాం మాహర్తుం వ్యవసితమతే స్సాహసికతామ్ ౧౨ తథా ఽప్యుజ్జృంభంతే మయి విపులదుగ్ధాబ్ధిలహ రీలసత్కల్లోలాళీలసితపరిహాసైకరసికాః, అమీ మూకా న్వాచాల యితు మపి శక్తా యతిపతేః కటాక్షాః కించిత్రం భృశ మఘటితాభీష్ట ఘటనే అస్యజ్జిహ్వాగ్రసింహాసన ముపనయతు స్తోత్రధారా ముదారా

న కిమపి సా నకర్తవ్యేత్యర్థః - తేషాం దౌర్లభ్య మాశంక్యాహ యద్వా - కారుణ్యస్య రత్నాకర స్సముద్రః-పరగురు శ్రీశంకర స్తుష్యతి తథా చ తత్సంతుష్ట్యర్థ మవశ్యం యతితవ్య మితిభావః-అత్ర పూర్వశ్లోకా త్ప్రస్తుచింతాయా యద్వేత్యాదినా ప్రతి షేధా దాక్షేపాలంకారః ౧౧ అ నను యత్ర శ్రీశంకరగుణవర్ణనే బహవో ఽపి ప్రథగ్నా స్తత్ర ప్రవృత్తస్య తవ సాహసమాత్ర మేవేతి చే త్సత్యం తథాఽపి గురు కటాక్షా అఘటిత మపి మదభీష్టం ఘటయితుం శక్తా ఇత్యాహ ఉపక్రమ్యేతి ద్వాభ్యాం. శ్రీశంకరగురో ర్గుణాన్ స్తోతు ముపక్రమ్య కతిచన కేచిత్ శ్లోకార్ధే ప్రథగ్నాః కేచిత్తు శ్లోకపాదరచనే ప్రథగ్నాః కతిచన ప్రథగ్నా అపితు సర్వ ఏవ ప్రథగ్నా ఇతివా - అహం తాన్ తథాభూతాన్ గుణాన్ తుష్టూషుః స్తోతు మిచ్ఛు రహసా అత్యంత మన్యాయ్యం - శీతకిరణం చంద్రం కరాభ్యాం హస్తాభ్యా మాహర్తుం వ్యవ సితమతేః వ్యవసితా నిశ్చితా మతి ర్యస్య తస్య బాలస్య సాహసికతాం కలయే సంపాద యామి - అత్ర స్వస్మిం స్తద్గతసాహసికతా పదార్థారోపా న్నిదర్శనాలంకారః. * 'పదార్థవృత్తి మప్యేకే వదంత్యన్యాం నిదర్శనా' మిత్యుక్తేః-శిఖరిణీ * 'రసై రుద్రై శ్ఛిన్నా యమనసభలాగ శ్శిఖరిణీ'తి లక్షణాత్ ౧౨. యద్యప్యేవం తథా ఽపి విపులానాం దుగ్ధాబ్ధేః క్షీరసముద్రస్య లహరీణాం ప్రవాహాణాం లసంత శ్చకాసంతో యే కల్లోలా బృహత్తరంగా స్తేషా మాళిః పఙ్క్తి స్తస్యాః లసితే పరిహాస ఏకరసికా ముఖ్యరసికా స్తతో ఽప్యతిస్వచ్ఛా యతిపతే ర్విద్యాతీర్థస్య శంకరస్యాఽమీ కటాక్షా మూకా నపి వాచాలయితుం శక్తా స్సమర్థా మయి ఉల్లసంతి - అతః అఘటితం యద భీష్టం తస్య మమాఘటితాభీష్టస్య ఘటనే భృశ మతిశయేన శక్తా ఇత్యత్ర కించిత్రం కిమప్యాశ్చర్యం న భవతీత్యర్థః - భృశ మఘటితాభీష్టస్య ఘటనే కించిత్ర మితివా. ౧౩. అ. ఏవమపి చిత్తస్థైర్య మలభమానో జగజ్జననీం సరస్వతీం ప్రార్థయతే. అస్మదితి.

మద్వైతాచార్యపాదస్తుతికృతసుకృతోదారతా శారదాంబా, నృత్య
న్మృత్యుంజయోచ్చై ర్ముకుటతటకుటీనిస్స్రవత్స్వస్స్రవంతీకల్లోలోద్వే
లకోలాహలమదలహరీఖండిపాండిత్యహృద్యామ్ ౧౭ క్వేదం శంకర
సద్గురో స్సుచరితం క్వాహం వరాకీ కథం నిర్బధ్నాసి చిరార్జితం మమ
యశః కిం మజ్జయస్యంబుధౌ, ఇత్యుక్త్వా చపలాం పలాయితవతీం
వాచం నియుఙ్క్తే బలా త్ప్రత్యాహృత్య గుణస్తుతౌ కవిగణ శ్చిత్రం
గురో ర్గౌరవమ్ ౧౮ రూఢైకాక్షరవాఙ్నిఘంటుశరణై రౌణాదికప్ర
త్యయప్రాయై ర్హంత యజంతదంతురతరై ర్దుర్బోధదూరాన్వయైః, క్రూ

అద్వైతాచార్యపాదస్తుత్యా శ్రీశఙ్కరాచార్యపాదస్తుత్యా కృతం సంపాదితం యత్సు
కృతం పుణ్యం తేనోదారతా యస్యాః-కృతం సుకృతం యేన తస్మి న్మయి ఉదారతా
యస్యా ఇతి వా సా శారదాంబా - నృత్యతో మృత్యుంజయస్య శివస్యోచ్చై ర్ముకుట
తటకుట్యా నిస్స్రవంతీ యా స్వస్సరి ద్గంగా తస్యాః కల్లోలానా ముద్వేలో ఽనతి
వేలో ఽత్యర్థో యః కోలాహల స్తస్యయో మదో గర్వో ఽహంకార స్తస్య లహరీణాం
ఖండి ఖండనకర్తృ య త్పాండిత్యం తేన హృద్యాం మనోజ్ఞాం - ఉదారాం విశా
లాం స్వీయాం వ్యాహారధారాం - అస్మజ్జిహ్వాగ్ర మేవ సింహాసన ముపనయతు జిహ్వా
గ్రలక్షణసింహాసనసమీపం ప్రాపయతు - అభ్యర్థనాయాం లోట్ - స్రగ్ధరా. *
'మ్రభ్నై ర్యానాం త్రయేణ త్రిమునియతియుతా స్రగ్ధరా కీర్తితేయ' మితిలక్ష
ణాత్. ౧౭ నను దుర్ఘటే ఽర్థే తవ వాచః పలాయన మేవ యుక్తం మధ్యే ఽసా
మర్థ్యవశా న్నివృత్తౌ చిరార్జిత యశోనాశసంభవా దితిచే దిద మేవ విచార్య పలా
యితవతీం మద్వాచం గురో ర్గౌరవా ద్బలా త్ప్రత్యాహృత్య కవిగణో నియుఙ్క్తే
ఇత్యాహ క్వేతి ఇదం శంకరసద్గురోః సుచరితం క్వ? అహం వరాకీ క్షుద్రా క్వ?
అత శ్చిరార్జితం మమ యశః కథం కుతో నిర్బధ్నాసి నాశయసి - అంబుధౌ సముద్రే
మాం మమ యశో వా కిమర్థం మజ్జయసి ఇత్యుక్త్వా పలాయితవతీం చపలాం వాచం
బలా త్ప్రత్యాహృత్య శంకరసద్గురో ర్గుణస్తుతౌ కవి సమూహో నియుఙ్క్తే- ప్రేరయ
తీతి చిత్రం గురోర్గౌరవం వృ. శా. ౧౮ అ కావ్యరచనాయాం ప్రవృత్తా మద్వాణీ-
క్రూరాణాంకవితావతాం శైలీ మనుసరిష్యతీతి సాక్రోశమాహ. రూఢేతి, రూఢా చాసౌ
ఏకాక్షరా చాసౌ వా క్చ సా చ నిఘంటవః కోశా శ్చ శరణం యేషాం తైః ఔణా
దికాః ప్రత్యయాః ప్రాయేణ యేషు తైః - యజంతాని చ తాని దంతురతరాణి విష
మతరాణిచ ని. 'దంతురం వాచ్యవ ద్వింద్యా ద్విషమోన్నతదంతయో' రితి విశ్వప్ర

రాణాంకవితావతాం కతిపయైః కష్టేనకృష్టైః పదై ర్గ్రాహ్యా స్స్యా ద్వశగా
కిరాతవితతే రేణీ వ వాణీ మమ ౧౬ నేతా యత్రోల్లసతి భగవత్పా

కాశః - యజంతాని చ దంతురతరాణి చ తై రితి వా - దుర్బోధాని చ తాని దూరాన్వయాని చ దుర్బోధాని చ దూరాన్వయాని చేతి వా తైః కష్టేన కృష్టైః క్రూరాణాం కవితావతాం కతిపయైః కైశ్చిత్పదై ర్గ్రాహ్యా మమ వాణీ వశగాస్యాత్ - యథా ఏణీ మృగీ కిరాతానాం వితతేః పఙ్క్తే స్తద్వ దిత్యర్థః ౧౬. అ ఏవం తర్హి కిమర్థం కావ్యరచనాయాం ప్రవృత్త స్త్వ మితిచేత్ శ్రీశంకరాచార్యస్య గుణానువర్ణనేన స్వస్య కృతకృత్యతాసంపాదనార్థ మిత్యాశయేనాహః నేతా యత్రేతి. యత్ర యస్మిన్ కావ్యే భగవత్పాదేతి సంజ్ఞా యస్య స మహేశో నేతా ముఖ్యః స్వామీ వర్ణ్య ఇతి యావత్ - ఉల్లసతి ప్రకాశతే తస్య కావ్యస్య 'తదదోషౌ శబ్దార్థౌ సగుణా వనలంకృతీ పునః క్వాపీ' త్యుక్తస్వరూపస్య ప్రభుసంమితశబ్ద ప్రధాన వేదాది శాస్త్రేభ్యః సుహృత్సమ్మితార్థ తాత్పర్యవదితిహాసపురాణాదిభ్యశ్చ శబ్దార్థయో ర్గుణభావేన రసాంగభూత వ్యాపారప్రవణతయా విలక్షణస్య కాంతేవ సరసతాపాదనేనాభిముఖీకృత్యోపదేశకర్తు ర్లోకోత్తరవర్ణనానిపుణస్య కవేః కర్మణః కర్తా వ్యాస ఇవాచలః స్థిర శ్చాసౌ కవి శ్రేష్ఠ శ్చేతి వ్యాసాచలకవివరో * మాధవో ధన్యః కృతకృత్యః నన్వవిద్యాక్షతి పూర్వక బ్రహ్మానందప్రాప్త్యా కృతకృత్యతాయా వేదాంత సిద్ధాంతత్వాత్ కథం తద్వ్యతిరిక్త రసయుక్తకావ్యకరణేన కృతకృత్యతేత్యత ఆహ - యత్ర యస్మిన్ కావ్యే శాంతిః శాంతి సంజ్ఞో రసః ప్రకచతి ప్రకాశతే - రసం విశినష్టి-ఉజ్జ్వలాద్యైః శేషై రుపసర్జనభూతైః శేషవాన్ శేషీ ప్రధానభూత ఇతి యావత్ -ఉజ్జ్వలశ్శృంగారః. ని. 'శృంగార శ్శుచి రుజ్జ్వలః' ఇత్యమరః - ఆద్యపదేన వీర కరుణాద్భుత హాస్య భయానక బీభత్స రౌద్రాఖ్యా రసా గృహ్యంతే యత్ర

* అత్ర వ్యాఖ్యాతా వాస్తవమజానన్ భ్రాంతః తథాహి —వ్యాసాచల ఇతి కశ్చనమాధవా త్ప్రాచీనః కవిః అనేన హి శంకరవిజయ ఇతి కశ్చన ప్రబంధః వ్యరచి. త మవలంబ్యైవమాధవః ప్రాయః తత్రత్యానేవశ్లోకాన్ గృహీత్వా క్వచిత్ స్వీయాంశ్చ విరచయ్య ఏతత్కావ్యం గ్రథితవాన్ అస్మాభిస్తు స ప్రబంధః వ్యాసాచలకవికృతః అవలోకితః. స చ ద్వాదశ సర్గాత్మకః. చతుర్థసర్గాదారభ్యైవ లిఖితః ప్రబంధః మయావలోకిత ఇతి వ్యాసాచలేనతు కంవా ప్రబంధ మవలోక్య విషయః స్వీకృతఇతి వక్తుం నశక్యతే.

దసంజ్ఞో మహేశ శ్శాంతి ర్యత్ర ప్రకచతి రస శ్శేషవా నుజ్జ్వలాద్యైః,
యత్రావిద్యాక్షతి రపి ఫలం తస్య కావ్యస్య కర్తా ధన్యో వ్యాసాచలకవి
వర స్తత్కృతిజ్ఞా శ్చ ధన్యాః ౧౭ తత్రాదిమ ఉపోద్ఘాతో ద్వితీయే తు
తదుద్భవః, తృతీయే తత్తదమృతాంధోఽవతారనిరూపణమ్ ౧౮ చతు
ర్థసర్గే తచ్ఛుద్ధాష్టమ ప్రాక్చరితం స్థితమ్,పంచమే తద్యోగ్య సుఖాశ్రమ
ప్రాప్తినిరూపణమ్ ౧౯ మహతాఽనేహ సా యైషా సంప్రదాయాగ
తాగతా, తస్యా శ్శుద్ధాత్మవిద్యాయా షష్ఠే సర్గే ప్రతిష్ఠితిః ౨౦ త
ద్వ్యాసాచార్యసందర్శవిచిత్రం సప్తమే స్థితమ్, స్థితోఽష్టమే మండ
నార్యసంవాదో నవమే మునేః ౨౧ వాణీసాక్షికసార్వజ్ఞనిర్వాహో

యస్మి న్కావ్యే అవిద్యాక్షతి రపి ఫలం - క్షతే రన్యత్ర ఫలత్వాభావాత్ -అపిశబ్ద
స్తథా చైవంవిధకావ్యకర్తా ధన్యఏవేతి భావః - తస్య మాధవస్య కృతిం యత్నం
జానంతీతి తత్కృతిజ్ఞా స్తేఽపి ధన్యాః - మందాక్రాంతా * 'మందాక్రాంతా
జలధి షడగై ర్మ్భౌ నతౌ తా ద్గురూ చే' దితి లక్షణాత్ ౧౭ అ అథ శాంకరీం
కథాం విస్తరేణ నిరూపయితుం ప్రథమం తావ చ్ఛ్రోతుః సుఖప్రతిపత్తయే షోడశ
సర్గై ర్నిరూప్యాం తాం సంక్షిప్య దర్శయతీ —తత్రేత్యాదినా తత్ర షోడశసర్గాత్మకే
కావ్యే ఆదిమే ఆద్యే సర్గే ఉపోద్ఘాతః. * 'చింతాం ప్రకృతిసిధ్యర్థా ముపోద్ఘాతం ప్రచ
క్షతే' ఇత్యుక్తః శివదేవతా సంవాదాదిరూపో నిరూపితః - ద్వితీయే సర్గేతు తస్య భగ
వతో మహేశస్యోద్భవ ఆవిర్భావః - తృతీయసర్గే ఽమృత మంధో ఽన్నం అదనీయం
యేషాం 'అదే ర్నుమ్ధౌచ' అదే ర్భక్తే వాచ్యే ఽసుజ్ ప్రత్యయో నుమాగమో దస్య
ధాదేశశ్చ తేషాంతేషా మమృతాంధసాం దేవానాం అవతారస్య నిరూపణం తస్య
తస్యా మృతాంధసో ఽవతారస్యేతి వా. ౧౮ చతుర్థే సర్గే అష్టమవర్షా త్ప్రాక్చరితం
అష్టమప్రాక్చరితం శుద్ధం చ త దష్టమప్రాక్చరితంచ-తస్య మహేశస్య శుద్ధాష్టమప్రా
క్చరితం స్థితం శుద్ధత్వం చ ప్రాకృతచరితవిలక్షణత్వం - పంచమే సర్గే తస్యయో
గ్యస్య జీవన్ముక్తిసుఖసాధనస్య చతుర్థాశ్రమస్య ప్రాప్తే ర్నిరూపణం యోగ్యస్య
సుఖాశ్రమస్యేతివా. ౧౯. యా ఏషా శుద్ధాత్మవిద్యా సంప్రదాయా దాగతా
మహతా కాలేన సంప్రదాయస్య విచ్ఛిన్నత్వాత్ గతా తస్యాః శుద్ధాత్మవి
ద్యాయాః ప్రతిష్ఠితిః - సమ్యక్స్థాపనం షష్ఠే సర్గే స్థితం ౨౦ సప్తమే సర్గే
తస్య శంకరాచార్యస్య వ్యాసాచార్యస్య చ పరస్పరసందర్శనాత్మకం విచిత్రమాశ్చర్యం
స్థితం అష్టమే సర్గే మండనార్యయో ర్మండనభాష్యకారయోః సంవాదః స్థితః. ౨౧.

పాయచింతనమ్, దశమే యోగశక్త్యా భూపతికాయప్రవేశనమ్ ౨౨
బుద్ధ్వా మీనధ్వజకలా స్తత్ప్రసంగప్రపంచనమ్, సర్గ ఏకాదశేతూ
గ్రభైరవాభిధ నిర్జయః ౨౩ ద్వాదశేహ స్తథామలకార్యతోటకోభయ
సంశ్రయః, వార్తికాంతబ్రహ్మవిద్యా చాలనం తు త్రయోదశే ౨౪
చతుర్దశే పద్మపాదతీర్థయాత్రానిరూపణమ్, సర్గే పంచదశేతూక్తం
తదాశాజయకౌతుకమ్ ౨౫ షోడశే శారదాపీఠవాస స్తస్య మహా
త్మనః, ఇతిషోడశభి స్సర్గై రువ్యత్వాపద్యా శాంకరీ కథా ౨౬ సైషా
కలిమలచ్ఛేత్రీ సకృ చ్ఛ్రుత్వా ఽపి కామదా, నానాప్రశ్నోత్తరై
రమ్యా విదా మారభ్యతే ముదే ౨౭ ఏకదా దేవతా రూప్యాచ
లస్థ ముపతస్థిరే, దేవదేవం తుషారాంశు మివ పూర్వాచలస్థితమ్.

- - - - - - - - - - - - - - - - - - - -

నవమే సర్గే సరస్వతీ సాక్షికం మునే ర్యత్సార్వజ్ఞం తస్య యో నిర్వాహ స్తదు పాయస్య చింతనం స్థితం దశమే సర్గే యోగశక్త్యా భూపతే రమరకాభిధస్య రాజ్ఞః కాయే శరీరే ప్రవేశనం స్థితం ౨౨ మీనధ్వజస్య కామస్య కలా బుద్ధ్వా తాసాం కళానాం ప్రసంగస్య ప్రపంచనం ప్రకటీకరణ మితి పూర్వేణాన్వయః - ఏకాదశే సర్గే తూగ్రభైరవాభిధస్య కాపాలికస్య నిర్జయః స్థితః ౨౩ ద్వాదశే సర్గే హస్తామలకార్యతోటకోభయసంశ్రయః ద్వయోః శిష్యత్వేనాశ్రయణం స్థితం - త్రయోదశే సర్గేతు వార్తికాంతాయాః బ్రహ్మవిద్యాయా శ్చాలనం ప్రచారః స్థితః ౨౪ చతుర్దశే సర్గే పద్మపాదస్య తీర్థయాత్రాయా నిరూపణం - పంచదశే సర్గేతు తస్య శంకరస్యాశాజయాత్మకం కౌతుక ముక్తం దిగ్విజయస్య కౌతుకమితి వా ౨౫ షోడశే సర్గే తస్య మహాత్మనః శారదాపీఠవాసః స్థితః - ఇత్యేవం ప్రకారేణ షోడశభిః సర్గైః శాంకరీ కథా ప్రతిపాదనీయా ౨౬ సైషా శాంకరీ కథా కలిమలనాశకర్త్రీ సకృచ్ఛ్రవణేనాపి కామ్యమానపురుషార్థచతుష్టయప్రదా నానాప్రశ్నోత్తరై ర్మనోజ్ఞా విదుషాం ప్రమోదార్థ మారభ్యతే. ౨౭. ఇత్థం సంగ్రహేణ శాంకరీం కథాం నిరూప్య తస్యా విస్తరేణ నిరూపణం ప్రతిజ్ఞాయ తదుపోద్ఘాతత్వేన కథాం ప్రస్తౌతి ఏకదేతి. ఏకదా ఏకస్మిన్ కాలే రూప్యాచలే కైలాసే స్థితం దేవానా మింద్రాదీనాం దేవం మహాదేవం పూర్వాచలస్థం చంద్రమివ దేవతా ఉపతస్థిరే ఉపాసాం చక్రిరే- దేవతా బ్రహ్మాద్యా అత్ర గ్రాహ్యాః - నిగమాచారపరిభ్రష్టా నాగమాచారరతాన్ విప్రాదివర్ణా నవలోక్య సత్యలోకగతేన నారదేన ప్రేరితో బ్రహ్మా స్వభక్తాదిసహిత శ్శివలోక

౨౮ ప్రసాదానుమితస్వార్థసిద్ధయః ప్రణిపత్య తమ్, ముకులీకృతహస్తాబ్జా వినయేన వ్యజిజ్ఞపన్ ౨౯ విజ్ఞాత మేవ భగవన్ విద్యతే యద్ధితాయ నః, వంచయన్ సుగతాన్ బుద్ధవపుర్ధారీ జనార్దనః ౩౦ తత్ప్రణీతాగమాలంబై ర్బౌద్ధైర్దర్శనదూషకైః, వ్యాప్తేదానీం ప్రభో ధాత్రీ రాత్రి స్సంతమసై రివ ౩౧ వర్ణాశ్రమసమాచారాన్ ద్విషంతి బ్రహ్మవిద్విషః, బ్రువం త్యామ్నాయవచసాం జీవికామాత్రతాం ప్రభో ౩౨ న సంధ్యాదీని కర్మాణి న్యాసం వా న కదాచన, కరోతి మనుజః కశ్చి త్సర్వే పాషండతాం గతాః ౩౩ శ్రుతే పిదధతి శ్రోత్రే క్రతు రిత్యక్షరద్వయే, క్రియాః కథం ప్రవర్తేరన్ కథం క్రతుభుజో వయమ్ ౩౪ శివవిష్ణ్వాగమపరై ర్లింగచక్రాదిచిహ్నితైః, పాషండైః

మాగత్య ప్రణిపత్య పంచవక్త్రం శివ మూచే ఇతి ప్రాచీన విజయోక్తేః ౨౮ అ ఉపాస్య యత్కృతవత్య స్తదాహ —ఉపాసనయా ప్రసాదితస్య శివస్య ప్రసన్నతారూపేణ లింగేనానుమితా స్వార్థస్య సిద్ధి ర్యాభి స్తాః అముకుళాని ముకుళీకృతాని హస్తకమలాని యాభి స్తా బద్ధాంజలయో దేవదేవం ప్రణిపత్య ప్రకర్షేణ నమ్రీభూయ వినయేన వ్యజిజ్ఞపన్ విజ్ఞాపనం కృతవత్యః ౨౯ తదేవోదాహరతి- హే భగవన్ నోఽస్మాకం హితాయ బుద్ధవపుర్ధారీ జనార్దనః సుగతాన్వంచయన్ య ద్విద్యతే స్మ త త్త్వయా విజ్ఞాత మేవ ౩౦ యద్యపి జనార్దనోఽస్మద్ధితాయ దైత్యాన్ పూర్వం వంచితవాన్ తథాపీదానీం తేన బుద్ధేన ప్రణీతా రచితా యే ఆగమా స్తదాలంబై ర్బౌద్ధైః దృశ్యతే కర్మోపాసనా జ్ఞానం చ యేన యస్మి న్నితి వా త ద్దర్శనం కర్మాదిప్రతిపాదకం వేదాదిశాస్త్రం త ద్దూషకై ర్బౌద్ధై ర్ధాత్రీ పృథివీ వ్యాప్తా- యథా సంతమసై ర్గాఢాంధకారై రాత్రి స్తద్వ త్తేషాం నిరాకరణే త్వ మేవ ప్రభు రితి సూచయితుం ప్రభో ఇతి సంబోధనం - త్వయి ప్రభౌ సతీద మత్యంతానుచిత మితివా సంబోధనాశయః ౩౧ అ అనర్థరూపం తేషాం కృత్య మాహుః వర్ణాశ్రమాణాం యే సమ్యగాచారా స్తాన్ ద్విషంతి యతో బ్రహ్మాణం బ్రాహ్మణం వేదం తపో బ్రహ్మ చ విద్విషంతీతి బ్రహ్మవిద్విషః - అతఏవ వేదవచనానాం జీవికామాత్రతాం బ్రువంతి - వేదా జీవికార్థం నిర్మితా ఇతి కథయంతి హే ప్రభో ౩౨ న్యాసం సంన్యాసం గతాః ప్రాప్తాః. ౩౩ క్రతు రిత్యక్షరద్వయే శ్రుతేఽపి సతి శ్రోత్రే పిదధతి కర్ణపిధానం కుర్వంతి. ౩౪. శివేతిస్పష్టోఽర్థః ౩౫.

కర్మ సంన్యస్తం కారుణ్యా దివ దుర్జనైః ౩౫ అనన్యేనైవ భావేన
గచ్ఛంత్యుత్తమపూరుషమ్, శ్రుతి స్సాధ్వీ మదతీర్థైః కా వా శాక్యై
ర్న దూషితా ౩౬ సద్యఃకృత్తద్విజశిరః పంకజార్చితభైరవైః, న ధ్వస్తా
లోకమర్యాదా కా వా కాపాలికాధమైః ౩౭ అన్యే ఽపి బహవో
మార్గా స్సంతి భూమౌ సకంటకాః, జనై ర్యేషు పదం దత్త్వా దురం
తం దుఃఖ మాప్యతే ౩౮ తద్భవాం ల్లోకరక్షార్థ ముత్సాద్య నిఖి
లాన్ ఖలాన్, వర్త్మ స్థాపయతు శ్రౌతం జగ ద్యేన సుఖం వ్రజేత్.
౩౯ ఇత్యుక్తోఽపరతాన్ దేవా నువాచ గిరిజాప్రియః, మనోరథం
పూరయిష్యే మానుష్య మవలంబ్య వః ౪౦ దుష్టాచార వినాశాయ
ధర్మసంస్థాపనాయ చ, భాష్యం కుర్వన్ బ్రహ్మసూత్రతాత్పర్యార్థవిని
ర్ణయమ్ ౪౧ మోహానప్రకృతిద్వైతధ్వాంత మధ్యాహ్నభానుభిః,
చతుర్భి స్సహిత శ్శిష్యై శ్చతురై ర్హరివ ద్భుజైః ౪౨ యతీంద్ర

యథా సాధ్వీ పతివ్రతా ఽనన్యేనైవ భావేన స్వపతి మనుసరంతీ మదోన్మత్తై ర్దుష్టై
ర్దూష్యతే తథోత్తమపురుషం క్షరాక్షరాతీతం పరమాత్మాన మనన్యేనైవ భావేన
గచ్ఛంతీ శ్రుతి స్సాధ్వీ మదతీర్థై శ్శాక్యై ర్బౌద్ధైః కా వా నదూషితా ఽపితు
సర్వైవ దూషితా - తథా చోత్తమపురుషేణ త్వయా స్వప్రతిపాదికా శ్రుతి రవ
శ్యం రక్షణీయేతి భావః. ౩౬. సద్యః కృత్తాని ఛ్ఛిన్నాని ద్విజానాం శిరాంస్యేవ
పంకజాని తై రర్చితో భైరవో యైస్తైః కాపాలికాధమైః లోకమర్యాదా కా వా
నధ్వస్తా కింతు సర్వైవ నాశితేత్యర్థః ౩౭ పదం దత్త్వా గత్వా ౩౮ తత్తస్మా
దుత్సాద్య వినాశ్య - శ్రౌతం వర్త్మ వైదికం మార్గం ౩౯ మానుష్య మవలంబ్య మను
ష్యభావ మాశ్రిత్య వో యుష్మాకం మనోరథం వాంఛాం పూరయిష్యే ౪౦ అ కిం
కుర్వన్నిత్యపేక్షాయా మాహ. దుష్టాచారవినాశాయేతి బ్రహ్మప్రతిపాదికానాం
సూత్రాణాం తాత్పర్యార్థస్య విశేషేణ నిర్ణయో యేన తత్ * 'అల్పాక్షర మసం
దిగ్ధం సారవ ద్విశ్వతోముఖమ్, అస్తోభ మనవద్యం చ సూత్రం సూత్రవిదో విదుః,
సూత్రార్థో వర్ణ్యతే యత్ర వాక్యై స్సూత్రానుకారిభిః, స్వపదాని చ వర్ణ్యంతే
భాష్యం భాష్యవిదో విదు' రితి సూత్రభాష్యలక్షణశ్లోకౌ ద్రష్టవ్యౌ ౪౧ మోహాన
మజ్ఞానం ప్రకృతిరుపాదానం యస్య తచ్చ తత్ ద్వైత మేవ ధ్వాంతం గాఢం
తమ స్తస్య నిరసనే మధ్యాహ్నసూర్యై శ్చతుర్భి శ్చతురైః కుశలై శ్శిష్యై స్సహిత
శ్చతుర్భి ర్భుజై ర్హరివత్. ౪౨. యతీంద్రో నామ్నా శంకరో మహీతలేభవిష్యామి

శ్శంకరో నామ్నా భవిష్యామి మహీతలే, మద్వత్తథా భవంతోఽపి మానుషీం తను మాశ్రితాః ౪౩ తం మా మనుసరిష్యంతి సర్వే త్రిదివవాసినః, తదా మనోరథః పూర్ణో భవతాం స్యా న్న సంశయః ౪౪ బ్రువ న్నేవం దివిషదః కటాక్షా నన్యదుర్లభాన్, కుమారే నిదధే భానుః కిరణా నివ పంకజే ౪౫ క్షీరనీరనిధే ర్వీచిసచివా న్ప్రాప్య తాన్ గుహః, కటాక్షా న్ముముదే రశ్మీ నుదన్వా నైందవా నివ ౪౬ అవద న్నందనం స్కంద మమందం చంద్రశేఖరః, దంతచంద్రాతపానంది బృందారకచకోరకః ౪౭ శృణు సౌమ్య వచః శ్రేయో జగదుద్ధారగోచరమ్, కాండత్రయాత్మకే వేదే ప్రోద్ధృతే స్యా ద్ద్విజోద్ధృతిః ౪౮ తద్రక్షణే రక్షితం స్యా త్సకలం జగతీతలమ్, తదధీనత్వతో వర్ణాశ్రమధర్మతతే స్తతః ౪౯ ఇదానీ మిద ముద్ధార్య మితి వృత్తి మతః

తథా భవంతోఽపి మానుషీం తను మాశ్రితా స్సర్వే స్వర్గవాసినో దేవా స్తం యతీంద్రం శంకరం మా మనుసరిష్యంతి - తదా భవతాం మనోరథః పూర్ణ స్సన్భవిష్యతి - న సంశయః అస్మి న్నర్థే సంశయో న కర్తవ్య ఇత్యర్థః ౪౩ ౪౪ అతో యద్వృత్తం త దాహ — బ్రువన్నితి ఏవ మనేన ప్రకారేణ దివిషదః దేవాన్ ప్రతి బ్రువన్ సోఽన్యదుర్లభా న్కటాక్షాన్ కుమారే స్వామి కార్తికే విదధే యథా సూర్యః పంకజే కిరణాన్ స్థాపయతి తద్వ దిత్యర్థః. ౪౫ క్షీరనీరనిధేః క్షీరసముద్రస్య వీచిభి స్తుల్యాన్ కటాక్షాన్ ప్రాప్య గుహః కుమారో ముముదే - యథా క్షీరాబ్ధివీచి సహాకృతాన్ తత్తుల్యాన్వా చంద్రసంబంధినో రశ్మీ న్ప్రాప్య జలధిర్మోద మాప్నోతి తద్వత్ ౪౬. చంద్రశేఖర శ్శివః స్వసుత మమందం బుద్ధిమంతం స్కంద మవదత్ ఉక్తవాన్ చంద్రశేఖరం విశినష్టి దంతాత్మకై శ్చంద్రాతపై శ్చంద్రజ్యోత్స్నాభి రానందినో బృందారకా దేవా ఏవ చకోరకా యస్య దంతలక్షణానాం చంద్రాణా మాతపై రితివా పాఠాంతరేతు క్రియా విశేషణమ్. ౪౭. యదువాచ తదుదాహరతి. జగదుద్ధారవిషయం శ్రేయస్సాధనం వచనం హే సౌమ్య శృణు శ్రోతుం సావధానోభవ కాండత్రయాత్మకే కర్మోపాసనాజ్ఞానభేదేన బృందత్రయాత్మకే వేదే ప్రకర్షేణోద్ధృతే సతి ద్విజానా ముద్ధృతి స్స్యాత్ ౪౮. తేషాం ద్విజానాం రక్షణే సతి సమస్తం జగతీతలం రక్షితం స్యాత్ వర్ణాశ్రమధర్మాణాం తతే స్సంతతే స్తదధీనత్వాత్ ద్విజాధీనత్వతః తత ఇత్యుత్తరాన్వయి. ౪౯. తత స్త్వ మిదానీం ఇద ముద్ధార్యమి త్యభిప్రాయవతో మమైత ద్వృత్తాంతా త్పూర్వం గూఢాశయాభిజ్ఞా విష్ణుశేషా వమ

పురా, మమ సాధారాశయవిదౌ విష్ణుశేషౌ సమీపగౌ ౫౦ మధ్యమం
కాండ ముద్ధర్తు మనుజ్ఞాతౌ మయైవ తౌ, అవతీర్యాంశతో భూమౌ
సంకర్షణపతంజలీ ౫౧ మునీ భూత్వా ముదోపాస్తి యోగకాండ
కృతౌ స్థితౌ, అగ్రిమం జ్ఞానకాండం తూద్ధరిష్యామీతి దేవతాః ౫౨ సం
ప్రతి ప్రతిజానే స్మ జానాత్యేవ భవా నపి, జైమినీయన్యాయాంభోధే
శ్శరత్పర్వశశీ భవ ౫౩ విశిష్టం కర్మకాండం త్వ ముద్ధర బ్రహ్మణః కృతే,
సుబ్రహ్మణ్య ఇతి ఖ్యాతిం గమిష్యసి తతో ఽధునా ౫౪ నైగమీం
కురు మర్యాదా మవతీర్య మహీతలే, నిర్జిత్య సౌగతా న్సర్వా నా
మ్నాయార్థవిరోధినః ౫౫ బ్రహ్మాపి తే సహాయార్థం మండనో నామ భూ
సురః, భవిష్యతి మహేంద్రో ఽపి సుధన్వానామ భూమిపః ౫౬ తథేతి
ప్రతిజగ్రాహ విధే రపి విధాయినీమ్, బుధానీకపతి ర్వాణీం సుధాధారా
మివ ప్రభోః ౫౭ అథేంద్రో నృపతి ర్భూత్వా ప్రజా ధర్మేణ పాల
యన్, దివం చకార పృథివీం స్వపురీ మమరావతీమ్ ౫౮ సర్వజ్ఞో
ఽప్యసతాం శాస్త్రే కృత్రిమశ్రద్ధయా ఽన్వితః, ప్రతీక్షమాణః క్రౌం
చారిం మేళయామాస సౌగతాన్ ౫౯ తత స్స తారకారాతి రజ

సమీపగౌ మధ్యమం కాండం దేవతాకాండ ముద్ధర్తుం తౌ మయైవానుజ్ఞాతౌ భూమౌ
వంశతో ఽవతీర్య సంకర్షణపతంజలీ మునీ భూత్వా ముదోపాస్తి ర్యోగకాండస్య
కృతౌ కర్తారౌ స్థితౌ కరణార్థ మితి వా అగ్రిమం జ్ఞానకాండం త్వహ ముద్ధరిష్యా
మీతి దేవతాః ప్రతి సంప్రతిజానే స్మ ప్రతిజ్ఞాం కృతవా నస్మి భవా నపి జానా
త్యేవ త్వం తు జైమినీయన్యాయసముద్రస్య శరత్పౌర్ణమాసీచంద్రో భవ భూత్వా చ
బ్రహ్మణః కృతే బ్రాహ్మణస్య వేదస్య హిరణ్యగర్భస్య తపసః పరబ్రహ్మణ శ్చార్థే విశిష్ట
కర్మకాండస్యోద్ధరణా దధునా సుబ్రహ్మణ్య ఇతి ఖ్యాతిం గమిష్యసీతి పంచానాం
యోజనా ౫౦. ౫౧. ౫౨. ౫౩ ౫౪. నైగమీం వైదికీం-ఆమ్నాయార్థస్య వేదార్థ
స్య విరోధినః ౫౫. భూసురః బ్రాహ్మణః ౫౬ ప్రభో శ్శివస్య వాణీం వాచం విధే
ర్హిరణ్యగర్భస్యాపి విధాయినీం ప్రవృత్తికరీం బుధానీకపతి ర్దేవసేనాపతి ర్గుహః. తథా
ఽస్త్వితి సుధాధారా మివ ప్రతిజగ్రాహ ౫౭ దివం స్వర్గం ౫౮ కృత్రిమయా
రచితయా శ్రద్ధయా యుక్తః క్రౌంచారిం క్రౌంచాఖ్యపర్వతస్య శత్రుం గుహం. ౫౯.
తారకస్య దైత్యవిశేషస్యారాతి శ్శత్రు స్స్కందః మహీతలే అజనిష్ట ప్రాదురభూత్

నిష్ఠ మహీతలే, భట్టపాదో ఽభిధా యస్య భూషా దిక్సుదృశా మభూత్. ౬౦ స్ఫుటయన్ వేదతాత్పర్య మభా జ్జైమినిసూత్రితమ్, సహస్రాంశు రివానూరువ్యంజితం భాసయన్ జగత్ ౬౧ రాజ్ఞ స్సుధన్వనః ప్రాప నగరీం స జయన్ దిశః, ప్రత్యుద్గమ్య క్షితీంద్రో ఽపి విధివ త్త మపూజయత్ ౬౨. సోఽభినంద్యాశిషా భూప మాసీనః కాంచనాసనే, తాం సభాం శోభయామాస సురభి ర్ద్యువనీ మివ ౬౩ సభా సమీప విటపి శ్రిత కోకిలకూజితమ్, శ్రుత్వా జగాద తద్వ్యాజా ద్రాజానం పండితాగ్రణీః ౬౪ మలినై శ్చేన్న సంగ స్తే నీచైః కాక కులైః పిక, శ్రుతిదూషకనిర్హ్రాదై శ్శ్లాఘనీయ స్తదా భవేః ౬౫ షడభిజ్ఞా నిశమ్యే మాం వాచం తాత్పర్యగర్భితామ్, నితరాం చరణస్పృష్టా భుజంగా ఇవ చుక్రుధుః ౬౬ ఛిత్వా యుక్తికుఠారేణ బుద్ధసిద్ధాంత

యస్య భట్టపాద ఇత్యభిధా సంజ్ఞా దిక్సుదృశాం దిగంగనానాం భూషా అలంక్రియా అభూత్ ౬౦. అ అవతారకృత్యం దర్శయతి. స్ఫుటయన్నితి జైమినినా సూత్రై స్సూచితం వేదస్య తాత్పర్యం స్ఫుటయ న్నభాత్ అరాజత్ యథాఽనూరుణా ఽరుణేన వ్యంజితం కించిత్ప్రకాశితం జగత్ సమ్యక్ భాసయ న్సహస్రాంశుస్సూర్యో రాజతే తద్వ దిత్యర్థః ౬౧. స భట్టపాదః ప్రత్యుద్గమ్య ప్రత్యుత్థానాభిగమనే విధాయ. * 'ఊర్ధ్వం ప్రాణా హ్యుత్క్రామంతి యూన స్స్థవిర ఆగతే, ప్రత్యుత్థానాభివాదాభ్యాం పున స్తా న్ప్రతిపద్యతే' ఇతి శాస్త్ర మనుసర న్నితి భావః ౬౨ సురభి స్సుగంధః వసంతో వా ద్యువనీం స్వర్గవనీమ్ ౬౩ సభాయా స్సమీపే విటపినం వృక్షం శ్రితస్య కోకిలస్య కూజితం మధురభాషితం శ్రుత్వా తద్వ్యాజా త్తన్మిషేణ రాజానం ప్రతి పండితాగ్రణీ ర్భట్టపాదో జగాద బభాషే. ౬౪ అ యదుక్తవాన్ తదుదాహరతి — హేపిక హేకోకిల మలినై ర్నీచై శ్శ్రుతేః కర్ణస్య దూషకః పీడాకరో నిర్హ్రాద శ్శబ్దో యేషాం తైః కాకకులై స్తే తవ సంగో నస్యా చ్చే త్తదా శ్లాఘనీయః స్తుత్యో భవేః - ఏతద్వ్యాజేన మలినై ర్నీచైః కాకబృందసదృశై ర్నాస్తికై ర్వేదదూషకనిర్హ్రాదై స్తే సంగో న స్యా చ్చే త్తదా త్వంశ్లాఘనీయో భవే రితి రాజానం ప్రత్యుక్తవా నిత్యర్థః-గూఢోక్తిరలంకారః-'గూఢోక్తి రన్యోద్దేశ్యం చే ద్యదన్యం ప్రతికథ్యతే' ఇత్యుక్తేః. ౬౫. షడభిజ్ఞాః బౌద్ధాః నిశమ్య శ్రుత్వా ౬౬. బుద్ధసిద్ధాంతఏవ శాఖీ వృక్ష స్తం స భట్టపాదః యుక్తికుఠారేణ ఛిత్వా తేషాం బుద్ధా

శాఖినమ్, స తద్గ్రంథేంధనై శ్శ్లోకైః క్రోధజ్వాలా మవర్ధయత్ ॥ ౬౭.
సా సభా వదనై స్తేషాం రోషపాటలకాంతిభిః, బభౌ బాలాతపా
తామ్రైః స్సరసీవ సరోరుహైః ౬౮ ఉపన్యస్యత్సు సాక్షేపం ఖండ
యత్సు పరస్పరమ్, తేషూదతిష్ఠ న్నిర్ఘోషో భిందన్నివ రసాతలమ్ ౬౯
అధః పేతు ర్బుధేంద్రేణ క్షతాః పక్షేషు తత్క్షణమ్, వ్యూఢకర్కశత
ర్కేణ తథాగతధరాధరాః ౭౦ స సర్వజ్ఞపదం విజ్ఞో ఽసహమాన
ఇవ ద్విషామ్, చకార చిత్రవిన్యస్తా నేతా న్మౌనవిభూషితాన్ ౭౧.
తతః ప్రక్షీణదర్పేషు బౌద్ధేషు వసుధాధిపమ్, బోధయన్ బహుధా
వేదవచాంసి ప్రశశంస సః ౭౨ బభాషే ఽథ ధరాధీశో విద్యా
యత్తౌ జయాజయౌ, యః పతిత్వా గిరే శ్శృంగా దవ్యయ స్త
న్మతం ధ్రువమ్ ౭౩ తదాకర్ణ్య ముఖాన్యన్యే పరస్పర మలోకయన్,

నాం గ్రంథై రేవేంధనై శ్శ్లోకై రుపచితైః క్రోధజ్వాలా మవర్ధయత్. ౬౭. సా సభా తేషాం బుద్ధానాం వదనై ర్ముఖై రోషేణ కోపేన పాటలా శ్వేతరక్తా కాంతి ర్యేషాం తై ర్బభౌ చకాశే బాలాతపేనాతామ్రై రీషద్రక్తైః సరోరుహైః కమలైః సరసీవ. ౬౮. తేషు భట్టపాదాదిషు సాక్షేపం యథా స్యా త్తథా ప్రతిపాదనం కుర్వత్సు. తథా పరస్పరం ఖండనం కుర్వత్సు సత్సు రసాతలం విదారయన్నివ నిర్ఘోషో నాద ఉద తిష్ఠత్ ౬౯ యథా దేవానా మింద్రేణ పక్షేషు పృథులేన కర్కశేన వజ్రేణ క్షతాః ధరాధరాః పర్వతాః అధః నిపేతుః తథా దేవేంద్రస్థానీయేన బుధానాం పండితానా మింద్రేణ భట్టపాదేన తథాగతాః సుగతాః ని ధర్మరాజ స్తథాగత ఇత్యమరః. త ఏవ ధరాధరాః తత్క్షణం తస్మి న్నేవ క్షణే వ్యూఢో విన్యస్తః పృథులో వా, సచాసౌ కర్కశో దృఢ శ్చ స చాసౌ తర్కశ్చ తేన పక్షేషు క్షతాః ఖండితా అధః పేతుః నికృష్టతాం ప్రాప్తా ఇత్యర్థః ౭౦ సవిశేషేణ సర్వం జానాతీతి విజ్ఞః సర్వజ్ఞః భట్ట పాదః ద్విషాం శత్రూణాం సుగతానాం సర్వజ్ఞపద మసహమాన ఇవేత్యన్వయః. ౭౧ స భట్టపాదః ౭౨. అథ బౌద్ధానాం పరాజయానంతరం బభాషే ఉవాచ. విద్యాయత్తౌ విద్యాధీనౌ జయపరాజయౌ స్తః,కస్య మతం ధ్రువం,కస్యాధ్రువ మితి నిర్ణయః కథం స్యా దితి చే త్తత్రాహ యః పర్వతస్య శృంగా త్పతిత్వా వినాశరహితః స్యా త్తస్య మతం ధ్రువ మన్యస్యాధ్రువ మిత్యర్థః ౭3 త దాకర్ణ్య రాజ్ఞోక్తం శ్రుత్వా ఽన్యే సౌగతాః పరస్పరం ముఖాన్యాలోకయన్ ఇత్యన్వయః. ద్విజాగ్ర్యో ద్విజోత్తమః

ద్విజాగ్ర్యస్తు స్మర న్వేదా నారురోహ గిరే శ్శిరః. ౭౪ యది వేదాః
ప్రమాణం స్యు ర్భూయా త్కాచి న్న మే క్షతిః, ఇతి ఘోషయతా
తస్మా న్న్యపాతి సుమహాత్మనా ౭౫ కిము దౌహిత్రదత్తే ఽపి పుణ్యే
విలయమాస్థితే, యయాతి శ్చ్యవతే స్వర్గా త్పున రిత్యూచిరే జనాః.
౭౬ అపి లోకగురు శ్శైలా త్తూలపిండ ఇవాపతత్, శ్రుతి రా
త్మశరణ్యానాం వ్యసనం నోచ్ఛినత్తి కిమ్ ౭౭ శ్రుత్వా త
దద్భుతం కర్మ ద్విజా దిగ్భ్య స్సమాయయుః, ఘనఘోష మివా
కర్ణ్య నికుంజేభ్య శ్శిఖావళాః ౭౮ దృష్ట్వా త మక్షతం రాజా
శ్రద్ధాం శ్రుతిషు సందధే, నినింద బహుధా ఽఽత్మానం ఖలసంసర్గ
దూషితమ్ ౭౯ సౌగతా స్త్వబ్రువ న్నైదం ప్రమాణం మత నిర్ణ
యే, మణిమంత్రౌషధై రేవం దేహరక్షా భవే దితి ౮౦ దుర్విధై ర
న్యథా నీతే ప్రత్యక్షే ఽర్థే ఽపి పార్థివః, భ్రుకుటీభీకరముఖ స్సంధా
ముగ్రతరాం వ్యధాత్ ౮౧ పృచ్ఛామి భవతః కించి ద్వక్తుం * తత్ర
భవంతి యే, యంత్రోపలేషు సర్వాం స్తా న్ఘాతయిష్యా మ్యసంశ
యమ్ ౮౨ ఇతి సంశ్రుత్య గోత్రేశో ఘట మాశీవిషాన్వితమ్, అనీ

భట్టపాద స్తు స్వరక్షార్థం వేదాన్ స్మరన్ పర్వతస్య శృంగం ఆరురోహ. ౭౪. ఇత్యేవం ఘోషయతా శబ్దం కుర్వతా న్యపాతి గిరే శ్శృంగా న్నిపతితమ్ ౭౫. కిము వితర్కే. దౌహిత్రై రష్టకాదిభిః దత్తే యయాతిధర్మస్య చ్యవనస్య సంబంధనిమిత్తేన తత్తా దాత్మ్యసంభావనస్య సత్త్వా దుత్ప్రేక్షా * సంభావనా స్యా దుత్ప్రేక్షా వస్తుహేతు ఫలాత్మ నేత్యుక్తేః. ౭౬ శ్రుతి రాత్మా స్వయ మేవ శరణ్యం యేషాం తేషాం. వ్యసనం దుఃఖం కిం నోచ్ఛినత్తి అపితు ఉచ్ఛినత్త్యేవ ౭౭ ఘనఘోషం మేఘగర్జితం నికుం జేభ్యో లతాదిపిహితోదరేభ్య శ్శిఖావళాః మయూరాః. ౭౮ ఖలానాం దుర్జనానాం సౌగతానాం సంసర్గేణ సంబంధేన దూషితం. ౭౯ ౮౦. దుర్విధైః ఖలై ర్వాదైః ప్రత్యక్షే ఽర్థే ఽపి అన్యథా నీతే సతి రాజా భ్రుకుట్యా భీకరం భయంకరం ముఖం యస్య సః ప్రతిజ్ఞా ముగ్రతరాం వ్యధాత్ విహితవాన్. ౮౧ అ తా మేవాహ- పృచ్ఛామీతి ద్వాభ్యాం యంత్రోపలేషు యంత్రాకారేషు పాషాణేషు. ౮౨ ఇత్యే వం సంశ్రుత్య ప్రతిజ్ఞాం విధాయ గోత్రా పృథ్వీ. ని. గోత్రా కుః పృథివీ త్యమరః -

---

* న ప్రభ స్తీతి పాఠాంతరమ్.

యాత్ర కిమ స్తీతి పప్రచ్ఛ ద్విజసౌగతాన్ ౧౩ వక్ష్యామహే వయం భూప శ్వః ప్రభాతే ఽస్య నిర్ణయమ్, ఇతి ప్రసాద్య రాజానం జగ్ము ర్భూసురసౌగతాః ౧౪. పద్మా ఇవ తప స్తేపుః కంఠద్వయసపాథసి, ద్యుమణిం ప్రతి భూదేవా స్సో ఽపి ప్రాదురభూ త్తతః ౧౫. సందిశ్య వచనీయాంశ మాదిత్యే ఽంతర్హితే ద్విజాః, ఆజగ్ము రపి నిశ్చిత్య సౌగతాః కలశస్థితమ్ ౧౬ తత స్తే సౌగతా స్సర్వే భుజంగో ఽస్తీత్య వాదిషుః, భోగీశ భోగశయనో భగవా నితి భూసురాః ౧౭ శ్రుత భూసురవాక్యస్య వదనం పృథివీపతేః. కాసారశోషణమ్లానసారసశ్రియ మాదదే ౧౮. అథ ప్రోవాచ దివ్యా వాక్ సమ్రాజ మశరీరిణీ, తుదంతీ సంశయం తస్య సర్వేషా మపి శృణ్వతామ్ ౧౯ సత్య మేవ మహారాజ బ్రాహ్మణా యద్బభాషిరే, మాకృథా స్సంశయం తత్ర భవ సత్యప్రతిశ్రవః ౨౦ శ్రుత్వా ఽశరీరిణీం వాణీం దదర్శ వసుధాధిపః, మూర్తిం మధుద్విషః కుంభే సుధా మివ సురాధిపః ౨౧ నిరస్తాఖిల సందేహో విన్య స్తేతరదర్శనాత్, వ్యధా దాజ్ఞాం తతో రాజా వధాయ

తస్యాః ఈశో రాజా అశీవిషః సర్పః - ద్విజాశ్చ సౌగతా శ్చ తాన్. ౧౩ ౧౪. ని. వా పుంసి పద్మం నళిన మిత్యమరాత్ పద్మా ఇతి పుల్లింగప్రయోగః కంఠప్రమాణే పాథసి జలే ప్రమాణే ద్వయస జితి ద్వయస చ్ప్రత్యయః ద్యుమణిం సూర్యం ప్రతి భూదేవా బ్రాహ్మణాః, సః భానుః ౧౫ ఘటే శేషశాయీ విష్ణు రస్తీతి కథనీయాంశం సందిశ్యోపదిశ్య, సౌగతా అపి ఘటస్థితం వస్తు నిశ్చిత్యాజగ్ముః ౧౬ భుజంగ స్సర్పః అవాదిషుః కథితవంతః భోగీశస్య శేషస్య భోగే శరీరే శయనం యస్య సః విష్ణు రిత్యర్థః ౧౭. శ్రుతం భూసురాణాం వాక్యం స్వేన ఘటే నిహితా దన్యస్యార్థస్య ప్రతిపాదకం యేన తస్య భూపతే ర్ముఖం కాసార స్తటాకః ని పద్మాకర స్తటాకో ఽస్త్రీ కాసార స్సరసీ సర ఇత్యమరః తస్య శోషణేన మ్లానస్య సారసస్య కమలస్య శ్రియ మాదదే ౧౮ అథానంతర మశరీరిణీ దివ్యా వాణీ తస్య రాజ్ఞః శృణ్వతాంచ సర్వేషాం సంశయం నాశయంతీ రాజానం ప్రోవాచ. ౧౯ హే మహారాజ బ్రాహ్మణా యదుక్తవంత స్తత్సత్య మేవ. తత్ర తదుక్తే సంశయం మాకురు. సత్యప్రతిశ్రవః సత్యప్రతిజ్ఞో భవ ౨౦. మధుద్విషో విష్ణోః సురాధిపః ఇంద్రః. ౨౧. విన్యస్తాత్ ఘటే స్థాపితా దాశీవిషా దితరస్య మధుద్విషో దర్శనం తస్మా ద్ధేతో ర్నిరస్తా

శ్రుతివిద్విషామ్.౯౨ ఆ సేతో రా తుషారాద్రే ర్బౌద్ధా నావృద్ధబాలకమ్, న హంతి య స్స హంతవ్యో భృత్యా న్నిత్యన్వశా న్నృపః.౯౩. ఇష్టో ఽపి దృష్టదోష శ్చే ద్వధ్య ఏవ మహాత్మనామ్, జననీ మపి కిం సాక్షా న్నావధీ ద్భృగునందనః ౯౪ స్కందానుసారిరాజేన జైనా ధర్మద్విషో హతాః, యోగీంద్రే ణేవ యోగఘ్నా విఘ్నా స్తత్త్వావలంబినా ౯౫ హతేషు తేషు దుష్టేషు పరిత స్తార కోవిదః శ్రౌతవర్త్మ తమిస్రేషు నష్టేష్వివ రవి ర్మహాః ౯౬ కుమారిలమృగేంద్రేణ హతేషు జినహస్తిషు, నిష్ప్రత్యూహ మవర్ధంత శ్రుతిశాఖా స్సమంతతః ౯౭. ప్రాగిత్థం జ్వలనభువా ప్రవర్తితే ఽస్మిన్ కర్మధ్వ న్యఖిలవిదా కుమారి

అపగతా అఖిలాః సందేహా యస్య సః. ౯౨. ఆ సేతోః రామసేతుపర్యంతం. తథా హిమాలయపర్యంత. వృద్ధం బాలకం చాభివ్యాప్య యో మద్భృత్య స్సౌగతా న్న హంతి స మయా హంతవ్య ఇతి భృత్యా నన్వశా దాజ్ఞప్తవాన్ ౯౩ ఆ నను స్వగురుత్వేన స్వీకృతత్వా దిష్టానాం వధాయ కిమిత్యేవ మాజ్ఞాం కృతవా నిత్యత ఆహ — ఇష్టో ఽపీతి. పిత్రా నియుక్తో భృగునందనః పరశురామ స్సాక్షా జ్జననీ మపి కిం నావధీత్? అపితు హతవా నేవ. అత్ర పూర్వోక్తబౌద్ధవధాజ్ఞారూపస్య విశేషస్య సమర్థనాయ సామాన్య ముపన్యస్య విశేషాంతరోపన్యాసా ద్వికస్వరాలంకారః. యస్మి న్విశేషసామాన్యవిశేషా స్స వికస్వర ఇత్యుక్తేః. ౯౪. భట్టపాదానుసారిరాజేన సుధన్వనా ధర్మద్విషో బౌద్ధా వినాశితాః తత్త్వావలంబినా యోగీంద్రేణ యోగనాశకా విఘ్నా వ్యాధిస్త్యాన సంశయప్రమాదాలస్యావిరతిభ్రాంతిదర్శనాలబ్ధభూమికా ఽనవస్థితత్వాదయో ఽంతరాయా యోగశాస్త్రోక్తా ఇవేత్యర్థః. ౯౫ తేషు దుష్టేషు బౌద్ధేషు హతేషు కోవిదః పండితో భట్టపాదః - శ్రౌతమార్గం పరితస్తార సర్వతః ప్రసారితవాన్ - యథా తమిస్రేషు అంధకారేషు నష్టేషు సూర్యో మహా స్తేజో విస్తారయతి తద్వత్. ౯౬. కుమారిలో భట్టపాద ఏవ మృగేంద్ర స్సింహ స్తేన నిష్ప్రత్యూహం నిర్విఘ్నం ౯౭. ౯౮. ఉపోద్ఘాతరూపాం స్కందావతారకథా ముపసంహరన్ శివావతారకథాం గ్రంథప్రతిపాద్యా ముపక్షిపతి. ప్రాగిత్థమితి. జ్వలనా దనలా ద్భవతీతి జ్వలనభూ స్తేన సర్వజ్ఞేన భట్టపాదేన పూర్వ మనేన ప్రకారేణాస్మిన్ కర్మమార్గే ప్రవర్తితే సతి తత స్సంసారసాగరే నిమగ్నం భువనం అద్వైతశాస్త్రప్లవేనోద్ధర్తుం కారుణ్యజలధి

లేన, ఉద్ధర్తుం భువన మిదం భవాబ్ధిమగ్నం కారుణ్యాంబునిధి రిరయేష చంద్రచూడః ౯౫

ఇతి శ్రీమాధవీయే తదుపోద్ఘాతపర శ్నభః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గో ఽయం ప్రథమో ఽభవత్

శ్చంద్రశేఖరో మహాదేవ ఇయేష ఇచ్ఛతిస్మ ప్రహర్షిణీవృత్తం * మ్నౌ జ్రౌ గ స్త్రిదశయతిః ప్రహర్షిణీయ మితి లక్షణాత్. ౯౫.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంస రామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
ప్రథమస్సర్గః

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకర విజయే, సవ్యాఖ్యానే

ద్వితీయసర్గ ప్రారంభః

తతో మహేశః కిల కేరళేషు శ్రీమద్వృషాద్రౌ కరుణాసముద్రః, పూర్ణానదీపుణ్యతటే స్వయంభూలింగాత్మనాఽనంగధ గావిరాసీత్ ౧ తచ్చోదితః కశ్చన రాజశేఖర స్స్వప్నే ముహుర్దృష్టతదీయవైభవః, ప్రాసాద మేకం పరికల్ప్య సుప్రభం ప్రావర్తయ త్తస్య సమర్హణం విభోః ౨. తస్యేశ్వరస్య ప్రణతార్తిహర్తుః ప్రసాదతః ప్రాప్తనిరీతిభావః, కశ్చి త్తదభ్యాశగతోఽగ్రహారః కాలట్యభిఖ్యోఽస్తి మహామనోజ్ఞః. ౩ కశ్చి ద్విపశ్చిదిహ ని*శ్చితధీ ర్వ్యరాజే విద్యాధిరాజ ఇతి

శ్రీశంకరావతారం విస్తరేణ వర్ణయితుం పీఠికాం రచయతి-తత ఇతి. తతః కర్మమార్గప్రవృత్త్యనంతరం కరుణాసముద్రః అనఙ్గం కామం దహతీతి అనంగధక్ మహేశః కేరళేషు దేశవిశేషేషు శ్రీమద్వృషసంజ్ఞకే గిరౌ పూర్ణానదీపుణ్యతటే జ్యోతిర్లింగాత్మనా ఆవిరాసీ త్ప్రాదురభూత్ ఉపజాతి శ్ఛందః ౧. తేన లింగాత్మనాఽఽవిర్భూతేన మహేశేన ప్రేరితః కశ్చన రాజశేఖరాఖ్యో మహీపః పునఃపునః స్వప్నే దృష్ట స్తదీయో వైభవో యేన స ఏకం ప్రాసాదం దేవాలయం పరికల్ప్య తస్య విభోః సంపూజనం ప్రవర్తితవాన్. * స్యాదింద్రవంశా తతజైరసంయుతైః. ౨. తస్య ప్రణతార్తిహర్తు రీశస్య ప్రసాదాత్ ప్రాప్తః నిరీతిభావోఽయం. ఈతయస్తు-అతివృష్టి రనావృష్టి ర్మూషికా శ్శలభా శ్శుకాః, అత్యాసన్నాశ్చ రాజాన ష్షడేతా ఈతయః స్మృతా ఇత్యుక్తాః షడ్బాధా జ్ఞేయాః. ఏవంవిధ స్తస్య ప్రాసాదస్య సమీపగతః కశ్చిత్ కాలటిసంజ్ఞో ఽతిరమ్యో ఽగ్రహారో బ్రాహ్మణప్రధానో గ్రామోఽస్తి ౩. ఇహాస్మి న్నగ్రహారే విద్యాధిరాజ ఇతి విశ్రుతనామధేయో నిశ్చలమతిః కశ్చి త్పండితో విరేజే స వృషాద్రినిలయో ఽవతరీతుకామో ఽవతరణేచ్ఛు ర్యస్య పుత్త్ర మాత్మ

---

* నిశ్చల ఇతి పాఠాంతరము.

విశ్రుతనామధేయః, రుద్రో వృషాద్రినిలయో ఽవతరీతుకామో య
త్పుత్ర మాత్మపితరం సమరోచయ త్సః. ౪ పుత్రో ఽభవ త్తస్య పురా
త్తపుణ్యై స్సుబ్రహ్మతేజా శ్శివగుర్వభిఖ్యః, జ్ఞానే శివో యో వచనే
గురు స్తస్యాన్వర్థనామా కృతలబ్ధవర్ణః ౫ స బ్రహ్మచారీ గురుగేహవాసీ
తత్కార్యకారీ విహితాన్నభోజీ, సాయం ప్రభాతం చ హుతాశసేవీ
వ్రతేన వేదం నిజ మధ్యగీష్ట ఽ క్రియాద్యనుష్ఠానఫలో ఽర్థబోధ స్స నోప
జాయేత వినా విచారమ్, అధీత్య వేదా నథ తద్విచారం చకార దుర్బో
ధతరో హి వేదః ౬ వేదేష్వధీతేషు విచారితే ఽర్థే శిష్యానురాగీ గురు
రాహ తం స్మ, అపారి మ త్త స్స షడంగవేదో వ్యచారి కాలో బహుర
త్యగాత్తే ఽ భక్తో ఽపి గేహం వ్రజ సంప్రతి త్వం జనో ఽపి తే దర్శన

పితరం సమరోచయత్ స విరేజే ఇతివాన్వయః ఉక్తం వసంతతిలకం త భ జా జగా గః ౪. తస్య విద్యాధిరాజస్య పురా పూర్వ మనేకజన్మస్వాత్తై రార్జితైః పుణ్యైః సుష్ఠు బ్రహ్మతేజో యస్య స శివగురుసంజ్ఞః పుత్రో ఽభవత్. యో జ్ఞానే శివో వచనే గురు ర్బృహస్పతి స్తస్య పుత్రస్య లబ్ధవర్ణో విచక్షణో విద్యాధిరాజో ఽన్వర్థనామార్థానురూపం నామాకృత సంజ్ఞాం కృతవాన్. ని. ధీమా న్సూరిః కృతీ కృష్టి ర్లబ్ధవర్ణో విచక్షణ ఇత్యమరః * స్యాదింద్రవజ్రా యది తౌ జ గౌ గః ౫. ఆ ఏవం శివగురో ర్జన్మోక్త్వా తచ్చరితమాహ — స శివగురుః బ్రహ్మచారీ గురుగేహవాసశీల స్తస్య గురోః కార్యకారీ విహితం భిక్షయా లబ్ధం గురవే నివేదిత మన్నం భోక్తుం శీల మస్యాస్తీతి తథా హుతాశం హుతభుజం వహ్నిం సేవితుం శీల మస్యాస్తీతి తథా వ్రతేన బ్రహ్మచర్యనియమేన స్వీయం వేద మధ్యగీష్ట అధీతవాన్ ఽ యతః క్రియా అనుష్ఠానం ఫలం యస్య స అర్థబోధో విచారం వినా నైవ జాయతే అతో వేదా నధీత్య తదనంతరం తద్విచారం చకార వేదార్థవిచారాత్మకం పూర్వమీమాంసాశాస్త్రమధీతవాన్. నన్వధీతస్వాంగస్వాధ్యాయ స్తదర్థం స్వయమేవ కుతో నావబుద్ధవా నితి చే త్త్రాహ - హి యస్మా ద్వేదో దుర్బోధతరో విచారం వినా ఽతిశయేన దుర్ఘటో యథార్థబోధో యస్య సః. ఉపేంద్రవజ్రా జ త జా స్తతో గౌ. ౬. వేదేష్వధీతేషు సత్సు తదర్థే చ విచారితే సతి శిష్యానురాగీ ఆచార్య స్తం శివగురు మాహ స్మ ప్రోక్తవాన్ షడ్భిః శిక్షాకల్పవ్యాకరణచ్ఛన్దోజ్యోతిర్నిరుక్తసంజ్ఞై రంగై స్సహిత స్సర్వో వేదో మత్త స్త్వయా పఠితో విచారిత శ్చ కాల స్తే తవ బహు రతిక్రాంతః ఉపజాతిచ్ఛందః. ౭. యద్యపి త్వం భక్త స్తథా ఽపి సంప్రతీదానీం

లాలస స్స్యాత్, గత్వా కదాచిత్స్వజనప్రమోదం విధేహి మా తాత విలంబయస్వ ౯. విధాతు మిష్టం యదిహాపరాహ్ణే విజానతా తత్పూరుషేణ పూర్వమ్, విధేయ* మేత ద్యదిహ శ్వ ఇష్టం కర్తుం త దద్యేతి వినిశ్చితో ర్థః ౧౦. కాలో ప్తబీజా దిహ యాదృశం స్యా త్సస్యం న తాదృ గ్విపరీతకాలాత్, తథా వివాహాది కృతం స్వకాలే ఫలాయ కల్పేత న చే ద్వృథా స్యాత్ ౧౧ ఆ జన్మనో గణయతో నను తా న్గతాబ్దాన్ మాతా పితా పరిణయం తవ కర్తుకామా, పిత్రో రియం ప్రకృతి రేవ పురోపనీతిం యద్ధ్యాయత స్తనుభవస్య తతో వివాహమ్ ౧౨ తత్తత్కులీనపితర స్స్పృహయంతి కామం త త్తత్కులీనపురుషస్య వివాహకర్మ, పిండప్రదాతృపురుషస్య సపంతతిత్వే పిండావిలోప ముపరి

గేహం వ్రజ సంబంధిజనో ఽపి తే తవ దర్శనలాలసః స్యా త్తస్మా త్కదాచి ద్గత్వా స్వజనప్రమోదం విధేహి శిష్యస్య పుత్రతుల్యత్వాత్ సంబోధనం. హే తాత మావిలంబయస్వ విలంబం మాకురు * ఆఖ్యానకీ తౌ జగురా గమోజౌ జతావనోజౌ జగురా గురు శ్చేత్. ౯. విలంబో న కర్తవ్య ఇత్యుక్తం. తత్ర హేతుమాహ యత ఇహాస్మి౯ లోకే యదపరాహ్ణే విధాతు మిష్టం తదాయురాదేః క్షణభంగురతాం విజానతా పురుషేణ పూర్వం పూర్వాహ్ణే ఏవ విధేయం ఏవ మిహ యత్ శ్వః అనాగతే ఽహ్ని కర్తుమిష్టం తదద్య విధేయ మితి వినిశ్చితో ఽర్థ స్తస్మాన్మావిలంబ యస్వేత్యర్థః. కించ యథాకాల ఉద్భవకాల ఉప్తాత్ క్షేత్రే రోపితా ద్బీజా దిహయాదృశం సస్యం జాయతే తాదృశం విపరీతకాలా న్నైవ జాయతే - తథా వివాహాది. స్వస్య వివాహాదేః కాలే యౌవనాద్యవస్థాయాం కృతం ఫలాయ పుత్రోత్పత్త్యాదిఫలరూపాయ కల్పేత శక్తం భవేత్. అన్యథా తత్ వివాహాది కృతం వ్యర్థం స్యాత్. ౧౧. కించ ఆ జన్మనో జన్మప్రభృతి నను నిశ్చయేన తవ పరిణయం వివాహం కర్తుకామా మాతా పితా చ తా౯ గతా౯ సంవత్సరా౯ గణయతో గణనం కురుతః యస్మాత్ కారణా త్పిత్రో రియం ప్రకృతిః స్వభావ ఏవ పురా పూర్వం తనుభవస్యాత్మజస్యోపనీతి ముపనయనం తత స్తదనంతరం వివాహం యత్ ధ్యాయతః కదా భవిష్యతీతి యచ్చింతనం కురుతః స ఇత్యర్థః అత్ర సామాన్యవిశేషయో రుక్త్వా దర్థాంతరన్యాసాలంకారః. * ఉక్తి రర్థాంతరన్యాసః స్యా త్సామాన్యవిశేషయో రిత్యుక్తేః. ౧౨ అపిచ తత్తత్కులీనపితరః తత్తత్కులీలపురుషస్య వివాహకర్మ కామం స్పృహయంతి పరిణయకర్మగోచరాం స్పృహా మత్యంతం కుర్వంతి, యత స్తత్కులీనపితరః

---

* 'మేవంయదిహ' ఇతి పాఠాన్తరమ్.

స్ఫుటమీక్షమాణాః ౧౩ అర్థావబోధనఫలో హి విచార ఏష తచ్చా
పి చిత్రబహుళకర్మవిధానహేతోః, తత్రాధికారమధిగచ్ఛతి సద్వితీయః
కృత్వా వివాహమితి వేదవిదాం ప్రవాదః ౧౪ సత్యం గురో న
నియమోఽస్తి గురోరధీతవేదో గృహీ భవతి నాన్యపదం ప్రయాతి,
వైరాగ్యవాన్ వ్రజతి భిక్షుపదం వివేకీ నో చేద్గృహీ భవతి దాక్ష

పిండప్రదాతృపురుషస్య ససంతతిత్వే సతి ఉపరి అగ్రే పిండావిలోపం స్ఫుటం సమీక్ష
మాణాః ౧౩. అ న కేవలమేతావదేవాపితు సహోభౌ చరతాం ధర్మమిత్యాది
శ్రుత్యా సద్వితీయస్య కర్మవిధానేఽధికారశ్రవణాత్తదర్థమపి వివాహ ఆవశ్యక
ఇత్యాహ-అర్థేతి ఏష విచారోఽర్థావబోధనఫలః అర్థస్యావబోధనం పరిజ్ఞానం ఫలం
యస్య స ఏతస్య విచారస్యార్థపరిజ్ఞానం ఫలం తచ్చార్థావబోధనం విచిత్రాణాం యజ్ఞా
నాం విధానార్థం అత్ర విచిత్రయజ్ఞవిధానే వివాహం కృత్వా సద్వితీయః ద్వితీ
యయా పత్న్యా సహ వర్తమానోఽధికారం గచ్ఛతి ప్రాప్నోతీతి వేదవిదాం ప్రవాదః.
౧౪. ఏవముక్తః శివగురురువాచ సత్యమిత్యాదినా. సత్యమిత్యర్థాంగీకారః. హే గురో
గురోః సకాశాత్ అధీతో వేదో యేన స గృహీ ఏవ భవతి అన్యపదమన్యాశ్రమం
న ప్రయాతీతి నియమో నాస్తి నను బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీ భవేద్గృహాద్వనీ
భూత్వా ప్రవ్రజేత్ * తమేతం వేదానువచనేన బ్రాహ్మణా వివిదిషంతి యజ్ఞేన
దానేన తపసాఽనాశకేన స హ వా ఆత్మయాజీ యో వేద ఇదం మేఽనేనాంగం సం
స్క్రియత ఇదం మేఽనేనాంగముపధీయతే. విశుద్ధసత్త్వస్తు తం పశ్యతి నిష్కళం
ధ్యాయమానః. జాయమానో వై బ్రాహ్మణస్త్రిభిరృణవా నిత్యాద్యాః శ్రుతయః.
* మహాయజ్ఞైశ్చ యజ్ఞైశ్చ బ్రాహ్మీయం క్రియతే తనుః యస్యైతేఽష్టాచత్వా
రింశత్సంస్కారాః ఋణాని త్రీణ్యపాకృత్య మనో మోక్షే నివేశయేత్. జ్ఞాన
ముత్పద్యతే పుంసాం క్షయాత్పాపస్య కర్మణ ఇత్యాద్యాః స్మృతయశ్చాశ్రమా
దాశ్రమాంతరప్రవేశస్య యజ్ఞాద్యనుష్ఠానాచ్చిత్తశుద్ధౌ జ్ఞానప్రాప్తేశ్చ క్రమనియమం
ప్రబోధయంతీతి చేత్తత్రాహ-వైరాగ్యవాన్ ఇహాముత్రార్థభోగేషు విరక్తో వివేకీ నిత్యాని
త్యవస్తువివేకవాన్. ఉపలక్షణమేతత్సాధనచతుష్టయసంపన్న ఇత్యర్థః. చతుర్థాశ్రమం
గచ్ఛతి అయమర్థః 'యది చేతరథా బ్రహ్మచర్యాదేవ ప్రవ్రజేద్గృహాద్వా వనా
ద్వా ప్లవా హ్యేతే హ్యదృఢా యజ్ఞరూపాః * 'న కర్మణా న ప్రజయా ధనేన
త్యాగేనైకేఽమృతత్వమానశుః ఇత్యాదిశ్రుత్యనురోధేన మధ్యమాధికారిణ ఏవ
క్రమనియమో న తు శుద్ధసత్త్వస్యోత్కటవైరాగ్యవతో ముఖ్యాధికారిణో జాయమాన
ఇత్యస్యాపి గృహస్థః సంపద్యమాన ఇత్యర్థః. గృహస్థస్యాపి సత్త్వశుద్ధ్యర్థమేవ

పదం తదేతత్. ౧౫. శ్రీనైష్ఠికాశ్రమ మహం పరిగృహ్య యావజ్జీవం వసామి తవ పార్శ్వగత శ్చిరాయుః, దండాజినీ సవినయో బుధ జుహ్వ దగ్నౌ వేదం పఠన్ పరితవిస్మృతిహాని మిచ్ఛన్ ౧౬ దారగ్రహో భవతి తావదయం సుఖాయ యావత్కృతో౽ను భవగోచరతాం గత స్స్యాత్, పశ్చా చ్ఛనై ర్విరసతా ముపయాతి సో౽యం కిం నిం హ్నుషే త్వ మనుభూతిపదం మహాత్మన్ ౧౭ యాగో౽పి నాకఫలదో విధినా కృతశ్చే త్ప్రాయ స్సమగ్రకరణం భువి దుర్లభం తత్ వృష్ట్యా దివస్నహి ఫలం యది కర్మణి స్యా ద్దిష్ట్యా యథోక్తవిరహే ఫలదుర్వి ధత్వమ్ ౧౮ నిఃస్వో భవే ద్యది గృహీ నిరయీ స నూనం భోక్తుం

ఋణాపాకరణం తదిద ముక్తం నోచేదితి వివేకాదిమా న్న భవతి చే త్తర్హి గృహీ భవతి తదేతత్ రాజపదం రాజమార్గః ౧౫ త్వయా తర్హి కింకర్తవ్య మిత్యపే క్షాయా మాహ - శ్రీనైష్ఠికాశ్రమం మరణాంతబ్రహ్మచర్యం పరిగృహ్య చిరాయుః రహం తవ పార్శ్వగతః సమీపే స్థితో దండాజినే ౽స్య స్త ఇతి దండాజినీ విన యేన సహావర్తత ఇతి సవినయో హే బుధ సర్వజ్ఞ అగ్నౌ జుహ్వ ద్ధోమం కుర్వన్ వేదం పఠన్ పరితస్య విస్మృతే ర్హాని మభావ మిచ్ఛన్ వసామి వాసం కరిష్యామి - వర్తమానసామీప్యే వర్తమానవ ద్వేతి లట్ ౧౬ అ సన్నతిసుఖకరం దారగ్రహం విహాయ కథ మతిదుఃఖదం నైష్ఠికాశ్రమ మంగీకురుష ఇతి చే త్తత్రాహ-దారగ్రహ ఇతి. అయం దారగ్రహ స్తావత్సుఖాయ భవతి. యావత్కృతస్సన్ అనుభవగోచర తాం గతః ప్రాప్త స్స్యాత్ అనుభవవిషయతాప్రాప్తిపర్యంత మిత్యర్థః - పశ్చా దనుభ వగోచరతాప్రాప్త్యనంతరం సో ౽యం దారగ్రహో విరసతాం వైరస్య ముపయాతి ప్రాప్నోతి హే మహాత్మన్ అక్షుద్రస్వభావ - అనుభూతిపద మనుభవగమ్యం కిం నిహ్నుషే అపలపసి అపలపితు మశక్య మిత్యర్థః ౧౭ అ నన్వైహికసుఖాభావే ౽పి వివాహే కృతే యాగాద్యనుష్ఠానేన పారలౌకికం త త్సేత్స్యతీతి చే త్తత్రాహ:— యాగో౽పీతి యాగో విధినా యథావిధి కృత శ్చే త్స్వర్గఫలదః న చ తథా కర్తుం శక్యత ఇత్యాహ - ప్రాయ స్తత్సమగ్రకరణం భువి దుర్లభం తద్వినా తు ఫలం నైవ లభ్యతే హి యస్మా దాదిపదేన చిత్రాదియాగఫలం పశ్వాదికం గృహ్యతే. వృష్ట్యా దివ త్కర్మణి ఫలం యది న స్యా త్తర్హి దైవవశా ద్యథోక్తవిరహే ఫలదుర్గత త్వం భవతి తత్కారీర్యాదియాగఫలభూతవృష్టిః తథాచ న పారలౌకికసుఖప్రాప్త్యాశాపీ త్యర్థః. ౧౮. న కేవలం సుఖాభావ ఏవాపితు౽తిదుఃఖ మపీ త్యాశయవా నాహ - యది

న దాతు మపి యః క్షమతే ఽణుమాత్రమ్, పూర్ణో ఽపి పూర్తి మభి
మంతు మశక్నువ న్మోహేన శం న మనుతే ఖలు తత్ర తత్ర.
౧౯ యావత్సు సత్సు పరిపూర్తి రథో అమీషాం సాధో గృహోప
కరణేషు సదా విచారః, ఏకత్ర సంహాతవతః స్థితపూర్వనాశ స్తచ్చాప
యాతి పున రప్యపరేణ యోగః ౨౦ ఏవం గురౌ వదతి తజ్జనకో
నినీషు రాగచ్ఛ దత్ర తనయం స్వగృహం గృహేశః, తేనానునీయ
బహుళం గురవే ప్రదాప్య యత్నా న్నికేతన మనాయి గృహీతవిద్యః.
౨౧ గత్వా నికేతన మసౌ జననీం వవందే సా ఽఽలింగ్య తద్విరహ

గృహీ నిస్స్వో నిర్ధనో భవే త్తర్హి నూనం నిశ్చయేన స నిరయీ నరకవాన్ నిరయి
త్వ మేవ స్ఫుటయతి యో ఽణు మపి భోక్తుం దాతుం చ న క్షమతే సమర్థో న భవ
తి స నూనం నిరయీతి సంబంధః నను శ్రీమత్కులోత్పన్నస్య తవ నాస్తి దుఃఖమితి చే
త్తత్రాహ-పూర్ణో ఽపీతి. పూర్ణో ఽపి పూర్తిం పూర్ణతా మభిమంతు మశక్నువన్ యో
మోహే నావివేకేన తస్మిన్ తస్మిన్ విషయే శం సుఖం న మనుతే సో ఽపి నూనం
నిరయీత్యర్థః. విషయసంపత్తే స్తృష్ణానివర్తకత్వా త్సర్వానర్థబీజభూతతృష్ణానువిద్ధచే
తసః సుఖాప్రాప్తిదుఃఖావాప్తిసత్త్వా న్నిరయిత్వ మేవేతి భావః. తథాచోక్తం. * న
జాతు కామః కామానా ముపభోగేన శామ్యతి, హవిషా కృష్ణవర్త్మేవ భూయ ఏవాభి
వర్ధతే ఇతి. యాన్యేతాని దురంతాని దుర్జరా ణ్యున్నతాని చ, తృష్ణావల్ల్యాః ఫలా
నీహ తాని దుఃఖాని రాఘవ. యావతీ యావతీ జంతో రిచ్ఛోదేతి యథాయథా, తా
వతీ తావతీ దుఃఖబీజముష్టిః ప్రరోహతీతి చ. ౧౯ అథో అతః కారణాత్ హేసాధో
గృహోపకరణేషు సదా విచారో భవతి యావత్సు సత్సు అమీషాం సంబంధిజనానాం
పరిపూర్తిః పరిపూర్ణతా స్యా దమీషాం గృహస్థానా మితి వా తథా చైవం విచార్యమా
ణస్య ప్రయత్నే నైకత్రైకస్మిన్ స్థానే సంహాతవతః సంచయం కృతవతః స్థితపూర్వనాశ
ఏతత్సంచయా త్పూర్వం స్థితస్య సంచితస్య నాశో భవతి చ పున స్తదీయం పశ్చా
త్సంచిత మప్యపయాతి నశ్యతి. పున రప్యపరేణ యోగ స్సంయోగో భవతి. తథాచ గృ
హస్థాశ్రమే సర్వథా దుఃఖమేవేతి భావః ౨౦ ఏవ ముక్తప్రకారేణ శివగురౌ వ
దతి సతి తస్య శివగురో ర్జనకః పితా గృహేశః సుతం గృహం ప్రతి నినీషు ర్నేతు
మిచ్ఛు రాగచ్ఛత్ ఆగతవాన్. ఆగత్య య దకరో త్తదాహ —బహుళం బహుధా
నునయం వినయం కృత్వా తేన శివగురుణా గురవే బహుళం దక్షిణాద్రవ్యం ప్రదాప్య
గృహీతా విద్యా యేన స శివగురు ర్యత్నా న్నికేతన మనాయి ఆనీత ఇత్యర్థః ౨౧. గ
త్వేతి. అసౌ శివగురు ర్నికేతనం గత్వా మాతరం వవందే సా జననీ పుత్ర మాశ్లిష్య

జం పరితాప మాజ్ఝత్, ప్రాయేణ చందన రసాతల శీతలం తద్య
త్పుత్ర గాత్ర పరిరంభణనామధేయమ్ ౨౨ శ్రుత్వా గురో స్సద
నతశ్చిర మాగతం తం తద్బంధు రాగమ దథ త్వరితే క్షణాయ,
ప్రత్యుద్గమాదిభి రసా వపి బంధుతాయా స్సంభావనాం వ్యధిత విత్త
కులానురూపామ్ ౨౩ వేదే పదక్రమజటాదిషు తస్య బుద్ధిం సం
వీక్ష్య త జ్జనయితా బహుశో ఒప్యపృచ్ఛత్, యస్యాభవ త్ప్రథిత
నామ వసుంధరాయాం విద్యాధిరాజ ఇతి సంగతవాచ్య మస్య.
౨౪. భాట్టే నయే గురుమతే కణభుజ్మతాదౌ ప్రశ్నం చకార తన
యస్య మతిం బుభుత్సుః, శిష్యో ఒప్యవాచనతపూర్వగురుస్సమా
ధిం పిత్రోదితస్స్మితముఖో హసితాంబుజాస్యః ౨౫ వేదేచ శాస్త్రే

తస్య పుత్రస్య విరహా జ్జాతం పరితాప మాజ్ఝత్ త్యక్తవతీ తత్ర హేతు మాహ.— యత్ పుత్రగాత్రాలింగననామధేయం త చ్చందనరసా దపి ప్రాయేణ శీతల మత ఇత్యర్థః. అత్రార్థాంతరన్యాసః. యద్వా పరితాపత్యాగస్య ప్రాయేణేత్యాదినా సమర్థనాత్కావ్యలింగాలంకారః. * సమర్థనీయస్యార్థస్య కావ్యలింగం సమర్థన మిత్యుక్తిః.

౨౨. అథానంతరం గురో ర్గృహా చ్చిరా దాగతం శివగురుం శ్రుత్వా తద్బంధు స్తత్సంబంధివర్గః శీఘ్ర మవలోకనాయ ఆగమత్ అసౌ శివగురు రపి బంధుతాయా బంధు సమూహస్య ప్రత్యుద్గమప్రణామాదినా విత్తకులానురూపాం సంభావనాం సప ర్యాం వ్యధిత విహితవాన్. ధాఞ్ ర్లుజి తఙ్ స్థాఘ్వోరిచ్చేతీకారః. సిచః కిత్త్వా ద్గుణాభావః. హ్రస్వా దఙ్గాదితి సకారలోపః ౨౩ తతో యద్వృత్తం తదాహ.— వేదే వేదాదిషు ఆదిపదేన శిక్షాధునాదిషు తస్య బుద్ధిం వీక్ష్య తస్య జనకః బహూన్ ప్రశ్నా న్కృతవాన్ సంగతం విద్యాధిరాజత్వరూపం వాచ్యం యస్య తద్విద్యాధి రాజ ఇతి ప్రథితం నామ యస్యాస్య వసుంధరాయా మభవ త్స బహుశో ఒప్యపృచ్ఛ దిత్యర్థః ౨౪. అ. బహుశో ఒప్యపృచ్ఛ దితి వివృణోతి— భాట్టే నయే భట్టపాద సిద్ధాంతే గురుః ప్రభాకరః, కణభు క్కణాదః - ఆదినా గౌతమ సాంఖ్యమతాదిసం గ్రహః. తనయస్య మతిం బోద్ధు మిచ్ఛుః ప్రశ్నం కృతవాన్. ఏవం పిత్రోదితః పృష్ట శ్శిష్య స్తస్య పుత్ర శ్శివగురు రపి సమాధాన మువాచ— తం విశినష్టి పూర్వం నతో నమస్కృతో గురు ర్యేనేతి స్మితేన మందహాసితేన యుక్తం ముఖం యస్యా తదేవ హసిత మీషద్వికసితం యదంబుజం తథాభూత మాస్యం వదనం యస్య సః.

౨౫. ప్రశ్నోత్తరే స్వమతస్థాపనే పరమతఖండనే చ తాం తథాభూతాం నిపుణతాం కుశలతాం దృష్ట్వా ఒస్య పితా ఒత్యంతం తోషం ప్రాప. యా పుత్రస్య వాక్ వాణీ

చ నిరీక్ష్య బుద్ధిం ప్రశ్నోత్తరాదావపి నైపుణీం తామ్, దృష్ట్వా తుతోషాతితరాం పితాఽస్య స్వతస్సుఖా యా కిము శాస్త్రతో వాక్. ౨౬. కన్యాం ప్రదాతుమనసో బహవోఽపి విప్రాస్తన్మందిరం ప్రతియయుర్గుణపాశకృష్టాః, పూర్వం వివాహసమయాదపి తస్య గేహం సంబంధవత్కిల బభూవ వరీతుకామైః ౨౭ బహ్వర్థదాయిషు బహుష్వపి సత్సు దేశే కన్యాప్రదాతృషు పరీక్ష్య విశిష్టజన్మ, కన్యామయాచత సుతాయ స విప్రవర్యో విప్రం విశిష్టకులజం ప్రథితానుభావః. ౨౮ కన్యాపితుర్వరపితుశ్చ వివాద ఆసీదిత్థం తయోగ కులజుషోః ప్రథితోరుభూత్యోః కార్యస్త్వయా పరిణయో గృహమేత్య పుత్రీమానీయ సద్మ తనయాయ సుతా ప్రదేయా ౨౯ సంకల్పితా ద్ద్విగుణమర్థమహం ప్రదాస్యే మద్గేహమేత్య పరిణీతిరియం కృతా చేత్, అర్థం వినా పరిణయం ద్విజ కారయిష్యే పుత్రేణ మే గృహగతా యది కన్యకా స్యాత్ ౩౦ కశ్చిత్తు తస్యాగ పితరం బ

స్వతః శాస్త్రతో విహీనా ఽపి సుఖరూపా సా శాస్త్రతస్సుఖరూపేతి కిము వక్తవ్యం. * కైముత్యేనార్థసంసిద్ధిః కావ్యార్థాపత్తిరిష్యతే. ౨౬. అ తతః కిం వృత్తమిత్యాకాంక్షాయామాహ కన్యామితి గుణలక్షణపాశేనాకృష్టాః కన్యాం ప్రదాతుమనసో బహవో ఽపి విప్రాస్తస్య మందిరం ప్రతి యయుర్జగ్ముః రతో వివాహకాలాత్పూర్వమపి తస్య విద్యాధిరాజస్య శివగురోర్వా గృహం వరీతుకామైః కుమారవరణార్థిభిః విప్రైస్సంబంధవద్బభూవ వసంతతిలకావృత్తమ్ ౨౭ తస్మిన్ దేశే బహ్వర్థదాయిషు కన్యాప్రదాతృషు బహుష్వపి సత్సు విశిష్టం శ్రేష్ఠం జన్మ పరీక్ష్య ప్రఖ్యాతానుభావః స విప్రవర్యో విద్యాధిరాజో విప్రవిశిష్టకులోత్పన్నం మఘుపండితాభిధం కన్యామయాచత అకథితం చేతి కర్మసంజ్ఞా ఉక్తనామకాద్విప్రాదిత్యర్థః ౨౮ ప్రఖ్యాతా బహ్వీవిభూతిర్యయోస్తయోః కులవతోః కన్యాపితుర్వరపితుశ్చేత్థం వివాద ఆసీత్తత్ర కన్యాపితుర్వచనముదాహరతి—అస్మద్గృహే ఆగత్య పుత్రస్య వివాహస్త్వయా కార్యః. వరపితుర్వచనమాహ—అస్మదీయం గృహం పుత్రీమానీయ మత్పుత్రాయ సుతా ప్రదేయా. ౨౯. ఏవముక్తో మఘుపండిత ఆహైతావద్ధనం దాస్యామీతి సంకల్పితాద్ద్విగుణమర్థం ధనం ప్రదాస్యే యది మద్గేహమాగత్యాయం వివాహః కృతశ్చేత్. విద్యాధిరాజ ఆహ—హే ద్విజ యది కన్యకా మే గృహం ప్రాప్తా, తర్హ్యర్థం వినైవ పుత్రేణ పరిణయం కారయిష్యే. 30. ఏవం వివదమానయోస్తయోర్మధ్యే

భాణ మిథస్సమాహూయ విశేషవాదీ, అస్మాసు గేహం గతవత్స్వముష్మై
విగృహ్య కన్యా మపరః ప్రదద్యాత్ ౩౧ తేనానునీతో వరతాతభా
షితం ద్విజోఽనుమేనే వరరూపమోహితః, దృష్టో గుణ స్సంవరణాయ
కల్పతే మంత్రో ఽభిజాపా చ్చిరకాలభావితః ౩౨ విద్యాధిరాజమఖు
పండితనామధేయౌ సంప్రత్యయం వ్యతనుతా మభిపూజ్య దైవమ్, స
మ్యఙ్ముహూర్త మవలంబ్య విచారణీయౌ మౌహూర్తికా ఇతి పరస్పర
మూచివాంసౌ ౩౩. ఉద్వాహ్య శాస్త్రవిధినా విహితే ముహూర్తే
తౌ సంమదం బహు మవాపతు రాప్తకామౌ, తత్రాగతో భృశ మ
మోదత బంధువర్గః కిం భాషితేన బహునా ముద మాప వర్గః ౩౪ తౌ
దంపతీ సువసనౌ శుభదంతపఙ్క్తి సంభూషితౌ వికసితాంబుజరమ్య

తస్యాః కన్యాయాః పితరం సమాహూయ కశ్చిత్తు విశేషవాదీ జగాద - అస్మాసు గేహం గతవత్సు అపరో మిథః పరస్పరం విగృహ్య విగ్రహం భేదం విధాయాముష్మై కన్యాం ప్రదద్యాత్ సంభావనాయాం లిఙ్ మిథో రహసి సమాహూయేతి వా. ఆఖ్యాన కీవృత్తమ్. ౩౧. తేన విశేషవాదినా కేనచి దనునీతో ఽనునయం ప్రాపితో మఖుపండితః పుత్రీ మానీయ సద్మ తనయాయ సుతా ప్రదేయేత్యేవంరూపం పర పితు ర్భాషిత మనుమేనే స్వీకృతవాన్ యతో వరస్య రూపేణ మోహితః యస్మాచ్చ దృష్టో గుణః సంవరణాయ కల్పతే యోగ్యో భవతి యథాభిజాపాచ్చిరకాలభావితో బహుకాల మభ్యస్తో మంత్రః సంవరణాయ కల్పతే తద్వత్. వాచకలుప్తోపమాలంకారః. వంశస్థేంద్రవంశామిశ్రితత్వా దుపజాతి స్తదుక్తం * ఇత్థం కిలాన్యాస్వపి మిశ్రితాసు స్మరంతి జాతి ష్విద మేవ నామేతి ౩౨ విద్యాధిరాజమఖుపండితసంజ్ఞౌ సమ్యక్ ముహూర్త మవలంబ్య దైవం గణపత్యాదికులదైవతం చ సమ్య గభిపూజ్య వాగ్దానరూపం సంప్రత్యయం వ్యతనుతాం విస్తారితవంతౌ. తతశ్చ వివాహార్థం మౌహూర్తికా జ్యోతిర్విదో విచారణీయా ఇతి పరస్పర ముక్తవంతౌ. వసంతతిలకా. ౩౩ తతశ్చ విహితే ముహూర్తే శాస్త్రవిధినా తౌ విద్యాధిరాజమఖుపండితౌ ఉద్వాహ్య వివాహం కృత్వా బహుం విపులాం సమ్మదం ప్రమోద మవాపతుః. యతః ప్రాప్తాభిలాషౌ. తత్రాగతో బంధువర్గ శ్చాత్యంతం మోదం ప్రాప్తవాన్ కిం బహునా కథితేన సర్వోఽపి బంధ్వబంధుసముదాయో ముదం ప్రాపేత్యర్థః. ౩౪ తౌ దంపతీ సువసనౌ విలితౌ సతీశివగురుసంజ్ఞౌ దంపతీ సువస్త్రౌ శుభా దంతపఙ్క్తి ర్యయో స్తౌ సుష్ఠ్వలంకృతౌ వికసిత కమలవ ద్రమ్యం ముఖం యయోస్తౌ వ్రీడయా లజ్జయా సహ వర్తమానేన

వక్త్రౌ, సవ్రీడహాసముఖవీక్షణసంప్రహృష్టౌ దేవౌ వివాపతురనుత్తమశర్మ నిత్యమ్ ౩౫ అగ్నీ నథాఽఽధిత దమహోత్తమయాగజాతం కర్తుం విశేషకుశలై స్సహితో ద్విజేశః, తత్తత్ఫలం హి యదనాహితహవ్యవాహ స్స్యాదుత్తరేషు విహితేష్వపి నాధికారి ౩౬ యాగై రనేకై ర్బహువిత్తసాధ్యై ర్విజేతుకామో భువనాన్యయష్ట, వ్యస్మారి దేవైరమృతం తదాశై ర్దినేదినే సేవితయజ్ఞభాగైః ౩౭ సంతర్పయంతం పితృదేవ మానుషాం స్తత్తత్పదార్థై రభివాంఛితై స్సహ, విశిష్టవిత్తై స్సుమనోభి రంచితం తం మేనిరే జంగమకల్పపాదపమ్ ౩౮ పరోపకారవ్రతినో దినే దినే వ్రతేన వేదం పఠతో మహాత్మనః, శ్రుతిస్మృతిప్రోదితకర్మ కుర్వత స్సమా వ్యతీయు ర్దినమాససంమితాః ౩౯ రూపేషు మారగ క్షమయా

హాసేన మందహాసితేన యుక్తయో ర్ముఖయో ర్వీక్షణేన సమ్యక్ ప్రకర్షేణ హృష్టౌ దేవౌ పార్వతీమహాదేవౌ వివానుత్తమం సుఖ మవాపతుః. ౩౫ అథ వివాహానంతరం తత్తద్యాగ కర్తవ్యతా విశేషేషు కుశలైః ఋత్విగ్భిః సహితో ద్విజేశః శివగురు స్తత్తత్ఫలం మహతా ముత్తరేషా మావసథ్యాధానా దూర్ధ్వానా మత్యుత్తమానాం వా యాగానాం సమూహం కర్తు మగ్నీన్ గార్హపత్యాహవనీయదక్షిణాఖ్యా నధిత అగ్న్యాధానం కృతవాన్. హి ప్రసిద్ధం యద్యస్మాదనాహితాగ్నిః పుమాన్ విహితేష్వప్యుత్తరేషు యాగేషు అధికారనస్యా త్తస్మా దిత్యర్థః. ౩౬. భువనాని స్వర్గాదీని జేతుకామో బహువిత్తసాధ్యై రనేకై ర్యాగై రయష్ట యజనం కృతవాన్ తేషాం యాగానా మాశా యేషాం తై ర్యతో దినేదినే-సేవితా యజ్ఞభాగా యైస్తై ర్దేవై రమృతం వ్యస్మారి విస్మారితవంతః అత్రామృతసంబంధిస్మరణసంబంధేఽపి తద సంబంధ వర్ణనా త్సంబంధాతిశయోక్తి రలంకారః * యోగే ఽప్యయోగ స్సంబన్ధాతిశయోక్తి రితీర్యత ఇత్యుక్తేః. ౩౭. పితృదేవమానుషా నభివాంఛితై స్సహ తత్తత్పదార్థైః సంతర్పయంతం విశిష్టం విద్యాదిలక్షణం విత్తం యేషాం తై ర్దేవతాస్థానీయైః సుమనోభిర్విద్వద్భి రంచితం పూజితం. యద్వా, విశిష్టాని చ తాని విత్తాని తై రేవ సుమనోభిః పుష్పై రంచితం వ్యాప్తం శివగురుం జంగమకల్పవృక్షం జనా మేనిరే స్వర్గస్థః కల్పపాదపః స్థావర ఇతి తతోఽస్య వ్యతిరేకాభిధానాత్ వ్యతిరేకాలంకృతిః * వ్యతిరేకో విశేషశ్చే దుపమానోపమేయయో రిత్యుక్తత్వాత్ ౩౮. దినమాససంమితాః సమాః సంవత్సరా వ్యతీయు ర్వ్యతిక్రాన్తాః. * జ తౌ తు వంశస్థ ముదీరితంజరౌ. ౩౯. మారః కామః. వసుంధరా భూమిః విద్యాసువృద్ధః సర్వోత్తమః ధనినాం పురస్సరో ఽగ్రగణ్యః. ఏవం

వసుంధరా విద్యాసు వృద్ధో ధనినాం పురస్సరః, గర్వానభిజ్ఞో వినయీ
సదానత స్స నోపలేభే తనయాననం జరన్ ౪౦ గావో హిరణ్యం
బహుసస్యమాలినీ వసుంధరా చిత్రపదం నికేతనమ్, సంభావనా బంధు
జనై శ్చ సంగమో న పుత్రహీనం బహవో ఽప్యమూముహన్. ౪౧
అస్యా మజాతా మమ సంతతి శ్చే చ్ఛరద్యవశ్యం భవితోపరిష్టాత్,
తత్రాప్యజాతా తత ఉత్తరస్యా మేవం స కాలం మనసా నినాయ. ౪౨
ఖింద న్మనా శ్శివగురుః కృతకార్యశేషో జాయా మచష్ట సుభగే కిమతః
పరం నౌ, సాంగం వయో ఽర్ధ మగమ త్కులజే న దృష్టం పుత్రాననం
యదిహ లోక్య ముదాహరంతి ౪౩ ఏవం ప్రియే గతవతో స్సుతదర్శ
నం చే త్పంచత్వ మైష్యదథ నౌ శుభ మాపతిష్యేత్, అస్యాభ్యు
పాయ మనిశం భువి వీక్షమాణో నేక్షే తతః పితృజని ర్విఫలా
మమాభూత్ ౪౪ భద్రే సుతేన రహితౌ భువి కే వదంతి నౌ పుత్ర

భూతో ఽపి గర్వానభిజ్ఞో గర్వరహితః యతో వినయీ వినయవాన్ యతః సదా
నతో నమ్రః ఏవంవిధః శివగురు ర్జరన్ జరాం గచ్ఛన్ పుత్రస్య ముఖం నోపలేభే న
ప్రాప. అత్ర విషయభేదేన బహుధోల్లేఖనా దుల్లేఖాలంకారః * ఏకేన బహుధోల్లేఖే
ఽప్యసౌ విషయభేదత ఇత్యుక్తేః. ౪౦ చిత్రపద మాశ్చర్యాస్పదం నికేతనం గృహం
బహుగుణై రయం సంపన్న ఇతి సంభావనా. ఏతే బహవో ఽపి మోహహేతవః పుత్ర
హీనం శివగురుం నామూముహన్ స్వస్మి న్నశక్త్యాపాదనేన మోహితం న కృతవంతః
౪౧. అస్యామృతౌ మమ సంతతి రజాతా చే దుపరిష్టా దగ్రే శరది అవశ్యం భవిష్యతి
తస్యామప్యజాతా చే త్తత ఉత్తరస్యాం హేమంతఋతౌ భవిష్యతీ త్యేవం మనోరథైః
వ్యాప్తాంతఃకరణః కాలం నినాయ నీతవాన్. ౪౨. ఖిందత్ ఖేదయుక్తం మనో
యస్య కృతః కార్యస్య శేషో యేన స శివగురు ర్భార్యా మచష్టోక్తవాన్. హే సు
భగే అతః పరం కిం కర్తవ్యం నౌ ఆవయో రంగేనేంద్రియసామర్థ్యేన సహితం వయో
ఽర్ధ మగమత్ హే కులజే పుత్రాననం న దృష్టం య త్పుత్రసుఖం ఇహ లోక్యం ఇహ
లోకే త ముదాహరంతి పుత్రేణాయం లోక ఇతి శ్రుతేః. వసంతతిలకా. ౪౩. హే
ప్రియే ఏవం సుతదర్శనం గతవతోః ప్రాప్తవతో రావయోః పంచత్వం మరణ మైష్య
చ్చే దథ నౌ శుభ మాపతిష్యే దాగమిష్య దస్య పుత్రదర్శనస్యాభ్యుపాయ మనిశం భువి
వీక్షమాణో ఽన్విష్యమాణో నేక్షే న పశ్యామి తత స్తస్మా న్మమ పితృతో జని ర్జన్మ
నిష్ఫలా ఽభూత్. ౪౪. కించ హే భద్రే సుతేన రహితౌ నావావాం భువి కే వదన్తి?

పౌత్రసరణి క్రమతగ ప్రసిద్ధిః, లోకే న పుష్ప ఫలశూన్య ముదాహ
రంతి వృక్షం ప్రవాళసమయే ఫలితం విహాయ ౪౫ ఇతీరితే ప్రాహ
తదీయ భార్యా శివాఖ్యకల్పద్రుమ మాశ్రయావః, తత్సేవనా న్నౌ
భవితా సునాధ ఫలం స్థిరం జంగమ రూప మైశమ్ ౪౬ భక్తేప్సితార్థ
పరికల్పనకల్పవృక్షం దేవం భజావ కమిత స్సకలార్థసిద్ధ్యై, తత్రోప
మన్యుమహిమా సరమం ప్రమాణం నో దేవతాసు జడిమా జడిమా
మనుష్యే ౪౭ ఇత్థం కళత్రోక్తి మనుత్తమాం స శ్రుత్వా సుతార్థీ
ప్రణతైకవశ్యమ్, ఇయేష సంతోషయితుం తపోభి స్సోమార్ధమూర్ధాన

కే ఽపి న వదిష్యంతీత్యర్థః-వర్తమానసామీప్యే వర్తమానవద్వేతి లట్-యతః పుత్ర
పౌత్రసరణీక్రమతః లోకో ప్రసిద్ధి ర్భవతి-యథా ప్రవాళానాం పల్లవానాం సమయే
ఫలితం వృక్షం విహాయ పుష్పఫలశూన్యం వృక్షం కేఽపి నోదాహరంతి తద్వ దిత్యర్థః
౪౫ ఇత్యేవం భర్త్రా ఈరితే కథితే సతి తదీయా భార్యా సతీ ప్రాహ—జంగమరూ
పం శివాభిధకల్పవృక్షం ఆశ్రయావః-తస్య సేవనాత్ సునాథైశమీశ్వరసంబంధి స్థిరం
ఫలం నౌ ఆవయో ర్భవితా భవిష్యతి ఉపేన్ద్రవజ్రావృత్తం ౪౬ ఇతో ఽస్మా త్కార
ణా ద్భక్తేప్సితార్థపరికల్పనే కల్పవృక్షం దేవం కం సుఖం శివ మితి యావత్ సకలార్థ
సిద్ధ్యై భజావః-యద్వా ఇతో ఽస్మా ద్దేవా దన్యం క మేవంభూతం దేవం భజావః?
ఏవం భూతాదన్యస్యాభావాత్. శివోపాస్తితః సకలార్థసిద్ధి ర్భవతీత్యత్ర ప్రమాణా
కాంక్షాయామాహ—తత్రోపమన్యో ర్మహిమా మాహాత్మ్యం పరమం ప్రమాణం ఏవం
హి మహాభారతే శ్రూయతే,* ఉపమన్యు కిల పయః పిబతో మునిబాలకా నవలోక్య
ఆత్మాగ్రహేణ మాతరం దుగ్ధం యాచితవాన్ తన్మాతా చ దారిద్ర్యవశేన దుగ్ధాభా
వా త్పిష్టేన తద్విధాయాయచ్ఛత్. స చ తదేవ పీత్వా దుగ్ధం మయా పీత మితి మన్యా
మానో ననర్త తదేతత్ సర్వం జ్ఞాత్వా కుమారా జహసు స్తతో హాస్యకారణం పృచ్ఛ
తే ఽస్మై మాతా దారిద్ర్య మావేదయత్. తత్ జ్ఞాత్వా మహేశ్వర మారాధ్య క్షీరా
బ్ధ్యధిపతిత్వం ప్రాపేతి. నను పాషాణాద్యాత్మతయా జడాభ్యో దేవతాభ్యః కథం
నిఖిలార్థసిద్ధి రిత్యాశంక్యాహ—న హి దేవతాసు జడిమా జాడ్యం కింతు శ్రద్ధాభక్తిహీ
నే దేవతాస్వరూపాపహ్నోతే మనుష్యే స ఇత్యర్థః. వసంతతిలకా ౪౭. ఏవంప్రకారా
మనుత్తమాం భార్యోక్తిం శ్రుత్వా సః పుత్రార్థీ సోమస్య చంద్రస్యార్ధేనోపలక్షితో
మూర్ధాయస్య తం ప్రణతైకవశ్యం ఉమార్ధం ఉమాసహాయం ఈశం తపోభిః సంతోష

ముమార్ధమిహేశమ్ ౭౮ తస్యోపధామ కిల సన్నిహితా ఽపగైకా స్నాత్వా సదాశివ ముపాస్త జలేన తస్యాః, కందాశనః కతిచి దేవ దినాని పూర్వం పశ్చా త్తదా స శివపాదయుగాబ్జభృంగః. ౭౯. జాయాఽపి తస్య విమలా నియమోపతాపై శ్చిక్లేశ కాయ మనిశం శివ మర్చయన్తీ, క్షేత్రే వృషస్య నివసంత మజం స భర్తుః కాలో ఽత్యగా దితి తయో స్తపసో రనేకః ౮౦ దేవః కృపాపరవశో ద్విజవేషధారీ ప్రత్యక్షతాం శివగురుం గత ఆ త్తనిద్రమ్, ప్రోవాచ భోః కిమభివాం ఛసి కిం తప స్తే పుత్రార్థితేతి వచనం స జగాద విప్రః ౮౧ దేవో ఽప్యపృచ్ఛ దథ తం ద్విజ విద్ధి సత్యం సర్వజ్ఞ మేక మపి సర్వగుణోప పన్నమ్, పుత్రం దదామ్యథ బహూ౯ విపరీతకాం స్తే భూర్యాయుష స్తనుగుణా నవద ద్విజేశః ౮౨ పుత్రో ఽస్తు మే బహుగుణః ప్రథి

యితుం ఇయేష ఇచ్ఛతి స్మ ఉపజా ౭౮ తస్యోపధామధామ్నః ప్రాసాదస్య సమీపే స్థితాఽపగా జలవహా ఏకా నదీ తస్యా జలే స్నాత్వా స శివగురుః పూర్వం కతిచి ద్దినాన్యేవ కందాశన స్స౯ సదాశివ ముపాస్త పశ్చా త్స శివచరణద్వంద్వకమల భృంగస్స౯ శివపదాబ్జ మకరందాతిరి క్తకందాద్యాస్వాదనవర్జితస్స న్నుపాస్తేత్యర్థః. వసం తతిలకం వృత్తం ౭౯. తస్య భర్తు ర్జాయా ఽపి విమలా వృషస్య క్షేత్రే వసంత మజం స్వయమేవావిర్భూతం స తు కేనచి త్స్థాపితం శివ మర్చయంతీ నియమకృతై రుపతాపై ర్నియమాత్మకై రుపతాపై ర్నియమైశ్చోపతాపై శ్చేతివా కాయం దేహం చిక్లేశ ఇత్యేవం ప్రకారేణ తపతో స్తపః కుర్వతో స్తయో ర్దంపత్యోః స ప్రసిద్ధః కాలో ఽనేకో ఽత్యగాత్. ౮౦. కృపాపరవశో దేవో మహాదేవో ద్విజవే షధారీ ప్రత్యక్షతాం ప్రాప్తః ప్రాప్తనిద్రం శివగురుం ప్రోవాచ—భో శ్శివగురో కి మభివాంఛసి? కిమపినేత్యాశంక్యాహ—కిం తప స్తే నిష్కామస్య తవ తపః కిం? న కిమపి. తథాచ తపసి ప్రవృత్తస్య తే కామనా ఽస్తీ త్యనుమీయతే ఏవముక్తః స విప్రః శివగురుః పుత్రార్థితా సుతస్య ప్రార్థనేతి జగాద. ౮౧ అథ దేవో ఽపి తం శివ గురు మపృచ్ఛత్. హే ద్విజ మదుక్తం సత్యం విద్ధి జానీహి. పాఠాంతరే తన్మదుక్తం సర్వజ్ఞం సర్వగుణోపపన్న మల్పాయుషం ఏక మేవ సుతం దదామి కింవా విపరీత కా౯ విపరీతా౯ అసర్వజ్ఞా౯ అల్పగుణా౯ భూర్యాయుషో బహూ౯ పుత్రా౯ తే తుభ్యం దదామి ఏవముక్తో ద్విజేశ శ్శివగురు రవదత్. ౮౨. యదువాచ, తదుదా హరతి—బహుగుణః ప్రథితానుభావః సర్వజ్ఞతాయా ఆశ్రయః పుత్రో మే ఽస్తు

తానుభావ స్సర్వజ్ఞతాపద మితీరిత ఆబభాషే, దద్యా ముదీరితపదం
తనయం తపో మా పూర్ణో భవిష్యసి గృహం ద్విజ గచ్ఛ దారైః.
౧౩ ఆకర్ణ్య యన్నితి బుబోధ స విప్రవర్య స్తం చాబ్రవీ న్నిజ కళత్ర
మనిన్దితాత్మా, స్వప్నం శశంస వనితామణి రస్య భార్యా సత్యం భవి
ష్యతి తు నౌ తనయో మహాత్మా ౧౪ తౌ దంపతీ శివపరౌ నియతౌ
స్మరన్తౌ స్వప్నేరితం గృహగతౌ బహుదక్షిణాన్నైః, సంతర్ప్య విప్ర
నికరం తదుదీరితాభి రాశీర్భి రాపతు రనల్ప ముదం విశుద్ధా ౧౫.
తస్మి న్దినే శివగురో రుపభోక్ష్యమాణే భక్తే ప్రవిష్ట మభవ త్కిల శై
వతేజః, భుక్తాన్న విప్రవచనా దుపభుక్తశేషం సో ఽభుఙ్క్త సా ఽపి
నిజభర్తృపదాబ్జభృంగీ. ౧౬ గర్భం దధార శివగర్భ మసౌ మృగాక్షీ
గర్భో ఽప్యవర్ధత శనై రభవ చ్ఛరీరమ్, తేజో ఽతిరేకవినివారిత
దృష్టిపాతవిశ్వం రవేర్దివసమధ్య ఇవోగ్రతేజః ౧౭ గర్భాలసా
భగవతీ గతిమాంద్యమీషదాపేది నాద్భుతమిదం ధరతే శివం

ఇత్యుక్తో దేవ ఉవాచ—ఉదీరితానా ముక్తానాం గుణానాం పద మాశ్రయం పుత్రం
దద్యాం దాస్యామి తస్మా త్తపో మా కురు పుత్రోత్పత్త్యా పూర్ణో భవిష్య సీత్యతో
దారై ర్భార్యయా సహ హే ద్విజ గృహం గచ్ఛ ౧౩. ఇత్యేవం ప్రకారేణ
శృణ్వన్ స విప్రవర్యః శివగురు ర్బుబోధ. ప్రబుద్ధ శ్చానిందితాత్మా స స్వభార్యాంతం
స్వప్న మబ్రవీత్—ప త్యుక్తం శ్రుత్వా చాస్య విప్రవర్యస్య భార్యా యోషిన్మణి
శ్శశంస ఉక్తవతీ. సత్య మావయో ర్మహాత్మా పుత్రో భవిష్యత్యేవ సంశయో నాస్తీ
త్యర్థః. ౧౪. విప్రనికరం బ్రాహ్మణసమూహం ౧౫ భక్తే ఽన్నే. భుక్త మన్నం యై
స్తేషాం విప్రాణాం వచనా త్తదుపభుక్తశేషం శివతేజోయుక్త మన్నం సః శివగురు
రభుఙ్క్త భర్తృచరణారవిందభ్రమరీ సా సత్యపి అభుఙ్క్త. ౧౬. తతో యద్వృత్తం
తదాహ—గర్భమితి. అసౌ మృగాక్షీ శివః గర్భే మధ్యే యస్య తథాభూతం గర్భం
దధార గర్భో ఽపి శనై రవర్ధత. వర్ధమానే చ శనై శ్శరీరం అభవ త్తద్విశినష్టి—
తేజసో ఽతిరేకేణాతిశయేన వినివారితో విశ్వేషాం దృష్టిపాతో యేన తత్. రాజదన్తా
దిషు పరమితి విశ్వశబ్దస్య పరనిపాతః. మధ్యాహ్నే సూర్యస్యోగ్రతేజ ఇవ. ౧౭.
యా శివంధరతే సా గర్భాలసా భగవతి కించిద్గతిమాంద్యం ప్రాపేతీద మద్భుతం న
భవతి. కథంభూతం శివం యః పాతాళమహాతలతలాతలరసాతలసుతలవితలభూతల
భూర్భువస్స్వర్మహర్జనస్తపస్సత్యాఖ్యాని చతుర్దశాపి భువనాని బిభ్రతే భువ శ్చ

యా, యో విష్టపాని బిభృతే హి చతుర్దశాపి యస్యాపి మూ
ర్తయ ఇమా వసుధాజలాద్యాః ౫౮ సంవ్యాప్తవా నపి శరీర మశేష
మేవ నోపాస్తియా విరసతా మకృతాత్ర కాంచిత్, యత్సార్వ మేవ
మహసా దురతిక్రమేణ వ్యాప్తం శరీర మదసీయ మముష్య హేతోః
౫౯ రమ్యాణి గంధకుసుమాన్యపి గన్ధ మస్యై నాధాతు మైశత భరా
త్కిము భూషణాని, యదభ్య ద్గురుత్వపద మస్తి పదార్థజాతం తత్త ద్వి
ధారణవిధా వలసా బభూవ ౬౦ తాం దౌహృదం భృశ మబాధత
దుశ్శరారిః ప్రాయః పరం కిల న ముంచతి ముంచతేఽపి, ఆనీత దుర్లభ
మపోహతి యాచతేఽన్య త్తచ్చాప్యపోహ్య పునరర్హతి సాఽన్యవస్తు.
౬౧ తాం బంధుతాఽగమ దుపశ్రుత దోహదార్తి రాదాయ దుర్లభ
మనర్ఘ మపూర్వవస్తు, ఆస్వాద్య బంధుజనదత్త మసౌ జహర్ష హా హం

యస్య శివస్యేమా వసుధాజలాద్యా మూర్తయ స్తదుక్తం — క్షితిహుతవహక్షేత్ర
జ్ఞాంభః ప్రభంజనచంద్రమ స్తపనవియదిత్యష్టౌ మూర్తీ ర్నమో భవ బిభ్రతే ఇతి.౫౮.
అసౌ శివ స్సర్వ మేవ శరీరం సంవ్యాప్తవా నప్యత్ర శరీరే కాంచి దుపాస్తిం కించి
దుపక్షేపం అధికప్రక్షేపం నావిరకృత నైవ ప్రకటితవాన్ యద్యస్మా ద్దురతిక్రమేణ
తేజసాఽముష్యాః సత్యా ఇదం శరీరం పూర్వ మేవ వ్యాప్త మముష్య హేతో రస్మా
త్కారణా దిత్యర్థః నిమిత్తపర్యాయప్రయోగే సర్వాసాం ప్రాయదర్శన మితి షష్ఠీ.
౫౯ మనోజ్ఞానీ గంధపుష్పాణ్యప్యస్యై సత్యై కామనా మాధాతుం సమర్థాని
నాభూవన్ భూషణాని కిము? కిం బహునా యద్యత్పదార్థజాతం గురుత్వాస్పదం తస్య
తస్య విధారణవిధౌ సా ఽలసా కర్తవ్యేషు మందోద్యమా బభూవ. ౬౦. యద్య
ప్యేవం తథాఽపి తాం సతీం. ని. దోహదం దౌహృదం శ్రద్ధాలాలసం చ సమం స్మృత
మితి హలాయుధా ద్దౌహృదం గర్భిణీమనోరథో భృశ మత్యంతం అబాధత శరం హిం
సాం ఋచ్ఛతి గచ్ఛతీతి శరారిః పక్షివిశేషః 'అచ ఇ' రితీః ప్రత్యయః. ని. శరారి
రాటి రాడి శ్చేత్యమరః. తథాచ యథా దుష్ట శ్శరారిః ప్రాయః పరం న ముంచతి,
ముంచతే ఽపీతి ప్రసిద్ధం తద్వ దిత్యర్థః. బాధప్రకార మాహ-ఆనీతం యద్దుర్లభం త
దపోహతి త్యజతి అన్య ద్యాచతే త చ్చాప్యపోహ్య పరిత్యజ్య పున రన్య ద్వస్తు సా
వాంఛతీత్యర్థః. ౬౧. తాం ప్రతి దుర్లభ మనర్ఘ్య మమూల్య మపూర్వం వస్తు సమా
దాయ బంధుసమూహ ఆగమత్ - బంధుతాం విశినష్టి—ఉపశ్రుతా దోహదస్య
దౌహృదస్యార్తి ర్యయా సా బంధుజనదత్త మసౌ సతీ ఆస్వాద్య జహర్ష. హా హంత

త గర్భధరణం ఖలు దుఃఖహేతుః ౬౧ మానుష్యధర్మమనుసృత్య
మయేద ముక్తం కా ఽపి వ్యథా శివ మహో భరణేన వత్సాః, సర్వ
వ్యథావ్యతికరం పరిహర్తుకామా దేవం భజంత ఇతి తత్త్వవిదాం ప్రవా
దః ౬౨ ఉక్ష్ణా నిసర్గధవళేన మహీయసా సా స్వాత్మాన మైక్షత సమూ
ఢ ముపాత్తనిద్రా, సంగీయమానా ఽపి గీతవిశారదాఢ్యైర్విద్యాధర
ప్రభృతిభి ర్వినయోపయాతైః. ౬౩ ఆకర్ణయ జయజయేతి వర న్దధానా
రక్షేతి శబ్ద మవలోకయ మాం దృశేతి, ఆకర్ణ్య నోత్థితవతీ పునరుక్త
శబ్దం సా విస్మితాకిల శృణోతి నిరీక్ష్యమాణా ౬౪ నర్మోక్తికృత్యా
మపి ఖిద్యమానా కించాపి చంచ త్తరమంచరోహే, జిత్వా ముదా
న్యానతిహృద్య విద్యాసింహాసనే స్వే స్థితిమీక్షతే స్మ ౬౫ సమా
నతా సాత్త్వికవృత్తిభాజాం విరాగతా వైషయికప్రవృత్త్యా, తస్యాః స్త్రి
యో గర్భగపుత్రచిత్రచరిత్రశంసిన్యజనిష్ట చేష్టా ౬౬ తద్రోమవల్లీ

గర్భధరణం ఖలు దుఃఖహేతు రితి జగాద చేతి శేషః ౬౧. హాహంతేతీదం మయా
మానుష్యధర్మ మనుసృత్యోక్తం. యత శ్శివస్య మహాస స్తేజసో భరణే ధారణే వత్సా
మమ కాపి వ్యథా పీడా నాస్తి ఏతదపి కుత ఇతి చే త్తత్రాహ—సర్వపీడాసంపర్కం పరి
హర్తుకామా దేవం భజంత ఇతి తత్త్వవిదాం ప్రవాద ఇత్యత ఇత్యర్థః. ౬౨. నిసర్గధవ
ళేన స్వభావతః శ్వేతేనాతిశయేన మహతా ఉక్ష్ణా వృషభేణ సమ్యగూఢం పునశ్చ గీత
విశారదై ర్గంధర్వాదిభి రాఢ్యై ర్యుక్తై స్తత్స్వామిభి ర్వా విద్యాధరప్రభృతిభి ర్వినయే
నోప సమీపే యాతైః ప్రాప్తై స్సంగీయమాన మాత్మానం ప్రాప్తనిద్రా సా సతీ ఐక్షత.
౬౩. పునశ్చ జయ జయేతి రక్షేతి మా మాం దృశా కృపాదృష్ట్యాఽవలోకయేతి శబ్దం
వరం దధానా ప్రయచ్ఛతీ సతీ ఆకర్ణయత్ శ్రుత్వా విస్మయం ప్రాప్యోత్థితవతీ తస్తతో
నిరీక్షమాణాసా పునరుక్తశబ్దం న శృణోతి స్మ ఆకర్ణ్య నోత్థితవతీతి వా సంబంధః.
౬౪. కించ చంచత్తరస్య స్ఫురత్తరస్య మంచస్య శయ్యాయా రోహే ఆరోహణేఽపి
నర్మోక్తి కృత్యాం పరిహాసోక్తే ర్యత్నేఽపి ఖిద్యమానా ఽన్యాన్ జిత్వా ఽతిహృద్య
విద్యాయా స్సరస్వత్యా సింహాసనే స్వస్య స్థితి మీక్షతే స్మ. అతిహృద్యే విద్యా
సింహాసనే ఇతి వా ఇంద్ర. ౬౫. సాత్త్వికవృత్తిభాజాం సతాం సమానతా
తుల్యతా వైషయికవృత్త్యా విషయగోచరప్రవృత్త్యా విరాగతా వైరాగ్యం తస్యాః
స్త్రియః సత్యా ఏతాదృశీ చేష్టా గర్భగతస్య పుత్రస్య చిత్ర మాశ్చర్యరూపం
యచ్చరిత్రం తచ్ఛంసినీ తద్జ్ఞాపికా అజనిష్ట. ఉపేంద్రవజ్రా. ౬౬. తద్రో

రురుచే కుచాద్ర్యావృణ్వత్ప్రభాధున్యురుశైవలాలిః, యత్నాచ్ఛిశో
రస్య కృతే ప్రశస్తో న్యస్తో విధాత్రేవ నవీనవేణుః ౧౮ పయోధరద్వం
ద్వమిషాదముష్యాః పయఃపిబత్యర్థవిధానయోగ్యౌ, కుంభౌ నవీనా
మృతపూరితౌ ద్వావంభోజయోనిః కలయాంబభూవ ౧౯ ద్వైత
ప్రవాదం కుచకుంభమధ్యే మధ్యే పునర్మాధ్యమికం మతం చ, సుభ్రూమ
ణేర్గర్భగ ఏవ సోఽర్భో ద్రాగ్గర్హయామాస మహాత్మగర్హ్యమ్ ౨౦
లగ్నే శుభే శుభయుతే సుషువే కుమారం శ్రీపార్వతీవ సుఖినీ శుభ

శ్రీశంకరభగవత్పాదపూజ్యావతారఘట్టః

వీక్షితే చ, జాయా సతీ శివగురోర్నిజతుంగసంస్థే సూర్యే కుజే రవి

మవల్లీ కుచలక్షణావద్రీ పర్వతావావృణ్వతీ యా ప్రభా సైవ ధునీ నదీ తస్యా ఉరుశ్శైవలాలిః మహతీ శైవాలపఙ్క్తిః రురుచే రేజే అస్య శిశోః కృతే యత్నాద్విధాత్రా స్థాపితః ప్రశస్తో వేణురివేత్యుత్ప్రేక్షా ఇంద్ర. ౧౮. అస్యాః సత్యాః పయోధరద్వంద్వమిషాత్ కుచయుగ్మవ్యాజేన దుగ్ధపిబత్యర్థస్య పానస్య విధానే యోగ్యౌ నవీనామృతపూరితౌ ద్వౌ కుంభౌ పద్మయోనిర్బ్రహ్మా కలయాంబభూవ రచయామాస. * కైతవాపహ్నుతిర్వ్యక్తౌ వ్యాజాద్యైర్నిహ్నుతైః పదైః ఉపజాతిః. ౧౯. కుచకుంభమధ్యే ద్వైతప్రవాదం తయోర్మధ్యే పునర్మాధ్యమికం మతం శూన్యమతం చ సుభ్రూమణేర్గర్భగ ఏవ సోఽర్భో బాలకో ద్రాక్ ఝటితి గర్హయామాస యతో మహాత్మభిర్గర్హ్యం నింద్యం భేదవాదశూన్యమతయోః ప్రతిషేధాయ గర్భగేణార్భేణ స్తనయోరభేదస్య తన్మధ్యగతావకాశాభావస్య చ సంపాదనమితి ఫలోత్ప్రేక్షా. ఇంద్ర ౨౦. లగ్నే శుభేన గ్రహేణ యుతే యుక్తే శుభేన తేన దృష్టే చ పునశ్చ సూర్యాదౌ స్వతుఙ్గస్థే నిజతుంగా ఉచ్చస్థానాని సూర్యాదీనాం క్రమేణోక్తాని. * అజవృషభమృగాఙ్గనాకుళీరా ఝషవణిజౌ చ దివాకరాదితుంగా ఇతి. అజో మేషః మృగో మకరః అంగనా కన్యా కుళీరః కర్కః ఝషో మీనః వణిక్ తులా తథా చ సూర్యే మేషస్థే కుజే భౌమే మకరస్థే రవిసుతే మందే తులాస్థే గురౌ చ కేంద్రే చతుర్థాద్యన్యతమరాశిస్థే చ కారావుక్తానుక్తసముచ్చయార్థౌ శివగురోర్భార్యా సతీ సుఖినీ సుఖవతీ, నత్వన్యస్త్రీవ పీడితా కుమారం శిశుం సుషువే యథా శ్రీపార్వతీ కుమారం స్కందం సుషువే, తద్వత్. అనేన గర్భప్రవేశాదికం మాయయా ప్రదర్శ్య సదాశివః శంకరాచార్యరూపేణ

సుతే చ గురౌ చ కేంద్రే ౭౧ దృష్ట్వా సుతం శివగురుశ్శివవారిరాశౌ మగ్నో ఽపి శక్తిమనుసృత్య జలే న్యమాంక్షీత్, వ్యశ్రాణయద్బహు ధనం వసుధాశ్చ గాశ్చ జన్మోక్తకర్మవిధయే ద్విజపుంగవేభ్యః. ౭౨. తస్మిన్ దినే మృగకరీంద్ర తరక్షుసింహసర్పాఖుముఖ్యబహుజంతుగణా ద్విషంతః, వైరం విహాయ సహ చేరురతీవ హృష్టాః కండూమపాకృషత సాధుతయా నిఘృష్టాః ౭౩ వృక్షా లతాశ్చ కుసుమరాశిఫలాన్యముంచన్నద్యః ప్రసన్నసలిలా నిఖిలాస్తదైవ, జాతా ముహుర్జలధరో ఽపి నిజం వికారం భూభృద్గణాదపి జలం సహసోత్పపాత ౭౪. అద్వైతవాదివిపరీతమతావలంబి హస్తాగ్రవర్తివరపుస్తకమప్యకస్మాత్, ఉచ్చైః పపాత జహసు శ్రుతిమస్తకాని శ్రీవ్యాసచిత్తకమలం వికచీబభూవ ౭౫ సర్వాభీ రాశాభిరలం ప్రసేదే వాతైరభావ్యద్భుతదివ్యగంధైః, ప్రజజ్వలే ఽపి జ్వలనైస్తదానీం ప్రదక్షిణీభూతవిచిత్ర

ప్రాదురభూదితి దర్శితం వసంతతిలకాచ్ఛందః ౭౧ సుతం దృష్ట్వా శివగురుః శివవారిరాశౌ సుఖసముద్రే మగ్నో ఽపి శక్తిం సామర్థ్యమనుసృత్య జలే న్యమాంక్షీత్ నిమజ్జితవాన్ తదనంతరం బహుధనం వసుధాశ్చ గాశ్చ పుత్రజన్మన్యుక్తస్య కర్మణో విధయే విధానాయ ద్విజపుంగవేభ్యో బ్రాహ్మణవరేభ్యః శాస్త్రజ్ఞేభ్యః పాత్రేభ్యః వ్యశ్రాణయత్ దత్తవాన్ ౭౨. తరక్షుర్వ్యాఘ్రః మృగాదయో బహుజంతుగణాః పరస్పరం ద్విషంతో ఽపి తస్మిన్దినే వైరం విహాయాతీవ హృష్టాః సహ చేరుః పునశ్చ సాధుతయా నిఘృష్టాః సమ్యక్తయా అన్యోన్యం సంఘర్షణం ఘర్షణం కుర్వంతః కండూమపాకృషత కండ్వపాకరణం కృతవంతః. ౭౩ తస్మిన్ దినే వృక్షా లతాశ్చ పుష్పరాశీన్ ఫలాని చాముంచన్ తథైవ సకలా నద్యః ప్రసన్నజలాః జాతాః. జలధరో ఽపి నిజం వికారం జలం ముహురముంచదితి వచనవిపరిణామేన సంబంధనీయం. భూభృద్గణాత్పర్వతసమూహాదపి జలం సహసోత్పపాత ౭౪. కించాద్వైతవాదిభ్యో విపరీతం మతమవలంబితుం శీలం యేషాం తేషాం హస్తాగ్రవర్తివరపుస్తకమపి అకస్మాదుచ్చైః పపాత శ్రుతిమస్తకాని వేదాంతాః జహసుః శ్రీవ్యాసస్య చిత్తకమలం వికచీబభూవ వికాసం ప్రాప ౭౫. కించ సర్వాభిరాశాభిర్దిగ్భిరలం ప్రసేదే భావే. ప్రత్యయః— సర్వా దిశో ఽతిశయేన ప్రసన్నా బభూవురిత్యర్థః. అద్భుతో దివ్యో గంధో యేషాం తే తైర్వాతైరభావి. వాయవో ఽద్భుతదివ్యగంధాశ్చాభూవన్. ప్రదక్షిణీభూతాః విచిత్రాః కీలా జ్వాలా యేషాం తైః జ్వలనైరగ్నిహోత్రాగ్నిభిరపి తదానీం ప్రజ

క్షైః. ౭౬ సుమనోహరగంధినీ సతాం సుమనోవద్విమలా శివంకరీ సుమనోనికరప్రచోదితా సుమనోవృష్టిరభూత్తదాఽద్భుతమ్ ౭౭ లోకత్రయీ లోకదృశేవ భాస్వతా మహీధరేణేవ మహీ సుమేరుణా, విద్యావినీత్యేవ సతీ సుతేన సా రరాజ తత్తాదృశరాజతేజసా. ౭౮. సత్కారపూర్వ మభియుక్తముహూర్తవేదివిప్రా శ్శశంసు రభివీక్ష్య సుతస్య జన్మ, సర్వజ్ఞ ఏవ భవితా రచయిష్యతే చ శాస్త్రం స్వతంత్ర మథ వాగధిపాంశ్చ జేతా ౭౯ కీర్తిం స్వకాం భువి విధాస్యతి యావదేషా కింబోధితేన బహునా శిశురేష పూర్ణః, నాపృచ్ఛి జీవిత మనేన చ తైర్నచోక్తం ప్రాయో విదన్నపి న వక్త్యశుభం శుభజ్ఞః ౮౦ తద్జ్ఞాతిబంధుసుహృదిష్టజనాంగనాస్తాస్తం సూతికా

జ్వాలే తథాభూతా అగ్నయోఽపి ప్రజ్వలితా బభూవుః అత్రాపి భావే ప్రత్యయః ఉపజా. వృ ౭౬ కించ తదా తస్మిన్ కాలే సుమనోహారో గంధోఽస్యాస్తీతి తథా సతాం సుష్ఠుశుద్ధం యన్మనస్తద్వద్విమలా శివం సుఖం కరోతీతి తథా సుమనసాం దేవానాం నికరైః సమూహైః ప్రచోదితా ప్రేరితా సుమనసాం పుష్పాణాం వృష్టి రద్భుతం యథా స్యాత్తథాఽభూత్ యమకాలంకారః * అర్థే సత్యర్థభిన్నానాం వర్ణానాం సా పునశ్శ్రుతిః *యమక మిత్యుక్తే* విషమే స స జా గురు స్సమే స భ రా లోఽథ గురు ర్వియోగినీ. ౭౭. లోకత్రయీ లోకదృశా లోకనేత్రేణ భాస్వతా సూర్యేణ మహీ సుమేరుణా పర్వతేనేవ విద్యావినయేన సా సతీ తు తేన సుతేన రరాజ. సుతం విశినష్టి—తాదృశానా మతిప్రసిద్ధానాం రామచంద్రప్రభృతిరాజ్ఞాం తేజో యస్మింస్తేన,యద్వా తేజసాం రాజేతి రాజతేజస్తాదృశం సూర్యాదితుల్యం రాజతేజో యస్మింస్తేనేత్యర్థః. అత్రాభిన్నే దీప్తిలక్షణే సాధారణే ధర్మే ఏకస్యైవ బహూపమానోపాదానా న్మాలోపమా ఇంద్రవజ్రా. ౭౮. సత్కారపూర్వమభియుక్తావినియుక్తాముహూర్తవేదినో విప్రాః సుతస్య జన్మ వీక్ష్యాలోచ్య శశంసు రేష తవ పుత్రః సర్వజ్ఞో భవిష్యతి పునశ్చ స్వతంత్రం శాస్త్రం రచయిష్యతే. అథ వాగధిపాంశ్చ జేతా భవిష్యతి. వసంత. ౭౯. కించ యావ దేషా భూస్తావ త్స్వకాం కీర్తిం భువి విధాస్యతి కిం బహునా బోధితే నైష తవ శిశుః పూర్ణోఽస్తి. జీవితం చ తేన శివగురుణా న చ పృష్టం. న చ తై రుక్తం యతః ప్రాయో జాన న్నప్యశుభం శుభజ్ఞః నైవ వక్తి. ౮౦. అథోఽనంతరం తద్ జ్ఞాతిబంధు సుహృదిష్టజనానా మంగనా ఉపాయనేన్తో

గృహానివిష్ట మథో నిదధ్యుః, సోపాయనా స్త మభివీక్ష్య యథా ని
దాఘే చంద్రం ముదం యయు రతీవ సరోజవక్త్రమ్ ౨౧. తతస్సూతి
కాగృహ మవైక్షత న ప్రదీపం త త్తేజసా యదవభాత మభూత్క్షపా
యామ్, ఆశ్చర్య మేత దజనిష్ట సమస్తజంతో స్త న్మందిరం వితిమిరం
య దభూ దదీపమ్. ౨౨ యత్పశ్యతాం శిశు రసౌ కురుతే శ మగ్ర్యం
తేనా కృతాస్య జనకః కిల శంకరాఖ్యామ్, యద్వా చిరాయ కిల శం
కరసంప్రసాదా జ్జాత స్తతో వ్యధిత శంకరనామధేయమ్ ౨౩.
సర్వం విద త్సకలశక్తియుతో ఽపి బాలో మానుష్యజాతి మనుసృత్య
చచార తద్వత్, బాల శ్శనై ర్హసితు మారభత క్రమేణ ప్రప్తుం
శశాక గమనాయ పదాంబుజాభ్యామ్ ౨౪ బాలే ఽథ మంచే కిల
శాయితే ఽస్మిం స్సతాం ప్రసన్నం హృదయం బభూవ, సంవీక్షమాణే
మణిగుచ్ఛవర్యం విద్వన్ముఖం హంసవినీల మాసీత్ సంతాడయన్
హంత శనైః పదాభ్యాం పర్యంకవర్యం కమనీయశయ్యమ్, బిభేద

ఉపహారేణ సహ వర్తమానా స్తా స్తం సూతికాగృహనివిష్టం దదృశు స్తం సరోజ
ముఖం అభి సమంతా. ద్వీక్ష్యాత్యంతం ముదం చ యయుః యథా నిదాఘే గ్రీష్మర్తౌ
సూర్యాతపేన తప్తా శ్చంద్రం వీక్ష్యాత్యంతం ముదం ప్రాప్నువంతి తద్వత్. ౨౧. న
విద్యతే ప్రదీపో యస్మిన్ నైకథేత్యాదివ న్నశబ్దేన సమాసః. నప్రదీపం స త్క్షపా
యాం రాత్రౌ తస్య శిశో స్తేజసా యదవభాత మభూ త్త త్సూతికాగృహం సర్వో
జనో ఽవైక్షత ఏత త్సర్వజంతో రాశ్చర్య మజనిష్ట యదదీపం స త్తస్య మందిరమతి
మిరమభూ దిత్యర్థః. ౨౨ అథ శంకరనామధేయే ప్రవృత్తినిమిత్తద్వయ మాహ--యద్యే
న కారణేనాసౌ బాలకః పశ్యతాం జనానా ముత్కృష్టం శం సుఖం కురుతే, తేనాస్య
జనకః ప్రసిద్ధాం శంకరాఖ్యాం అకృత కృతవాన్, యద్వా చిరకాలా చ్ఛంకరప్రసాదా
జ్జాత స్తతస్స చ్ఛంకరనామధేయం వ్యధితాకృత ౨౩. తద్వత్ బాలవ త్పాదకమలా
భ్యాం గమనాయాదౌ ప్రప్తు ముదరేణ సర్పణం కర్తుం సమర్థో బభూవ. ౨౪. అస్మిన్
బాలే మంచే శాయితే సతి సతాం హృదయం ప్రసన్నం బభూవ మణిగుచ్ఛవర్యం
వీక్షమాణే సతి విదుషాం ముఖం విగతనీల మభూత్ ఉపజాతివృత్తమ్. ౨౫ కమ
నీయా సుందరీ శయ్యా శయనీయం యస్మిం స్తత్పర్యంకశ్రేష్ఠం శనైః పదాభ్యాం సం
తాడయన్ నవిశేషేణ భేదవాదినాం యే ఇంద్రా స్తేషాం. సమూహ స్సద్య శ్శతధా వి
భేద విదదార. అత్ర తాడనవిభేదనయో స్తైతుకార్యయో ర్ద్వయో రర్థభిన్నదేశత్వా దసంగతి

సద్య శ్శతధా సమూహాః బిభేద వాదీంద్రమనోరథానామ్. ౮౫.
ద్విత్రాణి వర్ణాని వదత్యముష్మిన్ ద్వైవతిప్రవీరా దధు రేవ మానం,
ముదా చలత్యంఘ్రిసరోరుహాభ్యాం దిశః పలాయంత దశాపి సద్యః.
౮౬ ఉదచారయ దర్భకో గిరః పదచారా నతనో దనంతరమ్, వికలో
ఽభవ దాదిమా స్తయోః పికలోక శ్చరమా న్మరాలకాః ౮౭ నవవి
ద్రుమపల్లవా స్తృతా మివ కాశ్మీరపరాగపాటలామ్, రచయ న్నచలాం
పదత్విషా స చచారేందునిభ శ్శనై శ్శనైః ౮౮ మూర్ధని హిమకరచి
హ్నం నిటలే నయనాంక మంసయో శ్శూలమ్, వపుషి స్ఫటికసవర్ణం
ప్రాజ్ఞా స్తం మేనిరే శంభుమ్ ౮౯ రాజ్యశ్రీ రివ నయకోవిదస్య
రాజ్ఞో విద్యేవ వ్యసనదవీయసో బుధస్య, శుభ్రాంశో శ్ఛవి రివ శార

రలంకారః *విరుద్ధభిన్న దేశత్వకార్యహేత్వో రసంగతి రిత్యుక్తేః ౮౫. ద్విత్రాణి వర్ణాని అముష్మిన్ బాలే వదతి సతి ద్వైవతిప్రవీరా మాన మేవ దధుః చరణకమలాభ్యాం ముదా చలతి సతి తే సద్యః దశాపి దిశః పలాయంత పలాయనం కృతవంతః * చపలాతిశయోక్తిస్తు కార్యే హేతుప్రసక్తిజే. ౮౬. అర్భకో గిర ఉదచారయ త్ప్రవర్తితవాన్ అనంతరం పదచారా నతనోత్ విస్తారితవాన్ తయో ర్వాణీప్రవర్తనపాదచారవిస్తారయో ర్మధ్యే గిరః ప్రవర్తనా త్పికలోకః సర్వో ఽపి కోకిలో వికలో ఽభవత్ చరమా దంత్యా త్పాదచారవిస్తారా న్మరాళకో హంసో వికలో ఽభవత్ వియోగినీ. ౮౭. అచలాం భూమిం పాదత్విషా చరణకాంత్యా నవీనై ర్విద్రుమస్య రత్నవృక్షస్య పల్లవై రాస్తృతా మివ. ని. విద్రుమో రత్నవృక్షే ఽపి ప్రవాళే ఽపి పుమా నయ మితి మేదినీ. కాశ్మీరపరాగైః పాటలాం శ్వేతరక్తా మివ రచయన్ చంద్రతుల్యశ్శనైః శనైశ్చచార. ౮౮. మూర్ధని హిమకరస్య శీతకిరణస్య చంద్రస్య చిహ్నం నిటలే లలాటే నయనస్య నేత్రస్యాంకం చిహ్న మంసయోః స్కంధయోః శూలం వపుషి స్ఫటికేన సమానవర్ణం ప్రాజ్ఞా వీక్ష్య శంభుం మేనిరే. అనుమాలంకారః వృత్తం గీతిః * ఆర్యా ప్రథమదళోక్తం యది కథమపి లక్షణం భవే దుభయోః, దళయోః కృతయతిశోభాం తాం గీతిం గీతవాన్ భుజంగేశ ఇతి లక్షణాత్. లక్ష్యైత త్సప్తగణా గోపేతా భవతి నేహ విషమే జః, షష్ఠో ఽయం నలఘూవా. ప్రథమే ఽర్ధే నియత మార్యాయా ఇత్యార్యాప్రథమార్ధలక్షణమ్. ౮౯. రాజనీతికుశలస్య రాజ్ఞశ్శ్రీ రివ ని. వ్యసనం త్వశుభే సక్తౌ పానస్త్రీమృగయాదిషు దైవానిష్టఫలే పాపే విపత్తౌ విఫలోద్యమ ఇతి మేదినీకోశా ద్వ్యసనాదశుభా దే ర్దవీయసః. ని. దవీయాంశ్చ దవిష్ఠశ్చ సుదూరే

దస్య పిత్రోః సంతోషైస్సహ వవృధే తదీయమూర్తిః ౯౧. నాగేనో
రసి చామరేణ చరణే బాలేందునా ఫాలకే పాణ్యో శ్చక్రగదా ధను
ర్డమరుకై ర్మూర్ధ్ని త్రిశూలేన చ, త త్తస్యాద్భుత మాకలయ్య లలితం
రేఖాకృతే లాంఛితం చిత్రం గాత్ర మమంస్త తత్ర జనతా నేత్రై
ర్నిమేషోర్జితైః ౯౨ సర్గే ప్రాథమికే ప్రయాతి విరతిం మార్గే స్థితే
దార్గతే స్వర్గే దుర్గమతా ముపేయుషి భృశం దుర్గే ఽపవర్గే సతి,
వర్గే దేహభృతాం నిసర్గమలినే జాతోపసర్గే ఽఖిలే సర్గే విశ్వసృజ
స్తదీయవపుషా భర్గోఽవతీర్ణో భువి ౯౩

ఇతి శ్రీమాధవీయే త దవతారకథాపరః,

సంక్షేపశంకరజయే సర్గః పూర్ణో ద్వితీయకః

మూలగ్రంథసంఖ్యా ౧౪౪.

ఇత్యమరా దతిదూరస్య బుధస్య విద్యేవ శరత్కాలీనస్య చంద్రస్య చ్ఛవిరివ పిత్రోస్సం
తోషై స్సహ తదీయా మూర్తి ర్వవృధే. ప్రహర్షణీ. ౯౧. ఉరసి నాగేన చరణే
చామరేణ మస్తకే బాలచంద్రేణ హస్తయో శ్చక్రాదిభి ర్మూర్ధని త్రిశూలేన చాద్భుతం
తస్య లలితం గాత్రం సుకుమారాంగవిన్యాసం శరీరం నేత్రై ర్నిమేషరహితై రాకలయ్య
సమ్యగవలోక్య రేఖార్థం లాంఛితం చిత్రం తత్రత్య జనసముదాయో ఽమంస్త. శార్దూ.
౯౨ ప్రాథమికే సనకాదిసర్గే విరతిం ప్రయాతి సతి మార్గే దార్గతే దుర్గతిసంపా
దకేఽషితే సతి స్వర్గేదుర్గమతాం దుష్ప్రాప్యతాం ఉపేయుషి ప్రాప్తవతి సతి అపవర్గే
మోక్షే భృశ మత్యంతం దుర్గే దుష్ప్రాపే సతి దేహభృతాం జీవానాం వర్గే
సముదాయే నిసర్గా త్స్వభావా దేవ మలినే సతి తథా చ విశ్వకర్తు రఖిలే ఽపి సర్గే
జాతా ఉపసర్గా నాశకరాణి విఘ్నాని యస్య తథాభూతే సతి తదీయవపుషా శంకరా
చార్యవిగ్రహాత్మనా భర్గః సదాశివః భూమా వవతీర్ణః. ౯౩......*

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంసరామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
ద్వితీయస్సర్గః.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకర విజయే, సవ్యాఖ్యానే

తృతీయసర్గ ప్రారంభః.

ఇతి బాలమృగాంకశేఖరే సతి బాలత్వ ముపాగతే తతః, దివిష త్ప్రవరాః ప్రజజ్ఞిరే భువి షట్ఛాస్త్రవిదాం సతాం కులే. ౧ కమలాని లయః కలానిధే ర్విమలాఖ్యా దజనిష్ట భూసురాత్, భువి పద్మపదం వదంతి యం సవిప ద్యేన వివాదినాం యశః ౨ పవనో ఽప్యజని ప్రభా కరా త్పవనోన్మీలితకీర్తిమండలాత్, గళహస్తితభేదవాద్యసౌ కిల హస్తామలకాభిధా మథాత్ ౩ పవమానదశాంశతో ఽజని ప్లవమానాఽంచతి యద్యశోంబుధౌ, ధరణీ మథితా వివాదివార్తరణీ యేన స తోట

ఏవం శివావతార ముపవర్ణ్య తత్తద్దేవావతార ముపవర్ణయితు ముపక్రమతే— ఇతీతి. ఏవం బాలచంద్రశేఖరే శివే బాలత్వం ప్రాప్తే సతి తదనంతరం సురోత్తమా భువి షట్ఛాస్త్రవిదాం సతాం కులే ప్రజజ్ఞిరే ప్రాదుర్బభూవుః వైతాళీయమ్. ౧. తత్రాదౌ విష్ణో రవతార మాహ. కమలాయాః లక్ష్మ్యా నిలయః శ్రీవిష్ణుః సర్వాసాం కలానాం నిధే ర్విమలాభిధాత్ భూసురాత్ బ్రాహ్మణాత్ భువి అజనిష్ట ప్రాదురభూత్. భువీత్యుత్తరాన్వయి. యం భువి పద్మపదం వదంతి యేన వివాదినాం యశః సవిపత్ విపదా సహ వర్తమాన మిత్యర్థః. ౨ పవనో ఽపి ప్రాతస్సవనాదినోన్మీలితం ప్రస్ఫోరితం కీర్తిలక్షణం మండలం యస్య తస్మా త్ప్రాతఃకాలోన్మీలితమండలః సూర్య స్తత్తుల్యా త్ప్రభాకరాభిధా ద్భూసురా దజని ప్రాదురభూత్. గళేహస్తితాః కంఠే హస్తేన గృహీతా ఇవ దుర్ధరీకృతాః కృతా భేద వాదినో యేనాసౌ పవతీర్ణో వాయుః కిల ప్రసిద్ధం హస్తామలకేతిసంజ్ఞా మథాత్ ౩. వాయో రేవ దశాంశావతార మాహ—పవ మానస్య పవనస్య దశాంశతః స తోటకాఖ్యో ఽజని. యస్య యశోలక్షణే జలధౌ

కావ్యాయః. ౪. ఉదభావి శిలాదసూనునా మదవద్వాదికదంబనిగ్రహైః,
సముదంచితకీర్తిశాలినం య ముదంకం బ్రువతే మహీతలే. ౫ విధి
రాస సురేశ్వరో గిరాం నిధి రానందగిరి ర్వ్యజాయత, అరుణ స్సమ
భూ త్సనందనో వరుణో ఽజాయత చిత్సుఖాహ్వయః ౬. అపరేఽప్య
భవ న్దివౌకస స్స్వపరేర్ష్యాపరివిద్విషః ప్రభోః, చరణం పరిసేవితుం
జగచ్ఛరణం భూసురపుంగవాత్మజాః ౭ చార్వాకదర్శనవిధానపరోక్ష
ధాతృశాపేన గీష్పతి రభూ ద్భువి మండనాఖ్యః, నందీశ్వరః కరుణయే
శ్వరచోదితస్స న్నానందగిర్యభిధయా వ్యజనీతి కేచిత్ ౮ అథావతీ
ర్ణస్య విధేః పురంధ్రీ సా ఽభూ ద్యదాఖ్యోభయభారతీతి, సరస్వతీ సా

ప్లవమానా ఉత్తరంతీ ధరణీ అంచతి యేన వివాదివాక్ తరణీ మథితా ఇత్యర్థః. ౪.
శిలాదస్య సూనునా పుత్రేణ నందిసంజ్ఞకేనోదభావి శిలాదసూనుః ప్రాదురభూత్ యం
మదవద్వాదికదంబానాం మదయుక్తవాదిసముదాయానాం నిగ్రహై స్సముల్లసంత్యా
కీర్త్యా శోభతఇతి తథా తం మహీతలే ఉదంకం వదంతీత్యర్థః ౫ విధి ర్బ్రహ్మా సురే
శ్వరో మండనాపరసంజ్ఞ ఆస బభూవ గిరాంనిధి ర్వాచస్పతి రానందగిరి రజాయత.
అరుణో గరుడభ్రాతా సూర్యో వా సనందనసంజ్ఞః సమభవత్ యద్యపి విష్ణుః పద్మపాద
సంజ్ఞో బభూవేత్యుక్తం స ఏవ చ వక్ష్యమాణరీత్యా సనందన స్తథా ఽపి కల్పాంతర
మాశ్రిత్యైకత్ర వోభయాంశావతరణ మాశ్రిత్యావిరోధ స్సంపాదనీయః వరుణో
జలాధీశ శ్చిత్సుఖసంజ్ఞో ఽజాయత. ౬ అపరే ఽపి స్వీయైః పరై శ్చ సహ యా
ఈర్ష్యా మత్సర స్తత్పరాన్ దేవాన్ స్వపరేషు యా ఈర్ష్యా తత్పరాన్వా విద్విషంతీతి
తే దివిషదః స్వపరేర్ష్యాపరాన్ విద్వేష్టీతి వా తస్య ప్రభోః శ్రీశంకరస్య చరణం
జగతాం శరణం సేవితుం బ్రాహ్మణోత్తమానాం పుత్రా అభవన్. ౭. విధి రాస సురే
శ్వరో గిరాంనిధిరానందగిరి ర్వ్యజాయతేత్యుక్తమితి ఇదానీం మతాంతర మాహ—
చార్వాకానాం దేహాత్మవాదినాస్తికానాం దర్శనస్య శాస్త్రస్య విధానేన సరోషస్య
ధాతు ర్బ్రహ్మణ శ్శాపేన గీష్పతి ర్దేవగురుర్భువి మండనసంజ్ఞో ఽభూత్. నందీశ్వరః
కరుణయా ఈశ్వరేణ మహాదేవేన ప్రేరిత స్సన్ ఆనందగిరిసంజ్ఞయా వ్యజనీతి కేచిత్.
వసంతతిలకమ్. ౮. అథ తథా అవతీర్ణస్య విధేః పురంధ్రీ కుటుంబినీ సా ప్రసిద్ధా సర
స్వతీ ప్రాదురభూత్. కాకాక్షిగోళకన్యాయేనాభూత్పద ముభయత్ర సంబధ్యతే.
యస్యా స్సంజ్ఞా ఉభయభారతీత్యభూత్. కిలు ప్రసిద్ధం. వస్తువృత్త్యాఽపి సా సర

ఖలు వస్తువృత్త్యా లోకో ఽపి తాం వక్తి సరస్వతీతి. ౯. పురా కిలా ధ్యైషత ధాతు రంతికే సర్వజ్ఞకల్పా మునయో నిజంనిజమ్, వేదం తదా దుర్వాసనో ఽతికోపనో వేదా నధీయ౯ క్వచి దస్ఖల త్స్వరే ౧౦. తదా జహాసేందుముఖీ సరస్వతీ యదంగ మర్ణోద్భవశబ్దసంతతిః చుకోప తస్యై స దహనానుకారిణా నిరైక్షతాక్ష్ణా మునిరుగ్రశాసనః. ౧౧. శశాప తాం దుర్వినయే ఽవనీతలే జాయస్వ మర్త్యేష్వబిభేత్సరస్వతీ, ప్రసాదయామాస నిసర్గకోపనం తత్పాదమూలే పతితా విషాదినీ. ౧౨. దృష్ట్వా విషణ్ణాం మునయ స్సరస్వతీం ప్రసాదయాం చక్రు రిమం త మాదరాత్, కృతాపరాధాం భగవ౯ క్షమస్వ తాం పితేవ పుత్రం విహితాగసం మునే ౧౩. ప్రసాదితో ఽభూ

స్వతీ; లోకో ఽపి తాం సరస్వతీ త్యేవ వదతి. * జ తో జ గౌ గో విషమే సమే స్యా త్తౌ జ్గౌ గ ఏషా విపరీతపూర్వా ౯ సరస్వత్యవతరణే నిమిత్త మాహ — పురా పూర్వం కిల ధాతు రంతికే బ్రహ్మణ స్సమీపే సర్వజ్ఞకల్పా ఈషదూనసర్వజ్ఞా మునయ స్స్వీయం స్వీయం వేద మధ్యైషత పఠితవంత స్తదా ఽతికోపనో దుర్వాసనో దుర్వాసాముని ర్వేదా౯ పఠ౯ క్వచి త్స్వరే ఽస్ఖలత్ స్ఖలనం ప్రాప. ఉప. ౧౦. తదా తస్మి౯ కాలే చంద్రవన్ముఖం యస్యా స్సా సరస్వతీ జహాస హసితవతీ. యతో యదంగ మర్ణోద్భవశబ్దసంతతిః అర్ణేభ్యః వర్ణేభ్య ఉద్భవ ఉత్పత్తి ర్యస్యా స్సా చాసౌ శబ్దసంతతి ర్యస్యా అంగం తస్యై హాస్యం కృతవత్యై సరస్వత్యై చుకోప కోపం కృతవా౯. తన్ముద్రామేవ దర్శయతి దహనం వహ్ని మనుకరోతీతి దహనానుకారి తేనాక్ష్ణా నేత్రేణో గ్రశాసనో ముని ర్నిరైక్షత దృష్టవా౯ వంశస్థం వృత్తం. ౧౧. తతః కిం కృతవా నిత్యాకాంక్షాయా మాహ — తాం శశాపేతి. శాప మేవ దర్శయతి. హేదుర్వినయే భూతలే మర్త్యేషు మనుష్యేషు జాయస్వ జన్మ లభస్వ. ఏవం శప్తా సరస్వతీ అబిభేత్ భయం ప్రాప భీతా చ సతీ విషాదినీ తత్ప్రసాదోపాయాభావచింతనేన చేతో భయవతీ తస్య దుర్వాససః పాదస్య మూలే సమీపే పతితా నిసర్గా త్స్వభావా దేవ కోపనశీలం మునిం ప్రసాదయామాస తత్ప్రసన్నతార్థం యత్నం కృతవతీత్యర్థః. ఉప. ౧౨. అథ మునయః ఖిన్నాం సరస్వతీం దృష్ట్వా త మిమం దుర్వాససం ఆదరాత్ప్రసాదయామాసుః. హేమునే విహితాపరాధం పుత్రం పితా యథా క్షమతే, తథా హేభగవ౯ కృతాపరాధాం తాం సరస్వతీం క్షమస్వ. ౧౩. అథ సరస్వత్యా మునీంద్రై శ్చ ప్రసాదితః సంప్రసన్నో దుర్వాసాః శాపస్య మోక్షం దదౌ.

దధ సంప్రసన్నో వాణ్యా మునీంద్రై రపి శాపమోక్షమ్, దదౌ యదా
మానుషశంకరస్య సందర్శనం స్యా ద్భవితాస్యమర్త్యా ౧౪ సా శోణ
తీరే ఽజని విప్రకన్యా సర్వార్థజిత్సర్వగుణోపపన్నా, యస్యా బభూవు
స్సహజా శ్చ విద్యా శ్శిరోగతం కే పరిహర్తు మీశాః ౧౫ సర్వాణి
శాస్త్రాణి షడంగవేదాన్ కావ్యాదికాన్ వేత్తి పరం చ సర్వమ్, త
న్నాస్తి నో వేత్తి య దత్ర బాలా తస్మా దభూ చ్చిత్రపదం జనానామ్.
౧౬ సా విశ్వరూపం గుణినం గుణజ్ఞా మనోభిరామం ద్విజపుంగవేభ్యః,
శుశ్రావ తాం చాపి స విశ్వరూప స్తస్మా త్తయో ర్దర్శనలాలసా ఽభూత్.
౧౭ అన్యోన్యసందర్శనలాలసౌ తౌ చింతాప్రకర్షా దధిగమ్య నిద్రామ్,
అవాప్య సందర్శనభాషణాని పునః ప్రబుద్ధౌ విరహాగ్నితప్తౌ ౧౮ దిదృ

కిం తదితి తత్రాహ — యదా మానుషశంకరస్య శంకరాచార్యరూపేణావతీర్ణస్య సమ్యక్ సాక్షాత్పూర్వకం దర్శనం స్యా త్తదా ఽమర్త్యా భవిష్యసీత్యర్థః విపరీతపూర్వావృత్తమ్. ౧౪ సా సరస్వతీ శోణాఖ్యనదస్య తీరే విప్రస్య విష్ణుమిత్రసంజ్ఞకస్య కన్యా ఽజని. తాం విశినష్టి — సర్వా నర్థా న్వేత్తీతి సర్వార్థవి త్సాచాసౌ సర్వై ర్గుణై రుపపన్నా యుక్తాచ. భిన్నం వా పదం యస్యాః పున ర్విద్యా ఋగ్యజుస్సామాథర్వసంజ్ఞా శ్చత్వారో వేదాః, శిక్షా కల్పో వ్యాకరణం ఛందో జ్యోతిషం నిరుక్తి రితి షడంగాని, మీమాంసా ధర్మశాస్త్రం న్యాయః పురాణ మితి చతుర్దశ. సహజా స్సహోత్పన్నా బభూవుః. యస్యా చ్ఛిరోగతం శిరసి స్థితం పరిహర్తుం కే సమర్థాః? న కే ఽపి దుర్వాసాదయ ఇత్యర్థః. ఉపజాతివృత్తమ్ ౧౫. సర్వాణి సాంఖ్య పాతంజల వైశేషిక న్యాయ మీమాంసా వేదాంతాఖ్యాని శాస్త్రాణి వ్యాకరణాదీని షడంగాని ఋగాదీ న్వేదాన్ కావ్యనాటకాదీన్ పర మన్యచ్చ సర్వం వేత్తి. కిం బహునా? అత్ర జగతి త న్నాస్తి య ద్బాలా సరస్వతీ న జానాతి. యస్మా దేవం, తస్మా త్సా బాలా ఽత్ర లోకే జనానా మాశ్చర్యాశ్రయభూతా అభూత్. ఇంద్రవజ్రా ౧౬. ఏవం సరస్వత్యాః ప్రాదుర్భావ ముపవర్ణ్య, తస్యా వివాహం వక్తు ముపక్రమతే.—సా గుణజ్ఞా సరస్వతీ విశ్వరూపం మండనాపరనామధేయం గుణినం మనోభిరామం ద్విజశ్రేష్ఠేభ్య శ్శ్రుతవతీ స గుణజ్ఞో విశ్వరూప స్తా మపి గుణవతీం సరస్వతీం మనోభిరామాం ద్విజపుంగవేభ్య శ్శ్రుతవాన్. తస్మా త్తయో ర్మండనసరస్వత్యో ర్దర్శనలలాసా జాతా. ఉపేంద్రవజ్రావృత్తం. ౧౭. ఏవంభూతయో స్తయో శ్చింతనప్రకర్షా ల్లబ్ధస్వాప్నికసందర్శనాదికయోః ప్రబోధకాలే విరహాగ్నిసంతాపో జాత ఇత్యాహ — అన్యోన్యేతి. ౧౮. ద్రష్టు మిచ్ఛమానా

క్షమాణా వపి నేక్షమాణా వన్యోన్యవార్తాహృతమానసౌ తౌ, యథోచితాహారవిహారహీనౌ తనౌ తనుత్వం స్మరణా దుపేతౌ ౧౯. దృష్ట్వా తదీయౌ పితరౌ కదాచి దపృచ్ఛతాం తౌ పరికర్శితాంగౌ, వపుః కృశం తే మనసోఽప్యగర్వో న వ్యాధి మీక్షే న చ హేతు మన్యమ్ ౨౦ ఇష్టస్య హానే రనభీష్టయోగా ద్భవంతి దుఃఖాని శరీరభాజామ్, వీక్షే న తౌ ద్వా వపి వీక్షమాణో వినా నిదానం న హి కార్యజన్మ ౨౧ న తేఽత్యగా దుద్వహనస్య కాలః పరావమానో న చ నిఃస్వతా వా, కుటుంబభారో మయి దుస్సహోఽయం కుమారవృత్తే స్తవ కాఽత్ర పీడా ౨౨ సమ్మూఢభావః పరితాపహేతుః పరాజితి ర్వా తవ తన్నిదానమ్, విద్వత్సు విస్పష్టతయాఽగ్రపారా త్సుదుర్గమార్గా దపి తర్కవిద్భిః ౨౩ ఆజన్మనో విహితకర్మనిషేవణం తే

వపి నేక్షమాణౌ స్వాప్నికయా అన్యోన్యవార్తయా హృతమానసౌ యథోచితాహారవిహారరహితౌ పరస్పరస్మరణా చ్ఛరీరే సూక్ష్మతా మవాపతుః. ౧౯. కదాచి త్తదీయౌ పితరౌ పరికర్శితశరీరౌ తౌ దృష్ట్వా పృష్టవంతౌ కిం త దితి తత్రాహ—శరీరం తే కృశం మనస శ్చాగర్వ స్తదేత త్కింనిమిత్తమ్? అహం తు రోగం వా అన్య ద్వై తన్నిమిత్తం నేక్షే. ౨౦ న చ హేతు మన్య మిత్యుక్తం వివృణోతి ఇష్టవియోగా దనిష్టసంయోగాద్వా దేహవతాం దుఃఖాని భవంతి తౌ ద్వా వపి వీక్షమాణో విచార్యమాణోఽహం న వీక్షే. తర్హి నిదానం వినైవైత త్స్యాదితిచే త్తత్రాహ:—నిదానం కారణం వినా హి ప్రసిద్ధం కార్యస్య జన్మ న భవతి తస్మాన్మదృశ్య మేతన్నిదానం వక్తవ్య మిత్యర్థః ఆఖ్యానకీవృత్తం. ౨౧. నిదానాంతరాణ్యపి న సంతీత్యాహ—తవ వివాహస్య కాలోఽపి నైవాతిక్రాంతః పరేభ్యోఽవమానోఽపి తవ నాస్తి. నిర్ధనతాఽపి తే న భవతి. కించ కుటుంబదుస్సహో భారోఽపి మయి వర్తతేఽత స్తవాత్ర లోకే కా పీడా న కాపీత్యర్థః. ఉపేంద్రవజ్రావృత్తం ౨౨. కించ సంతాపహేతు ర్మూఢభావోఽపి తవ నాస్తి. తథా సంతాపస్య కారణం పరాజయోఽపి తవ నాస్తి. తత్ర హేతుః విద్వత్సు తర్కవిద్భి రపి సుదుర్గమోఽర్థో యస్య తస్మాత్. సుదుర్జయార్థా దితి క్వచిత్పాఠః. తథాభూతా ద్విస్పష్టతయాఽగ్రే పాఠా ద్ధేతో శ్శీఘ్రపాఠాదితి వా. ప్రసాదాదితి క్వచి త్పాఠః ౨౩. కించ, జన్మప్రభృతి తవ వేదవిహితస్య కర్మణః సమ్యక్సేవనమస్తి విహితా దన్యస్య కర్మణ స్సేవాతు స్వప్నేఽపి తవ నాస్తి.తస్మా న్నారకయాతనాభ్యోఽపి న త్వయా భేతవ్యం. తథా చ లోక

స్వప్నే ఽపి నాస్తి విహితేతరకర్మసేవా, తస్మాన్న భేయ మపి నారకయాతనాభ్యః కిం తే ముఖం ప్రతిదినం గతశోభ మాస్తే. ౨౪. నిర్బంధతో బహుదినం ప్రతిపాద్యమానౌ వక్తుం కృపాభరయుతా విద మూచతు స్స, నిర్బంధత స్తవ వదామి మనోగతం మే వాచ్యం న వాచ్య మితి య ద్వితనోతి లజ్జామ్ ౨౫. శోణాఖ్యపున్నదతటే వసతో ద్విజస్య కన్యా శ్రుతి జ్ఞతవతీ ద్విజపుంగవేభ్యః, సర్వజ్ఞతాపద మనుత్తమరూపవేషాం తా ముద్వివక్షుతి మనో భగవ న్మదీయమ్. ౨౬ పుత్రేణ సో ఽతివినయం గదితో ఽన్వశా ద్ద్వౌ విప్రౌ వధూవరణకర్మణి సంప్రవీణౌ, తా వాపతు ర్ద్విజగృహం ద్విజసందిదృక్షూ దేశా నతీత్య బహుళా న్నిజకార్యసిద్ధ్యై ౨౭ భూభృన్నికేతనగత శ్శ్రుతవిశ్వశాస్త్ర శ్శ్రీవిశ్వరూప ఇతి యః ప్రథితః పృథివ్యామ్, తత్పాదపద్మరజసే స్పృహయామి నిత్యం సాహాయ్య మత్ర యది తాత భవా న్విదధ్యాత్ ౨౮ పుత్ర్యా వచః పిబతి కర్ణపుటేన తాతే శ్రీవిశ్వరూప

ద్వితయదుఃఖవినిర్ముక్తస్య తే ముఖం శోభారహితం కిమాస్తే ఽత్ర కింనిమిత్త మిత్యర్థః - వసంతతిలకంవృత్తమ్ ౨౪ ఏమవత్యాగ్రహా ద్బహుదిననిమిత్తం వక్తుం కథ్యమానా స్నేహాజన్యకృపాతిశయయుక్తౌ పితరౌ కర్మ మండనసరస్వత్యా విదం వక్ష్యమాణ మూచతుః స్మ కిమిత్యపేక్షాయా మాహ మండనవచనముదాహరతియ ద్వాచ్యం న వాచ్య మితి మే లజ్జాం విస్తారయతి తత్స్వమనసి స్థితం తవాత్యాగ్రహా ద్వదామి. ౨౫ తద్దర్శయతిశోణాఖ్యపున్నదస్య తటే వాసం కుర్వతో విష్ణుమిత్రాఖ్యస్య విప్రస్య కన్యా సర్వజ్ఞతాశ్రయభూతా అనుత్తమరూపవేషవతీ విప్రవరేభ్యః శ్రవణం ప్రాప్తవతీ అతో హేభగవ న్మదీయం మన స్తా ముద్వోఢు మిచ్ఛతి. ఏవ మతివినయం యథాభవతి తథా పుత్రేణ కథితః - స హిమమిత్రో వధూవరణ కర్మణ్యతికుశలౌ ద్వౌ విప్రౌ అన్వశాత్ప్రేషితవాన్ వధూవరణకర్మణ్యాజ్ఞప్తవా నితివా తౌ నిజకార్య సిద్ధ్యర్థం విష్ణుమిత్ర దర్శనేచ్ఛూ బహుళాన్ దేశా నుల్లంఘ్య విష్ణుమిత్రగేహ మవాపతుః ౨౭ అథశోభ యభారతీవాక్య మదాహరతి, రాజస్థాననివాసీ శ్రుతాఖిలశాస్త్రో యో విశ్వరూప ఇతి భూమౌ ప్రఖ్యాత స్తస్య చరణరజసే స్పృహాం కరోమి స్పృహే రీప్సిత మితి సంప్రదానం. హేతాత యద్యత్ర తత్పాదపద్మరజఃప్రాప్తౌ భవాన్ సాహాయ్యం విదధ్యాత్తర్హి స్పృహా సఫలా స్యాదిత్యర్థః ౨౮ ఏవం పుత్ర్యా వచనం తాతే కర్ణపుటేన పిబతి సతి ద్విజానాం గురుణా విశ్వరూపపిత్రా హిమమిత్రేణ సుతస్యోత్కృష్ట వివాహ

గురుణా గురుణా ద్విజానామ్, ఆజగ్మతు స్స్వవసనౌ విశదాభయష్టి సం
ప్రేషితౌ సుతవరోద్వహనక్రియార్థే ౨౯. తౌ వర్చ్య స ద్విజవరౌ
విహితోపచారై రాయాసకారణ మథో శనకై రపృచ్ఛత్, శ్రీవిశ్వ
రూపగురువాక్యత ఆగతౌ స్వ ఇత్యూచతు ర్వరణకర్మణి కన్యకాయాః
౩౦. సంప్రేషితౌ శ్రుతవయఃకులవృత్తధర్మై స్సాధారణీం శ్రుతవతా
స్వసుతస్య తేన, యాచావహే తవ సుతాం ద్విజ తస్య హేతో ర
న్యోన్యసంఘటన మేతు మణిద్వయం తత్ ౩౧ మహ్యం త దుక్త
మభిరోచత ఏవ విప్రౌ పృష్ట్వా వధూం మమ పునః కరవాణి ని
త్యమ్, కన్యాప్రదాన మిద మాపతతే వధూషు నో చె దమూ ర్వ్యసన
సక్తిషు పీడయేయుః ౩౨ భార్యా మపృచ్ఛ దథ కిం కరవావ భద్రే
విప్రౌ వరీతుమనసౌ ఖలు రాజగేహాత్, ఎతాం సుతాం సుతనిభా తవ
యా ఽస్తి కన్యా బ్రూహి త్వమేక మనుమాయ పున ర్న వాచ్యమ్.

క్రియార్థం సంప్రేషితౌ విశదాభాయుక్తయష్టిద్వయయుక్తౌ సువస్త్రౌ ద్వౌ బ్రాహ్మణా
వాజగ్మతుః ౨౯ స విష్ణుమిత్ర స్తౌ విప్రవరౌ విహితోపచారై స్సంపూజ్యానంతరం
శనై రాగమనకారణం పృష్టవాన్ శ్రీవిశ్వరూపస్య పితుర్వాక్యా త్కన్యయా వరణక
ర్మార్థ మాగమనం కృతవంతా విత్యూచతుః ౩౦. శ్రుతేన శాస్త్రశ్రవణేన కులేన వృత్తై
ర్వ్యుత్పత్తిభి శ్చరిత్రై ర్వా ధర్మై శ్చ స్వసుతస్య సాధారణీం సమానాం తవ సుతాం
శ్రుతవతా తేన శ్రీవిశ్వరూపగురుణా తస్య శ్రీవిశ్వరూపస్య హేతో స్తవ సుతాం
యాచావహే హేద్విజ హిమమిత్రముఖేనైవ యాచ్ఞాం కరవావ తస్మా న్మణిద్వయమ
న్యోన్యసంఘటనం పరస్పరబంధ మేతు ప్రాప్నోతు తస్య హేతో రిత్యస్య తస్మా త్కార
ణాదితివా ఽర్థః నిమిత్తపర్యాయ ప్రయోగే సర్వాసాం ప్రాయదర్శన మితి వచ
నాత్ షష్ఠీ. ౩౧ ఏవముక్తో విష్ణుమిత్ర ఉవాచ - హేవిప్రౌ యద్యపి తేన
హిమమిత్రేణోక్తం మహ్యం రోచత ఏవ తథాఽపి నిజవధూం పృష్ట్వా తదుక్తం కర
వాణి యస్మా దిదం కన్యాప్రదానం వధ్వధీన మేవ నిత్యం భవతి నో చే త్తదనుమత్య
భావే వ్యసనప్రాప్తిషు కన్యాయా దుఃఖప్రాప్తిషు అమూర్వధ్వః పీడయేయు రిత్యర్థః.
౩౨ అథానంతరం భార్యాం పృష్టవాన్ హేభద్రే తవ పుత్రతుల్యా కన్యా ఽస్తి
వరీతు కామా ఖలు రాజగేహా ద్దేశా వాగతౌ ఏతయో రాగమనం భద్రంకర మితి
సంబోధనాశయః తత్ర కింకరవావ కిం దేయా నదేయా వా తస్మాత్త్వంపతుద్వయ
ఏకమనుమాయ సమ్యక్ జ్ఞాత్వా బ్రూహి యతో దేయేత్యుక్త్వా నేతి త్వదుక్తౌ

౩౩, దూరే స్థితి శ్శ్రుతవయః కులవిత్తజాతం న జ్ఞాయతే తదపి కిం ప్రవదామి తుభ్యమ్, విత్తాన్వితాయ కులవృత్తసమన్వితాయ దేయా సుతేతి విదితం శ్రుతిలోకయో శ్చ ౩౪ నైవం నియంతు మనఘే తవ శక్య మేత త్తాం రుక్మిణీం యదుకులాయ కుశస్థలీశే ప్రాదా త్స భీష్మకసుతః ఖలు కుండినేశ స్తీర్థాపదేశ మటతే త్వపరీక్షితాయ. ౩౫. కిం కేన సంగత మిదం సతి మావిచార్యో యో వైదికీం సరణి మప్రహతాం ప్రయత్నాత్ ప్రాతిష్ఠయ త్స్వగతదుర్జయనిర్జయేన శిష్యం యమేన మశిష త్స చ భట్టపాదః ౩౬ కిం వర్ణ్యతే సుదతి యో భవితా వరో నో విద్యాధనం ద్విజవరస్య న బాహ్యవిత్తమ్, యా ఒన్వేతి

దేయేతి పునర్నవక్తవ్యం సకృత్కన్యా ప్రదీయత ఇత్యాదిస్మృతేః ౩౩. ఏవం పృష్టా విష్ణుమిత్రభార్యోవాచ - ప్రథమం స్థితి ర్దూరే తథా యచ్చ జ్ఞాతవ్యం శ్రుతవయఃకులవృత్తజాతం తదపి న జ్ఞాయతే అత స్తుభ్యమహం కిం ప్రవదామి విత్తయుక్తాయ కులేనవృత్తేనాధీతేన శీలేన వృత్త్యా చ సమన్వితాయ కన్యా ప్రదేయా ఇతి తు. * కులం చ శీలం చ వయ శ్చ రూపం విద్యా చ విత్తం చ సనాథతా చ, ఏతాన్ గుణాన్ సప్త పరీక్ష్య దేయా కన్యా బుధై శ్శేష మచింతనీయ మిత్యాది స్మృతిమూలభూతశ్రుతౌ లోకే చ విదిత మేవేత్యర్థః. ౩౪ ఏవ ముక్తో విష్ణుమిత్ర ఆహ:—హే ఒనఘే తవైత న్నైవం నియంతుం శక్యం యతో యదుగోత్రాయ కుశస్థలీం ద్వారకా మీష్ట ఇతి కుశస్థలీట్ తస్మైతీర్థవ్యాజం యథాస్యాత్తథాఒటతే అపరీక్షితాయ చ శ్రీకృష్ణాయ తాం ప్రసిద్ధాం రుక్మిణీం కుండినాఖ్యనగరేశో భీష్మకాభిధో నృపః ప్రాదాత్ ఖలు ప్రసిద్ధం తథా చ లోకప్రసిద్ధాయాప్యపరీక్షితాయ సుతా న దేయేత్యేత న్నియన్తుం న శక్య మిత్యర్థః. ౩౫. నను శ్రీకృష్ణస్య పరమేశ్వరత్వేన ప్రఖ్యాతత్వా దస్య తు మనుష్యత్వేన ఏకత్వాత్కిం కేన సంగత మిత్యాశంక్యాహ — హేసతి కిం కేన సంగత మితి విచారం మాకురు యతో య మస్యతి ప్రసిద్ధభట్టపాదముఖ్యశిష్యత్వేన ప్రసిద్ధ ఇత్యాహ - యస్స్వగతానాం మధ్యే యే దుర్జయా స్తేషాం నిర్జయేన వైదికీం సరణిం సమగ్రాం ప్రయత్నా త్ప్రకర్షేణస్థాపితవాన్ సఅతిప్రఖ్యాతో భట్టపాదో య మేనం విశ్వరూపం శిక్షితుం యోగ్యం శిక్షితవాన్. ౩౬. యో విశ్వరూపో నో ఒస్మాకం వరః కన్యార్థం వరణీయో భవితా భవిష్యతి స హేసుదతి కిం వర్ణ్యతే వర్ణయితు మశక్య ఇత్యర్థః విద్యావతో విశ్వరూపస్యోత్కృష్టత్వబోధనార్థం విద్యోత్కర్షం నిరూపయతి యతో ద్విజశ్రేష్ఠస్య విద్యైవ ధనం

సంతత మనంతదిగంతభాజం యాం రాజచోరవనితా న చ హర్తు
మీశాః, ౩౭ పద్వర్జనావన పరివ్యయగాని తాని విత్తాని చిత్త మని
శం పరిఖేదయంతి, చౌరా న్నృపా త్స్వజనత శ్చ భయం జనానాం
శర్మేతి జాతు న గుణః ఖలు బాలిశస్య ౩౮ కేచి ద్ధనం నిదధతే భువి
నోపభోగం కుర్వంతి లోభవశగా న విదంతి కేచిత్, అన్యేన గోపిత మ
థాన్యజనా హరంతి త చ్చే న్నదీపరిసరే జల మేవ హర్త్రు ౩౯ సర్వా
త్మనా దుహితరో న గృహే విధేయా స్తా శ్చే త్పురా పరిణయా ద్రజ
ఉద్గతం స్యాత్, పశ్యేయు రాత్మపితరౌ బత పాతయంతి దుఃఖేషు
ఘోరనరకేష్వితి ధర్మశాస్త్రమ్ ౪౦ మాభూ దయం మమ సుతాక
లహాగ కుమారీం పృచ్ఛావ సా వదతి యం భవితా వరో ఽస్యాః,
ఏవం విధాయ సమయం పితరౌ కుమార్యా అభ్యాశ మీయతు
రితో గదితేష్టకార్యౌ ౪౧. శ్రీవిశ్వరూపగురుణా ప్రహితౌ ద్విజాతౌ

నతు బాహ్యవిత్తం యా విద్యా దిగంతం భజతీతి దిగంతభాక్ తం సంతతం నిరంతరం అస్వేతి యాం చ రాజచోరవనితా హర్తుం న సమర్థాః. ౩౭. హేవధు ఆర్జన పాలన పరివ్యయ గోచరీభూతాని లోకప్రసిద్ధాని విత్తాని చిత్తం పరిఖేదయంతి ఖలు ప్రసిద్ధం యతో లౌకికవిత్తానాం చోరాదిభ్యో భయ మతో బాలిశస్య విద్యాహీనస్య మూర్ఖస్య సుఖసంజ్ఞకో గుణః కదా ఽపి నాస్తి. ౩౮. కించ కేచి ల్లోభవశవర్తినో ధనం భూమౌ స్థాపయంతి నతూపభోగం కుర్వంతి కేచిత్తు భూమౌ స్థాపితం ధనం భోగేచ్ఛాకాలే నైవ లభంతే కించ అన్యేన గోపితం అన్యజనాహరంతి తద్ధనం నద్యాః పరిసరే తీరే గోపితం చే త్తర్హి జల మేవ హర్త్రు తథాచానేక దుఃఖసంమిశ్ర బాహ్యవిత్తం తతో ఽపేక్షయా విద్యాధనవత్వ మేవ శ్రేష్ఠ మితి భావః ౩౯. కించ సర్వాత్మనా సర్వప్రకారేణ దుహితరో గృహే నైవ స్థాపనీయాః విపక్షేదోష మాహ —తా దుహితరో వివాహాత్పూర్వం స్వస్మా దుద్గతం రజః పశ్యేయు శ్చే త్తదా దుఃఖేషు ఘోరనరకేషు స్వపితరౌ పాతయంతీతి ధర్మశాస్త్రం తథాచోక్తమ్.
* పితుర్గృహే తు యా కన్యా రజః పశ్యే దసంస్కృతా, భ్రూణహా తత్పితా జ్ఞేయో వృషలీ సా చ కన్యకేతి. ౪౦. మాభూ దయం కలహః కుమారీం పృచ్ఛావః సా మమసుతా యం వదతి స తస్యా వరో భవిష్యతి ఏవం సంకేతం విధాయ పితరౌ తస్మాత్ స్థానా త్కుమార్యాః సమీప మీయతుః జగ్మతుః గదితం కథితమిష్టకార్యం యాభ్యాం తౌ. ౪౧. గత్వా యదుక్తవంతౌ తద్దర్శయతి శ్రీవిశ్వరూపగురుణా హిమ

కన్యార్థినో సుతను కింకరవావ వాచ్యమ్, తస్యాః ప్రమోదనిచయో న మమౌ శరీరే రోమాంచపూరమిషతో బహి రుజ్జగామ. ౪౧ తేనైవ సా ప్రతివచః ప్రదదౌ పితృభ్యాం తేనైవ తా వపి తయో ర్యుగళాయ సత్యమ్, ఆదాయ విప్ర మపరం పితృగేహతో ఽస్యా స్తౌ జగ్మతు ర్ద్విజవరౌ స్వనికేతనాయ ౪౨ అస్మా చ్చతుర్దశదినే భవితా దశమ్యాం జామిత్రభాదిశుభయోగయుతో ముహూర్తః, ఏవం విలిఖ్య గణితాదిషు కౌశలాస్యా వ్యాఖ్యాపరాయ దిశతి స్మ సరస్వతీ సా ౪౩, తౌ హృష్టపుష్టమనసౌ విహితేష్టకార్యౌ శ్రీవిశ్వరూపగురు ముత్తమ మైక్షిషాతామ్, సిద్ధం సమీహిత మితి ప్రథితానుభావో దృష్ట్వైవ తన్ముఖ మసౌ వశ నిశ్చికాయ ౪౪. అన్య త్స్వహస్తగతపత్ర మదాపి పత్రం దృష్ట్వా జహాస సుఖవారినిధౌ మమజ్జ, విప్రా న్యథోచిత మపూపుజ దాగతాం స్తా న్సత్త్వాం శుకాదిభి రయం బహువిత్తల

మిత్రేణ కన్యార్థినౌ ద్వౌ విప్రౌ ప్రేషితౌ హేసుతను సుదేహే కింకరవావ వాచ్యం యదావాభ్యాం కర్తవ్యం తత్త్వయైవ వక్తవ్య మిత్యర్థః-ఏవం స్వేష్టం శ్రుతవత్యా స్తస్యా శ్శరీరే ప్రమోద సముదాయో నమమౌ కింతు రోమాంచవ్యాజేన బహి రుజ్జగామ ౪౧. తేనైవ రోమాంచమిషేణ బహిరుద్గతేన ప్రమోదనిచయేన సా ఉభయ భారతీ పిత్రే మాత్రే చ ప్రత్యుత్తరం ప్రదదౌ పితరా వపి తేనైవ రోమాంచమిషే ణోద్గతేన ప్రమోదనిచయేన తయో ర్విప్రయో ర్యుగళాయ సత్యం ప్రత్యుత్తరం దదతు రితి విపరిణామేన సంబంధ స్తదనంతర మస్యాః పితృగేహా దన్యం విప్ర మాదాయ తౌ ద్విజవరౌ స్వగృహాయ జగ్మతుః. ౪౩ గణితాదిషు కుశల మేవ కౌశల మాస్యం ముఖం యస్యాః సా సరస్వతీ అస్మా ద్వర్తమానదినా చ్చతుర్దశదినే దశమ్యాం తిథౌ జామిత్రనక్షత్రం లగ్ననక్షత్రా చ్చతుర్దశ మాదిపదా చ్చంద్రా ల్లగ్నతో వా సప్తమం స్థానం గృహ్యతే తస్మిన్ శుభానాం చంద్రాదీనాం యోగ స్తేన యుక్తో ముహూర్తో భవిష్యతీత్యేవం విలిఖ్య వ్యాఖ్యాపరాయ లగ్నపత్ర వ్యాఖ్యానకర్త్రే స్వబ్రాహ్మణాయ దిశతి స్మ ఉపదిదేశ ౪౩. విహితేష్టకార్యౌ హృష్టపుష్టమనసౌ తౌ విప్రౌ వృత్తమం విశ్వరూపగురుం దృష్టవంతౌ అథానంతరం ప్రథితః ప్రఖ్యాతో ఽనుభావః ప్రభావో యస్య స విశ్వరూపగురు స్తయో ర్ముఖం దృష్ట్వైవ సమీహిత మభిలషితం సిద్ధ మితి నిశ్చయం కృతవాన్. ౪౪. అన్యో ద్వాభ్యాం ఇతరో విష్ణుమిత్రప్రేషితో బ్రాహ్మణః స్వహస్తే స్థితం పత్రం దత్తవాన్ హిమమిత్రః

భైక్ష్యైః ౪౬. పిత్రా౽నుశిష్టవసుధాసురసంహితేన విజ్ఞాపిత స్సుఖమ
వాప స విశ్వరూపః, కార్యాణ్యథాహ పృథగాత్మజనాన్ సమేతాన్
బంధుప్రియః పరిణయోచితసాధనాయ ౪౭ మౌహూర్తికై ర్బహుభి
రేత్య ముహూర్తకాలే సందర్శితే ద్విజవరై ర్బహువిద్భి రిష్టైః, మాం
గల్యవస్తుసహితో౽ఖిలభూషణాఢ్య స్స ప్రాప దక్షితతనుః ప్రథుశోణీ
తీరమ్ ౪౮ శోణస్య తీర ముపయాత ముపాశృణో త్సజామాతరం
బహువిధం కిల విష్ణుమిత్రః, ప్రత్యుజ్జగామ ముముదే ప్రియదర్శనేన
ప్రావీవిశ ద్గృహ మముం బహువాద్య ఘోషైః ౪౯. దత్త్వా౽౽సనం
మృదువచ స్సముదీర్య తస్మై పాద్యం దదౌ సమధుపర్క మనర్ఘ్యపాత్రే,
అర్ఘ్యం దదౌ వహ మియం తనయా గృహా స్తే గావో హిరణ్య
మఖిలం భవదీయ మూచే. ౫౦ అస్మాక మద్య పవితం కుల మాదృతా
స్మ స్సందర్శనం పరిణయవ్యపదేశతో౽భూత్, నో చే ద్భవా న్బహు
విదగ్రసరః క్వచాహం భద్రేణ భద్ర ముపయాతి పుమా న్విపాకాత్

పత్రం-దృష్ట్వా జహాస సుఖసముద్రే మమజ్జ ఆగతాం స్తాన్ విప్రాన్ నత్వా౽యం
హిమమిత్రో బహువిత్తలభ్యైః వస్త్రాదిభి ర్యథాయోగ్యం పూజితాన్. ౪౬. అనుశిక్షిత
బ్రాహ్మణ కథితేన పిత్రా హిమమిత్రేణ ప్రబోధితో విశ్వరూప స్సుఖ మవాపాథానం
తరం వివాహే యదుచితం తస్య సాధనాయ సమేతాన్ సమాగతా న్బంధుప్రియో
విశ్వరూపః కార్యాణ్యావశ్యకర్తవ్యాని పృథక్ పృథక్ యథాయోగ్యం ప్రాహ.
౪౭. ముహూర్తశాస్త్రవిద్భి ర్బహుజ్ఞై ర్బహుభి రిష్టై ర్ద్విజవరై రాగత్య సందృ
శ్యితే మౌహూర్తకాలే మాంగల్యవస్తుయుత స్సకలభూషణసంపన్నో౽వికల
దేహో విశ్వరూపో విశాలం శోణతీరం ప్రాప్తవాన్. ౪౮. శోణతీర ముపాగతం
బహుప్రకారయుక్తం జామాతరం సవిష్ణుమిత్ర ఉపాశృణోత్ శ్రుత్వా చ ప్రత్యు
జ్జగామ ప్రియదర్శనేన మోదం చ ప్రాప-తతో౽ముం జామాతరం బహువాద్య
ఘోషై ర్గృహం ప్రవేశితవాన్. ౪౯. ఆసనం దత్త్వా కోమలం వచన ముదీర్య
తస్మై విశ్వరూపాయ పాద్యం దదౌ మధుపర్కసహిత మర్ఘ్యం చామూల్యపాత్రే
దదౌ అహ మియం తనయా తే గృహా గావో హిరణ్య మఖిలం భవదీయ మిత్యు
క్తవాన్. ౫౦. అద్యాస్మాకం కులం పవిత్రితం వయం చాదృతాః స్మ వివాహవ్యాజా
త్సందర్శనం జాతం నో చే ద్బహుజ్ఞాగ్రణీ ర్భవాన్ క్వాహం చ క్వ తథా౽పి పుణ్యా

౫౧ యద్యద్గృహే ఽత్ర భగవన్నిహ రోచతే తే తత్తన్నివేద్య
మఖిలం భవదీయమేతత్, వక్ష్యామి సర్వ మభిలాషపదం త్వదీయం
యుక్తంహి సంతత ముపాసిత వృద్ధపూగే. ౫౨ ఏవం మిథః పరినిగద్య
విశేషమృద్వ్యా వాచా యుతౌ ముద మవాపతు రుత్తమాన్త్సౌ, అన్యే
చ సంముముదిరే ప్రియసత్కథాభి స్స్వేచ్ఛావిహారహసనై రుభయే
విధేయాః ౫౩. కన్యావరౌ ప్రకృతిసిద్ధసురూపవేషౌ దృష్ట్వోభయే ఽపి
పరికర్మ విలంబమానాః, చక్రు ర్విధేయ మితి కర్తు మనీశ్వరా స్తే
శోభావిశేష మపి మంగళవాసరే ఽస్మిన్ ౫౪ ఏతత్ప్రభా ప్రతిహ
తాత్మ విభూతిభావా దాకల్పజాత మపి నాతిశయం వితేనే, లోకప్ర
సిద్ధ మనుసృత్య విధేయబుద్ధ్యా భూషాం వ్యధు స్తదుభయే న విశేష
బుద్ధ్యా ౫౫ మౌహూర్తికా బహువిదో ఽపి ముహూర్తకాల
మప్రాప్తు రక్షతధియం కిల తాం సఖీభిః, పశ్చా త్తదుక్తశుభయోగ

కర్మణాం కల్యాణం విపాకాత్ పుమా నుపయాతి. ౫౧. కింబహునా యద్యత్ర గృ
హే హే భగవన్ తవాభిరోచతే త త్తదేతత్ అఖిలం భవదీయం నివేద్యం నైవేద్య
మేవ ముక్తవంతం విష్ణుమిత్రం హిమమిత్ర ఉవాచ సర్వం త్వదీయ మేవ మమాపి య
దఖిలాషాస్పదం భవిష్యతి త ద్వక్ష్యామి భవతా త్వహ మిత్యాదినా యదుక్తం తత్
నిరంతర ముపాసితా వృద్ధసమూహా యేన తస్మిన్ త్వయి యుక్త మేవేత్యర్థః ౫౨
విశేషేణ కోమలయా వాచా యుక్తౌ తౌ విష్ణుమిత్రహిమమిత్రౌ ఏవం పరస్పర ముక్త్వో
త్తమా మ్ముదం ఆవాపతుః అన్యేచోభయే నియోజ్యాః ప్రియసత్కథాభిః స్వేచ్ఛావి
హారహసనైః స్సమ్యక్ మోదం ప్రాపుః. ౫౩. స్వభావసిద్ధస్వరూపవేషౌ కన్యావరౌ
దృష్ట్వా తద్దర్శనాసక్తచిత్తత్వా త్కర్తు మప్యసమర్థా అప్యవశ్యం విధేయ మితి
కృత్వా పరికర్మ అంగసంస్కారం తథా ఽస్మి న్మంగళవాసరే శోభావిశేషం చ విలం
బమానాః కృతవంతః ఇత్యర్థః. ౫౪. ఆకల్పజాతభూషణ నిచయో ఽప్యతిశయం న
కృతవాన్ - తత్ర హేతు రేతయోః కన్యావరయోః ప్రభయా కాంత్యా ప్రతి
హాత ఆత్మవిభూతిభావో యస్య తస్మాత్ నన్వేవం తర్హి కిమర్థం తావ దలంకృతవంత
ఇతిచేత్తత్రాహ —లోకప్రసిద్ధి మనుసృత్యేద మవశ్యం విధేయ మితి బుద్ధ్యోభయే
తయో ర్భూషాం వ్యధు రలంకారం చక్రు ర్నతు భూషనై రేతయోః కశ్చి ద్విశేషో
భవిష్యతీతి బుద్ధ్యా. ౫౫ బహుజ్ఞా అపి జ్యోతిర్విదో ముహూర్తకాల మక్షతధియం

యుతం శుభాంశే మౌహూర్తికా స్స్వమతితో జగృహు ర్ముహూర్తమ్. ౫౬ జగ్రాహ పాణికమలం హిమమిత్రసూను శ్శ్రీవిష్ణుమిత్రదుహితుః కరపల్లవేన, భేరీమృదంగపటహాధ్యయనాబ్జఘోషై ర్దిఙ్మండలే సుపరిమూర్ఛతి దివ్యకాలే ౫౭ యం యం పదార్థ మభికామయతే పుమా న్యస్తం తం ప్రదాయ సమతూతుషతాం తదీడ్యౌ, దేవద్రుమా వివ మహాసుమనస్స్వయుక్తౌ సంభూషితౌ సదసి చేరతు రాత్తలాభౌ ౫౮ ఆధాయ వహ్ని మథ తత్ర జుహావ సమ్య గ్గృహ్యోక్తమార్గ మనుసృత్య స విశ్వరూపః, లాజా౯ జుహావ చ వధూ ర్గరిజిఘ్రతి స్మ ధూమం ప్రదక్షిణ మథాకృత సో౽పి చాగ్నిమ్ ౫౯ హోమావసానపరితోషితవిప్రవర్యః ప్రస్థాపితాఖిలసమాగతబంధువర్గః, సంరక్ష్య వహ్ని మనయా సమమగ్నిగేహే దీక్షాధరో దినచతుష్క-మువాస హృష్టః ౬౦ ప్రతిష్ఠమానే దయితే వరేస్మిన్నుపేత్యమాతాపితరౌ వరాయాః, అభాషిషాతాం శృణుసావధానో బాలేవ

సఖీభిః క్రీడతీ ముభయథారతీం పృష్టవంతః పశ్చాత్తయోక్తే శుభయోగయుక్తే శుభగృహస్య నవాంశే మౌహూర్తికాః స్వబుద్ధితో ముహూర్తం జగృహుః. ౫౬. భేరీమృదంగపటహవేదాధ్యయనశఙ్ఖఘోషై ర్దిఙ్మండలే సుపరిమూర్ఛతి సుష్ఠు వ్యాప్తే సతి హిమమిత్రసూనుర్విశ్వరూపో హస్తకిసలయేన శ్రీవిష్ణుమిత్రకన్యాయాః సరస్వత్యా హస్తకమల ముత్తలక్షణే దివ్యకాలే జగ్రాహ. ౫౭ తౌ యః పుమా౯ యం యం పదార్థం ప్రార్థయతే తస్మై తం తం పదార్థం ప్రదాయ తదీడ్యౌ తైః పురుషై స్స్తుత్యౌ తయోః కన్యావరయో రీడ్యౌ పూజ్యౌ పితరా వితివా పరితోష మవాపతుః కల్పవృక్షా వివ బృహదుదారతాయుక్తా వలంకృతౌ ప్రాప్తకామౌ సభాయాం చేరతుః ౫౮ అథానన్తరం స్వగృహ్యసూత్రోక్తమార్గ మనుసృత్య విశ్వరూపో వహ్ని మాధాయ తత్ర సమ్యక్ హోమం కృతవా౯ చ పున ర్వధూ ర్లాజా స్భర్జితధాన్యాని జుహావ తద్ధూమం చ జిఘ్రతిస్మాథ విశ్వరూపో౽పి పశ్చా దగ్నిం ప్రదక్షిణం కృతవా౯ - అపి శబ్దా దగ్రే౽గ్నిం ప్రదక్షిణం కుర్వన్త్యా తయా సహ సో౽పి తథా కృతవా నిత్యర్థః. ౫౯. హోమాంతే పరితోషితా విప్రశ్రేష్ఠా యేన ప్రస్థాపితా స్సర్వే సమాగతాః బంధువర్గా యేన స విశ్వరూపో౽నయా సరస్వత్యా సహదీక్షాధరో౽గ్నిం సంరక్ష్య హృష్టస్స న్నగ్నిగృహే దినచతుష్టయ మువాస. ౬౦ అస్మి౯ విశ్వరూపే ప్రియే వరే ప్రస్థానం కుర్వతి సతి వరాయాః కన్యాయా మాతా పితా చాగత్య ప్రోచతు స్సావ

బాలా న తు వేత్తి కించిత్. ౬౧ బాలై రియం క్రీడతి కందుకాద్యై ర్జాతక్షుధా గేహ ముపైతి దుఃఖాత్, ఏకేతి బాలా గృహకర్మ నోక్తా సంరక్షణీయా నిజపుత్రితుల్యా. ౬౨. బాలేయ మంగ వచనై ర్మృదుభి ర్విధేయా కార్యా న రూక్షవచనై ర్న కరోతి రుష్టా, కేచి న్మృదూక్తి వశగా విపరీతభావాః కేచి ద్విహాతు మనలం ప్రకృతిం జనో హి. ౬౩. కశ్చి ద్విజాతి రధిగమ్య కదాచి దేనా ముద్వీక్ష్య లక్షణ మవోచ దనిందితాత్మా, మానుష్యమాత్రజననం నిజదేవభావే త్యస్మా చ్ఛ వో వచన ముగ్ర మయోజ్య మస్యామ్ ౬౪ సర్వజ్ఞతా లక్షణ మస్తి పూర్ణ మేషా కదాచి ద్వదతోః కథాయామ్. తత్సాక్షిభావం వ్రజితా ఽన

థానో భూత్వా శృణు బాలా స్తనంధయా యథా కించి న్న జానాతి తథేయం బాలా సుకుమారాంగీ అస్మత్పుత్రీ న తు కించి జ్జానాతి - ఉపజాతివృత్తమ్. ౬౧. ఇయం కందుకాద్యైః క్రీడోపస్కరై ర్బాలై స్సహ క్రీడతి జాతక్షుధా దుఃఖా ద్గేహ మాయాతి - నను భవద్భ్యాం గృహకర్మణి కుతో నానుశిష్టేతిచే త్తత్రాహతు రేకేతి కృత్వేయం బాలా గృహకర్మ నోక్తా తస్మా న్నిజపుత్రితుల్యా సమ్యక్ రక్షణీయా - ఇంద్రవజ్రావృత్తం. ౬౨. కింతర్హి సర్వదైవ గృహకర్మణి న నియోక్తవ్యాచే త్తత్రాహతు రంగేతి సంబోధనం ఇయం బాలా మృదుభి ర్వచనై ర్నియోజ్యా కర్తవ్యా న తు రూక్షవచనై ర్యత స్సైః కుపితా న కరోతి నను రూక్షవచనై ర్న కరోతిచే త్కథం మృదువచనైః కరిష్యతీతిచే త్ప్రకృతివైచిత్ర్యాదిత్రాహతుః కేచి న్మృదూక్తివశవర్తినః కేచి ద్విపరీతస్వభావరూక్షోక్తివశగాహి యస్మా త్స్వభావం త్యక్తుం కో ఽపి జన స్సమర్థో న భవతి - వసంతతిలకంవృత్తం ౬౩ నన్వేషా ఽపి కన్యా బాలై స్సహ క్రీడనస్వభావా రూక్షవచనై రపి యశోధనై శ్శిక్షణీయా తత్కుతో భవద్భ్యాం న శిక్షితేతిచే త్తత్రాహతుః కదాచి త్కశ్చి దనిందాత్మా బ్రాహ్మణ ఆగత్యాస్యా లక్షణ ముద్వీక్ష్య ఉక్తవాన్ మానుష్యమాత్రజననం వస్తుతో నిజదేవభావా నిజం నిత్యం దేవభావో దేవత్వం నిత్యో దేవస్వభావో వా యస్యాః. ని. నిజం స్వీయే చ నిత్యేచః భావ స్సత్తా స్వభావాభిప్రాయచేష్టాత్మజన్మస్వితి మేదినీ - ఇత్యస్మాత్కారణాత్ అస్యాం వో యుష్మాకం ఉగ్రం వచన మయోజ్యం యోజనీయం న భవతి ౬౪. కించాస్యాం సర్వజ్ఞతాయా లక్షణం పూర్ణ మస్తి కించ కదాచి దేషా వాదం కుర్వతో ర్వాదినోః కథాయాం తయోః సాక్షిత్వం ప్రాప్స్యతీత్యేవ మూహా ముపదిశ్యాసౌ

వద్యా సందిశ్య నా వేవ మసౌ జగామ. ౬౫ శ్వశ్రూర్వరాయా వచ
నేన వాచ్యా స్నుషాభిరతాఽఽయతతే హి తస్యామ్, నిక్షేపభూతా
తవ సుందరీయం కార్యా గృహే కర్మ శనై శ్శనై స్తే. ౬౬ బాల్యేషు
బాల్యా త్సులభో ఽపరాధ స్స నేక్షణీయో గృహిణీజనేన, వయం
సుధీభూయ హి సర్వ ఎవ పశ్చా ద్గురుత్వం శనకైః ప్రయాతాః ౬౭.
దృష్ట్వా ఽభిధాతు మనలం చ మనో ఽస్మదీయం గేహాభిరక్షణవిధా
న హి దృశ్యతే న్యః, దృష్ట్వా ఽభిధాన ఫల మేవ యథా భవే న్నౌ
బ్రూయా త్తథేష్టజనతా జననీం వరస్య ౬౮ వత్సే త్వమద్య గమితా
ఽసి దశా మపూర్వాం తద్రక్షణే నిపుణధీ ర్భవ సుభ్రు నిత్యమ్,
కుర్యా న్న బాలవిహృతిం జనతోపహాస్యాం సా నా విహాపర మియం
పరితోషయే త్తే. ౬౯ పాణిగ్రహా త్స్వాధిపతీ సమీరితౌ పురా
కుమార్యాః పితరౌ తతఃపరమ్, పతి స్త మేకం శరణం వ్రజానిశం లోక

విప్రో జగామ-ఇంద్రవజ్రావృత్తం. ౬౫. వరాయాః దోషవిముక్తకన్యాయాః శ్వశ్రూ
రస్మద్వచనేన వాచ్యా యతః స్నుషాయా అభిరతాఽఽయతతే తదధీనా ఽస్తితద్వ
చనం దర్శయతి ఇయం సుందరీ తవ న్యాసభూతా తస్మా త్తవేయం గృహే కర్మ శనైః
శనైః-కర్తవ్యా శనై శ్శనై రనయా కర్మ కారయితవ్య మిత్యర్థః-ఉపజాతివృత్తం. ౬౬.
వయంసర్వే ఽపిసుబుద్ధిమంతో భూత్వా పశ్చా చ్ఛనై రుత్కృష్టతాం ప్రాప్తాః. ౬౭.
ననువరస్య జననీం దృష్ట్వాభవద్భ్యాం వక్తవ్య మితిచే త్తత్రాహతుః వరస్య జననీం దృ
ష్ట్వాభిధాతుం అస్మదీయం మన శ్శక్తం న భవతి హి యస్మా ద్దేహాభిరక్షణ విధా వన్యో
నదృశ్యతే యద్యప్యేవం తథా ఽపి దృష్ట్వా కథనస్య ఫలమేవ యథా ఽఽవయో
ర్భవే త్తథేష్టజనసముదాయో వరస్య మాతరం బ్రూయాత్ - వసంతతిలకంవృత్తం
౬౮. అథేదానీం స్వపుత్రీం శిక్షయతః వత్సే ఇత్యాదినా హేవత్సే ఽద్య త్వమపూ
ర్వాం దశాం ప్రాప్తా సి హేసుభ్రు తద్రక్షణే తస్యా అపూర్వదశాయాః రక్షణే
నిత్యం నిపుణధీ ర్భవ జనసమూహోపహాస యోగ్యంబాలానాం వ్యవహారం నకుర్యా
యత స్సేయం తే బాలవిహృతి రావయో రివాపరం నపరితోషయే దితి నకారస్యాను
షంగేణ యోజ్యం కాక్వా వా. ౬౯. కించ పాణిగ్రహణా ద్వివాహాత్పూర్వం కుమా
ర్యాః పితరౌ స్వాధిపతీ సమీరితౌ తస్మా త్పాణిగ్రహా దూర్ధ్వం పతిః స్వాధి పతి
స్సమీరితః యస్మా దేవం తస్మా త్త్వం పతి మేకం శరణం వ్రజ యేన శరణ గమనేన

ద్వయం జేష్యసి యేన దుర్జయమ్. ౨౦. పత్యా వభుక్తవతి సుందరి మాస్మ భుంక్ష్వ యాతే ప్రయాత మపి మాస్మ భవే ద్విభూషా, పూర్వాపరాదినియమో ఽస్తి నిమజ్జనాదా వృద్ధాంగనాచరిత మేవ పరం ప్రమాణమ్. ౨౧ రుష్టే ధవే సతి రుషేహ న వాచ్య మేకం క్షంతవ్య మేవ సకలం సతు శామ్యతీత్థమ్, తస్మి న్ప్రసన్నవదనే చకితేవ వత్సే సిద్ధ్యత్యభీష్ట మనఘే క్షమయైవ సర్వమ్. ౨౨ భర్తు స్సమక్ష మపి తద్వదనం సమీక్ష్య వా ఽ న్య న జాతు సుభగే పరపూరుష స్తే, కిం వాచ్య ఏష రహసీతి తవోపదేశ శ్శంకా వధూపురుషయో గ క్షప యే ద్ధి హార్దమ్. ౨౩ ఆయాతి భర్తరి తు పుత్రి విహాయ కార్యము త్థాయ శీఘ్ర ముదకేన పదావసేకః, కార్యో యథాభిరుచి హే సతిజీవనం వా నోపేక్షణీయ మణుమాత్ర మపీహ కం తే. ౨౪ ధవేపరోక్షే ఽపి కదాచి దేయు ర్గృహం తదీయా అపి వా మహాంతః, తే పూజనీయా బహుమానపూర్వం నో చె న్నిరాశాః కులదాహకా స్స్యుః.

పత్యావా లోకద్వయం జేష్యసి - ఉపజాతివృత్తం. ౨౦. కించ హేసుందరి పత్యా వభుక్తవతి మాభుంక్ష్వ భోజనం త్వయా న కర్తవ్యం ప్రయాతం దీర్ఘ మధ్వానం పత్యౌగతే సతి తవ విశేషేణాలంక్రియా మా భవతు నిమజ్జనాదౌ పూర్వాపరాదిని యమో ఽస్తి ఆదిపదేన భోజనాదికం గ్రాహ్యం తత్ర నిమజ్జనాదికం పత్యుః పూర్వం భోజనాదికం తు పశ్చా త్కర్తవ్య మత్ర వృద్ధాంగనానా మరుంధతీలోపాముద్రాదీ నాం చరిత మేవ పరం ప్రమాణం ఏత దేవ తవ సౌందర్యమితి సంబోధనాశయః - వసంతతిలకావృత్తమ్. ౨౧. కించ పత్యౌ కోపావిష్టే సతి త్వయా రోషేణైక మపి న వాచ్యం ఏక మితి క్షంతవ్యమిత్యనేన వా సంబంధనీయం కేవలం క్షంతవ్య మేవస త్విత్థ మనేన ప్రకారేణ స్వయ మేవ శామ్యతి ప్రసన్నే చ తస్మిన్ హేవత్సే చకి తేవ స్యాః కింబహునా హేఅనఘే సర్వ మభీష్టం క్షమయైవ సిద్ధ్య తి - వచేతరథా. ౨౨. తద్వదనం పురుషాంతరముఖం సమీక్ష్య దృష్ట్వా ఏషః పరపూరుషో రహస్యే కాంతే యతః పరపురుషస్నేహాభావవత్యా మపి స్త్రియా మియం పరపురుషస్నేహవ తీతి శంకా హార్దం అంతరం స్నేహం నాశయేత్. ౨౩. యథాభిరుచి అభిరుచి మన తిక్రమ్య పాదావసేకః పాదప్రక్షాళనం హేసతి జీవన వణుమాత్రమపీహ లోకే కం సుఖం వా తే తవ నోపేక్షణీయం ౨౪. ధవే పత్యౌ పరోక్షే బహిర్గతే సతి

౭౫. పిత్రో రివ శ్వశురయో రనువర్తితవ్యం తద్వ న్మృగాక్షి సహజేష్వపి దేవరేషు, తే స్నేహినో హి కుపితా ఇతరేతరస్య యోగం విభిద్యు రితీమే మనసి ప్రతర్కః ౭౬. హితోపదేశే వినివిష్టమానసౌ వధూవరౌ రాజగృహం సమీయతుః, లబ్ధానుమానౌ గురుబంధువర్గతో బభూవసంజ్ఞోభయభారతీతి ౭౭ సాభారతీ దుర్వాసనేన దత్తం పునః ప్రసన్నేన పురాత్తహర్షా, శాపావధిం సంసది వర్త్స్యతే య స్సర్వజ్ఞతానిర్వహణాయ సాక్ష్యమ్ ౭౮. సభారతీసాక్షికసర్వవిత్త్వో ప్యాత్మీయశక్త్యా శిశువ ద్విభాతః, స్వశైశవస్యోచిత మన్వకాంక్షీ త్స్వకేశవో యద్వ దుదారవృత్తః ౭౯ శైశవే స్థితవతా చపలాక్షే శార్ఙ్గిణేవ వటవృక్షపలాశే, ఆత్మనీద మఖిలం విలులోకే భావిభూత మపి యత్ఖలు

ఉపజాతివృత్తం. ౭౫. పిత్రో రివ శ్వశురయో రనుసరణం త్వయా కార్యం తథా సహజాతేషు సహోదరేషు దేవరేష్వపి హేమృగాక్షి అనువర్తితవ్యం యతః కుపితాస్తే స్నేహవతో ప్యన్యోన్యస్య సంయోగం విభిద్యుః నాశయేయుః రితి మే మనసి ప్రతర్కః స్సహజేష్వపీత్యత్ర సహజేష్వివేతి వాపాఠః-వంశస్థం వృత్తం. ౭౬. హితోపదేశే వినివిష్టం మానసం యయో స్తౌ వధూవరౌ భారతీ మండనౌ గురుబంధువర్గతో లబ్ధానుమానౌ ప్రాప్తసత్కారౌ రాజగృహం సమీయతు స్సమాగతౌ బభూవేత్యాదే రుత్తరేణసంబంధః. ఉపజాతివృత్తం ౭౭. యా ఉభయభారతీతి సంజ్ఞా బభూవ సా భారతీ సరస్వతీ పురా పూర్వం పునః ప్రసన్నేన దుర్వాససా దత్తం శాపావధిం సభాయాం సాక్ష్యం యస్య శంకరస్య సర్వజ్ఞతాయా నిర్వాహాయ వర్త్స్యతే కరిష్యతి ౭౮ సభారతీసాక్షికం సర్వవిత్త్వం యస్య తథాభూతో౽పి శ్రీశంకరః స్వీయ శక్త్యా స్వాధీనయా మాయయా శిశువ ద్విభాత స్సన్ స్వశైశవస్య బాలభావస్యోచితం క్రీడోపస్కారణాదిక మాకాంక్షితవాన్ తత్ర దృష్టాంతో యథోదారచరితః ప్రసిద్ధకేశవ శ్శ్రీకృష్ణః స్వమాయయా శిశువ ద్విభాత స్సన్ స్వశైశవస్యోచిత మన్వకాంక్షీ త్తత్రేత్యర్థః. ౭౯. చపలా అక్షా యస్మి న్నేవం భూతే౽పి శైశవే బాల్యే స్థితవతా భావి భూతం చ య దిదం ఖలు లోకే౽స్తి త దఖిలమాత్మని విలులోకే సమ్యగవలోకితం కర్మణిలిట్ - తత్ర దృష్టాంతో యథావటవృక్షస్య పలాశే పత్రే స్థితవతా శార్ఙ్గిణా శ్రీవిష్ణునా య దిదంత త్తదఖిలం ఆత్మని అవలోకితం తద్వ

లోకే ౧౦. తం దదర్శ జనతా ఽద్భుతబాలం లీలయా ధిగతనూత
నదోలమ్, వాసుదేవ మివ వామనలీలం లోచనై రనిమిషై రనువేలమ్.
౧౧ కోమలేన నవనీరదరాజిశ్యామలేన నితరాం సమరాజ, కేశపాశ
తమసా ఽధిక మస్య కేశవేశచతురాస్యసమస్య ౧౨. శాక్యైశ్చ పాశు
పతై రపి క్షపణకైశ్చ కాపాలికై ర్వైష్ణవై రప్యన్యై రఖిలైశ్చ ఖలైః
ఖలు ఖిలం దుర్వాదిభి ర్వైదికమ్. పంథానం పరిరక్షితుం క్షితితలం
ప్రాప్తశ్చ పరిక్రీడతే ఘోరే సంసృతికాననే విచరతాం భద్రంకర
శ్శంకరః. ౧౩

ఇతి శ్రీమాధవీయే తత్తద్దేవావతారార్థకః,
సంక్షేప శంకరజయే తృతీయ స్సర్గ అభవత్

దిత్యర్థః-స్వాగతావృత్తం * స్వాగతేతి ర నభా ద్గురు యుగ్మ మితి లక్షణాత్. ౧౦. లీలయా ఽధిగతః ప్రాప్తో దోలో యేన వామనా కమనీయా లీలా యస్య త మద్భుత బాలం శ్రీశంకరం నిమేషోజ్ఝితై ర్నేత్రై రనువేల మనిశం జనసమూహో దదర్శ లీల యాధిగతదోలం వామనలీల మద్భుతబాలం శ్రీకృష్ణ మివ. ౧౧ కేశవ శ్చ ఈశ శ్చ చతురాస్య శ్చ తై ర్విష్ణుశివవిధిభిః సమస్య తుల్యస్యాస్య శ్రీశంకరస్య కేశపాశతమసా అధికం యథాస్యా త్తథా సమరాజి సమ్యక్ శోభితం తద్విశినష్టి, కోమలేన పున శ్చ నవనీరదానాం నవీనజలదానాం యా రాజిః పఙ్క్తి స్తద్వత్ శ్యామలేనాతిశ్యామేనే త్యర్థః. ౧౨. శాక్యా బౌద్ధాః క్షపణకా దిగంబరా స్సర్వై శ్చార్వాకాదిదుర్వాదిభిః ఖలు ప్రసిద్ధం ఖిల ముచ్ఛిన్నం వైదికం మార్గం పరిరక్షితుం భూతలం ప్రాప్తః ఘోరే సంసారారణ్యే విచరతాం భద్రం సర్వానర్థనివృత్తిపురస్సరపరమానందప్రాప్తిలక్షణ మోక్షాఖ్యం కల్యాణం కరోతీతి భద్రంకరః అన్వర్థసంజ్ఞః శ్రీశంకరః క్రీడతే స్మ- శార్దూలవిక్రీడితమ్. ౧౩.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంస రామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
తృతీయస్సర్గః.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

చతుర్థసర్గ ప్రారంభః

అథ శివో మనుజో నిజమాయయా ద్విజగృహే ద్విజమోద ముపావహన్, ప్రథమహాయన ఏవ సమగ్రహీ త్సకలవర్ణ మసౌ నిజ భాషితామ్. ౧ ద్విసమ ఏవ శిశు ర్లిఖితాక్షరం గదితు మక్షమతాక్షర విత్సుధీః, అథ స కావ్యపురాణ ముపాశృణో త్స్వయ మవైత్కి మపి శ్రవణం వినా ౨ అజని దుఃఖకరో న గురో రసౌ శ్రవణత స్సకృ దేవ పరిగ్రహీ, సహ నిపాఠిజనస్య గురు స్స్వయం స చ పపాఠ తతో గురుణా వినా ౩ రజసా తమసా ప్యనాశ్రితో రజసా ఖేలనకాల ఏవ హి, సకలాధరస త్తమాత్మజ స్సకలా శ్చాపి లిపీ రవిందత ౪ సుధి యోఽస్య విదిద్యుతేధికం విధివ చ్చౌలవిధానసంస్కృతమ్, లలితం

ప్రాకృత శిశు విలక్షణం తస్య చరితం దర్శయితు ముపక్రమతే. అథేతి. శివో నిజమాయయా మనుష్య స్సన్ విగ్రహే ద్విజస్య శివగురోః ప్రీతిం సంపాదయన్ ప్రథమవర్ష ఏవ సర్వ మక్షరం నిజభాషాం చ సమ్యగ్గృహీతవాన్. ద్రుతవిలంబితవృత్తం ద్రుతవిలంబితమాహ నభౌ భరౌ వసుయుగవిరతిః. ౧. తతో ద్వితీయవర్ష ఏవ స బాలక స్సుబుద్ధిత్వా దక్షరజ్ఞో లిఖితాక్షర ముచ్చారయితుం సమర్థో ఽభూత్ అథానంతరం తృతీయవర్షే స శిశుః కావ్యాని పురాణాని చ శ్రుతవాన్ కిమపి శ్రవణం వినా స్వయ మేవ జ్ఞాతవాన్. ౨. అసౌ శిశు ర్గురో ర్దుఃఖకరో నాభూత్ యతః సకృదేవ శ్రవణాత్ పరిగ్రహణశీలః సహాధ్యాయిజనస్య స్వయం గురుః స చ శ్రవణా దనంతరం గురుణా వినా పపాఠ. 3 రజోగుణేన తమోగుణేన చానాశ్రితో ధూళ్యా ఖేలన కాల ఏవ హి ప్రసిద్ధం స శిశుః కలాధరేభ్యః శ్రేష్ఠస్య సుతః సర్వా అపి లిపీ ర్జ్ఞాతవాన్. వియోగినీవృత్తం. ౪. అస్య సుధియః శ్రీశంకరస్య విధివ చ్చూడాకర్మణో విధా

కరణం ఘృతాహుతి జ్వలితం తేజ ఇవాఽఽశుశుక్షణేః. ౫ ఉపపాదన
నిర్వ్యపేక్షధీ స్సమపారార్హత ధృతిపూర్వకాగమాన్, అధికావ్య మరం
స్తకర్కశే ఽప్యధికాం స్తర్కనయే ఽత్యవర్తత ౬ హారత స్త్రిదశేజ్య
చాతురీం పురత స్తస్య న వక్తు మీశ్వరాః, ప్రభవో ఽపి కథాసు
నైజవాగ్విభవోత్సారిత వాదినో బుధాః ౭. అముకక్రమికోక్తిధోరణీ
మురగాధీశకథావధీరిణీమ్, ముముహు ర్నిశమయ్య వాదినః ప్రతి
వాక్యోపహృతౌ ప్రమాదినః ౮ కుమతాని చ తేన కాని నోన్మథి
తాని ప్రథితేన ధీమతా, స్వమతాన్యపి తేన ఖండితాన్యతియత్నై రపి
సాధితాని కైః? ౯ అమునా తనయేన భూషితం యమునా తాత
సమానవర్చసా, తులయా రహితం నిజం కులం కలయామాస స
పుత్రిణాంవరః ౧౦ శివగురు స్సజరం స్త్రిసమే శిశా వమృత కర్మవశ

నేన సంస్కృతం సుందరం కరణం గాత్రం శరీరమ్ ౪. కరణం సాధకతమ మత్ర గాత్రేంద్రియేష్వపీత్యమరః. విదిద్యుతే విశేషేణ శుశుభే ఘృతస్య ఆహుతిభి ర్జ్వలిత మగ్నే స్తేజ ఇవ ౫. ఉపపాదనే నిర్వ్యపేక్షాపేక్షా రహితా ధీ ర్యస్య స శ్రీశంకరః ధూ ప్రభృతివ్యాహృతిపూర్వకా న్వేదాన్ పపార. కించాఽధికావ్య మరం స్తకావ్యే తుక్రీడాం కృతవాన్ అపి చ కర్కశే ఽతికఠినే ఽపి తర్కనయే యే ఽధికా స్తా నతిక్రాంతవాన్ ౬ నైజాయా స్వకీయాయా వాచో వైభవేనోత్సారితా దూరీకృతా వాదినో యై స్తే బుధాః పండితా వాదజల్పవితండాసు కథాసు ప్రభవః సమర్థా అపి దేవానాం పూజ్యస్య గురో ర్వాచస్పతే శ్చాతురీం హారత స్తస్య శివ గురోః కుమారస్య సమ్ముఖే వక్తుం ప్రభవో న బభూవు రిత్యర్థః ౭. కించ సర్వాధీశస్య శేషస్యకథాయా అప్యవధీరిణీం తిరస్కారిణీ మనుష్యక్రమేణోచ్చారణస్య పరిపాటీం శ్రుత్వా వాదినో ముముహుః మోహం ప్రాపుః యతః ప్రతివచనస్య వ్యాహృతౌ ప్రమాదవంతః. ౮. కించ ప్రఖ్యాతేన బుద్ధిమతా తేన శ్రీశఙ్కరేణ కాని కుమతాని నోన్మథితాన్యపితు సర్వాణ్యేవోన్మథితాని తేన ఖండితాని స్వమతాన్యతిప్రయత్నై రపి కై స్సాధితాని న కై రపీత్యర్థః. ౯. సపుత్రవతాం మధ్యే శ్రేష్ఠ శ్శివగురుః స్వీయం కులం యమునాతాతేన సూర్యేణ సమానం వర్చ స్తేజో యస్య తే నాముతాపుత్రేణాలం కృతం తులయోపమయా రహితం కలయామాస చకార దదర్శేతివా. ౧౦. స శివగురు స్సుతేన మోదంప్రాపిత స్స్వయ ముపనినీషిత ఉపనయం కర్తు మిష్టస్సూను ర్యేన తథా భూతో ఽపి జరాంగచ్ఛన్ శిశా త్రిహాయనే సతి కర్మాధీనః అమృతమృతః-హి యస్మా

స్సుతమోదితః, ఉపనినీషితసూను రపి స్వయం న హి యమో ఽస్య
కృతాకృత మీక్షతే ౧౧ ఇహ భవే త్సులభం న సుతేక్షణం న సుత
రాం సులభం విభవేక్షణమ్, సుత మవాప కథంచి దయం ద్విజో న
ఖలు వీక్షితు మైష్ట సుతోదయమ్ ౧౨ మృత మదీదహ దాత్మసనా
భిభిః పితర మస్య శిశో ర్జననీ తతః, సమనునీతవతీ ధవఖండితాం స్వజ
నతా మృతిశోకహరైగ పదైః. ౧౩ కృతవతీ మృతచోదిత మక్షమా
నిజజనై రపి కారితవత్యసౌ, ఉపనినీషు రభూ త్సుత మాత్మనః పరి
సమాప్య చ వత్సరదీక్షణమ్ ౧౪ ఉపనయం కిల పంచమవత్సరే ప్రవర
యోగయుతే సుముహూర్తకే, ద్విజవధూ ర్నియతా జననీ శిశో
ర్వ్యధిత తుష్టమనా స్సహ బంధుభిః ౧౫ అధిజగే నిగమాం శ్చతురో
ఽపి స క్రమత ఏవ గురో స్సషడంగకాన్, అజని విస్మిత మత్ర మహా
మతౌ ద్విజసుతే ఽల్పతనౌ జనతామనః. ౧౬ సహ నిపాఠయుతా
వటవ స్సమం పరితు మైశత న ద్విజసూనునా, అపి గురు ర్విశయం

దన్యజంతోః కృతాకృత మిద మనేన కృత మిద మనేనాకృత మితి యమో న పశ్యతి.
ద్రుతవిలంబితం వృత్తమ్. ౧౧ అస్మిన్ సంసారే సుతస్యేక్షణం సులభం న భవతి సుత
విభవస్యేక్షణ న్తు సుతరాం సులభం న భవతి ఇత్యస్మి న్నర్థే శివగురు రేవ నిదర్శనం ఇత్యా
శయేనాహః—ఇ హేతి. అయం ద్విజ స్సుతం కథంచి దవాప పరంతు సుతస్య వైభ
వం ద్రష్టుం సమర్థో నైవాభూత్. ౧౨. తదనంతర మస్య శంకరస్య పితరం శిశో ర్జననీ
స్వసపిండై రదీదహత్ తతో ధవేన పత్యా ఖండితాం రహితాం సతీం స్వజనతా మృతి
శోకహరైః పదైః నాయమత్యంతసంవాసః కస్యచి త్కేనచి త్క్వచి దపి స్వేన శరీరేణ
కిముతాన్యైః పృథగ్జనై రిత్యాదిభిః సమాశ్వాసితవతీ. ౧౩. మృతస్య య ద్విహితం
స్వేన కర్తుం శక్యం త త్స్వయం కృతవతీ యత్రాసమర్థా త త్స్వజనై రప్యసౌ సతీ
కారితవతీ కించ సంవత్సరదీక్షాం పరిసమాప్య స్వస్య సుత ముపనినీషు రభూత్. ౧౪.
ప్రవరయోగయుతే శ్రేష. యోగయుక్తే నియతా నియమయుక్తా ఉపనయం వ్యధిత
కృతవతీ. ౧౫. శిక్షాదిభిః షడ్భి రంగైః సహితాన్ చతురో ఽపి వేదాన్ క్రమేణ
సగురో స్సకాశా దధిజగే ఽధ్యయనేన అవాప అత్రాస్మిన్ ద్విజసుతే ఽల్పశరీరే
మహామతౌ సతి విషయేవా జనతాయా హృదయం విస్మిత మజాయత అత్రాస్మిన్ లోక
ఇతి వా. ౧౬. సహానిపాఠః సహాధ్యయనం తేన యుక్తా వటవో ద్విజపుత్రేణ సహా

ప్రతివేదివాన్ క ఇవ పారయితుం సహసా క్షమః ౧౭. అత్ర కిం స
య దశిక్షత సర్వాం శ్చిత్ర మాగమగణా ననువృత్తః, ద్విత్రిమాస
పఠనా దభవ ద్య స్తత్రతత్ర గురుణా సమవిద్యః ౧౮. వేదే బ్రహ్మ
సమ స్తదంగనిచయే గార్గ్యోపమ స్తత్కథాతాత్పర్యార్థవివేచనే గురు
సమ స్తత్కర్మసంవర్ణనే, ఆసీ జ్జైమిని రేవ తద్వచనజప్రోద్బోధకందే
సమో వ్యాసేనైవ స మూర్తిమా నివ నవో వాణీవిలాసై ర్వృతః.
౧౯ ఆన్వీక్షిక్యైక్షితంత్రే పరిచితి రతులా కాపిలే కాఽపి లేభే పీతం
పాతంజలాంభః పర మపి విదితం భాట్టఘట్టార్థతత్త్వమ్, య త్
సౌఖ్యం త దస్యాంతరభవదమలాద్వైతవిద్యాసుఖే స్మిన్ కూపే
యో ర్థ స్సతీర్థే సుపయసి వితతే హాంత నాంత ర్భవే త్కిమ్ ౨౦.
స హి జాతు గురోః కులే వస న్నవయోభి స్సహ భైక్షలిప్సయా,

పఠితుం సమర్థా నాభూవన్ కించ సహసా పారయితుం కస్సమర్థ ఇతి సంశయం గురురపి
ప్రాప్తవా నివ ౧౭. యో ద్విత్రిమాసపఠనాత్ తత్ర తత్ర శాస్త్రే గురుణా తుల్య
విద్యో ఽభవ త్స గురు మనుసృతో యత్సర్వా నాగమగణాన్ శిక్షితవా నత్ర కిం
చిత్రం న కిమపీత్యర్థః స్వాగతా ౧౮. వేదే బ్రహ్మసమ శ్చతుర్ముఖతుల్య ఆసీత్
వేదాంగసముదాయే శిక్షాదౌ గార్గ్యసదృశ ఆసీత్ వేదతదంగకథాతాత్పర్యవివేచనే
వాచస్పతితుల్య ఆసీత్ వేదోక్తకర్మసంవర్ణనే జైమిని రేవ ఆసీత్ వేదవచనజన్యతత్త్వ
జ్ఞానస్య మూలే వ్యాసేనైవ తుల్యః కించ స మూర్తిమాన్ నవీనో వ్యాస ఇవ వాణీవి
లాసై ర్వృత స్సంయుత ఆసీత్ శార్దూలవిక్రీడితం. ౧౯. ఆన్వీక్షికీ తర్కవిద్యా తే
నైక్షి సమ్యగీక్షితా కాపిలేపి తంత్రే కపిలప్రణీతే సాంఖ్యశాస్త్రే అనుపమా కా ఽపి
పరిచితిః పరిచయో లేభే కర్మణిలిట్ తేన లబ్ధేత్యర్థః పతంజలిప్రణీతశాస్త్రాత్మకం జలం
తేన పీతం భాట్టస్య భట్టపాదప్రణీతస్య వార్తికస్య ఘట్టానాం ప్రఘట్టకానాం
అర్థస్య తత్త్వం పర మపి తేన విదితం పరమపీత్యస్య పూర్వేణ వా సంబంధః కించ
యత్నైః తర్కశాస్త్రాదిభి స్సుఖం తదస్య శ్రీశంకరస్యామలం చ త దద్వైతం చ తస్య
యా విద్యా అమలాచాసా వద్వైతవిద్యేతి వా తస్యాస్సుఖేస్మిన్నపరో ఽత్యంతరభవత్
కూపే యో జలపానాది రూపో ఽర్థః సశోభనజలే విస్తృతే గంగాదౌ తీర్థే కిమంతర్న
భవే దపితు భవే దేవ తథాచ స్మృతిః * యావా నర్థ ఉదపానే సర్వత స్సంప్లుతోదకే,
తావా స్సర్వేషు వేదేషు బ్రాహ్మణస్య విజానత ఇతి స్రగ్ధరావృత్తం. ౨౦. ఏవం
భూత స్స భగవాన్ శంకరః గురోః కులేవస న్కదాచి ద్భైక్ష్యప్రాప్తీచ్ఛయా

భగవాన్ భవనం ద్విజన్మనో ధనహీనస్య వివేశ కస్యచిత్ ౨౧. త
మవోచత తత్ర సాదరం వటువర్యం గృహిణీ కుటుంబినీ, కృతినో
హి భవాదృశేషు యే వరివస్యాం ప్రతిపాదయంతి తే ౨౨ విధినా
ఖలు వంచితా వయం వితరీతుం వటవే న శక్నుమః, అపి భైక్ష్య మకిం
చనత్వతో ధిగిదం జన్మ నిరర్థకం గతమ్ ౨౩ ఇతి దీన ముదీరయం
త్యసౌ ప్రదదా వామలకం వ్రతీందవే, కరుణం వచనం నిశమ్య సో
ఽప్యభవత్ జ్ఞాననిధి ర్దయార్ద్రధీః ౨౪ స ముని ర్మురజిత్కుటుంబినీం
పదచిత్రై ర్నవనీతకోమలైః, మధురై రుపతస్థివాం స్తవై ర్ద్విజదారిద్ర్య
దశానివృత్తయే ౨౫ అథ కైటభజిత్కుటుంబినీ తటిదుద్దామనిజాంగ
కాంతిభిః, సకలా శ్చ దిశః ప్రకాశయం త్యచిరా దావిరభూ త్తద
గ్రతః. ౨౬ అభివంద్య సురేంద్రవందితం పదయుగ్మం పురతః కృతాం
జలిమ్, లలితస్తుతిభిః ప్రహర్షితా త మువాచ స్మితపూర్వకం వచః ౨౭.
విదితం తవ వత్స హృద్గతం కృత మేభి ర్న పురాభవే శుభమ్, అధునా
మదపాంగపాత్రతాం కథ మేతే మహితా మనాప్నుయుః ఇతి తద్వ

వయస్యైశ్చ స్సహ ధనహీనస్య కస్య చిద్విప్రస్య గృహం ప్రవిష్టవాన్ - వియోగనివృత్తం ౨౧. యే భవాదృశేషు వరివస్యాం పరిచర్యాం ప్రతిపాదయంతి తే కృతినః కృతార్థాః యేపుణ్యవంతః తేభవాదృశేషు వరివస్యాం ప్రతిపాదయంతీతివా. ౨౨. వయంతు దైవేన వంచితా యతో ఽకించనత్వాత్ భైక్ష్య మపి వటవే దాతుం న శక్నుమః. ౨౩. ఇత్యేవం దీనం కథయంత్యసౌ గృహస్థస్య కుటుంబినీ వ్రతిచన్ద్రాయ శ్రీశంకరాయామలకం ప్రకర్షేణ భక్తిపూర్వకం దదౌ తదీయం కరుణం వచనం శ్రుత్వా జ్ఞాననిధిః సోఽపి దయార్ద్రబుద్ధి రభవత్. ౨౪ స ముని శ్శ్రీశంకరః పదచిత్రై ర్నవనీతవత్కోమలై ర్మధురైః స్తవై ర్మురాఖ్యాసురవిదారకస్య విష్ణోః కుటుంబినీం లక్ష్మీం ద్విజ దారిద్ర్యదశానివృత్తయే ఉపాసితవాన్. ౨౫ అథానన్తరం కైటభాఖ్యాసురజితో విష్ణోః కుటుంబినీ విద్యుద్వదుద్దామభిః స్వతంత్రాభి స్స్వాంగానాం కాంతిభి స్సా సకలా అపి దిశః ప్రకాశయంతీ సద్య శ్శ్రీశంకరాగ్రే ప్రాదురభూత్. ౨౬. దేవేంద్రవందితం పదద్వంద్వం అభివంద్య కృతాంజలిం పురతః స్థితం శ్రీశంకరం లలితస్తుతిభిః ప్రహర్షం ప్రాప్తా స్మితపూర్వకం వచనమువాచ. ౨౭. పురాభవే పూర్వజన్మని మదపాంగస్య మదీయకృపాకటాక్షస్య పాత్రతా లక్షణాం పుణ్యతాం. ౨౮. ఇతి తద్వచనం శ్రుత్వా సఉవాచ హేఽంబ యద్యప్యేవం

చనం స శుశ్రువాన్ నిజగాదాంబ మయాద్య మర్పితమ్, ఫల మద్య దదస్వ తత్ఫలం దయనీయో యది తే౽హ మిందిరే ౨౯ అమునా వచనేన తోషితా కమలా తద్భవనం సమంతతః, కనకామలకై రపూరయ జ్జనతాయా హృదయం చ విస్మయైః ౩౦ అథ చక్రభృతో వధూమయే సుకృతే౽న్తర్ధి ముపాగతే దతి, ప్రశశంసు రతీవ శంకరం మహిమానం త మవేక్ష్య విస్మితాః ౩౧ దివికల్పతరు ర్యథా తథా భువి కల్యాణగుణో హి శంకరః, సురభూసురయో రపి ప్రియ స్సమభూ దిష్టవిశిష్టవస్తుదః ౩౨ అమరస్పృహణీయసంపదం ద్విజవర్యస్య నివేశ మాత్మవాన్, స విధాయ యథాపురం గురో స్సవిధే శాస్త్రవరాణ్యశిక్షత ౩౩ వర మేన మవాప్య భేజిరే పరభాగం సకలాః కలా అపి, సమవాప్య నిజోచితం పతిం కమనీయా ఇవ వామలోచనాః. ౩౪ సరహస్య సమగ్రశిక్షితాఖిలవిద్యస్య యశస్వినో వపుః, ఉపమానకథాప్రసంగ మప్యసహిష్ణు శ్రియ మన్వపద్యత. ౩౫. జయతి స్మ సరో

తథా౽ప్యద్యైవ మామలకాఖ్యం ఫలం మయ్యర్పితం తస్యఫలం దదస్వ హేఇందిరే యద్యహం తవానుకంప్యః ౨౯ అమునాతథాభూతేన శ్రీశంకరేణ వా తోషితా లక్ష్మీః సువర్ణామలకైః సమంతాత్ ద్విజగృహ మపూరయత్ జనసముదాయస్య హృదయంచ విస్మయై రపూరయత్. ౩౦ అథ చక్రభృతశ్చక్రధరస్య విష్ణో ర్వధూమయే పుణ్యే అంతర్ధానం గతే సతి తథాభూతం మహిమాన మవేక్ష్య విస్మయం ప్రాప్తాఃజనా శ్రీశంకర మత్యంతం ప్రశశంసుః ౩౧. స్వర్గే కల్పవృక్షో యథాతథా భూమౌ కల్యాణగుణః శంకరః ఇష్టాని యాని శ్రేష్ఠాని వస్తూని తాని దదాతీతి తథాభూతః సమభూత్ కించ సతు దేవ ప్రియో౽యం తు దేవస్య విప్రస్య చ ప్రియః. ౩౨. ఏవ మప్రాకృతం తచ్చరిత ముపవర్ణ్యోపసంహరతి అమరై ర్దేవైః ప్రార్థనీయాసంపద్యస్మిన్ తాదృశం ద్విజ శ్రేష్ఠస్య గృహం విధాయ స ఆత్మవాన్ యథాపూర్వం గురోః సవిధే సమీపే శాస్త్ర వరాణ్యశిక్ష్యత ౩౩. వామలోచనాః కటాక్షదృష్టయః స్త్రియః కమనీయాః సుందర్యః స్వోచితం పతిం ప్రాప్య యథా పరం భాగ్యం ప్రాప్నువంతి తథా సర్వాః కలా అపి ఏవం శ్రీశంకరం వరం ప్రాప్య భాగ్యం ప్రాపు రిత్యర్థః. ౩౪. సరహస్యం సమగ్రం యథా స్యాత్తథా శిక్షితా అఖిలా విద్యాయేన తథాభూతస్య యశస్వినః శ్రీశంకరస్య వపు శ్శరీరం ఉపమానకథాయాః ప్రసంగమప్యసహిష్ణు అపూర్వాం శోభాం ప్రాప్తవత్. ౩౫. అథ శ్రీశంకరస్య పాదాద్యవయవం వర్ణయిష్య

రుహప్రభామదకుంఠీకరణక్రియాచణమ్, ద్విజరాజకరోపలాలితం పద
యుగ్మం పరగర్వహారిణః ౩౬ జల మిందుమణిం ప్రవేద్యది యది
పద్మం దృషద స్తత స్సరః, యది తత్ర భవే త్కుశేశయం తదము
ష్యాంఘ్రితులా మవాప్నుయాత్ ౩౭ పాదౌ పద్మసమౌ వదంతి
కతిచి చ్ఛ్రీశంకరస్యానఘా వక్త్రం చ ద్విజరాజమండలనిభం నైతద్ద్వ
యం సాంప్రతమ్, ప్రేష్యః పద్మపదః కిల త్రిజగతి ఖ్యాతః పదం దత్త
వా నంభోజే ద్విజరాజమండలశతైః ప్రేష్యై రుపాస్యం ముఖమ్ ౩౮.
ముహు స్సంతో నైజం హృదయకమలం నిర్మలతరం విధాతుం యో
గీంద్రాః పదకమల మస్మి న్నిదధతి, దురాపం శక్రాద్యై ర్వమతి వదనం
య న్నవసుధాం తతో మన్యే పద్మా త్పద మధిక మిందో శ్చ వదనమ్

స్నాదా తదీయ పదయుగ్మం వర్ణయతి జయతిస్మేత్యాదినా సరోరుహాస్య కమలస్య
యః ప్రభామద స్తస్య యాకుణ్ఠీకరణక్రియా తయా విత్తం ప్రతీతం తేన విత్తశ్చుం
చుశ్చణపావితి సూత్రేణ చణప్ప్రత్యయః యతో ద్విజరాజస్య చంద్రస్య కరైః కిరణైః
ద్విజరాజానాం విప్రాణాం హస్తైశ్చోపలాలితం పరేషాం వాదినాం గర్వం హర్తుం శీల
మస్యాస్తీతి తథా తస్య చరణయుగ్మం జయతి స్మ. ౩౬ యది జలం ఇన్దుమణిం
చంద్రకాన్తం మణిం ప్రవే ద్యది చ దృషదః కమలం భవేత్ యది చ తస్మా త్క
మలా త్సర స్తటాకో భవే ద్యది చ తస్మి న్ సరసి కుశేశయం భవేత్ తదా తత్క
మలం అముష్యపాదసాదృశ్యం ప్రాప్నుయా త్సంభావనం యదీత్థం స్యాదిత్యూహో
న్యస్య సిద్ధయే ౩౭ కేచి చ్ఛ్రీశంకరస్యానఘా వదంతి ముఖం చ చంద్రమండల
సమం వదంతి నైత ద్ద్వయం న్యాయ్యం యతః ప్రేష్యో ఽనుచరో జగతి ఖ్యాతః
పద్మపాదః పద్మే పదం దత్తవాన్ యథా ముఖం బ్రాహ్మణలక్షణచంద్రమండలశతైః
ప్రేష్యై రుపాస్యం అత్ర నైతదిత్యాదినోపమిత్యనిష్పత్తే రుద్ఘాటనా త్ప్రతీపాలం
కారః. * వర్ణ్యేనాన్యస్యోపమాయా అనిష్పత్తివచ శ్చ తదిత్యుక్తేః. శార్దూ ౩౮.
శ్రీశంకరపాదవదనయోః పద్మేందుభ్యా ముత్కృష్టతాం ప్రకారాంతరేణ దర్శయతి.
ముహురితి. సంతో యోగీంద్రాః స్వీయం హృదయకమలం నిర్మలతరం విధాయ తస్మి న్
హృదయకమలే శ్రీశంకరస్య పదకమలం నిదధతి స్థాపయంతి యద్యస్మా చ్ఛేంద్రా
ద్యై ర్దురాపాం దుష్ప్రాపాం బ్రహ్మలక్షణాం నవ్యాం సుధాం ముఖ ముద్గిరతి ఉద్వ
మతి యత్ య స్యేతి వ తత స్తస్మా త్పదం చంద్రాచ్చ ముఖ ముత్కృష్టం మన్యే.

౩౯ తత్త్వజ్ఞానఫలేగ్రహిర్ఘనతరవ్యామోహముష్టింధయో నిశ్శేష
వ్యసనోదరంభరిరఘప్రాగ్భారకూలంకషః, లుంటాకో మదమత్సరాది
వితతేస్తాపత్రయారుంతుదః పాదస్స్యాదమితంపచః కరుణయా భద్రం
కరశ్శాంకరః ౪౦ పదాఘాతస్ఫోటవ్రణకిణితకార్తాంతికభుజం ప్ర
ఘాణవ్యాఘాతప్రణతవిమతద్రోహబిరుదమ్, పరం బ్రహ్మైవాసౌ భవతి
తత ఏవాస్య సుపదం గతాయ స్మారార్తీః జగతి మహతోఽద్యాపి
తనుతే ౪౧ ప్రాప్తస్యాభ్యుదయం నవం కలయత స్సారస్వతో జృం

టీ. ౩౯ తత్త్వజ్ఞానలక్షణం ఫలం గృహ్ణాతీతి తత్త్వజ్ఞానఫలేగ్రహిః, 'ఫలేగ్రహిరాత్మంభరిశ్చే'త్యుపపదస్యేదం తత్త్వం గ్రహే రిన్ప్రత్యయశ్చ నిపాత్యతే పునశ్చ ఘనతరో యో వ్యామోహోఽకర్తాత్మా స్ఫురణరూప స్తం ముష్ట్యా నిష్పిద్య ధయతి పిబతీతి తథా పునశ్చ నిశ్శేషై ర్వ్యసనై ర్భక్తానాం సమస్తదుఃఖై రుదరం బిభర్తీతి తథా సర్వవ్యసన భక్షకః పునశ్చ తేషా మఘస్య పాపస్య యః ప్రాగ్భారోఽతిశయ స్తస్య కూలం తటంకషతి నాశయతీతి తథాభూతనదీవత్ మూలోన్మూలకః పునశ్చ మదమత్సరదంభాది పఙ్క్తే ర్లుంటాకః అపహారకః తాపానా మాధ్యాత్మికాధిభౌతికానాం త్రయం తస్యారుంతుదో మర్మస్పృక్ వినాశకః తథామితంపచతీతి మితంపచః కదర్యః ని. కదర్యే కృపణక్షుద్ర కింపచానమితంపచా ఇత్యమరః తద్విలక్షణోఽమితంపచోఽత్యుదారః ఏవంవిధ శ్శాంకరః పాదః కల్యాణకరః స్యాత్ టీ. ౪౦ యమకింకరేభ్యో మార్కండేయస్య రక్షణసమయే పదాఘాతేన వామచరణప్రహారేణ య స్ఫోట స్తస్య వ్రణేన కిణితా చిహ్నితా కార్తాంతికా కృతాంతస్య యమస్య సంబంధినా భుజా యేన తత్ ప్రఘాణో ద్వారబాహ్యప్రకోష్ఠ అగారైకదేశే ప్రఘణః ప్రాఘాణశ్చేతి ప్రఘాణశబ్దనిపాతనాత్ వ్యుత్పత్తి స్తు ప్రవిశద్భిః జనైః పాదైః ప్రకర్షేణ హన్యత ఇతి బోధ్యతే తేన యో వ్యాఘాతః పాదప్రహారః తేన ప్రణతస్య దీర్ఘ నమస్కారవత్ప్రకర్షేణ నతస్య నమ్రీభూతస్య యే బాహ్యాభ్యంతరా విమతా శ్శత్రవ స్తేషాం ద్రోహ ఇతి బిరుదః ప్రఖ్యాతికరం నామధేయం యస్య బిరుదశబ్దో దేశీయశబ్దః తత్పరం బ్రహ్మైవాసౌ శ్రీశంకరో భవతి తత స్తస్మా దేవాస్య సుపదం శోభనం చరణం జగత్యద్యాపి మహతోఽక్షుద్రస్వభావాత్ గతాయ అజ్ఞాననివృత్తయే శరణం జగత్యద్యాపి మహతోఽక్షుద్రస్వభావాత్ గతాయ అజ్ఞాననివృత్తయే శరణం ప్రాప్తాయ స్మారాఖ్యా స్మరసంబంధినీ యా ఆర్తిః యేభ్య స్తథాభూతాన్ కురుతే. టీ. ౪౧. నవ్య మభ్యుదయం ప్రాప్తస్య సారస్వతం సాముద్ర ముజ్జృంభణ

భణం స్వాలోకేనవిధూతవిశ్వతిమిర స్యాసన్న తారస్యచ, తాపం న స్తవ్వరితం క్షిపంతి ఘనతాపన్నం ప్రసన్నా మునే రాహ్లాదం చ కలాధరస్య మధురాః కుర్వంతి పాదక్రమాః ౪౨ నతి ర్దత్తే ముక్తిం నత ముత పదం వేతి భగవ త్పదస్య ప్రాగల్భ్యా జ్జగతి వివదంతే శ్రుతివిదః, వయంతు బ్రూమ స్తద్భజనరత పాదాంబుజ రజః పరీరంభారంభ స్సపది హృది నిర్వాణశరణమ్. ౪౩. ధవళాంశుకపల్లవావృతం విలలాసోరుయుగం విపశ్చితః, అమృతార్ణవఫేనమంజరీ ఛురితై రావతహస్త శస్తిహృత్ ౪౪ యదిహాటకవల్లరీత్రయీ ఘటితాస్ఫాటికకూట భృత్తటీ, స్ఫుట మస్య తయా కటీతటీ తులితాస్యా త్కలితత్రిమేఖలా. ౪౫. అదాయపుస్తకవపుశ్శ్రుతిసార మేక హస్తేన వాదికృతతర్క

ముల్లాసం కుర్వత స్స్వీయప్రకాశేనవిధూతం విశ్వస్య తిమిరం యేన తస్యాసన్నాః సన్నిధిం ప్రాప్తా స్తారా యస్య తస్య కలాధరస్య షోడశకళస్య చన్ద్రస్య పాదక్రమాః కిరణప్రచారాః ప్రసన్నాః స్వచ్ఛా యథా ఘనతాం ప్రాప్తం తాపం శీఘ్రం క్షిపంతి నాశయంతి ఆహ్లాదం చకుర్వంతి తథా నవ మభ్యుదయం ప్రాప్తస్య సరస్వతీ ప్రతిపాద్యం సారస్వతం బ్రహ్మ తత్త్వం తస్య ఉద్దీపనం కుర్వతః స్వస్య ప్రత్యక్చైతన్య స్యాలోకే ప్రకాశేన విధూతం విశ్వస్యాజ్ఞానలక్షణం తిమిరం యేన తస్య సద్గైవోంకారజపాద్యభ్యాసశీలస్య సమస్తకలాధరస్య మునే శ్శ్రీశంకరస్య ప్రసన్నా శ్చరణన్యాసా నోఽస్మాకం ఘనీభూతం సంసృతిలక్షణం తాపం నాశయంతి ఆహ్లాదం బ్రహ్మానందలక్షణం చ ప్రకటయన్తీత్యర్థః శార్దూ ౪౨. కి న్నతి ర్నమస్కారో ముక్తిం దదాతి అథవా నమస్కృతం భగవత్పాదస్య పద మితివిదః ప్రాగల్భ్యా జ్జగతి వివాదం కుర్వంతి తత్రవయం త్వేవం బ్రూమ స్తస్య శ్రీశంకరచరణస్య భజనే సేవాయాం యో రత స్తస్య పాదకమలస్య రజసః హృదయఆలిఙ్గనస్యారంభః తత్క్షణ మేవ మోక్షాశ్రయ భూతో ముక్తిప్రద ఇత్యర్థః శి. ౪౩. అథ తదీయ మూరుయుగం వర్ణయతి శ్వేతవస్త్రలక్షణేన పల్లవే నావృతం విపశ్చితఊరుద్వయంవిలాస కుకుభే తద్విశినష్టి - అమృతార్ణవస్య క్షీరసముద్రస్య ఫేనమంజర్యా చ్ఛురితస్య ఐరావతస్య హస్తస్య శుండాయాః శస్తిం ప్రశస్తిం బిభ్రతీతితథా - వియో ౪౪. సువర్ణవల్లీత్రయ్యా యుక్తా స్ఫటికమయస్య పర్వతస్య తటీ యది భవే త్తదా తయా తాదృశతయా కలితా సంపాదితా త్రిమేఖలా యస్యాం సా అస్య శ్రీశంకరస్య కటీతటీతులితా స్యాత్. ౪౫. అథ తదీయకరౌ వర్ణయతి ఆదాయేతి ద్వాభ్యాం - పుస్తక మేవ వపుః శరీరం యస్యాతచ్ఛ్రు

తకంటకానామ్, ఉద్ధార మారచయతీవ విబోధముద్రాముద్బిభ్రతో
నిజకరేణ పరేణ యోగీ ౪౮. సుధీరాజః కల్పద్రుమకిసలయాభౌ కర
వరౌ కరోత్యేతౌ చేతస్యమలకమలం యత్సహచరమ్, రుచే శ్చోరా
వేతౌ వహాని కిము రాత్రా వితి భియా నిశాదే రాప్రాత ర్నిజదళకవా
టం ఘటయతి. ౪౯. రుచిరా తదురస్థలీ బభౌ వరరస్ఫాలవిశాలమాంస
లా, ధరణీభ్రమణోదితశ్రమా త్పృథుశయ్యేవ జయశ్రియా శ్రితా.
౫౦ పరిఘప్రథిమాపహారిణౌ శుశుభాతే శుభలక్షణౌ భుజౌ, బహి
రంతరశత్రునిగ్రహే విజయస్తంభయుగీధురంధరౌ ౫౧ ఉపవీతమము
ష్య దిద్యుతే బిసతంతుక్రియమాణ సౌహృదమ్, శరదిందుమయూఖ
పాండిమాతిశయోల్లంఘనజాంఘికప్రభమ్ ౫౨ సమరాజత కంఠకం

తీనాం సారం ఏకహస్తేన వామకరేణ యోగీ ఆదాయ జ్ఞానముద్రాం తర్జన్యంగుష్ఠసం
యోజనరూపాం ముద్బిభ్రతా ఉపరేణ దక్షిణేన నిజహస్తేన వాదికృతానాం తస్మిన్
శ్రుతిసారే స్థితానాం కంటకానాం ఉద్ధార మారచయతీవేత్యుత్ప్రేక్షా - వసంతతిలకం
వృత్తం. ౪౮ సుధీనాం మధ్యే రాజత ఇతి సుధీరా ట్తస్య శ్రీశంకరస్యైతౌ కరవరౌ
కల్పద్రుమపల్లవతుల్యా వితి యదా యత్సహచరం యత్తుల్య మమలకమలం చేతసి
కరోతి తదా రుచేః కాంతేః చోరా వేతౌ తత్రాపిదినే కింవా రాత్రా వితి భయేన
రాత్రౌ చోరాణా మవకాశ ఇతి కృత్వా నిశాదేః సూర్యాస్త మారభ్య సూర్యోద
యపర్యంతం స్వదళాత్మకం కవాటం ఘటయతి యోజయతి. ౪౯. అథ తస్యోరస్స్థలం
వర్ణయతి అరరస్ఫాలవ త్కవాటఫలకవ ద్విశాలా చాసౌ మాంసలా మాంసవ్యాప్తా
చాతిమనోహరా తస్యోరఃస్థలీ బభౌ శుశుభే ధరణ్యాం భూమౌ భ్రమణేనోదితా
చ్ఛ్రమాత్ జయలక్ష్మ్యా ఆశ్రితా శయ్యేవేత్యర్థః. ౫౦. అథ తదీయభుజౌ వర్ణయతి
బహిరంతరశత్రునిగ్రహే పరిఘప్రఖ్యాతతాపహరణశీలౌ పరిఘా దధికతరప్రఖ్యాతి
మన్తౌ విజయస్తంభయుగళస్య ధురం ధరతి ఇతి తౌ తత్తుల్యౌ శుభలక్షణయుక్తౌ
శ్రీశంకరస్య భుజౌ శుశుభాతే. ౫౧. అథ తదీయం యజ్ఞోపవీతం వర్ణయతి - బిస
తంతుభి ర్మృణాళతంతుభిః క్రియమాణం సౌహృదం యేన తత్ శరచ్చంద్రస్య కిర
ణానాం పాండిమ్న శ్శ్వేతతాయాః అతిశయస్యోల్లంఘనే జాంఘికా ఉతివేగవతీ
ప్రభా యస్య. ని. జంఘాలో ఉతివేగవతీ ప్రభా యస్య ని. జంఘాలో ఒతిజవ
స్తుల్యౌ జంఘా కరికజాంఘికౌ ఇత్యమరః తదముష్య శ్రీశఙ్కరస్య యజ్ఞోపవీతం దిద్యుతే
శే. ౫౨. అథ తస్య కంఠం వర్ణయతి భగవత్పాద మునేః కంఠాత్మకశంఖరాజ

బుధా ద్భగవత్పాదమునే ర్యదుద్భవః, నినదః ప్రతిపక్షనిగ్రహే జయ
శంఖధ్వనితా మవిందత ॥౧॥ అరుణాధరసంగతాధికం శుశుభే తస్య
హి దంతచంద్రికా, నవవిద్రుమవల్లరీ గతా తుహినాంశో రివ శారదీ
చ్ఛవిః. ॥౨॥ సుకపోలతలే యశస్విన శ్శుశుభాతే సితభానువర్చసః,
వదనాశ్రితభారతీకృతే విధిసంకల్పితదర్పణా వివ ॥౩॥ సమాసీ త్తస్యా
స్యం సుకృతజలధే స్సర్వజగతాం పయఃపారావారా దజని రజనీశో
బహుమతాత్, సుధాధారోద్గార స్సుసదృ గనయోః కింతు శశభృ
త్సతాం తేజః పుంజం హరతి వదనం తస్య దిశతి ॥౪॥ పురా క్షీరాం
భోధే రహహ తనయాయద్విషయతా జుషో దీనస్యాగ్రే ఘనకనక

స్సమరాజత తం విశినష్టి య ఉద్భవః కారణ మస్యేతి యదుద్భవో యత్కారణకః
యస్మా దుద్భవ ఉత్పత్తి ర్యస్యేతి తథా యదుత్పన్న ఇతి వా నినదో ఘోషః ప్రతిప
క్షాణాం వాదిరూపాణాం శత్రూణాం నాదిరూపాణాం నిగ్రహే జయశంఖస్య ధ్వని
తాం ప్రాప్తవాన్ ॥౧॥ అథ తస్య దంతపంక్తిం వర్ణయతిహి ప్రసిద్ధ మరుణాధరసం
గతా తస్య దంతచంద్రికా ఽధికం శుశుభే తత్ర దృష్టాంతః నవవిద్రుమో నవీనో
రత్నవృక్షః. విద్రుమో రత్నవృక్షే ఽపి ప్రవాళే ఽపి పుమా నయ మితి మేదినీ
తద్వల్లీగతా హిమకిరణస్య శరత్కాలికాచ్ఛవిః కాంతి ర్యథా శోభతే తద్వదిత్యర్థః.
॥౨॥ అథ తదీయకపోలతలే వర్ణయతి సితభానో శ్శుభ్రాంశో శ్చంద్రస్య వర్చ ఇవ
వర్చ స్తేజో యస్య తస్య యశస్విన శ్శోభనే కపోలతలే శుశుభాతే తథా భూతస్య
వదనం ముఖ మాశ్రితా యా సరస్వతీ తస్యాః కృతే తదర్థం బ్రహ్మణా సంకల్పితౌ
సంకల్పేనోత్పాదితౌ దర్పణా వివ ॥౩॥ అథ తస్య ముఖం వర్ణయతి సర్వజగతాం
పుణ్యమేవ సముద్ర స్తస్మా ద్బహుత్వేనాభిమతాత్ బహూనా మభిమతా ద్వా
తస్య శ్రీశంకరస్య ముఖం సమాసీత్ పయఃపారావారాత్ క్షీరసముద్రా ద్బహు
మతా ద్రజనీశ శ్చంద్రో ఽజాయత అనయో రాస్యచంద్రయో స్సుధాధారాయా
ఉద్గార ఉద్వమనం సుసదృక్ సుసదృశః పరం త్వయం విశేషః శశభృ చ్చంద్ర
స్సతాం నక్షత్రాణాం తేజః పుంజం హరతి తస్య ముఖం సతాం సజ్జనానాం తద్దదాతి
ఉపమేయాధిక్యాభిధానా ద్వ్యతిరేకః. * వ్యతిరేకో విశేష శ్చే దుపమానోపమేయ
యో రిత్యుక్తేః - శి. ॥౪॥ అథ తదీయం నేత్రద్వంద్వం వర్ణయతిపురా అహహే
త్యాశ్చర్యే యస్య మునీశనేత్రస్య విషయతాం గోచరతాం జుషతే సేవత తథా తస్య
దీనస్య బ్రాహ్మణకళత్రస్యాగ్రే క్షీరసముద్రకన్యా లక్ష్మీ ర్ఘనీభూతస్యామలకాకారస్య

ధారా స్సమకిరత్, ఇదం నేత్రం పాత్రం కమలనిలయా ప్రీతిభిత్తేః మునీశస్య స్తోతుం కృతసుకృత ఏవ ప్రభవతి. ౫౫. దుర్వార ప్రతిపక్ష దూషణసముస్మేషక్షితౌ కల్పనే సేతో రప్యనఘస్య తాపసకులై ణాం కస్య లంకారయః, ఆపన్నా నతికాయ విభ్రమముష స్సంసారిశాఖా మృగా౯ పుష్ణంత్యచ్ఛపయోఽబ్ధి వీచివదలంకారాః కటాక్షాంకురాః. ౫౬. నిశ్శంకక్షతిరూక్షకంటకకులం మీనాంకదావానలజ్వాలాసంకుల మార్తిపంకిలతరం వ్యధ్వధృతిధ్వంసినమ్, సంసారాకృతి మామయచ్ఛల

సువర్ణస్య ధారా స్సమకిరత్ తదిదం కమలాలయా లక్ష్మీ స్తస్యాః ప్రీతిసంతతేః పాత్రం మునీశస్య నేత్రం స్తోతుం కృతపుణ్య ఏవ సమర్థో భవతి. ౫౫. అథ మునీశక టాక్షా న్వర్ణయతి యథా దుర్వారః ప్రతిపక్ష శ్శత్రు ర్యో దూషణాఖ్యో రాక్షస స్తత్సముస్మేషస్య సముల్లాసస్య క్షితౌ క్షయే. ని. 'క్షితి ర్నివాసే మేదిన్యాం కాలభేదే క్షయే స్త్రియా' మితి మేదినీ తన్నివాసో యస్మి న్సముద్రే తత్ర సేతోః కల్పనే చానఘస్య దుఃఖరహితస్య తాపసగణశశాంకస్య తదాహ్లాదకస్య శ్రీరామచంద్రస్య లంకాయా రాక్షసపుర్యా అరయః అచ్ఛక్షీరాబ్ధితరంగవదలంకారాః అతికాయా దిరాక్షసజనితసాధ్వసముషః కటాక్షాంకురాః ఆపన్నా న్మృతప్రాయా౯ శాఖా మృగా న్వానరా న్పుష్ణంతి ఉజ్జీవయంతి తథా దుర్వారాణాం ప్రతిపక్షాణాం యాని దూషణాని దుర్వారాణి చ తాని ప్రతిపక్షదూషణానీతివా తేషాం సముస్మే షస్య క్షితౌ క్షయే తన్నివాసో యత్ర యస్మి౯ స్థానే వాదిదూషణాని ప్రసరంతి తత్రేతి యావత్ సేతో ర్జలవిధారక సేతువ త్తద్విధారక సేతోః సమాధానలక్షణస్య కల్పనే ఒప్యనఘస్య తాపసకులచంద్రస్య లంకానాం శాకినీనాం కులటానాం వా అరయః. ని. 'లంకా రక్షఃపురీ శాఖా శాకినీ కులటాసుచే'తి మేదినీ. తథాభూతాః అతి కాయే స్థూలాదిదేహే య ఆత్మాభిమానలక్షణో విభ్రమో భ్రాన్తి స్తం ముష్ణన్తీత్యతి కాయస్య యో విభ్రమ ఇతి వా అతికాయో మహాంశ్చాసౌ విభ్రమశ్చేతి వా తథా భూతా అచ్ఛపయోబ్ధివీచివదలఙ్కారాః కటాక్షాంకురాః ఆపన్నా౯ జరామరణాది లక్షణాప త్తివ్యాప్తా౯ శరణాగతా నితి వా సంసారిలక్షణా౯ శాఖామృగా న్పుష్ణన్తి సంసారాఖ్యా దుఃఖనివృత్తిపూర్వకానందప్రాప్తిలక్షణాం పుష్టిం సంపాదయంతీత్యర్థః. శార్దూ. ౫౬. నవసుధావృష్టివ దాచరంత్యః శ్రీశంకరస్య దృష్టయః అశ్రితాన్సత్య స్సంసారాకారం శ్రమం ముష్ణంతి తం విశినష్టి, నిశ్శంకా అకస్మికాః క్షతయ ఏవ రూక్షకంటకా స్తేషాం కులాని యస్మి౯ పునశ్చ కామలక్షణదావాగ్నిజ్వాలయా

చలద్దుర్వారదుర్వారణం ముష్ణంతి శ్రమ మాశ్రితా నవసుధా వృష్టా
యితా దృష్టయః ॥౭॥ త్రిపుండ్రం తస్యాహు స్సితభసితశోభి త్రిపథ
గాం కృపాపారావారం కతిచన మునిం తం శ్రితవతీమ్, వయం త్వేత
ద్బ్రూమో జగతి కిల తిస్ర స్సురుచిరా స్త్రయీమౌళివ్యాకృత్యు
పకృతిభవాః కీర్తయ ఇతి ॥౮॥ అసౌ శంభో ర్లీలావపు రితి భృశం
సుందర ఇతి ద్వయం సంప్రత్యేత జ్జనమనసి సిద్ధంచ సుగమమ్, యదం
తః పశ్యంతఃకరణ మదసీయం నిరుపమం తృణీకుర్వంత్యేతే సుషమ
మపి కామం సుమతయః ॥౯. అజ్ఞానాంతర్గహనపతితానాత్మవిద్యోప
దేశై స్త్రాతుం లోకాన్ భవదవశిఖాతాపపాపచ్యమానాన్, ముక్త్వా మౌ
నం వటవిటపినో మూలతో నిష్పతంతీ శంభో ర్మూర్తి శ్చరతి

వ్యాప్తం ఆర్తిలక్షణకర్దమేనాతిశయేన వ్యాప్తం విరుద్ధో వికటోఽవాఙ్ధర్మలక్షణో ఽధ్వా మార్గో యస్మిన్ ధృతిధ్వంసినం ధైర్యనాశకం ఆమయా రోగా స్తచ్ఛలేన చలంతో దుర్వారా వారణా గజా యస్మిన్ తథాభూతం సంసారాకృతిం శ్రమ మిత్యర్థః ॥౭॥ అథ త్రిపుండ్రం ద్విధోత్ప్రేక్షతి, తస్య శ్రీశంకరస్య సితభసితశోభి శ్వేతభస్మనా శోభాయమానం త్రిపుండ్రం త్రిరేఖాత్మకం విభూతితిలకం కృపాసింధుం తం ముని మాశ్రితవతీం త్రిమార్గగాం గంగాం కేచన కవివర్యా ఆహు ర్వయం తు ఋగ్యజుస్సామాఖ్యా వేదత్రయీశిరసాం ఉపనిషదాం వ్యాకృతయో వ్యాఖ్యానాని తాస్వోపకృతయ ఉపకారా స్తతో భవా జాతా స్సురుచిరా అతిసుందరా స్తిస్రః కీర్తయ ఇతి బ్రూమ ఇత్యర్థః-౮. ॥౮॥ ఏవం ప్రత్యేక మంగా న్యుపవర్ణ్య తద్వపు ర్వర్ణన ముపక్రమతే అసౌ శ్రీశంకరః శంభోః కామవిజయినో లీలావిగ్రహ ఇతి భృశ మతిశయేన సుందరఇతి చైతద్ద్వయ మిదానీంజనానాం మనసి సుగమం యథా స్యా త్తథా సిద్ధం యద్యస్మా దదసీయ మముష్య నిరుపమం కరణం వపు రంతఃకరణే పశ్యంతో జనాః సుషమం సుందర మపి కామం మన్మథం తృణీకుర్వంతి కామవిజయి శంభ్వవతారభూతం శంకరశరీరస్యాతిసుందరస్యాంతస్సంద్దర్శనేన తృణవ దతిక్షుద్రం కుర్వంతీత్యర్థః ॥౯. కించ అజ్ఞానాంతర్గహనే అజ్ఞానలక్షణకాననమధ్యేపతితాన్ భవస్సంసార ఏవ దవోదావాగ్ని స్తస్య శిఖానాం పుత్రస్త్రీధనాదివియోగరూపాణాం తాపేన పాపచ్యమానాన్ భృశం దందహ్యమానా నాత్మవిద్యోపదేశై స్త్రాతుం మౌనం త్యక్త్వా వటవృక్షస్య మూలా న్నిష్పతంతీ అవతరంతీ శంకరాచార్యరూపా శంభో ర్మూర్తి ర్మూ

భువనే శంకరాచార్యరూపా. ౬౦. ఉచ్చండాహితవావదూకకుహనాపాండిత్యవైతండికం జాతే దేశికశేఖరే పదజుషాం సంతాపచింతాపహే, కాతర్యం హృది భూయసాకృతపదం వైభాషికాదేః కథాచాతుర్యం కలుషాత్మనో లయమగాద్వైశేషికాదేరపి. ౬౧ అమునా క్రతవః ప్రసాధితాః క్రతువిభ్రంశకరస్స శంకరః, ఇయమేవ భిదానయో ర్జితస్మరయో స్సర్వవిదో ర్బుధేడ్యయోః ౬౨ కలయాఽపితులానుకారిణం కలయామో న వయం జగత్త్రయే, విదుషాం స్వసమో యది స్వయం భవితా నేతి వదంతి తత్ర కే ౬౩ ద్యువనాంత ఇవామరద్రుమా అమరద్రుష్వివ పుష్పసంచయాః, భ్రమరా

వనేవిచరతీతి యోజనా-మందాక్రాంతా ౬౦ కించ దేశికశేఖరే శ్రీశంకరే ఉచ్చండానాం మతికోపనానాం మహితానాం వావదూకానాం జల్పనశీలానాం కుహనా అతత్త్వ ఆచారభేదస్య సంభావనా * 'కుహనా లోభా న్మిథ్యేర్యాపథకల్పనే'త్యమరః-తస్యాస్తయా వా యత్పాండిత్యం తత్ వితండా స్వపక్షస్థాపనహీనా విజిగీషుకథా తస్యాం భవం వైతండికం యథా స్యాత్తథా పదసేవినాం సంతాపచింతావినాశకే జాతే సతి వైభాషికాదేర్హృది కాతర్యం భూయసా బాహుళ్యేన పదం స్థానమకృత తథా కలుషాంతఃకరణస్య వైశేషికాదేః కథాచాతుర్యం లయమగాత్ ఆదిపదం సౌత్రాంతిక యోగాచార్యమాధ్యమికజైనచార్వాకానామ్ ద్వితీయం తత్సాంఖ్యమీమాంసకపాతంజలనైయాయికాదీనామ్-శార్దూ. ౬౧. అమునా శంకరాచార్యమూర్తినా శంకరేణ వైదికపథస్థాపనేన క్రతవః యజ్ఞాః ప్రకర్షేణ సాధితాః కైలాసనిలయశ్శంకరో దక్షయజ్ఞధ్వంసకరత్వేన క్రతువిభ్రంశకరః యజ్ఞనాశకరః ఇతీయమేవానయో ర్భిదా అయమేవ భేదః అన్యత్తు సర్వం సమానమిత్యేవకారవ్యావర్త్యప్రదర్శనాయాహ—జితకామయో స్సర్వవిదో స్సర్వజ్ఞయో ర్బుధైః పండితై ర్దేవై శ్చస్తుత్యయో రిత్యర్థః-వియో. ౬౨. జగత్త్రయే యే విద్వాంసస్తేషాం మధ్యే కలయాఽపి తుల్యాం సాదృశ్యమనుకరోతీతి తులానుకారీ-తథాభూతం వయం న కలయామో న చిన్తయామో మన్యామహ ఇతివా * 'రామరావణయో ర్యుద్ధం రామరావణయోరి'వేతి స్వయమేవ స్వసదృశ ఇతిచే త్తత్రాహ యది స్వయం స్వసమః స్యాత్తర్హి తత్ర నేతి కేవదంతి న కేఽపీత్యర్థః * 'ఉపమానోపమేయత్వే ఏకస్యైవైకవాక్యగే' అనన్వయాలంకారః. ౬౩ స్వర్గవనమధ్యే యథా దేవద్రుమా అమరద్రుమేషు దేవవృక్షేషు యథా పుష్పసంచయాః పుష్పసంచయేషు యథా భ్రమరా ఏతే సర్వే సంఖ్యామతి

ఇవ పుష్పసంచయే హ్యతిసంఖ్యాగ కిల శంకరే గుణాః. ౬౮. కామం వస్తు విచారతో౽చ్ఛిన దయం పారుష్యహింసాక్రుధః క్షాంత్యా దైన్య పరిగ్రహానృతకథాలోభాం స్తు సంతోషతః, మాత్సర్యం త్వనసూయ యా మదమహామానౌ చిరంభావిత స్వాన్యోత్కర్ష గుణేన తృప్తిగుణత స్తృష్ణాం పిశాచీ మపి. ౬౯. కామం య స్తు సమూలఘాత మవధీ త్స్వర్గాపవర్గాపహం రోషం యః ఖలు చూర్ణపేష మపిష న్నిశ్శేష దోషావహమ్, లోభాదీ నపి యః పరం స్తృణసముచ్ఛేదం సముచ్చిచ్ఛిదే స్వస్యాంతే వసతాం సతాం సభగవ త్పాదః కథం వర్ణ్యతే ౭౦. క్షౌమీ కాంత దివా నిశాకరకరా ఘూర్ణస్య మర్మచ్ఛిదో ముగ్ధే శంభు

క్రాంతా స్తథా శంకరే గుణా స్సంఖ్యారహితాః కిలేతి ప్రసిద్ధం. * గృహీత ముక్తరీత్యార్థశ్రేణి రేఖావళి ర్మతా. ౬౮ కామం విషయాభిలాషం వస్తువిచారతః కామ్యవస్తుదోషవిచారేణాయం శ్రీశంకరో ఉచ్ఛినత్ తథాపారుష్యం కఠోరభాషణం హింసావృత్తిచ్ఛేదాదినా పరపీడా క్రుధః క్రోధ స్తాన్ క్షాంత్యా పరై రాక్రుష్టే తాడితే ఉప్యవికృతచిత్తతా క్షాంతి స్తయా ఉచ్ఛినత్ దైన్యం పదార్థాలాభే లబ్ధపరిక్షయే చ దీనతా పరిగ్రహః సంచయః అనృతకథా మృషాభాషణం లోభః పరద్రవ్యేషు లుబ్ధతా తీర్థేషు ధనాత్యాగ శ్చ తాంస్తు సంతోషేణాచ్ఛినత్ పరోత్కర్షాసహనం మత్సర స్తస్యభావో మాత్సర్యం తు అనసూయయా పరగుణేషు దోషావిష్కరణ మసూయా తద్వర్జనేనాచ్ఛినత్ మదో గర్వో ధర్మాతిక్రమహేతు ర్మహామానః స్వస్మి న్నతిపూజ్యత్వాభిమాన స్తౌ చిరం దీర్ఘకాలం భావిత శ్చింతితః స్వస్మా దన్యోత్కర్ష ఏవ గుణ స్తేనాచ్ఛినత్ ఇదం మే స్యా దిదం మే స్యా దిత్యేవం రూపాం తృష్ణాలక్షణాం పిశాచీ మపి సమ్యక్ తృప్తిలక్షణేన గుణేనాచ్ఛినత్ - శా. ౬౯. శిష్యాణా మపి కామాదీ న్య స్సమూల మున్మూలయ త్తస్మిం స్తేషాం స్థితిః కథంస్యా దిత్యాశయేనాహ — కామ మితి య స్తు స్వస్యా స్తేవసతాం శిష్యాణాం సతాం కామం స్వర్గమోక్షయో ర్నాశకం సమూలఘాత మవధీ త్సమూలం నాశితవాన్ సమూలాకృతజీవేషుహన్ కృఞ్ గ్రహ ఇత్యనేన ణముల్ కషాదిషు యథావిధ్యనుప్రయోగ ఇత్యనేనహం తేరనుప్రయోగః తథా యః [illegible] సమస్తదోషావహం రోషం చూర్ణపేష మపిషత్ చూర్ణ మపిషత్ - శుష్క చూర్ణరూక్షేషుపిష ఇత్యనేన ణముల్, తథా లోభాదీనపి పరాన్ శత్రూన్ తృణసముచ్ఛేదం సముచ్చిచ్ఛిదే తృణవత్సముచ్చిచ్ఛిదే 'ఉపమానేకర్మణిచేతిణముల్' స ఏవం భూతః పూజ్యపాదః కథం వర్ణ్యతే కేనాపి ప్రకారేణ వర్ణయితుం నశక్యత ఇత్యర్థః. ౭౦. దిగ్గజతద్వధ్వోః ప్రశ్నోత్తరే వర్ణయ న్నాద పక్షూ కర్తృకం ప్రశ్న ముదాహరతి:—

నవావతారసుగురో రేతే గుణానాం గణాః, కస్మా దుత్పలసంతతి ర్విక
సితా విస్మేరదిగ్యోషితా మేషాపాంగరుచిరితి దిగ్గజవధూ ప్రశ్నోత్తరే
రేజతుః ౬౭ నాస్త్యా మాక్షిక మీక్షితం క్షణ మపి ద్రాక్షా ముహు
శ్శిక్షితా క్షీరేక్షూ సముపేక్షితే భువి యయా సా శంకరశ్రీగురోః,
కాంతానంతదిగంతలంఘనకలాజంఘాల తద్గుణ శ్రేణీనిర్ఝరమాధురీ
మదధురా ధన్యేతి మన్యామహే ౬౮ క్షాంతి శ్చే ద్వసుధా జహాతు
మహతీం సర్వంసహాత్వప్రథాం విద్యాచే ద్విరహంతు షణ్ముఖముఖా
స్స్వం సర్వగర్వావళీమ్, వైరాగ్యం యది బాదరాయణియశః కా
ర్శ్యం పరం గాహతాం కిం జల్పై ర్మునిశేఖరస్య న తులాం కుత్రాపి

కఇతి హేకాంత దివా దివసే ఘర్మస్య గ్రీష్మదినప్రయుక్తసంతాపస్య మర్మణాం ఛేద
కా నిశాకరస్య చంద్రస్య కరాః కిరణాః అత్యంతాసంభావితాః అమీ ఉపలభ్యమానాః
కే కింనిశాకరకరా ఏవోతాన్యదేవ కించిత్ ఏవం కాంతయా పృష్టో దిగ్గజ ఉవాచ
హేముగ్ధే శంభో ర్నవావతారస్య సుగురోః శ్రీశంకరాచార్యస్య గుణానాం గణాః
ఏవం దిగ్గజకర్తృక ముత్తర ముపవర్ణ్య పున స్తత్కాంతాకృతం ప్రశ్న మాహ
యద్యేవం తర్హి నిశాకరకరై ర్వికసనశీలానా ముత్పలానాం నీలకమలానాం సంతతిః
కస్మాద్వికసితా వికాసంప్రాప్తా ఏవం పృష్ట స్తత్కాన్త ఉవాచ హేముగ్ధే నేయం
నీలోత్పలసంతతి రపితు శంకరాచార్య గుణగణై ర్విస్మేరాణాం విస్మయశీలానాం దిగం
గనానా మేషా కటాక్షాణాం రుచిః ఇత్యేవం లక్షణే దిగ్గజవధూ ప్రశ్నోత్తరే రేజతు
రిత్యర్థః. * భ్రాంతాపహ్నుతి రన్యస్య శంకాయాం భ్రాంతివారణే ౬౭. యయా
మాక్షికం మధు క్షణమాత్ర మప్యక్ష్ణా నేత్రేణ నేక్షితం న దృష్టం ద్రాక్షాతు బహు
వారం శిక్షితా క్షీరేక్షూతు భువి సమ్యగుపేక్షితౌ సా నిర్ఝర మాధుర్యా అత్యర్థం
మధురతాయా మదేన ధురా శ్రేష్ఠానిర్ఝరమాధుర్యా మదో యేషాం తేభ్యో ధురేతివా
కాంతాచాసా వనంతదిగంత లంఘనకలాయాం జంఘాలానా మతివేగవతాం తత్తద్గు
ణానాం శ్రేణీ పంక్తిశ్చ ధన్యేతి మన్యామహే తథాభూతగుణపంక్తిలక్షణా కాంతే
తివా. ౬౮. మునిశేఖరస్య క్షాంతిశ్చేత్తర్హి వసుధా భూమి ర్మహతీం సర్వం సహత్వ
ఖ్యాతిం జహాతు తథా తస్య విద్యాచేత్తర్హి స్కందప్రముఖా స్స్వ మనల్పగర్వావళిం
త్యజంతు తథా తస్య వైరాగ్యం చేత్తర్హి బాదరాయణే శ్శుకస్యయశః కార్శ్యంపరం
గాహతాం ప్రాప్నోతు కిం బహుజల్పై ర్మునిశేఖరస్య శ్రీశంకరస్య తులా ముపమాం
కుత్రాపిన వీక్షామహే అత్ర శ్యాగస్యసకృద్ధర్మస్య ప్రతిపాదనా త్తుల్యయోగితాలంకారః.

వీక్షామహే. ౭౯. యా మూర్తిః క్షమయా మునీశ్వరమయీ గోత్రా సగోత్రాయతే విద్యాభి ర్నిరవద్య కీర్తిభి రలం భాషా విభాషాయతే, భక్తాభీప్సితకల్పనేన నితరాం కల్పాది కల్పాయతే క స్తాం నాన్యపృథగ్జనై స్తులయితుం మందాక్షమందాయతే ౮౦ న బభూవ పురాతనేషు త త్సదృశో నాద్యతనేషు దృశ్యతే, భవితా కి మనాగతేషు వా న సుమేరో స్సదృశో యథా గిరిః ౮౧ సమశోభత తేన తత్కులం స చ శీలేన పరం వ్యరోచత, అపిశీల మదీపి విద్యయా హ్యపి విద్యా వినయేన దిద్యుతే ౮౨ సుయశఃకుసుమోచ్చయశ్రియద్విబుధాలి ర్గుణ పల్లవోద్గమః, అవబోధఫలః క్షమారస స్సురశాఖీవ రరాజ సూరిరాట్ ౮౩. నచ శేషభవీ న కాపిలీ గణితా కాణభుజీ న గీ రపి, ఫణితిష్వితి

* నియతానాం సకృద్ధర్మ స్సపున స్తుల్యా యోగి తేత్యుక్తేః. ౭౯. కించ యా మునీశ్వరమయీ మూర్తిః క్షమయా గోత్రాసగోత్రాయతే గోత్రాయా భూమే స్సగోత్రం సజాతీయం తద్వదాచరతి భూమిసామ్యం లభతే తథా యా మునీశ్వరమయీ మూర్తి ర్నిరవద్యా నిర్దోషా కీర్తి ర్యాభి స్తథాభూతాభి ర్విద్యాభి రలమత్యంతం భాషా విభాషాయతే భాషాయా స్సరస్వత్యాః విభాషా వికల్పః తద్వదాచరతి వికల్పేన సరస్వతీభావం ప్రాప్నోతీవ తథా యా మునీశ్వరమయీ మూర్తి ర్భక్తానా మభీప్సితస్య సాధనేనాత్యంతం కల్పాదికల్పాయతే కల్పవృక్షచిన్తామణ్యాదిసదృశవ దాచరతి తత్సామ్యం తాం మునీశ్వరమయీం మూర్తి మన్యైః ప్రాకృతజనై స్తులయితుం కోవాన మందాక్షమన్దాయతే మందాక్షేణ లజ్జయా మందోమన్దాక్షమంద స్తద్వ దాచరతి అపితు సర్వోఽపీత్యర్థః ౮౦. పురాతనేష్వతీతేషు శ్రీశంకరతుల్యో న బభూవాద్యతనేషు వర్తమానేషు నైవదృశ్యతేఽనాగతేషు భవిష్యేషు కింవా భవితాఽపితు నైవ భవిష్యతి యథాకాలత్రయేఽపి సుమేరో స్సదృశో గిరి ర్నాస్తి తద్వత్ వైతాళీయం. ౮౧. తేన శ్రీశంకరేణ తస్య కులం సమ్యక్ శోభాం ప్రాప్తవత్ స చ శ్రీశంకర శ్శీలేన సాధుస్వభావేన శుచిచరితేన వాఽత్యంత మశోభత శీల మపి విద్యయా దీప్తిమ దభూత్ విద్యాపి వినయేన నమ్రీభావేన శుశుభే ౮౨. కించ సూరిరాట్ పండితరాజః శ్రీశంకరః కల్పవృక్షో యథారాజతే తథా రరాజ యత శ్శోభనయశోలక్షణపుష్పాణా ముచ్చయో నిచయో యస్మిన్ శ్రియంత శ్చాశ్రయంతో విబుధాః పండితా ఏవాళయో భ్రమరా యస్మిన్ శ్రయతాం పండితలక్షణానాం దేవానా మాళిః పంక్తి ర్యత్రేతివా గుణలక్షణానాం పల్లవానా ముద్గమ ఉద్భవో యస్మాత్ అవబోధ స్తత్వజ్ఞాన మేవ ఫలం యస్మిన్ క్షమా ఏవ రసో యస్మి న్నత ఇత్యర్థః ౮౩. కించ కవిరాజః శ్రీశం

రాసు కా కథా కవిరాజో గిరిచాతురీ జుషి. ౭౪ భట్టభాస్కరవిమర్ద
దుర్దశామజ్జదాగమశిరఃకరగ్రహో, హంత శంకరగురో ర్గిరః క్షరం త్యక్ష
రం కిమపి తద్రసాయనమ్. ౭౫ జూటాటీరజటాకుటీరవిహరన్నైలింప
కల్లోలినీక్షోణీశప్రియకృన్నవావతరణావష్టంభగుంభచ్ఛిదః, గర్జంతో
ఽవతరంతి శంకరగురుక్షోణీధరేంద్రోదరా ద్వాణీనిర్ఝరిణీఝరాః క్వను
భయం దుర్భిక్షుదుర్భిక్షతః ౭౬ వారీ చిత్తమతంగజస్య నగరీ బోధా
త్మనో భూపతే ర్దూరీభూతదురంతదుర్వదఝరీహారీకృతా సూరిభిః,
చింతాసంతతితూలవాతలహరీ వేదోల్లసచ్చాతురీ సంసారాబ్ధితరీ రుదేతి

కరస్య గిరి వాణ్యాం చాతురీం సేవితవత్యాం సత్యాం పాతంజలీ వాణీ నచ గణితా కా
పిలీ గీర్గణితా నాపి కాణాది గీర్గణితా అన్యాసు నాస్తికానాం గీర్షు కా కథా ౭౪.
కించ భట్టభాస్కరాఖ్యేన సర్వశంకరవాదినా యో విమర్ద స్తేన దుర్దశాయాం మజ్జతా
మాగమశిరసాం వేదాంతానాం కరగ్రహో హస్తావలంబిన్యుద్ధారికా ఇతి యావత్
ఏవంభూతాః శ్రీశంకరగురోః గిరో హంతేత్యాశ్చర్యే హర్షేవా కిమపి వక్తు మశక్యం
తత్ప్రఖ్యాతం పరమరసాశ్రయభూత మక్షరం క్షరంతి ప్రవంతి ౭౫ జూటాటీరస్య
శివస్య జటాలక్షణేషు కుటీరేషు హ్రస్వకుటీషు కుటీశ మీశుణ్డాభ్యోరఇతిరః విహరంతి
యా నైలింపకల్లోలినీ నిలింపానాం దేవానా మిదం నైలింపం త్రివిష్టపం తత్తరంగిణీ
గంగా తస్యాః క్షోణీశస్య రాజ్ఞో భగీరథస్య ప్రియకృద్యదపూర్వ మవతరణం తేనా
వష్టంభగుంభః స్తంభానాం గ్రంథనం తంఛిందంతీతి తథా తే గర్జనాంకుర్వంతః శ్రీశంక
రగురులక్షణస్య భూమిధరేంద్రస్య హిమాలయస్యోదరా ద్వాణీలక్షణాయా నిర్ఝరిణ్యా
స్తరంగిణ్యానద్యాః ఝరాః ప్రవాహా అవతరంతి యత ఏవ మతో దుష్టభిక్షులక్షణదుర్భి
క్షతః క్వను భయం క్వాపి భయం నాస్తీత్యర్థః-శార్దూ ౭౬ కించ భగవత్పాదీయవై
ఖరీ అకారాదిక్షకారాంతవర్ణమాలా రూపా వా గుదేతి జయతి తాం విశినష్టి చిత్తలక్ష
ణస్య మతఙ్గజస్య హస్తినో వారీ బంధినీ ని. 'వారీ స్యాద్గజబంధిన్యా'మితి మేదినీ-తథా
బోధాత్మకస్య రాజ్ఞో నగరీ తథా దూరీభూతా దురన్తానాం దుర్వదతాం దుర్వాది
నాం ఝరీ ప్రవాహో యస్యా స్తథా సూరిభి ర్హారీకృతా ఉతిప్రేమ్ణా హారవత్కంఠే
కృతా తథా చింతాసన్తతిలక్షణస్య తూలస్య కార్పాసలవస్యాపాకరణే వాతస్య వాయో
ర్లహరీ ప్రవాహః తథా వేదస్యోల్లసంతీ చాతురీ చిత్తేతిపాఠే చేతనాయా ఇతి వ్యాఖ్యే
యం తథా సంసారలక్షణసముద్రస్య తరీ ఉద్ధారహేతుభూతా నౌకా తథావైవం
భూతా శంకరస్య వాణీ సర్వోత్కర్షేణ వర్తతఇత్యర్థః. అత్ర చిత్తాదే ర్భిన్నశబ్దవా

భగవత్పాదీయ వాగ్వైఖరీ ౭౭. కథాదర్పోత్సర్పత్కథక బుధ
కంఠాల రసనా సనాళాధఃపాతే స్వయముదయ మంత్రప్రతిపతేః,
నిగుమ్భః సూక్తీనాం నిగమ శిఖరాంభోజసురభి ర్జయ త్యద్వైతశ్రీ
జయబిరుదఘంటాఘణఘణః ౭౮ కస్తూరీఘనసారసౌరభ పరీరంభ ప్రి
యంభావుకా స్తాపోన్మేషముషో నిశాకరకరాహంకారకూలంకషాః,
ద్రాక్షామాక్షికశర్కరామధురిమగ్రామావిసంవాదినో వ్యాహారా ము
నిశేఖరస్య న కథంకారం ముదం కుర్వతే ౭౯ అద్వైతే పరిముక్త
కంటకపథే కైవల్యఘంటాపథే స్వాహంపూర్వికదుర్వికల్పరహిత ప్రాజ్ఞా

చ్యమతంగజత్వాద్యారోపేణ వైఖర్యా వారిత్వాద్యారోపబోధనా ద్భేదభాజి రూప
కం వాచకభేదభాజి వేత్యుక్తేః. ౭౭ కించ ప్రతిపత్తేః శ్రీశంకరస్య సూక్తీనాం నిగుం
భః గ్రథనం జయతి యః కథాగర్వేణోత్సర్పతా ముచ్ఛలతాం కథకానాం మధ్యే
యే బుధా స్తేషాం కంఠ్యా వ్యాప్తా యా జిహ్వా తస్యా నాభిస్థనాళేన సహాధఃపాతే
స్వయముదయమన్త్రో వేదవత్స్వయంప్రాదుర్భూతో వాదిజిహ్వాస్తంభనాదౌ విని
యుక్తః షట్త్రింశద్వర్ణాత్మకో బగళాముఖ్యాఖ్యో మంత్రః పునశ్చ నిగమశిఖరాణి
వేదాంతా స్తల్లక్షణకమలానాం సురభి స్సుగంధిః పునశ్చాద్వైతలక్ష్మ్యా జయస్య బిరు
దఘంటాయాః ప్రఖ్యాతికరాయాః ఘంటాయాః ఘణఘణాత్మకశ్శబ్ద ఇత్యర్థః ని
'నియతారోపణోపాయ స్స్యా దారోపః పరస్య యః, త త్పరంపరితం శ్లిష్ట' ఇత్యు
క్తపరంపరిత రూపకాంతర్గతం మాలారూపక మత్ర ద్రష్టవ్యం ౭౮. కించ కస్తూరీ
ఘనసారయోః కస్తూరీ కర్పూరయోః సౌరభం సురభి స్తస్య పరీరంభః పరిష్వఙ్గ స్తద్వ
త్ప్రియంభావుకాః ప్రియంభవిష్ణవః తాపస్యాధ్యాత్మికాదితాపత్రయస్యోన్మేష ముల్లా
సం ముష్ణంతీతి తథా తేఽత ఏవ బాహ్యతాపనివారకాణాం నిశాకరస్య చంద్రస్య కరాణా
మంశూనాం యస్తాపవినాశనాహంకార స్తస్య కూలంకషాః సమూలోన్మూలనసమర్థాః
తథా ద్రాక్షాదీనాం మధురిమ్ణాం మాధుర్యాణాం గ్రామేణ సముదాయేనావిసంవాదిన
స్తత్తుల్యా మునిశేఖరస్య శ్రీశంకరస్య వ్యాహారా ఉక్తయః ముదం ప్రీతిం కథంకారం
కథం న కుర్వతే ఽపితు కుర్వంత్యేవ అన్యథైవం కథమిత్థం సుసిద్ధాన్తయోగశ్చే దిత్య
నర్థకాదేవ కరోతే ర్ణముల్ — శా. ౭౯. కించ పరిముక్తో వినివృత్తో భేదవాదిలక్షణః
కంటకమార్గో యస్మా త్తథా భూతే ఽద్వైత ఏవ కైవల్యఘంటాపథే కైవల్యస్య మో
క్షస్య ఘంటాపథే సంసరణే రాజమార్గే స్వాహంపూర్వికై స్స్వీయాహంకారపూర్వకై
ర్దుర్వికల్పై రహితాః ప్రాజ్ఞాః విద్వాంస ఏవాధ్వనీనాః పాంథా స్తై రాకులే వ్యాప్తే

ధ్వనీనాకులే, ప్రస్యందన్మకరంద బృందకుసుమ స్రక్తోరణప్రక్రియా
మాచార్యస్య వితన్వతే నవసుధాసిక్తా స్స్వయం సూక్తయః. ౭౦.
దూరోత్సారితదుష్టపాంసుపటలీదుర్నీతయో ఽనీతయో వాతా దేశిక
వాఙ్మయా శ్శుభగుణగ్రామాలయా మాలయాః, ముష్ణన్తి శ్రమ
ముల్లసత్పరిమళ శ్రీమేదురా మేదురా యాసస్యాధిహావిర్భుజో భవ
మయే ధీప్రాన్తరే ప్రాన్తరే ౭౧ నృత్యంత్యా రసనాగ్రసీమని గిరాం
దేవ్యాః కిమంఘ్రిక్వణన్మంజీరోర్జితశింజితాన్యుతనితంబాలంబి కాంచీర
వాః, కిం వల్గత్కరపద్మకంకణఝణత్కారా ఇతి శ్రీమత శ్శంకా మంకుర
యంతి శంకరకవే స్సద్యుక్తయ స్సూక్తయః ౭౨ వర్షారంభవిజృంభ

స్స్వయం నవసుధాసిక్తా శ్శంకరాచార్యస్య సూక్తయః ప్రస్యందతాం మకరందానాం పుష్పరసానాం బృందో నిచయో యేభ్య స్తథాభూతానాం కుసుమానాం పుష్పాణాం యా స్రజో మాలా స్తాసాం యాని తోరణాని తేషాం ప్రక్రియాం రచనాం వితన్వతే విస్తారయన్తి. ౭౦. కించ దూర ముత్సారితా దుష్టానాం పాంసుపటలీతుల్యా దుర్నీతయో దుష్టనయా యైస్తే అనీతయో న విద్యంత ఈతయో ఽతివృష్ట్యాదిరూపా బాధా యేభ్య స్తే శుభగుణాః ప్రసాదాదయ స్తల్లక్షణానాం శైత్యాదిశుభగుణానాం గ్రామస్యాలయాభూతామాయా లక్ష్మ్యా శ్చాలయభూతా ఉల్లసత్పరిమళశ్రియా చ మేదురా స్నిగ్ధా దేశికవాఙ్మయావాతా భవమయే సంసారమయే ప్రాంతరే విపినే కథంభూతే ధీప్రాంతరే బుద్ధిలక్షణాని ప్రాంతరాణి కోటరాణి బుద్ధిలక్షణో దూరశూన్యో మార్గో వా యస్మిం స్తత్రాధిర్మనఃపీడా ప్రత్యాశావా తల్లక్షణా ద్ధవిర్భుజో దావాగ్నే ర్జాతో ర్యో మే మమ దురాయాస స్తస్య శ్రమం ముష్ణంత్యపనయంతీత్యర్థః ని 'ప్రాన్తరం విపినే దూరశూన్యమార్గే చ కోటరే, ఆధిః పుమాం శ్చిత్తపీడా ప్రత్యాశాబంధకేషుచే'తి మేదినీ ౭౧. కించ శ్రీశంకరజిహ్వాగ్రలక్షణే రంగే నృత్యంత్యా గిరాం దేవ్యాః శారదాయాః కిమంఘ్ర్యో శ్చరణయోః క్వణతోః శబ్దం కుర్వతో ర్మంజీరయో ర్నూపురయో రూర్జితశింజితాని ఉల్లసత్స్వనితాని కింవా నితంబాలంబిన్యాః కట్యాః పశ్చాద్భాగ మాలంబిన్యాః కాంచ్యా మేఖలాయా రవాః శబ్దాః కింవా వల్గతో రితస్తత శ్చలతోః కరకమలకంకణయోః ఝణత్కారా ఇతి శంకాం శ్రీమతః శంకరస్య కవే స్సమీచీనా యుక్తయో యాసు తాః సూక్తయః అంకురయంతి జనయంతీత్యర్థః. ౭౨ వర్షారంభే విజృంభమాణానాం జలముచాం మేఘానాం గంభీరఘోష ఉపమా యస్య సః పునశ్చ వాత్యయా వాయుసముదాయేన

మాణజలముగ్గంభీర ఘోషోపమో వాత్యాఘూర్ణవిఘూర్ణదర్ణవపయః
కల్లోలదర్పాపహః, ఉన్మీల న్నవమల్లికాపరిమళాహంతా నిహంతా
నిరాతంక శ్శంకరయోగిదేశికగిరాం గుంఫ స్సముజ్జృంభతే ౮౩.
హృద్యా పద్యవినాకృతా ప్రశమితా విద్యాఽమృషోద్యా సుధా స్వా
ద్యా మాద్యదరాతిచోద్యభిదురాఽభేద్యా నిషద్యాయితా, విద్యానా
మనఘోద్యమా సుచరితా సాద్యాపదుద్యాపినీ పద్యాముక్తిపదస్య
సా ఽద్య మునివాఙ్నుద్యాదనాద్యా రుజః. ౮౪. ఆయాసస్య నవాంకు
రం ఘనమనస్తాపస్య బీజం నిజం క్లేశానా మపి పూర్వరంగ మలఘుప్ర

ఘూర్ణ మత్యంతం శీఘ్రంవా విఘూర్ణతాం సముద్రపయసాం కల్లోలానాం బృహత్త
రంగాణాం దర్పాపహః గర్వనాశకః పునశ్చోన్మీలంతీనాం వికసంతీనాం మాలతీనాం
పరిమళాహంతాయా విమర్దోత్థజనమనోహరగన్ధస్యాహంభావస్య నిహంతా నాశకః
పునశ్చ నిరాతంకో నిర్భయః శంకరయోగిదేశికస్య గిరాం గుంభనం గ్రథనం సముజ్జృం
భతే సముల్లసతి. ౮౩ సా ప్రసిద్ధా భాష్యాదిరూపా మునివాగద్యానాద్యా రుజో
ఽజ్ఞానాదిలక్షణాన్ రోగాన్ నుద్యాన్నాశయతు తాం విశినష్టి పద్యవినాకృతా గద్య
రూపాపి హృద్యా మనోజ్ఞా పాఠాంతరే దోషవినాకృతా పునశ్చ ప్రశమితాఽవిద్యా
యయా సా ప్రశమితా విద్యా పునశ్చ మిథ్యా వాచ్యా నభవతీత్యమృషోద్యా యథా
ర్థా ఇత్యర్థః రాజసూయసూర్యమృషో ద్యేత్యాదినా వదేః క్యబంతో నిపాతః ప్రశ
మితా విద్యామృషోద్యా యయేతివా పునశ్చ సుధాస్వాద్యా ఽమృతవ దాస్వాద
నీయాపునశ్చ మాద్యతాం మదేన ఘూర్ణతా మరాతీనాం వాది లక్షణారీణాం యాని
చోద్యాని కుతర్కోద్భావితా శ్శంకా స్తేషాం భిదురాః నాశకాః స్వయం తు తై
రభేద్యా భేత్తుమశక్యా పునశ్చ సర్వాసాం విద్యానాం నిషద్యాయితా ఆపణవ దాచ
రితాః పునశ్చానఘో ఽనవద్య ఉద్యమో యస్యా స్సా పునశ్చ శోభనం చరితంయస్యా
స్సా పునశ్చ సాద్యానాం జన్యానాం సకారణానాం వా ఆపదా మాధ్యాత్మికాదిదుః
ఖానాముద్యాపినీ ఉన్మూలినీ పునశ్చ ముక్తిపదస్య పద్ధతి రేవంభూతా సా మునివా
గద్యానాద్యా రుజోఽపనుద్యా దిత్యర్థః. ౮౪. మునిశేఖరోక్తిరతులా దేవోదా యో
ఽహంకార స్త ముత్కృంతతి ఉన్మూలయతి తం విశినష్టి ఆయాసస్య ఖేదస్య నవ్య
మంకురం పునశ్చ ఘనీభూతో యో మనస్తాపో మానసం దుఃఖం తస్య నిజ మసాధా
రణం బీజం క్లేశానా మపి పూర్వరంగం ప్రథమం నర్తనస్థానం దోషాణాం రాగద్వేషా
దీనా మలఘ్వీ మహతీ యా ప్రస్తావనా నాటకకథాప్రారంభ స్తస్యాః డిండిమం అప్ర

స్తావనాడిండిమమ్, దోషాణా మనృతస్య కార్మణ మసచ్చింతాతతే
ర్నిష్కుటం దేహాదా మునిశేఖరోక్తిరతులాహంకార ముత్కృంతతి.
౧౫. తథాగతపథాహత క్షపణకప్రథా లక్షణప్రతారణహతానువర్త్య
ఖిలజీవసంజీవనీ, హరత్యతిదురత్యయం భవభయం గురూక్తిర్నృణా
మనాధునికభారతీజరఠశుక్తిముక్తామణిః ౧౬ ఝంఝామారుతవేల్లి
తామరధునీ కల్లోలకోలాహల ప్రాగ్భారైకసగర్భ్యనిర్భరజరీజృంభద్వ
చోనిర్ఝరాః,నైకాలీకమతాళిధూళిపటలీమర్మచ్ఛిదస్సద్గురో రుద్యద్దుర్మ
తిధర్మదుర్మతికృతా శాంతిం నికృంతంతి నః ౧౭ ఉన్మీలన్నవమల్లిసౌర
భపరీరంభప్రియం భావుకా మందారద్రుమరంద బృందవిలుఠన్మాధుర్య
ధుర్యా గిరః, ఉద్గీర్ణా గురుణా విపారకరుణావారాకరేణాదరా త్సచ్ఛే

తస్య కార్మణం మూలకర్మ ని 'మూలకర్మ తు కార్మణ' మిత్యమరః-అసచ్చింతాసం
తతే ర్నిష్కుటం గృహోద్యానం కేదారం వా ని. 'నిష్కుటస్తు గృహోద్యానే స్యా
త్కేదారకపాటయో'రితి మేదినీ. ఏవంభూతం దేహాదినిష్ఠ మహంకార మిత్యర్థః.౧౫.
తథాగతా బౌద్ధా స్తేషాం పథా మార్గేణాహతాః క్షపణకానాం వైభాషికాణాం
ప్రఖ్యాతిలక్షణేన ప్రతారణేన వంచనేన హతాశ్చానువర్తినో విప్రాదయోఽఖిలాజీవా
స్తేషాం సంజీవనీ పునశ్చానాధునికా అనాదిభూతాయా వేదవాణీ తల్లక్షణాయా
అతిప్రాచీనశుక్తే ర్ముక్తామణి రేవంభూతా గురోః శ్రీశంకరస్యోక్తి ర్నరాణాం మతిదుర
త్యయం సంసారభయం హరతీత్యర్థః - పృథ్వీ. ౧౬. సద్గురోః శ్రీశంకరస్య ఝంఝా
మారుతేన బృహద్వాయునా వేల్లితాయాః కంపితాయా దేవధున్యా గంగాయాః
కల్లోలానాం బృహత్తరంగాణాం యః కోలాహల స్తస్య యః ప్రాగ్భారోఽతిశయ
స్తదేక సగర్భ్య నిర్భరాః తదేకాతిసదృశా జరీజృంభంతో భృశ ముల్లసన్తో వచోల
క్షణా నిర్ఝరాః నైకాన్యనేకాని యాన్యలీకా న్యసత్యాని మతాని తేషా మాళిః పఙ్క్తి
స్సైవ ధూళిపటలీ ధూలీసమూహ స్తస్యా మర్మచ్ఛిదో వినాశకా నో ఽస్మాక ముద్యద్దు
ర్మతిలక్షణధర్మాత్ యా దుఃఖితా బుద్ధి స్తత్కృతా యా అశాంతి స్తాం నికృంతంతి
ఉన్మూలయంతి. శార్దూ. ౧౭. ఉన్మీలంతీనాం వికసంతీనాం నవమాలతీనాం యత్సౌ
రభం తస్య పరీరంభ ఆలింగనం తస్మా దపి తద్వద్వా ప్రియంభావుకాః ప్రియం భవి
ష్ణవ స్తథా మందారద్రూణాం మందారాఖ్యద్రుమాణాం మకరందనికాయే లుఠతో
మాధుర్యాత్ ధుర్యా శ్రేష్ఠా శ్రీశంకరాచార్యేణ గురుణా ఆదరా దుద్గీర్ణా ఉద్వ
మితా ఉచ్చారితాగిరః సతాం చేతో రమయంతి హంతేతిహర్షే మదయంతి తథా

తాః రమయంతి హంత మదయంత్యామోదయంతి ద్రుతమ్ ౮౮
ధారావాహిసుఖానుభూతిమునివాగ్ధారాసు ధారాశిషు క్రీడన్ ద్వైతి
వచస్సు కఃపున రనుక్రీడేత మూఢేతరః, చిత్రం కాంచన మంబరం పరి
దధ చ్చిత్తే విధత్తే ముహుః కచ్చిత్కచ్చరదుష్పటచ్చరజరత్కంథాను
బద్ధాదరం ౮౯. తత్తాదృక్షమునిక్షపాకరవచశ్శిక్షా సపక్షాశయః
క్షారం క్షీర ముదీక్షతే బుధజనో న క్షౌద్ర మాకాంక్షతి, రుక్షాం
క్షేపయతి క్షితౌ ఖలు సితాం నేక్షుం క్షణం ప్రేక్షతే ద్రాక్షాం నాపి ది
దృక్షతే న కదళీం క్షుద్రాం జిఘృక్షత్యలమ్ ౯౦ విక్రీతా మధునా
నిజా మధురతా దత్తా ముదా ద్రాక్షయా క్షీరైః పాత్రధియాఽర్పి

ద్రుత మవిలంబిత మామోదయంతి ప్రమోదయంతి గురుం విశినష్టి విపారాయాః పారవిముక్తాయాః కరుణాయాః వారాకరేణ జలనిధినా సముద్రేణ దీపకాలంకారో 'సైవ క్రియాసు బహ్వీషు కారకస్యేతి దీపక'మిత్యుక్తేః సైవ సకృద్వృత్తిః. ౮౮. కించ ధారావాహి అనవచ్ఛిన్నం య త్సుఖం తస్యానుభూతి రనుభవో యాభ్య స్తథా భూతమునివాగ్ధారాలక్షణసుధారాశిషు క్రీడన్ సన్ ద్వైతినాం వచనేషు విషకల్పేషు పున ర్మూర్ఖా దన్యః కః క్రీడే దపితు మూఢ ఏవ తత్ర క్రీడాం కుర్యా త్తత్ర దృష్టాంతః చిత్రం విచిత్రం సువర్ణమయం వస్త్రం పరిదధత్పునః కచ్చరాణాం మలదూషితానాం దుష్టానాం పటచ్చరాణాం జీర్ణవస్త్రాణాం యా జర్జరీభూతా కంథా తస్యామనుబద్ధో య ఆదర స్తం కచ్చి న్మనసి ధత్తేఽపితు నైవ ధత్తే ఇత్యర్థః పాఠాంతరే తామనుబద్ధాదరం యథా స్యాత్తథేతి వ్యాఖ్యేయం. ని. 'కచ్చరం మలదూషితం, పటచ్చరం జీర్ణవస్త్ర' మిత్యమరః ౮౯. కించ తత్తాదృక్షై స్తథాభూతై ర్మునినిశాకరవచోభి ర్మునిచంద్రవచనై ర్యా శిక్షా తయా సపక్షః అద్వైతాఖ్యస్యపక్ష స్సహిత స్తదవలంబీ ఆశయోఽంతఃకరణం యస్య శిక్షాయా స్సపక్షోఽధికరణభూత ఆశయో వాయస్య స బుధజనః క్షీరం పయః క్షారం పశ్యతి క్షౌద్రం మాక్షికం నాకాంక్షతి తథా సితాం శర్కరాం రుక్షాం బుధ్వా భూమౌ క్షేపయతి పాతయతి తథేక్షుం క్షణమాత్ర మపి న ప్రేక్షతే తథా క్షుద్రాం కదళీం న జిఘృక్షతి గ్రహీతు మపి నేచ్ఛతి. ౯౦. కించ యస్మా న్మధునా మాక్షికేణ స్వకీయా మధురతా యాసు విక్రీతా యస్మా చ్చ ద్రాక్షయా నిజా మధురతా ముదా యాభ్యో దత్తా యస్మాచ్చ దుగ్ధై ర్నిజా మధురతా పాత్రబుధ్యా యాస్వర్పితా యస్మా చ్చ జలధి జితా దిక్షుత స్తదీయా మధురతా బలా ద్యాభి ర్లబ్ధా హంతేతి వాక్షే యస్మా

తా యుధి జితా లబ్ధ్వా బలా దిక్షుతః, న్యస్తా చోరభయేన హంత
సుధయా యస్మా దత స్తద్గిరాం మాధుర్యస్య సమృద్ధి రద్భుతతరా
నాన్యత్ర సా వీక్ష్యతే ౯౧ కర్పూరేణ ఋణీకృతం మృగమదేనాధీత్య
సంపాదితం మల్లీభి శ్చిరసేవనా దుపగతం క్రీతం తు కాశ్మీరజైః,
ప్రాప్తం చౌరతయా పటీరతరుణా యత్సౌరభం తద్గిరాం మక్షయ్యం
మహితస్య తస్య మహిమా ధన్యోఽయ మన్యాదృశః ౯౨ అప్సాం
ద్రప్సం సులిప్సం చిరతర మచరం క్షీర మద్రాక్షు మిక్షుం సాక్షా
ద్రాక్షా మజక్షం మధురస మధయం ప్రాగవిందం మరందమ్, మోచా
మాచామ మన్యో మధురిమగరిమా శంకరాచార్యవాచా మాచాంతో
హంత కిం తై రల మపిచ సుధా సారసీసారసీమ్నా. ౯౩ సంతప్తానాం

చ్చ సుధయా ఽమృతేన చోరభయేన నిజా మధురతా యా సు న్యస్తా న్యాస తయా స్థాపితా ఽతఏవ తస్మా త్తస్య శ్రీశంకరస్య గిరాం తథాభూతానాం గిరాం వా మాధుర్యస్య సాద్భుతతరా సమృద్ధి రన్యత్ర నైవదృశ్యత ఇత్యర్థః ౯౧. కించ యదీయం సౌరభం కర్పూరేణ ఋణీకృతం ఋణతయా గృహీతం వాక్యత్వేన సంహితాయా అవివక్షణా దసంధిః తథా యదీయం సౌరభం మృగమదేన కస్తూరికయా ఽధీత్య సంపాదితం తథా మల్లీభి ర్మాలతీభి శ్చిరసేవనాదుపగతం ప్రాప్తం తథా కాశ్మీరజై స్తు తదీయం సౌరభం క్రీతం మూల్యేన గృహీతం తథా పటీరతరుణా చందనవృక్షేణ తత్సౌరభం చౌరతయా ప్రాప్తం తస్య శ్రీశంకరస్య గిరాం తథా భూతానాం గిరాం వా అక్షయ్యం మహితస్య అక్షయం మాహాత్మ్యం తస్మా త్తస్య శ్రీశంకరస్య తస్య గిరాం సౌరభస్య మహిమా ఽయ మన్యాదృశ స్సర్వలోకవిలక్షణో ధన్య ఇత్యర్థః ౯౨. కించ సులిప్సం సురుచ్యం ద్రప్సం ఘనేతర దధ్యప్సాం భక్షణార్థస్య ప్సాధాతో ర్లజిరూపం త త్తథా క్షీరం చిరతరం బహుకాల మచరం భక్షణార్థస్య చరధాతో ర్లజిరూపం తథేక్షు మద్రాక్షం తథా ప్రత్యక్షేణ ద్రాక్షా మజక్షం భక్షితవాన్ జక్షభక్షహాసనయో రితి స్మరణా త్తథా మధురసం మాక్షికరస మధయం పీతవాన్ తథా మరందం మకరందం ప్రాగవిందం పూర్వం లబ్ధవాన్ తథా మోచా కదలీ. ని. 'కదళీ వారణబుసా రంభామోచాంశుమత్ఫలే'త్యమరః. తా మాచామం భక్షితవాన్ అదనార్థస్య చముధాతో ర్లజిమిపిష్టిపుక్ల ముచమాన్, ఇతి దీర్ఘేచ రూపం ఇదానీం త్వన్యో ఽతివిలక్షణః శ్రీశంకరాచార్యవాచాం మధురిమ్ణో మాధుర్యస్య గరిమా ఆచాన్తో హంతేతి హర్షే తై ర్ద్రాప్సాదిభిః కిం యత స్సుధాయా అమృతస్య సారసీ సారస్యం తస్యా స్సారస్యసీమ్నా ఽప్యలంకృత్యం హా స్తీంప్ర. ౯౩. కించ దవథుః పరితాపస్సా ద్యదిత్యమరాత్ భవదవథుభి స్సురసాల

భవదవథుభి స్స్ఫారకర్పూరవృష్టి ర్ముక్తాయష్టిః ప్రకృతివిమలా మోక్షలక్ష్మీ మృగాక్ష్యాః, అద్వైతాత్మానవధికసుఖాసారకాసారహంసీ బుద్ధే ర్వృద్ధ్యై భవతు భగవత్పాదదివ్యోక్తిధారా. ౯౪. ఆమ్నాయాంతాలవాలా విమలతరసురేశాది సూక్తాంబుసిక్తా కైవల్యాశాపలాశా విబుధజన మనస్సాలజాలాధిరూఢా, తత్త్వజ్ఞానప్రసూనా స్ఫురదమృతఫలాసేవనీయా ద్విజై ర్యా సా మే సోమావతంసావతరగురువచో వల్లిరస్తు ప్రశస్త్యై. ౯౫. నృత్యద్భూతేశవల్గన్ముకుటతటరటత్స్వర్ధునీస్పర్ధినీభి ర్వాగ్భి ర్నిర్భిన్న కూలోచ్ఛలదమృతసరస్సారిణీ ధోరణీభిః, ఉద్వేలద్వైతవాది స్వమతపరిణతాహంక్రియాహుంక్రియాభి ర్భాతి శ్రీశంకరార్య స్సతత ముపనిషద్వాహినీగాహినీభిః ౯౬ సాహంకారసురాసురావళికరాకృష్ట

పరితాపై స్సంతప్తానాం స్ఫారా విశాలా కర్పూరస్య వృష్టిః పునశ్చ మోక్షలక్ష్మ్యా మృగాక్ష్యా అంగనాయాః ప్రకృతినిర్మలా స్వభావతో విమలా ముక్తాయష్టిః ముక్తామయీ హారలతికా పునశ్చాద్వైతాత్మైవానంతసుఖస్యాసారేణ ప్రసరణేన కాసార స్తటాక స్తస్య హంసీ ని 'ఆసారస్స్యా త్ప్రసరణే వేగవృష్టౌ సుహృద్బల' ఇతి మేదినీ, ఏవంభూతా భగవత్పాదస్య శ్రీశఙ్కరస్య దివ్యోక్తిధారా బుద్ధే ర్వృద్ధ్యై భవతుమస్దా. ౯౪. ఆమ్నాయాంతా వేదాంతా ఏవాలవాలం సర్వతోరక్షా భిత్తి ర్యస్యాః పునశ్చ సురేశ్వర పద్మపాదాదిసూక్తిలక్షణై ర్జలై స్సిక్తా కైవల్యస్య మోక్షస్యాశా ఏవ పలాశాః పత్రాణి యస్యాం పునశ్చ విబుధజనో దేవజనః పండితజనశ్చ తస్య మన ఏవ సాలాఖ్యవృక్షసముదాయ స్తత్రాధిరూఢా తత్త్వజ్ఞానలక్షణం ప్రసూనం పుష్పం యస్యాం స్ఫురత్స్వయంప్రకాశమాన మమృతం బ్రహ్మానంద స్తదేవ ఫలం యస్యాం ఏవంభూతా యా ద్విజై స్సేవనీయా సోమావతంసస్య చంద్రశేఖరస్య శివస్యావతారస్య గురోః శ్రీశంకరస్య వచోలక్షణావల్లి ర్మే మమ ప్రశస్త్యై అస్తు. ప్ర ౯౫. నృత్యతో భూతేశస్య శ్రీశంకరాచార్యస్య వల్గతి స్ఫురతి ముకుటతటే రటంతీ యా స్వర్ణదీ గంగా తయా స్పర్ధినీభిః పునశ్చ నిర్భిన్నతటా ఉచ్ఛలంత్యో యా అమృతసరస్సారిణ్య స్స్వల్పనద్య నిర్భిన్నకూలా దుచ్ఛలతోఽమృతసరసో వా సారిణ్య స్తద్ధోరణీ వద్ధోరణీ పరిపాటీ యాసాం తాభిః పునశ్చోద్వేలా ఉల్లంఘితవేదమర్యాదా యే ద్వైతవాదిన స్తేషాం స్వమతేన పరిణతా యా అహంక్రియా స్తాసాం హుంక్రియాభిః తిరస్క్రియాభిః ఉద్వేలత్వహంక్రియావిశేషణంవా పునశ్చ సతత ముపనిషల్లక్షణాసు నదీషు గాహినీభి ర్వాగ్భి శ్శ్రీశంకరార్యో భాతి రాజతే ౯౬. సాహంకారాణాం సురాసురాణాం యా అవళిః పఙ్క్తి స్తస్యాః కరై ర్హస్తై రాకృష్టేన శ్రీ

భ్రమన్మందరక్షుబ్ధక్షీరపయోబ్ధివీచిసచివైస్సూక్తైస్సుధావర్షణాత్,
జంఘాలైర్భవదావపావకశిఖాజాలైర్జటాలాత్మనాం జంతూనాం జల
దఃకథం స్తుతిగిరాం వైదేశికో దేశికః ౯౭ కలశాబ్ధికచాకచిక్షమం క్షణ
దాధీశగదాగదిప్రియమ్, రజతాద్రిభుజాభుజిక్రియం చతురం
తస్యయశః స్మ రాజతే ౯౮ పరిశుద్ధకథాసునిర్జితో యశసా
తస్య కృతాంకన శ్శశీ, స్వకళంకనివృత్తయే ఽధునా ప్యుదధౌ
మజ్జతి సేవతే శివమ్ ౯౯ ధమ్మిల్లే నవమల్లివల్లికుసుమస్రక్క
ల్పనాశిల్పినో భద్రశ్రీరసచిత్రచిత్రితకృతః కాన్తే లలాటాంతరే,

మథా మందరేణ క్షుబ్ధస్య క్షీరసముద్రస్య వీచయ స్తరంగా స్తత్సచివై స్తత్తుల్యై స్సూ
క్తై రమృతవర్షణా జ్జంఘాలై ర్వేగవద్భిః సంసారాఖ్యాగ్నిశిఖాజాలై ర్జటాలాత్మనాం
వ్యాప్తాత్మనాం జంతూనాం జలదో దేశికో గురు శ్రీశంకరః స్తుతిగిరాం వైదేశికో విదేశో
ఽగోచరః కథం న కథమపీత్యర్థః శార్దూ ౯౭. అథ శ్రీశంకరస్య యశో వర్ణయతి.
కలశేతి కచేషు కచేషు కేశేషు కేశేషు గృహీత్వా ఇదం యుద్ధం ప్రవృత్తం కచాకచి
తత్ర తేనేద మితి సరూప ఇతిసమాసః అన్యేషా మపి దృశ్యత ఇతి పూర్వపదాన్తస్య
దీర్ఘః ఇచ్కర్మ్యవ్యతిహారఇతీచ్ సమాసాంతః కలాశాబ్ధిః క్షీరాబ్ధిః తేన కచాకచి యుద్ధే
క్షమం శక్తం పునశ్చ గదాభి శ్చ గదాభి శ్చ ప్రహృత్యేదం యుద్ధం ప్రవృత్తం
గదాగది క్షణదాధీశేన నిశాధీశ్వరేణ చన్ద్రేణ గదాగది ప్రియం యస్యపున శ్చ భుజై
శ్చ భుజై శ్చ ప్రహృత్యేదం యుద్ధం ప్రవృత్తం భుజాభుజి రజతాద్రిణా కైలాస
గిరిణా భుజాభుజి యుద్ధలక్షణా క్రియా యస్య తత్తస్య శ్రీశంకరస్య చతురం యశః
రాజతే స్మ వి. ౯౮ కః పరిశుద్ధ ఇతి పరిశుద్ధానాం కథాసు చంద్రః పరిశుద్ధఇతి.
కేనచి త్కథితే సకలంకా త్తస్మా నిష్కళంకం శ్రీశంకరయశః పరిశుద్ధ మిత్యుపశే
ణోక్తే తస్య యశసా నితరాం జితః కృతాంకనశ్శశి సకలంక శ్చంద్రః సకలంకనివృ
త్తయే ఽధునా ఽప్యుదధౌ సముద్రే మజ్జతి శివంచ సేవతే. ౯౯. నథః పూరకా
మునీశ్వరయశఃపూరా దిక్సుదృశాం దిగంగనానాం ధమ్మిల్లే ధమ్మిల్లస్సంయతాః కచా
స్తస్మిన్ నవీనా యా మల్లివల్లీ ర్మాలతీ లతా తస్యాః కుసుమాని తేషాం స్రజాం మాలా
నాం కల్పనే శిల్పిన స్తథా దిక్సుదృశాం కాంతే లలాటాంతరే 'భద్ర శ్రీ శ్చందనో
ఽస్త్రియా'మిత్య మర స్తస్య రసేన చిత్ర మాలేఖ్యం చిత్రితం కుర్వంతీతి భద్రశ్రీరస
చిత్రితకృత స్తథా దిక్ సుదృశాం కంఠే తారావళీ. ని. 'ఏకావల్యేకయష్టికా, సైవ
నక్షత్రమాలా స్యా త్సప్తవింశతిమౌక్తికై' రిత్యమరోక్తా నక్షత్ర మాలాఖ్యానుకారిణీ

తారావళ్యనుహారిహారలతికానిర్మాణ కర్మాణుకాః కంఠే దిక్సుదృ
శాం మునీశ్వరయశఃపూరా నభఃపూరకాః ౧౦౦ ఉత్సంగేషు
దిగంగనా నిదధతే తారాః కరాకర్షికా రాగా ద్ద్యా రవలంబ్య చుం
బతి వియద్గంగా సమాలింగతి, లోకాలోకదరీ ప్రసీదతి ఫణీ శేషో
ఽస్య దత్తే రతిం త్రైలోక్యే గురురాజకీర్తిశశిన స్సౌందర్య మత్యద్భు
తమ్ ౧౦౧ సంప్రాప్తా మునిశేఖరస్య హరితామంతేషు సాంకాశినం
కల్లోలా యశస శ్శశాంకకిరణా నాలక్ష్య సాంహాసినమ్, కుర్వంతి
ప్రథయంతి దుర్మదసుధా వైదగ్ధ్యసాంలోపినం సమ్యగ్ఘ్నంతి చ విశ్వజా
ఙ్ఘికతమ స్సంఘాత సాంఘాతినమ్ ౧౦౨ సోత్కంఠాకుంఠకంఠీరవన
ఖరవరక్షుబ్ధమత్తేభకుంభప్రత్యగ్రోన్ముక్త ముక్తామణిగణసుషమాబద్ధదో

మనోహరా హారలతికా స్తస్యా నిర్మాణకర్మణి అణుకా నిపుణాః. ని. 'అణుకో నిపుణా ల్పయోః' ఇతి మేదినీ-శార్దూ. ౧౦౦. గురురాజస్య శ్రీశంకరస్య కీర్తి ర్యశ స్తల్లక్షణస్య చంద్రస్య త్రైలోక్యే సౌందర్య మత్యద్భుత మస్తి యతో దిగంగనా స్తత్కీర్తిచంద్ర ముత్సంగే ఽంకే నిదధతే ధారయంతి ప్రసిద్ధచంద్రం తు సర్వా దిగంగనా నైవం కుర్వంతి తథా తారాః కిరణాత్మకై ర్హస్తై రాకర్షికాః ప్రసిద్ధచంద్రస్తు నైవంవిధ స్తస్య క్రమేణ తారాసు గమనప్రసిద్ధే స్తథా ద్యా స్తం రాగాదవలంబ్య సదైవ చుంబతి న తు ప్రసిద్ధం తం తస్య తత్ర సర్వదా స్థిత్యయోగా త్తథా ఽవియద్గంగా తం సమ్యగాలింగతి న తు ప్రసిద్ధం తం తథాలోకాలోకాభిధపర్వతదరీ తేన ప్రసీదతి న తు ప్రసిద్ధ చంద్రేణ తస్య తత్ర గత్యభావా త్తథా శేషాఖ్యః ఫణీ సర్పో ఽస్య రతిం ప్రీతిం దత్తే న తు ప్రసిద్ధస్యోక్తహేతో స్తథా చైవం భూతస్య తస్య లోకత్రయే సౌందర్య మత్యద్భుత మిత్యర్థః. ౧౦౧. కించ మునిశేఖరస్య యశోలక్షణస్య క్షీరనిధేః కల్లోలా హరితాం దిశా మంతేషు సాంకాశినం సమంతా త్ప్రకాశం ప్రాప్తాః సంశబ్దో ఽభివిధిద్యోతకః అభివిధౌ భావ ఇనుణిత్యనేనేనుణ్ ప్రత్యయః ఏవ మగ్రే ఽపి తథా శశాంకకిరణా నాలక్ష్య సాంహాసినం సమస్తా ద్ధాసం కుర్వన్తి తథా దుర్మదాయా దుర్గర్వవత్యాః సుధాయా వైదగ్ధ్యస్య చాతుర్యస్య సాంలోపినం సమంతా ల్లోపం ప్రథయంతి తథా విశ్వజాంఘికస్య జగతి వ్యాప్తస్యాజ్ఞానలక్షణస్య తమసః సంఘాతస్య సాంఘాతినం సమంతాత్ ఘాతం సమ్యగ్ఘ్నంతి కుర్వంతి పాకం పచతీతి వ త్పునః ప్రయోగః. ౧౦౨. సోత్కంఠం ఉత్కంఠయా సహ వర్తమానః అకుంఠో ఽనివార్యః కంఠీరవ స్సింహ స్తస్య నఖరవరా నఖశ్రేష్ఠా స్తై ర్హతా న్మత్తగజకుంభా త్ప్రత్యగ్రోన్ముక్తానాం

ర్యుద్ధలీలా, మంథాద్రిక్షుబ్ధదుగ్ధార్ణవనికటసముల్లోల కల్లోలమైత్రీ పాత్రీభూతా ప్రభూతా జయతి యతిపతేః కీర్తిమాలా విశాలా ౧౦౩.

లోకాలోకదరి ప్రసీదసి చిరాత్కిం శంకర శ్రీగురుప్రోద్యత్కీర్తినిశాకరం ప్రియతమం సంశ్లిష్య సంతుష్యసి, త్వంచాప్యుత్పలిని ప్రహృష్యసి చిరాత్క స్తత్ర హేతు స్తయో రిత్థం ప్రశ్నగిరాం పరస్పరమభూ త్స్మేరత్వ మేవోత్తరమ్. ౧౦౪. దుర్వారాఖర్వగర్వాహితబుధజనతాతూలవాతూలవేగో నిర్బాధాగాధబోధామృతకిరణ సమున్మేషదుగ్ధాంబురాశిః, నిష్ప్రత్యూహం ప్రసర్పద్భవదవదహనోద్ధూతసంతాపమేఘో జాగర్తి స్ఫీతకీర్తి ర్జగతి యతిపతి శ్శంకరాచార్యవర్యః.

౧౦౫ ఇతిహాసపురాణభారతస్మృతిశాస్త్రాణి పునఃపున ర్ముదా, విబు

ముక్తాఖ్యమణిగణానాం సుషమా సౌందర్యం తేనాఽఽబద్ధా బాహుయుద్ధలీలా యయా పునశ్చ మథనాద్రిణా మందరాచలేన క్షుబ్ధస్య క్షీరసముద్రస్య నికటవర్తినః సమ్యక్చంచలా యే బృహత్తరంగా స్తై స్సహ యా మైత్రీ తస్యాః పాత్రీభూతా తత్తుల్యా ప్రభూతా విశాలా యతిపతేః కీర్తిమాలా జయతి సర్వోత్కర్షేణ వర్తతే. ప్ర ౧౦౩. కమలినీ లోకాలోకాఖ్య పర్వతకందరాం పృచ్ఛతి హే లోకాలోకదరి త్వం చిరాత్ప్రసీదసి కిం శంకరాఖ్యశ్రీగురోః ప్రోద్యత్కీర్తిలక్షణచంద్రమేవ ప్రియతమం సమ్యగాలింగ్య సంతుష్యసి ఏవం పృష్టా లోకాలోకదరీ కమలినీం పృచ్ఛతి హేఉత్పలిని త్వంచాపి చిరాత్ప్రహృష్యసి తత్ర ప్రశ్నే కో హేతురితీత్థం తయో ర్దరీ కమలిన్యోః ప్రశ్నగిరాం స్మేరత్వం వికసితవదనత్వమేవోత్తర మభూత్. శా. ౧౦౪. దుర్వారానల్పగర్వాహితా పండితజనతా ఏవ తూలాః కార్పాసకణా స్తస్య వాతూలవేగో వాత్యావేగ స్తథా బాధరహితో యో ఽగాధో బోధ స్తత్త్వజ్ఞానం స ఏవామృతకిరణ శ్చంద్ర స్తదున్మేషే క్షీరసముద్ర స్తథా నిష్ప్రత్యూహం నిర్విఘ్నం ప్రసర్పత స్సంసారదావాగ్నే రుద్ధూతస్య సంతాపస్య మేఘ ఏవంభూతః స్ఫీతా విశాలా కీర్తి ర్యస్య స శంకరశ్చాసా వాచార్యవర్యః యతిపతి ర్జగతి జాగర్తి - ప్ర. ౧౦౫. ఇతిహాసాని మహాభారతాదీని పురాణాని బ్రాహ్మాదీని భారతస్మృతయ స్సనత్సుజాతీయ గీతా సహస్రనామాఖ్యా శ్శాస్త్రాణ్యుత్తరమీమాంసాదీని భారతస్మృతీనా మితిహాస గ్రహణేన గ్రహే ఽపి పృథగుపాదానం బ్రాహ్మణపరివ్రాజకన్యాయేన సమాధేయం భారతస్యైవవా పృథగుపాదానం బోధ్యం స్మృతయో మన్వాదిస్మృతయః ఇతిహాసాదీని పునః పునర్ముదా విబుధైః పండితై స్సహ సుబుధః పండితాగ్రణీ శ్రీశంకరో విలోకయ న్సర్వజ్ఞత్వపదం ప్రా

ధై స్సుబుధో విలోకయ న్సకలజ్ఞత్వపదం ప్రపేదివాన్ ౧౦౬. స పునః పున రైక్షతాదరా ద్వరవైయాసికశాంతివా క్తతీః, సమగా దుపశాంతి సంభవాం సకలజ్ఞత్వవదేవ శుద్ధతామ్ ౧౦౭ అసత్ప్రపంచ శ్చతురాననో ఽపి స న్నభోగయోగీ పురుషో త్తమో ఽపిసన్, అనంగజేతా ఽప్యవిరూపదర్శనో జయత్యపూర్వో జగదద్వయీగురుః ౧౦౮ ఆలోక్యాననపంకజేన దధతం వాణీం సరోజాసనం శశ్వత్సన్నిహితక్షమా శ్రియ మముం విశ్వంభరం పూరుషమ్, ఆర్యారాధితకోమలాంఘ్రికమలం కామద్విషం కోవిదా శ్శంకం తే భువిశంకరం వ్రతికులాలంకార మంక్షాగతాః. ౧౦౯ ఏతస్మిన్ పురుషో త్తమేరతిమతీ సీతా మయోన్యద్భ

వాన్ విబుధై స్సకలజ్ఞత్వపదం ప్రాప్తవా నితి వా సంబంధః-విద్యో.౧౦౬. సశ్రీశంకరః పునఃపున రాదరా ద్వరాః శ్రేష్ఠా వైయాసికీ శాంతివా క్తతీ శ్శాంతి పర్వస్థా వాక్ పఙ్క్తీ రైక్షత సర్వజ్ఞత్వం యథాప్రాప్తవాన్ స్తద్వదేవోపశాంతిసంభవాం శుద్ధతా మపి సమగా త్సమ్యగా ప్తవాన్ తథాచ కేవలం సకలజ్ఞ తైవ నతేనాప్తా ఽపితు ముఖ్యఫలం శుద్ధత్వ మపీతి భావః. ౧౦౭ కించ చతుర మాననం ముఖం యస్య స చతురాననో ఽపి స న్నసత్ప్రపంచః ప్రపంచరహితః ప్రసిద్ధ శ్చతురానన శ్చతుర్ముఖో హిరణ్యగర్భస్తు సత్ప్రపంచ స్తథా పురుషేష్వ ఉత్తమో ఽపి సన్ విషయభోగ సంబంధవా న్న భవతి ప్రసిద్ధస్తు పురుషో త్తమో విష్ణుః శేషశరీరయోగిత్వా ద్భోగయోగీ తథా ఽనంగస్య కామస్య జేతా ఽపి విరూపం దర్శనం యస్య స విరూపదర్శనో న భవతి ప్రసిద్ధ స్త్వనంగజేతా మహాదేవో విరూపదర్శనః తథా చైవంభూతో ఽపూర్వో ఽద్వయీగురుః శ్రీశంకరాచార్యో జగ జ్జయతీత్యర్థః. అత్ర శ్లేషమూలకో విరోధాభాసః. ఆభాసత్వే విరోధస్య విరోధాభాస ఇష్యతఇత్యుక్తేః. ౧౦౮. కించ ముఖపంకజేన వాణీం సరస్వతీం దధతం బ్రహ్మచారికులాలంకారం శ్రీశంకర మాలోక్యాంకమంతికం సమీప మాగతా విద్వాంసః కమలాసనం బ్రహ్మాణం శంకంతే తథా సతతం సన్నిహితా క్షమా లక్ష్మీ ర్యస్య తథాభూతం తం దృష్ట్వా విశ్వంభరం పురుషం శ్రీవిష్ణుం శంకంతే తథా ఆర్యై రారాధితే కోమలే చరణకమలే యస్య తం కామద్విషం మహాదేవం శంకంతే. కా ౧౦౯ కించైతస్మిన్ పురుషోత్తమే భగవతి రామచంద్రే రతిమతీ మయోన్యద్భవాం సీతాలక్షణాం పత్నీం మాయాభిక్షుణా రావణేన హృతాం తా న్స్వధవైరిణో దేవద్విషో రాక్షసాన్ జిత్వా ఆనేకపురుషే ఽశ్రేష్ఠపురుషే రాక్షసే రావణే ఆసక్తిభ్రమా ద్రావణే ఽప్యా సక్తి

వాం మాయాభిక్షుహృతా మనేకపురుషాసక్తిభ్రమా న్నిష్ఠురామ్,
జిత్వా తాఀ బుధవైరిణః ప్రియతయా ప్రత్యాహరద్యశ్చిరా దాస్తే
తాపసకైతవాత్త్రిజగతాం త్రాతా స న శ్శంకరః ౧౧౦.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తదాశుద్ధాష్టమవృత్తగః,
సంక్షేపశంకరజయే చతుర్థస్సర్గ ఆభవత్.

రితి రామచంద్రనిష్ఠా ధృతిమా న్నిష్ఠురాం నైష్ఠుర్యేణ వహ్నిం ప్రవిష్టా మశ్రేష్ఠపురుష స్య రావణస్య స్వస్మి న్నాసక్తిభ్రమా త్తం ప్రతి నిష్ఠురా మితివా శ్రేష్ఠపురుషస్య రామ చంద్రస్య స్వస్మి న్నాసక్త్యభావభ్రమా న్నిష్ఠురా మితి వా యో రామచంద్రా త్మనా ఉవతీర్ణః శివ శ్చిరా త్ప్రియతయా ప్రత్యాహర త్స త్రిజగతాం త్రాతా ఒనో ఒస్మాకం సుఖకర స్తాపసకైతవా ద్యతివేషమిషా దాస్తే న స్త్రిజగతాం త్రాతా శంకర ఇతివా శివస్య రామచంద్రాత్మనా ఉవతరణప్రకారస్తు స్కందపురాణాదవగం తవ్యః పక్షే ఏకస్మి న్నద్వితీయే పురుషోత్తమే క్షరాక్షరాతీతే పరమాత్మని రతిమతీం జన్మాదిశూన్యాం సత్తాం మాయాభిక్షుభిః క్షణికవిజ్ఞానవాదిభి ర్హృతా మనేకాత్మప్ర సక్తిభ్రమా న్నిష్ఠురాం తా న్వివేకివైరిణో జిత్వా యశ్చిరా త్ప్రత్యాహర త్సమాన మన్యత్ ౧౧౦.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంస రామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
చతుర్థస్సర్గః.

శ్రీ ర స్తు

శ్రీగణేశాయ నమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

పంచమసర్గ ప్రారంభః

ఇతి సప్తమహాయనేఽఖిలశ్రుతిపారంగతతాం గతో వటుః,
పరివృత్య గురోః కులాద్గృహే జననీం పర్యచరన్మహాయశాః ౧
పరిచర జ్జననీం నిగమం పఠన్నపి హుతాశరవీ సవనద్వయమ్, మను
వరై ర్నియతం పరిపూజయ ఛ్ఛిశు రవర్తత సంస్తరణై ర్యథా ౨
శిశు ముదీక్ష్య యువాఽపి న మన్యుమా న్దిశతి వృద్ధతమోఽపి
నిజాసనమ్, అపికరోతి జనః కరయో ర్యుగం వశగతో విహితాంజలి
తత్క్షణాత్. ౩ మృదువచ శ్చరితం కుశలాం మతిం వపు రనుత్తమ

ఏవం ప్రాకృతజనవిలక్షణం తస్య బాలచరిత ముపవర్ణ్య తుర్యాశ్రమస్వీకృతి ముపవర్ణయితుం ప్రస్తౌతి. ఇతీతి. ఇతి ఉక్తప్రకారేణ సప్తమవర్షే సర్వవేదపారంగతతాం ప్రాప్తో వటు ర్బ్రహ్మచారీ గురోః కులా త్పరివృత్య పరివర్తనం సమావర్తనం విధాయ గురుకులవాసం సమాప్య మహాయశాః గృహే జననీం పర్యచరత్ సమ్యక్ సేవితవాన్. వి. ౧ మాతరం పరిచరన్ వేదం పఠంశ్చ మనుశ్రేష్ఠై స్స్వాయంభువాదిభి రగ్నిసూర్యసంపూజాయాం నియమితం ప్రాతస్సవనం తృతీయసవన మిత్యేవం రూపం సవనద్వయం వహ్నిసూర్యౌ సంపూజయన్ సన్ శిశుః భానువ దవర్తత మనువరై ర్మంత్రవరై ర్నియతం యథాస్యా త్తథా పరిపూజయన్నితి వా. ద్రుత. ౨ కించ శిశుం శ్రీశంకరం దృష్ట్వా క్రోధాద్యాలయో యువాఽపి కోపవా న్న భవతి తథా వృద్ధతమోఽత్యంత మాదరణీయోఽపి స్వాసనం దదాతి అపిచ తత్క్షణా ద్దర్శనక్షణ ఏవ వశం ప్రాప్త స్సర్వోఽపి జనో హస్తయో ర్యుగళం విహితాంజలికరోతి. ౩. మృద్వితి. చరితస్యాపి విశేషణం మృదు కోమలం వచో యస్మిం స్తత్ చరిత మితి

మాస్పద మోజసామ్, సకల మేత దుదీక్ష్యసుతస్య సా సుఖ మవాప నిరర్గళమంబికా ౪ జాతు మందగమనా ఽస్యహి మాతా స్నాతు మంబునిధిగాం ప్రతియాతా, ఆతపోగ్రకిరణే రవిబింబే సాతపః కృశ తను ర్విలలంబే ౫ శంకర స్తదను శంకితచిత్తః పంకజై ర్విగతపంక జలార్ద్రైః, వీజయన్నుపగతో గతమోహాం తాంజనేన సదనం సహ నిన్యే ౬ సోఽథ నేతు మనవద్యచరిత్ర స్సద్మనోఽంతిక మృషీశ్వరపుత్రః, అస్తపీ జ్జలధిగాం కవిహృద్యై ర్వస్తుతః స్ఫురదలంకృతపద్యైః ౭ ఈప్సితం తవ భవిష్యతి కాల్యే యో హితం జగత ఇచ్ఛసి బాల్యే, ఇత్యవాప్య సవరం తటినీత స్సత్యవా క్సదన మాప వినీతః ౮ ప్రాతరేవ సమలోకత లోక శ్శీతవాత హృతశీకరపూతః, నూతనా మివ ధునీం ప్రవహంతీం మాధవస్య సవయా సదనం తామ్ ౯ ఏవ మేన

వా ఓజసాం మనఆదిబలానా మాస్పద మాశ్రయభూతం వపు శ్శరీరం సుతస్యైతత్సర్వ మవేక్ష్య సా సతీ కుమారజననీ నిరర్గళ మప్రతిబన్ధం సుఖమవాప ౪. కదాచి దస్య శ్రీశంకరస్య మాతా హి ప్రసిద్ధం మందంగమనం యస్యా స్సా సముద్రగాం నదీం ప్రతి స్నానార్థం గతా సూర్యమండలే ఆతపేనోగ్రాః కిరణా యస్య ఏతాదృశేసతి తపసా కృశా తను శ్శరీరం యస్యా స్సా సతీ విలంబం కృతవతీత్యర్థః స్యా ౫. తత్తదా విగతకర్దమే న జలేనార్ద్రైః పంకజై ర్వీజయ న్నుపగతః జనేన జనసముదాయేన సహసదనం ప్రతి నిన్యే హేత్యవ్యయం స శ్రీశఙ్కరఇతివా ౬. అథ నయనానంతరం దోషరహితచరిత్రః ఋషీణా మీశ్వరస్య శివగురోః పుత్ర శ్శ్రీశంకరః గృహస్య సమీపం నేతుం సముద్రగాం నదీంకవీనాం మనోజ్ఞై ర్వస్తుతః స్ఫురన్తి అలంకృతాని చ తాని పద్యాని చ తై ర్నత్వాఽఽపాతతః స్ఫురదలంకృతపద్యై రస్తువత్ ౭ తేన స్తుతా సంతుష్టా నదీ ఉవాచరతవ ఈప్సిత మభిలషితం కలయతి చేష్టా మితి కాల్యే ప్రాతఃకాలే భవిష్యతి అభ్యుదయ శ్చేతి కలే ర్యతి తతః ప్రజ్ఞాద్యణి రూపం ని. 'ప్రత్యూషోఽహర్ముఖం కల్య' మిత్యమరః, యస్త్వం బాల్యావస్థాయాం జగతో హితమిచ్ఛసి ఇత్యేవం ప్రకారేణ నదీతః వరం ప్రాప్య సత్యవచన శ్శ్రీశంకర స్సదనం ప్రాప ఏతాదృశసామర్థ్యవత్వేఽపి వినయయుక్తః ౮. శీతేన వాయునా ఆహృతై ర్జలకణైః పవిత్రితో లోకః ప్రాతరేవ మాధవస్య లక్ష్మీపతే ర్విష్ణో స్సమయా సదనం మన్దిరస్య సమీపే ప్రవహన్తీం తాం ధునీం నదీం నూతనా మివ సమపలోకత ౯. ఏవ మనేన ప్రకారేణ

మతిమర్త్యచరిత్రం సేవమానజనదైన్యలవిత్రమ్, కేరలక్షితిపతి ర్హి
దిదృక్షుః ప్రాహిణో త్సచివ మాదృతభిక్షుః ౧౦ సో ఒప్యతంద్రిత
మభీరుపదాభిః ప్రాప్యతం తదను సద్విరదాభిః,ఉక్తిభి స్సరసమంజుపదాభి
శ్శక్తిభృ త్సమ మజిజ్ఞపదాభిః ౧౧ యస్య నైవ సదృశో భువిబోద్ధా
దృశ్యతే రణశిరస్సు చ యోద్ధా, తస్య కేరళనృపస్య నియోగా ద్దృ
శ్యసే మమ చ సత్కృతియోగాత్ ౧౨ రాజితాభ్రవసనై ర్విలసంతః
పూజితా స్సదసి యస్య వసంతః, ఖండితా స్సరసవాదకథాభిః ఖండితా
పరగిరో ఒవితథాభిః ౧౩ సో ఒయ మాజిజితసర్వమహీప స్తూయమాన

మర్త్యా నతిక్రాన్తాని చరిత్రాణి యస్య తం సేవమానానాం జనానాం మనోరథపూరణేన దైన్యస్య లవిత్రం ఛేదక మేనం శ్రీశంకరం ద్రష్టు మిచ్ఛు రాదృతా భిక్షవో యేన స కేరళక్షితిపతిః రాజశేఖరాఖ్య స్సచివ మమాత్యం ప్రేషితవాన్. ౧౦. స అమాత్యో ఒపి తం సమమతంద్రిత మనలస మతన్ద్రితం యథాస్యా త్తథేతి వా ఒభీ ర్భయవర్జిత ఉపదీయత ఇత్యుపదా ఉపాయనం డుదాఞ్ దానే ఆతశ్చోపసర్గ ఇత్యఙ్. ని 'ఉపాయన ముపగ్రాహ్య ముపహార స్తథోపదే'త్యమరః - ఉపదాభి రుపాయనభూతాభి స్సమీచీనాభి ర్ద్విరదాభిః కరేణుభి స్సహ తం శ్రీశంకరం ప్రాప్య తదను తత్ప్రాప్తేః పశ్చాత్ సరసాని మనోజ్ఞాని పదాని యాసు సరసానా మితి వా ఏవంవిధాభి రాభి రుక్తిభిః శక్తిం శివాం సామర్థ్యం వా బిభర్తీతి శక్తిభృ త్సచివో ఒజిజ్ఞపత్ సమం యథాస్యాత్తథా విజ్ఞాపితవాన్ ఇతివా ౧౧. తా ఏవ దర్శయతి యస్య సదృశో బోద్ధా రణమూర్ధసు యోద్ధకర్తాచ భువి నైవదృశ్యతే తస్య కేరళదేశాధిపతే రాజ్ఞాత స్త్వం సర్వోత్తమో దృశ్యసే నను అన్య ఏవ తన్నియోగా దాగత్య మాం పురో న దృష్టవాన్ భవా నేవవా పూర్వ మిత్యాశంక్యాహ:—మమ సత్కృతేః పుణ్యస్యయోగాత్ మమేత్యన్యవ్యావృత్తిః యోగాదితి పూర్వకాలవ్యావృత్తిః ౧౨. అథరాజ్ఞః ప్రార్థితప్రదాన పాత్రతా సూచనాయ తం స్తువన్ ప్రార్థయతే, రాజితేతిద్వాభ్యాం. రాజితై ర్దీప్తిమద్భి రాభ్రై స్సువర్ణమయై ర్వస్త్రైః విలసంత శ్శోభంతః పూజితాః పూజాం ప్రాప్తాః అవితథాభి రవ్యర్థాభి స్సరసా రసయుక్తా శ్చతాః వాదకథా శ్చ తాభిః ఖండితా అపరేషా మన్యేషాం గిరో వాచో యై స్తే పండితా యస్య సదసి సభాయాం వసంత స్సంతీత్యర్థః. ని. 'అభ్రం మేఘేచ గగనే ధాతుభేదే చ కాంచన' ఇతిమేదినీ. ౧౩. ఆజౌ సంగ్రామే జితా స్సర్వే మహీపా భూమిపాలా యేన అతఏవ స్తూయమానౌ చరణౌ యస్యాతథవిధ కులస్య దీపః

చరణగ కులదీపః, పాదరేణు మవనం భవభాజా మాదరేణ తవ విం
దతు రాజా ౧౪. ఏష సింధు రపరో మదపూర్ణో దోషగంధరహితః
ప్రవితీర్ణః, అస్తు తే ఽద్య రజసా పరిపూతం వస్తుతో నృపగృహం శుచి
భూతమ్ ౧౫ ఇత్యుదీర్య పరిసాధితదౌత్యం ప్రత్యుదీరితసదుక్తి మ
మాత్యం, అత్యుదార మృషిభిః పరిశస్తం ప్రత్యువాచ వచనం క్రమశ
స్తమ్ ౧౬ భైక్ష్య మన్న మజినం పరిధానం రూక్ష మేవ నియమేన విధా
నమ్, కర్మ దాతృవర శాస్తి వటూనాం శర్మదాయి నిగమాప్తిపటూనామ్.
౧౭ కర్మ నైజ మపహాయ కుభోగైః కుర్మహే హ కిము కుంభిపురో
గైః, ఇచ్ఛయా సుఖ మమాత్య యథేతం గచ్ఛ నాథ మసకృ త్కథ

దీపవత్ప్రకాశక స్సోఽయం రాజా భవభాజాం సంసారం భజతాం మవనం పాలకం తవ చరణరేణుం మాదరేణ విందతు లభతాం అభ్యర్థనాయాం లోట్. ౧౪ తత్రానీతాసు పదాసు ముఖ్య మేకం గజం దర్శయతి — ఏష సింధు రపరో హస్తిశ్రేష్ఠో మదేన పూర్ణః దోషస్య గన్ధేనాపివర్జితః ప్రవితీర్ణో రాజ్ఞా ప్రేమ్ణా దత్త స్తస్మా ద్వస్తుత శ్శుచిర్భూత మపి నృపగృహం తవ చరణరజసా పరిత ఆసమంతా త్పూతం పవిత్ర మస్తు. ౧౫. ఏవం యుక్తియుక్తం సచివవాక్య ముదాహృత్య తదుత్తరరూపం శ్రీశంకరవాక్య ముదాహర్తు మాహ — ఇత్యేవం ప్రకారేణోదీర్యోక్త్వా పరిసాధితం దూతకృత్యం యేన ప్రత్యుదీరితాః ప్రత్యుచ్చారితా స్సతా ముక్తయ స్సమీచీనా ఉక్తయో వా యేన త మమాత్యం సచివం ప్రతి క్రమశః క్రమేణ వచన మువాచ. తద్విశినష్టి. అత్యుదార మతఏవ ఋషిభిః పరిశస్తం సంస్తుతం. ౧౬. తదుదాహరతి. భైక్ష్యం భిక్షయా లబ్ధ మన్నం పరిధాన మాచ్ఛాదన మజినం మృగచర్మ విధానం కర్తవ్యం నియమేన రూక్ష మేవ కష్టసాధ్య మేవ త్రికాలస్నానాది కర్మ కర్మప్రతిపాదకం వేదాదిశాస్త్రం హేదాతృవర శర్మదాయినాం దృష్టాదృష్టసుఖదాయినాం వేదానాం ప్రాప్తౌ పటూనాం కుశలానాం వటూనాం బ్రహ్మచారిణాం శాస్తి యద్వా విధానం శ్రుతిస్మృత్యాది నియమేన రూక్షమేవ కర్మ తత్రాపి నియమేనేతివా శాస్తీత్యర్థః. శర్మదాయీతి కర్మణో వా విశేషణమ్. ౧౭. తథాచైవంవిధా బ్రహ్మచారిణో వయం నైజం స్వీయం కర్మ విహాయ కుంభిపురోగైః కుభోగైః భోగ్యంత ఇతి భోగా విషయా స్తై రిభపురస్సరైః కుత్సితై ర్విషయసంభోగైః కింకుర్మహే అహో ఇతి. ప్రసిద్ధార్థక మాశ్చర్యార్థకం వా ఽవ్యయం తర్హి మయా కింవిధేయ మిత్యాకాంక్షాయామాహ — హేసచివ ఇచ్ఛయా సుఖం యథా స్యా త్తథా యథేతం యథా

యేత్థమ్ ౧౮. ప్రత్యుత క్షితిభృతాఖిలవర్ణా వృత్త్యుపాహరణతో విగతర్ణాః, ధర్మవర్త్మని రతా రచనీయాః కర్మవర్జ్య మితి నో వచనీయాః. ౧౯ ఇత్యముష్య వచనా దకళంకగీ ప్రత్యగా త్సున రమాత్య మృగాంకః, వృత్త మస్య స నిశమ్య ధరాప స్తమస్య సవిధం స్వయ మాప. ౨౦ భూసురార్భకవరైః పరివీతం భాస్వరోడుపగభస్త్యుపవీతమ్, అచ్ఛజహ్నుసుతయా విలసంతం సుచ్ఛవిం నగ మివ ద్రుమవంతమ్ ౨౧ చర్మ కృష్ణహరిణస్య దధానం కర్మ కృత్స్న ముచితం విదధానమ్, నూతనాంబుదనిభాంబరవంతం పూతనారిసహజం తులయంతమ్. ౨౨ జాతరూపరుచి ముంజసుధామ్నా ఛాతరూపకటి ముద్భృత

గతం తథాగచ్ఛ. యత ఇత్థ మమునా ప్రకారేణాసకృ దర్థం న కథయ ౧౮ యత్త్వయోక్తం తద్రాజ్ఞః కర్తవ్యం న భవతి ప్రత్యుత భూమిపేన సర్వే వర్ణా బ్రాహ్మణాద్యావృత్త్యుపాహరణత స్తత్తద్వర్ణోచితశుద్ధజీవికా సంపాదనేన విగతాని దేవర్షిపితృఋణాని యేభ్య స్తథావిధా ధర్మమార్గే నిరతా రచనీయాః స్వీయం కర్మ వర్జ్య మితి నో వచనీయాః నైవ వక్తవ్యాః ౧౯. తతః కింవృత్త మిత్యాకాంక్షాయా మాహ ఇత్యేవంవిధా దముష్య శంకరస్య వచనా దమాత్యచంద్ర శ్చంద్రా ద్వ్యతిరేకసూచకం విశేషణ మకళంకః పునః ప్రత్యగాత్ స్వస్వామినం ప్రతి గమనం కృతవాన్ స భూమిపో ఽస్య వృత్తం శ్రుత్వా ఽత్యుత్కృష్టస్య శ్రీశంకరస్య సవిధం సమీపం స్వయంప్రాప. ౨౦. ఇతః చతుర్శ్లోకస్థం మునివరస్య కుమారం విశినష్టి. భూసురాణాం భూమిదేవానాం బ్రాహ్మణానా మర్భకవరై ర్బాలకశ్రేష్ఠైః పరివీతం పరితో వ్యాప్తం భాస్వరై ర్దేదీప్యమానై ర్భాస్వరస్యోడుపస్య చంద్రస్య గభస్తిభిః కిరణై స్తుల్య ముపవీతం యజ్ఞోపవీతం యస్య అచ్ఛా స్వచ్ఛా యా జహ్నుసుతా గంగా తయా విలసంతం ద్రుమవంతం నగం హిమాలయ మివ సుచ్ఛవి సుష్ఠు చ్ఛవిః కాంతి ర్యస్య తం ౨౧. కృష్ణహారిణస్య చర్మ దధానం సర్వ ముచితం కర్మ విదధానం నూతనమేఘతుల్య మంబర మస్యాస్తీతి తథా తం పూతనాయాః కంసప్రేషితాయా అరిః శత్రుః కృష్ణ స్తస్య సహజం భ్రాతరం బలభద్రం తులయంతం తత్తులాం దధానం. ౨౨. జాతరూపస్య సువర్ణస్య రుచి రివ రుచి ర్యస్య తస్యముంజసంజ్ఞకస్య తృణవిశేషస్య సుధామ్నా సుష్ఠు తేజసా ఆశ్చర్య మందిరేణ ఛాతం ఛన్నం రూపం యస్యా స్తథాభూతా కటిశ్శ్రోణి ర్యస్య సత్కృతిః సుకృతం తయా లబ్ధం పాకేన పరిణత్యా పీతా యా

ధామ్నా, నాకభూజ మివ సత్కృతిలబ్ధం పాకపీతలతికాపరిరబ్ధమ్. ౨౩.
సస్మితం మునివరస్య కుమారం విస్మితో నరపతి ర్బహువారమ్, సం
విధాయ వినతిం వరదానే తం విధాతృసదృశం భువి మేనే ౨౪ తేన
పృష్టకుశలగ క్షితిపాల స్స్వేన సృష్ట మథ శాత్రవకాలః, హాటకాయుత
సమర్పణపూర్వం నాటకత్రయ మవోచ దపూర్వమ్ ౨౫. తద్రసార్ద్రి
గుణరీతివిశిష్టం భద్రసంధిరుచిరం సుకవీష్టమ్, సంగ్రహేణ స నిశమ్య

లతికాః సూక్ష్మలతా స్తాభిః పరిరబ్ధ మాలింగితం స్వర్గభూమిజం కల్పద్రుమ మివ. ౨౩.
స్మితేన మందహసితేన సహితం మునివరస్య శివగురోః కుమారం నరపతి ర్బహువారం
ప్రణతిం విధాయ తం భువి వరదానే బ్రహ్మణా సమం మేనే భువీత్యస్య వినతి మిత్య
నేనవాసంబంధః. ౨౪. తేన శ్రీశంకరేణ పృష్టం కుశలం యస్మై సశాత్రవస్య శత్రు
సమూహస్య శత్రు సంబంధినో వా కాలోఽంతకో భూమిపాలః దశసహస్ర సంఖ్యాక
సువర్ణముద్రాసమర్పణపూర్వకం స్వేనరచిత మపూర్వం నాటకానాం త్రయ మవోచత్.
౨౫. నాటకత్రయం విశినష్టి తదిత్యర్థేన. తన్నాటకత్రయం. * శృంగారహాస్యకరుణా
రౌద్రవీరభయానకాః, బీభత్సాద్భుతసంజ్ఞౌ చేత్యష్టౌ నాట్యే రసాః స్మృతా ఇత్యుక్తై
రసైరార్ద్రిగుణై ర్యే రసస్యాంగినో ధర్మాః శౌర్యాదయ ఇవాత్మనః. * ఉత్కర్ష హేతవ
స్తేస్యు రచలస్థితయో గుణాః, మాధుర్యౌజః ప్రసాదాఖ్యా స్త్రయస్తేచ పున ర్దశ, ఆహ్లా
దకత్వం మాధుర్యం శృంగారే ద్రుతికారణం, కరుణే విప్రలంభే త చ్ఛాంతే చాతిశ
యాన్వితం, దీప్త్యాత్మవిస్తృతే ర్హేతు రోజో వీరరసస్థితిః, బీభత్సరౌద్రరసయో
స్తస్యాధిక్యం క్రమేణ చ, శుష్కేంధ నాగ్నివ త్స్వచ్ఛజలవ త్సహ సైవ యః, వ్యా
ప్నోత్యన్య త్ప్రసాదో ఽసౌ సర్వత్ర విహితస్థితి రిత్యుక్తై ర్గుణైః-రీతి ర్నామ గుణా
శ్లిష్టా వర్ణసంఘటనా మతా. వైదర్భీ గౌడీ పాంచాలీ ఇత్యుక్తాభీ రీతిభి శ్చ విశిష్టం
యుక్తం తథా భద్రసంధిభి శ్శోభనసంధిభి స్సుందరం సంధి ర్నామ ఏకేన ప్రయోజ
నేనాన్వితానాం కథాంశానా మవాంతరప్రయోజనసంబంధః తత్ర పంచసంధయః
తదుక్తం దశరూపకే * ముఖం ప్రతిముఖం గర్భః సావమర్శోపసంహృతిః, ముఖం
బీజసముత్పత్తి ర్నానార్థరససంభవా లక్ష్యాలక్ష్యస్య బీజస్య శక్తిః ప్రతిముఖం మతం,
గర్భ స్తుదృష్టదృష్టస్య బీజస్యాన్వేషణం ముహుః, హేతునా యేనకేనాపి విమర్శ
స్సంధి రిష్యతే, బీజవంతో ముఖాద్యర్థా విప్రకీర్ణా యథాయథం, ఐకార్థ్య ముప
నీయంతే యత్ర నిర్వహణం హి తదిత్యాది సంధిషు భద్రత్వం గ్రామ్య చేష్టాది వినిర్ము
క్తత్వం అతఏవ శోభనకవీనా మిష్టం కవిషు శోభనత్వం రసగ్రాహిత్వం ఏవంవిధానాం

సువాచం తం గృహాణ వర మిత్యము మూచే. ౨౬. తాం నితాంత హృదయంగమసారాం గాం నిశమ్య తులితామృతధారామ్, భూపతి స్స రచితాంజలిబంధ స్స్వోపమం సుత మియేష సుబంధః ౨౭. నోహి తాయ మమ హాటక మేత ద్దేహి న స్తు గృహవాసిజనాయ, ఈహితం తవ భవిష్యతి శీఘ్రం యాహి పూర్ణమనసే త్యవద త్తమ్. ౨౮. రాజ వర్యకులవృద్ధినిమిత్తాం వ్యాజహార రహసి శ్రుతివిత్తామ్, ఇష్టి మస్య సకలేష్టవిధాతు స్తుష్టిమాప హితయా క్షితినేతా ౨౯ సవిశేషవిదా సభాజితస్ కవిముఖ్యేన కళాభృతాం వరః, అగమత్కృతకృత్యధీ ర్నిజాం నగరీ మస్య గుణా నుదీరయన్ ౩౦ బహవ శ్శ్రుతిపార దృశ్వనస్ కవయో౽ద్వైతపతే శ్శంకరా ద్గురోః, మహత స్సమహాంతి

కత్రయం స శ్రీశంకరః సంగ్రహేణాకర్ణ్య సుష్ఠు వాక్యం త మముం రాజానం వరం గృహాణేత్యువాచ. ౨౬ నితాంత మత్యంతం హృదయంగమో మనోహర స్సారో యస్యాం తులితా ఽమృతధారా యయా తాం గాం వరం గృహాణేతి వాచం నిశమ్య రచితో ఽంజలిబంధో యేన స బద్ధాంజలి స్సుష్ఠు సంధా ప్రతిజ్ఞా యస్య స భూపతి స్స్వోపమం స్వసదృశం పుత్ర మియేష ఇచ్ఛతి స్మ. ౨౭. ఏవం ప్రార్థితః శ్రీశంకర స్తం రాజాన మువాచ ఏతద్దశసహస్రసంఖ్యాకం హాటకం మమహితాయ నాస్తి తర్హి కథం విధేయమితి తత్రాహ నో స్మాకం గృహవాసిజనాయ తు దేహి తవేహితం మనసా ఽభిలషితం శీఘ్రం భవిష్యతి తస్మా త్పూర్ణమనసా శీఘ్రం యాహి గచ్ఛేతి మధ్య మణిన్యాయేన శీఘ్రపద ముభయత్ర సంబంధనీయం. ౨౮. ఏవం జనసమాజ ఉక్త్వా పునా రహసి ఏకాంతే రాజవర్యకులస్య వృద్ధే ర్నిమిత్తభూతాం శ్రుతివిత్తాం శ్రుతి ప్రసిద్ధాం. వి. 'విత్తం క్లీబే ధనే వాచ్యలింగం ఖ్యాతే విచారిత' ఇతి మేదినీ-అస్య రాజ్ఞ స్సకలేష్టానాం విధాతా పరమాత్మా తస్య ఇష్టిం పూజాం వ్యాజహార తత్ప్రకార ముక్తవాన్ తయా ఇష్ట్యా భూమినేతా రాజా తుష్టి మాపేత్యర్థః. ౨౯. విశేషజ్ఞేన కవిముఖ్యేన శ్రీశంకరేణ సభాజితః పూజితః కలాభృతాం మధ్యే శ్రేష్ఠః కృతం కృత్యం యయా సా బుద్ధి ర్యస్య స రాజా ఽస్య గుణా న్వర్ణయన్ స్వీయాం నగరీ మగమత్ గత వాన్-వి. ౩౦. ఏవం కేరళభూమిపతే ర్వర ప్రదానాదిక ముపవర్ణ్య వృత్తాంతాం తరం వర్ణయితు ముపక్రమతే. బహవ శ్శ్రుతిపారదృశ్వనో వేదపారం దృష్టవంతః కవయః శ్రీశంకరా న్మహతః గురో ర్మహాన్తి దర్శనాని శాస్త్రాణి ఫణిరాజస్య శేషస్య

దర్శనా న్యధిగంతుం ఫణిరాజకౌశలీమ్. ౩౧. పఠితం శ్రుత మాదరా
త్పునః పున రాలోక్య రహస్యమూనకమ్, ప్రవిభజ్య నిమజ్జత స్సుఖే
స విధేయా న్విదధేత మాం సుధీః ౩౨. సర్వార్థతత్త్వవి దపి ప్రకృ
తోపచారై శ్శాస్త్రోక్తభక్త్యతిశయేన వినీతశాలీ, సంతోషయం త్స్వజ
ననీ మనయ త్కియంతి సమ్మానితో ద్విజవరై ర్దివసాని ధన్యః. ౩౩.
సా శంకరస్య శరణం స చ తజ్జనన్యా హ్యన్యోన్యయోగవిరహా స్తవ
నయో రసహ్యాః, నో వోఢు మిచ్ఛతి తథా ఉప్యమనుష్యభావా
న్మేరుంగతః కిమభివాంఛతి దుష్ప్రదేశమ్ ౩౪ కృతవిద్య మముం
చికీర్షవ శ్శ్రితగార్హస్థ్య మథాప్తబంధవః, అనురూపగుణా మచిం
తయ న్ననవద్యేషు కులేషు కన్యకామ్ ౩౫ అథ జాతు దిదృక్షవః
కలా వవతీర్ణం మునయః పురద్విషమ్, ఉపమన్యుదధీచిగౌతమత్రితలా
గస్త్యముఖా స్సమాయయుః ౩౬. ప్రణిపత్య స భక్తిసన్నతః ప్రస
విత్ర్యా సహ తా న్విధానవిత్, విధివ న్మధుపర్కపూర్వయా ప్రతిజ

కుశలతా మధిగంతు మధ్యైపతా ధ్యయనం కృతవ న్త ఇత్యర్థః. ౩౧. పఠితం శ్రుత
మనూనక మఖండ మారా ద్రహస్యేకాంత ఆలోక్య ప్రవిభజ్య చ సారాసారవి
భాగం విధాయ నిజసుఖే నిమజ్జతః విధేయా న్శిష్యా న్స సుధీ శ్శ్రీశంకరో విదధేత
మాం సమ్యక్ కృతవాన్ ౩౨. వినీతశాలీ వినయవాన్ వసం. ౩౩. అన్యోన్యయోగస్య
పరస్పర సంయోగస్య విరహా స్తవనయో శ్శంకరతజ్జనన్యో రసహ్యా యద్యపి తథా
ఉపివోఢుం పరిణయం కర్తుం నో ఇచ్ఛతిస్మ తత్ర హేతు మాహ—అమనుష్యభావా
ద్దేవాధిదేవత్వాత్ మేరుం ప్రాప్తః కిం దుష్ప్రదేశం దుష్టస్థాన మభివాంఛతి నైవ
వాంఛతీత్యర్థః. ౩౪. ఆప్తా శ్చ బంధవ శ్చ తే ఆప్తా శ్చ తే బంధవశ్చేతివా
కృతా సంపాదితా విద్యా యేన త మముం శ్రితం గార్హస్థ్యం యేన ఏవంవిధం
చికీర్షవః కర్తు మిచ్ఛవో ఉనురూపా గుణా యస్యా స్తథాభూతాం కన్యకాం దోష
వర్జితేషు కులేష్వచింతయన్. వి. ౩౫. అథానంతరం జాతు కదాచిత్ త్రిపురఘ్నం
మహాదేవం కలియుగే శ్రీశంకరాత్మనాఉవతీర్ణం ద్రష్టు మిచ్ఛంతః ఉపమన్యుప్రముఖా
మునయ స్సమాయయుః. ౩౬ భక్త్యా సమ్యక్ నతో నమ్రః ప్రసవిత్ర్యా జనన్యా
సహ ప్రణామపూజాదివిధానవి త్స శ్రీశంకర స్తా న్మునీన్ ప్రణిపత్య ప్రకర్షేణ నత్వా
మధుపర్కః పూర్వ మాదౌ యస్యా స్తయా సపర్యయా పూజయా ప్రతిజగ్రాహ

గ్రాహ సపర్యయా మునీన్. ౩౭ విహితాంజలినా విపశ్చితా విన
యోక్త్యా ఽర్పితవిష్టరా అమీ, ఋషయః పరమార్థసంశ్రయా అము
నా సాక మచీకర న్కథాః ౩౮. నిజగాద కథాంతరే మునీన్ జననీ
తస్య సమస్తదర్శినః, వయ మద్యకృతార్థతాం గతా భగవంతో యదు
పాగతా గృహాన్ ౩౯ క్వకలి ర్బహుదోషభాజనం క్వ చ యుష్మ
చ్చరణావలోకనమ్, తదలభ్యత చే త్పురాకృతం సుకృతం నః కిమితి
ప్రపంచయే. ౪౦. శిశు రేష కిలాతిశైశవే యదశేషాగమపారగో ఽభ
వత్, మహిమా ఽపి య దద్భుతో ఽస్య తద్ద్వయ మేత త్కురుతే
కుతూహలమ్ ౪౧. కరుణార్ద్రదృశా ఽనుగృహ్యతే స్వయ మాగత్య
భవద్భి రప్యయమ్, వదతాస్య పురాకృతం తపః క్షమ మాకర్ణయితుం
మయా యది. ౪౨. ఇతి సాదర మీరితాం తయా గిర మాకర్ణ్య

స్వాగతం కృతవా నిత్యర్థః ౩౭. విహితాంజలినా విపశ్చితా విదుషా శ్రీంకరేణ భగ
వంత ఏతా న్యాసనాని పరిగృహ్యంతా మితి వినయపూర్వకయోక్త్యా ఽర్పితా విష్టరా
ఆసనాని యేభ్య స్తే పరమార్థస్య సంశ్రయో యేషాం తే మోక్షనిష్ఠా అమీ ఋష
యో ఽమునా శ్రీశంకరేణ సహ కథాః కృతవంతః మోక్షసంశ్రయాయ ఇతి కథా
నాం వా విశేషణం. ౩౮. కథానా మంతరే ఽంతరాళే తస్య సర్వజ్ఞస్య జననీ మునీ
నువాచ. యదువాచ తదాహ. వయ మద్య కృతార్థతాం ప్రాప్తా యద్యస్మా ద్భగ
వంతో గృహానుపాగతాః. ౩౯. భగవదాగమనం న కేవలం కృతార్థతాయా ఏవ
సంపాదక మపితు జన్మాంతరీయానంత సుకృతసూచక మపీత్యాశయేనాహ క్వేతి.
బహుదోషభాజనం కలిః క్వ క్వచ యుష్మచ్చరణావలోకనం తథాచ సమస్తదోషా
శ్రయే కలియుగే ఽత్యంతాలభ్యం తత్ యుష్మచ్చరణావలోకన మలభ్యతచే త్తర్హి
నో ఽస్మాకం పురాకృతం పుణ్యం కిమితి ప్రపంచయే తద్వర్ణన మశక్య మిత్యర్థః.౪౦.
ఏవం స్తుత్వా ఽభిముఖీకృత్య స్మునీన్ కించి త్ప్రష్టు మారభతే శిశురితి—ఏష భవ
దగ్రస్థిత శ్శిశు రతిబాల్యే సర్వాగమపారగో య దభవత్ మహిమా ఽప్యస్య య
దద్భుతో ఽభవ దేతద్ద్వయం కుతూహలం కురుతే. ౪౧. భవదాగమనమప్యేత దద్భు
తమాహాత్మ్యసూచక మిత్యాశయేనాహ:—భవద్భి రప్యత్యంతా లభ్యదర్శనై రపి
తత్రాపి స్వయ మాగత్య తత్రాపి కరుణార్ద్రదృశా ఽయ మనుగృహ్యతే. తస్మా దస్య
పురాకృతం తపో వదత మయా ఆకర్ణయితుం యది క్షమం యోగ్యం తర్హి బ్రూతే
త్యర్థః. ౪౨. ఇత్యేవం ప్రకారేణ సాదరం యథా స్యా త్తథా సమ్యగుచ్చారితాం

మహర్షిసంసది, ప్రతివక్తు మభిప్రచోదితో ఘటజన్మా ప్రవయాః ప్రచక్రమే. ౪౩ తనయాయ పురాపతివ్రతే తవ పత్యాతపసా ప్రసాదితః, స్మితపూర్వ ముపాదదే వచో రజనీవల్లభఖండమండనః ౪౪. వరయస్వ శతాయుష స్సుతా నపివా సర్వవిదం మితాయుషమ్, సుత మేక మితీరిత శ్శివం సతి సర్వజ్ఞ మయాచతాత్మజమ్. ౪౫ తదభీప్సితసిద్ధయే శివ స్తవ భాగ్యా త్తనయో యశస్విని, స్వయ మేవ బభూవ సర్వవి న్నతతో ఽన్యో ఽస్తి యతస్సురేష్వపి ౪౬. ఇతి తద్వచనం నిశమ్య సా మునివర్యం పున రప్యవోచత, కియదాయు రముష్య భో మునే సకలజ్ఞో ఽస్యనుకంపయా వద ౪౭ శరదో ఽష్టపున స్తథాష్టతే తన యస్యాస్య తథాప్యసౌ పునః, నివసిష్యతి కారణాంతరా ద్భువనే ఽస్మి

వాచ మాకర్ణ్య సాదర మాకర్ణేతివా మహర్షీణాం సంసది సభాయాం తైరేవ ప్రేరితో ఽతివృద్ధో ఽగస్త్యః ప్రతివక్తుం ప్రచక్రమే. ౪౩. సాక్షా చ్ఛివ ఏవ తవ పత్యాఽతితపసా సమారాధ్య లబ్ధో నత్వయం కశ్చి త్తపస్వీ త్యాశయేనాహ —తనయాయేతి త్రిభిః —హేపతివ్రతే పూర్వం తవ పత్యా పుత్రార్థం తపసా ప్రసాదితో రజనీవల్లభస్య చంద్రస్య ఖండో మండనమలంకారో యస్యస నిశాకరకలాశేఖరో భగవాన్ శంకరో వచనముపాదదే ప్రోక్తవాన్ త్వయా సహైవ తవ పత్యా తవ స్తత్త మితి ద్యోతనాయ సంబోధనం. ౪౪. శైవం వచన ముదాహరతి. వరయస్వేతి. అసర్వవిదః శతాయుష స్సుతాన్ వరయస్వాపివా సర్వజ్ఞ మల్పాయుష మేకం సుతం వరయస్వేతి ఈరిత స్తవపతి ర్హేసతి సర్వజ్ఞ మాత్మజ మయాచత. ౪౫. తస్య తవ పత్యు రభిలషితస్య సిద్ధయే స్వయమేవ శివో భాగ్యా త్తవ తనయో బభూవ హేయశస్వినీతి సంబోధయన్ తవయశఃఖ్యాపనార్థం బభూవేతి సూచయతి నను సర్వజ్ఞ మన్య మేవ పుత్రం కుతో న దత్తవా నితి చే త్తత్రాహ యతః కారణా ద్దేవేష్వపి తస్మా చ్ఛివా దన్యః సర్వజ్ఞో నా స్తి తత ఇత్యర్థః.౪౬. ఇత్యేవం ప్రకారేణ తస్యాగస్త్యస్య వచనం మితాయుష మిత్యాదిరూపం శ్రుత్వా సాసతీ మునిశ్రేష్ఠం పునరప్యువాచ భో మునే యత స్సకలజ్ఞో స్యతో ఽముష్యాయుః కియ త్పరిమిత మస్తి తత్కరుణయా వద యతో మితాయుష మితి శ్రుత్వా మమ త్రాసో జాత ఇతి భావః ౪౭. ఏవంపృష్టో మునిరువాచ. శరద స్సంవత్సరాః అష్ట తథా పున రష్ట మిళిత్వా షోడశేతి యావత్ అస్య తవపుత్రస్యాయుః యద్యపి తథా ఽప్యసౌ తే తనయః కారణాంతరా దస్మి న్భువనే

న్దశషట్చ్వవత్సరాన్. ౭౮. ఇతివాదిని భావినీం కథా మృషిముఖ్యే
ఘటజే నివార్య తమ్, ఋషయ స్సహ తేన శంకరం సముపామన్త్ర్య
యయు ర్యథాగతమ్ ౭౯ సృణినా కరిణీ వసార్దితా శుచినా శైవలినీవ
శోషితా, మరుతా కదళీవ కంపితా మునివాచా సుతవత్సలాఽభవత్
౮౦ అథశోకపరీతచేతనాం ద్విజరా డిత్థ మువాచ మాతరమ్, అవగ
మ్య స సంశ్రుతిస్థితిం కిమకాండే పరిదేవనా తవ ౮౧ ప్రబలానిలవేగ
వేల్లితధ్వజచీనాంశుకకోటిచంచలే, అపి మూఢమతిః కళేబరే కురుతే
క స్థిరబుద్ధి మంబికే ౮౨ కతినామ సుతా న లాలితాః కతివా నేహ
వధూ రభుంజిషి, క్వను తేక్వ చతాః క్వవా వయం భవ సంగః ఖలు పాం

షోడశ సంవత్సరా న్పున ర్నివసిష్యతి వాసం కరిష్యతి. ౭౮. ఇత్యేవం ప్రకారేణ భావి
నీం భవిష్యాం కథాం కుంభజే ఽగస్త్యేవాదిని సతి మునయ స్తం నివార్య శ్రీశంకరం
సముపామన్త్ర్య తేన ఘటజేన సహ యథాగతం జగ్ముః ౭౯ అతికష్టదాం ముని
వాచం శ్రుతవతీం సతీం వర్ణయతి. సృణినేతి. సృణినా అంకుశేన హస్తినీవ సా ముని
వాచాఽర్దితా పీడితా ఽభవత్ శుచినా ఆషాఢేన శైవలినీ శైవలం పద్మకాష్ఠం తత్సం
బంధినీ పుష్కరిణీవ సా శోషితా ఽభవత్-వాయునా కదళీవ కంపితాఽభవత్, యతః
పుత్రవత్సలా. ౮౦. ఏవ మతికష్టవతీం మాతరం శ్రీశంకరో యదుక్తవాన్ తద్వక్తు
ముపక్రమతే. అథ మాతు ర్మునివాచా ఽతిదుఃఖప్రాప్త్యనంతరం శోకేన పరీతా
వ్యాప్తా చేతనా బుద్ధి ర్యస్యాః తాం సంసారస్య స్థితిం క్షణభంగురరూపా మవగమ్యా
కాండే ఽసమయే పరిదేవనా శోకః తవ కిమర్థ మపార్థేత్యర్థః. ౮౧. అతిచంచలే
శరీరే మూఢమతి రపి స్థిరబుద్ధిం న కురుతే. త్వం త్వతి సుజ్ఞా తత్ర తాం కర్తు మత్య
హాగ్యేతి బోధయ న్నాహ — ప్రబలో యో ఽనిలో వాయు స్తస్య వేగేన
వేల్లితో ఽతికంపితో యో ధ్వజ స్తస్య యచ్చీనదేశీయ మతిసూక్ష్మం వస్త్రం తస్య
కోటి రగ్రభాగ స్తద్వ చ్చంచలే కళేబరే శరీరే స్థిరబుద్ధిం మూఢమతి రపి కః కురుతే
న కో పీత్యర్థః - 'ఉత్కాశయ సూచకం సంబోధన మంబికేతి - తథా చాస్మదమ్బికా
ఽతిసుజ్ఞా ఽతిచంచలే కళేబరే స్థిరబుద్ధిత్వేనైవం శోచితుమనర్హాఽసీత్యర్థః. ౮౨.
కించ తత్త జ్జన్మన్యనుభూతానాం పుత్రాదీనా మానంత్యా త్సర్వేషాం శోకాసంభవా
దేతే శోచ్యా ఏతేనేత్యస్మిన్ వినిగమకాభావా న్నకేఽపి శోచ్యా ఇత్యాశయేనాహ
కతీతి:—ఇహాస్మి న్సంసారే కతివధూ ర్లలనా నాభుంజిషి నభుక్తాః తే సుతాః క్వ తా
వధూశ్చ క్వ వయం చ క్వ - తథాచ భవసంగః పాంథానాం తత్తద్దిగ్భ్యఆగతానాం

థసంగమః ౫౩ భ్రమతాం భవవర్త్మనీ భ్రమా న్నహికించి త్సుఖమంబ లక్షయే, తదవాప్య చతుర్థ మాశ్రమం ప్రయతిష్యే భవబంధముక్తయే. ౫౪ ఇతి కర్ణకఠోరభాషణశ్రవణా ద్బాష్ప పినద్ధకంఠయా, ద్విగుణీకృతశోకయా తయా జగదే గద్గదవాక్యయా మునిః. ౫౫ త్యజ బుద్ధి మిమాం శృణుష్వ మే గృహమేధీ భవ పుత్ర మాప్నుహి, యజచ క్రతుభి స్తతో యతి ర్భవితా స్యంగ సతా మయం క్రమః. ౫౬ కథ మేకతనూభవా త్వయా రహితా జీవితు ముత్సహే ఽబలా,

---

పథికానా మేకస్మిన్ ప్రపాదౌ యథాసంగమ స్తద్వ ద్భవసంగో ప్యనియతః క్షణ భంగురశ్చేత్యర్థః. ప్రసిద్ధం చేదమిత్యాహ - ఖల్వితి తస్మా త్కేఽపి శోచ్యా న భవంతీత్యాశయః ౫౩. ఏవం శోకాపహారకై ర్వాక్యై ర్మాతరం ప్రబోధ్య స్వేన యద వశ్యం కర్తవ్యం తదాహ — భ్రమతామితి. సంసారమార్గే భ్రమా దజ్ఞానా ద్భ్రమ తాం కించి దపి సుఖం న లక్షయే ఽపితు జననీజఠరవాసాదిరూపం దుఃఖమేవేతి సూచ యన్ సంబోధయతి — హేఽంబేతి హి యస్మా దేవం తత్తస్మా చ్చతుర్థం సన్న్యాసా శ్రమ మవాప్య సంసారలక్షణా ద్బంధా ద్విముక్త్యర్థం ప్రకర్షేణ యత్నం కరిష్యామి. ౫౪. ఏవం శ్రీశంకరవాక్య ముదాహృత్య తద్వచనేన ద్విగుణీకృతశోకాయా స్తత్యా వచన ముదాహర్తు మాహ ఇత్యేవం ప్రకారేణ యత్కర్ణయోః కఠోరం దుస్స్పర్శం భాషణం చతుర్థ మాశ్రమ మిత్యాదిరూపం తస్య శ్రవణాత్ బాష్పై రశ్రుభిః పినద్ధోపిహితః కంఠో యస్యా ద్విగుణీకృతః శోకో యస్యా అతఏవ గద్గ దం వాక్యం యస్యా స్తయా మునిః శ్రీశంకరో జగదే కర్మణి ప్రత్యయః ఏవం భూతా సా మునిం జగదేత్యర్థః ౫౫. యదువాచ తదాహ — త్యజేతి. ఇదానీ మేవ చతుర్థాశ్రమం ప్రాప్య ప్రయతిష్య ఇతీమాం బుద్ధిం త్యజ తర్హి కింకర్తవ్య మితిచే త్తత్రాహ — మే మమ వచనం శృణు - కింతదితి తత్రాహ. గృహమేధీ గృహస్థో భవ కింతత ఇత్యత ఆహ. పుత్రం ప్రాప్నుహి క్రతుభి ర్యజనం చ కురు-తత స్తదనంతరం యతి ర్భవితాసి భవిష్యసి అంగ హేపుత్ర సతాం శాస్త్రోక్తో ఽయ మేవ క్రమ ఇత్యర్థః. తథాచస్మృతిః. 'ఋణాని త్రీణ్యపాకృత్య మనో మోక్షే నివేశయే' దితి. ౫౬. కించ ఏక స్తనుభవః పుత్రో యస్యా స్తథావిధా ఽబలా ఽహం త్వయా విరహితా శుచా శోకేనైవ జీవితుం కథ ముత్సహే పుత్రస్య తవై వంవిధదుఃఖదాతృత్వ మనుచిత మితి సూచయన్ సంబోధయతి — తనయేతి. పాఠాంతరే త్వయేత్యస్య

తనయైవ శుచౌర్ధ్వదైహికం ప్రసృతాయాం మయి కః కరిష్యతి. ౫౭.
త్వ మశేషవి దప్యపాస్య మాం జరగాం వత్స కథం గమిష్యసి, ద్రవ
తే హృదయం కథం న తే న కథంకార ముపైతి వా దయామ్ ౫౮
ఏవం వ్యథాం తాం బహుధాశ్రయంతీ మహాస్తమోహైర్బహుభి
ర్వచోభిః, అంబా మశోకాం వ్యదధా ద్విధిజ్ఞ శ్శుద్ధాష్టమే చింతయ
దేత దంతః. ౫౯ మమ న మానస మిచ్ఛతి సంసృతిం న చ పున ర్జననీ
విజిహాసతీ, న చ గురు ర్జననీ తదుదీక్షతే తదనుశాసన మీప్స దపేక్షి
తమ్. ౬౦ ఇతివిచింత్య స జాతు మిమం క్షయా బహుజలాం సరితం

సంబోధనీయం కించ యదర్థం త్వ ముత్పాదిత స్తదౌర్ధ్వదైహిక మపి ప్రసృతాయాం
కః కరిష్యతీత్యర్థః ౫౭ కించాల్పవిదా ఽపి వృద్ధా జననీ న పరిత్యజ్యతే యది కేనచి
దతిమూఢేన త్యజ్యతే తర్హి త్యజ్యతాం త్వం త్వశేషజ్ఞో ఽపి మాం స్వమాతరం
తత్రాపి వృద్ధాం త్వత్త మత్యయోగ్యాం పరిత్యజ్య కథం గమిష్యసి మా మపాస్య
గంతు మత్యంతాయోగ్యో ఽసీత్యర్థః వత్సగమనం యథా గోఃపీడాకరం తథా తవ
గమనం మమేతి ద్యోతయన్తీ సంబోధయతి వత్సేతి —ఏవ ముక్త మప్యద్రవీభూతాం
తఃకరణం పుత్ర మాలక్ష్యాహ —ద్రవత ఇతి – నను వాస్తవసంబంధాభావవిదో మమ
త్వాపి మమత్వాభావా త్స్నేహావశా త్కథం మే హృదయం ద్రవీభూతం భవే
దిత్యాశంక్య తత్త్వవిదా మతిదయాళుత్వశ్రవణా త్తే హృదయం దయాం కథం నప్రా
ప్నోతీత్యాహ —నకథ మితివా ౫౮ ఏవంప్రకారేణ బహుధా వ్యథాం పీడా
మాశ్రయంతీం తాం మాతర మహాస్త స్తిరస్కృతో మోహో ఽవివేకో యై స్తై
ర్బహుభి ర్వచోభి ర్విధిం శోకనివృత్తిప్రకారం జానాతీతి విధిజ్ఞః శ్రీశంకర శ్శోకర
హితాం వ్యదధా దకృత-తతశ్చ శుద్ధే అష్టమవర్షే అన్త ర్మనసి ఏతద్వక్ష్యమాణ మచి
న్తయత్ - అష్టమవర్షాత్మకస్య కాలస్య శుద్ధత్వం కలిమలశూన్యత్వం-ఉ ౫౯. యద
చిన్తయ త్తద్దర్శయతి మమేతి. మమ మనః సంసృతిం సంసృతిసాధనం ప్రవృత్తిమార్గం
నేచ్ఛతి జననీ పున ర్నచ జిహాసతి హాతుం త్యక్తుం నైవేచ్ఛతి మామితి విపరిణామేన సంసృ
తిపదం వా ఽనుషంజనీయం నను జననీ సంసృత్యనభివాంఛినం త్వాం తవ మనసాఽని
ష్టాం సంసృతిం వా కుతో న జిహాసతీ త్యాశంక్య తస్యా స్తదీక్షణాభావా దిత్యాహ.
నచేతి. తత్ తాం సంసృతిం తన్మానసమితివా. నను త్వయా ప్రసహ్య ప్రబోధనీయే
తిచే త్తత్రాహ —గురురితి. అతఏవ సన్న్యాసాశ్రయణే తస్యా తదనుశాసన
మాజ్ఞాఽపేక్షితమ్ ద్రుత. ౬౦. ఏవం మనసి శ్రీశంకరకృతాం చింతా ముపవర్ణ్య

సముపాయయౌ, జల మగాహత తత్ర సమగ్రహీ జ్జలచర శ్చరణే జల
మీయుషః ౬౧ సచరురోద జలే జలచారిణా ధృతపదో మ్రియతే
ఽంబ కరోమి కిమ్, చలితు మేకపదం న చ పారయే బలవతా వివృణోరు
ముఖేన హా ౬౨ గృహగతా జననీ తదుపాశృణో త్పరవశా ద్రుతమాప
సరి త్తటమ్, మమ మృతేః ప్రథమం శరణం ధవ స్తదను మే శరణం తనయో
ఽభత్ ౬౩ స చ మరిష్యతి నక్రవశంగత శ్శివ న మేఽజని హంతపు
రా మృతిః, ఇతి శుశోచ జనన్యపి తీరగా జలగతాత్మజవక్త్రగతేక్షణా.
౬౪. త్యజతి నూన మయం చరణం జలే జలచరో ఽంబ తవానుమతే
న మే, సకలసంన్యసనే పరికల్పితే యది తవానుమతిః పరికల్పయే.
౬౫ ఇతి శిశౌ చకితా వదతి స్ఫుటం వ్యథిత సానుమతిం ద్రుత మం

తపదనుశాసనం గృహీతుం తత్కృతం చరిత్రం వర్ణయతి - ఇత్యేవం ప్రకారేణ విచి
న్త్య స కదాచి న్మజ్జనేచ్ఛయా బహుజలాం నదీం సముపాయయౌ గత్వా జలమగా
హత తత్ర నద్యాం జలం ప్రాప్తవత శ్చరణే జలచర స్సమ్య గగ్రహీత్. ౬౧ సచ
రురోద రోదనం కృతవాన్ బలవతా వివృత మురు బృహ న్ముఖం యస్య తేన జల
చారిణా గ్రాహేణ ధృతో గృహీతః పాదో యస్య స హే అంబ జలే మ్రి
యతే ఽతః కింకరోమి - నను జలాద్బహిః కుతో నాయాసీ త్యాశంక్యాహ ఏకం
పదం చలితుం న చ పారయే సమర్థో న భవామి హేతిఖేదే. ౬౨. త
త్పుసుతరోదనం గృహస్థజననీ ఉపాశృణోత్ శ్రుత్వాచ పరవశా ఽతివికలా
ద్రుత మాశు సరి త్తట మవాప తీరంగతా సా జనన్యపి జలగతస్య పుత్రస్య
ముఖం గతే ప్రాప్తే ఈక్షణే నేత్రే యస్యాః సా ఇతి శుశోచ కథ మిత్యతఆహ.—
మమమృతేరితి - మరణాత్ ప్రథమం మమ శరణం పతి స్తతః పతిమృత్యనంతరం
పుత్రో మే శరణ మభవత్ స చ తనయో మరిష్యతి యతో నక్రస్య జలజంతో
ర్వశంగతో హంతాతికష్టం హేశివ పురాపూర్వ ముచితా మమమృతి ర్మరణం నాజని
నాభూత్ శివోపాసకాయా మమాశివప్రాప్తి రత్యంతానుచితేతి సంబోధనాశయః
ఇత్యేవం శుశోచేత్యర్థః. ౬౩ ౬౪. ఏవ మతిశోకపరీతాం మాతర మాలక్ష్యాహ
త్యజతీతి.—హేఽంబ మే చరణ మయం చంచలో జలచర స్తే ఽనుమతేన సకలే
సంన్యసనే పరికల్పితే సతి త్యజతి తథాచ యది తవానుమతి స్తర్హ్యహం పరికల్పయే
సకలసంన్యసన మితి విపరిణామేన సంబంధనీయం. ౬౫. ఇత్యేవం ప్రకారేణ స్ఫుటం
యథా స్యా త్తథా శిశౌ వదతి సతి చకితా సా ఽంబికా ద్రుతం శీఘ్ర మనుమతి

ఖికా, సతి సుతే భవితా మమ దర్శనం మృతవత స్తదు నేతి వినిశ్చయః ౬౬. తదను సంన్యసనం మనసా వ్యధా దథ ముమోచ శిశుం ఖలనక్రకః, శిశు రుపేత్య సరిత్తట మత్రసత్ ప్రసువ మేత దువాచ శుచాఽఽవృతామ్. ౬౭ మాత ర్విధేయ మనుశాధి యదత్ర కార్యం సంన్యాసినా తదుకరోమి న సందిహేఽహమ్, వస్త్రాశనే తవ యథేష్ట మమీ ప్రదేయు ర్గృహ్ణంతి యే ధన మిదం మమ పైతృకం యత్. ౬౮. దేహేఽంబ రోగవశగే చ సనాథయామీ ద్రక్ష్యంతి శక్తి మనుసృత్య మృతిప్రసంగే, అర్థగ్రహా జ్జనభయాచ్చ యథా విధానం కుర్యాశ్చ సంస్కృతి మమీ న బిభేయ మీషత్ ౬౯ య జ్జీవితం జలచరస్య

మనుమోదనం వ్యథితాకృత స్ఫుట మితి మధ్యమణిన్యాయేనాత్రాపి సంబంధనీయం శీఘ్రానుమతికరణే హేతుం తత్కృతం నిశ్చయం దర్శయతి — సతిసుతే సుతస్య దర్శనం మమ భవిష్యతి మృతవతస్తు తద్దర్శనం నభవిష్యతీతి విశేషేణ నిశ్చయో ఽస్తీత్యర్థః. ౬౬. తస్యా మాతు రనుమతేః పశ్చా చ్ఛ్రీశంకరః మనసా సన్యసనం వ్యధా దథ సంన్యసనానంతరం దుష్టజలచరః శిశుం ముమోచ సంసారాఖ్యేనాజ్ఞానజలచరేణ దుష్టనక్రేణ గృహీతస్య సన్యాసం వినా న మోక్ష ఇత్యాశయః - తతః కింవృత్త మిత్యపేక్షాయా మాహ - శిశు రత్ర సన్నదీతట ముపేత్య శోకేన వ్యాప్తాం జననీ మేతద్వక్ష్యమాణ మువాచ. ౬౭ యదువాచ తదాహ.— హేమాత ర్విధేయ మాజ్ఞాపయాత్రాస్మిన్ లోకే యత్సంన్యాసినా కర్తుం యోగ్యం తన్నిశ్చయేన కరోమి నాహం సందిహే సంశయయుక్తో నభవామి నను సంన్యాసినా సంగ్రహాశూన్యేన త్వయా ఽకర్తవ్యం భోజనాచ్ఛాదనప్రదానం కః కరిష్యతీతిచే త్తత్రాహ - వస్త్రేతి - యే ధన మిదం గృహ్ణంతి అమీ వస్త్రాశనే తవ యథేష్టం ప్రదేయుః యత్ యస్మాత్ ధనం మమ పితృసంబంధి తస్మా దిత్యర్థః - యన్మమ పైతృకం తదిద మితివా - వ. ౬౮. నను సన్న్యస్య త్వయి గతే రోగాధీనే మద్దేహే సతి మరణప్రాప్తౌ చ కే ద్రక్ష్యంతీతిచే త్తత్రాహ.— దేహఇతి హేమాత స్తవ దేహే రోగవశగే చ పున ర్మరణప్రసక్తౌ అమీ సనాథయ స్సపిండా శ్శక్తి మనుసృత్య దర్శనం కరిష్యంతి మరణానంతరం దాహాదిసంస్కారం యథావిధానం కుర్యు స్తత్ర హేతుద్వయమాహ.— అర్థస్య మమ పైతృకధనస్య గ్రహణా జ్జనానాం భయా చ్చ తస్మా దల్ప మపి భయం త్వయా న కర్తవ్య మిత్యర్థః. ౬౯. సంస్కృతిం చామీ కుర్యు రితి సుతోక్త మనహమానా సత్యువాచ యదితి - సంన్యాసస్య సంగరో ఽంగీకృతి స్తద్వశా జ్జలచరస్య ముఖా ద్యజ్జీవితం

ముఖా త్తదిష్టం సన్న్యాససంగరవశా న్మమ దేహపాతే, సంస్కార
మేత్య విధివ త్కురు శంకరత్వం నో చే త్ప్రసూయ మమకిం ఫల
మీరయ త్వమ్. ౭౦ అహ్న్యంబ రాత్రిసమయే సమయాంతరే వా
సంచింతయస్వ వశగా ఽవశగాథవా మామ్, ఏష్యామి తత్ర సమయం
సకలం విహాయ విశ్వాస మాప్నుహి మృతా మపి సంస్కరిష్యే. ౭౧.
సన్న్యస్తవాం చ్ఛిశు రయం విధవా మనాథాం త్యక్త్వేతి మాం ప్రతి
కదా ఽపి న చింతనీయమ్, యావన్మయాస్థితవతా ఫల మాపనీయం
మాత స్తత శ్శతగుణం ఫల మాపయిష్యే ౭౨ ఇత్థం స మాతర
మనుగ్రహణేచ్ఛురుక్త్వా ప్రోచే సనాభిజనమేష విచక్షణాగ్ర్యః, సం
న్యాసకల్పితమనాః ప్రవ్రజితో ఽస్మి దూరం తాం నిక్షిపామి జననీ మధవాం

తవ యజ్జీవనం తదిష్టం ని. 'సంగరో ఽంగీకృతౌ యుద్ధే'తి విశ్వప్రకాశః - తథా ఽపి
మమ దేహస్య పాతే సతి యత్ర క్వాపి స్థిత స్త్వ మాగత్య విధివ న్మమ దాహాది
సంస్కారం కురు నను సంన్యాసినో మమ దాహాదికర్మణ్యధికారాభావా త్కథ
మేవం వదసీతిచే త్తత్రాహ.— హే శంకర పరమేశ్వరస్య తవ నకించి దపి దోషావహ
మితిభావః—నను తథా ఽపి లోకవిరుద్ధత్వా త్కిమర్థ మేవం విధేయ మితి తత్రాహ.—
నోచేదితి - మరణానంతరం దాహసంస్కారస్యాప్యలాభే సతి త్వా ముత్పాద్య మయా
కిం ఫలం లబ్ధ మితి త్వమేవ కథయ. ౭౦ ఏవం స్వదాహసంస్కారే ఽతినిర్బంధవతీ
మతిదుఃఖితాం మాతర మాలక్ష్య శ్రీశంకరఉవాచ. హే అంబ అహ్ని దివసే స్వవ
శగా స్వాధీనా రోగాదినా పరాధీనా ఽవశగావా మాం చింతయ తత్ర తవ చింతన
సమయే సర్వం సమయమాచారం విహాయాగమిష్యామి 'సమయ శ్శపథాచారసిద్ధాన్తేష్వి'తి
మేదినీ. మదుక్తే విశ్వాసం ప్రాప్నుహి మృతా మపి సంస్కారం కరిష్యే. ౭౧. సంన్యా
సినా కర్తు మయోగ్య మప్యంగీకుర్వతో మమైకా ప్రార్థనా త్వయా ఽప్యవశ్యం స్వీక
ర్తవ్యేత్యాశయవానాహ —అయం శిశు ర్విధవా మనాథాం మాం త్యక్త్వా సంన్యాసం
కృతవా నితి మాం ప్రతి కస్యాంచి దప్యవస్థాయాం త్వయా నచిన్తనీయం నను
త్వయా పరిత్యక్తత్వా దతికష్టవత్యా మయా కథం నచిన్తనీయ మితి తత్రాహ స్థిత
వతా మయా యత్పరిమితం ఫలం త్వయా ప్రాప్తవ్యం హే మాత స్తస్మా చ్ఛతగుణం
ఫల మహం ప్రాపయిష్యే ౭౨. అనేన ప్రకారేణ మాతర ముక్త్వా సగోత్రజన
మువాచేత్యాహేత్థమితి·—యదువాచ తదాహ సంన్యాసేతి - సంన్యాసాయ 'కల్పితం
మనో యేన సో ఽహం దూరంగంతు ముద్యతో ఽస్మి తస్మా త్పతిరహితాం తాం జననీం

భవత్సు. ౭౩. ఏవం సనాభిజన ముత్తమ ముత్తమాగ్ర్య శ్రీమాతృ
కార్య మభిభాష్య కరద్వయేన, సంప్రార్థయ న్త్స్వజననీం వినయేన
తేషు న్యధాపయ న్నయనజాంబునిషించమానామ్ ౭౪ ఆత్మీయమందిర
సమీపగతా మథాసౌ చక్రే విదూరగనదీం జననీ హితాయ, తత్తీ
రసంశ్రిత యదూద్వహధామ కించి త్సానిమ్నగారభత తాడయితుం
తరంగైః ౭౫. వర్షాసువర్షతిహరౌ జల మేత్య కించి దంతఃపురం భగ
వతోఽపనునోదమృత్స్నామ్, ఆరబ్ధమూర్తిరనఘాచలితుం క్రమేణ దేవో
ఽబిభే దివ న ముంచతి భీరు హింసామ్ ౭౬. ప్రస్థాతుకామ మనఘం
భగవా ననంగవాచా ఽవద త్కథమపి ప్రణిపత్య మాతుః, పాదార
విందయుగళం పరిగృహ్య చాజ్ఞాం శ్రీశంకరం జనహితైకరసం స కృష్ణః.
౭౭. ఆనేష్ట దూరగనదీం కృపయా భవాన్యాం సామాతిమాత్ర మని

భవత్సు రక్షార్థం స్థాపయామి. ౭౩ ఏవం ప్రకారేణోత్తమం సనాభిజన ముత్త
మాగ్ర్యః శ్రీశంకరః శ్రీమాతృకార్యం సమ్య గుక్త్వా ముకుళితేన హస్తద్వయేన సమ్య
క్ప్రార్థయన్ నేత్రజాంబుభి ర్నిషించమానాం మాతరం సః వినయేన తేషు సనాభి
జనేషు నిక్షేపయత్. ౭౪. సంన్యాసగ్రహణాయ శ్రీశంకరస్య గమనం వర్ణయిష్యన్
గమనసమయే స యత్కృతవాన్ తద్వర్ణయితు మారభతే:—ఆత్మీయేతి. అథానంతర
మసౌ తాం విదూరగాం నదీం మాతుర్హితాయ స్వీయ మందిరసమీపగతాం చక్రే
తస్యాస్తీరం సంశ్రితస్య యదుశ్రేష్ఠస్య శ్రీకృష్ణస్య ధామ స్థానం కించిత్సా నదీ తరం
గైస్తాడయితు మారభత. ౭౫. కించ వర్షాసు హ[illegible]రా దేవేంద్రే వర్షతి సతి. ని. 'ఇంద్రో
దుశ్చ్యవనో హరి' రితి హలాయుధః. కించి జ్జలం భగవతో విష్ణో రంతఃపుర మాగత్య
మృత్స్నాప్రశస్తాం మృత్తికా మపనునోద తతశ్చానద్యా కృష్ణమూర్తిః క్రమేణ
చలితు మారబ్ధప్రవృత్తా నను తజ్జలం తద్ధింసాం ఇతో నముక్తవదితి తత్రాహ—
దేవో ఽబిభే దివ భయం ప్రాప్త ఇవాభవత్ భీరు హింసాం చ కో ఽపి న త్యజతీత్యత
ఇత్యర్థః. ౭౬. ఏవం నద్యా క్లేశితో భగవా న్శ్రీకృష్ణో ఽనంగయా ఽశరీరయా
వాచా శ్రీశంకర మవదత్ ఉక్తవాన్ తం విశినష్టి మాతు శ్చరణకమలద్వంద్వం ప్రణి
పత్య కేనాపి ప్రకారేణ మాతు రాజ్ఞాం చ పరిగృహ్య గంతుకామం సకలదోషవిని
ర్ముక్తం ఏతేన స్వస్యాజ్ఞానాదిదోషనివృత్త్యర్థం తస్య గమనేచ్ఛా వారితా తర్హి
కిమర్థం తస్య గమనేచ్ఛేత్యత ఆహ —జనానాం హితం ఏకో ముఖ్యో రసో యస్య
తం తథాచ లోకోపకారాయ తస్య గమనసంన్యాసగ్రహణాదిక మితిభావః. ౭౭.
యదువాచ తదాహ. యాం దూరగనదీం భవాన్ కృపయా ఆనీతవాన్ సా ఽత్యం

శం బహులోర్మిహస్తైః, క్లిశ్నాతి తాడనపరా వద కో ఉభ్యుపాయో
వస్తుం క్షమే ననితరాం ద్విజపుత్త్ర యాసి. ౭౮ ఆకర్ణ్య వాచ మితి తా
మతనుం గురు ర్నః ప్రోద్ధృత్య కృష్ణ మచలం శనకై ర్భుజాభ్యామ్,
ప్రాతిష్ఠిప న్నికట ఏవ న యత్ర బాధా నద్యేత్యుదీర్య సుఖమాస్వ
చిరాయ చేతి ౭౯. తస్మా త్స్వమాతు రపి భక్తివశా దనుజ్ఞా మాదా
య సంసృతిమహాబ్ధివిరక్తిమాన్ సః, గంతుం మనో వ్యధిత సంన్యసనా
య దూరం కిం నౌ స్థితః పతితు మిచ్ఛతి వారిరాశౌ. ౮౦ ఇత్థం సుధీ
స్స నిరవగ్రహమాతృలక్ష్మీశానుగ్రహో ఘటజబోధితభావివేదీ, ఏకాం
తతో విగతభోగ్యపదార్థతృష్ణః కృష్ణే ప్రతీచి నిరతో నిరగా న్నిశాం

తం నిరంతర మనంతోర్మిరూపై ర్హస్తై స్తాడనపరా మాం క్లిశ్నాతి క్లేశనివృత్తౌ వద
కో ఉభ్యుపాయో యతో వస్తుం న సమర్థోభవామి హేద్విజపుత్త్ర త్వం యాస్యత
స్సుతరాం వస్తుం నక్షమే ఇత్యర్థః ౭౮. శ్రీకృష్ణేనోక్తం శ్రుత్వా కిం కృతవానిత్య
పేక్షాయా మాహ-ఆకర్ణ్యేతి —ఇత్యేవం తా మతను మశరీరాం వాచం శ్రుత్వా నో
ఉస్మాకం గురురితి గ్రంథకారోక్తిః అచల మపి కృష్ణం శనకై ర్భుజాభ్యాం ప్రకర్షే
ణాంగ భంగాదికం వినైవోద్ధృత్య సమీపఏవ ప్రకర్షేణ పున శ్చలనం యథా న స్యా
త్తథా స్థాపితవాన్ నను నికటస్థాపనేన పున రపి నదీబాధా భవిష్యతీతిచే త్తత్రాహ
యస్మిన్ స్థానే నద్యా బాధా నాస్తి తత్రేత్యర్థః, చిరకాలం సుఖ ముపవిశేత్యుక్త్వా
చ ప్రాతిష్ఠిప దిత్యన్వయః. ౭౯. తస్మా చ్ఛ్రీకృష్ణాత్ భక్తివశా త్స్వమాతు రప్యను
జ్ఞాం గృహీత్వా సంసారమహాసముద్రా ద్విరక్తిమాన్ సన్న్యసనాయ దూరంగంతు
మనో ఉకృత కిమర్థమిత్యతఆహ కిమితి. నౌకాయాం స్థిత స్సముద్రే కింపతితు మిచ్ఛతి
నైవేచ్ఛతి తద్వద్వైరాగ్యాదిలక్షణనౌస్థిత స్సంసారసముద్రే పతితుం నైవేచ్ఛతీత్యర్థః.
౮౦. ఇత్థ మనేన ప్రకారేణ ససుధీః నిశాంతా త్సదనా న్నిరగాత్ నిర్గతవా నితి
యోజనా. ని. 'నిశాంతవస్త్యసదనం భవనాగారమందిర'మిత్యమరః-తం విశినష్టి మాతా
లక్ష్మీశశ్చ మాతృలక్ష్మీశౌ నిరవగ్రహో నిరవధి ర్మాతృవిష్ణ్వో రనుగ్రహో యస్మిన్
ఏతేన మాతృశ్రీకృష్ణాభ్యాం ప్రసన్నతాపూర్వకం ప్రేషితఇతిబోధితం. నన్వతిశీఘ్రం
కిమర్థం గతవా నిత్యత ఆహ ఘటజేనాగస్త్యేన బోధితం భవిష్యం జానాతీతి తథా
నను జీవనోపాయ మేవ కుతో న కృతవా నిత్యత ఆహ.—అత్యన్తం విగతా నివృ
త్తా భోగ్యపదార్థేభ్యో దేహాదిభ్య స్తృష్ణా యస్య స యతః 'కృషి ర్భూవాచక శ్శబ్దో
ణ శ్చ నిర్వృతివాచకః, తయో రైక్యం పరం బ్రహ్మ కృష్ణ ఇత్యభిధీయత' ఇత్యుక్త
త్వాత్కృష్ణే ప్రతీచి ప్రత్యగభిన్నే, బ్రహ్మణినితరాంరత ఇత్యర్థః. ౮౧. తస్మిన్స్న

త్వాత్. ౮౧. యస్య త్రిణేత్రాపరవిగ్రహస్య కామేన నాస్థీయత దృక్పథే ఽపి, తన్మూలక స్సంసృతిపాశబంధః కథం ప్రసజ్యేత మహానుభావే. ౮౨. స్మరేణ కిల మోహితౌ విధివిధూ చ జాతూ త్పథౌ తథా ఽహ మపి మోహినీకచకుచాదివీక్షాపరః, అగా మహహ మోహినీ మితి విమృశ్య సో ఽజాగరీ ద్యతీశవపుషా శివ స్స్మరకృతా ర్తివార్తో జ్ఝితః ౮౩ నిష్పత్రాకురుతా సురా నపి సురా న్మార స్స పత్రాకరో దప్యన్యా నిహ నిష్కలా ఽకృతతరాం గంధర్వవిద్యాధరాన్, యో ధానుష్కవరో నరా ననలసా త్కృత్వోదలాసీ దలం య స్తస్మి న్నశుషూరతైష మునిభి ర్వర్ణ్యః కథం శంకరః ౮౪ శాంతి శ్చావశయ న్మనోగతిముఖా దాంతి ర్న్యరుంధత్క్రియా ఽధాత్తావిషయాంతరా

తచ్చిత్ర మిత్యాహ.—యస్య త్రీణి నేత్రాణి కామదాహకాగ్నిసోమసూర్యాత్మకాని యస్య సో ఽపరో విగ్రహో యస్య తస్యాపరవిగ్రహస్యేతి వా దృష్టిపథే ఽపి కామేన నాస్థీయత కామః స్థాతుం న శక్తః తస్మి న్మహానుభావే కామమూలక స్సంసృతిపాశబంధః కథం ప్రసజ్యేత ఉప.౮౨.నను నిత్యముక్తస్య శివస్య సంన్యాసేన కిమాధిక్య మితి చే త్తత్రాహ. స్మరేణేతి. విధి ర్బ్రహ్మా విధు శ్చంద్ర స్తౌ కామేన మోహితౌ జాతు కదాచి దుత్పథౌ చ సుతానుధావనేన తారాగ్రహేణ చోన్మార్గౌ చ తథా ఽహం శివో ఽపి కామేన మోహితో మోహిన్యాః కేశస్తనాదినిరీక్షణపరో ఽహాహేత్యత్యంతాశ్చర్యే మోహినీ మగా మనుగతవా నితి విచార్య స శివో యతీశస్య వపుషా కామేన కృతాయాః పీడాయాః వార్తయా ఽప్యుజ్ఝితో ఽజాగరీ దతిశయేన జాగరిస్మేత్యర్థః - పృథ్వీ. ౮౩. కించ యో ధానుష్కవరో ధనుష్మచ్ఛ్రేష్ఠో మారః కామో ఽసురాన్ నిష్పత్రాకురుత సపుంఖానాం శరణా మపరపార్శ్వేషు నిర్గమనా న్నిష్పత్రా నకృతవాన్ తథా సురా నపి సపత్రాకరోత్ సపుంఖశరప్రవేశనేన సపత్రాన్ కృతవాన్ స పత్రనిష్పత్రాదతివ్యథనఇతిడాచ్ తథా ఽన్యా నపి గంధర్వ విద్యాధరా నిహజగతి నిష్కలాకృతతరాం నిర్గతం కుల మన్తరవయవానాం సమూహో యేభ్య స్తథా భూతా నత్యన్తం కృతవాన్ నిష్కలా న్నిష్కోషణే ఇతి డాచ్ తథా నరానసలసా త్సాకల్యేనాగ్నిరూపా న్కృత్వా భృశం దగ్ధ్వా ఽలమ దలాసీత్ సమ్యగ్దీప్తిమా నభూ త్తస్మి న్నాకామే యః అతిశూరత శూరతాం కృతవాన్ సపీష శ్రీశంకరో మునిభిః కథం వర్ణ్యో నకథమపీత్యర్థః శార్దూలవిక్రీడితం వృత్తమ్. ౮౪. కించాస్య శ్రీశంకరస్యుక్తౌ వైరాగ్యతః కస్మాత్ వైరాగ్యా త్పరవైరాగ్యా

దుపరతిః క్షాంతి ర్మృదుత్వం వ్యధాత్, ధ్యానైకోత్సుకతాం సమాధి
వితతి శ్చక్రే తథా ఽఽసప్రియా శ్రద్ధాహంతవసుప్రథా ఽస్య తు కుతో
వైరాగ్యతో వేద్మి నో ౮౫. విజనతావనితాపరితోషితో విధివితీ
ర్ణకృతాత్మతనుస్థితిః, పరిహరన్మమతాం గృహగోచరాం హృదయగేన
శివేన సమం యయౌ ౮౬. గచ్ఛన్వనాని సరితో నగరాణి శైలా
న్గ్రామా న్జనా నపి పశూ న్పథి సో ఽప్యపశ్యన్, నన్వైంద్రజాలిక
ఇవాద్భుత మింద్రజాలం బ్రహ్మైవ మేవ పరిదర్శయతీతి మేనే ౮౭
వాదిభి ర్నిజనిజాధ్వకర్శితాం వర్తయ న్పథి జరద్గవీం నిజే, దండ మేక

దపరవైరాగ్యా ద్వా శాంతిః శ్రవణా ద్వ్యతిరిక్తాఖిలబుద్ధి వ్యాపారేభ్యః స్వాధికా రానుపయుక్తేభ్యో ఽఫలత్వజ్ఞానపూర్వక శ్చిత్తనిరోధః సా మనో ఽవశయత్ వశ మనయత్ తథా దాంతి స్తథాభూత బాహ్యవ్యాపారేభ్యో బాహ్యకరణనిరోధః సా గతిముఖాః క్రియా న్యరుంధత్ గమనాదానవదన విసర్గానంద శ్రవణస్పర్శన దర్శనా స్వాదనాఘ్రాణాత్మికాః క్రియా వాక్పాణిపాదపాయూపస్థ శ్రోత్రత్వక్చక్షూరసన ఘ్రాణాఖ్యేంద్రియవ్యాపారా న్సంరుద్ధవతీ తథోపరతిః సత్వశుద్ధా నిత్యానా మపి విధిత ఏవ త్యాగః సా విషయాంతరా చ్ఛ్రవణాదివ్యతిరిక్త విషయాత్తా ఉక్తక్రి యా ఆధా త్తాసాం ధారణం స్తంభనం కృతవతీ తథా క్షాంతిః స్వాధికారాపేక్షిత జీవన నిచ్ఛేదకాతిరిక్తానాం శీతోష్ణాదిద్వంద్వానాం సహిష్ణుతా సా మృదుత్వం కోమల తాం వ్యధాత్ విహితవతీ తథా సమాధివితతి ర్వ్యధిత్సిత శ్రవణాదివిరోధి నిద్రాదివిరో ధేన చేతసో ఽవస్థానం సమాధి స్తస్య సంతతి ర్ధ్యానైకోత్సుకతాం చక్రే ఆత్మే తివా పారః తథా శ్రద్ధాన్వితో భూత్వేతి శ్రుతే వసువిత్తమితి ప్రథా యస్యాః సా శ్రద్ధా గురువేదాంతవాక్యేషు విశ్వాసరూపా ప్రియా అస ద్భూవేతి నో వేద్మి ఏత త్సర్వం కస్మా ద్వైరాగ్యా జ్జాత మతి నజానామిత్యర్థః. ౮౫ ఏవం శ్రీశంకర ముపవర్ణ్య తస్య గమనం వర్ణయతి. విజనతేతి. జనసమూహశూన్యతాలక్షణయా వనిత యా ఽంగనయా తోషం ప్రాపితో విధినా దైవేన వితీర్ణేన దత్తేన భోగేన కృతస్వ శరీరస్య స్థితి ర్యేన సగృహవిషయాం మమతాం పరిహరన్ హృదయగేన శివేన సమం యయౌ పరమాత్మానం హృది ధ్యాయన్ యయా విత్యర్థః ద్రుత. ౮౬. స గచ్ఛన్ వనాదీని పశ్యన్నపి యథేంద్రజాలికో మాయావ్యద్భుతమింద్రజాలం దర్శయత్యేవమేవ మాయావచ్ఛిన్నం బ్రహ్మ వనాదిరూప మిద మద్భుత మింద్రజాలం దర్శయతీతి మేనే. వ. ౮౭. కుత్సితో ఽధ్వా మార్గో యేషాం తే దండితం సర్వేషాం కదధ్వానాం ఖం ధలం సమూహాయో యేన స జగద్గురు ర్వాదిభిః స్వే స్వే మార్గే కర్శితాం జరద్గవీం

మవహ జ్జగద్గురు ర్దండితాఖిలకదధ్వమండలః ౮౮. సారంగా ఇవ విశ్వ
కద్రుభి రహం కుర్వద్భి రుచ్ఛృంఖలై ర్జల్పాకైః పరమర్మభేదనకలాకం
డూలజిహ్వాంచలైః, పాషండై రిహ కాందిశీక మనసః కం న్నాఽఽప్ను
యుర్వైదికాః క్లేశం దండధరో యది స్మ న ముని స్త్రాతా జగద్దేశికః ౮౯.
దండాన్వితేన ధృతరాగనవాంబరేణ గోవిందనాథవన మిందుభవాతట
స్థమ్, తేన ప్రవిష్ట మజనిష్ట దినావసానే చండత్విషా చ శిఖరం చర
మాచలస్య. ౯౦ తీరద్రుమాగతమరుద్విగతశ్రమ స్స గోవిందనాథ
వనమధ్యతలం ఉలోకే, శంసంతి యత్ర తరవో వసతిం మునీనాం
శాఖాభి రుజ్జ్వలమృగాజినవల్కలాభిః. ౯౧ ఆదేశ మేక మనుయోక్తు
మయం వ్యవస్యన్ ప్రాదేశమాత్రవివరప్రతిహారభాజమ్, తత్ర స్థితేన

కస్మితత్వా చ్ఛిథిలావయవాం శ్రుతిలక్షణాం వృద్ధాం గాం నిజేఽద్వైతలక్షణే పథి
ప్రవర్తయన్ దండ మేక మవహత్ తస్య దండధారణ మేతదర్థమిత్యర్థః. * రోన
రావిహారకోద్ధతాలగా. ౮౮. కించాహం కుర్వద్భి శ్శృంఖలారహితై ర్జల్పనశీలైః పర
మర్మభేదనకలా లక్షణయా కండ్వా వ్యాప్తం జిహ్వాంచలం జిహ్వాప్రాంతభాగో యేషాం
తైః-విశ్వకద్రుభిః ఖేటకారమేయై ర్భయద్రుతమనసః సారంగా మృగా ఇవ విశ్వక
ద్రుభిః ఖలై రహంకుర్వద్భి స్తథాభూతైః పాషండై రిహ భయద్రుతమనసో వైదికాః
కం క్లేశం నాప్నుయుః అపితు సర్వ మపి ప్రాప్నుయుః యది జగద్దేశికో దండధరో ముని
ర్న త్రాతా స్మ త్రాణం న కుర్యాత్. * విశ్వకద్రు స్త్రిషు ఖలే ధ్వానకేటకయోః
పుమాన్, సారంగః పుంసి హరిణ ఇతి మేదినీ. శా. ౮౯ ఏవంభూతః శ్రీశంకరో గోవింద
నాథస్య వనం ప్రవిష్ట ఇత్యాహ. దండసంయుక్తేన ధృతరాగం రంజితం నవీన మంబరం
వస్త్రం యస్య ధృతానురాగ శ్చాసౌ నవాంబర శ్చేతి వా తేన శ్రీశంకరేణేందుభ
వాయా నర్మదాఖ్యాయా నద్యా స్తటే స్థితం గోవిందనాథవనం దినాంతే ప్రవిష్ట మ
జనిష్టాభూత్ అస్తాచలస్య శిఖరం చ చండప్రభేణ భానునా ప్రవిష్ట మభూదిత్యర్థః-వ
౯౦ తీరవృక్షేష్వాగతేన వాయునా విశేషేణాపగతశ్రమో యస్య స తథావిధ
స్సన్ గోవిందనాథవనస్య మధ్యతలం ఉలోకే దదర్శ దర్శనార్థస్య లోకృధాతో
ర్లిటి అభ్యాసహ్రస్వరూపం. యత్ర యస్మి న్నుజ్జ్వలాని మృగచర్మకౌపీనాచ్ఛాదనాని
యాసు తాభి శ్శాఖాభి ర్వృక్షా మననశీలానాం నివాసం బోధయంతి తదిత్యర్థః. ౯౧.
ఆదేశ ముపదేశ మేక మనుయోక్తుం ప్రష్టు మయం శ్రీశంకరో వ్యవస్యన్ నిశ్చయం
కుర్వన్ ప్రాదేశమాత్రం ఛిద్రమేవ ద్వారపాలం భజతీతి తథా తాం యమినాం

కథితాం యమినాం గణేన గోవిందదేశికగుహాం కుతుకీ దదర్శ. ౯౨.
తస్య ప్రపన్నపరితోషదుహో గుహాయా స్త్రిప్రదక్షిణపరిక్రమణం
విధాయ, ద్వారం ప్రతి ప్రణిపతజ్జనతాపురోగం తుష్టావ తుష్ట
హృదయ స్తమపాస్తశోకమ్ ౯౩ పర్యంకతాం భజతి యః పతగేం
ద్రకేతోః పాదాంగదత్వ మథవా పరమేశ్వరస్య, తస్యైవ మూర్ధ్ని
ధృతసాబ్ధి మహీధ్రభూమే శ్శేషస్య విగ్రహ మశేష మహం భజే
త్వామ్ ౯౪ దృష్ట్వా పురా నిజసహస్రముఖీ మభైషు రంతేవసంత
ఇతి తా మపహాయ శాంతః, ఏకాననేన భువి య స్త్వవతీర్య శిష్యా
నన్వగ్రహీ న్ననుస ఏవ పతంజలి స్త్వమ్ ౯౫ ఉరగపతిముఖా దధీ
త్య సాక్షా త్స్వయ మవనే ర్వివరం ప్రవిశ్య యేన, ప్రకటితమచలా

సమూహేన కథితాం గోవిందనాథగుహాం కౌతుకయుక్త స్సన్ దదర్శ. ౯౨. దృష్ట్వా
యత్కృతవాన్ తదాహ. తస్య ప్రపన్నానాం శరణాగతానాం సంతోష న్దోగ్ధి
పూరయతీతి తథా తస్య శరణాగతసంతోషప్రదస్య శ్రీగోవిందనాథస్య గుహాయాః
వారత్రయం ప్రదక్షిణం పరిక్రమణం విధాయ ద్వారం ప్రతి ప్రణిపాతం దీర్ఘనమ
స్కారం కుర్వన్ జనసమూహస్య సమక్షం తుష్టహృదయః శ్రీశంకరో ఉపాస్త
శోకోపలక్షిత స్సంసారో యస్మా త్తం నిరస్తసంసృతిచక్రం అపాస్తో దూరీకృత
శ్శిష్యాణాం వా శోకో యేన తం శ్రీగోవిన్దనాథం తుష్టావ ౯౩ స్తుతిమేవ వర్ణయతి
చతుర్భిః. యోగరుడధ్వజస్య శ్రీవిష్ణోః పర్యంకతాం భజతి అథవేత్యస్య తదైవేత్యర్థః.
పరమేశ్వరస్య మహాదేవస్య యః పాదాంగదత్వం భజతి పునశ్చ శిరసి ధృతా సముద్ర
పర్వతై స్సహితా భూమి ర్యేన తస్యైవ శేషస్యాశేషం సర్వం విగ్రహ మనుగ్రహా
ద్వా శేషవిలక్షణం అశేషం సర్వాత్మత్వాద్వాఽశేషం త్వా మహం భజే. ౯౪ ఏవం
శేషాత్మకత్వవర్ణనేన శ్రీగోవిందనాథం స్తుత్వా తదవతారభూత పతంజల్యాత్మనా తం
స్తౌతి. దృష్ట్వేతి యః పూర్వం స్వీయాం సహస్రముఖీం మూర్తిం దృష్ట్వాంతే
సమీపే యే వసంతో ఽంతేవాసిన శ్శిష్యా అభైషు ర్భయమాపు రితి హేతో స్తాం
భయజనకాం మూర్తిం పరిత్యక్త్వా శాంతో నిర్విష స్స న్నేకముఖేన భువ్యవతీర్య
శిష్యా నన్వగ్రహీతవా న్స పతంజలి ర్నను నిశ్చయే న త్వమేవేత్యర్థః. ౯౫ జగదుప
కారకతాం వర్ణయ న్నాహ స్వయం భూమేః పాతాళం ఛిద్రం ప్రవిశ్యోరగపతే
శ్శేషస్య ముఖా త్సాక్షా దధీత్య జగదుపకారపరేణ యేన యోగశాస్త్రేణ సహితం
వ్యాకరణభాష్యం భూమితలే ప్రకటితం త మిత్యుత్తరేణసంబన్ధః. * అయుంబినయూగే

త్మలే సయోగం జగదుపకారపరేణ శబ్దభాష్యమ్. ౯౬. తమఖిలగుణపూర్ణం వ్యాసపుత్రస్య శిష్యా దధిగతపరమార్థం గౌడపాదా న్మహర్షేః, అధిజిగమిషు రేష బ్రహ్మసంస్థా మహం త్వాం ప్రసృమరమహిమానం ప్రాప మేకాంతభక్త్యా ౯౭. తస్మి న్నితి స్తువతి క స్త్వ మతి బ్రువ న్తం దిష్ట్యా సమాధిపదరుద్ధవిసృష్టచి త్తమ్, గోవిందదేశిక మువాచ తదా వచోభిః ప్రాచీనపుణ్యజనితాత్మవిబోధచిహ్నైః ౯౮ స్వామి న్నహం న పృథివీ న జలం న తేజో న స్పర్శనో న గగనం న చ తద్గుణా వా,

---

రభతో యశారో యుంజిచనజౌజరగాశ్చపుష్పితాగ్రా ౯౬. తం సర్వగుణైః పూర్ణం వ్యాసపుత్రస్య శుకాచార్యస్య శిష్యా ద్గౌడపాదా న్మహర్షే రధిగతో లబ్ధో పరమార్థో యేన తం ప్రసృమరః ప్రసరణశీలో మహిమా యస్య తం త్వాం బ్రహ్మనిష్ఠా మధిజిగమిషు రధిగంతు మిచ్ఛు రేషో ఽహ మనన్యయా భక్త్యా ప్రాప్తో ఽస్మి * ననమయయుతాయుతేయంమాలినీభోగిలోకైః. ౯౭. తస్మిన్ శ్రీశంకర ఏవం స్తువతి స్తుతిం కుర్వతి సతి క స్త్వ మితి బ్రువన్తం భాగ్యవశా త్సమాధిపదే నిరుద్ధమపి విసృష్టం వ్యుత్థాపితం చిత్తం యేన తం గోవిందదేశికం ప్రాచీనైః పుణ్యై ర్జనితస్యాత్మవిబోధస్య చిహ్నం యేషు తై ర్వచోభి స్తస్మి న్కాలే శ్రీశంకర ఉవాచేత్యర్థః. ౯ ౯౮. తద్వచన ముదాహరతి. స్వామిన్నితి —ఉపనిషత్ప్రతిపాద్య మాత్మానం దర్శయితు మితరవాద్యభిమతం తం నిరాకరోతి – అహం న పృథివీత్యాదినా తత్ర స్థూలో ఽహం జానామీత్యాదిప్రతీత్యా స్థూలస్యైవ జ్ఞాతృత్వప్రతీతే ర్దేహాకారేణ పరిణతం భూమ్యాదిభూతచతుష్టయ మాత్మేతిచార్వాకేషు కేషాంచి దభిమత మాత్మానం నిరాకరోతి యా పృథివీ సాఽహం న భవామి యో ఽహం సా పృథివీ న భవతీతి పరస్పరతాదాత్మ్యనిషేధ ఏవమగ్రే ఽపి ననువాదినా సంఘాతస్యైవాత్మత్వాభ్యుపగమాత్ ప్రత్యేకం పృథివ్యాదే స్తత్వనిరాకరణం కోపయుజ్యత ఇతిచేత్ వాదినా ద్విగుణాద్యుత్పభియాతిరిక్తా ఽవయవా నభ్యుపగమాత్ భూమ్యాదీని చత్వారితత్వానీతి వదతా పంచమతత్త్వాభ్యుపగమప్రసక్తిభియా సంయోగాదిసంబంధా నభ్యుపగమాత్సంఘాతకర్తు రభావా చ్చ సంఘాతా నుపపత్త్యా ప్రత్యేకభూతనిరాకరణం భౌతికదేహాత్మత్వవాదనిరాస ఇతి గృహాణ స్పర్శనో వాయుః తథాచాత్మనో దేశకాలాద్యపరిచ్ఛిన్నత్వా త్తత్పరిచ్ఛిన్నానాం ఘటాదివ దనాత్మత్వా త్పృథివ్యాది రహంనేత్యర్థః - ఏవం దేహాత్మవాదం నిరాకృత్య శూన్యవాదిమాధ్యమికస్య మతం నిరాచష్టే న గగనం యచ్ఛూన్యం తదహం న భవామి యో ఽహం న శూన్యం న భవతి అస్తీత్యేవోపల

నాపీంద్రియాణ్యపితు విద్ధి తతోఽవశిష్టో యః కేవలోఽస్తి పరమ
స్స శివోఽహమస్మి. ౯౯. ఆకర్ణ్య శంకరమునే ర్వచనం తదిత్థ
మద్వైతదర్శన సముత్థముపాత్తహర్షః, స ప్రాహ శంకర స శంకర ఏవ

ద్ధవ్య ఇత్యాదిశ్రుతేః నిరధిష్ఠానకభ్రమానుపపత్తేః స్తనపానాది ప్రవర్తక జన్మాన్త
రీయ సంస్కారోపలబ్ధేశ్చ భూతనిరాకరణేన. * ఆపోమయః ప్రాణః అన్నమయం
హి సోమ్య మన ఇతి శ్రుత్యా భూతకార్యత్వేనాంగీకృతయోః ప్రాణమనసోః
క్రియాశక్తిజ్ఞానశక్తిప్రధానయో ర్నిరాసః మనోనిరాకరణేన చ మనోవృత్తేః క్షణిక
విజ్ఞానస్య న తావ త్ప్రాణాత్మవాద స్సాధుః సుషుప్తౌ తస్య భోక్తృత్వాదర్శనాత్
నాపి మనఆత్మవాద స్తస్య కరణత్వానుభవాత్ నాపి క్షణికవిజ్ఞానాత్మవాద స్సౌగతా
భిమతకర్తృత్వయో ర్వైయ్యధికరణ్యాపత్తేః యద్వా న గగన మిత్యనేనాకాశస్య
పంచమభూతస్య నిరాసః యద్యపి భూతచతుష్టయతత్త్వవాదినో మతే ఆవరణాభావత్వే
నాభిమతస్య స్థిరస్యాసత ఆకాశస్య దేహానుపాదానత్వం తథాఽపి తస్య సిద్ధాన్తే
భావత్వ దేహోపాదానత్వాద్యభ్యుపగమా త్తత్రాప్యాత్మత్వప్రసక్త్యా తన్నిరాకృతం
ఏవం దేహోపాదానానాంభూతానా మాత్మత్వం నిరాకృత్య తదుపాదానభూతానాం
గన్ధరస రూపస్పర్శశబ్దాఖ్యానాం తద్గుణత్వేన ప్రసిద్ధానాం పంచతన్మాత్రాణా మాత్మ
త్వం నిరాచష్టే న చ తద్గుణావా వాశబ్ద స్తథాశబ్దార్థే ఇదానీం పశ్యామి శృణోమీత్యా
ద్యనుభావా త్ప్రత్యేక మింద్రియాణ్యాత్మేతి కేచిత్ వినిగమకాభావాత్ మిళితానీత్య
పరే తా న్నిరాచష్టే నాపీన్ద్రియాణీతి- ప్రత్యేక మింద్రియాణా మాత్మత్వే యో
ఽహ మస్రాక్షం సోఽహం పశ్యామీతి ప్రత్యభిజ్ఞానుపపత్తి ర్మిళితానాం తథాత్వే ఏకేం
ద్రియనాశే ఆత్మని నాశాపాతః తస్మా దింద్రియాణ్యప్యహం నాపితు తత స్తస్మా
త్సర్వేషాం బాధాత్ యోఽవశిష్ట స్సర్వద్వైతబాధే ఽప్యబాధితః కేవలః కర్తృత్వ
భోక్తృత్వాదివినిర్ముక్తః పర స్సర్వోత్తమ శ్శివ శ్చిదానందో ఽస్తి సోఽహ మస్మి
అవశిష్ట ఇత్యనేన శూన్యమతనిరాసః కర్తా భోక్తా చేతి వైశేషిక తార్కిక ప్రాభాకరా
భోక్తైవేతి సాంఖ్యాశ్చ కేవలపదేన నిరాకృతా శ్శివ ఇత్యనేన వైశేషికాద్యభిమత
మాత్మనః సుఖాదిగుణకత్వం పరాకృతం పరమ ఇత్యనేన నిరతిశయత్వేన పరమపురుషా
ర్థత్వం తస్య బోధితం యద్వా పదార్థశోధనపురస్సరో ఽఖండార్థో ఽత్రోక్తః తత్ర
పృథివ్యాదినిషేధేన త్వంపదార్థ శ్శోధితః కేవలః పరమః శివో యో ఽస్తీతి శోధితః
తత్పదార్థానువాద స్సోఽహ మస్మీత్యఖండార్థః. వ. ౯౯. ఇత్థ మేవంభూత మద్వై
తసాక్షాత్కారా త్సముత్థితం శంకరమునే ర్వచనం శ్రుత్వా సంప్రాప్తహర్ష స్సశిష్య

సాక్షా జ్జాత స్త్వమిత్యహామన్వై మి సమాధిదృష్ట్యా. ౧౦౦. తస్యోపద
ర్శితవత శ్చరణౌ గుహాయా ద్వారేన్యపూజయ దుపేత్య స శంకరార్యః,
ఆచార ఇత్యుపదిదేశ స తత్ర తస్మై గోవిందపాదగురవే స గురు ర్యతీ
నామ్. ౧౦౧ శంకర స్సవినయై రుపచారై రభ్యతోషయ దసౌ గురు
మేనమ్, బ్రహ్మ త ద్విదిత ముప్యపలిప్సు స్సంప్రదాయపరిపాలనబుద్ధ్యా.
౧౦౨. భక్తిపూర్వకృతతత్పరిచర్యాతోషితో ఽధికతరం యతివర్యః,
బ్రహ్మతా ముపదిదేశ చతుర్భి ర్వేదశేఖరవచోభి రముష్మై ౧౦౩.
సాంప్రదాయికపరాశరపుత్రప్రోక్తసూత్రమతగత్యనురోధాత్, శాస్త్ర
గాఢహృదయం హి దయాళోః కృత్స్న మవ్యయ మబుద్ధ సుబుద్ధిః.

నాథః ప్రోవాచ హేశంకర స ప్రసిద్ధ శ్శంకర ఏవ సాక్షా త్త్వం ప్రాదురభూ దిత్యా
హం జానామి కథ మిత్యత ఆహ సమాధిదృష్ట్యేతి. ౧౦౦. తస్యైవ ముక్తవత ఉక్త్వాచ
చరణౌ గుహాయా ద్వారే దర్శితవతో గోవిన్దనాథస్య స శంకరాచార్య స్సమీప మా
గత్య చరణౌ న్యపూజయత్ కిమర్థం న్యపూజయదిత్యత ఆహ సశంకరాచార్యః తత్ర
తేషు యతిషు తస్మిన్ కాలఇతివా గురుచరణపూజన మాచార ఇత్యుపదిదేశ గోవిన్ద
పాదో గురుర్యస్య తస్మైశంకరాచార్యాయ స గోవిన్దనాథ ఉపదిదేశేత్యనుషంగః.
౧౦౧. అసౌ శంకరో వినయసహితై రుపచారై రేనం గోవిన్దనాథం గురు మభ్య
తోషయత్ కిమిచ్ఛ న్నిత్యత ఆహ. తదుపనిషత్ప్రసిద్ధ ముఖం డైకరసం బ్రహ్మాస
మ్యక్ జ్ఞాత ముప్యుపలబ్ధు మిచ్ఛుః నను విదితోపలిప్సాయాం కోహేతు రితి త
త్రాహ:— సంప్రదాయేతి - తద్విజ్ఞానార్థం సగురు మేవాభిగచ్ఛేత్ ఆచార్యవా
న్పురుషో వేదేత్యాది శ్రుత్యుక్త గురూపసదనాదిలక్షణ సంప్రదాయస్యపరిపాలన
బుద్ధ్యేత్యర్థః. స్వాగతా. ౧౦౨. భక్తిపూర్వం కృతాయా తస్య పరిచర్యా
తత్కృతా సేవా తయా ఽధికతరం యథా స్యా త్తథా పరితోషితో యతిశ్రేష్ఠో
గోవిందనాథో వేదానా మృగ్యజుస్సామాథర్వణాఖ్యానాం యాని శిరాంస్యుపని
షద స్తేషాం వచోభిః క్రమేణ ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ అహం బ్రహ్మాస్మి తత్త్వమసి
అయమాత్మా బ్రహ్మేతి చతుర్భి ర్వచనై రముష్మై శ్రీశంకరాయ బ్రహ్మభావ ముపది
దేశ. ౧౦౩. ఏవం గురుణోపదిష్ట స్సకలం విజ్ఞాతవా నిత్యాహ. సంప్రదాయే భవేన
పరాశరపుత్రేణ వ్యాసేన ప్రోక్తేషు. * అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసేత్యాదిసూత్రేషు
యన్మతం బ్రహ్మాద్వైత లక్షణం తస్య గతిః ప్రవృత్తి స్తస్యా అనురోధాత్ దయాళో
రాజ్ఞస్య శాస్త్రే గాఢం యత్ హృదయ మభిప్రాయ స్తత్సర్వ మపి సుబుద్ధి రయం

౧౦౪. వ్యాసః పరాశరసుతః కిల సత్యవత్యాం తస్యాత్మజ శ్శుకమునిః ప్రథితానుభావః, తచ్ఛిష్యతా ముపగతః కిల గౌడపాదో గోవిందనాథ మునిరస్య చ శిష్యభూతః. ౧౦౫ శుశ్రావ తస్య నికటే కిల శాస్త్రజాలం యశ్చాశృణో ద్భుజగసద్మగత స్త్వనంతాత్, శబ్దాంబురాశి మఖిలం సమయం విధాయ యశ్చాఖిలాని భువనాని బిభర్తి మూర్ధ్నా. ౧౦౬. సోఽధిగమ్య చరమాశ్రమ మార్యః పూర్వపుణ్యనిచయై రధిగమ్యమ్, స్థాన మర్చ్య మపి హంసపురోగై రున్నతం ధ్రువ ఇవైత్య చకాశే ౧౦౭ ఘనమూర్తి రతిపాటలశాటీపల్లవేన రురుచే యతిరాజః, వాసరోపరమరక్తపయోదాచ్ఛాదితో హిమగిరే రివ కూటః. ౧౦౮ ఏష ధూర్జటి రబోధమహేభం తన్నిహత్య రుధిరాప్లుతచర్మ, ఉద్యదుష్ణకిరణారుణశాటీపల్లవస్య కపటేన బిభర్తి ౧౦౯ శ్రుతీనా

శ్రీశంకరో విజ్ఞాతవాన్ ౧౦౪ సంప్రదాయబోధనాయ గురుపరంపరాం దర్శయతి. వ్యాసఇతి. సత్యవత్యాం పరాశరమునేః పుత్రో వ్యాస స్తస్య ప్రథితానుభావ శ్శుకముని స్సుత స్తస్య శిష్యతాం ప్రాప్తః గౌడపాదో ఽస్య గోవిందనాథముని శ్శిష్యభూతః-వ. ౧౦౫. తస్య గోవిందనాథమునేః సమీపే శాస్త్రకదంబం శ్రీశంకర శ్శుశ్రావ యశ్చ గోవిందనాథః శేషాలయం గతో భవదీయం శాస్త్రం భూతలే ప్రవర్తయిష్య ఇతి సంకేతం విధాయ శబ్దశాస్త్రసముద్రం శేషా దశృణోత్ యశ్చానంతో నిఖిలాని భువనాని శిరసా ధారయతి. ౧౦౬. ఏవం ప్రాప్తసంన్యాసం శ్రీశంకరం వర్ణయితు ముపక్రమతే. సఇతి. పూర్వపుణ్యసమూహైః ప్రాప్యం సర్వోత్కృష్టం యతిప్రముఖై రప్యర్చ్యమంత్యం సంన్యాసాశ్రమం స ఆర్యః శ్రీశంకరో లబ్ధ్వా తథాభూతం సూర్యప్రముఖై రప్యర్చ్య మున్నతం స్థాన మాగత్య ధ్రువ ఇవ రరాజ-స్వ. ౧౦౭. అత్యంతం పాటలా శ్వేతరక్తా యా శాటీ పటీ తల్లక్షణేన పల్లవేన చ్ఛన్నా ఆచ్ఛాదితా మూర్తి ర్యస్య సయతిరాజో రురుచే శుశుభే తత్ర దృష్టాంత మాహ. వాసరస్య దివసస్యోపరమే ఉపరమా ద్వా రక్తో యో మేఘస్తేన చ్ఛాదితో హిమగిరేః కూటః శృంగమివ. ౧౦౮. యథా స ధూర్జటి శ్శివో గజాసురం నిహత్య రుధిరాప్లుతం తదీయం చర్మ బిభర్తి స్మ తథైవ శంకరో ఽజ్ఞానాత్మకమహాగజం నిహత్యోద్యత్సూర్యవ దరుణశాటీపల్లవస్య వ్యాజేన రుధిరాప్లుతం మహేభస్య చర్మ బిభర్తి. ౧౦౯. బ్రహ్మావిష్ణుశివేభ్యో వ్యతిరేకప్రదర్శనపూర్వకం శ్రీశంకరస్య నిగమప్రతిష్ఠా

మాక్రీడః ప్రథితపరహంసోచితగతి ర్నిజే సత్యే ధామ్ని త్రిజగదతివర్తిన్యభిరతః, అసౌ బ్రహ్మైవాస్మి న్న ఖలు విశయే కింతు కలయే బృహే రర్థం సాక్షా దనుపచరితం కేవలతయా ౧౧౦

మితం పాదే నైవ త్రిభువన మిహైకేన మహసా విశుద్ధం యత్సత్త్వం స్థితిజనిలయేష్వ ప్యనుగతమ్, దశాకారాతీతం స్వమహిమని నిర్వేదరమణం తత స్తం

ద్యత్వం దర్శయతి శ్రుతీనా మిత్యాదినా శ్రుతీనాం మధ్యే ఆసమంతా త్క్రీడా యస్య ప్రథితైః ప్రఖ్యాతైః పరమహంసైః పరమహంస పరివ్రాజకై స్సహోచితా గతి ర్గమనం యస్య నిజే స్వస్వరూపభూతే సత్యే అబాధ్యే ధామ్ని తేజసి త్రిజగదతివర్తిని సర్వ బాధావధిభూతే అభిరత స్సదైవరతో ऽసౌ శ్రీశంకరో బ్రహ్మైవ యతః పరబ్రహ్మాపి 'సర్వే వేదా యత్పద మామనంతీ' త్యాది శ్రుతీనా మాసమంతా త్క్రీడా యస్మి న్ప్రథితానాం పరమహంసానాం తత్త్వవిదా ముచితా మోక్షాఖ్యా గతిః 'బ్రహ్మవిదా ప్నోతి పర' మిత్యాది శ్రుతేః ప్రథితేతి గతే ర్వా విశేషణం స భూమా క్వ ప్రతిష్ఠిత స్స్వే మహిమ్నీతి శ్రుతే రుక్త ధామ్న్యభిరతం హిరణ్యగర్భస్తు నైవంవిధో యత స్తస్యోపవనాదౌ క్రీడా తథా హంసై ర్గతి స్తథా త్రిలోకీపతౌ శ్రయణేన త్రిజగత శ్చతుర్దశభువనాత్మకస్య బ్రహ్మాండస్యాంతర్వర్తిని బాధ్యే స్వీయే జడే లోకే ऽభిరత స్తస్మా దస్మిం శ్రీశంకరే కిల బృహిధాతో రర్థ మనవచ్ఛిన్నబృహత్త్వరూపం సాక్షా దుపచారరహితం కేవలతయా నిర్ణీతతయా కలయే జానామి న తు సందిహే.

ని. 'కేవలః కుహానే ऽపి చ, నపుంసకన్తు నిర్ణీతే వాచ్యవ చ్చైకకృత్స్నయో' రితి మేదినీ- తథా చ- బ్రహ్మవి ద్బ్రహ్మైవ భవతీత్యాదినిగమగతబ్రహ్మశబ్ద ప్రతిపాద్యత్వం శ్రీశంకరస్య నిరుపచారేణేత్యర్థః-శ.౧౧౦. ఏవం 'తద్విష్ణోః పరమం పద' మితి నిగమో ऽపి నిరుపచారేణ శ్రీశంకరే వర్తత ఇత్యాహ. మితమితి ఏతావా నస్య మహిమా-అతో జ్యాయాంశ్చ పూరుషః-పాదో ऽస్య సర్వా భూతాని, అథ యదతః పరో దివో జ్యోతి ర్దీప్యతే విశ్వతః పృష్ఠేష్విత్యాది శ్రుతే రేకేనైవ మహసా జ్యోతీరూపేణ యద్యస్య పాదేనైవ త్రిభువనం మితం మాపితం విష్ణో స్తు పాదద్వయేన త్రిభువనం మాపితం తథా యస్య సత్త్వ మబాధితస్వరూపం స్థిత్యుత్పత్తిలయేష్వప్యనుస్యూతం విష్ణోస్తు సత్త్వం సత్త్వగుణస్థితావేవానుగతం సత్త్వం విశినష్టి-దశాకారాతీతమవస్థాకారాభ్యాం వినిర్ముక్తం విష్ణో స్తు తద్దశభి రాకారై ర్మత్స్యాదిభి రతీతం నభవతి తత స్తస్మా త్స్వమహిమ్ని నిర్వేదేన వైరాగ్యేణ సమ్యగ్బోధేన వా రమణం యస్య తం శ్రీశంకరం వైకుంఠే లక్ష్మ్యా క్రీడతో విష్ణో స్సకాశా త్పరమం విష్ణుసంబంధి వా పరమం పద

త ద్విష్ణోః పరమ పద మాఖ్యాతి నిగమః ౧౧౧. న భూతేష్వాసంగః క్వచన నగవా హావిహారణం న భూత్యా సంసర్గో న పరిచితితా భోగిభి రపి, తదప్యామ్నాయా న్త్రిపురదహనా త్కేవలదశా తురీయం నిర్ద్వంద్వం శివ మతితరాం వర్ణయతి తమ్. ౧౧౨ న ధర్మ స్స్వవర్ణో న పురుషఫలేషు ప్రవణతా నచైవాహోరాత్రస్ఫురదరియుతః పార్థివరథః, అసాహాయ్యే నైవం సతి వితతపుర్యష్టకజయే కథం త న్న బ్రూయా న్నిగమనికురుంబం పరశివమ్ ౧౧౩ దుఃఖాసార దురంతదుష్కృ

మిత్యర్థః ఉక్తనిగమో నిరుపచారేణాఖ్యాతివక్తీత్యర్థః. ౧౧౧. తథా శివపద ప్రవృత్త మపి తస్మిన్ దర్శయతి నేతి ప్రసిద్ధశివస్య భూతప్రేతాదిష్వాసమంతా త్సంగో ఽస్య తు క్వచన కస్మిన్ దేశే కాలే వా భూతేషు ప్రాణిష్వాకాశాదిషు వా సంగ ఆసక్తి ర్నాస్తి ప్రసిద్ధశివస్య గవా వృషేణ విహారణ మస్య తు క్వాపి గవా ఇంద్రియేణ విహారణం నాస్తి తస్య భూత్యా సంసర్గ భస్మనా స్సంబంధః ప్రసిద్ధో ఽస్యతు భూత్యా చైశ్వర్యేణ సంసర్గో నాస్తి తస్య భోగిభి స్సర్పైః పరిచితితా ప్రసిద్ధా ఽస్య తు విషయసంభోగవద్భిః పరిచయో నాస్తి యద్యప్యేవం వైలక్షణ్యం తథా ఽపి శివం శాంత మద్వైతం చతుర్థం మన్యంత ఇతి వేదాంతః కేవలస్య విశుద్ధస్య బ్రహ్మణో దర్శనేన పరమార్థ దృష్ట్యా వా త్రయాణాం స్థూలసూక్ష్మకారణాఖ్యానాం పురాణాం దహనాన్నిర్ద్వంద్వం సుఖదుఃఖాదిద్వంద్వశూన్యం చతుర్థసంజ్ఞం శివం సమ్యక్ తం శంకరం వర్ణయతీత్యర్థః ౧౧౨ యః ప్రసిద్ధ శ్శివో ధనుషాదిసహాకృతః త్రిపురం విజితవాన్ తం యది నిగమసమూహః ప్రతిపాదయతి తర్హి సహాయం వినైవ పుర్యష్టకవిజయకర్తారం శ్రీశంకరం కథం న బ్రూయా దిత్యాహ నేతి. ప్రసిద్ధశివస్య తు సౌవర్ణ స్సువర్ణగిరిమయో ధనుః ని. 'ధర్మో ఽస్త్రీ పుణ్య ఆచార్యే నాధనుర్యమసోమయో' రితి మేదినీ- అస్యతు బ్రాహ్మణాదిశోభనవర్ణసంబంధిధర్మో నాస్తి తస్యతు పురుషో విష్ణు స్స ఏవ ఫలం ఫలకం యస్యేషో ర్బాణస్య తత్ప్రవణతా తదాసక్తతా అస్యతు పురుషాణాం ఫలేషు ఐహికాముష్మికేషు ప్రవణతా నాస్తి తస్యత్వహోరాత్రే స్ఫురతా వరీ చంద్రసూర్యాతాభ్యాం చక్రరూపేణ స్థితాభ్యాం యుక్తః పృథివీమయో రథో ఽస్యత్వహో రాత్రం స్ఫురంతో ఽహంకారాదిలక్షణా అరయ స్తై ర్యుతః పార్థివో దేహలక్షణో రథో నచైవాస్తి తథాచైవం ప్రకారేణ సహాయవర్జితేన యేన విస్తృతం యత్పుర్యష్టకం తస్యప్రాణపంచకకర్మేంద్రియపంచకజ్ఞానేంద్రియపంచకాంతఃకరణచతుష్టయావిద్యాకామకర్మవాసనాలక్షణస్య జయే సతి తం శ్రీశంకరాఖ్యం పరశివం వేదసమూహాః కథం న ప్రతిపాదయేదిత్యర్థః. ౧౧౩. అథ తస్య పరమహంసత్వం బహుధా వర్ణ

తఘునాం దుస్సంసృతిప్రావృషం దుర్వారా మిహ దారుణాం పరిహార
న్దూరా దుదారాశయః, ఉచ్చండప్రతి పక్షపండిత యశోనాళీకనాళాం
కుర గ్రాసో హంసకులావతంసపదభా క్సన్మానసే క్రీడతి ౧౧౪. క్షీరం
బ్రహ్మజగచ్చ నీర ముభయం తద్యోగ మభ్యాగతం దుర్భేదం త్వితరే
తరం చిరతరం సమ్యగ్విభక్తీకృతమ్, యేనాశేషవిశేషదోషలహరీ మా
నేదుషీం శేముషీం సో ఽయం శీలవతాం పునాతి పరమో హంసో ద్వి
జాత్యగ్రణీః ౧౧౫ నీరక్షీరనయేన తథ్యవితథే సంపండితే పండితై ర్దు
ర్బోధే సకలై ర్వివేచయతి యః శ్రీశంక రాఖ్యో మునిః, హంసో ఽయం

యతి. దుఃఖాన్యేవాసారో వేగవృష్టి ర్యస్యాం దురంతాని దుష్కృతాని పాపా
న్యేవ మేఘా యస్యాం దుఃఖాసారా చాసౌ దురంతదుష్కృతఘనా చ తా మిహ
లోకే దుర్వారాం దారుణాం దుస్సంసృతిలక్షణాం ప్రావృషం వర్షఋతుం దూరా
దేవ పరిహరన్ హంసకులశిరోభూషణపదభాక్ సతాం హృది మానససరోవరస్థానీయే
క్రీడతీతి సంబంధః శుద్ధే స్వహృదీతి వా తం విశినష్టి ఉదారాశయః పునశ్చ
ఉచ్చండా యే ప్రతిపక్షపండితా స్తేషాం యశ ఏవ నాళీకస్యాబ్జఖండస్య నాళానా న్దం
డానా మంకురః గ్రాసో యస్య సః ని 'నాళీక శ్శరశల్యాబ్జేష్వబ్జఖండే నపుంసకే, నాళో
నాళం పద్మదండే' ఇతి మేదినీ-శా. ౧౧౪. క్షీరనీరయో ర్బ్రహ్మజగతో ర్వివేచకత్వా
దస్యాయం పరమహంస ఇత్యాహ క్షీరం దుగ్ధం పరమానందఘనం బ్రహ్మ జగత్పున
ర్నీర మానందవర్జితం దుఃఖాత్మకం తదుభయం యోగం పరస్పరతాదాత్మ్యం ప్రాప్తం-
పునశ్చేతరేతరం భేత్తుం విలక్షణీకర్తుం దుర్ఘటం యేన, సమ్యక్ విభక్తీకృతం సో ఽయం
ద్విజాతీనాం ద్విజానా మగ్రణీః పరమహంసః శ్రీశంకరో ఽశేషాయే విశేషేణ దోషా
ఉత్కృష్టదోషా రాగద్వేషాదయ స్తేషాం లహరీ మానేదుషీ మానమంతా స్సేవితవతీం
శేముషీం శీలవతాం బుద్ధిం పునాతి పక్షే ద్విజాతయః పక్షిణః ౧౧౫. శ్రీశంకరస్య
పరమహంసత్వం ప్రకారాంతరేణ ప్రతిపాదయతి నీరక్షీరనయేన జలదుగ్ధే యథా
సమ్మిశ్రితే తద్రీత్యా తథ్యం బ్రహ్మ వితథం మిథ్యాభూత జ్ఞానాదితే సమ్య
క్పరిశితే తాదాత్మ్యం ప్రాప్తే సమస్తైః పండితై రితరపక్షిస్థానీయై రిదం తథ్య మిదం
వితథ మితి బోద్ధుం బోధయితుం చ దుర్ఘటే యః శ్రీశంకరాఖ్యో ముని ర్వివేచ
యతి వివిచ్య స్థాపయతి సో ఽయం వివేచకత్వా త్పరమో హంసో ఽస్తు యే పున
'రిహావివేచనే ఽశక్తాః సర్వే స్థితాం స్తాన్ బృంహాత్ శ్లేష్మజనితరోగవిశేష స్థానీయ
రాగాదే ర్హేతో ర్నింబఫలస్థానీయవిషయసంభోగైకరసికా స్తాన్ అయూన్ కాకాన్

పరమో ఽస్తు రయే పున రివాశికర్తా స్సమస్తాస్థితా జృంభా న్నిమ్నఫలాశి నై కరసికా కాకా నమూ న్నన్మహే ౧౧౬. దృష్టిం యః ప్రగుణీక రోతి తమసా బాహ్యేన మందీకృతాం నాలీకప్రియతాం ప్రయాతి భ జతే మిత్రత్వ మవ్యాహతమ్, విశ్వస్యోపకృతే ర్విలుంపతి సుహృచ్చక్ర స్య చార్తిం ఘనాం హంస స్సో ఽయ మభివ్యనక్తి మహతాం జిజ్ఞాస్య మర్థం ముహుః ౧౧౭ హంసభావమధిగత్యసుధీంద్రే తం సమర్చతిచ సం సృతి ముక్త్యై, సంచచాల కథయన్నివ మేఘ శ్చంచలా చపలతాం విష యేషు ౧౧౮ ఏష న స్పృశతి నిష్ఠురపాదై స్తత్తు తిష్ఠతు వితీర్ణ మవ న్యై, అస్మదీయ మపి పుష్ప మనైషీ దిత్యరోధి నళినీపతి రబ్దైః ౧౧౯.

మన్మహే జానీమః ౧౧౬ ప్రకారాంతరేణాపి హంసత్వమాహ. దృష్టిమితి. హంసః సూర్యో బాహ్యేన తమసా మందీకృతాం దృష్టిం ప్రగుణీకరోతి ప్రకృష్టాం త మోనివారణే నాపావృతాం కరోతి అయంతు అబాహ్యేనాంతరేణాత్మనో బాహ్యేన వా ఽజ్ఞానలక్షణేన తమసా మందీకృతా మాత్మదృష్టిం ప్రగుణీకరోతి ప్రకృష్టగుణ యుక్తాం యథా భూతాత్మదర్శనయోగ్యాం కరోతి స తు కమలప్రియతాం ప్రయాతి అయంతు అలీకభూతవిషయాది ప్రియతాం న ప్రయాతి స ఉపకారాయ జగతో మిత్రత్వ మవ్యాహతం భజతే తథా ఽయ మపి పరోపకారాయ సర్వస్యావ్యాహతం మిత్రత్వం భజతే స సుహృదశ్చక్రస్య శ్చక్రవాకస్య ఘనీభూతాం రాత్రిప్రయుక్తాం ప్రియా విరహప్రజనితాం పీడాం విలుంపతి నాశయతి తథా ఽయ మపి సుహృదాం సమూహస్య ఘనీభూతాం సంసృతిలక్షణా మార్తిం విలుంపతి సజ్ఞాతు మిష్టం ఘటపటా దిరూప మర్థం ముహు రభివ్యనక్తి ప్రకాశయతి తథా సో ఽయ మపి మహతాం విశు ద్ధచేతసాం ముముక్షూణాం జిజ్ఞాస్యం పరమార్థభూతం బ్రహ్మైక్యలక్షణ మర్థం ముహు రభివ్యనక్తి. ౧౧౭. సుధీంద్రే శ్రీశంకరే హంసభావం యతిత్వ మధిగత్య సంసృతిము క్త్యర్థం తం హంసం పరమాత్మానం సమర్చతి సతి విషయేషు విద్యుద్వచ్చపలతాం కథయ న్నివ మేఘః సంచచాల-స్వా. ౧౧౮. మేఘకర్తృకాదిత్యరోధనస్య హేతు ముత్ప్రే క్షతే. ఏష సూర్యో నో ఽస్మా న్మేఘా న్నిష్ఠురపాదైః పరుషకిరణైః స్పృశతి తత్ స్పర్శనం తు తిష్ఠతు పరం భూమ్యై వితీర్ణం దత్త మస్మదీయపుష్పం మేఘపుష్ప మభ్రాంబ్వప్యనైషీ దపనీతవా నితి విచార్య కమలినీపతి రబ్దై రరోధి కమిలినీపతి రిత్య నేనాస్మద్భార్యాదుఃఖదాతృ రవిరోధనేన తద్భార్యాయాః కమలిన్యాః దుఃఖం ప్రదేయ మితిధ్వనితం. స్వా. ౧౧౯. కించ మేఘనిచయే క్షణమాత్రం లబ్ధ్వా శ్రీ

వారివాహనివహే క్షణలక్ష్మీ ర్రరోచత కిలాచిరరోచిః, అంతరంగగత
బోధకలేవ వ్యాపృతస్య విదుషో విషయేషు ౧౨౦ కిన్ను విష్ణుపదసం
శ్రయతో ఽబ్దా బ్రహ్మతా ముపదిశంతి సుహృద్భ్యః, యం నిశమ్య
నిఖిలా స్స్వన మేషాం బిభ్రతి స్మ కిల నిర్భరమోదాన్. ౧౨౧ దేవ
రాజ మపి మాం న యజంతి జ్ఞానగర్వభరితా యతయో ఽమీ, ఇత్య
మర్షవశగేన పయోదస్యందనేన ధను రావిరకారి ౧౨౨ ఆవవుః కుట
జకందళబాణా స్ఫీతరేణుకలితా వనవాత్యాః, సత్త్వమధ్యమతమోగుణ
మిశ్రా మాయికా ఇవ జగత్సు విలాసాః ౧౨౩. బభ్రము స్తిమిరస
చ్ఛవిగాత్రా శ్చిత్రకార్ముకభృతః ఖరఘోషాః, ధ్యానయజ్ఞమథనాయ
యతీనాం విద్యుదుజ్జ్వలదృశో ఘనదైత్యాః ౧౨౪ ఉత్ససర్జు రసకృ
జ్జలధారాం వారిదా గగనధామ పిధాయ, శంకరో హృదయమాత్మని

ర్యస్యాః సా ఽచిరరోచిః క్షణప్రభా విద్యు దరోచత యథా విషయేషు వ్యాపృతస్య
విదుషో ఽంతఃకరణగతా జ్ఞానకలా శోభతే తద్వత్ ౧౨౦ మేఘా విష్ణుపదసంశ్రయా
త్సుహృద్భ్యః కిం బ్రహ్మతా ముపదిశంతి ను ఇత్యతర్కి యద్యస్మా దేషా మబ్దానాం
స్వనం నాదం శ్రుత్వా నిఖిలాః సర్వే నిర్భరమోదాన్ బిభ్రతి స్మ కిలేతి ప్రసిద్ధమ్
౧౨౧. జ్ఞానగర్వేణ భరితా ఽతిశయితా అమీ యతయో దేవరాజ మపి మాం న
యజంతీత్యమర్షవశగేన పయోదో జలద ఏవ స్యందనో రథో యస్య తేన దేవరాజే
నేదం ధను రావిష్కృతం. ౧౨౨ కుటజో గిరిమల్లికా ని 'కుటజ శ్శక్రో వత్సకో
గిరిమల్లికే'త్యమరః - కందళం నవాంకురః. ని. 'కన్దళం తు కపాలే స్యా దుపరాగే
నవాంకురే' ఇతివిశ్వప్రకాశః బాణా నీలీ ఝింటీ. ని నీలీ ఝింటీ ద్వయో ర్బాణే'త్య
మరః తథాచ కుటజానాం నవాంకురై ర్బాణానాం విశాలరేణుభి శ్చ కలితా వ్యా
ప్తా వనవాత్యా వనసమ్బంధివాయుసమూహా స్సత్త్వరజ స్తమోగుణై ర్మిశ్రితా జగత్సు
మాయికా విలాసాః పరిణామా ఇవావవుః ప్రచలితాః ౧౨౩ తిమిరేణ తమసా
సమానా చ్ఛవిః కాంతి ర్యస్య తథాభూతం గాత్రం శరీరం యేషాం తే చిత్రా నింద్ర
చాపలక్షణా న్కార్ముకాన్ ధనూంషి బిభ్రతీతి తథా ఖరో నిష్ఠురో గర్జనలక్షణో
ఘోషో యేషాం తే విద్యుల్లక్షణా న్యుజ్జ్వలాని దృశో నేత్రాణి యేషాం తే మేఘల
క్షణా దైత్యా యతీనాం ధ్యానలక్షణస్య యజ్ఞస్య మథనాయ బభ్రముః ౧౨౪.
ఏవంభూతా వారిదా ఆకాశధామావృత్య జలధారా ముహు రుత్ససర్జు స్సమ్యక్
తత్యజుః తస్మి న్కాలే శ్రీశంకరః కిమకృతవా నిత్యపేక్షాయామాహ:— శ్రీశం

కృత్వా సంజహార సకలేంద్రియవృత్తీః ౧౨౫ శనై స్సాంత్వాలాపై స్సనయ ముపనీతోపనిషదాం చిరాయాత్తం త్యక్త్వా సహజ మభిమానం దృఢతరమ్,తమేత్య ప్రేయాంసం సపది పరహంసం పున రసా వధీగా సంస్పృష్టం క్వను సపది తద్ధీ ర్లయ మగాత్ ౧౨౬ న సూర్యో నైవేందుః స్ఫురతి న చ తారాతతి రియం కుతో విద్యుల్లేఖా కియదిహ కృశానో ర్విలసితమ్, న విద్మో రోదస్యా న చ సమయ మస్మి న్న జలదే చిదాకాశే సాంద్రస్వసుఖరసవర్ష ణ్యవిరతమ్ ౧౨౭ కిమాదేయం హేయం కిమితి సహజానందజలధా వతిస్వచ్ఛే తుచ్ఛీకృతసకలమాయే పరశివే, తదే

కరోఽంతఃకరణ మాత్మని కృత్వా సమస్తేంద్రియవృత్తీ స్సమ్యగుపసంహృతవాక్ ౧౨౫. ఏవం నిరుద్ధాంతఃకరణాదే స్తస్య బుద్ధి ర్లయ మవాపేత్యాహ -నయైర్వ్యాససూత్రైః సహితం యథా స్యా త్తథోపనిషదాం శనైః సాంత్వాలాపై రవ్యర్థమధురాభాషణై రుపనీతా సమీపం ప్రాపితా చిరకాల మారభ్యాత్తం స్వీకృతం సహజమనాదిసిద్ధం దృఢతర మభిమానం త్యక్త్వా తత్క్షణ మేవ తం శ్రుత్యాదిప్రసిద్ధం పరమప్రేమాస్పదం పరమహంసం పరమాత్మానం ప్రాప్య పున రసౌ తస్య బుద్ధి స్సంస్పృష్టమధీరా క్వచి దపి తత్క్షణ మేవ లయ మగాత్ యథా కాచి త్స్వానినీ సమీపస్థానాం సఖీనాం యుక్తిసహితం యథాభవే త్తథా సాన్త్వాలాపై రనునయవాక్యైః కాంతసమీపం నీతా చిరాయాత్తం స్వాభావికం దృఢతర మభిమానం విహాయ సపది సముత్కృష్టం తం ప్రేయాంసం కాంతం ప్రాప్య పున రసౌ సంస్పృష్టమధీరా కస్మింశ్చిదంగే సపది లయ మాప్నోతి తథేత్యర్థః అత్ర ప్రస్తుతవృత్తాంతే వర్ణమానే విశేషణసామాన్యబలా దప్రస్తుతవృత్తాంతే వర్ణ్యమానే విశేషణ సామాన్యబలా దప్రస్తుతవృత్తాంతస్యాపి పరిస్ఫురణా త్సమాసోక్తి రలంకారః. * సమాసోక్తిః పరిస్ఫూర్తిః ప్రస్తుతేఽప్రస్తుతస్య చే దిత్యుక్తేః - శిఖరిణీవృత్తమ్. ౧౨౬. యత్ర సూర్యాదీనామపి స్ఫురణం న సంభవతి తత్ర బుద్ధిస్ఫురణస్య కా ప్రత్యాశేత్యాశయేనాహ:——నేతి కృశాను రగ్నిః రోదస్యా ద్యావాభూమ్యా అవిరతం సతతం ఘనీభూతస్వసుఖరసవిగ్రహే చిదాకాశే సూర్యాదయో న స్ఫురంతీత్యర్థః. తథాచ శ్రుతిః. 'న తత్ర సూర్యో భాతి న చంద్రతారకం నేమా విద్యుతో భాంతి కుతోఽయ మగ్ని' రిత్యాద్యాః. ౧౨౭ కించ సహజానందసముద్రేఽతిస్వచ్ఛేఽతఏవ తుచ్ఛీకృతా సకలా సకార్యా మాయా యస్మిన్ పున శ్చ స్వమహిమని విస్మాపనపదే స్వత స్సత్యే నతు కార్యాపేక్షయా మృదాదివత్సత్యే పరమే రహస్యత్యంతం గుహ్యే తదేతస్మి

తస్మి న్నేవ స్వమహిమని విస్మాపనపదే స్వత స్సత్యే రహసి పరమే సోఽకృత కృతీ. ౧౨౮. ప్రాప విష్ణుపదభాగపి మేఘః ప్రావృడాగమనతో మలినత్వమ్, విద్యుదుజ్జ్వలరుచాఽనుసృత శ్చ కోఽధ్యవస్యపి భజే న్న విరాగమ్ ౧౨౯ ఆశయే కలుషితే సలిలానాం మానసోత్కహృదయాః కలహంసాః, కోఽన్యథాభవతి జీవనలిప్సు ర్న్యాశ్రయే భజతి మానసచింతామ్ ౧౩౦. అభ్ర వర్త్మని పరిభ్రమ మిచ్ఛం చ్ఛుభ్రదీధితి రదభ్రపయోదే, న ప్రకాశన మవాప కలావాన్ కశ్చకాస్తి మలినాంబరవాసి ౧౩౧ చాతకావళి రనల్పపిపాసా ప్రాప తృప్తి ముదకస్య చిరాయ, ప్రాప్నుయా దమృత మప్యభివాంఛ న్కాలతో బత ఘనాశ్రయకారీ ౧౩౨ ఇత్యుదీర్ణజలవాహవినీలే స్ఫీతవాతపరిధూతతమాలే, ప్రాణభృత్ప్రచరణప్రతికూలే నీడనీలఘనశాలినికాలే. ౧౩౩ అగ్రహారశతసంభృతశోభేఽనుగ్రహాత్తురగ స్స

న్నేవ ప్రత్యగభిన్నే పరశివే సః కృతీ శ్రీశంకరః కిమాదేయం హేయం చ కిమితి నిత్య మకృత్త్వైవ మనుసంధానం సదైవకృతవాన్ ౧౨౮ పునః వర్షర్తుం వర్ణయతి. విష్ణుపదభాగపి విద్యుదుజ్జ్వలకాన్త్యా ఽనుసృత శ్చ మేఘః ప్రావృడాగమనతో మలినత్వం ప్రాప్తతో ఽధ్యవస్యపి భూమావపి విరాగం కో న భజే దపి తు సర్వో ఽపి వైరాగ్య మాప్నుయా దేవ-స్వా. ౧౨౯. సలిలానాం జలానా మాశయే కలుషితే సతి మానససరోవరం ప్రత్యుత్క ముత్కంఠితం హృదయం యేషాం తథా భూతాః కలహంసా అభవన్ ఆశ్రయే ఽన్యథా భవతి సతి కో జీవనలిప్సు ర్మానసచిన్తాం న భజతి కింతు సర్వో ఽపి భజత్యేవ. ౧౩౦. అనల్పా జలదా యస్మిన్ తథాభూతే వ్యోమమార్గే పరిభ్రమ మిచ్ఛన్ శుభ్రాంశు శ్చంద్రః కలావాన్ షోడశకలాపూర్ణో యతో మలినాకాశవాసీ తస్మా త్ప్రకాశనం న ప్రాప్తవాన్ శుభ్రకాంతిః సకలకల్యాణసంపన్నో ఽపి. మలినవసన శ్చే త్కః ప్రకాశతే న కో ఽపీత్యర్థః. ౧౩౧. అనల్పా పిపాసా జలపానేచ్ఛా యస్యాః సా చాతకానాం పఙ్క్తి శ్చిరం జలస్య తృప్తి మవాప ఘనం దృఢ మాశ్రయం కరోతీతి తథా ఽమృత మప్యభివాంఛ న్కాలా త్ప్రాప్నుయాత్ బత ప్రసిద్ధం ౧౩౨ ఇత్యే వం ప్రకారేణోక్తైః పయోదై ర్విశేషేణ నీలే స్ఫీతేన విశాలేన వాయునా పరికంపితాని తమాలా వృక్షవిశేషా యస్మిన్ ప్రాణినాం విచరణే ప్రతికూలే నిబిడనీలఘనై ర్యుక్తే వర్షాకాలే. ౧౩౩. అగ్రహారాణాం బ్రాహ్మణగ్రామాణాం శతేన సంభృతా శోభా యస్మిన్ తథాభూతే వర్షాకాలే సఖిభి రుపాస్యౌ చరణౌ యస్య తథాభూతం

మహాత్మా, అధ్యువాస తట మిందుభవాయా స్సుధ్యుపాస్యచరణం
గురు మర్చ్య ॥ ౧౩౪ ॥ తత్ర సమర్త్యగణ మస్తమితాశం హాస్తి
హాస్తపృథులోదకధారాః, ముంచతి స్మ సముదంచితవిద్యుత్పంచరాత్ర
మహిశత్రు రజస్రమ్ ॥ ౧౩౫ ॥ తీరభూరుహతతీ రపకర్ష న్నగ్రహార
నికరై స్సహపూరః, ఆయయా వధిక ఘోషమనల్పః కల్పవార్ధిలహరీవ
తటిన్యాః ॥ ౧౩౬ ॥ ఘోషవారిఘరభీరునరాణాం ఘోష మేష
కలుషం స నిశమ్య, దైశికం ధ్రువసమాధివిధానం వీక్ష్య చ
క్షణమథా దవివక్షుః ॥ ౧౩౭ ॥ సో ఽభిమంత్ర్య కరకం త్వర
మాణ స్తత్ప్రవాహపురతః ప్రణిధాయ, కృత్స్న మత్ర సమవే
శయ దంభః కుంభసంభవ ఇవ స్వకరే ఽబ్ధిమ్ ॥ ౧౩౮ ॥ త న్నిశమ్య
నిఖిలై రపి లోకై రుత్థితో ఽస్య గురు రుక్త ముదంతమ్, యోగ
సిద్ధి మచిరా దయ మాపే త్యభ్యపద్యతతరాం పరితోషమ్ ॥ ౧౩౯ ॥

గురుం సమ్యక్ ప్రాజయన్ సుఖేన గ్రహో విషయలక్షణమాశ్లేభ్యః స్తంభనం యే
షాం తథాభూతా అక్షలక్షణా అశ్వా యస్య స నిగృహీతసర్వకరణో మహాత్మాఽ క్షుద్ర
స్వభావ ఇందుభవసంజ్ఞికాయా నద్యా స్తట మధ్యువాస నివాసం కృతవానితి ద్వయో
రర్థః. ౧౩౪ తత్ర సమర్త్యగణ మస్తమితాశం చ యథా స్యా త్తథా ఽహి శత్రు
ర్వృత్రారి రింద్ర స్సముదంచితా సముల్లసంతీ విద్యు ద్యస్మిం స్తత్పంచరాత్ర మజ
స్రం హాస్తి శుండావత్ పృథులా విశాలా జలధారా ముంచతి స్మ. ౧౩౫. అథానం
తరం తీరభూరుహాణాం తతీ రగ్రహారసమూహై స్సహ తత్సహితా స్తీరస్థవృక్షపఙ్క్తీ
రాకర్షం స్తటిన్యా నద్యా అనల్పః పూరో జలప్రవాహః ప్రళయసముద్రప్రవాహవ
దధికం నాద మాయయా ప్రాప ౧౩౬. సఏష శ్రీశంకరో ఘోషసహితజలఝరీభ్యో
భీరూణాం నరాణాం కలుషం ఘోషం శ్రుత్వా ఉపదేష్టారం శ్రీగోవిందనాథం ధ్రువం
నిశ్చలం సమాధే ర్విధానం యస్య ధ్రువస్య సమాధేరితివా తథాభూతం వీక్ష్య చ క్షణ
మాత్రం కథనేచ్ఛారహిత స్తూష్ణీ మభూత్. ౧౩౭. పశ్చాత్ స శ్రీశంకర స్త్వరమాణః
కరకం కుంభ మభిమంత్ర్య సహాసౌ ప్రవాహశ్చ తస్యాః ప్రవాహ ఇతివా తస్యాగ్రే
ప్రస్థాప్యాత్ర కరకే సర్వం జలం ప్రవేశయత్ అగస్త్యో యథాసముద్రం స్వహస్త
ఆవేశయ త్తథేత్యర్థః. ౧౩౮ త ముదన్తం వృత్తాన్తం నిఖిలై రపి లోకై రుక్తం
సమాధితోవ్యుత్థితో ఽస్య శ్రీశంకరస్య గురు శ్శ్రుత్వా ఽచిరా చ్ఛీఘ్ర మేవాయం యో
గసిద్ధి మవాపేతి పరితోష మభ్యపద్యతతరా మతిశయేన పరితోషం ప్రాప్తవా నిత్య

ఛాత్రముఖ్య మము మాహ కియద్భి ర్వాసరై ర్గతఘనే గగనే సః,
పశ్య సౌమ్య శరదా విమలం ఖం విద్యయేవ విశదం పరతత్త్వమ్ ౧౪౦.
వారిదా యతి వరా శ్చ సువాగ్భి ర్ధారయా సదుపదేశగిరాచ, ఓషధీ
రనుచరాం శ్చ కృతార్థీ కృత్య సంప్రతిహి యాంతి యథేచ్ఛమ్ ౧౪౧
శీతదీధితి రసౌ జలముగ్భి ర్ముక్తపద్ధతి రితి స్ఫుటకాంతిః, భాత తత్త్వ
విదుషా మివ బోధో మాయికావరణనిర్గమశుభ్రః ౧౪౨. వారివాహా
నివహే ప్రతియాతే భాంతిభాని శుచిభాని శుభాని, మత్సరాదివిగమే
సతి మైత్రీ పూర్వకా ఇవ గుణాః పరిశుద్ధాః ౧౪౩ మత్స్యకచ్ఛ
పమయీ ధృతచక్రా గర్భవర్తి భువనా నళినాఢ్యా, శ్రీయుతా ఉదన్వత
టినీ పరహంసై స్సేవ్యతే మధురిపో రివ మూర్తిః ౧౪౪ నీరదా
స్సుచిరసంభృత మేతే జీవనం ద్విజగణాయ వితీర్య, త్యక్తవిద్యుద

ర్థః. ౧౩౯. కియద్భి ర్దివసై ర్గతఘనే గగనే సతి శిష్యాగ్ర్య మముం శ్రీశంకరం సః
గురు రాహ, య దువాచ తదాహ.—హే సౌమ్య ప్రియదర్శన శరత్కాలేన విమలం
గగనం పశ్య తత్ర దృష్టాంతః యథా బ్రహ్మవిద్యయా విశద మనవచ్ఛిన్నం బ్రహ్మా
త్మైక్య లక్షణం తత్త్వం తద్వత్ ౧౪౦ జలదా స్స్వజలస్య ధారయా ఓషధీః కృతా
ర్థీకృత్య యతివరా శ్చ సదుపదేశవాచా పున రనుచరాం శ్చ కృతార్థీకృత్య సంప్రతి
యథేచ్ఛంగచ్ఛంతి.౧౪౧. అసౌ శీతదీధితి శ్చంద్రో జలముగ్భి ర్మేఘై ర్ముక్త ఆకాశ
మార్గో యస్య సః అతిస్ఫుటకాంతి ర్భాతి మాయికస్యావరణస్య నిర్గమేన శుభ్రః
శుద్ధ స్తత్త్వ విదాం బోధో యథా ప్రకాశతే తద్వత్. ౧౪౨. వారివాహానాం
మేఘానాం నివహే సమూహే ప్రతియాతే సతి శుచిభాని శుద్ధప్రభాణి శుభాని
భాని నక్షత్రాణి భాంతి యథా రాగద్వేషాదివిగమే సతి మైత్రీపూర్వకాగుణాః కరు
ణాముదితాదయః పరిశుద్ధాః ప్రకాశంతే తద్వత్ ౧౪౩ మత్స్యకచ్ఛపమయీ
పున శ్చ ధృతం చక్రం సుదర్శనాఖ్యం యయా గర్భవర్తీని చతుర్దశభువనాని
యస్యాః నళినైః కమలై రాఢ్యా లక్ష్మ్యా సంయుతా మధురిపో ర్విష్ణో ర్మూర్తి ర్యథా
పరహంసైః పరమహంసపరివ్రాజకై ర్యతిభిః సేవ్యతే తద్వత్ అద్య మత్స్యాదిప్రచు
రా ధృతాని చక్రాణి పుటభేదా యయా గర్భవర్తీని భువనాని జలాని యస్యాః
కమలై రాఢ్యా శోభాయుక్తా తటినీ ఇయం నదీ పరహంసై రుత్కృష్టై ర్హంసాఖ్య
పక్షిభిః పరమహంసై రితి వా. ౧౪౪. ఏతే జలదా స్సుచిరసంభృతం జీవనం జలం
ద్విజానాం బ్రాహ్మణాదీనాం పక్షిణాంచ గణాయ వితీర్య దత్వా త్యక్త్వా విద్యుల్లక్షణా

బలాః పరిశుద్ధాః ప్రవ్రజంతి ఘనవీథిగృహేభ్యః. ౧౮౫. చంద్రికాభసితచర్చితగాత్ర శ్చంద్రమండలకమండలుశోభి, బంధుజీవకుసుమోత్కరశాటీసంవృతో యతి రివాయ మనేహా ౧౮౬ హంసః సంగతిలసద్విరజస్కం శోభవర్జిత మపస్నాతపంకమ్, వారి సారసమతీవగభీరం తావకం మన ఇవ ప్రతిభాతి ౧౮౭ శారదాంబుధరజాలపరీతం భ్రాజతే గగన ముజ్జ్వలభాను, లిప్తచందనరజస్సముదంచత్కౌస్తుభం మురరిపో రివ వక్షః ౧౮౮ పంకజాని సముదూఢహారిణి ప్రోద్గతాని వికచాని కనంతి, సౌమ్యయోగకలయేవ విఫుల్లాన్యున్ముఖాని హృదయాని మునీనామ్ ౧౮౯. రేణుభస్మకలితై ర్దళశాటీ

అబలాంగనా యైః పరిశుద్ధా ఆసమంతా చ్ఛుభ్రా మేఘవీథిలక్షణేభ్యో గృహేభ్యః ప్రవ్రజంతి ప్రసరంతి పక్షే నీరదా నిర్గతదంతా జరాం ప్రాప్తా ఏతే చిరసంభృతం చిరపర్యంతం సంచితం జీవనం ధనధాన్యాది బ్రాహ్మణగణాయ ప్రదత్వా త్యక్త్వా విద్యుదివాతిచంచలా అబలా యైః యతః పరిశుద్ధాంతఃకరణాః ఘనీభూతా వీథయో యేషు తేభ్యో గృహేభ్యః ప్రవ్రజంతి సంన్యస్య గచ్ఛంతీత్యర్థః. ౧౮౫. భస్మలిప్తగాత్రః కమండలుశోభీ కషాయవస్త్రసంవృతో యథా యతి స్తద్వ దయ మనేహాః శరత్కాలః చంద్రజ్యోత్స్నాలక్షణేన భస్మనా చర్చితం లిప్తం గాత్రం శరీరం యస్య చంద్రమండలలక్షణేన కమండలునా శోభా ఉస్యాస్తీతి తథా బంధూకపుష్పసమూహలక్షణయా శాట్యా సంవృత ఇత్యర్థః ౧౮౬. వారి సారసం సరస్సంబంధి జలం తావకం త్వదీయం మన ఇవ ప్రతిభాతి హంసాఖ్య పక్షిసంగేన విలసచ్చ తద్విగతపాంసుకం చ పక్షే పరమహంసానాం సంగేన విలస చ్చ తత్ విగతరజోగుణం చ నిరస్తకర్దమం పక్షే నిరస్త పాపమలం శుద్ధ మితి యావ దన్యత్సమానం ౧౮౭. శరత్కాలికానాం జలధరాణాం జాలై ర్వ్యాప్తం మేఘావరణవినిర్ముక్తత్వా దుజ్జ్వలో భాను ర్యస్మిన్ తథాభూతం వ్యోమ శోభతే తత్ర దృష్టాంతః లిప్తాని చందనరజాంసి యస్మిన్ సముదంచన్ సంస్ఫురన్ కౌస్తుభాఖ్యో మణి ర్యస్మిన్ తథావిధం మురరిపోః శ్రీవిష్ణోర్వక్ష ఇవేత్యర్థః ౧౮౮ హే సౌమ్య యోగకలయా ఊర్ధ్వముఖాని ప్రఫుల్లాని సమ్యగూఢ ఆరూఢో హారి ర్విష్ణు ర్యేషు తాని ప్రకర్షేణోద్గతాని ఊర్ధ్వతాం ప్రాప్తాని మునీనాం హృదయాని కమలాని యథా కనంతి ప్రకాశంతే తథా ప్రోద్గతాని ప్రకచాని వికాసం ప్రాప్తాని సమ్యగూఢా హారయ స్సూర్యాంశవో యేషు తాని పంకజాని కనంతీత్యర్థః ౧౮౯. రేణులక్షణేన భస్మనా శోభితైః పత్రలక్షణయా శాట్యా

బలాః పరిశుద్ధాః ప్రవ్రజంతి ఘనవీథిగృహేభ్యః ॥౧౭॥ చంద్రికా
భసితచర్చితగాత్రశ్చంద్రమండలకమండలుశోభి, బంధుజీవకుసుమో
త్కరశాటీసంవృతో యతి రివాయ మనేహా ॥౧౮॥ హంసః సం
గతిలసద్విరజస్కం శోభవర్జిత మపాస్తతపంకమ్, వారి సారసమ
తీవగంరం పావకం మన ఇవ ప్రతిభాతి ॥౧౯॥ శారదాంబుధ
రజాలపరీతం భ్రాజతే గగన ముజ్జ్వలభాను, లిప్తచందనరజస్సము
దంచత్కౌస్తుభం మురరిపో రివ వక్షః ॥౨౦॥ పంకజాని సముదూఢ
హారిణి ప్రోద్గతాని వికచాని కనంతి, సౌమ్యయోగకలయేవ విఫుల్లా
న్యూర్ధ్వముఖాని హృదయాని మునీనామ్ ॥౨౧॥ రేణుభస్మకలితై ర్దళశాటీ

అబలాంగనా ద్యైః పరిశుద్ధా ఆసమంతా చ్ఛుభ్రా మేఘవీథిలక్షణేభ్యో గృహేభ్యః ప్రవ్రజంతి ప్రయాంతి పక్షే నీరదా నిర్గతదంతా జరాం ప్రాప్తా ఏతే చిరసంభృతం చిరపర్యంతం సంచితం జీవనం ధనధాన్యాది బ్రాహ్మణగణాయ ప్రదత్వా త్యక్త్వా విద్యుదివాతిచంచలా అబలాద్యైః యతః పరిశుద్ధాంతఃకరణాః ఘనీభూతా వీథయో యేషు తేభ్యో గృహేభ్యః ప్రవ్రజంతి సంన్యస్య గచ్ఛంతీత్యర్థః ॥౧౭॥ భస్మలిప్తగాత్రః కమండలుశోభీ కషాయవస్త్రసంవృతో యథా యతి స్తద్వ దయ మనేహాః శరత్కాలః చంద్రజ్యోత్స్నాలక్షణేన భస్మనా చర్చితం లిప్తం గాత్రం శరీరం యస్య చంద్రమండలలక్షణేన కమండలునా శోభా ఽస్యాస్తీతి తథా బంధూకపుష్పసమూహలక్షణయా శాట్యా సంవృత ఇత్యర్థః ॥౧౮॥ వారి సారసం సరస్సంబంధి జలం పావకం త్వదీయం మన ఇవ ప్రతిభాతి హంసాఖ్య పక్షిసంగేన విలసచ్చ త ద్విగతపాంసుకం చ పక్షే పరమహంసానాం సంగేన విలస చ్చ తత్ విగతరజోగుణం చ నిరస్తకర్దమం పక్షే నిరస్త పాపమలం శుద్ధ మితి యావ దన్యత్సమానం ॥౧౯॥ శరత్కాలికానాం జలధరాణాం జాలై ర్వ్యాప్తం మేఘావరణవినిర్ముక్తత్వా దుజ్జ్వలో భాను ర్యస్మిన్ తథాభూతం వ్యోమ శోభతే తత్ర దృష్టాంతః లిప్తాని చందనరజాంసి యస్మిన్ సముదంచన్ సంస్ఫురన్ కౌస్తుభాఖ్యో మణి ర్యస్మిన్ తథావిధం మురరిపోః శ్రీవిష్ణోర్వక్ష ఇవేత్యర్థః ॥౨౦॥ హే సౌమ్య యోగకలయా ఊర్ధ్వముఖాని ప్రఫుల్లాని సమ్యగూఢ ఆరూఢో హారి శ్లిష్టో ర్యేషు తాని ప్రకర్షేణోద్గతాని ఊర్ధ్వతాం ప్రాప్తాని మునీనాం హృదయాని కమలాని యథా కనంతి ప్రకాశంతే తథా ప్రోద్గతాని ప్రకచాని వికాసం ప్రాప్తాని సమ్యగూఢా హారయః స్సూర్యాంశవో యేషు తాని పంకజాని కనంతీత్యర్థః ॥౨౧॥ రేణులక్షణేన భస్మనా శోభితైః పత్రలక్షణయా శాట్యా

సంవృతైః కుసుమలిడ్జపమాలైః, వృంతకుట్మలకమండలుయుక్తైః ధార్యతే
క్షితిరుహైర్యతితౌల్యమ్ ౧౫౦ ధారణాదిభి రపి శ్రవణాద్యై ర్వార్షి
కాణి దివసాన్యపనీయ, పాదపద్మరజసాఽద్య పునంతః సంచరంతి హి
జగంతి మహాంతః ౧౫౧ తద్భవా న్ద్విజతు వేదకదంబా దుద్భవాం
భవదవాంబుదమాలామ్, తత్త్వపద్ధతి మభిజ్ఞ వివేక్తుం సత్వరం హరపురీ
మవివిక్తామ్ ౧౫౨ అత్ర కృష్ణమునినా కథితం మే పుత్ర తచ్ఛృణు
పురా తు తుహినాద్రౌ, వృత్రశత్రుముఖదైవతజుష్టం సత్ర మత్రిముని
కర్తృక మాస ౧౫౩ సంసది శ్రుతిశిరోఽర్థ ముదారం శంసతి స్మ సప
రాశరసూనుః, ఇత్యపృచ్ఛ మహ మత్ర భవంతం సత్యవాచ మభియు
క్తతమం తమ్ ౧౫౪ ఆర్య వేదనికరః ప్రవిభక్తో భారతం కృత మకారి
పురాణమ్, యోగశాస్త్ర మపి సమ్య గభాషి బ్రహ్మసూత్ర మపి సూ
త్రిత మాసీత్ ౧౫౫ అత్ర కేచి దిహ విప్రతిపన్నాః కల్పయంతి హి
యథాయథ మర్థాన్, అన్యథాగ్రహణనిగ్రహదక్షం భాష్య మస్య

సంవృతైః కుసుమలిహో భ్రమరా స్తల్లక్షణా జపమాలా యేషాం వృంతే ప్రసవబంధే
కుట్మలాని కలికా స్తల్లక్షణ కమండలుయుక్తైః క్షితిరుహై ర్వృక్షై ర్యతిసామ్యం
ధార్యతే. ౧౫౦. ధారణాధ్యానసమాధిభి శ్శ్రవణమననిదిధ్యాసనై శ్చ వార్షికాణి
దివసాన్యపనీయాద్య పాదపద్మరజసా జగంతి పునంతో మహాంత స్సంచరంతి. ౧౫౧.
యస్మా దేవం తత్తస్మా ద్భవాన్ వేదసమూహా దుద్భూతాం జన్మమరణలక్షణసంసా
రాత్మకస్య దవస్య వనాగ్నేః మేఘమాలాం తత్త్వపద్ధతి మవివిక్తాం వివక్తుం ఇయం
తత్త్వపద్ధతి రియం నేతి వివేచనం కర్తుం శీఘ్రం శివపురీం కాశీం గచ్ఛతు ౧౫౨.
అథ శారీరకసూత్రభాష్యకరణాయ ప్రేరయిష్యన్ వృత్తాంత మావేదయతి అత్రాస్మి
న్పద్ధతివివేచనే కృష్ణమునినా వేదవ్యాసేన యన్మే కథితం హేపుత్ర తచ్ఛృణు,
పూర్వం హిమాద్రౌ వృత్రశత్రుముఖై రింద్రప్రభృతిభి ర్దైవతై ర్జుష్ట మత్రిమునిక
ర్తృకం సత్ర మాస బభూవ. ౧౫౩. తత్ర సభాయాం స పరాశరసూను శ్శ్రుతిశిరసా
మర్థ ముదారం శంసతి స్మ - తమభియుక్తతమం సత్యవాచ మత్రభవంతం పూజ్యం
శ్రీవ్యాస మితి వక్ష్యమాణ మహ మపృచ్ఛం పృష్టవాన్. ౧౫౪. యత్ పృష్టం తదా
హ. హే ఆర్య వేదనికరో వేదనిచయః ప్రకర్షేణ విభక్తో విలక్షణీకృత స్త్వయేతి శేష
ఏవ మగ్రేఽపి. ౧౫౫. అత్ర బ్రహ్మసూత్రే ఇహాస్మిన్ లోకే కేచి ద్విప్రతిపన్నా
విప్రతిపత్తిం ప్రాప్తా స్స్వమతానుసారేణ యథాయోగ్య మర్థాన్ కల్పయంతి తస్మాత్

భగవన్ కరణీయమ్ ౧౪౬. మద్వచ స్స చ నిశమ్య సభాయాం విద్వ
దగ్రచర వాచ మవోచత్, పూర్వ మేవ దివిషద్భి రుదీర్ణః పార్వతీ
పతిసదస్యయ మర్థః ౧౪౭ వత్సతం శృణు సమస్తవిదేకో మత్సమ
స్తవ భవిష్యతి శిష్యః, కుంభ ఏవ సరిత స్సకలం య స్సంహరిష్యతి
మహోల్బణ మంభః ౧౪౮. దుర్మతాని నిరసిష్యతి సో ఽయం శర్మదా
యిచ కరిష్యతి భాష్యమ్, కీర్తయిష్యతి యశ స్తవ లోకః కార్తి
కేందుకరకౌతుకి యేన ౧౪౯ ఇత్యుదీర్య మునిరా ట్సవనాన్తే పత్యు
రాప సుగిరిం గిరిజాయాః, తన్ముఖా చ్ఛ్రుత మశేష మిదానీం సన్ముని
ప్రియ మయా త్వయి దృష్టమ్ ౧౫౦ స త్వ ముత్తమపుమా నసి
కశ్చి త్తత్త్వవి త్ప్రవర నాన్యసమానః, తదతస్త్వ నిరవద్యనిబంధై
స్సద్య ఏవ జగదుద్ధరణాయ ౧౫౧ గచ్ఛ వత్స నగరం శశిమౌళే
స్స్వచ్ఛదేవతటినీకమనీయమ్, తావతా పర మనుగ్రహ మాద్యా
దేవతా తవ కరిష్యతి తస్మిన్. ౧౫౨ ఏవ మేన మనుశాస్య దయాళుః
పావయ న్నిజదృశా విససర్జ, భావత స్స్వచరణాంబుజసేవా మేవ
శశ్వ దభికామయమానమ్ ౧౫౩ పంకజప్రతిభటం పదయుగ్మం

హేభగవన్ అన్యథార్థగ్రహణనిగ్రహే దక్ష మస్య బ్రహ్మసూత్రస్య భాష్యం త్వయా కరణీయం ౧౪౬. మమ వచనం సచ పరాశరసూనుః శ్రుత్వా సభాయాం హేవిద్వదగ్రచర వాచ ముక్తవాన్ తాం దర్శయతి దివిషద్భి ర్దేవై రయం త్వదుక్తోఽర్థః శివస్య సభాయా ముక్తః ౧౪౭ తస్మాత్ హేవత్స త్వం శృణు సమస్తవి త్సర్వజ్ఞః ౧౪౮. సుఖప్రదం భాష్యంకరిష్యతి యేన శిష్యేణ తత్కృతేన భాష్యేణ వా కార్తికచంద్రకిరణవ త్కౌతుక మస్యా స్తీతి తవ యశోలోకః కీర్తయిష్యతి. ౧౪౯. ఇత్యేవంప్రకారేణ సమునిరాట్ వేదవ్యాసో వనమధ్యే ఉక్త్వా పార్వత్యాః పత్యుః శివస్య గిరిం కైలాసం ప్రాప తస్య వ్యాసస్య ముఖా చ్ఛ్రుతం సర్వం మయా హేసన్మునిప్రియ త్వయి దృష్టం ౧౫౦ హేతత్త్వవి చ్ఛ్రేష్ఠ త త్తస్మా న్నిర్దుష్టగ్రంథై ర్యతస్త్వ ౧౫౧. శశిమౌళే శ్చంద్రశేఖరస్య నగరం స్వచ్ఛరూపయా దేవనద్యా గంగయా కమనీయం సుందరం తావతాగమనమాత్రేణైవ తస్మి న్నగర ఆద్యా శివాఖ్యా దేవతా తవ పరమనుగ్రహం కరిష్యతి ౧౫౨. ఏవ మేనం శ్రీశంకరం దయాళు రనుశాసనం కృత్వా దృశా కృపాదృష్ట్యా పవిత్రీకుర్వన్ భావాత్ భక్త్యతిశయేన స్వచరణాంబుజసేవా మేవ సదైవాభికామయమానం విససర్జ. ౧౫౩. అస్య శ్రీగోవిందనాథస్య గురోః

శంకరో ఽస్య నిరగా దసహిష్ణుః, తద్వియోగ మభివంద్య కథంచి
త్తద్విలోకన మయన్ హృదయాబ్జే ౧౬౪ ప్రాప తాపసవర స్సహి
కాశీం నీపకాననపరీతసమీపామ్, ఆపగానికటహాటకచంచద్యూపప
జ్క్తిసముదంచితశోభామ్ ౧౬౫ సందదర్శ స భగీరథతప్తా మందతీ
వ్రతపసః ఫలభూతామ్, యోగిరా డుచితతీరనికుంజాం భోగిభూషణ
జటాతటభూషామ్ ౧౬౬ విష్ణుపాదనఖరా జ్జననా ద్వా శంభుమౌళి
శశిసంగమనా ద్వా, యా హిమాద్రిశిఖరా త్పతనాద్వా స్ఫాటికోపమ
జలా ప్రతిభాతి ౧౬౭ గాయతీవ కలషట్పదనాదై ర్నృత్యతీవ పవ
నోచ్చలితాబ్జైః, ముంచతీవ హసితం సితఫేనై శ్ళిష్యతీవ చపలోర్మి
కరై ర్యా ౧౬౮ శ్యామలా క్వచిదపాంగమయూఖై శ్చిత్రితా
క్వచన భూషణభాభిః, పాటలా కుచతటీగళితై ర్యా కుంకుమైః క్వచన
దివ్యవధూనామ్. ౧౬౯ సో ఽవగాహ్య సలిలం సురసింధో రుత్తతార
శితికంఠజటాభ్యః, జాహ్నవీసలిలవేగహృత స్తద్యోగపుణ్య పరిపూర్ణ

పంకజప్రతిభటం పదద్వంద్వ మభివంద్య తస్య పదయుగ్మస్య వియోగ మసహిష్ణు రపి
తస్య విలోకనం హృదయాబ్జే అయ న్నాప్నువ న్కథంచి న్నిరగాత్ ౧౬౪. సహి
తాపసశ్రేష్ఠ శ్రీశంకరః కాశీం ప్రాప. తాం విశినష్టి నీపానాం కదంబానాం వనేన
వ్యాప్తం సమీపం యస్యాః ఆపగాయా నద్యా నికటానాం సువర్ణేన చంచతాం యూ
పానాం యజ్ఞస్తంభానాం పంక్తిభి స్సముదంచితా శోభా యస్యాం సా తామ్ ౧౬౫
ఏవం కాశీ ముపవర్ణ్య గంగాం వర్ణయతి స యోగిరాట్ భగీరథేన తప్తస్యా మన్ద
తీవ్రస్య అత్యంతతీక్ష్ణస్య తపసః ఫలభూతాం ఉచితా స్తీరే నికుంజా యస్యాః సర్ప
భూషణస్య శివస్య జటానాం తటస్య భూషా మలంకృతం గంగాం సందదర్శ. ౧౬౬.
స్ఫాటిక మణిసదృశజలాం గంగాం త్రిధోత్ప్రేక్షతే – విష్ణో శ్చరణనఖా జ్జననాద్వా
సంగమనం సమాగమః హిమాద్రి ర్హిమాచలః. ౧౬౭. అవ్యక్తాక్షరై ర్మధురై ర్భ్రమర
నాదై ర్గాయతీవ వాయునోర్ధ్వచలితైః కమలై ర్నృత్యతీవ శ్వేతైః ఫేనై ర్హాసం
ముంచతీవ చపలోర్మిలక్షణహస్తై రాలింగనం కుర్వతీవ. ౧౬౮. దివ్యవధూనాం కటా
క్షకిరణైః క్వచిదతిశ్యామా తాసాం భూషణదీప్తిభిః క్వచన చిత్రితా విచిత్రభూషణ
భానాం విచిత్రత్వాత్ తాసాం స్తనతటీభ్యో గళితైః కుంకుమైః క్వచి త్పాటలాం
శ్వేతరక్తాం ఏవంభూతాం సందదర్శేతి పూర్వేణాన్వయః. ౧౬౯. స శ్రీశంకర
స్సురనద్యా గంగాయా జల మవగాహ్య శితికంఠస్యశివస్య జటాభ్యో జాహ్నవీ సలిలవే

ఇవేందుః ౧౭౦. స్వర్ణదీజలకణాహితశోభామూర్తి రస్య సుతరాం విలలాస, చంద్రపాదగళదంబుకణాంకా పుత్త్రికా శశిశిలారచితేవ. ౧౭౧ విశ్వేశ శ్చరణయుగం ప్రణమ్య భక్త్యా హర్యాద్యై స్త్రిదశ వరై స్సమర్చితస్య, సో ఽనైషీ త్ప్రియతమనా జగత్పవిత్రే క్షేత్రే ఽసా విహ సమయం కియంత మార్యః ౧౭౨.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తత్సుఖాశ్రమనివాసగః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గోఽయం పంచమో ఽభవత్

గేన వ్యాతస్తస్యా జాహ్నవ్యాస్సంయోగేన పుణ్యేన పరిపూర్ణ శ్చంద్ర ఇవ ఉత్తరా రోత్ప్లుతః. ౧౭౦ స్వస్సింధోర్జలకణై రాహితా శోభా యస్యాస్సా ఽస్య శంకరస్య మూర్తి స్సుతరాం శుశుభే తత్ర దృష్టాంతః చంద్రకిరణై ర్గళతాం జలకణానా మంకా శ్చిహ్నాని యస్యాస్సా చంద్రకాంతశిలా రచితా ప్రతిమా యథా తద్వత్. ౧౭౧. విశ్వమీష్ట ఇతి విశ్వేట్ తస్య విశ్వనియంతు ర్విష్ణ్వాది దేవవరై స్సంపూజితస్య చరణద్వయం భక్త్యా ప్రణమ్య ప్రియతమనా సోఽసా వార్యః కియంతం కాలం జగత్పవిత్రే ఽస్మిన్ క్షేత్రే ఽనైషీత్ నీతవా నిత్యర్థః ప్రహర్షిణీ. ౧౭౨.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంస రామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
పంచమస్సర్గః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

షష్ఠస్సర్గ ప్రారంభః

అథాగమ ద్బ్రాహ్మణసూను రాదరా దధీతవేదో దళయన్ స్వభాసా, తేజాంసి కశ్చి త్సరసీరుహాక్షో దిదృక్షమాణః కిల దేశికేంద్రమ్ ౧ ఆగత్య దేశికపదాంబుజయో రపప్త త్సంసారవారిధి మనుత్తర ముత్తితీర్షుః, వైరాగ్యవా నకృతదారపరిగ్రహ శ్చ కారుణ్యనావ మధిరుహ్య దృఢాం దురాపామ్ ౨ ఉత్థాప్య తం గురు రువాచ గురు ర్ద్విజానాం క స్త్వం క్వ ధామ కుత ఆగత ఆత్తధైర్యః, బాలో ఽప్యబాలధిషణః ప్రతిభాసి మే త్వ మేకో ఽప్యనేక ఇవ నైకశరీరభావః.

ఏవం సపరికరం జీవన్ముక్తిసుఖప్రాపకం శ్రీశంకరకర్తృకం చతుర్థాశ్రమనివాస ముపవర్ణ్యేదానీం తత్కర్తృకాం బ్రహ్మవిద్యాప్రతిష్ఠితిం సపరికరాం వర్ణయితు ముపక్రమతే. అథేత్యాదినా — అథ కాశీప్రాప్త్యాద్యనంతరం కశ్చి త్కమలేక్షణో బ్రాహ్మణసూను రధీతవేదో దేశికేంద్రం దిదృక్షమాణః స్వభాసా తేజాంసి దళయన్ ఆదరా దాగమ దితి యోజనా - ఉపజాతిః. ౧. దృఢాం దుష్ప్రాపాం గురుకారుణ్యనావ మధిరుహ్య దురుత్తరం సంసారసముద్ర ముత్తితీర్షుః వైరాగ్యవా న్నకృతః స్త్రీపరిగ్రహో యేన స ఆగత్య శ్రీశంకరస్యోపదేష్టు శ్చరణకమలయో రపప్తత్ పతితవాన్-వసంతతిలకా. ౨ తం బ్రాహ్మణకుమార ముత్థాప్య ద్విజానాం గురు ర్దేశిక ఉవాచ త్వం కః బ్రాహ్మణో వా క్షత్రియాది ర్వా ధామ గృహం త్వదీయం క్వ ఇదానీం త్వం కస్మా ద్దేశా దాగతః యత ఆత్తం గృహీతం ధైర్యం యేన సః అతో బాలో ఽప్యబాలబుద్ధి స్త్వం మే ప్రతిభాసి పున శ్చైకో ఽప్యనేక ఇవ ప్రతిభాసి నిర్భయత్వాత్-పున శ్చ న విద్యతే ఏకస్మి న్నపి శరీరే ఽహం భావో యస్య

3. పృష్టో బభాణ గురు ముత్తర ముత్తరజ్ఞో విప్రో గురో మమ గృహం బుధ చోళదేశే, యత్రాఽఽపగా వహతి తత్ర కవేరకన్యా యస్యాః పయో హరిపదాంబుజభక్తిమూలమ్. ౪ అటాట్యమానో మహతో దిదృక్షుః క్రమా దిమం దేశ ముపాగతో ఽస్మి, బిభేమి మజ్జన్ భవవారిరాశౌ తత్పారగం మాం కృపయా విధేహి. ౫. అపాంగై రుత్తుంగై రమృతఝరభంగైః పరగురో శుచా దూనం దీనం కలయ దయయా మా మవిమృశన్, గుణం వా దోషం వా మమ కిమపి సంచింతయసి చే త్తదా క్వైవ శ్లాఘా నిరవధికృపానీరధిరితి ౬. స్యా త్తే దీనదయాళుతా కృతయశోరాశి స్త్రిలోకీగురో తూర్ణంచే ద్దయసే మమాద్య నతథా కారుణ్యత శ్రీమతి, వర్ష న్వారి మరుస్థలీషు జలభృ త్సర్వై ర్యథా పూజ్యతే నైవం వర్షశతం పయోనిధిజలే

సః పాఠాంతరే తు న విద్యత ఏకస్య శరీరస్యాపి భానం యస్యేతి వ్యాఖ్యేయం 3. ఏవం పృష్ట ఉత్తరజ్ఞో గురుం ప్రతి జగాద హేగురో ఽహం విప్ర ఇతి ప్రథమ ప్రశ్నస్యోత్తరం ద్వితీయస్యోత్తరమాహ —హేబుధ యస్యా జలం హరిపదాంబుజ భక్తేః కారణం సా కావేరీ నదీ యత్ర చలతి తస్మిన్ చోళాఖ్యే దేశే మమ గృహ మస్తీత్యర్థ స్సర్వజ్ఞస్య తవ న కించి దప్యవిదిత మితి సంబోధనాశయః. ౪. తృతీయ ప్రశ్నస్యోత్తరమాహ - మహతో దర్శనేచ్ఛు రటాట్యమానో భృశ మటమానః 'సూచిసూత్రిమూత్ర్యట్యర్త్యశూర్ణోతిభ్యో యఙ్ వాచ్య' ఇతి యఙ్. క్రమా దిమం దేశ ముపాగతో ఽస్మి ఏవం పృష్ట మావేద్య స్వప్రయోజన మావేదయతి సంసారసముద్రే మజ్జన్ బిభేమి తస్మా త్కృపయా సంసారసముద్రాత్ పారగం మాం విధేహి, ఉపజాతిః. ౫. హేపరమగురో మమ గుణం వా దోషం వా అవిచారయన్ అత్యుచ్చైః కటాక్షలక్షణైః రమృతఝరభంగైః సుధాప్రవాహతరంగై ర్దయయా శోకేన ఖిన్న మతఏవ దీనం మాం కలయావలోకయ గుణదోష విచారణే బాధక మాహ—గుణం వా దోషం వా కిమపి మమ చింతయసి చే త్తదా శ్రీశంకరో నిరవధికృపాసముద్ర ఇతి క్వైవ శ్లాఘా న కా ఽపీత్యర్థః-శిఖరిణీ. ౬. ఏత దేవ ద్రఢయన్ సన్ దృష్టాంత మాహ-హేత్రిలోకీగురో శీఘ్రం. గుణదోషవిచారం విహాయాద్య మహ్యుపరి దయాం కరోషి చే త్తర్హి తే దీనదయాళుతా సంపాదితయశోరాశి ర్యథాస్యా త్తథా శ్రీమతి కారుణ్యతో నస్యాత్ తవాదీనదయాలుతాకృతయశోరాశిర్నస్యాదితివా కృతయశోరాశిత్వమితివా అస్మిన్పక్షేఉభయత్రా దీనదయాళుతే త్యేవచ్ఛేదః. యతో మరుస్థ

వర్ష న్నపి స్తూయతే. ౭ త్వత్సారస్వతసారసారససుధాకూపారసత్సా
రసస్రోతస్సంభృతసంతతోజ్జ్వలజలక్రీడామతి ర్మే మునే, చంచత్పం
చశరాది వంచన హతం న్యంచం ప్రపంచం హి తద్జ్ఞానాకించనమా
విరించ మఖిలం చాలోచయ న్త్యంచతు ౮ సౌరం ధామ
సుధామరీచినగరం పౌరందరం మందిరం కౌబేరం శిబిరం హుతాశ
నపురం సామీరసద్మోత్తరమ్, వైధం చావసథం త్వదీయఫణితిశ్రద్ధా
సమిద్ధాత్మన శ్శుద్ధాద్వైతవిదో న దోగ్ధి విరతి శ్రీఘాతుకం కౌతుకమ్.
౯ న భామా రామాద్యా స్సుషమవిషవల్లీఫలసమా స్సమారంభం
తే నః కిమపి కుతుకం జాతు విషయాః, న గణ్యాం నః పుణ్యాం రుచిర

రీషు భూరి వర్షన్ జలభృన్మేఘః సద్భి ర్యథా పూజ్యతే సముద్రజలే వర్షశతం వర్ష
న్నపి తథా న స్తూయత ఇత్యర్థః శార్దూ. ౭. త్వదీయసరస్వత్యా స్సార ఏవ సారస
సుధాకూపార శ్చంద్రసంబంధ్యమృతసముద్ర స్తస్య య త్సత్సారసస్రోతోభి స్సల్ల
క్షణానాం సారసానాం పక్షిణాం కమలానాం వా స్రోతోభి ప్రవాహై స్సంభృతం
సంమిశ్రితం వా సంతత ముజ్జ్వలం జలం తస్మిన్ క్రీడా యస్యా స్తథాభూతా సతీ
మే మతి ర్హేమునే చంచన్ స్ఫురన్ యః పంచశరః * ఉన్మాదన స్తాపన శ్చ శో
షణ స్స్తంభన స్తథా, సమ్మోహనశ్చ కామస్య పంచబాణాః ప్రకీర్తితాః ఇత్యుక్త
పంచసాయకః కామః ఆది ర్యేషాం క్రోధాదీనాం తత్కర్తృకేన వంచనేన హతం
అతఏవ న్యంచం నీచం పునశ్చ స్వహితజ్ఞానే ఽకించన మశక్త మాబ్రహ్మలోకం సర్వం
ప్రపంచ మాలోకయ న్త్యంచతు విచరతు. ని. 'సారసః పక్షిభేదేందో స్సారసం
సరసీరుహే' ఇతి విశ్వప్రకాశః. ౮. సూరస్య సూర్యస్య ఇదం ధామ సుధాకిరణస్య చం
ద్రస్య నగరం పురందరస్యేంద్రస్య మందిరం కుబేరస్య శిబిరం హుతాశనస్యాగ్నేః
పురం సమీరస్య వాయో స్సద్మ విధే ర్బ్రహ్మణశ్చ సర్వోత్తరమావసథం గృహం త్వదీ
యాయాం ఫణితా వుక్తౌ యా శ్రద్ధా తయా సమిద్ధ ఆత్మా యస్య తస్య శుద్ధాద్వై
తవిదో యా వైరాగ్యలక్షణా శ్రీ స్తస్యా ఘాతుకం నాశకం కౌతుకం న దోగ్ధి న
ప్రపూరయతీతి ప్రత్యేకం క్రియాన్వయః ౯. భామా భూమాభవా రామాద్యా వని
తాద్యా విషమా స్సుషమా శోభనా యా విషవల్లీ తస్యాః ఫలేన తుల్యా స్సుందరం
యద్విషవల్ల్యాః ఫలం తేనేతివా నో ఽస్మాకం కిమపి కౌతుకం జాతు కదాపి న సమా
రభంతే నాపి పుణ్యాం సుందరతరా యా రంభాఖ్యా ఽప్సరా స్తస్యాః కుచతట్యాః పరీ
రంభస్యాలింగనస్య ఽఽరంభేణోజ్జ్వలం పురందరస్య దేవేంద్రస్య పుర మపి నో ఽస్మా

తరరంభాకుచతటీపరిరంభారంభోజ్జ్వల మపి చ పౌరందరపదమ్. ౧౦
న చంచ ద్వైరించం పద మపి భవే దాదరపదం వచో భవ్యం నవ్యం
యదకృత కృతీ శంకరగురుః, చకోరాళీ చంచూపుటదళితపూర్ణేందు
విగళత్సుధాధారాకారం తదిహ వయ మీహేమహి ముహుః ౧౧
ద్యావాభూమిశివంకరై ర్నవయశః ప్రస్తావసౌవస్తికైః పూర్వాఖర్వ
తపఃపచేళిమఫలై స్సర్వాధిముష్టింధయైః, దీనాఢ్యంకరణై ర్భవాయ
నితరాం వైరాయమాణై రలం కర్మీణం ప్రసితం త్వదీయభజనై స్స్వ
స్వామకీనం మనః ౧౨ సంసారబంధామయదుఃఖశాంత్యై స ఏవ న స్త్వం
భగవా నుపాస్యః, భిషక్తమం త్వా భిషజాం శృణోమీత్యుక్తస్య

కం గణనీయం-శ్లో ౧౦ తర్హి బ్రహ్మపదం భవతా మాదరపదం స్యా న్నేత్యాహ నేతి-
అనేనేహాముత్రార్థభోగవిరాగో దర్శితః అథ శ్రవణౌత్సుక్యం దర్శయతి కృతీ శంకరగు
రు ర్య ద్భవ్యం కల్యాణాత్మకం నవ్యం నవీనం వచన మకృత తద్విరహాతురచకోరపఙ్క్తీ
నాం చంచూపుటై ర్దళితా త్పూర్ణచంద్రా ద్గళితాయా స్సుధాధారాయా ఆకార
ఇవాకారోయస్య తత్పునః పున ర్వయ మీహేమహి ఇచ్ఛామః ౧౧ ద్యావాభూమ్యో
శ్శివం సుఖం కుర్వంతీతి తథాతైః నవీనస్యాసాధారణస్య యశసః ప్రస్తావస్య ప్రసంగ
స్య సౌవస్తికైః స్వస్తివాచకైః స్వస్తీత్యాహేత్యర్థే 'తదాహేతిమాశబ్దాదిభ్యఉపసంఖ్యానం'
ఇత్యనేన ఠక్ ప్రత్యయః పూర్వస్య పూర్వార్జితస్యానల్పతపసః పక్వఫలై స్సర్వేషా
మాధీనాం ముష్టింధయై స్సారాకర్షకై స్సర్వే చ త ఆధయశ్చేతి వా దీనానా
మాఢ్యంకరణై ర్భవాయ సంసారాయ నిత్యం వైరాయమాణైః వైరం కుర్వద్భిః శబ్ద
వైరేత్యాదినాకరో త్యర్థేక్యఙ్ త్వదీయభజనై రలంకర్మీణం కర్మక్షమం ని 'కర్మ
క్షమో ఽలంకర్మీణ'ఇత్యమరః-మదీయం మనః ప్రసితం స్యా త్తథా భూతేషు త్వదీ
యభజనేషు తత్పరం స్యాదితి ప్రార్థనా 'ప్రసితోత్సుకాభ్యాం తృతీయాచ' ఇతి
తృతీయా. ని 'తత్పరే ప్రసితాసక్తా' విత్యమరః - కః ప్రసితో నామ య స్తత్ర
నిత్యం ప్రతిబద్ధః కుత ఏతత్ సినోతి రయం బధ్నాత్యర్థే వర్తత ఇతి మహాభా
ష్యం - అనేన గురుశుశ్రూషాకరణౌత్సుక్యం స్వస్యదర్శితం - శ్లో. ౧౨. నను తర్హి
యః కశ్చి దేవ గురు స్త్వయా స్వాభీష్టసిద్ధయే సంసేవ్య ఇతిచే త్తత్రాహ. 'భిష
క్తమం త్వా భిషజాం శృణోమీ'తి శ్రుత్యుక్తస్య సదాశివస్య య ఉదితః ఉక్త
ఽవతారో అభూత్ ఉదయం ప్రాప్త ఽవతార ఉదితావతారఇతి వా స ఏవత్వం
వైద్యానాం మధ్యే సద్వైద్యస్యావతారభూత భగవా న్నోఽస్మాకం సంసారబంధ

యో ఽభూ దుదితావతారః ౧౩. ఇత్యుక్తవంతం కృపయా మహాత్మా
వ్యదీపయ త్సన్న్యసనం యథావత్, ప్రాహు ర్మహాంతః ప్రథమం వినే
యం తం దేశికేంద్రస్య సనందనాఖ్యమ్ ౧౪ సంసారఘోరజలధే
స్తరణాయ శశ్వ త్సాంయాత్రికీభవన మర్థయ మానమేనమ్, హంతో
త్తమాశ్రమతరీ మధిరోప్య పారం నిన్యే నిపాతితకృపారసకే నిపా
తః ౧౫ యేప్యన్యే ఽముం సేవితుం దేవతాంశా జాతా స్తే ఽపి
ప్రాయ ఏవం విరక్తాః, క్షేత్రే తస్మి న్నేవ శిష్యత్వ మస్య ప్రాపు స్సృ
ష్టం లోకరీత్యా ఽపి గంతుమ్ ౧౬ వ్యాఖ్యామౌన మనుత్తరాః పరి
దళచ్ఛంకాకళంకాంకురా శ్ఛాత్రా విశ్వపవిత్ర చిత్ర చరితా స్తే
వామదేవాదయః, యస్మై తస్య వినీతలోకతతి ముద్ధర్తుం ధరిత్రీతలం

లక్షణరోగదుఃఖశాంత్యర్థ ముపాస్య ఇత్యర్థః - ఉ ౧౩ ఇత్యుక్తవంతం బ్రాహ్మణ
సూనుం మహాత్మా శ్రీశంకరాచార్యః కరుణయా విధివత్ సంన్యసనం వ్యదీపయత్
తం సనందనసంజ్ఞం దేశికేంద్రస్యాద్యం శిష్యం మహాంతః ప్రాహుః ౧౪ తది
ష్టం సమ్యక్ సాధితవా నిత్యాహ సంసారలక్షణస్య ఘోరసముద్రస్య తరణా యా
నారతం సాంయాత్రికీభవన మర్థయమానం పోతవణిక్ త్వం భవేతి యాచమాన
మేనం సనందనం హంత తదానీ మేవోత్తమాశ్రమతరీం సంన్యాసాశ్రమలక్షణాం
నౌకా మధిరోప్య పారం నీతవాన్ యతో నితరాం శిష్యేషు స్థాపితాయాః కృ
పాయా రస ఏవ కేనిపాతో నౌకా దండో యస్య ని 'నౌకాదండః క్షేపణీస్యా
దరిత్రం కేనిపాతక' ఇత్యమరః - నిపాతితః కృపారస ఏవ కేనిపాతో యేనేతి వా
౧౫ ఏవం ప్రథమవినేయవృత్తాంతం విస్తరేణాభిధాయేతరేషాం సంక్షేపేణ తమాహ
యేప్యన్యే చిత్సుఖానందగిర్యాదయో దేవతాంశా అముం శ్రీశంకరం సేవితుం యాతా
స్తే ఽపి సనందనవత్ప్రాయో విరక్తాస్తస్మి న్నవిముక్తక్షేత్రే ఏవ వటమూలస్థమహాదేవ
శిష్యా అపి లోకరీత్యా ఽపి స్పష్టం శంకరాచార్య శిష్యాఇతి ప్రసిద్ధిం ప్రాప్తు మస్య
శిష్యత్వ మాపుః. * శాలిన్యుక్తామ్నౌతగౌగోఽబ్ధిలోకైః. ౧౬. ఏతదేవ స్ఫుటయతి
వ్యాఖ్యేతి. మౌన మేవ వ్యాఖ్యా శిష్యా శ్చ శుకవామదేవాదయో విశ్వస్య పవిత్రం
చ తచ్చిత్రం చ తచ్చరితం యేషాం తే ఽనుత్తరా ఉత్తర రహితాః యతః
పరిదళన్తో వినాశం గచ్ఛన్త శ్శంకాకళంకానా మంకురా యేభ్య స్తే. * చిత్రం
వటతరో ర్మూలే వృద్ధా శ్శిష్యా గురు ర్యువా, గురో స్తు మౌనం వ్యాఖ్యానం శిష్యా

ప్రాప్తస్యాద్య వినేయతా ముపగతా ధన్యాః కిలాన్యాదృశాః. ౧౭.
శేష స్సాధుభి రేవ తోషయతి న్రాఞ్ శబ్దైః పుమర్థార్థినో వాల్మీకిః
కవిరాజ ఏష వివిధై రర్థై ర్మహుః కల్పితైః, వ్యాచష్టే కిలదీర్ఘసూత్ర
సరణి ర్వాచం చిరా దర్థదాం వ్యాస శ్శంకరదేశిక స్తు కురుతే సద్యః
కృతార్థా నహో ౧౮. చక్రితుల్యమహిమాన ముపాసాం చక్రిరే త
మవిముక్తనివాసాః, వక్రసృత్యనుసృతా మపి సాధ్వీం చక్రు రాత్మ ధిష
ణాం తదుపాస్త్యాః ౧౯ చండభాను రివ భానుమండలైః పారిజాత
ఇవ పుష్పజాతితః, వృత్రశత్రు రివ నేత్రవారిజై శ్ఛాత్రపఙ్క్తిభి రలం
లలాస సః ౨౦ ఏకదా ఖలు వియత్త్రిపురద్విట్ఫాలలోచనహుతాశన
భానోః, విస్ఫులింగపదవీం దధతీషు ప్రజ్వలత్తపనకాంతశిలాసు ౨౧

రస్య వినీతలోకపంక్తి ముద్ధర్తు మస్మి న్మర్త్యలోకే ప్రాప్తస్యేదానీం శిష్యతాం ప్రాప్తా
ధన్యాః కిల యతో అన్యాదృశా స్సర్వతో విలక్షణాః శార్దూ. ౧౭. శేషాదిభ్య
స్తస్యాధిక్యం వర్ణయతి శేషో నాగ స్సాధుభి శ్శబ్దై రేవ పురుషార్థార్థినో నరాన్ తోష
యతి నతు పుమర్థప్రదానేన సద్యః కృతార్థాన్ కురుతే తథా ఏషః కవిరాజో వాల్మీకి
రపి వితథై రయథార్థై ర్మహుః కల్పితై రర్థై రేవ న్రాన్ తోషయతి తథా దీర్ఘసూ
త్రాణాం సరణీ ర్యస్య స వ్యాసోఽపి చిరా దతివిలంబేనార్థం పుమర్థంచ దదాతీతి తాం
వాచం వ్యాచష్టే శంకరశ్చాసౌ దేశిక స్త్వహో న్రా న్సద్యః కృతార్థాన్ కురుతే. ౧౮.
విష్ణుతుల్యమహిమానం తం శ్రీశంకర మవిముక్తే శివే నకదాప్యనిర్ముక్తే వాసో యేషాం
తే సేవాం చక్రుః తదుపాసనాయాః ఫలం చ లేభు రిత్యాహ వక్ర మార్గ మనుసృతా
మపి స్వీయాం బుద్ధిం తస్యోపాసనయా సాధ్వీం కృతవంతః-స్వా. ౧౯. భానుమండలైః
కిరణమండలైః యథా చండభాను స్సూర్య శ్శోభతే యథా చ పుష్పజాతితః పారి
జాతః యథాచ నేత్రవారిజై స్సహస్రసంఖ్యాకనేత్రకమలై ర్వృత్రశత్రు రిన్ద్రస్త
ద్వత్ శిష్యపంక్తిభిః శ్రీశంకరో ఽలమత్యర్థం లలాస బభాసే రథో. ౨౦. అథేదానీం
శివసంగమం వర్ణయితుం ప్రస్తౌతి. ఏకస్మి న్కాలే ప్రజ్వల త్సూర్యకాంతశిలాసు వియ
త్త్రిపురద్విషో మహాదేవస్య ఫాలనేత్రభూతో యోహుతాశనో వహ్ని స్తస్య భానోః
కిరణస్య విస్ఫులింగ పదవీం దధతీషు సతీ ష్విత్యాదిస ప్తమ్యన్తానాం శంకరో జాహ్నవీ ముభి
మయా వితి వ్యవహితేనాన్వయః. స్వా. ౨౧ ఉరుభి ర్మరీచిభి స్సరస్వత్సూరస్య సము
ద్రపూరస్య పృజి ప్రస్తరి పునశ్చ సమీచీనానేకమణిభిః కుట్టిమో నిబద్ధభూమిః.వి.'కుట్టి

దర్శయత్యురుమరీచిసరస్వత్స్వారసృజ్యపరమాయిని భానౌ, సాధునైక మణికుట్టిమమూర్ఛద్రశ్మిజాలకశిఖావలపింఛమ్ ౨౨ పంకజావళివిలీన మరాళే పుష్కరాంత రభిగత్వరమీనే, శాఖికోటరశయాళుశకుంతే శైలకందరశరణ్యమయూరే ౨౩ శంకరో దివసమధ్యమభాగే పంకజోత్పలపరాగకషాయామ్, జహ్నవీ మభియయౌ సహ శిష్యై రాహ్నికం విధివ దేష విధిత్సుః ౨౪ సోఽంత్యజం పథి నిరీక్ష్య చతుర్భి ర్భీషణై శ్శ్వభి రనుద్రుత మారాత్, గచ్ఛ దూర మితితం నిజగాద ప్రత్యువాచ చ స శంకర మేనమ్ ౨౫ అద్వితీయ మనవద్య మసంగం సత్యబోధసుఖరూప మఖండమ్, ఆమనంతి శతశో నిగమాంతా స్తత్ర భేదకలనా తవ చిత్రమ్ ౨౬ దండమండితకరా ధృతకుండాః పాటలాంభవవసనాః పటువాచః, జ్ఞానగంధరహితా గృహసంస్థా న్వంచయంతి కిల

మో స్త్రీ నిబద్ధా భూ' రితి హలాయుధ స్తస్మి న్మూర్ఛతా వ్యాప్తేన రశ్మిజాలకేన శిఖావలస్య మయూరస్య పింఛం దర్శయతి భానావపరమాయన్యపరస్మి న్నైన్ద్రజాలికే సతి ౨౨. పంకజావళిషు విలీనేషు మరాళేషు హంసేషు సత్సు పుష్కరాంత ర్జలమధ్య మభిగత్వరే అభిగతవతి మీనే మత్స్యే సతి శాఖినాం వృక్షాణాం ఛిద్రేషు శయాలుషు సమ్యక్ నిద్రాంకుర్వత్సు పక్షిషు సత్సు పర్వతానాం కందరా శరణ్యా యస్య తథాభూతే మయూరే సతి దివస మధ్యమభాస్య వైతాని విశేషణాని. ౨౩. దినస్య మధ్యమభాగే విధివ దాహ్నికం విధాతుమిచ్ఛు శ్శిష్యై స్సహ శంకరః పంకజోత్పలానాం పరాగేణ కషాయవర్ణాం జాహ్నవీ మభియయౌ ౨౪. సః శ్రీశంకరశ్చ చతుర్భిః భీషణై శ్శ్వభి రనువ్రత మంత్యజంచాండాలం మార్గమధ్యే సమీపే నిరీక్ష్య దూరంగచ్ఛేతి త మంత్యజం స్పష్ట ముక్తవాన్ సచాంత్యజ ఏనం శంకరం ప్రత్యువాచ. ౨౫ యదువాచ తదాహ అద్వితీయమితి తత్ర దూరంగచ్ఛేత్యుక్తి రసంగతా భేదాభావాదిత్యాశయేనాహ 'ఏకమేవాద్వితీయం' 'ఏష ఆత్మాఽపహతపాప్మా' 'నిరవద్యం నిరంజనం' 'అసంగో హ్యయం పురుష' 'సత్యంజ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ' 'విజ్ఞాన మానంద' మిత్యాది శతశో వేదాంతా అద్వితీయాదిరూప మాత్మాన మామనంతి తస్మి న్నాత్మని తవ వేదాంతిత్వేన ప్రసిద్ధస్య భేదకల్పనా స్తీత్యహో ఽత్యాశ్చర్య మిత్యర్థః ౨౬ తథాచ భేదకలనావాం స్త్వమప్యేవం విధయతి పంక్తా నివిష్టా సీతి ద్యోతయన్నాహ దండేన మండితాః అలంకృతా హస్తా యేషాం తే ధృతకమండలవః పాటలా ఆభా యేషాం తథాభూతాని వస్త్రాణి యేషాం పటవ్యో వాచో యేషాం తే జ్ఞానలేశేనాపి విరహితాః కిల కేచన యతివేషైః గృహసంస్థా

కేచన వేషైః ౨౭ గచ్ఛ దూర మితి దేహ ముతాహో దేహినం పరి
జిహీర్షసి విద్వన్, భిద్యతేఽన్నమయతోఽన్నమయం కిం సాక్షిణ శ్చ
యతిపుంగవసాక్షీ ౨౮ బ్రాహ్మణశ్వపచభేదవిచారః ప్రత్యగాత్మని
కథం తవ యుక్తః, బింబితేఽంబరమణౌ సురనద్యా మంతరం కిమపి
నాస్తి సురాయామ్ ౨౯ శుచి ర్ద్విజోఽహం శ్వపచ వ్రజేతి మిథ్యా
గ్రహ స్తే మునివర్య కోఽయమ్,సంతం శరీరే ష్వశరీర మేక ముపేక్ష్య
పూర్ణం పురుషం పురాణమ్ ౩౦ అచింత్య మవ్యక్త మనంత మాద్యం
విస్మృత్య రూపం విమలం విమోహాత్, కళేబరేఽస్మి న్కరికర్ణలోలా
కృతీన్యహంతా కథ మావిరాస్తే ౩౧ విద్యా మవాప్యాపి విముక్తి

న్వంచయంతి ౨౭ గచ్ఛ దూర మితి-శరీరం పరిత్యక్తు మిచ్ఛసి ఉతాత్మాన మితి వికల్ప్య దూషయతి గచ్ఛ దూరమితి విదుష స్తవ నైత దుచిత మితి ధ్వనయ న్సంబోధయతి హేవిద్వ న్నితి తత్రాద్యం ప్రత్యాహాన్నమయా దన్నమయం కిం భిద్యతే నైవ భిద్యత ఇత్యర్థః. ద్వితీయం ప్రత్యాహ సాక్షిణశ్చ సాక్షీ నహి భిద్యతే త్వ మేతత్ జ్ఞాతుం యోగ్యోసీ త్యాశయేనాహ హేయతిపుంగవేతి ౨౮. ప్రత్యగాత్మని భేదం దృష్టాంతే నాపి నిరాచష్టే బ్రాహ్మణశ్వపచభేదవిచారః దేహేంద్రియాదిభ్యోఽనేకేభ్యో జడేభ్యశ్చ ప్రతిలోమ్యేనాంచతీతి ప్రత్యక్ సచాసా వాత్మా చ తస్మిన్ తవాద్వైతవాదినః కథం యుక్తః న కథమపీత్యర్థః యథా గంగాయాం మదిరాయాం చ ప్రతిబింబితేఽంబరమణౌ సూర్యే అంతరం కిమపి నాస్తి తద్వ దిత్యర్థః ౨౯ ననాత్మనో భేదశూన్యత్వేఽప్యతిపవిత్రస్య బ్రాహ్మణశరీరస్యాతిపాపిష్ఠస్యాంత్యజశరీరస్య చ కథమభేద ఇతిచే త్తత్రాహ శుచి ర్ద్విజోఽహం హేశ్వపచ త్వం దూరంగచ్ఛేతి శరీరేష్వనేకేష్వప్యేక మశరీరం కాలత్రయే శరీరసంబంధవినిర్ముక్త మతఏవ పురాణం పురాప్యభినవం పూర్ణం సద్వైకరసం పురుషం సంత ముపేక్ష్యాయం మిథ్యాభూత ఆగ్రహస్తవ కః నాయం తవోచితో యతో మునిశ్రేష్ఠ స్త్వమిత్యాశయవా నాహ హేమునివర్యేతి-ఉపజాతి ౩౦ స్వస్వరూపం విస్మృత్య క్షణభంగురే దేహేఽహంతా తీతా వా నుచితేతి బోధయ న్నాహ అచింత్య మతః కేనాపి కరణేన న వ్యజ్యత ఇత్యవ్యక్త మత ఏవానంత మతఏవాద్యం యత ఉపాధిమలశూన్యం స్వస్వరూపం మోహా దవివేకాద్విస్మృత్య గజకర్ణవచ్చంచలాకారేఽస్మి న్ననుభూయమానే కళేబరేఽహంభావః కథ మావిరాస్తే ప్రకటీభవతి వివేకినాం కేనాపి ప్రకారేణాస్యావిర్భావో న యుక్త ఇత్యర్థః ౩౧. నను యద్యప్యేవం తథాఽపి లోకసంగ్రహేచ్ఛయేదం మయోక్తమితి

పద్యాం జాగర్తి తుచ్ఛా జనసంగ్రహేచ్ఛా, అహో మహాంతోఽపి మహేంద్రజాలే మజ్జంతి మాయావివరస్య తస్య ౩౨ ఇత్యుదీర్య వచనం విరతేఽస్మింత్సత్యవా క్తదనువిప్రతిపన్నః, అత్యుదారచరితోఽంత్యజ మేనం ప్రత్యువాచ స చ విస్మితచేతాః ౩౩ సత్య మేవ భవతా య దిదానీం ప్రత్యవాది తనుభృత్ప్రవరైతత్, అంత్యజోఽయ మితి సంప్రతిబుద్ధిం సంత్యజామి వచసాఽఽత్మవిద స్తే ౩౪. జానతే శ్రుతి శిరాంస్యపి సర్వే మన్వతే చ విజితేంద్రియవర్గాః, యుంజతే హృదయ మాత్మని నిత్యం కుర్వతే న ధిషణా మపభేదామ్ ౩౫ భాతి యస్య తు జగద్దృఢబుద్ధే స్సర్వ మప్యనిశ మాత్మతయైవ, సద్విజో ఽస్తు భవతు శ్వపచో వా వందనీయ ఇతి మే దృఢనిష్ఠా ౩౬. యా చితిః స్ఫురతి విష్ణుముఖే సా పుత్తికావధిషు సైవ సదా

చే త్తత్రాహ. విముక్తిపద్యాం విముక్తిమార్గభూతాం విద్యాం ప్రాప్యాపి తుచ్ఛా జనసంగ్రహేచ్ఛా కిం జాగర్తి అహో అత్యాశ్చర్యం మాయావినాం వరస్య శ్రేష్ఠస్య తస్య పరమాత్మనో మహేంద్రజాలే భవదాదయో మహాంతోఽపి మజ్జంతీత్యర్థః ౩౨ ఏవ మంత్యజవచన ముదాహృత్య శంకరవాక్య ముదాహర్తు మాహ ఇతి వచన ముక్త్వాఽస్మిన్నంత్యజే విరామంగతే సతి తతః పశ్చా ద్విప్రతిపన్నో ఽయ మంత్యజో భవతి నభవతీతి విప్రతిపన్న స్సత్యవచనో ఽత్యుదారచరితో విస్మితచిత్త స్సచ శ్రీశంకర ఏన మంత్యజం ప్రత్యువాచ-స్వా. ౩౩ యదువాచ తదాహ సత్య మితి నత్వ మంత్యజః కింతు దేహభృత్ప్రవర ఇతి సూచనాయ సంబోధనం. ౩౪. భేదశూన్య బుద్ధే రతిదుర్లభత్వా న్నతో ఽభ్యుపలంభనీయ ఇత్యాశయేనాహ సర్వే ఽనేకే శ్రుతిశిరాంసి శ్రవణేన జానంతి తథా ఽనేకే విజితేంద్రియవర్గాః తాని మన్వతే చ మననం కుర్వంతి తథాంతఃకరణ మాత్మని నిత్యం యుంజతే నిదిధ్యాసనం కుర్వంతి తథాఽపి ప్రతిబంధకసద్భావా ద్భేదశూన్యాం బుద్ధిం కేఽపి నకుర్వంతీత్యర్థః. ౩౫. నను తిష్ఠత్వస్యైషాం వార్తా తవ బుద్ధి రపభేదాస్తి నవేత్యాశంక్యాహ మపభేదబుద్ధి రిత్యుత్తర మనుచితం మన్యమానో 'నమో వయం బ్రహ్మిష్ఠాయకుర్మ' ఇతి యాజ్ఞవల్క్యోక్తి మనుసృత్య వ్యాజేన సమాధత్తే యస్యతు దృఢబుద్ధే స్సర్వ మపి జగత్సదైవా ఽఽత్మా వ్యతిరిక్తం భాతి స బ్రాహ్మణో ఽస్తు శ్వపచోవా భవతు వందనీయ ఇతి మమ దృఢా నిష్ఠా ౩౬. న కేవలం వందనీయ ఏవ కిం త్వేవం విధ స్సమ్యక్ జ్ఞానవాన్ సాక్షా న్మమ గురురేవేత్యాహ విష్ణుశివాదౌ యా

ఽహమ్, నైవ దృశ్య మితి యస్య మనీషా పుల్కసో భవతు వా స గురు ర్మే. ౩౭ యత్ర యత్ర చ భవే దిహ బోధ స్తత్తదర్థసమవేక్షణ కాలే, బోధమాత్ర మవశిష్ట మహం త ద్యస్య ధీ రితి గురు స్స నరో మే ౩౮ భాషమాణ ఇతి తేన కలావా నేష నైక్షత తమంత్యజ మగ్రే, ధూర్జటిం తు సముదైక్షత మౌళి స్ఫూర్జదైందవకలం సహ వేదైః ౩౯ భయేన భక్త్యా వినయేన ధృత్యా యుక్త స్సహర్షేణ చ విస్మయేన, తుష్టావ శిష్టానుమత స్స్తవై స్తం దృష్ట్వా దృశో ర్గోచర మష్టమూర్తిమ్ ౪౦ దాస స్తే ఽహం దేహదృష్ట్యాస్మి శంభో జాత స్తే ఽంశో జీవదృష్ట్యా త్రిదృష్టే, సర్వస్యాత్మ న్నాత్మదృష్ట్యా త్వ

చితి శ్చేతనం స్ఫురతి సైవ పుత్తికా పతంగికా తదవధిషు జంతుషు స్ఫురతి సైవ కాలత్రయే ఽప్యహం దృశ్యం తు నైవాస్తీతి యస్య మనీషా స చాండాలో వా భవతు తథా ఽపి మమ గురుః ౩౭ కిం బహునా తత్త్వవిత్సర్వో ఽపి మమ గురు రిత్యాహ అస్మిన్ లోకే తత్తద్విషయానుభవకాలే యత్ర యత్ర విషయే జ్ఞానం భవే త్తత్సర్వం మిథ్యాభూతం సర్వోపాధిబాధేనావశిష్టం జ్ఞానమాత్ర మహ మేవ న మత్తః కిమపి వ్యతిరిక్త మస్తీతి యస్య బుద్ధి స్స యః కశ్చి దపి నరో మమగురుః ఏతేన గచ్ఛదూర మితి మయా దేహాభిప్రాయా న్నోక్తం నాప్యాత్మాభిప్రాయా ఽపితు ఉభ యతాదాత్మ్యాధ్యాసవదభిప్రాయా స చ తవ నాస్తి చేత్తర్హి త్వ మపి మమగురురే వేత్యాక్షేపో ఽపి పరిహృతో వేదితవ్యః. ౩౮ ఏవం నిర్వ్యళీకం భాషమాణ స్త్యక్తాం త్యజవిగ్రహం ప్రకటితస్వస్వరూపం మహాదేవం దదర్శేత్యాహ ఏవం ప్రకారేణ తేన సహ భాషమాణ ఏష శ్రీశంకరః త మంత్యజ మగ్రే న దదర్శ కింతు మౌళౌ శిరసి స్ఫురంతీ చంద్రకలా యస్య తం చతుర్భి ర్వేదై స్సహితం ధూర్జటిం మహాదేవం సందృష్టవాన్ నను శ్రీశంకరా దన్యస్య శివస్యాభావా త్కథ మేవ ముచ్యత ఇతిచే త్తత్రాహ కళావాన్ జ్ఞానకళావతారస్య శంకరస్యావతారపురుషేన సహ వ్యాసస్య విష్ణునేవ సంవాదాదికం సంభవత్యేవేతిభావః ౩౯ దృష్ట్వా యథాభూతో యత్కృ తవాన్ తదాహ - తం దృష్ట్వా భయేన భక్త్యా వినయేన ధైర్యేణ హర్షేణ విస్మయేన చ యుక్త శ్శిష్టానుమత శ్శ్రీశంకరో నేత్రయో ర్విషయ మష్టా భూమ్యాద్యా మూర్త యో యస్యతం మహాదేవం స్తవై స్తుష్టావ ఉపజాతివృత్తమ్. ౪౦. దేహదృష్ట్యా తవ దాసో ఽహ మస్మి యత శ్శం సుఖం భవత్యస్మాదితి శంభు స్త్వ మేవ స్వామిత్వగుణ యుక్త ఇతి సూచయ న్నాహ శంభో ఇతి - జీవదృష్ట్యా ఽహం తవాంశో జాతః నను

మేవేత్యేవం మే ధీ ర్నిశ్చితా సర్వశాస్త్రైః ౭౧ యదాలోకా దంత ర్బహి రపి చ లోకో వితిమిరో న మంజూషా యస్య త్రిజగతి న శాణో న చ ఖనిః, యతంతే చైకాంతం రహసి యతయో యత్ప్రణయినో నమ స్తస్మై త్వస్మై నిఖిలనిగమోత్తంస మణయే. ౭౨ అహో శాస్త్రం శాస్త్రా త్కి మిహ యది న శ్రీగురుకృపా చితా సా కిం కుర్యా న్ననుయది న బోధస్య విభవః, కిమాలంబ శ్చాసౌ న యది పర తత్త్వం మమ తథా నమ స్త్వస్మై తస్మై యదవధి రిహాశ్చర్యధిషణా ౭౩ ఇత్యుదారవచనై ర్భగవంతం సంస్తువంత మథ చ ప్రణమంతమ్, బాష్ప

'కథం నిరవయవస్య మమాంశ స్త్వమితిచే ద్యథా సర్వేంద్రియశూన్యస్యాపి తవసూర్యచంద్రవహ్నిలక్షణత్రినేత్రవిగ్రహవత్త్వం తథా మాయయా తవాంశస్యాపి సంభవాదిత్యాశయేన సంబోధయతి త్రిదృష్ట ఇతి - శుద్ధాత్మదృష్ట్యా తు త్వమేవ త్వదనన్య ఏవాహం తత్త్వమస్యాదిశ్రుతేః తత్ర యోగ్యం సంబోధనం సర్వస్యాత్మన్నితీత్యేవం ప్రకారేణ సర్వశాస్త్రై ర్మే బుద్ధి ర్నిశ్చయం ప్రాప్తా శాలినీ ౭౧ ప్రసిద్ధశిరోభూషణమణితో వ్యతిరేకం దర్శయన్ స్వాభిన్నం శివం నమస్కరోతి - యదితి - ప్రసిద్ధస్య తాదృశమణే రాలోకా ద్బహిరేవ లోకో వితిమిరో మంజూషాపేటాశాణో నికషః ఖనిశ్చ యతిభి రప్రార్థితా ప్రసిద్ధస్య మణేః ప్రసిద్ధా అతఏతస్మా దత్యుత్కృష్టాయ తస్మై తత్పదలక్ష్యాయ నిఖిలనిగమశిరోభూషణమణయే త్వస్మై త్వంపదలక్ష్యాభిన్నాయ నమః ప్రహ్వీభావో ఽస్తు యస్య ప్రకాశా దన్తర్బహి రపి చ లోకో వితిమిరో 'యస్య భాసా సర్వ మిదం విభాతీ'తి శ్రుతేః త్రిజగతి యస్య మంజూషా నాస్తి నాపి శాణో నాపి ఖనిః యత్ప్రణయినో యస్మి న్ప్రీతిమంత శ్చ యతయో రహస్యేకాంతే భృశం యతంతే తస్మై ఇత్యర్థః శి ౭౨ గురుకృపయా శాస్త్రాల్లభ్యస్య తత్త్వజ్ఞానస్యాలంబన మఖండైకరసం స్వతత్త్వం నమస్యతి అహో శాస్త్రం పరమతత్త్వబోధకత్వా ద్ధన్యతమం యద్యప్యేవంవిధం శాస్త్రం తథాఽపి యది శ్రీగురుకృపాఽస్మిన్ లోకే శిష్యే వా న స్యా త్తర్హి శాస్త్రా త్కిం న కిమపీత్యర్థః చితా సంచితా సంపాదితా సా గురుకృపా కింకుర్యాత్ కింఫలం దాస్యతి యది తత్త్వజ్ఞానస్య విశేషేణోద్భవో నాస్తి బోధా నుత్పాద్య సాఽపి నిష్ఫలైవేత్యర్థః తథాఽసౌ బోధ శ్చ కిమాలంబ ఆలంబనశూన్య ఏవ యది మమ పరతత్త్వం న స్యా త్తస్మా త్తత్త్వజ్ఞానాలంబనభూతాయ పరతత్త్వాయ స్వాభిన్నాయ తస్మై పరమాత్మనే నమః తథేత్యస్య తస్మా దిత్యర్థో వా ఇహ జగత్యాశ్చర్యబుద్ధి ర్యత్పర్యంతా యస్మా త్పర ఆశ్చర్యబుద్ధివిషయో నాస్తీత్యర్థః. ౭౩. ఏవం స్తువంతం శ్రీశంకరం ప్రతి మహాదేవో యదుక్తవాం స్తద్దర్శయితు మాహ

పూర్ణనయనం మునివర్యం శంకరం స బహుమాన మువాచ ౪౪.
అస్మదాదిపదవీ మభజ స్త్వం శోధితా తవ తపోధననిష్ఠా, బాదరా
యణ ఇవ త్వ మపి స్యా స్సద్వరేణ్య మదనుగ్రహపాత్రమ్ ౪౫
సంవిభజ్య సకలశ్రుతిజాలం బ్రహ్మసూత్ర మకరో దనుశిష్టః, యత్ర
కాణభుజసాంఖ్య పురోగా ణ్యుద్ధృతాని కుమతాని సమూలమ్ ౪౬.
తత్ర మూఢమతయః కలిదోషా ద్ద్విత్ర వేదవచనోద్వలితాని, భాష్య
కాణ్యరచయ న్బహుబుద్ధై ర్దూష్యతా ముపగతాని చ కైశ్చిత్ ౪౭
తద్భవా న్విదితవేదశిఖార్థ స్తాని దుర్మతిమతాని నిరస్య, సూత్రభాష్య
మధునా విదధాతు శ్రుత్యుపోద్బలితయు క్త్యభియుక్తమ్ ౪౮ ఏత దేవ
విబుధై రపి సేంద్రై రర్చనీయ మనవద్య ముదారమ్, తావకం కమల

ఇతీతి స్యా. ౪౪ యదువాచ తదాహ - అస్మదాదీతి - అభజః ప్రాప్తవా నసి హే
సతాం మధ్యే శ్రేష్ఠ వ్యాస ఇవ త్వమపి మదనుగ్రహపాత్రం స్యా ఇత్యాశీర్వాదః
౪౫ సూత్రభాష్యరచనే నియోక్తు ముపక్రమతే అనుశిష్ట స్సమ్యక్ శిక్షితః అను
పశ్చాత్ శిష్టా యస్మా దితి వా సర్వశిష్టాగ్రణీ ర్వేదవ్యాసో వేదకదంబం సమ్య గ్విభజ్య
బ్రహ్మైకఖండైకరసం సూచ్యతే యేన త త్తథా. * 'అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా' 'జన్మాద్యస్య
యతః' 'శాస్త్రయోనిత్వాత్' 'తత్తుసమన్వయా' దిత్యేవ మాదిరూప మకరో శ్శిష్టో
ఽను పశ్చా దకరో దితివా యత్ర బ్రహ్మసూత్రే కాణాదసాంఖ్యపాతంజలప్రభృ
తీని మతాని సమూల మున్మూలితాని తత్రేతిపరేణాన్వయః ౪౬ తత్ర బ్రహ్మ
సూత్రే మూఢమతయః కలిదోషా ద్ద్వాభ్యాం త్రిభిర్వా వేదవచనై రుద్బలితాని ఉప
కృతాని భాష్యకాణి కుత్సితభాష్యాణి అరచయన్ కృతవంతః కైశ్చిత్ బహు బుద్ధం
జ్ఞాతం యై స్తై ర్దూష్యతాం చోపగతాని. ౪౭ త త్తస్మా ద్విదితో వేదాన్తానా మర్థో
యేన తథా భూతో భవాన్ తాని కుబుద్ధీనాం మతాని నిరస్య సూత్రభాష్యం విదధా
తు విధా లోట్ భాష్యలక్షణంతు * సూత్రార్థో వర్ణ్యతే యత్ర వాక్యై స్సూత్రా
నుకారిభిః, స్వపదాని చ వర్ణ్యంతే భాష్యం భాష్యవిదో విదు రితి సాగరాదివర్ణ
నస్య భాష్యత్వవ్యావృత్తయే సూత్రమిత్యుక్తం వార్తికస్య తత్త్వనిరాసాయ సూత్రాను
కారిభి రితి వృత్తే స్తత్త్వవ్యావృత్త్యర్థ ముక్తం స్వపదానీతి ఇతరభాష్యేభ్య ఉత్కృ
ష్టతా బోధనాయ విశినష్టి సమగ్రశ్రుతిభి రుద్బలితాభి ర్యుక్తిభి రాసమంతా ద్యుక్తం.
౪౮ నను మయా క్రియమాణం భాష్య మపి కేషాంచి దనాదరాస్పదం స్యా చ్చే
త్తర్హి కిమర్థం కర్తవ్య మితిచే త్తత్రాహ ఏతదేవ తావకం భాష్య మింద్రసహితై
ర్దేవైరప్యర్చనీయం భవిష్యతి అపిశబ్దా న్మనుష్యై రర్చనీయం భవిష్యతీతి కిము వక్తవ్యం

యోనిసభాయా మప్యవాప్స్యతి వరాం వరివస్యామ్. ౪౯. భాస్కరాభినవగుప్తపురోగాన్ నీలకంఠగురుమండనముఖ్యాన్, పండితా నథ విజిత్య జగత్యాం ఖ్యాపయాద్వయమతే పరతత్వం ౫౦ మోహసంతమసవాసరనాథాం స్తత్రతత్ర వినివేశ్య వినేయాన్, పాలనాయ పరతత్వసరణ్యా మ్మా ముపైష్యసి తతగ కృతకృత్యః ౫౧ ఏవ మేన మనుగృహ్య కృపావా నాగమై స్సహ శివో ఽంతరధత్త, విస్మితేన మనసా సహ శిష్యై శ్శంకరో ఽపి సురసింధు మయాసీత్ ౫౨ స న్నివృత్య విధి మాహ్నిక మీశం ధ్యాయతో గురు మథాఖిలభాష్యమ్, కర్తు ముద్యత మభూ ద్గుణసింధో ర్మానసం నిఖిలలోకహితాయ ౫౩ కర్తృత్వశక్తి మధిగమ్య స విశ్వనాథా త్కాశీపురా న్నిరగమత్త్వవికాసభాజః, ప్రీత స్సరోజముకుళా దివ చంచరీకం నిర్బంధత స్సుఖ మవాప యథా ద్విజేంద్రః ౫౪ అద్వైతదర్శనవిదాం భువి

యతో నిర్దోష ముదారం చ న కేవలం సేంద్రై ర్దేవై రేవార్చనీయం భవిష్యత్యపితు చతుర్ముఖసభాయా మపి శ్రేష్ఠాం పూజాం ప్రాప్స్యతీత్యర్థః ౪౯. కించ భాస్కరో భేదాభేదవాదీ అభినవగుప్తః శాక్తో నీలకంఠో భేదవాదీ శైవః గురుః ప్రభాకరో మండనమిశ్రో భాట్టమతానుయాయీ ఏతదాదీ న్పండితా నథ భాష్యకరణానంతరం విజిత్య పృథివ్యా మద్వయమతే పరతత్త్వం ఖ్యాపయాద్వయబుద్ధే ఇతి సంబోధనం వా. ౫౦. కించ మోహలక్షణసంతమసభానూన్ శిష్యాన్ తస్మిన్ తస్మి న్దేశే పరతత్త్వసరణ్యాః పాలనాయ సంస్థాప్య తదనంతరం కృత మవతారకృత్యం యేన సమామ్ ఉపైష్యసి ౫౧. ఏవ మేనం శ్రీశంకర మనుగృహ్య కృపావాన్ శివో వేదై స్సహాంతర్ధాన మగాత్ శంకరో ఽపి విస్మయయుక్తేన మనసా శిష్యై స్సహ స్వర్ణదీం గంగాం ప్రత్యగచ్ఛత్. ౫౨ ఆహ్నికవిధిం సన్నివృత్త్య గురు మీశం మహాదేవం ధ్యాయతో గుణసముద్రస్య శ్రీశంకరస్య మానసం సర్వలోకహితాయ సమ్యగుద్యత .ముద్యుక్త మభూత్ ౫౩ సవిశ్వనాథా త్కర్తృత్వశక్తిం ప్రాప్య ప్రీతస్సన్ అవికాసభాజః కాశీపురా న్నిరగమత్ చంచరీకనిర్బంధతో గంధలుబ్ధభ్రమరనిర్బంధనరూపా త్సరోజముకుళా దివేతి పూర్ణోపమా యథా పక్షిణా మింద్రో హంసో నిర్గత్య సుఖ మాప్నోతి తథా ఽయం బ్రాహ్మణేంద్ర స్సుఖం ప్రాప ప్రత్యవయవ ముపమావాచకోపాదానాదనేకైవేయ ముపమా - వ. ౫౪. భువి అద్వైతశాస్త్రవిదాం సార్వభౌమో య శ్చక్రవర్తీ ఏవ శ్రీశంకరో గచ్ఛతీత్యతశ్చంద్రబింబాత్మకం శ్వేతచ్ఛత్ర మస్యాచతే

సార్వభౌమో యాత్యేష ఇత్యుదుపబింబసితాతపత్రమ్, అస్తాచలే వహతి చారు పురః ప్రకాశవ్యాజేన చామర మథాదివ దిక్సు కాంతా ౫౫ శాంతాం దిశం దేవనృణాం విహాయ నాన్యా దిగస్మై సమరోచతాద్ధా, తత్రత్యతీర్థాని నిషేవమాణో గంతుం మనోఽధా ద్బదరీం క్రమాత్సః ౫౬. తేనాన్వవర్తి మహతా క్వచి దుష్ణశాలీ శీతం క్వచిత్క్వచి దృజు క్వచి దప్యరాళమ్, ఉత్కంటకం క్వచి దకంటకవ త్క్వచిచ్చ తద్వర్త్మ మూర్ఖజనచిత్త మివావ్యవస్థమ్ ౫౭ ఆత్మాన మక్రియ మపవ్యయ మీక్షితాపి పాంథైస్సమం విచలితః పథి లోకరీత్యా, ఆద త్ఫలాని మధురాణ్యపిబ త్పయాంసి ప్రాయా దుపావిశ దశేత తథోదతిష్ఠత్ ౫౮ తేన వ్యసీయత తదా పదవీ దవీయ స్యాసాదితా చ బదరీ వనపుణ్యభూమిః, గౌరీగురుస్రవదమందఝరీపరీతా ఖేల త్సురీయుతదరీ పరిభాతి యస్యామ్. ౫౯. స ద్వాదశే వయసి

వహతి సతి పురః ప్రకాశవ్యాజేన దిక్సు కాంతాదిగ్లక్షణాశోభనాకాంతాచామరం వ్యథా దివ పారాంతరే సుఖేన దిక్ వ్యథా దితి వ్యాఖ్యేయం ౫౫. దేవనరాణాం శాంతా ముత్తరాం దిశం వహాయాన్యా దిగస్మై సాక్షా న్న సమరోచత. * ఉదీచ ఉత్సృజత్యేషా వై దేవమనుష్యాణాగ్ం శాంతాదిగితి శ్రుతేః తస్మా త్తత్రత్యతీర్థాని నిషేవమాణః క్రమా ద్బదరీం గంతుం స మనో ఽధాత్ ఇంద్రవజ్రా ౫౬ క్వచి దుష్ణశాలి క్వచిత్ శీతం క్వచి దృజు క్వచి త్కుటిలం ని 'అరాళం కుటిలే సర్జరసే సమదదంతినీ' తి మేదినీ. క్వచిత్ ఊర్ధ్వముఖకంటకయుక్తం క్వచి చ్చ కంటకవినిర్ముక్తం మూర్ఖజనచిత్తవత్ వ్యవస్థావర్జితం వర్త్మ పంథా స్తేన మహాతాఽన్వవర్తి అనుసృతం - వ. ౫౭. అక్రియ మవ్యయ మాత్మాన మీక్షితాఽపి పాంథైస్సహ విచలితస్సన్ మార్గే లోకరీత్యా మధురాణి ఫలాని ఆదత్ భక్షణార్థ స్యాదథాతో ల్లజి 'అద స్సర్వేషా' మిత్యపృక్తసార్వధాతుకస్యాడాగమేరూపం మధురాణి జలాని అపిబత్ ప్రాగమాత్ గమనం కృతవాన్ ఉపావిశ దుపవిష్టవాన్ అశేత శయనం కృతవాన్ తథోదతిష్ఠత్ ఉత్థానం కృతవా నిత్యర్థః ౫౮ దవీయసీ పదవీ తేన వ్యసీయత సుదూరం వర్త్మాతిక్రాంతవాన్ వనపుణ్యభూమి ర్బదరీ ఆసాదితాచ గౌరీగురో ర్హిమాలయా త్స్రవంతీభి రమందఝరీభి ర్వ్యాప్తా యస్యాం బదర్యాం ఖేలంతీభి స్సురాంగనాభి ర్యుక్తా దరీ పరిభాతి ౫౯ స శ్రీశంకరో ద్వాదశే వయసి తత్ర బదర్యాం సమాధినిష్ఠైః వర్షిభిః 'క్షుత్పిపాసే జరామృత్యూ శోకమోహా వదూర్మయ' ఇత్యుక్తష

తత్ర సమాధినిష్ఠైః ర్బ్రహ్మర్షిభిః శ్రుతిశిరో బహుధా విచార్య, షడ్భి
శ్చ సప్తభి రథో నవభిశ్చ ఖిన్నై ర్భవ్యం గభీర మధురం ఫణతిస్మ
భాష్యమ్. ౬౦ కరతలకలితాద్వయాత్మతత్త్వం క్షపితదురంత
చిరంతనప్రమోహమ్, ఉపచిత ముదితోదితై ర్గుణౌఘై రుపని
షదా మయ ముజ్జహార భాష్యమ్ ౬౧ తతో మహాభారతసార
భూతా స్సవ్యాకరో ద్భాగవతీ శ్చ గీతాః, సనత్సుజాతీయ
మసత్సుదూరం తతో నృసింహస్య చ తాపనీయమ్ ౬౨ గ్రంథా
న సంఖ్యాం స్తదనూపదేశసహస్రికాదీన్ వ్యదధా త్సుధీడ్యః, శ్రు
త్వా ఽర్థవిద్యా నవివేకపాశా న్ముక్తా విరక్తా యతయో భవంతి
౬౩. శ్రీశంకరాచార్య రవా వుదేత్య ప్రకాశమానే కుమతి

దూర్మిభి స్తథా త్వక్చర్మమాంసాస్థిమేదోమజ్జారేతోభి స్సప్తధాతుభిః పంచజ్ఞానేంద్రియాణి చత్వార్యంతఃకరణానీతి నవభి శ్చ జ్ఞానేంద్రియ పంచకం కర్మేంద్రియపంచకం ప్రాణపంచక మంతః కరణచతుష్టయం సగుణభూతపంచకం ప్రకృత్యష్టకంవా ఽవిద్యా కామః కర్మోపాసనాచేతి నవభి రితివా ద్వారై ర్వా నవభి ర్యై ఖిన్నాస్తై ర్బ్రహ్మర్షిభి ర్వేదాంతం బహుధా విచార్య భవ్యం శుభం గంభీరం చ తన్మధురం చ సూత్రభాష్యం ఫణతి స్మ షడ్భి శ్చ సప్తభి రథో నవభి శ్చ శిన్నై ర్భవ్యం యోగ్య మితి వా. ని 'భవ్యం శుభే చ సత్యేచ యోగ్యే భావిని చ త్రిష్వి'తి మేదినీ ౬౦. 'ఉపనిషదామపి భాష్యం కృతవానిత్యాహ కరతలే కలితం ప్రకాశిత మాత్మతత్త్వం యేన క్షపితో దురంత శ్చిరంతనో ఽనాదిభూతో మోహో యేన ఉదయం ప్రాప్తై రుక్త గుణౌఘై రుపచితం యుక్తం - దేహాభిమానాదిదుఃఖాని నిశ్చయేన నిషాదయతి విసారయతి శిథిలయతి పరంచ బ్రహ్మ ప్రత్యగాత్మత్వేన నితరాం గమయతి సర్వానర్థమూల భూతా మవిద్యా మత్యంత మవసాదయత్యున్మూలయతీత్యుపనిష ద్బ్రహ్మవిద్యా తత్ప్రతిపాదకానాం ఈశకేనకఠప్రశ్నముండక మాండూక్య తైత్తిరీయైతరేయ ఛాందోగ్యబృహదారణ్యాఖ్యానాం వేదాంతానాం భాష్య ముజ్జహార కృతవాన్. వృ ౬౧. తత స్తదనంతరం మహాభారతస్య నిఖిలవేదార్థప్రకాశకస్య సారభూతాః భగవద్గీతా స్సవ్యాఖ్యాతవాన్ తతో భారతస్థ సనత్సుజాతీయ మసతాం సుదూర మలభ్యం తతశ్చోత్తరనృసింహతాపనీయం వ్యాకరోత్-ఉపజాతి ౬౨. తదను తతః పశ్చా దుపదేశసహస్రికాదీ నసంఖ్యాతాన్ గ్రంథాన్ సుధీభి స్స్తుత్యః పరమార్థజ్ఞ శ్రీశంకరో వ్యదధాత్ యాన్ గ్రంథాన్ శ్రుత్వా రక్తా యతయో ఽవివేకపాశా న్ముక్తా భవంతి. ౬౩ శ్రీశంకరాచార్యసూర్య ఉద

ప్రణీతాః, వ్యాఖ్యాంధకారాః ప్రళయం సమీయు ర్దుర్వాదిచంద్ర
ప్రభయాఽవియుక్తాః ౬౪. అథ ప్రతీందు ర్విధివ ద్వినేయా నధ్యాప
యామాస స నైజభాష్యమ్, తర్కైః పరేషాం తరుణై ర్వివస్వ న్మరీచిభి
స్సింధువ దప్రశోష్యమ్ ౬౫. నిజశిష్యహృదబ్జభాస్వతో గురువర్యస్య
సనందనాదయః, శమపూర్వ గుణై రశుశ్రువ న్కతిచి చ్ఛిష్యగణేషు
ముఖ్యతామ్ ౬౬ స నితరా మితరాశ్రవతో లస న్నియమ మద్భుత
మాప్య సనందనః, శ్రుతనిజశ్రుతికో ఽప్యభవ త్పునః పిపరిషు ర్గహ
నార్థవివిత్సయా ౬౭ అద్వంద్వభక్తి మముమాత్మపదారవిందద్వంద్వే
నితాంతదయమానమనా మునీంద్రః, ఆమ్నాయశేఖరరహస్యనిధాన
కోశ మాత్మీయకోశ మఖిలం త్రి రపాఠయ త్తమ్ ౬౮ ఈర్ష్యా
భరాకులహృదా మితరాశ్రవాణాం ప్రఖ్యాపయ న్ననుపమా మద
సీయభక్తిమ్, అభ్రాపగాపరతటస్థ మముం కదాచి దాకారయ న్నిగ

యం ప్రాప్య ప్రకాశమానే సతి దుర్వాది చంద్రప్రభయా అవియుక్తా స్సహితాః
కుబుద్ధిభిః ప్రణీతా వ్యాఖ్యాంధకారాః సమ్యక్ లయం ప్రాపుః ౬౪ అథానంత
రం పరేషాం వాదినాం తర్కై స్తరుణై స్సూర్యకిరణై స్సముద్రవత్ శోషయితు మశ
క్యం స్వీయం భాష్యం స ప్రతీందు ర్విధివ చ్ఛిష్యా నధ్యాపయామాస ౬౫ నిజ
శిష్యహృదయకమలభానో ర్గురువర్యస్య శిష్యగణేషు ముఖ్యతాం కేచిత్ సనందనా
దయ శ్శమాదిగుణై రశుశ్రువక్ అభ్యస్తవంతః - వియోగినీ ౬౬ స సనందన
ఇతరాశ్రవతో ఇతరేభ్య ఆశ్రవేభ్యో వచనస్థితేభ్య శ్శిష్యేభ్యః ని 'ఆశ్రవో ఽంగీ
కృతౌ క్లేశే నాన్యవద్వచనస్థిత' ఇతి మేదినీ-నితరాం లసక్ సక్ శ్రుతా నిజశ్రుతి
స్స్వవేదో యేన స తథా విధో ఽపి గహనార్థస్య విజ్ఞానేచ్ఛయా ఽద్భుతం నియమం
ప్రాప్య పునః పరనేచ్ఛు రభవత్ ఇతరాశ్రవతో ఽద్భుతం లసంతం నియమ మాప్యే
తివా - ద్రుతవిలంబితంవృత్తం ౬౭. ఆత్మపదారవిందయుగళే ఽద్వంద్వా రాగద్వేషా
దిద్వంద్వవినిర్ముక్తా భక్తి ర్యస్య త మముం సనందనం నితాంత మత్యంతం దయమానం
దయాంకుర్వాణం మనో యస్య స మునీంద్రః వేదాంతరహస్యస్యనిధానం స్థాపనం తస్య
కోశం పాత్ర మాత్మీయగ్రంథం సర్వం త్రిరపాఠయత్ త్రివారం పాఠితవాన్-వ ౬౮
ఈర్ష్యాభరేణాకులం హృదయం యేషా మితరాశ్రవాణాం సతాం మధ్యే వాఽనుపమా
మముష్య సనందనస్య భక్తిం ప్రఖ్యాపయ న్నభ్రాపగా ఆకాశనదీ గంగా ని. 'అభ్రం
మేఘే చ గగనే ధాతుభేదే చ కాంచన' ఇతి మేదినీ-తస్యాః పరతటస్థ మముం సనం

మశేఖరదేశికేంద్రః ౭౯. సంతారికా ఽనవధిసంసృతిసాగరస్య కిం తారయే న్న సరితం గురుపాదభక్తిః, ఇత్యంజసా ప్రవిశత స్సలిలం ద్యుసింధుః పద్మాన్యుదంచయతి తస్య పదే పదే స్మ ౮౦ పాథోరుహేషు వినివేశ్య పదం క్రమేణ ప్రాప్తోపకంఠ మమ మప్రతిమాన భక్తిమ్, ఆనందవిస్మయనిరంతనిరంతరో ఽసౌ వాశ్లిష్య పద్మపద నామ పదం వ్యతానీత్. ౮౧ తం పారయంత మనవద్యత మాత్మవిద్యాం యే తు స్థితా స్సదసి తత్త్వవిదాం సగర్వాః, ఆచిక్షిపుః కుమతపాశు

నం కదాచి ద్వేదాంతదేశికేంద్ర ఆహూతవాన్. ౭౯. అనవధిసంసారసాగరస్య సంతారికా గురుచరణభక్తిః నదీం కిం న సంతారయే దపితు తారయే దేవేతి విచార్య శీఘ్ర మేవ జలం ప్రవిశత స్తస్య గురుభక్తస్య పదేపదే గంగాపద్మాని ఉదంచయతి స్మోజ్జృంభయామాస. ౮౦. జలరుహేషు క్రమేణ పదం వినివేశ్య ప్రాప్తసమీపం తమము మనుపమభక్తిం ఆనందవిస్మయాఖ్యాం నిరంతరనిరంతరో ఽత్యంతం పరిపూర్ణో ఽసౌ వాలింగ్య పద్మపాదేతి నామ పదం వ్యతానీ ద్విస్తారితవాన్. ౮౧ అనవద్య తమా మాత్మవిద్యాం పారయంతం తం శ్రీశంకరం తత్త్వ విదాం సదసి యేతు కేచి త్స గర్వాః కుమతే పాశుపతే ఽభిమానో యేషాం వివేకలక్షణస్య వృక్షస్యాగ్రే దావాగ్ని వ దాచరంతః స్థితాస్తే చిక్షిపు రాక్షేపాన్ కృతవన్తః తథాహి కార్యకారణయోగ విధి దుఃఖాంతాః పంచపదార్థాః పశుపతినేశ్వరేణ మోక్షాయోపదిష్టాః తత్ర కార్యం మహదాదికారణం ప్రధానం యోగ స్సమాధిః విధి స్త్రిషవణస్నానాదిః దుఃఖాన్తో మోక్షః ప్రధాన ముపాదానకారణం పశుపతి రీశ్వరో నిమిత్తకారణం * 'స ఈక్షాం చక్రే స ప్రాణ మసృజత' ఇత్యాదిశ్రుతిషు ఈక్షాపూర్వకకర్తృత్వశ్రవణాదీక్షా పూర్వకత్వం నిమిత్తకారణేష్వేవకులాలాదిషు దృష్టం అనేకకారణ పూర్వికాయా శ్చ క్రియాయాః ఫలసిద్ధి ర్లోకే దృష్టా న చ న్యాయ ఆదికర్తర్యపి సంక్రామయితుం యుక్తః కించ యథేశ్వరాణాం రాజవైవస్వతాదీనాం నిమిత్తకారణత్వ మేవ కేవలం ప్రతీయతే తద్వ త్పరమేశ్వరస్యాపి నిమిత్తకారణత్వ మేవ కించ సావయవ మచేత న మశుద్ధ మిదం జగల్లక్షణం నానేవంలక్షణ బ్రహ్మోపాదానకం సంభవతి రుచకాదీ నాం మృద్వికారత్వదర్శనాత్ అపిచ యది దుఃఖమోహాద్యాత్మకం కార్యం బ్రహ్మో పాదానకం స్యా త్తర్హి ప్రళయే స్వోపాదానేన బ్రహ్మణాఽవిభాగ మాపద్యమానం కారణ మాత్మీయే న దోషేణ దూషయే దతో ఽసమంజస మిదం జగతో బ్రహ్మో పాదానకత్వకల్పనం తస్మా త్కారణ శ్రుతయః పశుపతే రీశ్వరస్య నిమిత్తకారణత్వ

పతాభిమానాః కేచి ద్వివేకవిటపోగ్రదవాయమానాః ౭౨ తద్వి కల్పన మనల్ప మనీష శ్రుత్యుదాహరణత స్స నిరస్య, ఈష దస్తమితగర్వభరాణా మాగమా నపి మమంథ పరేషామ్ ౭౩. అద్వితీయనిరతా సతి భేదే ముక్తిరీశసమతైవ కథంస్యాత్, ధ్యానజా

బోధితా ఇత్యవశ్య మాస్థేయ మితి - వ ౭౨ నైతత్సారం బ్రహ్మణో ఽభిన్న నిమిత్తోపాదానత్వస్వీకారే ప్రతిజ్ఞాదృష్టాంతయో రనుపరోధాత్ ప్రతిజ్ఞా తావత్ * 'ఉత తమాదేశ మప్రాక్ష్యో' 'యేనాశ్రుతం శ్రుతం భవతి అమతం మత మవిజ్ఞాతం విజ్ఞాత' మితి యది బ్రహ్మోపాదానం న స్యాత్తర్హీయం ప్రతిజ్ఞోపరుధ్యేత కార్య వ్యతిరిక్తనిమిత్తకారణవిజ్ఞానేన తత్కార్యజ్ఞానాదర్శనాత్ - దృష్టాంతో ఽపి * యథా సౌమ్యైకేన మృత్పిండేన సర్వం మృణ్మయం విజ్ఞాతం స్యా ద్వాచారంభణం వికారో నామధేయం మృత్తి కేత్యేవ సత్య మిత్యుపాదానగోచరఏవామ్నాయతే - నిమిత్తత్వం త్వధిష్ఠాత్రం తరాభావా దధిగంతవ్యం - ప్రాగుత్పత్తే రేకమేవాద్వితీయమిత్యవధా రణా దన్యథాప్రతిజ్ఞాదృష్టాంతోపరోధస్య స్పష్టత్వాత్ - కించ * 'సో ఽకామయత బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి'- 'తదైక్షత బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి' చ శ్రుత్యా పర మాత్మన ఏవ కర్తృత్వం ప్రకృతి త్వం చ నిశ్చీయతే అత్యంతసాదృశ్యం తూపా దానోపాదేయయో ర్నాపేక్షితం గోమయవృశ్చికయో ర్దేహకేశయో శ్చ త దదర్శ నాత్ నాపి కార్యస్య బ్రహ్మదూషకతా ఘటాదివికారాణాం కారణేనావిభాగ మాపన్నానాం దూషకత్వాదర్శనాత్ కించ కార్యస్య కారణానన్యత్వం న ప్రలయ ఏవాపితు త్రిష్వపి కాలేష్వాత్మైవేదం సర్వం బ్రహ్మైవ సర్వ మిత్యాదిశ్రుతేః కార్యస్య కారణా నన్యత్వే ఽపి యథా మరీచ్యుదకేనోషరదేశః కదా ఽపి న సం స్పృశ్యత తథా పరమాత్మా ఽపీత్యేవం శ్రుతీనా ముదాహరణత స్తేషాం వికల్పన మనల్పబుద్ధి స్స శ్రీశంకరః నిరస్య కించి చ్ఛాంతగర్వాతిశయానాం పరేషాం పాశు పతానా మాగమా నపి మథితవాన్ తథాహి పశుపతే రీశ్వరస్య ప్రధానపురుషయో రధిష్ఠాతృత్వేన జగత్కారణత్వం నోపపద్యతే హీన మధ్యమోత్తమభావేన ప్రాణి భేదా న్విదధతః పశుపతేః రాగద్వేషాదిప్రసంగాత్ ప్రధానపురుషాభ్యాం సంబం ధానుపపత్తే శ్చ న తావత్సంయోగలక్షణ స్సంబంధ స్సంభవతి త్రయాణా మపి సర్వ గతత్వా న్నిరవయవత్వా చ్చ నాపి సమవాయః ఆశ్రయాశ్రితభావానిరూపణాత్ నాప్యన్యః కార్యగమ్యః కశ్చి త్సంబంధ శ్శక్యతే కల్పయితుం కార్యకారణభావస్యై వాద్యాప్యసిద్ధత్వాత్ - స్వా. ౭౩. ఏవమాది రూపం తదాగమమష్టనప్రకారం మమం

కమితి సా న వినశ్యే ద్భావకార్య మఖిలం హి న నిత్యమ్ ౨౪ కించ సంక్రమణ మీశ గుణానా మిష్యతే పశుషు మోక్షదశాయామ్, త న్న సాధ్వవయవై ర్విధురాణాం సంక్రమో న ఘటతే హి గుణానామ్ ౨౫ పద్మగంధ ఇవ గన్ధవహే ఒస్మి న్నాత్మనీశ్వరగుణో ఒస్త్వితి చేన్న, తత్ర గంధసమవాయి నభస్వ త్సంయుతం దిశతి గంధధియం యత్ ౨౬ కించైకదేశేన సమాశ్రయంతే కార్త్స్న్యేన వా శంభుగుణా విముక్తాన్, పూర్వేతు పూర్వోదితదోషసంగ స్త్వంతే జ్ఞతాదిః పరమేశ్వరే స్యాత్ ౨౭. ఇత్థం తర్కైః కులిశకఠినైః పండితంమన్యమానా భిద్యత్స్వార్థా స్స్మయభరమదం తత్యజు స్తాంత్రికా స్తే, పక్షాఘాతై రివ రయభరై స్తాడ్యమానాః ఫణాసు క్ష్వేడజ్వాలాం ఖగకులపతేః పన్నగా

శేత్యనేన సూచయిత్వా తదభిమత ముక్తే ర్మథనప్రకారం దర్శయతి అద్వితీయే నిరతా పర్యవసన్నా భవత్సంమతా ఈశసమానతా లక్షణా యా ముక్తిః సైవ భేదే సత్యే సతి కథం స్యా త్సత్యస్య తస్య నివృత్త్యయోగా న్నకేనాపి ప్రకారేణేత్యర్థః నను పశుపతిధ్యానా ద్భవిష్యతీతి చే త్తత్రాహ ధ్యానా జ్జాతా సా ముక్తిః కుతో హేతో ర్న వినశ్యేత్ తస్యాః వినాశాభావే హేతు ర్నాస్తీత్యర్థః హి యస్మా ద్భావత్వే సతి యత్కార్యం త త్సర్వ మపి నిత్యం న భవతి ప్రధ్వంసే వ్యభిచారవారణాయ భావేతి. ౨౪ కించ మోక్షావస్థాయాం పశుషు జీవేషు పశుపతే రీశస్య గుణానాం సంక్రమణం యదిష్యతే తన్న సాధు హి యస్మా దవయవై ర్వర్జితానాం గుణానాం సంక్రమో న ఘటతే ౨౫. నను గంధవహే వాయౌ యథా నిరవయవస్య పద్మగంధస్య సంక్రమ స్తథా ఒస్మిన్ జీవే పశుపతిగుణానాం సంక్రమో ఒస్త్వితి శంకతే పద్మగంధ ఇతి గంధసమవాయి కమలం సూక్ష్మావయవాత్మనా వాయుసంయుక్తం సత్ తత్ర వాయౌ గంధధియం యస్మా ద్దిశతి తస్మా న్నైవ మిత్యాహ నేతి ౨౬ కించ పశుపతిగుణా ఏకదేశేన విముక్తాన్ సమాశ్రయంతి కింవా కార్త్స్న్యేన ఆద్యపక్షేతు పూర్వోక్తదోషస్య నిరవయవగుణానా మేకదేశేన సంక్రమాయోగస్య ప్రసక్తి ర్ద్వితీయే పరమేశ్వరే ఒజ్ఞానాది స్యాత్ -ఇం ౨౭ ఇత్థం వజ్రవత్కఠినై స్తర్కై ర్భిద్యత్ భేదం గచ్ఛత్ స్వాభిమతో ఒర్థో యేషాం తే పండితంమన్యమానా స్తాంత్రికాః పాశుపతాః స్మయస్యాతిశయేన యో మద స్తం తత్యజుః ఖగకులపతే ర్గరుత్మతో రయస్య వేగస్యాతిశయో యేషు తైః పక్షాఘాతైః ఫణాసు తాడ్యమానా స్సాభిమానా స్సర్పా యథా క్ష్వేడ

స్వాభిమానాః ౭౮ వ్యాఖ్యాజృంభితపాటవా త్ఫణిపతే ర్మందాక్షు
ముద్దీపయన్ సంఖ్యాలంఘితశిష్య హృద్వనరుహేష్వాదిత్యతా ముద్వ
హన్, ఉద్వేలస్వయశస్సుమై స్స భగవత్పాదో జగ ద్భూషయ న్కుర్వ
న్వాదిమృగేషు నిర్భర మభా చ్ఛార్దూలవిక్రీడితమ్ ౭౯ వేదాంతకాం
తారకృతప్రచార స్సుతీక్ష్ణ సద్యుక్తినఖాగ్రదంష్ట్రః, భయంకరో వాది
మతంగజానాం మహర్షికంఠీరవ ఉల్లలాస ౮౦ అమానుషం తస్య య
తీశ్వరస్య విలోక్య బాలస్య సతః ప్రభావమ్, అత్యంత మాశ్చర్యయు
తాంతరంగాః కాశీపురస్థా జగదు స్తదేత్థమ్ ౮౧ అస్మా న్ముహు ర్ద్యోతి
తసర్వతంత్రా త్పరాభవం పీడితపుండరీకాః, ప్రపేదిరే భాస్కరగుప్త
మిశ్రమురారి విద్యేంద్రగురుప్రధానాః ౮౨ అస్యాత్మనిష్ఠాతిశయేన
తుష్టః ప్రాదుర్భవన్ కామరిపుః పురస్తాత్, ప్రచోదయామాస కిల
ప్రణేతుం వేదాంతశారీరకసూత్రభాష్యమ్ ౮౩ కుదృష్టితిమిరస్ఫుర

జ్వాలాం విషజ్వాలాం త్యజంతి తద్వత్ -'క్ష్వేడస్తు గరళం విష'మిత్యమరః-మందా. ౭౮.
వ్యాఖ్యాయాం జృంభిత ముల్లసితం యత్పాటవం కుశలతా తస్మా త్ఫణిపతే శ్శేషస్య
మందాక్షం లజ్జా ముద్దీపయన్ సంఖ్యా మతిక్రాంతానా మసంఖ్యాతానాం శిష్యాణాం
హృజ్జలరుహేషు భానుతా ముద్వహన్ ఉద్వేలస్వయశస్సుమై రుల్లంఘిత సప్తాబ్ధితట
స్వయశోలక్షణపుష్పై ర్జగత్ భూషయన్ వాదిమృగేషు నిర్భరం దృఢం శార్దూలవి
క్రీడితం కుర్వన్ స భగవత్పాదో ఉభాత్ అద్యుతత్ అత్ర శ్రీశంకరవర్ణనపరేణ
శార్దూలవిక్రీడితపదేనైతచ్ఛందోనామసూచనా న్ముద్రాలంకారః. * సూచ్యార్థ సూచనం
ముద్రా ప్రకృతార్థపరైః పదైః, రిత్యుక్తేః - శా ౭౯ శ్రీశంకరం సింహరూపేణ వర్ణ
యతి -వేదాంతలక్షణే వనే కృతః ప్రచారో యేన సుతీక్ష్ణాని సద్యుక్తయ ఏవ నఖా
గ్రాణి దంష్ట్రాశ్చ యస్య వాదిలక్షణానాం గజానాం భయంకరః ఏవంవిధో మహర్షి
లక్షణస్సింహః ఉల్లలాస ఉచ్చకాశే - ఉ ౮౦. తస్య యతీశ్వరస్య బాలస్య సతః
ప్రభావం విలోక్య ఆశ్చర్యయుక్త మంతరంగం మనో యేషాం తే కాశీపురస్థా
స్తస్మి న్కాలే ఇత్థ మూచుః ౮౧ ముహుః పునఃపున ర్ద్యోతితాని సర్వశాస్త్రాణి
యేన తథాభూతాదస్మా చ్ఛ్రీ శంకరాత్ పీడితం హృత్కమలం యేషాం తే
భాస్కరప్రముఖాః పరాభవం ప్రపేదిరే ప్రాప్తవంతః. ౮౨. కించాస్యాత్మ
నిష్ఠయా తుష్టః కామరిపు ర్మహాదేవః పురస్తా త్ప్రాదుర్భవ న్వేదాంతానాం
శారీరక సూత్రాణాం చ భాష్యం ప్రణేతుం ప్రచోదయామాస ౮౩. కుదృష్టీనాం

త్కుమతపంకమగ్నాం పురా పరాశరభువా చిరా ద్బుధముదే బుధేనో
ద్ధృతామ్, అహో బత జరద్గవీ మనఘభాష్యసూక్తామృతై రపంకయతి
శంకరః ప్రణతశంకర స్సాదరమ్. ౮౪. త్రైలోక్యం ససుఖం క్రియాఫల
పయోభుఙ్క్తే యయా ఽవిష్కృతం యస్యా వృద్ధతరే మహీసురగృ
హేవాసః ప్రవృద్ధాధ్వరే, తాం పంకప్రసృతే కుతర్కకుహరే ఘోరైః
ఖరైః పాతితాం నిష్పంకా మకరో త్స భాష్యజలధేః ప్రక్షాళ్య సూ
క్తామృతైః ౮౫ మిథ్యావ త్కీతి కైశ్చి త్పురుష ముపనిష ద్దూర ము
త్సారితా ఽభూ దన్యై రస్మిన్ని యోజ్యం పరిచరితు మసా వర్హతీతి ప్ర
ణున్నా, అర్థాభాసం దధానై ర్మృదుభి రివ పరై ర్వంచితా చోరి
తార్థై ర్విందత్యానంద మేషా సుచిర మశరణా శంకరార్యం ప్రపన్నా.

తిమిర స్ఫురత్కుమతాన్యేవ పంక స్తస్మి న్మగ్నాం పురా పరాశరసూనునా బుధేన వేద
వ్యాసేన బుధానాం ముదే చిరా దుద్ధృతాం జరద్గవీం చిరంతనాం శ్రుతిలక్షణాం గాం
అహో బతేతి నిపాతావత్యాశ్చర్యార్థకా వత్యంతహర్షార్థకా వా నిరవద్యభాష్య
సూక్తలక్షణై రమృతై స్సాదరం యథా స్యా త్తథా ఽపంకయతి ఉక్తపంక విని
ర్ముక్తాం కరోతీత్యర్థః - పృథ్వీవృత్తం. ౮౪ యయా శ్రుతిలక్షణయా గవా ప్రకటి
తం క్రియాఫలలక్షణం పయో దుగ్ధం ససుఖం త్రిలోకీస్థో జనః భుఙ్క్తే యస్యా
శ్చ గో వృద్ధతరే ఽతిప్రాచీనే ప్రవృద్ధా అధ్వరా యాగా యస్మిన్ తథాభూతే
ప్రయాగసంజ్ఞకే భూసురస్య ప్రజాపతిసంజ్ఞస్య బ్రాహ్మణస్య గృహే వాసః ఏవం
భూతాం తాం గాం ఘోరై ర్భీమైః ఖరై స్తీక్ష్ణై ర్దుర్జనైః పంకేన ప్రసృతే వ్యాప్తే
కుతర్కలక్షణే ఛిద్రే పాతితాం స భాష్యకారో భాష్యసముద్రస్య సూక్తామృతైః
ప్రక్షాళ్య నిష్పంకా మకరోత్ - శా ౮౫ కైశ్చి ద్వేదబాహ్యై రుపనిషత్ మిథ్యా
వ త్కీతి దూరముత్సారితా అభూత్ అన్యై ర్భాట్టప్రాభాకరై రస్మి న్వైదే కర్మణి
వా యః నియోజ్య స్తం పరిచరితు మసా వుపనిష దర్హతీతి ప్రణున్నా ప్రకర్షేణ
పీడితా అర్థో నభవతి కింతు అర్థవదాభాసత ఇత్యర్థాభాస స్తస్య త్వమసి తస్మా
త్త్వమసి తస్మై త్వమ సీత్యేవమాదిరూప స్తం దధానైః చోరితో లోపిత స్తదభిన్న
స్త్వమసీత్యేవ మాదిరూపో వాస్తవో ఽర్థో యై ర్మృదుభి రివాతిపరుషై రేవ
కోమలాభాసై రపరై ర్నైయ్యాయికాదిభి ర్వంచితా సుచిర మశరణా సతీదానీం

౬౮. *(కేశేషు ద్రుపదాత్మజాం సుచరితాం దుశ్శాసనే నాసతా కృష్టాం సంసది భూభృతా మశరణాం కృష్ణో యథా జూగుపత్, ఇత్థం దుర్మతి భేదవాదిజనతాజాతాభిభూతిం త్రయీం లోకానుగ్రహజాగరూక ధిషణో ఽరక్షత్స కర్మందిరాట్ ౬౯ ఉజ్జృంభత్కవితావితానసలిలై స్సద్గ్రంథగంధైర్ద్రై శ్శ్రుతిప్రేయో భాషణభూషణై స్స్మృతిహితాలాప ప్రదీపవ్రజైః, దుర్వ్యాఖ్యాఖండనమండనైః పరహితవ్యాపారహారోత్కరై ర్వాణీ మర్చతి శంకరః కిల చిరం మందాశుబందీకృతామ్. ౭౦) హంతుం బౌద్ధో ఽన్వధావ త్తదను కథమపి స్వాత్మలాభః కణాదా జ్జాతః కౌమారిలాద్యై ర్నిజపదగమనే దర్శితం మార్గమాత్రమ్, సాంఖ్యై ర్దుఃఖం వినీతం పర మథ రచితా ప్రాణధృత్యర్హతాఽ న్యై రిత్థం ఖిన్నం పుమాంసం వ్యథిత కరుణయా శంకరార్యః పరేశమ్. ౭౧. గ్రస్తం భూతై ర్న దేవం కతిచన దదృశుః కేచ దృష్ట్వా ఽప్యధీరాః కేచి ద్భూతై ర్వియుక్తం వ్యధు రథ కృతినః కేఽపి సర్వై ర్విముక్తమ్, కింత్వేతేషా మసత్త్వం నవిదధు రజహా న్నైవ భీతిం తతో ఽసౌ తేషా

శంకరార్యం ప్రపన్నా ఏషా ఉపనిష దానందం విదంతి ప్రాప్నోతి - ప్ర ౬౮ ౬౯. ౭౦ బౌద్ధ శ్శూన్యవాదీ హంతు మన్వధావత్ తతః పశ్చా ద్యథాకథంచి త్కణాదా త్స్వాత్మలాభో జాతః కౌమారిలాపరసంజ్ఞై ర్భట్టపాదై రార్యై ర్నిజపదగమనే మార్గ మాత్రం ప్రదర్శితం సాంఖ్యైః పరం కేవలం దుఃఖం వినీత మపనీత మథాన్యైః పాతంజలైః ప్రాణధృత్యా ప్రాణనిరోధే నార్హతా తస్య పూజ్యతా రచితా ఇత్థ మత్యంతం ఖేదం ప్రాప్తం పురుష మాత్మానం కరుణయా శంకరార్యః పరేశ మకృత. ౭౧ భూతైః పృథివ్యాదిభి ర్గ్రస్తం దేవ మాత్మానం కతిచన న దదృశుః కేచి చ్చార్వాకా న దృష్టవంతః కేచి చ్చ యోగాచారాదయో దృష్ట్వా ఽప్యధీరాః క్షణికవి జ్ఞాన మాత్మేతి తై స్స్వీకృతత్వాత్ కేచిత్ తార్కికా మీమాంసకా శ్చ భూతై ర్వియుక్తం వ్యధుః అథ కృతిన స్సాంఖ్యా స్సర్వై ర్భూతై స్తద్గుణై శ్చ వినిర్ముక్తం వ్యధుః కింత్వేతేషా మసత్త్వం న విదధు స్తత స్తస్మా దసా వాత్మా భీతిం భయం న త్యక్తవాన్ శంకర స్తు తేషాం సత్తా ముచ్ఛిద్య త మాత్మాన మభయ మకృత యత

---

* ఏతత్ శ్లోకద్వయం ప్రక్షిప్త మివ ప్రతిభాతి. వ్యాఖ్యాతృభ్యాం నవ్యాఖ్యాతమ్

ముచ్ఛిద్య సత్తా మభయ మకృత తం శంకర శ్శంకరాంశః ౯౦ చా
ర్వాశై ర్నిష్ఠుతః ప్రా గ్బలిభి రథ మృషారూప మాపాద్య గుప్తః
కాణాద్యై ర్జ్ఞానియోజ్యో వ్యరచి బలవతా ఽఽకృష్య కౌమారిలేన,
సాంఖ్యై రాకృష్య హృత్వా మల మపి రచితో యః ప్రధానైకతంత్రో
దృష్ట్వా సర్వేశ్వరం తం వ్యతనుత పురుషం శంకర శ్శంకరాంశః ౯౧.
* (ఉన్మత్తో యది చంపకేన సదృశో నింబో యది స్యా త్సమో మాకం
దేన మహీతలే యది నిభః కుందేన భూతద్రుమః, సంప్రాప్తా యది చం
దనేన తులనాం బర్బూరవంశాదయ స్సిద్ధాంతేన యతీశ్వరస్య మహతా
తుల్యో ఽపర స్స్యా త్తదా ౯౨) వాచః కల్పలతాః ప్రసూన సుమ
న స్సందోహ సందోహనా భాష్యే భూష్యతమే సమీక్షితవతాం శ్రే
యస్కరే శాంకరే, భాష్యాభాసగిరో దురన్వయగిరాఽఽశ్లిష్టా విసృష్టా
గుణై రిష్టా స్స్యుః కథ మంబుజాసనవధూ దౌర్భాగ్యగర్భీకృతాః ౯౩
కామం కామకిరాతకార్ముకలతాపర్యాయ నిర్యాతయా నారాచచ్ఛట
యావిపాటితమనోధైర్యైర్ధియా కల్పితాః, ఆచార్యాననవర్యనిర్య
దభిధాసిద్ధాంతశుద్ధాంతరో ధీరో నానుసరీసరీతి విరసాః గ్రంథా

శ్శంకరస్య బ్రహ్మవిద్యాధీశస్య మహాదేవస్యాంశో జ్ఞానకలావతారః. ౯౦ ప్రాక్ పురా చార్యాశై ర్నిష్ఠుతో ఽపలపితో ఽథానంతరం బలిభిః కాణాద్యై ర్నృపా మిథ్యా భూతం కర్తృత్వాదివిశిష్టం జ్ఞానాదిగుణకం రూప మాపాద్యగుప్తో రక్షితః హేతిఖేదే కౌమారిలేన బలవతా తేభ్యో భూతేభ్య ఆకృష్య పృథక్కృత్య 'స్వర్గకామో యజేత' ఇత్యాదివిధా దాస ఇవ నియోజ్యో వ్యరచి విరచితః తతో ఽప్యాకృష్య సాంఖ్యై ర్మలం హృత్వా ఽపి యః ప్రధానైకతంత్రో రచిత స్తం పురుషం శంకరః పరేశం వ్యతనుత.౯౧ ౯౨. భూష్యతమే శ్రీయస్కరే శాంకరే భాష్యే యా వాచ స్తాః ప్రసూన సుమనసాం ఫల పుష్పాణాం సందోహస్య సముదాయస్య సందోహనం యాభ్య స్తథా భూతాః కల్పలతా స్తత్తుల్యా స్తాగిర స్సమీక్షితవతాం పురుషాణా మన్యదీయ భాష్యాభాసవాచో దురన్వయగిరా ఆలింగితా గుణై స్త్యక్తా అంబుజాసనస్య చతుర్ముఖస్య వధ్వా స్సరస్వత్యా దౌర్భాగ్యేన గర్భీకృతాః కథ మిష్టా స్స్యురిత్యర్థః - కా ౯౩. కామం యథేష్టం కామకిరాతస్య ధనుర్లతాతః పర్యాయేణ క్రమేణైకదైవ వా నిర్యాతయా నిస్సృతయా నారాచాఖ్యేషూణాం ఘటయా సమూహేన విపాటితం మనోధైర్యం యేషాం తై ర్ధియా స్వబుద్ధ్యా కల్పితాః విరసాః అబంధావహాః

---

* ఏష శ్లోకః వ్యాఖ్యాతృభ్యాం న వ్యాఖ్యాతః ప్రక్షిప్త ఇవ ప్రతిభాతి.

నబంధాపహాః ౯౪ సుధాస్పందాహంతా విజయి భగవత్పాదరచనా సమస్కంధా న్గ్రంథా న్ప్రచయతి నిబద్ధా యది తదా, విశంకాం భంగానాం మృడముకుటశృంగాటసరితః కృతౌ తుల్యాకుల్యా నియత ముపశల్యాదృతగతిః. ౯౫ యయా దీనా ధీనా ఘనకనకధారా సమరచి ప్రతీతిం నీతా ఽసౌ శివయువతిసౌందర్యలహరీ, భుజంగో రౌద్రో ఽపి శ్రుతభయమహ్నాదాధాయి సుగురో ర్గిరాం ధారా సేయం కలయతి కవేః కస్య న ముదమ్ ౯౬ గిరాం ధారా కల్పద్రుమకుసుమధారా పరగురో స్తదర్థాలీచింతామణికిరణవేణ్యా గుణనికా, అభంగవ్యంగ్యౌఘ స్సురసురభిదుగ్ధోర్మిసహభూ ర్దివం భవ్యైః కావ్యైః సృజతి విదుషాం శంకరగురుః ౯౭ వాచామోచాఫలాభా శ్శ్రమశమనవిధా తే సమర్థా

బంధనాశాసమర్థాః గ్రంథాః ఆచార్యా ననవద్యా న్నిర్మితా నిర్గతే నాభిదా సిద్ధాంతేన శుద్ధాంఽతఃకరణో ధీరః నానుసరీసరీతి అనుసరణం నైవ కరోతి ౯౪ కించ సుధాస్పందస్యామృతప్రవాహస్యాహంతాయా విజయినీ యా భగవత్పాదరచనా తత్సమస్కంధా స్సమపర్యాయాం స్తుల్యప్రకారాన్ గ్రంథా న్నిబద్ధా గ్రంథకర్త్రా యది రచయతి తదా ‘గ్రామాంత ముపశల్యం స్యా’ దిత్యమరా న్నియత ముపశల్యే గ్రామాంత ఆదృతా గతి ర్యస్యా స్సా తుల్యా ఽల్పా కృత్రిమా సరిత్ మృడస్య శివస్య ముకుట మేవ శృంగాట శ్చతుష్పథ స్తస్య సరితో గంగాయా భంగానాం తరంగాణాం కృతౌ కరణే తుల్యా ఇతి విశంకా మపి రచయతి. ౯౫ యయా గిరాం ధారయా ఆమలాత్మకనకధారా దీనాధీనా సమరచి సమ్యక్ రచితా యయాచ శివయువతిసౌందర్యలహరీ ప్రతీతిం నీతా ప్రకటితా రౌద్రో ఽపి భుజంగ స్సర్ప శ్శ్రుతేన భయమహ్నాత్ ఆధాయి కృతః ప్రసిద్ధం చ శంకరనామాంకితప్రాకృతమంత్రస్య సర్పవిషహారిత్వం సేయం సుగురోః శ్రీశంకరస్య గిరాం ధారా కస్య కవే ర్ముదం న కలయతి కింతు సర్వస్యాపి ముదం ప్రయచ్ఛతీత్యర్థః. ౯౬. పరగురోః శ్రీశంకరస్య గిరాం ధారా కల్పవృక్షకుసుమానాం ధారా తస్యా ధారాయా అర్థపఙ్క్తి శ్చింతామణిలక్షణాంగనాయాః కిరణ లక్షణాయా వేణ్యాః కేశబంధస్య గుణనికా నృత్యరూపా ని. ‘భవే ద్గుణనికానృత్యే శూన్యాంకే పారనిశ్చితా’ ఇతి విశ్వప్రకాశః - అభంగో రూ వ్యంగ్యానాం వ్యంజనావృత్త్యా గమ్యానా మోఘ స్సముదాయః అభంగానాం వ్యంగ్యానా మోఘో వా సురసురభి దుగ్ధోర్మిసహభూ ర్దేవకామధేనుదుగ్ధతరంగసదృశః అతో విదుషాం శంకరగురు ర్భవ్యైఃకావ్యైః ర్దివం సృజతి ౯౭. యేషు వాచా వాచో మోచాఫలాభాః కదళీఫలతుల్యాః

స్తదర్థా వ్యంగ్యం భంగ్యంతరం త త్ఖలు కిమపి సుధామాధురీ సాధు
రీతిః, మన్యే ధన్యాని గాఢం ప్రశమికులపతేః కావ్యగవ్యాని భవ్యా
న్యేకశ్లోకో ఽపి యేషు ప్రథితకవిజనానంద సందోహకందః ౯౮ వా
గ్గుంఫైః కురువిందకందళనిభై రానందకందై స్సితా మర్థౌఘై రరవింద
బృందకుహరస్యందన్మరందోజ్జ్వలైః, వ్యంగ్యైః కల్పతరుప్రఫుల్లసుమన
స్సౌరభ్యగర్భీకృతై ర్ధత్తే కస్య ముదం న శంకరగురో ర్భవ్యార్థకా
వ్యావళిః. ౯౯ తత్తాదృగ్యతిశేఖరోద్ధృతనిషద్భాష్యం నిశమ్యేర్ష్య
యా కేచి ద్దేవనదీతటస్థవిదుషా మద్వైతపక్షశ్రితాః, మార్గాఖ్య
త్ఖండయితుం ప్రయత్న మనుమానైకేక్షణా విక్షమా శ్చక్రు ర్భావ్య
విచార్య చిత్రకిరణం చిత్రాః పతంగా ఇవ. ౧౦౦ నిఘర్షణచ్ఛేదనతాప
నాద్యై ర్యథా సువర్ణం పరభాగ మేతి, వివాదిభి స్సాధు విమథ్యమానం

యేషు చ తే తాసాం వాచా మర్థాః క్రమశమనవిధౌ సమర్థాః యేషు చ కి మప్యనిర్వాచ్యం భంగ్యంతరం వివక్షితరూపా దపి చారుతరరూపాంతరాస్పదం తత్ప్రసిద్ధం వ్యంగ్యం యేషు చ సుధావ న్మాధురీ సాధురీతి స్తాని కావ్యలక్షణాని భవ్యాని గవ్యాని గోదుగ్ధాని గాఢ మత్యంతం ధన్యాని మన్యే యేషు కావ్యేషు ఏక శ్లోకో ఽపి కవిజనానా మానందసమూహస్య కందో మూలం. ప్ర ౯౮ శంకరగురో ర్భవ్యో ఽర్థో యేషాం తేషాం కావ్యానా మావళిః పఙ్క్తిః వాచాం గుంఫై రర్థౌఘై ర్వ్యంగ్యై శ్చ కస్య ముదం న దదాతి వాగ్గుంఫా న్విశినష్టి కురువిందో ముస్తకః. ని 'కురువిందో మేఘనామా ముస్తా ముస్తక మస్త్రియా' మిత్యమరః - తస్య కందళనిభై ర్నవాంకుర తుల్యై స్సితా మానందస్య కందై ర్మూలైః - అథార్థౌఘా న్విశినష్టి అరవిందబృందస్య కమలసముదాయస్య ఛిద్రేభ్య స్స్యంద న్మరందః ప్రవన్మకరంద స్తద్వ దుజ్జ్వలై రథ వ్యంగ్యా న్విశినష్టి కల్పవృక్షస్య ప్రఫుల్లసుమనస స్సుగంధై ర్గర్భీకృతైః ౯౯. యతిశేఖరేణోద్ధృత ముపనిషద్భాష్యం తత్తాదృక్ తథాభూతప్రభావం నిశమ్య గంగాతటస్థవిదుషాం మధ్యే కేచి ద్ద్వైతమపక్షం శ్రితా భేదవాదినో ఽనుమాన మేకం ప్రధానమీక్షణం జ్ఞానసాధనం యేషాం తే విక్షమాః క్షమావినిర్ముక్తా ఈర్ష్యయా మాత్సర్యేణ భవిష్య దవిచార్య ఖండయితుం ప్రయత్నం చక్రుః చిత్రకిరణం చిత్రభాను మగ్నిం చిత్రాః పతంగా ఇవ - శ్లో. ౧౦౦. తైః ఈర్ష్యమాణం తదీయం భాష్యం న దుష్టతా మగా త్ప్రత్యుదాతిశయేన రరాజేతి స దృష్టాంతమాహ:—నిఘర్షణాదిభి ర్యథా సువర్ణం పర ముత్కృష్టం భాగం భాగ్యం ప్రాప్నోతి తథా వివాదిభి రతిశయేన మథ్య

తథా మునే ర్భాష్య మదీపి భూయః ౧౦౧. స భాష్యచంద్రో ముని దుగ్ధసింధో రుత్థాయ దాస్య న్నమృతం బుధేభ్యః, విధూయ గోభిః కుమతాంధకారా నతర్పయ ద్విప్రమనశ్చకోరాన్ ౧౦౨ అనాదివాక్సాగరమంథనోత్థా సేవ్యా బుధై ర్ధిక్కృతదుస్సపత్నైః, విశ్రాణయంతీ విజరామరత్వం విదిద్యుతే భాష్యసుధా యతీందోః ౧౦౩. సతాం హృదబ్జాని వికాసయంతీ తమాంసి గాఢాని విదారయంతీ, ప్రత్యర్థ్యులూకా న్ప్రవిలాపయంతీ భాష్యప్రభా ఉభా ద్యతివర్య భానోః ౧౦౪ న్యాయమందర విమంథనజాతా భాష్యనూతనసుధా శ్రుతిసింధోః, కేవలశ్రవణతో విబుధేభ్య శ్చిత్ర మత్ర వితర త్యమృతత్వమ్ ౧౦౫ పాదా దాసీ త్పద్మనాభస్య గంగా శంభో ర్వక్త్రా చ్ఛాంకరీ భాష్యసూక్తిః, ఆద్యా లోకా న్దృశ్యతే మజ్జయంతీ త్యన్యా

మానం మునే ర్భాష్య మత్యంత మద్యుతత్ - ఉపేంద్రవజ్రా. ౧౦౧. సఇతి. స భాష్యలక్షణ శ్చంద్రో మునిలక్షణాత్ క్షీరసముద్రా దుత్థాయ పండితలక్షణేభ్యో దేవేభ్యో మోక్షలక్షణ మమృతం దాస్య న్వాగ్లక్షణైః కిరణైః కుమతలక్షణా నంధకారా న్ప్రకంప్య దూరీకృత్య విప్రాణాం ముముక్షుబ్రాహ్మణానాం మనోలక్షణాన్ చకోరా నతర్పయత్ - ఉ. ౧౦౨. ఇదానీంభాష్యం సుధారూపేణ వర్ణయతి. అనాదీతి. యతిలక్షణస్య చంద్రస్య భాష్యలక్షణా సుధా అనాదిభూత వేదవాగ్లక్షణా త్సముద్రా దుత్థితా ధిక్కృతా దుష్టశత్రవః కామక్రోధాదయ ఆంతరా బాహ్యాశ్చ వాదినో యై స్తైః పండితలక్షణై ర్దేవై స్సేవ్యా పునశ్చ జరామరణరహితత్వం సంపాదయంతీ విదిద్యుతే ఉతిశయేన బభాసే. ౧౦౩. ఇదానీం భాష్యం భానురూపేణ వర్ణయతి సతామితి. సతాం హృల్లక్షణాని కమలాని వికాసయంతీ గాఢాని బాహ్యప్రభాభి ర్విదారయితు మశక్యా న్యజ్ఞానలక్షణాని తమాంసి విదారయంతీ ప్రతివాదిలక్షణానులూకా న్ప్రకర్షేణ విలాపయంతీ యతిశ్రేష్ఠలక్షణస్య సూర్యస్య భాష్యలక్షణా ప్రభా ఉభాత్ అద్యుతత్. ౧౦౪. ప్రసిద్ధసుధాయా భాష్యసుధాయాం వ్యతిరేకం దర్శయతి న్యాయేతి. వ్యాసోక్తన్యాయలక్షణేన మందరాచలేన విశేషేణ మంథనాత్ శ్రుతిలక్షణా త్సముద్రాజ్జాతా భాష్యనూతనసుధా శ్రవణమాత్రా ద్విబుధేభ్యః పండితేభ్యః అత్ర జీవద్దశాయాం చిత్రం ప్రసిద్ధామృతవిలక్షణ మమృతత్వం మోక్షరూపం వితరతి ప్రయచ్ఛతి సాతు నైవం విధా-స్వా. ౧౦౫. ఇదానీం గంగాతః భాష్యసూక్తై ర్వ్యతిరేకం దర్శయతి. పాదాదితి. గంగా పద్మనాభస్య విష్ణోః పాదా దాసీత్ భాష్యసూక్తిస్తు

మగ్నా నుద్ధరత్యేష భేదః. ౧౦౬ వ్యాసో దర్శయతి స్మ సూత్రకలి
తన్యాయమహారత్నావలీ రర్థాలాభవశా న్న కై రపి బుధై రేతా గృ
హీతా శ్చిరమ్, అర్థాప్త్యా సులభాభి రాభి రధునా తే మండితాః పం
డితా వ్యాస శ్చాపి కృతార్థతాం యతిపతే రౌదార్య మాశ్చర్యకృత్.
౧౦౭ విద్వజ్జాలతపఃఫలం శ్రుతివధూధమ్మిల్ల మల్లీస్రజం సద్వైయాసిక
సూత్రముగ్ధ మధురాగణ్యాతిపుణ్యోదయమ్, వాగ్దేవీచిరభోగ్యభాగ్య
విభవప్రాగ్భారకోశాలయం భాష్యం తే నిపిబంతి హంత న పున ర్యే
షాం భవే సంభవః ౧౦౮ మంథానాద్రిధురంధరా శ్రుతిసుధాసింధో
ర్యతిక్ష్మాపతే ర్గ్రంథానాం ఫణితిః పరావరవిదా మానందసంధాయినీ,
ఇంధానైః కుమతాంధకారపటలై రంధీభవచ్చక్షుషాం పంథానం స్ఫుట

శంభో ర్ముఖాదాసీ దిత్యేకో వ్యతిరేక ఆద్యాగంగా లోకాన్మజ్జయన్తీ దృశ్యతే అన్యా భాష్యసూక్తి స్సంసారసాగరే మగ్నా నుద్ధరతీ త్యేష ద్వితీయో వ్యతిరేకః-శాలి ౧౦౬. సూత్రైః కలితా న్యాయసమూహారత్నానా మావలీ ర్మాలా వ్యాసో దర్శయతి స్మ యథా శిల్పివరేణ గ్రంథనం కృత్వా ప్రదర్శితా రత్నమాలా స్తద్యోగ్యధనాలాభా త్కేఽపి న గృహ్ణన్తి తథాఽర్థాలాభవశా దేతా మాలా శ్చిరకాలం కైరపి పండితై ర్న గృహీతా ఇదానీంతు యతిపతే స్సకాశా దర్థప్రాప్త్యా సులభాభి రాభి ర్మాలాభి స్తే పండితా అలంకృతా వ్యాసశ్చాపి కృతార్థతాం ప్రాప అతో యతిపతేః శ్రీశంకరస్యౌదార్య మాశ్చర్యకృత్ - శా ౧౦౭ విదుషాం సమూహస్య తపసః ఫలం శ్రుతిలక్షణాయా వధ్వా ధమ్మిల్లస్య కేశబంధస్య మాలతీస్రజం సద్వైయాసికసూత్ర లక్షణసుందర మధురాఖ్యనగర్యా అగణనీయస్యాతిపుణ్యస్యోదయభూతం వాగ్దేవ్యా యాని చిరభోగ్యభాగ్యాని తేషాం విభవాతిశయభూతార్థసంఘాతస్యాలయం భాష్యం తే నితరాం పిబంతి కే ఇత్యపేక్షాయా మాహ యేషాం సంసారే పున ర్జన్మ నాస్తి హంతేతిహర్షే ని. 'ముగ్ధస్తు సుందరే మూఢే' 'మధురాశత పుష్పాయా మిశ్రేయానగరీ భిదోః, కోశో ఽస్త్రీ కుట్మలే పాత్రే దివ్యే ఖడ్గపిధానకే, జాతీకోశేర్థ సంఘాత' ఇతి మేదినీ ౧౦౮. శ్రుతిలక్షణస్య సుధాసింధోః క్షీరసముద్రస్య మంథానాద్రే ర్ధురం ధరతీతి తథాభూతా యతిరాజస్య గ్రంథానాం సూక్తిః పరే బ్రహ్మాదయో ఽవరే యస్మాత్తం పరమాత్మానం విదంతీతి తథా కార్యకారణవిదో వా స్థూలసూక్ష్మవిదో వా తత్త్వంపదార్థవిదో వా తేషా మానంధా ధాయినీ ఇంధానై ర్దీప్తిం కుర్వద్భి స్తర్కలక్షణార్క ప్రకాశైః కుమతాంధకార సమూహై రంధీభవచ్చక్షుషాం మార్గం స్ఫుటయంతీ అకాండక మథాత్ నతు రహసి అకాణ్డక మకల్పితం యథాస్యా త్తథా ఽభా

యంత్యకాండక మభాత్తర్కార్కవిద్యోతితైః. ౧౦౯ ఆ సీతానాథసే
తు స్థ్సలకృతసలిలద్వైత ముద్రాత్సముద్రా దారుద్రాకర్షణా ద్రాగవ
నతశిఖరా ద్భోగసాంద్రా న్నగేంద్రాత్, ఆచప్రాచీన భూమీధరము
కుటతటా దాతటా త్పశ్చిమాద్రే రద్వైతాద్యాపవర్గా జయతి యతివ
రేణోద్ధృతా బ్రహ్మవిద్యా ౧౧౦

ఇతి శ్రీమాధవీయే తద్బ్రహ్మవిద్యాప్రతిష్ఠితిః,
సంక్షేపశంకరజయే షష్ఠ స్సర్గ ఉపాగమత్

దితివా ని. 'ఉత్సేతే రహసి స్తంభే కాండ' మితి విశ్వప్రకాశః ౧౦౯ సీతానాథస్య సేతా రామేశ్వర స్తస్య సముద్రాత్ స్థలకృతం సేతుబంధనేన యత్సలిలం తేన ద్వైత ముద్రా యత్ర తత్పర్యంతం పున శ్చ రుద్రేణ త్రిపురసంహారసమయే యదాకర్షణం తస్మా ద్ద్రాగ్ ఝటితి అవతాని నమ్రీభూతాని శృంగాణి యస్య భోగై స్సాంద్రాత్ ఘనీభూతా న్నగేంద్రా త్సుమేరో స్తత్పర్యంతం తథోదయాచలమకుటతటపర్యంతం తథా ఉస్తాచలాద్రే స్తటపర్యంత మద్వైతో ద్వైతశాస్త్ర ఆద్యో ఉకార్యభూతో ఉపవర్గో యస్యా స్సా యతివరేణ యతిరాజేన ఉద్ధృతా బ్రహ్మవిద్యా జయతి, సర్వోత్కర్షేణ వర్తతే. స్ర. ౧౧౦.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంస రామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
షష్ఠ స్సర్గః

— —

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

సప్తమస్సర్గ ప్రారంభః.

స జాతు శారీరకసూత్రభాష్య మధ్యాపయ న్నభ్రసరిత్స
మీపే, శిష్యాళిశంకా శ్శమయ న్నువాస యావ న్నభోమధ్య మినో
వివస్వా౯ ౧ శ్రాంతేష్వథాధీత్య శనై ర్వినేయే ష్వాచార్య ఉత్తి
ష్ఠతి యావదేషః, తావ ద్ద్విజః కశ్చన వృద్ధరూపః కస్త్వం కిమధ్యాప
యసీ త్యపృచ్ఛత్ ౨ శిష్యా స్త మూచు ర్భగవా నసౌ నో గురు
స్సమస్తోపనిషత్స్వతంత్రః, అనేన దూరీకృతభేదవాద మకారి శారీరక
సూత్రభాష్యమ్ ౩ సచాబ్రవీ ద్భాష్యకృతం భవంత మేతే వదం
త్యద్భుత మేత దాస్తామ్, అథైక ముచ్చారయ పారమర్షం యతే

ఏవం సపరికరాం బ్రహ్మవిద్యా ప్రతిష్ఠిత ముపవర్ణ్య వ్యాసదర్శనాదికం వర్ణయితు ముపక్రమతే సఇతి. స శ్రీశంకరః కదాచిత్ ఖనదీ గంగా తత్సమీపే శారీరకసూత్రభాష్యం పాఠయ౯ శిష్యపఙ్క్తిశంకా శ్శమయ౯ ఉవాస-యావత్కాలం సూర్య ఆకాశస్య మధ్యమితః ప్రాప్తః ఉపజా.౧. శనై రధీత్య శ్రాంతేషు శిష్యేషు సత్సు యావ దేష ఆచార్య శ్శనై రుత్తిష్ఠతి తావ ద్వృద్ధరూపః కశ్చన బ్రాహ్మణ స్త్వం కః కిం పాఠయసీతి పృష్టవా౯ ఇంద్రవజ్రా ౨. తం వృద్ధరూపం బ్రాహ్మణం శిష్యాః ప్రశ్నద్వయస్యోత్తర మూచుః తత్ర ప్రథమప్రశ్నోత్తరం భగవానితి ద్వితీయస్యోత్తర మాహుః అనేన దూరీకృతో భేదవాదో యత్ర తత్ శారీరకసూత్రభాష్య మకారి కృతం తదేవ పాఠయతీత్యర్థః ఉ 3. ఏవం శిష్యోక్తం నిశమ్య స చ బ్రాహ్మణో భాష్యకార మహ్వాయత ఏతే త్వాం భాష్యకారం వదంతి ఏత దద్భుత మాస్తాం తిష్ఠతు-హే యతే యది త్వం పరమర్షిణా వేదవ్యాసేన ప్రోక్తం సూత్ర మర్థతో జానాసి తర్హ్యేక మపి తత్సూత్రం ఉచ్చారయ తదర్థవ్యాఖ్యానాయైకస్య సూత్రస్యో

ఽర్థత స్త్వం యదివేత్థ సూత్రమ్ ౭ తమబ్రవీ ద్భాష్యకృ దగ్ర్యవాచం సూత్రార్థవిద్భ్యో ఽస్తు నమో గురుభ్యః, సూత్రజ్ఞతా ఽహం కృతి రస్తి నో మే తథా ఽపి య త్పృచ్ఛసి త ద్బ్రవీమి ౮ పప్రచ్ఛ సోఽధ్యాయ మథాదికృత్య తృతీయమారంభగతం యతీశమ్, తదంతరే త్యాదిక మస్తి సూత్రం బ్రూహ్యేతదర్థం యదివేత్థ కించిత్ ఽ స ప్రాహ జీవః కరణావసాదే సంవేష్టితో గచ్ఛతి భూత సూక్ష్మైః, తాండిశ్రుతౌ గౌతమజైమినీయప్రశ్నోత్తరాభ్యాం ప్రథితో ఽయమర్థః ౯ ఇత్యుక్త మర్థం నిశమయ్య తేన స వావదూక

చ్చారణం కుర్విత్యర్థః ౭ ఏవముక్తో భాష్యకార స్తం బ్రాహ్మణం శ్రేష్ఠాం వాచ మువాచ-సూత్రార్థవిద్భ్యో గురుభ్యో నమో ఽస్తు సూత్రజ్ఞతాఽభిమానో యద్యపి మమ నాస్తి తథా ఽపి యత్పృచ్ఛసి త ద్బ్రవీమి. ౮ అ॰ భాష్యకారోక్తే రనంతరం స బ్రాహ్మణో యతీశం పప్రచ్ఛ-యత్పృష్టవాన్ తదాహ తృతీయ మధ్యాయ మధికృత్య తృతీయాధ్యాయ ఆరంభగతం 'తదంతరప్రతిపత్తౌ రంహతి సంపరిష్వక్తః ప్రశ్ననిరూపణాభ్యా' మితి సూత్ర మస్తి ఏతస్యార్థం యది త్వం జానాసి తర్హి బ్రూహి ఽ. ఏవం పృష్టస్స భాష్యకార ఉక్తసూత్రస్యార్థం ప్రోక్తవాన్ జీవః కరణానా మింద్రియాణా మవసాదే మరణసమయే దేహాంతరప్రతిపత్తౌ దేహబీజై ర్భూతసూక్ష్మైః సంపరిష్వక్త స్సంవేష్టితో రంహతి గచ్ఛతీత్యవగంతవ్యం కుతః ప్రశ్ననిరూపణాభ్యాం తాండిశ్రుతౌ గౌతమజైమినీయప్రశ్న ప్రతివచనాభ్యాం ప్రశ్న స్తావత్ *వేత్థ యథా 'పంచమ్యా మాహుతా వాపః పురుషవచసో భవంతీ'తి ప్రతివచనం చ ద్యుపర్జన్య పృథివీ పురుష యోషిత్సు పంచస్వగ్నిషు శ్రద్ధా సోమ వృష్ట్యన్న రేతో రూపాః పంచాఽఽహుతీ ర్దర్శయిత్వా ఇతితు పంచమ్యా మాహుతా వాపః * పురుషవచసో భవంతీతి తస్మా దాభ్యాం ప్రశ్నప్రతివచనాభ్యా మయ మర్థః ప్రథితః ౯ ఇత్యేవం ప్రకారేణ తేనోక్తం సూత్రార్థం శ్రుత్వా స వావదూకో ఽతివక్తా బ్రాహ్మణః శతధా వికల్ప్య పండితకుంజరాణాం మధ్యే విస్మయ మాదధానో ఽఖండయత్ ఖండితవాన్ తథాహి వ్యాపినాం కరణానా మాత్మనశ్చ దేహాంతరప్రతిపత్తౌ కర్మవశా ద్వృత్తిలాభ స్తత్ర భవతి యద్వా కేవలస్యైవాత్మనో వృత్తిలాభ స్తత్ర భవతీంద్రియాణితు దేహవ దభినవాన్యేవ తత్రతత్ర భోగస్థాన ముత్పద్యంతే యద్వా మన ఏవ కేవలం భోగస్థాన మభి ప్రతిష్ఠతే యద్వా జీవ ఏవోత్సృజ్య దేహా ద్దేహాంతరం ప్రతిపద్యతే

* అప్శబ్దేన సర్వేషా మేవ దేహబీజానాం భూతసూక్ష్మాణా ముపాదానం.

శ్శతధా వికల్ప్య, అఖండయ త్ఖండితకుంజరాణాం మధ్యే మహావి
స్మయ మాదధానః ౮. అనూద్య సర్వం భణితం తదీయం సహస్రధా
తీర్థకర శ్చఖండ, తయో స్సురాచార్యఫణీంద్రవాచో ర్దినాష్టకం

శుక ఇవ వృక్షా ద్వృక్షాంతరం కించ దేహాంతరప్రతిపత్తౌ కరణానాం జీవేన సహ
గమనం శ్రుతివిరుద్ధం తథాచ శ్రుతిః *యత్రాస్య పురుషస్యమృతస్యాగ్నిం వా గప్యేతి
వాతం ప్రాణ శ్చక్షు రాదిత్యం మన శ్చంద్రమసం దిశ శ్శ్రోత్ర మిత్యాద్యా అపిచ
ప్రథమే ఽగ్నా వపాం శ్రవణాభావాత్ పంచమ్యా మాహుతా వాపః పురుషవచసో
భవంతీతి నిర్ధారయితుం న శక్యతే అత్రహి ద్యులోకప్రముఖాః పంచాగ్నయ శ్శ్రద్ధా
దీనాం పంచానా మాహుతీనా మాధారత్వేనాభిహితాః తత్ర ప్రథమే ఽగ్నౌ శ్రుతాం
శ్రద్ధాం పరిత్యజ్యా శ్రుతానా మపాం పరికల్పనం సాహసమాత్రం శ్రద్ధాయాః
ప్రత్యయ విశేషత్వప్రసిద్ధేః కించ అస్త్వపాం శ్రద్ధాదిక్రమేణ పంచమ్యా మాహుతౌ
పురుషాకారప్రతిపత్తి స్తథా ఽపి తత్పరిష్వక్తస్య జీవస్య గమనంతు న వాచ్యం తద్గమ
నస్యాశ్రుతత్వా దిత్యేవమాదినా శతధా వికల్ప్య ఖండితవా నిత్యర్థః ౮ తదీయ
భాషితం సర్వ మనూద్య శాస్త్రకార శ్రీశంకర స్సహస్రధా చఖండ-న తావ త్సాం
ఖ్యబౌద్ధవైశేషికదిగంబరాణాం కల్పనా ఆదర్తవ్యా ఉదాహృత శ్రుతివిరోధాత్
నచాప్శబ్దశ్రవణసామర్థ్యా త్ప్రశ్నప్రతివచనాభ్యాం కేవలాభి రద్భి స్సంపరిష్వక్తో రంహ
తీతి వాచ్యం తాసాం భూయస్త్వాపేక్షయా ఽప్శబ్దప్రయోగా విరోధాత్ నహి కేవ
లానా మపాం దేహారంభకత్వం సంభవతి త్రివృత్కరణశ్రుతేః త్రయాణా మపి
తేజోఽబన్నానాం దేహే కార్యోపలబ్ధ్యా తస్య త్రయాత్మకత్వా చ్చ నను పార్థివో
ధాతు ర్భూయిష్ఠో దేహేషూపలక్ష్యత ఇతిచే న్నైష దోషః ఇతరాపేక్షయా ఽపాం
బాహుళ్యసంభవాత్ తస్మా దప్శబ్దేన సర్వేషా మేవ దేహబీజానాం భూతసూక్ష్మాణా
ముపాదానం యుక్తం కించ ప్రాణానాం దేహాంతరప్రతిపత్తౌ గతిః శ్రావ్యతే* 'తము
త్క్రామంతం ప్రాణోఽనూత్క్రామతి ప్రాణ మనూత్క్రామంతం సర్వే ప్రాణా అనూ
త్క్రామంతీ'త్యాది శ్రుతిభ్య స్సా చ ప్రాణానాం గతి రాశ్రయ మంతరేణ న సంభ
వతీత్యతః ప్రాణగతి ప్రయుక్తానాం తదాశ్రయాణా మపా మపి భూతాంతరోపసృష్టా
నాం గతి రర్థా దవగమ్యతే నహి నిరాశ్రయాః ప్రాణాః క్వచి ద్గచ్ఛంతి తిష్ఠంతివా జీవ
తో ఽదర్శనాత్ వాగాదీనా మగ్న్యాది గతిశ్రుతిస్తు గౌణీ లోమసు కేశేషు చాదర్శ
నా దోషధీ ర్లోమాని వనస్పతీన్ కేశా ఇతిహి తత్ర తత్రామ్నాయతే నచ తేషా ముత్
ప్లత్య తేషు గమనం సంభవతి నచ జీవస్య ప్రాణోపాధిప్రత్యాఖ్యానేన గమన మవక

వాక్యలహరీ జజృంభే ౯. ఏవం వదంతౌ యతిరాడ్ద్విజేంద్రౌ విలోక్య పార్శ్వస్థితపద్మపాదః, ఆచార్య మా మాహేతి మహీసురోఽయం వ్యాసో హి వేదాంతరహస్యవేత్తా ౧౦. త్వం శంకర శ్శంకర ఏవ సాక్షా ద్వ్యాస స్తు నారాయణ ఏవ నూనమ్, తయో ర్వివాదే సతతం ప్రసక్తే కిం కింకరోఽహం కరవాణి సద్యః ౧౧ ఇతీద మాకర్ణ్య వచో విచిత్రం స భాష్యకృత్సూత్రకృతం దిదృక్షుః, కృతాంజలి స్తం ప్ర

ల్ప్యతే నాపి ప్రాణై ర్వినా దేహాంతర ఉపభోగ ఉపపద్యతే తస్మా ద్వాగాద్యధిష్ఠాత్రీణా మగ్న్యాది దేవతానాం వాగాద్యుపకారిణీనాం మరణకాలే ఉపకార నివృత్తిమాత్ర మపేక్ష్య వాగాదయో ఽగ్న్యాదీన్ గచ్ఛంతీత్యుపచర్యతే యత్తు ప్రథమే ఽగ్నా విత్యాది తదపి న దోషావహం యత స్తత్రాపి ప్రథమే ఽగ్నౌ తా ఏవాఽఽప శ్శ్రద్ధాశబ్దేనాభిప్రేయంతే ఏవంహి సత్యాదిమధ్యావసానసంగా దనాకుల మేతదేకం వాక్య ముపపద్యతే ఽన్యథా పునః పంచమ్యా మాహుతా వపాం పురుషవచ స్త్వప్రకారే పృష్టే ప్రతివచనావసరే ప్రథమాహుతిస్థానే యద్యనయో ర్హోమ్యద్రవ్యం శ్రద్ధాం నామావతారయే త్తతో ఽన్యథా ప్రశ్నే ఽన్యథా ప్రతివచన మిత్యేకవాక్యతా నస్యాత్ నచ శ్రద్ధాఖ్యః ప్రత్యయో మానసో జీవస్య వా ధర్మ స్స ధర్మిణో నిష్కృష్య హోమాయోపాదాతుం శక్యతే పశ్వాదిభ్య ఇవ హృదయాదీని తస్మా దాప ఏవ శ్రద్ధాశబ్దేనోపాదేయా శ్శ్రద్ధావా ఆప ఇతి వైదికప్రయోగదర్శనా దపి శ్రద్ధాశబ్దస్యాప్స్వుపపత్తిః గచ్ఛంతీనా మపాం బీజరూపతయా సూక్ష్మత్వగుణయోగేన మాణవకే సింహశబ్దఇవ తాసు శ్రద్ధాశబ్దఏవోపపన్నః శ్రద్ధాపూర్వకకర్మసమవాయా చ్చాప్సు శ్రద్ధాశబ్ద ఉపపద్యతే పురుషేషు మంచశబ్ద ఇవ 'ఆపోహాస్మై శ్రద్ధాం సన్నమంతే పుణ్యాయ కర్మణ' ఇతి శ్రుతేః శ్రద్ధాహేతుత్వా చ్చ తాసు శ్రద్ధాశబ్దోపపత్తిః-యద్యప్యత్ర జీవానాం శ్రవణం నాస్తి తథాఽపి య ఇష్టాపూర్తాదికారిణః పితృయానేన గంతారః శ్రుతా స్త ఏవేహాపి ప్రతీయంతే - ఇత్యాద్యనేకప్రకారేణ ఖండితవాక్ బృహస్పతిశేషనాగతుల్యవాచో స్తయో ర్వాక్యలహరీ దినాష్టకం జజృంభే. ఉ. ౯. ఏవంప్రకారేణ వదంతౌ యతిరాడ్ద్విజేంద్రౌ విలోక్య పార్శ్వే స్థితః పద్మపాదః ఆచార్య మితీద మాహాయం బ్రాహ్మణో వేదాంతరహస్యవేత్తా వ్యాసః హి రవధారణే-ఉ. ౧౦. తథాచ యువయో శ్శివవిష్ణ్వో ర్వివాదే ప్రవృత్తే కింకరేణ మయా కిమనుష్ఠేయ మిత్యాహ త్వమితి. ౧౧. ఇతీదం విచిత్రం పద్మపాదవచో నిశమ్య స భాష్యకార స్సూత్రకారం దిదృక్షుః ప్రయత స్సావధానః

యతః ప్రణమ్య బభాణ వాణీం నవపద్యరూపామ్. ౧౨. భవాం స్త
టిచ్చారుజటాకిరీటః ప్రవర్షుకాంభోధరకాంతికాంతః, శుభ్రోపవీతీ ధృత
కృష్ణచర్మా కృష్ణో హి సాక్షాత్ కలిదోషహంతా. ౧౩. భావత్కసూ
త్రం ప్రతిపాద్య తాదృక్పరాపరార్థప్రతిపాదకం సత్, అద్వైతభాష్యం
తవ సంమతం చే త్ప్రోద్ధ్వా మమాఽఽగః పురతో భవాఽఽశు. ౧౪
ఏవం వద న్నయమదైక్షత కృష్ణ మారా చ్చామీకరవ్రతతిచారుజటా
కలాపమ్, విద్యుల్లతా వలయవేష్టితవారిదాభం చిన్ముద్రయా ప్రకట
యంత మభీష్ట మర్థమ్. ౧౫ గాఢోపగాఢ మనురాగజుషా రజన్యా
గర్హాపదం విదధతం శరదిందుబింబమ్, తాపింఛరీతితనుకాంతిఝరీపరీతం
కాంతేందుకాంతఘటితం కరకం దధానమ్. ౧౬. సప్తాధికాచ్ఛదరవిం
శతిమౌక్తికాఢ్యాం సత్యస్య మూర్తి మివ బిభ్రత మక్షమాలామ్,
తత్తాదృశస్వపతివంశవివర్ధనాత్ప్రి క్తారావలీ ముపగతా మివ చాను

కృతాఞ్జలి స్తం ప్రణమ్య నవపద్యరూపాం స్తుతివృత్తరూపాం వాణీం జగాద -
ఉపేంద్ర. ౧౨. యదువాచ తదాహ భవా న్విద్యుద్వ చ్చారుజటాకిరీటేన ప్రవర్షు
కాంభోధరస్య కాంతి రివ యా కాంతి స్తయా కాంత శ్శుభ్ర ముపవీతం యస్య ధృ
తం కృష్ణచర్మ యేన స కలిదోషహంతా కృష్ణద్వైపాయనో వ్యాస ఏవ సాక్షా న్నత్వ
న్యః కశ్చన బ్రాహ్మణ ఇత్యర్థః - ఉ. ౧౩ భవదీయసూత్రే ప్రతిపాద్యస్య తాదృశస్య
నిర్విశేషసవిశేషార్థస్య ప్రతిపాదకం అద్వైతభాష్యం తవ సత్సమీచీనం సంమతం చే
త్తర్హి మమాపరాధం క్షమిత్వా శీఘ్రం మమాగ్రే ప్రత్యక్షో భవ - పాఠాంతరే
భావత్కసూత్రం ప్రతిపాద్య తత్తాదృక్ పరాపరార్థప్రతిపాదకమిత్యర్థః. ౧౪.
ఏవంవదన్ సన్ అథానంతర మయం శ్రీశంకరః కృష్ణమారా ద్దూరా దవలో
కితవా న్తరం విశినష్టి చామీకరవ్రతతయ స్సువర్ణమయ్యో లతా స్తద్వత్ సుంద
రాణాం జటానాం కలాపో యస్య విద్యుల్లక్షణలతా వలయేన వేష్టితేన మేఘేన
తుల్యం చిన్ముద్రయా జ్ఞానముద్రయా ఽభీష్ట మర్థం ప్రకటయంతం - వసంతతిలకా.
౧౫. పున స్తమేవ పంచభి ర్విశినష్టి అనురాగజుషా రజన్యా ఽత్యంత మాలింగితం
శరచ్చంద్రబింబం నిందాస్పదం కుర్వంతం యతః తాపింఛ స్తమాల స్తత్తుల్య
స్వశరీరకాంతి ఝరీభి ర్వ్యాప్తం కాంతో య శ్చంద్రకాంతమణి స్తేన నిర్మితం
కరకం కమండలుం దధానం ౧౬. సప్తాధికై రచ్ఛదరైః స్వచ్ఛచ్ఛిద్రై ర్వింశతిసం
ఖ్యాకై రాఢ్యా మక్షమాలాం సత్యస్య మూర్తి మివ బిభ్రతం తత్తాదృశస్య స్వపతి

సేతుమ్ ౧౭. శార్దూలచర్మోద్వహనేన భూతే రుద్ధూళనేనాపి జటాల
తాభిః, రుద్రాక్షమాలావలయేన శంభోరర్ధాసనాధ్యాసనసఖ్యపాత్రమ్
౧౮ అద్వైతవిద్యాసృణి తీక్ష్ణధారావశీకృతాహంకృతి కుంజరేంద్రమ్,
స్వశాస్త్రశంకూజ్జ్వలి సూత్రదామనియంత్రితాకృత్రిమగో సహస్రమ్
౧౯ తత్తాదృగత్యుజ్జ్వలకీర్తిశాలి శిష్యాళి సంశోభితపార్శ్వభాగమ్,
కటాక్షవీక్షామృతవర్ష ధారా నివారితాశేషజనానుతాపమ్ ౨౦. వి
లోక్య వాచంయమసార్వభౌమం స శంకరోఽశంకితదర్శనం తమ్,
గురుం గురూణామపి హృష్టచేతాః ప్రత్యుద్యయౌ శిష్యగణైస్సమే
తః. ౨౧ అత్యాదరాచ్ఛాత్రగణైస్సహాసౌ ప్రత్యుద్గత స్తచ్చరణౌ
ప్రణమ్య, యత్యగ్రగామీ వినయీ ప్రహృష్ట ఇత్యబ్రవీ త్సత్యవతీ
సుతం సః ౨౨ ద్వైపాయన స్వాగత మస్తు తుభ్యం దృష్ట్వా భవంతం
చరితా మయాఽర్థాః, యుక్తం తదేతత్త్వయి సర్వకాలం పరోపకార

వంశస్య చంద్రవంశస్య వర్ధనాత్ప్రాగుపగతాం తారావళీ మశ్విన్యాది నక్షత్రమాలాం
భవత్పతివంశం వర్ధయిష్యామీత్యనునయం కర్తుమివేత్యుత్ప్రేక్షాద్వయం ౧౭. శార్దూల
చర్మోద్వహనాదినా శంభో రర్ధాసనాధ్యాసనస్య సఖ్యస్య పాత్రం-ఇంద్ర. ౧౮.
అద్వైతవిద్యాలక్షణస్యాంకుశస్య తీక్ష్ణయా ధారయా వశీకృతోఽహంకారలక్షణో
గజేంద్రో యేన తం స్వశాస్త్ర మద్వైతశాస్త్రం తల్లక్షణే శంకౌ స్థాణా వుజ్జ్వలసూ
త్రలక్షణదామభి ర్నియంత్రిత మకృత్రిమాణాం శ్రుతిలక్షణగవాం సహస్రం
యేనతం - ఉ. ౧౯ తత్తాదృశా మత్యుజ్జ్వలకీర్తిశాలినాం శిష్యాణాం పఙ్క్తిభిః
సంశోభితః పార్శ్వభాగో యస్య తం కటాక్షేణాభివీక్షాలక్షణయాఽమృత ధార
యా నివారితోఽశేషజనానా మాధ్యాత్మికాదిరూపోఽనుతాపో యేన తం సర్వో
జనానుతాపో యేనేతివా ౨౦. వాచంయమానాం నియంత్రితసర్వేంద్రియాణాం
మునీనాం రాజాన మశంకిత మసంభావితం దర్శనం యస్య తం గురూణామపి గురుం
విలోక్య ప్రహృష్టచేతాః సశంకరః శిష్యగణైః సంయుక్తః ప్రత్యుద్యయౌ. ౨౧.
అత్యాదరాచ్ఛిష్యగణైస్సహ ప్రత్యుద్గతోఽసౌ శంకర స్తస్య వ్యాసస్య చరణౌ
ప్రణమ్య యత్యగ్రగామీ వినయయుక్తః ప్రహృష్టః సశ్రీశంకరః సత్యవతీపుత్ర మిటీద
మువాచ - ఇంద్రవజ్రా ౨౨ యదువాచ తదాహ హేద్వైపాయన స్వాగతం
తుభ్య మస్తు భవంతం దృష్ట్వా మయాసర్వే పురుషార్థా శ్చరితాః. త్తథాదేః సర్వార్థసంపా
దకత్వం త్వయి యుక్తం తత్ర హేతు మాహ సర్వేషు కాలేషు పరోపకారవ్రతే

వ్రతదీక్షితత్వాత్. ౨౩ మునే పురాణాని దశాష్టసాహస్రాచ్ఛ్రిత్యర్థగర్భాణి సుదుష్కరాణి, కృతాని పద్యద్వయమద్య కర్తుం కోనామ శక్నోతి సుసంగతార్థమ్. ౨౪. వేదార్ణవం వ్యతియుతం వ్యదధాశ్చతుర్ధా శాఖాప్రభేదనవశాదపి తాన్విభక్తాన్, మందాః కలౌ క్షితిసురా జనితార ఏతే వేదాన్గ్రహీతు మలసా ఇతి చింతయిత్వా ౨౫. ఏష్య ద్విజానాసి భవంత మర్థం గతం చ సర్వం న న వేత్సి య త్తత్, నోచేత్కథం భూత భవద్భవిష్యత్కథాప్రబంధా న్రచయే రజానన్ ౨౬. ఆభాసయ న్నంతర మంగ మాంధ్యం స్థూలం చ సూక్ష్మం బహి రంత రంచ, అపానుద న్నాభరతశీతరశ్మి రభూ దపూర్వో భగవత్పయోధేః

దీక్షితత్వాత్ - ఉ. ౨౩ పరోపకారవ్రతినా త్వయా కృతస్య లేశో ఽప్యన్యేన కర్తు మశక్య ఇత్యాశయేనాహ హేమునే * 'బ్రాహ్మం పాద్మం వైష్ణవంచ శైవం లైంగం సగారుడం, నారదీయం భాగవత మాగ్నేయం స్కాందసంజ్ఞితం, భవిష్యం బ్రహ్మవైవర్తం మార్కండేయం సవామనం, వారాహం మాత్స్య కౌర్మ్యంచ బ్రహ్మాండాఖ్య మితి త్రిషడి'త్యుక్తాన్యష్టాదశపురాణాని సాహస్రాచ్ఛ్రిత్యర్థగర్భాణ్యప్యన్యైః సుదుష్కరాణి త్వయా కృతాని అత్రాస్మిన్ లోకే సుసంగతార్థం శ్లోకద్వయ మపి కర్తుం కః శక్నోతి - ఉ. ౨౪. కించ వ్యతియుతం వ్యామిశ్రితం వేదసముద్రం ఋగ్యజుస్సామాథర్వణ లక్షణై శ్చతుర్భిః ప్రకారై ర్వ్యక్తం త్వం వ్యదధాః కృతవానసి కలౌ మందప్రజ్ఞా ఏతే బ్రాహ్మణా వేదాన్ గ్రహీతు మలసా జనితార ఉత్పత్స్యన్త ఇతి చింతయిత్వా శాఖాప్రభేదనవశాదపి తాన్ వేదాన్ విభక్తాన్ వ్యధాః విహితవా నసి-వసంతతిలకా. ౨౫. ఏష్యత్ భవిష్యత్ విజానాసి తథా భవంతం వర్తమానం గతమతీతం చ సర్వంజానాసి య త్త్వం న వేత్సి నజానాసి తన్నాస్త్యేవ నోచేత్ యది నైవజానాసి తర్హ్యజానన్ భూతభవద్భవిష్యత్కథాప్రబంధాన్ కథం రచయేః కథం రచితవానసి-ఆఖ్యానకీవృత్తం. ౨౬. అంతరమంగం సర్వాంతర మాత్మాన మష్టమూర్తి శివావయవం తచ్ఛరీరం వాఽఽభాసయన్ స్థూలం కార్యం సూక్ష్మం కారణం బహిర్జగన్మిథ్యాత్వాజ్ఞాన మంతరం ప్రత్యగభిన్నపరమాత్మాజ్ఞానమాంధ్యం తమో ఽపానుద న్నాభరతలక్షణో ఽపూర్వ శ్చంద్రో భగవత్పయోధే స్త్వత్తః క్షీరసముద్రా దభూత్ ప్రసిద్ధ చంద్రస్తు బాహ్యం శివశరీరం తచ్ఛిరోలక్షణావయవం వా ప్రకాశయన్ స్థూలం బాహ్యం తమో నాశయతి. యద్వా బహిః స్థూలం కార్యరూప మంతరం సూక్ష్మం కారణరూపం అథవా స్థూల మర్థాజ్ఞానం సూక్ష్మం ధర్మాజ్ఞానం బహిః కామాజ్ఞాన మంతరం

౨౭. వేదా ష్షడంగం నిఖిలం చ శాస్త్రం మహాన్మహాభారతవారిరాశిః, త్వత్తః పురాణాని చ సంబభూవు స్సర్వం త్వదీయం ఖలు వాఙ్మయాఖ్యమ్
౨౮ ద్వీపే క్వచి త్సముదయ న్నృత మేవ ధామ శాఖాసహస్రసచివ శ్శుకసేవ్యమానః, ఉల్లాపయత్యహహ య స్తిలకో మునీనా ముచ్చైః ఫలాని సుకృతాం నిజపాదభాజామ్
౨౯ ధత్సే సదాఽఽర్తిశమనాయ హృదా గిరీశం గోపాయసే ఽధివదనం చ చిరంతనీ ర్గాః, దూరీకరోషి నరకం చ దయార్ద్రదృష్ట్యా క స్తే గుణాన్ గదితు ముద్భతకృష్టశక్తిః
30 య మామనంతి శ్రుతయః పదార్థం నస న్నచాస న్న బహి ర్నచాంతః, స సచ్చిదానందఘనః పరాత్మా నారాయణ స్త్వం

మోక్షజ్ఞాన మిత్యర్థః - ఉ. ౨౭ ౨౮. ద్వైపాయననిరుక్తిం వృక్షరూపకేణాహ-ఋత మేవ ధామ సత్యస్వప్రకాశరూపం పరబ్రహ్మైవ క్వచి ద్ద్వీపే సముదయన్ వేదశాఖానాం సహస్రం సచివో యస్య శుకేన సేవ్యమానః కల్పవృక్షరూపీ యో మునీనాం తిలక స్సుకృతీనాం స్వీయచరణభాజా ముచ్చైః ఫలాని ఉత్కృష్టాని మోక్షాదిరూపాణి ఫలాన్యుల్లాసయతి అహహేత్యాశ్చర్యే ఽతి ప్రసిద్ధో వా స త్వం తదృతం ధామైవేతి వా-ఇంద్ర. ౨౯ హే ఽద్భుత కృష్ణ తే గుణాన్ వక్తుం క శ్శక్తో న కో ఽపి సమర్థః - అద్భుతత్వ మాహ సర్వేషా మార్తిశమనాయ గిరీశం మహాదేవం సదైవ వా హృదా ధత్సే సతు గోపాదీనా మేవాఽఽర్తిశాంతయే గోవర్ధనసంజ్ఞం పర్వతం సప్తదినం హస్తేన ధృతవాన్ పునశ్చ చిరంతనీ ర్గాః శ్రుతీ రధివదనం ముఖే పాలయసి సతు ప్రసిద్ధాః నవీనా గాః వనే పాలితవాన్ పునశ్చ దయార్ద్రదృష్ట్యైవ నరకం దూరీకరోషి సతు యుద్ధే నరకాసురం దూరీకృతవాన్ అత స్తవాద్భుతకృష్ణత్వ మిత్యర్థః-వ 30. కింబహునా సర్వశ్రుతిప్రతిపాద్యః పరమాత్మా త్వమేవేత్యాహ. యమితి * నాసదాసీ న్నో స దాసీత్'-'అనంతర మబాహ్యం' 'సత్యం జ్ఞానమనంతం బ్రహ్మ' 'విజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మ' 'ప్రజ్ఞానఘన' ఇత్యాది శ్రుతయో యం తత్త్వంపదయో ర్లక్ష్యార్థ మామనంతి సకారణాదివిలక్షణ స్సచ్చిదానందఘనః పురాణః పురుషః పరమాత్మా నారాయణ స్త్వమేవ నరశబ్దేన స్థావరజంగమాత్మకం శరీరజాత ముచ్యతే తత్ర నిత్యసన్నిహితా శ్చిదాభాసా జీవానరా ఇతి నిరుచ్యంతే తేషా మయన మాశ్రయో ఽధిష్ఠానం నరాణాం జీవానాం సమూహా స్తేషా మిదం భోగ్యజాతంచ నారం తస్య జడాజడప్రపంచస్యావా అధిష్ఠానం నారాయణః పూర్ణత్వా త్పురుషో ఽభివృద్ధ్యాది వికారశూన్యత్వేన నిర్వికారత్వా త్పురాణః యద్వా యం త త్త్వంపదయో ర్వాచ్యార్థం లక్ష్యార్థం చామనంతీత్యర్థః తత్ర పరమాత్మే ఽత్యంతం

పురుషః పురాణః ౩౧. ఇతి స్తుత స్తేన యథావిధాన మాసేదివా న్విష్టర మాత్మనిష్ఠః, ద్వైపాయనః ప్రశ్రయనమ్ర పూర్వకాయం యతీశాన మిదం బభాషే ౩౨ త్వ మస్మదాదేః పదవీం గతో ఽఖూ రఖండపాండిత్య మబోధయం తే, శుకర్షివ త్ప్రీతికరో ఽసి విద్వ న్పురేవ శిష్యై స్సహ మా భ్రమీ స్త్వం ౩౩ కృతం త్వయా భాష్య మితీందుమౌళే స్సభాంకణే సిద్ధముఖా న్నిశమ్య, హృదా ప్రహృష్టేన దిదృక్షయా తే దృగధ్వనీనః ప్రశమి న్నభూవమ్ ౩౪ ఇత్థం మునీంద్రవచనశ్రవణోత్థహర్షం రోమాంచపూరమిషతో బహి రుత్ప్లవంతమ్, బిభ్రత్త మభ్రరుచి మాఖ్య దదభ్రశక్తిం శ్రీశంకర శ్శుకమతార్ణవపూర్ణచంద్రః. ౩౫ సుమంతుపైలప్రథమా మునీంద్రా మహానుభావా నను యస్య శిష్యాః, తృణా ల్లఘీయా నపి తత్ర కో ఽహం తథా ఽపి కా

లక్ష్యార్థప్రతిపాదనం నారాయణ స్సర్వాంతర్యామీ తత్పదవాచ్యార్థః పురిశయనా త్పురుష స్త్వంపదవాచ్యః పురాణత్వ మనాదిత్వ ముభయో ర్విశేషణం - ఉ. ౩౧. ఇత్యేవం ప్రకారేణ తేన శ్రీశంకరేణ స్తుతః ఆత్మనిష్ఠో ద్వైపాయనో వేదవ్యాసో యథావిధాన మాసన ఆసేదివాన్ ఉపవిష్టవాన్ * విభాషాఽఽసాం సదవసశ్రువ ఇతి క్వసుః ప్రశ్రయేణ నమ్రః పూర్వకాయో ఽగ్రభాగో యస్య తం యతీశ మిదం వక్ష్యమాణ మువాచ ౩౨. యదువాచ తదాహ అస్మదాదేః పదవీం త్వం గతో భూః పూర్వమేవ ప్రాప్తః తే ఽఖండపాండిత్య మబోధయం జ్ఞాతవా నస్మి స్వపుత్రవ త్ప్రీతికరో ఽసి యతో విద్వన్ తస్మా దయం వాదాయాఽఽగత ఇతి శిష్యై స్సహ త్వం పూర్వం యథా భ్రమం ప్రాప్త స్తథా మా భ్రమీః భ్రమం మాగాః-ఉ. ౩౩ త్వయా భాష్యం కృత మితి శివస్య సంబంధిని సభాంకణే కస్యచి త్సిద్ధస్య ముఖాచ్ఛ్రుత్వా ప్రహృష్టేన హృదా తవదర్శనేచ్ఛయా హే ప్రశమిన్ తే నేత్రపథచరో ఽహం జాతో ఽస్మి. ౩౪. ఏవంభూతస్య మునీంద్రస్య వేదవ్యాసస్య వచనస్య శ్రవణా దుత్థితరోమాంచపూరవ్యాజేన బహి రుత్ప్లుత్య గచ్ఛంతం హర్షం ధారయన్ శుకాచార్యమతలక్షణసముద్రప్రవర్ధనే పూర్ణచంద్రః శ్రీశంకరో నవమేఘకాంతి మనల్పశక్తిం తం శ్రీవ్యాస మాఖ్యత్ ప్రోక్తవాన్-వ ౩౫ తద్వాక్య ముదాహరతి త్రిభిః సుమంతుపైలవైశంపాయనాద్యా మునీంద్రాః మహానుభావః ప్రభావో యేషాం తే. నను యస్య తే శిష్యా స్తస్మిం స్త్వయి తృణాదప్యతిశయేన లఘుభూతో ఽహం కః యద్య

రుణ్యా మదర్శి దీనే. ౩౬. సో ఽహం సమస్తార్థవివేచకస్య కృత్వా భవ
త్సూత్రసహస్రరశ్మేః, భాష్యప్రదీపేన మహర్షిమాన్యనీరాజనం ధృష్టత
యా స లజ్జే ౩౭ అకారి యత్సాహస మాత్మబుద్ధ్యా భవత్ప్రశిష్య
వ్యపదేశభాజా, విచార్య తత్సూక్తి దురుక్తిజాల మర్హాస్యమీ కర్తుమిదం
కృపాళుః ౩౮ ఇత్థం నిగద్యోపరతస్య హస్తే హస్తద్వయేనాఽఽద
రత స్సభాష్యమ్, ఆదాయ సర్వత్రనిరైక్షతాసౌ ప్రసాద గాంభీర్యగు
ణాభిరామమ్ ౩౯ సూత్రానుకారిమృదువాక్య నివేదితార్థం స్వీయైః
పదై స్సహనిరాకృతపూర్వపక్షమ్, సిద్ధాంతయుక్తివినివేశిత తత్స్వ
రూపం దృష్ట్వా ఽభినంద్య పరితోషవశా దవోచత్ ౪౦ న సాహసం
తాత భవా నకార్షీ ద్యత్సూత్రభాష్యం గురుణా వినీతః, విచార్యతాం
సూక్తదురుక్తమత్రేత్యేతన్మహత్సాహస మిత్యవైమి ౪౧ మీమాంస
కానా మపి ముఖ్యభూతో వేత్తాఖిలవ్యాకరణాని విద్వాన్, వినిస్సరే

ప్యేవం తథా ఽపి దీనే మయి కారుణ్యం దర్శితవా నసి-ఉ. ౩౬. సో ఽహం లఘీయా
నపి తవ కారుణ్యపాత్రతాం గత స్సర్వేషా ముపనిషద్గతానా మర్థానాం వివేచకస్యాయ
మత్రాభిప్రేతో ఽర్థో ఽయం నేతివివిచ్య ప్రదర్శకస్య భవదీయసూత్రలక్షణస్య సహ
స్రకిరణస్య సూర్యస్య భాష్యలక్షణేన ప్రదీపేన నీరాజన మారార్తికం కృత్వా హే
మహర్షిమాన్య ధార్ష్ట్యేన న లజ్జే-ఇంద్ర ౩౭ యద్యప్యేవం తథా ఽపి భక్త్యా
కృతం ప్రదీపేన నీరాజనం యథా సవితా స్వీకరోతి తథా భవత్సూత్రేణ స్వీకృ
తత్వా న్మత్కృతం భాష్యం త్వం శోధయితు మర్హసీత్యాశయేనా ఽఽహ భవత్ప్రశి
ష్యవ్యపదేశపాత్రేణ మయా యత్సాహసం స్వబుద్ధ్యాకృతం తద్విచార్య సూక్తిదురు
క్తిజాల మిదంసమం కర్తుం కృపాళు స్త్వం యోగ్యో ఽసి-ఉ ౩౮ ఇత్థం ముక్త్వోపర
తస్య తూష్ణీం స్థితస్య శ్రీశంకరస్య హస్తాత్స వేదవ్యాస ఆదరేణ హస్తద్వయేన భాష్య
మాదాయాసౌ వ్యాసః ప్రసాదగాంభీర్యగుణై రభిరామం సర్వత్ర సమ్యక్ విచార
పూర్వకం దృష్టవాన్. ౩౯. పున స్తద్విశినష్టి సూత్రానుసారిభి ర్మృదువాక్యై ర్నివే
దితో ఽర్థో యేన స్వీయైః పదై ర్నిరాకృతాః పూర్వపక్షా యత్ర సిద్ధాంతయుక్తిభి
ర్వినివేశితం తస్య సిద్ధాంతస్య స్వరూపం యత్ర తథాభూతం భాష్యం స వేదవ్యాసో
దృష్ట్వా ఽభినంద్య పరితోషవశా దవోచ దుక్తవాన్-వ. ౪౦ గురుణా వినీతో భవాన్
యత్సూత్రభాష్య మకృత తత్సాహసం న కృతవాన్ సూక్తదురుక్త మత్ర విచా
ర్యతా మిత్యేత న్మహత్సాహస మిత్యవైమి జానామి-ఉప. ౪౧. తత్ర హేతుమాహ

త్తే వదనాద్యతీంద్రో గ్గోవిందశిష్యస్య కథం దురుక్తమ్. ౪౧. న ప్రాకృత స్త్వం సకలార్థదర్శీ మహానుభావః పురుషోఽసి కశ్చిత్, యో బ్రహ్మచర్యా ద్విషయా న్నివార్య పర్యవ్రజ స్సూర్య ఇవాంధకారాన్ ౪౩ బహ్వర్థగర్భాణి లఘూని యాని నిగూఢభావాని చ మత్కృతాని, త్వా మేవ హిత్వా విరహయ్య నాస్తి య స్తాని సమ్య గ్వివరీతు మీష్టే ౪౪. నిసర్గదుర్జ్ఞానశతమాని కో వా సూత్రాణ్యలం వేదితు మర్థత స్సన్, క్లేశ స్తు తావాన్ వివరీతు రేషాం యావా న్ప్రణేతు ర్విబుధా వదంతి. ౪౫ భావం మదీయ మవబుధ్య యథావదేవం భాష్యం ప్రణేతు మనలం భగవా నపీశః, సాంఖ్యాదినా విలులితం శ్రుతిమూర్ధ వర్త్మోద్ధర్తుం కథం పరశివాంశ మృతే ప్రభు స్స్యాత్. ౪౬. దోషానుషంగకలయాఽపి సుదూరముక్తో ధత్సేఽధి

మీమాంసకానా మపీతి వేత్థ జానాసి-ఉ. ౪౧ కించ న ప్రాకృత. స్త్వం కింతు సర్వార్థదర్శీ కశ్చి న్మహానుభావః పురుషోఽసి తత్ర హేతు మాహ య ఇతి పర్యవ్రజః సన్న్యాసం కృతవాన్ అనాయాసేన విషయనివారణే దృష్టాంతో యథా సూర్యోఽంధకారా న్నివార్య గచ్ఛతి తద్వత్ ౪౩. మత్సూత్రభాష్యకరణా దపి త్వం ప్రాకృతో న భవసీత్యాశయేనాహ బహవో ఽర్థా గర్భే యేషాం నిగూఢో భావో యేషాం పున శ్చ లఘూని మత్కృతాని యాని సూత్రాణి తాని త్వాం విహాయ ఏవం ప్రకారేణ సమ్యక్ యో వివరీతుం వివరణం కర్తుం సమర్థ స్స నాస్తి ౪౪. కించ సూత్రకృత్పరిశ్రమతుల్య ఏవైషాం వ్యాఖ్యాతుః పరిశ్రమ ఇతి దేవాః పండితా శ్చ వదంతీత్యాహ నిసర్గా త్స్వభావాదేవాతిశయేన దుర్జ్ఞానాని సూత్రాణి యథా భూతార్థతో జ్ఞాతుం కో వాఽలం న కోఽపి సమర్థః హే సన్యత ఏషాం సూత్రాణాం ప్రణేతు ర్యావాన్ క్లేశ స్తావా నేవైషాం వివరణకర్తుః క్లేశ ఇతి విశేషజ్ఞా దేవా శ్చ వదంతి. ౪౫ ఏవం యథా త్వయా మదీయో భావో బుద్ధ స్తథా తంయథావ ద్విజ్ఞాయ ఐశ్వర్యయుక్తోఽపి కర్తు మకర్తు మన్యథాకర్తుం సమర్థోఽపి కశ్చి ద్భాష్యం ప్రణేతు మలం సమర్థో న భవతి యథావ దేవం భాష్యమితివా యత ఏవ మతః పరశివాంశం వినా సాంఖ్యాదినా విపరీతతాం ప్రాపితం వేదాంతమార్గ ముద్ధర్తుం కథం ప్రభు స్సమర్థ స్స్యా దిత్యర్థః-వసం. ౪౬. యుక్తం ధత్స. ఇత్యాద్యుక్తం తత్రాహాద్భుతశంకర స్త్వం వర్ణయితుం న శక్యోఽద్భుతత్వం దర్శయతి దోషస్య సంబంధలేశేనాపి రహిత స్సతు దోషానుషంగేణ ముక్తో న భవతి

మానస మహో సకలాః కలా శ్చ, సర్వాత్మనా గిరిజయోపహితస్వ
రూప శ్శక్యో న వర్ణయితు మద్భుతశంకర స్త్వమ్. ౪౭ వ్యాఖ్యాస్య
సంఖ్యైః కవిభిః పురైత ద్వ్యాఖ్యాస్యతే కైశ్చి దితఃపరం చ, భవా
నివాస్తద్ధృదయం కిమేతే సర్వజ్ఞ విజ్ఞాతు మలం నిగూఢమ్. ౪౮ వ్యా
ఖ్యాహి భూయో నిగమాంతవిద్యాం విభేదవాదాన్ విదుషో విజిత్య,
గ్రంథాన్ భువి ఖ్యాపయ సానుబంధా నహం గమిష్యామి యథాభి
లాషమ్ ౪౯. ఇత్యుక్తవంతం తమసా వవోచ త్కృతాని భాష్యాణ్యపి
పాఠితాని, ధ్వస్తాని సమ్యక్కుమతాని ధైర్యా దితః పరం కింకరణీయ
మస్తి. ౫౦. ముహూర్తమాత్రం మణికర్ణికాయాం విధేహి సద్వత్సల
సన్నిధానమ్, చిరా ద్యతే ఽహం పర మాయుషోంతే త్యజామి యావ
ద్వపు రద్య హేయమ్ ౫౧ ఇతీద మాకర్ణ్య వచో విచింత్య సశం
కరం ప్రాహ కురుష్వ మైవమ్.అనిర్జితా స్సంతి వసుంధరాయాం త్వయా

ఏవంభూతో ఽప్యధిమానసం మనసి సకలా అపి కలా ధత్సే స తు శిరస్యేకా మేవ శశికలాం బిభర్తి పున శ్చ సర్వాత్మనా సర్వాత్మభావేన గిరిజయా వేదాంతవాచి జాతయా బ్రహ్మవిద్యాలక్షణయా పార్వత్యా యుక్తం స్వరూపం యస్య స త్వర్ధశరీరేణ పార్వత్యా యుక్త స్వరూపఇత్యర్థః ౪౭. యదుక్తం లజ్జాసంపాదకం కర్మకృత్వా ఽపి ధృష్టతయా ఽహం న లజ్జ ఇతి తత్రాహ పూర్వమేత న్మదీయం సూత్రజాత మసంఖ్యాతైః కవిభి ర్వ్యాఖ్యాతం ఇతఃపరం చ కైశ్చి త్కవిభి రేతద్వ్యాఖ్యాస్యతేపరంతు భవానివ నిగూఢ మస్మదభిప్రాయం విజ్ఞాతుం కిమేతే వ్యాఖ్యాతారో ఽలం సమర్థా నైవ శక్తా స్సర్వజ్ఞస్య తవైవైతద్విజ్ఞానే శక్తి ర్నత్వన్యస్యాల్పజ్ఞ స్యేత్యాశయవానాహ హేసర్వజ్ఞేతి-ఉ. ౪౮ ఏవంసూత్రభాష్యం స్తుత్వా శ్రుతిభాష్యకరణాదాప్రేరయన్ స్వగతమన మామంత్రయతి వ్యాఖ్యాహీతి-వేదాంతవిద్యా ముపనిషదం విభేదవాదా స్పండితాన్ విజిత్య విషయసంబంధ ప్రయోజనాధికార్యాఖ్యానుబంధయుక్తాన్ గ్రంథాన్ ఆఖ్యాపయ-ఆఖ్యానకి. ౪౯. ఇత్యుక్తవంతం తం శ్రీ వ్యాస మసౌ శ్రీశంకరో ఽవోచత్ అవదత్ త్వదాజ్ఞా మయా పూర్వమేవసంపాదితేతి దర్శయతి నిశమూ న్తభాష్యాణి కృతాని పాఠితాని చ పునశ్చ కుమతాని ధైర్యా త్సమ్యఙ్నాశితాని తస్మా దితః పరం కించిదపి కర్తవ్యం నాస్తి ౫౦ యత ఏవ మతో హేసద్వత్సల ఘటికాద్వయం మణికర్ణికాయాం సామీప్యం విధేహి ఏతదర్థ మహం చిరాః ద్యత్నం కరోమి పరమాయుష స్తవ సమీపే ఽద్య యావ ద్ధేయం వపు శ్శరీరం త్య

బుధాః కేచి దుదారవిద్యాః ॥౨॥ జయాయ తేషాం కతిహాయనాని వస్తవ్య మేవ స్థిరధీ స్త్వయాఽపి, నోచే న్ముముక్షు ర్భువి దుర్లభా స్యా త్స్థితి ర్యథా మాతృధుతస్య బాల్యే ॥౩॥ ప్రసన్నగంభీరభవత్ప్రణీతప్రబంధసందర్భభవః ప్రహర్షః, ప్రోత్సాహయత్యాత్మవిదా మృషీణాం వరేణ్య విశ్రాణయితుం వరం తే ॥౪॥ అష్టౌ వయాంసి విధినా తవ వత్సదత్తా న్యన్యాని చాష్ట భవతా సుధియాఽఽర్జితాని, భూయోఽపి షోడశ భవంతు భవాజ్ఞయా తే భూయాచ్చ భాష్య మిద మారవిచంద్రతారమ్ ॥౫॥ త్వ మాయుషాఽనేన విరోధివాదిగర్వాంకురోన్మూలన జాగరూకైః, వాక్యైః కురుష్వోజ్ఝితభేదబుద్ధీ నద్వైతవిద్యాపరిపంథినోఽన్యాన్ ॥౬॥ ఇతీరయంతం ప్రతివాచ మూచే స శంకరః పావితసర్వలోకః, త్వత్సూత్రసంబంధవశా న్మదీయం భాష్యం ప్రచారం భువి యాతు విద్వన్ ॥౭॥ ఇతీరయిత్వా చరణౌ వవందే యతి ర్మునే స్సర్వవిదో మహాత్మా, ప్రదాయ సంభావ్య వరం మునీశో ద్వైపాయన

జామి తావ దిత్యర్థః హే పరమాఽఽయుషోఽంతే సమాప్తా వితివాఽఽపేం ॥౧.॥౨. తేషా ముదారవిద్యానాం జయాయ హే స్థిరధీ ర్యద్యపి తత్పరా భవహేతుభూతాః గ్రంథా స్త్వయా రచితా స్తథాఽపి కతిపయవర్షాణి త్వయాఽపి వస్తవ్య మేవ విశేషతో వమాహ నోచేదితి యథా బాల్యే మాతృరహితస్య స్థితి ర్దుర్లభా తద్వన్మాతృవ ద్రక్షకేణ త్వయా రహితా మోక్షేచ్ఛా దుర్లభా స్యాత్-౩ ॥౩ ఆయుషః సమాప్తిం విచార్య వరదానాయాఽఽహ హే ఆత్మవిదాం ఋషీణాం వరేణ్య ప్రసన్నగంభీరాణాం భవత్ప్రణీతానాం ప్రబంధానాం సందర్భై ర్భవో జన్మ యస్య స ప్రహర్షః తుభ్యం వరం ప్రదాతుం మాం ప్రోత్సాహయతి. ॥౪ వయాంసి వర్షాణి భవస్య శివస్యాఽఽజ్ఞయా-వరాంతరం దదాతి చ పున రిదం భాష్యమారవిచంద్రతారం భూయాత్ యావత్సూర్యాది స్థితి స్తావద్భవత్విత్యర్థః-౫. ॥౫ నను షోడశవర్షపరిమితాయుషా మయా కింకర్తవ్య మిత్యాకాంక్షాయా మాహ త్వమనేనాఽఽయుషాఽన్యా నద్వైతవిద్యాపరిపంథినః స్వవాక్యై స్త్యక్తభేదమతీన్ కురుష్వ వాక్యాని విశినష్టి విరోధివాదినాం గర్వస్య సమూలోచ్ఛేదనే జాగరూకైః సావధానైః-౬. ॥౬. ఇత్యేవం కథనం కుర్వంతం వేదవ్యాసం పవిత్రితలోకః సశంకరః ప్రతివచన మువాచ యద్యపి మదీయం భాష్యం ప్రచారం గంతుం యోగ్యం న భవతి తథాఽపి త్వత్సూత్రసంబంధవశాత్ హే విద్వన్ భువి ప్రచారం గచ్ఛతు స్వలఘూక్తి రియం ॥౭. సంభావ్య

స్సోం ఽతరథా ద్యతాత్మా ౬౮ ఇత్థం నిగద్య ఋషివృష్ణి తిరోహితే ఽస్మి న్నంతర్వివేకనిధి రప్యథ వివ్యథే సః, వ్యాత్త్వాపహారి నిరుపాధికృపారసానాం తత్తాదృశాం కథ మహో విరహో విషహ్యః ౬౯ తత్పాదపద్మే నిజచిత్తపద్మే పశ్య న్కథంచి ద్విరహం విషహ్య, యతిక్షితీశో ఽపి గురో ర్నియోగా న్మనో దధే దిగ్విజయే మనీషీ ౭౦ భాష్యస్య వార్తిక మథైష కుమారిలేన భట్టేన కారయితు మాదరవా న్మునీంద్రః, వంధ్యాయమాన దరవింధ్యమహీధరేణ వాచంయమేన చరితాం హరితం ప్రతస్థే ౭౧. తత స్సవేదాంతరహస్యవేత్తా భేత్తా మతానాం తదసమ్మతానామ్, ప్రయాగ మాగా త్ప్రథమం జిగీషుః కుమారిలం సాధితకర్మజాలమ్ ౭౨. ఆమజ్జతాం కిల తనూ మసితాం సితాంచ కర్తుం కళిందసుతయా కలితానుషంగామ్, అహ్నాయ జహ్నుతనయా

వర మవశ్యం భావివరం వరం ప్రదాయ సంపూజ్యేతి వా ౬౮ ఇత్థం సంభాష్యాస్మి న్నృషిశ్రేష్ఠే వేదవ్యాసే ఽంతర్ధానంగతే అథానంతర మంతర్వివేకనిధి రపి సః శ్రీశంకరో వివ్యథే వ్యథాం ప్రాప తత్ర హేతుః వ్యాత్త్వాపస్య హారీ నిరుపాధికృపారసో యేషాం తత్తాదృశాం వ్యాసప్రభృతీనాం విరహః కథమహో విషహ్యః కథమపి విషహ్యో న భవతీత్యర్థః-వ ౬౯. తర్హి కథం తద్విరహం విషహ్య దిగ్విజయే మనోదధే ఇత్యాకాంక్షాయా మాహ తదితి - గురో ర్వేదవ్యాసస్య నియోగాదనుశాసనాత్-ఉ. ౭౦. అథ దిగ్విజయే మనసః స్థాపనానంతరం కుమారిలేన భట్టేన భాష్యస్య వార్తిక మాదరా త్కారయితు మేవ మునీంద్రః వంధ్యావ దాచరన్తో నిష్ఫలాదరా గర్తా యస్మిం స్తథాభూతో వింధ్యాచలో యేన తేన వాచంయమేన అగస్త్యేన మునినాం చరితాం దక్షిణాం హరితం దిశం ప్రతి ప్రతస్థే ప్రస్థానంకృతవాన్-వ ౭౧. తతః ప్రస్థానానంతరం వేదాంతరహస్యవేత్తా ఽసమ్మతానా మనభిమతానాం మతానాం ప్రసహ్య ఝడితివా భేదనకర్తా సః శ్రీశంకరః సాధితకర్మకాండం కుమారిలం ప్రథమం జేతు మిచ్ఛుః ప్రయాగం తీర్థరాజ మాగచ్ఛత్ ప్రథమం ప్రయాగమితి వా సంబంధః-ఉ. ౭౨. అథానంతరం ఆమజ్జతాం పుంసాం తనూం శరీర మసితాం కృష్ణాం విష్ణుస్వరూపాం సితాం శ్వేతాం శివస్వరూపాం చ కర్తుం కళిందాఖ్యగిరిపుత్ర్యా కాళింద్యా యమునయా సంపాదితో ఽనుషంగ స్సంబంధో యయా విన్యాతాని నాశితా న్యఘాని యయా తాం జాహ్నవీ మహ్నాయాంజసా ఽర్థానాం చతుర్విధ పురుషార్థానాం మార్గం మధ్యే ప్రయాగం ప్రయాగస్య మధ్యే అగమ్యత్ * పాఠే మధ్యే షష్ఠ్యాలేతిస[illegible]

మథ నిహ్నుతాఘాం మధ్యే ప్రయాగ మగమ న్ముని రర్థమార్గమ్. ౬౩.
గంగాప్రవాహై రుపరుద్ధవేగా కలిందకన్యా స్తిమితప్రవాహా, అపూర్వసఖ్యాగతలజ్జయేవ యత్రాధికం భాతి విచిత్రపాథాః. ౬౪. అంతేవసద్భి రమలచ్ఛవిసంప్రదాయ మధ్యేతు మాశ్రితజలాం కుహచి న్మరాళైః, చక్రద్వయేన రజనీసహవాససౌఖ్య సంశీలనాయ కిల సంవలితాం పరత్ర ౬౫ యత్రాప్లుతా దివ్యశరీరభాజ ఆచంద్రతారం దివి భోగజాతమ్, సంభుంజతే వ్యాధికథానభిజ్ఞాః ప్రాహేమ మర్థం శ్రుతిరేవ సాక్షాత్ ౬౬ అజ్ఞాతసంభవతిరోధికథాఽపి వాణీ యస్యా స్సితాసితతయైవ గృణాతి రూపమ్, భాగీరథీం యమునయా పరిచర్యమాణా మేతాం విగాహ్య ముదితో ముని రిత్యభాణీత్ ౬౭ సిద్ధాపగే పురవిరోధిజటోపరోధక్రుద్ధా కుత శ్శతమద స్సదృశా న్వ్యధత్సే,

---

ఏవం తత్వనిపాతనంచ - వ. ౬౩. గంగాప్రవాహై రుపరుద్ధో వేగోయస్యా స్సా విచిత్రజలా కలిందకన్యా యమునా యత్ర ప్రయాగమధ్యే ఽపూర్వసఖ్యా ఆగతా యా లజ్జా తయా స్తిమితో ఽచంచలః ప్రవృత్తిః స్రోతోవా యస్యా స్తథా భూతేవాధికం భాతి. ని. 'ప్రవాహస్తు ప్రవృత్తౌ స్యా దపి స్రోతసి వారిణీ'తి మేదినీ - ఉ ౬౪ కుహచిత్ క్వచి దమలకాంతిలక్షణం సంప్రదాయ మధ్యేతం సమీపే వసద్భి శ్శిష్యై ర్మరాళై ర్హంసై రాశ్రితం జలం యస్యా స్తాం పరత్రాన్యత్ర నళినీసహవాసలక్షణసౌఖ్య సంశీలనాయ చక్రద్వయేన సంవ్యాప్తాం భాగీరథీం విగాహ్యేతి వ్యవహితేనాన్వయః ని 'రజనీనలినీ రాత్రి హరిద్రా జతుకాసుచే'తి మేదినీ - వ. ౬౫ తామేవ వర్ణయతి యత్ర యస్యాం యమునయా సంగతాయాం గంగాయా మాప్లుతా దివ్యశరీరభాజః పునశ్చ వ్యాధికథానభిజ్ఞా స్సంతః దివి భవం భోగసముదాయం సమ్యగ్భుంజతే నన్వత్ర కింప్రమాణ మితిచే త్తత్రాహ ఇమ మర్థం సాక్షా చ్ఛ్రుతి రేవ ప్రాహ తథాచ శ్రుతిః —సితాసితే సరితే యత్ర సంగతే తత్రాప్లుతాసో దివ ముత్పతంతీత్యాద్యా - ఇంద్ర. ౬౬ కించ వాణీ శ్రుతి రపి అజ్ఞాతసంభవస్య జన్మన స్తిరోధే స్తిరోధానస్య చ కథా యయా సా యస్యా యమునయా సంగతాయా గంగాయా స్సితాసితతయైవ రూపం వర్ణయతి తథా భూతా మేతాం యమునయా పరిచర్యమాణాం భాగీరథీం విగాహ్య ముదితో మునిః శ్రీశంకర ఇతి వక్ష్యమాణ మభాణీ దుక్తవాన్-వ. ౬౭. హేసిద్ధాపగే త్రిపురవిరోధినశ్శివస్య జటాభి రుపరోధేన క్రుద్ధా శత మముష్య శివస్య సదృశాన్ కుతః కిమర్థం విధత్సే ఏషాం త్వయా రచితానాం జటాభిః కింను న బద్ధా భవితాసి కిం బద్ధా నభ

బద్ధా న కిన్ను భవితాసి జటాభి రేషా మద్ధా జడప్రకృతయో న విదంతి
భావి ౧౮. సన్మార్గవర్తనపరాఽపి సురాపగే త్వ మస్థీని నిత్యమశుచీని కిమా
దదాసి, అజ్ఞాత మంబ హృదయం తవ సజ్జనానాం ప్రాయః ప్రసాధనకృ
తే కృతమజ్జనానాం ౧౯ స్వాపానుషంగ జడతాభరితా న్జనౌఘా
న్స్వాపానుషంగజడతావిధురాన్ విధత్సే, దూరీభవద్విషయరాగహృదో
ఽపి తూర్ణం ధూర్తావతంసయసి దేవి క ఏష మార్గః ౨౦. ఇతి స్తువన్
తాపసరాట్త్రివేణీం శాట్యా సమాచ్ఛాద్య కటింకృపీటే, దోర్దండయు
గ్మోద్ధృతవేణుదండో ఽఘమర్షణస్నానమనా బభూవ ౨౧ సస్నౌ
ప్రయాగే సహ శిష్యసంఘై స్స్వయం కృతార్థో జనసంగ్రహార్థీ, అ
స్మారి మాతాపిచ సా పుపోష దధార యా దుఃఖ మసోఢ భూరి
౨౨ అనుష్ఠితం ద్రాగవసాయ్య వార్తైః కల్హారశీతై రుపసేవ్యమానః,

విష్యసి కింతు భవిష్యస్యేవ ఏవ మాక్షిప్య స్వయ మేవ ప్రతిక్షిపతి జడప్రకృతయో
భవిష్య న్న జానంతి అత్ర నిందయా స్తుతే రవగమా ద్వ్యాజస్తుతిః 'ఉక్తి ర్వ్యాజ
స్తుతి ర్నిందా స్తుతిభ్యాం స్తుతినిందయో' రిత్యుక్తేః ౧౮ హేసురాపగే సన్మార్గవర్తన
పరా ఽపి త్వం నిత్య మపవిత్రాణ్యస్థీని కిమర్థ మాదదాసీత్యాక్షేపః స్వయమేవ సమా
ధత్తే హే దేవి తవహృదయ మజ్ఞాతః తవాభిప్రాయో బుద్ధ స్తవజలే కృతం మజ్జనం
యై స్తేషాం సజ్జనానాం ప్రాయః ప్రసాధనకృతే శివరూపాణాం తేషా మలంకా
రార్థ మాదదాసీత్యర్థః 'చిద్రహితాకారపూర్వకత్వా త్పరస్మై పదప్రయోగో నదో
షావహః' 'అజ్ఞోదోనాస్యవిహారణే' ఇతిజి ద్గ్రహణాత్ జ్ఞాపకా త్తథాచ లోకో
పకారాయ యథోక్తా తవ ప్రవృత్తి రిత్యర్థః ౧౯ స్వాపానుషంగేణ నిద్రానుషం
గేణ యా జడతా తయా భరితా న్నిద్రానుషంగజడతా విధురా నేవ విధత్సే దూరీ
భవద్విషయరాగో యస్మా త్తథాభూతం హృద్యేషాం తాం స్తు ముఖాదిముండనేన
ధూర్తావతంసయసి ధూర్తశిరోమణీ న్కరోషి తథాచైషకో వా మార్గః అత్ర తథా దూరీ
భవద్విషయరాగహృదో ధూర్తో ధుత్తూరపుష్పం తదవతంసః శివ స్తద్రూపాన్
కరోషీతి శ్లేషేణస్తుతిః 'ధూర్తం తు ఖండలవణే ధుత్తూరే నావిటే త్రిష్వి'తి మేదినీ-
ఇం ౨౦ ఇత్యేవం త్రివేణీం స్తువన్ సన్ తాపసరాట్ శాట్యా కటిం సమ్య
గాచ్ఛాద్య భుజదండయుగ్మేనోర్ధ్వం ధృతో వేణుదండో యేన స కృపీటే జలే. ని.
'కృపీట ముదరే తోయే' ఇతిమేదినీ-అఘమర్షణస్నానే మనో యస్య తథాభూతో
బభూవ. ఉ ౨౧. యా పుపోష గర్భేదధార దుఃఖంచ భూరి అసోఢ సా మాతా
ఽప్యస్మారి స్మృతా - అఖ్యా. ౨౨. ద్రాగ్ ఝుడితి అనుష్ఠిత మనుష్ఠానం [illegible]

తీరే విశశ్రామ తమాలశాలిన్యత్రాంతరే శుశ్రూయత లోకవార్తా ౭౩.
గిరే రవప్లుత్య గతి స్సతాం యః ప్రామాణ్య మామ్నాయగిరా మవాదీత్, యస్య ప్రసాదా త్త్రిదివౌకసోఽపి ప్రపేదిరే ప్రాక్తనయజ్ఞభాగాన్ ౭౪ సోఽయం గురో రున్మథనప్రసక్తం మహత్తరం దోష మపాకరిష్ణుః, అశేషవేదార్థవి దాస్తికాగ్ర్య స్తుషానలం ప్రావిశ దేష ధీరః. ౭౫. అయం హ్యధీతాఖిలవేదమంత్రః కూలంకషాలోడితసర్వతంత్రః, నితాంతదూరీకృతదుష్టతంత్ర స్త్రైలోక్యవిభ్రామితకీర్తియంత్రః ౭౬ శ్రుత్వేతి తాం సత్వర మేష గచ్ఛన్ వ్యలోకయ త్తం తుషరాశిసంస్థమ్, ప్రభాకరాద్యైః ప్రథితప్రభావై రుపస్థితం సాశ్రుముఖై ర్వినేయైః ౭౭ ధూమాయమానేన తుషానలేన సందహ్యమానేఽపి వపుష్యశేషే, సందృశ్యమానేన ముఖేన బాష్పపరీతపద్మశ్రియ మాదధానమ్ ౭౮ దూరే విధూతాఘ మపాంగభంగ్యా తం దేశికం దృష్టిపథావతీర్ణమ్, దదర్శ భట్టో జ్వలదగ్నికల్పో జుగోప యో వేదపథం జితారిః ౭౯ అదృష్టపూర్వం శ్రుతపూర్వవృత్తం దృష్ట్వాఽతిమోదం

య్య సమాప్య కల్హారశీతై ర్వాతై రుపసేవ్యమానః తమాలశాలిని తీరే విశ్రమం కృతవాన్ అత్రాంతరే లోకవార్తా అశ్రూయత - ఈ ౭౩ తామేవ దర్శయతి గిరే రితి - య స్సతాం గతిః పర్వతా దవప్లుత్య వేదగిరాం ప్రామాణ్య మవాదీత్ ౭౪ సోఽయం భట్టపాదః గురో రున్మథనాత్ప్రసక్తం ప్రాప్తం మహత్తరం దోష మపాకరిష్ణు స్సర్వవేదార్థజ్ఞ ఏష ధీర ఆస్తికత్వా త్తుషాగ్నిం ప్రావిశత్. ౭౫. అయం భట్టపాదః హి ప్రసిద్ధ మధీతాఖిలవేదమంత్రః పునశ్చ కూలంకషానదీ తద్వ దాలోడితాని అవగాహితాని సర్వశాస్త్రాణి సర్వసిద్ధాంతా వా యేన సనితాంతం దూరీకృతాని దుష్టతంత్రాణి యేనాతఏవ విభ్రామితం కీర్తిలక్షణం యంత్రం యేన సః - ఈ ౭౬. ఇతి తాం లోకవార్తాం శ్రుత్వా తం వ్యలోకయత్ దృష్టవాన్ -ఈ ౭౭ తం. విశినష్టి ధూమాయమానేన తుషాగ్నినాఽశేషే వపుషి సందహ్యమానేఽపి సందృశ్యమానేన ముఖేనోష్మవ్యాప్తకమలస్య శ్రియ మాదధానం ని 'బాష్ప మూష్మాశ్రు కశిపో' ఇతి మేదినీ ౭౮ కటాక్షభంగ్యా దూరే విధూతాన్యఘాని యేనతం దృష్టిమార్గే ఽవతీర్ణ దేశికం శ్రీశంకరం జ్వల దగ్నితుల్యో భట్టపాదో దదర్శ యో జితారి ర్వేదమార్గం జుగోప ౭౯. అదృష్టపూర్వం శ్రుతపూర్వం వృత్తంచరితం యస్య తం శ్రీశంకరం దృష్ట్వా భట్టో ఽతిహర్షం జగామ తత శ్చ శిష్యగణైః పూజాం కృతవాన్ తాం

స జగామ భట్టః, అచీకర చ్ఛిష్యగణై స్సపర్యా ముపాదదే తా మపి
దేశికేంద్రః ౭౦ ఉపాత్తభిక్షః పరితుష్టచిత్తః ప్రదర్శయామాస స
భాష్య మస్మై, సర్వో నిబంధో హ్యమలో ఽపి లోకే శిష్టైః కృత స్సంచ
రణం ప్రయాతి ౭౧ దృష్ట్వా భాష్యం హృష్టచేతాః కుమారః ప్రోచే
వాచం శంకరం దేశికేంద్రమ్, లోకే ఽత్వల్పో మత్సరగ్రామశాలీ స
ర్వజ్ఞో నో నాల్పభావస్య పాత్రమ్ ౭౨ అష్టౌ సహస్రాణి విభాంతి
విద్వన్ సద్వార్త్తికానాం ప్రథమే ఽత్ర భాష్యే, అహం యది స్యా మ
గృహీతదీక్షో ధ్రువం విధాస్యే సునిబంధ మస్య ౭౩ భవాదృశాం
దర్శన మేవ లోకే విశేషతో ఽస్మి న్సమయే దురాపమ్, పురార్జితైః
పుణ్యచయైః కథంచి త్త్వ మద్య మే దృష్టిపథం గతో ఽభూః. ౭౪.
అసారసంసారపయోధిమధ్యే నిమజ్జతాం సద్భి రుదారవృత్తైః, భవా
దృశై స్సంగతిరేవ సాధ్యా నాన్య స్తదుత్తారవిధా వుపాయః ౭౫.
చిరం దిదృక్షే భగవంత మిత్థం త్వ మద్య మే దృష్టిపథం గతో ఽభూః,
నహ్యత్ర సంసారపథే నరాణాం స్వేచ్ఛావిధేయో ఽభిమతేన యోగః.
౭౬ యునక్తి కాలః క్వచి దిష్టవస్తునా క్వచి త్త్వరిష్టేన చ నీచవ

సపర్యా మనపేక్షితా మపి దేశికేంద్ర స్స్వీకృతవాన్ ౭౦. ఉపాత్తా భిక్షా యేన పరితుష్టచిత్త స్స శ్రీశంకరో ఽస్మై భట్టపాదాయ భాష్యం దర్శయామాస నను కిమర్థం దర్శయామాసేత్యపేక్షాయా మాహ సర్వ ఇతి ౭౧. తత్ర హేతు మాహ - హి యస్మా ల్లోకే ఽల్పః క్షుద్రో మత్సరగ్రామశాలీ సర్వజ్ఞాన స్సర్వజ్ఞ స్తు మాత్సర్యాది లక్షణస్య క్షుద్రభావస్య పాత్రం నభవతీత్యర్థః శా. ౭౨ యదువాచ తదాహ అష్టావితి. హే విద్వ న్నత్రాస్మిన్ గ్రంథే ప్రథమే ఽధ్యాయే భాష్యే సద్వార్త్తికానా మష్టౌ సహస్రాణి భాంతి తర్హి కర్తవ్యాసీతిచే త్తత్రాహ ఽహం యద్యగృహీతదీక్షః స్యాం తర్హ్యస్య భాష్యస్య సునిబంధం విధాస్యే-ఉ. ౭౩ తిష్ఠత్వేతద్భవద్దర్శనం త్వతిదుర్లభం మయా లబ్ధ మిత్యాహ భవాదృశా మితి-ఉపేం. ౭౪. యతో భవాదృశాం సంగతి రేవ సంసారా దుద్ధరణోపాయ ఇత్యాహాసారేతి-తదుత్తారవిధా సంసారోత్తరణవిధా-ఉ. ౭౫ నన్వేవం తర్హి పూర్వం దర్శనేచ్ఛా తవ కుతో నోత్పన్నేతిచే త్తత్రాహ చిరకాల మారభ్యేత్థం దర్శన మిచ్ఛామి పరం త్వద్య దృష్టిమార్గే త్వం గతో ఽసి నన్వేవం తర్హి కిమితి స్వాభిలషితం త్వయా న సంపాదిత మితి చే త్తత్రాహ నహీతి. ౭౬. తర్హి కో వా యునక్తీతిచేత్ తత్రాహ యునక్తీతి అతః కారణా త్సుఖదుఃఖే కాలకృతే

స్తునా, తత్రైవ సంయోజ్య వియోజయత్యసౌ సుఖాసుఖే కాలకృతే ప్రవేద్మ్యతః. ౮౭ కృతో నిబంధో నిరణాయి పంథా నిరాసి నైయాయికయుక్తిజాలమ్, తథాఽన్వభూవం విషయోత్థజాతం న కాల మేనం పరిహర్తు మీశే ౮౮. నిరాస్య మీశం శ్రుతిలోకసిద్ధం శ్రుతే స్స్వతో మాత్వ ముదాహరిష్యన్, న నిహ్నువే యేన వినా ప్రపంచ స్సౌఖ్యాయ కల్పేత న జాతు విద్వన్ ౮౯ తథాగతాక్రాంత మభూ దశేషం స వైదికో ధ్వా విరళీబభూవ, పరీక్ష్య తేషాం విజయాయ మార్గం ప్రావర్తి సంత్రాతుమనాః పురాణం ౯౦ సశిష్యసంఘాః ప్రవిశంతి రాజ్ఞాం గేహం తదాది స్వవశే విధాతుమ్, రాజా మదీయోఽజిర మస్మదీయం తదాద్రియధ్వం నతు వేదమార్గమ్. ౯౧ వేదోఽప్రమాణం

అహం విజానామి-ఇం. ౮౭ అహం తు సర్వం కర్తవ్యం కృతవానేవేత్యాహ కృత ఇతి పునశ్చ కర్మమార్గో నిర్ణీతః పునశ్చ నైయాయికయుక్తిజాలం నిరస్తం విషయోత్థం సుఖదుఃఖజాతం చాన్వభూవం నన్వేవం భూతస్త్వ మేనం కాలం మితి న పరిహరసీతి చేత్తత్రాహ నేశే సమర్థో న భవామి. ౮౮ నను కిమర్థ మేవం విధాతుం ప్రవృత్తోఽసీతి జిజ్ఞాసాయా మీశ్వరనిరాసగురుద్రోహలక్షణయోః పాపయోః ప్రాయశ్చిత్తం కర్తుం ప్రవృత్తోఽస్మీతి దర్శయితు ముపక్రమతే నిరాస్యేతి 'ఈశానో భూతభవ్యస్యే'త్యాదిశ్రుతే ర్లోకాచ్చ సిద్ధ మీశం నిరాకృతవాన్ కిమిచ్ఛన్నితి చేత్తత్రాహ వేదస్య స్వతః ప్రామాణ్య ముదాహరిష్యన్ హేవిద్వన్ జాతు కదాచిత్ప్రపంచో జగద్యేన వినా సౌఖ్యాయ న కల్పతే యోగ్యో న భవతి త మీశం న నిహ్నువే నైవాపలపామి తన్నిషేధే మదభిప్రాయో నాస్తీత్యర్థః ౮౯ ఏవ మేకం పాపం ప్రదర్శ్య ద్వితీయం దర్శయతి తథాగతై స్సుగతై రాక్రాంత మశేషం సర్వ మభూత్ తేన చ స వైదికః పంథా విరళీ బభూవేతి పరీక్ష్య తేషాం విజయాయ పురాణం వేదమార్గం సంత్రాతు మనా అహం ప్రవృత్తః. ౯౦ శిష్యసంఘై స్సహితా స్సుగతాః రాజ్ఞో గేహం ప్రవిశంతి తదాదిరాజాది స్వవశే విధాతుం రాజా మదీయ స్తథాఽజిరం విషయో దేశోఽస్మదీయ స్తస్మా ద్వేదమార్గం నైవాద్రియధ్వం యద్వా తత్తస్మా దస్మదీయ మజిర మస్మదీయశాస్త్రవిషయ మాశ్రయధ్వం నతు వేదమార్గ మితి వదంతో విచరంతీతి పరేణాన్వయః. ని. 'అజిరం ప్రాంగణే చాంతే విషయే దర్దురేఽనిల'ఇతి మేదినీ. ౯౧. వేదోఽప్రమాణం బహుమానేన ప్రత్యక్షాదిప్రమాణేన బాధా త్పరస్పరవ్యాఘాతవాచకత్వా చ్చేత్యేవం వదంతో లోకే విచరంతిస్మ ఏషాం

బహుమానబాధా త్పరస్పరవ్యాహతివాచకత్వాత్, ఏవం వదంతో విచరంతి లోకే న కాచి దేషాం ప్రతిపత్తి రాసీత్ ౯౨. అవాదిషం వేదవిఘాతదక్షై స్తాన్నాశకం జేతు మబుధ్యమానః,తదీయసిద్ధాంతరహస్యవార్ధి న్నిషేధ్య బోధాద్ధి నిషేధ్యబాధః. ౯౩ తదా తదీయం శరణం ప్రపన్న స్సిద్ధాన్త మశ్రౌష మనుద్ధతాత్మా, అదూదుష ద్వైదిక మేవ మార్గం తథాగతో జాతు కుశాగ్రబుద్ధిః ౯౪ తదాఽపతన్మే సహసా ఽశ్రుబిందు స్తచ్చాఽవిదుః పార్శ్వనివాసినో ఽన్యే, తదా ప్రభృత్యేవ వివేశ శంకా మయ్యాప్తభావం పరిహృత్య తేషామ్ ౯౫ విపక్షపాతీ బలవాన్ ద్విజాతిః ప్రత్యాదద ద్దర్శన మస్మదీయం, ఉచ్చాటనీయః కథ మప్యపాయై ర్నైతాదృశః స్థాపయితుం హి యోగ్యః ౯౬ సమ్మంత్ర్య చేత్థం కృతనిశ్చయా స్తే యేచాపరేఽహింసనవాదశీలాః, వ్యపాతయ న్నుచ్చతరా త్ప్రమత్తం మా మగ్రసౌధా ద్వినిపాతభీరుమ్ ౯౭. పత న్పత న్సౌధతలాన్యరోరుహం యదిప్రమాణం శ్రుతయో భవంతి, జీవేయ మస్మి న్పతితో ఽసమస్థలే మజ్జీవనే తచ్ఛ్రుతిమానతా గతిః. ౯౮ యదీతి సందేహపదప్రయోగా ద్వ్యాజేన శా

సుగతానాం కాచి త్ప్రతిపత్తిః ప్రతిక్రియా నాఽఽసీత్-ఆఖ్యా ౯౨. వేదవిఘాతదక్షై స్తై రవాదిషం వాదం కృతవాన్ పరం తు తదీయసిద్ధాన్తరహస్యజలధీ నబుధ్యమాన స్తాన్ జేతుం నాశకం హి యతో నిషేధ్యస్య జ్ఞానా న్నిషేధ్యస్య బాధో భవతి నాన్యథేత్యర్థః - ఉ ౯౩. తదానీం తదీయం శరణం ప్రపన్నో ఽనుద్ధతాత్మా తదీయం సిద్ధాంత మశ్రౌషం జాతు కదాచి త్తీక్ష్ణబుద్ధిః సుగతో వైదిక మేవ మార్గ మదూదుషత్. ౯౪. తదా సహసా మే ఽశ్రుబిందు రపతత్ తచ్చాశ్రుపతన మన్యే పార్శ్వనివాసినో ఽవిదు స్తదాప్రభృత్యేవ మయ్యాప్తభావం పరిహృత్య స్థితానాం తేషాం శంకా వివేశ. ఉ ౯౫. దర్శనం శాస్త్రం ఉ ౯౬. ఇత్థం సమ్మంత్ర్య కృతనిశ్చయా స్తే యేచాన్యే ఽహింసనవాదశీలాః వినిపాతభీరుం వినిపాతాత్ భయశీలం ప్రమత్తం మా ముచ్చతరాత్ శ్రేష్ఠసౌధా ద్వ్యపాతయన్. ౯౭. సౌధతలా త్పతన్పతన్ అరోరుహాం పునఃపున రారూఢః యది శ్రుతయః ప్రమాణం భవంతి తత్తర్హ్యస్మిన్ విషమస్థలే పతితః జీవేయం యతః శ్రుతి ప్రామాణ్యస్య మజ్జీవనేనైవ గతిః. ౯౮. ఇహ వేదప్రామాణ్యే యదీతి సందేహప్రతిపాదకస్య ప్రయోగా ద్వ్యాజేన కపటేన శాస్త్రస్య శ్రవణాచ్చ హేతో రుచ్ఛేదశా స్త్రత

స్త్రశ్రవణాచ్చ హేతోః, మమోచ్చదేశాత్పతతో వ్యనక్షీత్తదేక
చక్షుర్విధికల్పనా సా ౯౯ ఏకాక్షరస్యాపి గురుః ప్రదాతా శాస్త్రోప
దేష్టా కిముభాషణీయమ్, అహంహి సర్వజ్ఞగురో రధీత్య ప్రత్యాదిశే
తేన గురో ర్మహాగః ౧౦౦ తదేవ మిత్థం సుగతా దధీత్య ప్రాఘా
తయం తత్కులమేవ పూర్వమ్, జైమిన్యుపజ్ఞే ఽభినివిష్టచేతాః శాస్త్రే
నిరాస్థం పరమేశ్వరంచ ౧౦౧ దోషద్వయస్యాస్య చికీర్షు రర్హాం స్వ
శోధితాం నిష్కృతి మాశ్రయాశమ్, ప్రావిక్ష మేషా పునరుక్త
భూతా జాతా భవత్పాదనిరీక్షణేన ౧౦౨ భాష్యం ప్రణీతం భవతేతి
యోగి న్నాకర్ణ్య తత్రాపి విధాయ వృత్తిమ్, యశో ఽధిగచ్ఛేయ
మితిస్మ వాంఛా స్థితా పురా సంప్రతి కిం తదుక్త్యా ౧౦౩ జానే భ
వంత మహ మార్య జనార్థజాత మద్వైతరక్షణకృతే విహితావతారమ్,
ప్రాగేవ చే న్నయనవర్త్మ కృతార్థయేథాః పాపక్షయాయ బత నేదృశ

శో మమ తదేకం చక్షు ర్వ్యనంక్షీత్ కించ సా చక్షురస్య నాశం గచ్ఛత్వితి విధే
ర్దైవస్య కల్పనా. ౯౯ ఏకాక్షరస్య ప్రదాతా గురు ర్భవతి శాస్త్రోపదేష్టా స భవతీతి
కిము వక్తవ్యం అహం తు సర్వజ్ఞాత్సుగతాత్ ని 'సర్వజ్ఞస్సుగత' ఇత్యమరః గురో
రధీత్య తేనాధీతేన గురో ర్మహాగః ప్రత్యాదిశే ప్రత్యర్పితవాన్ ౧౦౦ మహాపరాధ
మేవాహ తదేవ మనేన ప్రకారేణ సుగతా దధీత్య తస్య సుగతస్య కుల మేవాదౌ
ప్రాఘాతయం జైమిని రుపజ్ఞా ఆద్యజ్ఞానం యత్ర ని 'ఉపజ్ఞా జ్ఞాన మాద్యంస్యా'
దిత్యమరః తస్మిన్ శాస్త్రే ఽభినివిష్టం చేతో యస్య సః అహం పరమేశ్వరంచ నిరాస్థం
నిరస్తవాన్. ౧౦౧. అస్యోదాహృతస్య దోషద్వయస్య యథోక్తాం నిష్కృతిం చికీర్షుః
హే అర్హన్ ఆశ్రయాశం పావకం ప్రావిక్షం ప్రవేశం కృతవా నస్మి. ని. 'ఆశ్ర
యాశో బృహద్భానుః కృశానుః పావకో ఽనలః' ఇత్యమరః-తవ పాదనిరీక్షణస్య
నిష్కృతిరూపత్వా దేషా నిష్కృతి స్తవపాదనిరీక్షణేన పునరుక్త భూతా జాతా సంప
న్నా. ౧౦౨. నను శాబరభాష్యవ దస్మద్భాష్యే ఽపి త్వయా వార్తికం కర్తవ్యం స్థిత
మితిచే త్తత్రాహ భాష్యం భవతా ప్రణీత మితి శ్రుత్వా హే యోగిన్ భవత్ప్రణీతే
భాష్యే వృత్తిం విధాయ యశో ఽధిగచ్ఛేయ మితి వాంఛా పురా స్థితా పరంతు సంప్రతి
తదుక్త్యా కిం నిష్ఫలత్వాత్ స్మేతి పాదపూరణే ౧౦౩ ఆర్యాణా మర్థే జాత మార్యా
ణా మర్థసముదాయో యస్మా త్తథాభూత మితివా హే ఆర్య జనార్థం జాతమితి వా పున
స్త్వాద్వైతరక్షణాయ విహితో ఽవతారో యేన తథాభూతం భవంత మహం జానామి

మాచరిష్యమ్. ౧౦౪. ప్రాయో ఽధునా తదుభయప్రభవాఘశాన్త్యై ప్రావిశ మార్య తుషపావక మాత్తదీక్షః, భాగ్యం న మే ఽజని హి శాబరభాష్యవ త్త్వద్భాష్యే ఽపి కించన విలిఖ్య యశో ఽధిగన్తుమ్ ౧౦౫ ఇత్యూచివాంస మథ భట్టకుమారిలం త మీషద్వికస్వరముఖాంబుజ మాహ మౌనీ, శ్రుత్యర్థకర్మవిముఖాన్ సుగతాన్నిహన్తుం జాతం గుహం భువి భవన్త మహం తు జానే ౧౦౬. సంభావనాఽపి భవతో న హి పాతకస్య సత్యం వ్రతం చరసి సజ్జనశిక్షణాయ, ఉజ్జీవయామి కరకాంబుకణోక్షణేన భాష్యే ఽపి మే రచయ వార్త్తిక మఙ్గ భవ్యమ్ ౧౦౭ ఇత్యూచివాంసం విబుధావతంసం స ధర్మవి ద్బ్రహ్మవిదాం వరేణ్యమ్, విద్యాధన శ్శాన్తిధనాగ్రగణ్యం సప్రశ్రయం వాచ మువాచ భూయః ౧౦౮ నార్హామి శుద్ధ మపి లోకవిరుద్ధకృత్యం కర్తుం మయీడ్య మహితోక్తి రియం తవార్హా, ।అజానతో ఽతికుటిలే

అతో యది తుషానలప్రవేశాత్ప్రాగేవ పాపక్షయాయ మమ నేత్రమార్గం కృతార్థయేథా స్తర్హి హే యతే ఈదృశం ప్రాయశ్చిత్తం నాచరిష్యం-వసం ౧౦౪. అధునా తు ప్రాయో గురుద్రోహేశ్వరనిరాసప్రభవాఘశాన్త్యర్థ మాత్తదీక్ష స్తుషానలం హే ఆర్య ప్రావిశం మమ భాగ్యానుదయ ఏవ భవద్భాష్యవార్త్తికాకరణనిదాన మిత్యాహ భాగ్యమితి. ౧౦౫. ఏవం భట్టపాదోక్త ముదాహృత్య శ్రీశంకరవాక్య ముదాహర్తు మాహ ఇత్యేవముక్తవంతరం భట్టకుమారిల మీషద్వికస్వరముఖకమల మథ తదుక్త్యనంతరం మౌనీ శ్రీశంకర ఉవాచ యద్యప్యన్యే న జానంతి తథాఽపి శ్రుత్యర్థాత్కర్మణో విముఖాన్సుగతాన్ నిహంతుం భువి జాతం స్కందం భవంత మహం తు జానే. ౧౦౬. దోషద్వయనివృత్తయే తుషానలం ప్రావిశ మిత్యుక్తం తత్రాహ సంభావనేతి. తథాఽపి సజ్జనానాం శిక్షణాయ సత్యవ్రతం చరసి యతఏవ మతః కమండలుజలకణసించనేన భవంత ముజ్జీవయామి నను కిమర్థం జీవయసీతిచే త్తత్రాహాంగ హే భట్టకుమారిల మే భాష్యే ఽపి భవ్యం వార్త్తికం రచయ. ౧౦౭. ఇత్యూచివాంసం దేవశిరోమణిం పండితావతంసం వా బ్రహ్మవిదాం మధ్యే శ్రేష్ఠతమం శాంతిధనేషు యతిష్వగ్రే గణనీయం శ్రీశంకరం ధర్మజ్ఞో విద్యాధన స్స భట్టపాద స్సప్రశ్రయం యథాతథా వాచం పునరువాచ-ఉ. ౧౦౮. యదుక్తం శ్రుత్యర్థేత్యాది తత్రాహ నేతి శుద్ధ మపి లోకవిరుద్ధం కృత్యం కర్తుం యోగ్యో న భవామి హే స్తుత్య మయ్యతిక్షుద్రే ఽపీయం మహితోక్తి స్తవ యోగ్యా అజానత స్స్వభావతో ఽతికుటిలే ఽపి జనే మహాంత స్తు గుణ మారో

ఽపి జనే మహాంత స్త్వారోపయంతి హి గుణం ధనుషీవ శూరాః
౧౦౯. సంజీవనాయ చిరకాలమృతస్య చ త్వం శక్తోఽసి శంకరదయో
ర్మిళదృష్టిపాతైః, ఆరబ్ధమేత దధునా వ్రత మాగమోక్తం ముంచన్
సతాం నభవితాస్మి బుధావినింద్యః ౧౧౦ జానే తవాహం భగవ
న్ప్రభావం సంహృత్య భూతాని పునర్యథావత్, స్రష్టుం సమర్థోఽసి
తథావిధో మా ముజ్జీవయేశ్చే దిహ కిం విచిత్రమ్ ౧౧౧ నాభ్యు
త్సహే కింతు యతిక్షితీంద్ర సంకల్పితం హాతు మిదం వ్రతాగ్ర్యమ్,
తత్తారకం దేశికవర్య మహ్య మాదిశ్య త ద్బ్రహ్మ కృతార్థయేథాః
౧౧౨ అయంచ పంథా యది తే ప్రకాశ్య స్సుధీశ్వరో మండనమిశ్ర
శర్మా, దిగంతవిశ్రాంతయశా విజేయో యస్మి న్జితే సర్వ మిదం జితం
స్యాత్. ౧౧౩ సదా వదన్ యోగపదంచ సాంప్రతం స విశ్వరూపః
ప్రథితో మహీతలే, మహాగృహీ వైదికకర్మతత్పరః ప్రవృత్తిశాస్త్రే ని
రత స్స్వకర్మతః. ౧౧౪ నివృత్తిశాస్త్రే నకృతాదర స్స్వయం కేనాప్యు
పాయేన వశం స నీయతామ్, వంశగతే తత్ర భవే న్మనోరథః తదం

పయంతి తత్ర దృష్టాంతో యథా ఽజానతో ఽతికుటిలేఽపి ధనుషి శూరా గుణం జ్యామారోపయంతి తద్వత్-వ ౧౦౯. హే శంకర యద్యపి చిరకాలం మృతస్యాపి దయాలక్షణోర్మి వ్యాప్తదృష్టిపాతై శ్శంకరేత్యాద్యేకంవాపదం సంజీవనాయ త్వం శక్తోఽసి తథాఽప్యధునాఽఽరబ్ధం వేదోక్త మేతద్వ్రతం త్యజన్ సతా మవినిన్ద్యో న భవితాస్మి ఏతజ్జ్ఞాతుం యోగ్యోఽసీతి జ్ఞాపనాయ సంబోధయతి హే బుధేతి ౧౧౦. కించ సమస్తభూతాని సంహృత్య పున ర్యథావ త్స్రష్టుం సమర్థస్య తవ నైత చ్చిత్ర మిత్యాహ జాన ఇతి-ఇంద్ర. ౧౧౧. యద్యప్యేవం తథాఽపి హే యతిరాజ సంకల్పితమిదం వ్రతాగ్ర్యం త్యక్తుం నాభ్యుత్సహే-యద్యహ మవశ్య మనుగ్రాహ్య స్తర్హీదం విధేహీత్యాహ-త త్తస్మాత్ హే దేశికవర్య తత్తారకం కాశ్యా ముపదిశ్యమానం బ్రహ్మ మహ్య ముపదిశ్య కృతార్థయేథాః. ౧౧౨ అద్వైతమార్గప్రకాశనాయ మాం జేతు మయ మాగత ఇతి విజ్ఞాయాహ అయంచేతి దిశామంతేవిశ్రాంతం యశో యస్య. ౧౧౩. సదా యోగస్య కర్మయోగస్య పదం సాంప్రతం న్యాయ్యం వద న్సవిశ్వరూపో భూతలే ప్రథితః-ఉ. ౧౧౪. కించ నివృత్తి శాస్త్రే న కృతాదరః స్వయం తస్మా త్సమణ్డనః కేనాప్యుపాయేన వశం నీయతాం తత్ర తస్మిన్ వశం ప్రాప్తే భవన్మనోరథో భవే

తికం గచ్ఛతు మాచిరం భవాన్. ఉంబేక ఇత్యభిహితస్య హి తస్య లోకై రుంబేతి బాన్ధవజనై రభిధీయమానా, హే తాతః కుతశ్చి దిహ వా కస్సరుషా ఽభిశప్తా దుర్వాససా ఽజని వధూర్ద్వయభారతీతి ౧౧౬ సర్వాసు శాస్త్రసరణీషు సవిశ్వరూపో మత్తో ఽధికః ప్రియతమశ్చ మదాశ్రవేషు, తత్ప్రేయసీం శమధనేంద్ర విధాయ సాక్ష్యే వాదే విజిత్య త మిమం వశగం విధేహి ౧౧౭ తేనైవ తావకకృతిష్వపి వార్తికాని కర్మందివర్యతమ కారయ మావిలంబమ్, త్వం విశ్వనాథ ఇవ మే సమయే సమాగా స్తత్తారకం సముపదిశ్య కృతార్థయేథాః. ౧౧౮ నిర్వ్యాజకారుణ్య ముహూర్తమాత్ర మత్రత్వయా భావ్య మహంతు యావత్, యోగీంద్రహృత్పంకజ భాగ్య మేత త్త్యజామ్య సూన్ రూప మవేక్షమాణః ౧౧౯ ఇత్యూచివాంస మిమ మిద్ధసుఖ ప్రకాశం బ్రహ్మోపదిశ్య బహిర న్తరపా స్తమోహమ్, తన్వ న్దయానిధి రసౌ తరసా ఽభ్రమార్గా చ్ఛ్రీమండనస్య నిలయం స ఇయేష గంతుమ్ ౧౨౦ అథ గిర ముపసంహృత్యా ఽఽదరా ద్భట్టపాద శ్శమధనపతినా

దత స్తత్సమీపం శీఘ్రం భవాన్ గచ్ఛతు-ఉ ౧౧౫. ఉంబేక ఇతి లోకై రభిహితస్య తస్య మండనస్య వధూః రుంబేతి బాన్ధవజనై రభిధీయమానా కుతశ్చి ద్ధేతో ర్వాక్ సరస్వతీ దుర్వాససా సురుషా ఽభిశప్తా ద్వయభారతీతి అజని ప్రాదుర్భూతా ఏతేన 'ఉంబేక' 'ఉంబా' ఇతి మండనసరస్వత్యోః ప్రాకృత న్నామ కథితమితి బోధ్యం-వ. ౧౧౬ కించ సర్వాసు శాస్త్రసరణీషు స విశ్వరూపో మత్తో ఽధికః మదాశ్రవేషు మమశిష్యేషు మధ్యే ప్రియతమ శ్చ తస్మాత్ హేశమధనేంద్ర తస్య ప్రేయసీ మతిశయేన ప్రియాం సరస్వతీం సాక్ష్యే విధాయ తామిమం విశ్వరూపం వాదే విజిత్య వశగం విధేహి ౧౧౭ తేనైవ తావకకృతిష్వపి వార్తికాని కారయ హేపరివ్రాట్ఛ్రేష్ఠతమ ౧ 'భిక్షుః పరివ్రాట్ కర్మంగీ'త్యమరః-విలంబం మాకురు త్వం విశ్వనాథ ఇవ మే సమయే సమాగా స్త తస్మా త్తారకం సమ్య గుపదిశ్య కృతార్థయేథాః-వ. ౧౧౮. హే నిర్వ్యాజకారుణ్య ముహూర్తమాత్రం త్వయా ఽత్ర భవితవ్య మహం తు యావత్ యోగీంద్రహృత్కమలభాగ్య మేత త్తవ రూప మవేక్షమాణో ఽసూం స్త్యజామి-ఉ ౧౧౯ ఇత్యూచివాంస మిమం భట్టపాదం సందీప్తసుఖప్రకాశాత్మక బ్రహ్మోపదిశ్య బహిరంతరపాస్తమోహం కుర్వన్ దయానిధి రసౌ శ్రీశంకరో ఽభ్రమార్గా దాకాశమార్గా న్మండనస్య నిలయం గంతు మియేషేచ్ఛతిస్మ-వ. ౧౨౦. అథో ప

ఽసౌ బోధితాద్వైత తత్త్వః, ప్రశమితమమత స్సం స్తత్ప్రసాదేన స
ద్యో విదళ దఖిలబంధో వైష్ణవం ధామ పేదే. ౧౨౧

ఇతి శ్రీమాధవీయే తద్వ్యాససందర్శచిత్రగః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గో ఽసౌ సప్తమో ఽభవత్

దేశాంతర మాదరా దసౌ భట్టపాదో గిర ముపసంహృత్య శమధనానాం యతివరాణా మధీశేన బోధిత మద్వైతతత్త్వం యస్మై ప్రశమితా మమతా యేన సతథాభూతస్సన్ తస్య శ్రీశంకరస్య ప్రసాదేన సద్యోదళితాఖిలబంధో వైష్ణవం ధామ ప్రాపేత్యర్థః - మాలినీ వృత్తం ౧౨౧.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంస రామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
సప్తమస్సర్గః

శ్రీరస్తు.
శ్రీగణేశాయ నమః
శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

అష్టమస్సర్గ ప్రారంభః.

అథ ప్రతస్థే భగవాన్ ప్రయాగా త్తం మండనం పండిత మాశు జేతుమ్, గచ్ఛన్ ఖసృత్యా పుర మాలులోకే మాహిష్మతీం మండనమండితాం సః - ౧ అవాతర ద్రత్నవిచిత్రవప్రాం విలోక్య తాం విస్మితమానసో ఽసౌ, పురాణవ త్పుష్కరవర్త్మనీతః పురోపకంఠస్థవనే మనోజ్ఞే - ౨ ప్రఫుల్లరాజీవవనే విహారి తరంగరింఖత్కణశీకరార్ద్రైః, రేవామ

నమ శ్శర్వాయ శాంతాయ విముక్తాయ జటాదిభిః, నిరస్తవామమార్గాయ యతీంద్రాయ కృపాళవే. ఏవంవ్యాసదర్శనాదికం నిరూప్యాఽఽచార్యమండనసంవాదం సపరికరం వర్ణయితు ముపక్రమతే - అథ భట్టపాదం బ్రహ్మోపదిశ్య తస్య వైష్ణవపదప్రాప్తే రనంతరం సభగవాన్ యోగీంద్రః మండనం పండితం జేతుం శీఘ్రం ప్రయాగా త్తీర్థరాజా త్ప్రతస్థే ప్రస్థానం కృతవాన్ -తతః ఆకాశమార్గేణ గచ్ఛన్ స మండనేన మండితా మలంకృతాం మాహిష్మతీం పురం తన్నామకనగరం ఆలులోక ఆసమంతా. దవలోకితవాన్ ఉ. ౧ రత్నవిచిత్రవప్రాం విచిత్రరత్నై ర్హీరకాదిభి ర్విచిత్రాః వప్రా అట్టాలికా యస్యాం తాం మాహిష్మతీం విలోక్య విస్మితం విస్మయం ప్రాప్తమానసం మనో యస్య స అసౌ యోగీంద్రః మనోజ్ఞే ఽతిరమ్యే పురోపకంఠస్థవనే పురసమీపస్థవనే పురాణవత్పురాణః పురాణపురుషో విష్ణు స్తద్వ త్పుష్కరవర్త్మనీతః ఆకాశమార్గా దవాతర దవతీర్ణః ని. 'వ్యోమ పుష్కర మంబరం, సరణిః పద్ధతిః పద్యా వర్త్మన్యేకపదీతి చే'త్యమరః -ఉపేంద్ర - ౨ తస్మి న్ప్రఫుల్లకమలవనే విహారీ విహారణశీల స్తరంగేభ్యో రింగన్తో నిస్స్రవంతో యే కణశీకరా అతిసూక్ష్మాంబుకణాః. ని. 'కణో ఽతిసూక్ష్మే ధాన్యాంశే' - 'శీకరం శబలే వాతసృతాంబుకణయోః పుమా' నితిమేదినీ-తై రార్ద్రో రేవా మరు త్కంపితా స్సాలానాం వృక్షవిశేషాణాం మాలాః

రుత్కంపితసాలమాల శ్శ్రమాపకృ ద్భాష్యకృతం సిషేవే. ౩. తస్మిం
త్స విశ్రమ్య కృతాహ్నిక స్సన్ స స్వస్తికారోహణశాలినీనే, గచ్ఛ
న్నసౌ మండనపండితౌకో దాసీ స్తదీయా స్స దదర్శ మార్గే. ౪
కుత్రాలయో మండనపండితస్యే త్యేతా స్స పప్రచ్ఛ జలాయ గంత్రీః,
తాశ్చాపి దృష్ట్వా ఉద్భుతశంకరం తం సంతోషవత్యో దదు రుత్త
రోక్తిం ॥ స్వతః ప్రమాణం పరతః ప్రమాణం కీరాంగనా యత్ర గిరం
గిరంతి, ద్వారస్థనీడాంతరసన్నిరుద్ధా జానీహి తన్మండనపండితౌకః ౫.
ఫలప్రదం కర్మ ఫలప్రదో ఉజః కీరాంగనా యత్ర గిరం గిరంతి, ద్వార
స్థనీడాంతరసన్నిరుద్ధా జానీహి త న్మండనపండితౌకః ౬ జగ ద్ధ్రువం
స్యా జ్జగ దధ్రువం స్యా త్కీరాంగనా యత్ర గిరం గిరంతీ, ద్వారస్థనీ
డాంతరసన్నిరుద్ధా జానీహి తన్మండనపండితౌకః ౭ పీత్వా తదు క్తి

పత్త్రైరయో యేన స శ్రమాపహారకః-భాష్యకారం సిషేవే సేవితవాన్ ఉ ౩
తస్మి న్వనే సశ్రీశంకరో విశ్రమ్య విశ్రమం కృత్వా కృత మహ్ని కర్తవ్యం యేన
తథాభూతస్సన్ మధ్యాహ్నకాలే యత్ర సూర్య ఆయాతి తత్స్వస్తికం సిద్ధాంతశిరో
మణ్యాదౌ ప్రసిద్ధం తదారోహణశాలిని ఇనే సూర్యే సత్యసౌ మండనపండితస్యౌకో
గృహం ప్రతి గచ్ఛ న్స తదీయా మండనపండితస్య దాసీః మార్గే దదర్శ ఇంద్ర. ౪.
దృష్ట్వాచ కింకృతవానిత్యపేక్షాయా మాహ కుత్రేతి మండనపండితస్యాలయో వాసస్థా
నంకుత్రే త్యేతా స్తస్య దాసీః జలానయనార్థం గంత్రీః గమనకర్త్రీ స్సభాష్యకారః
పప్రచ్ఛ తా శ్చాపి అద్భుత శ్చాసౌ శంకరశ్చే త్యద్భుతశంకర స్తం - అద్భుతత్వం చ
శంకరత్వే సతి ఏకవక్త్రద్వినేత్రాదిమత్త్వం యద్వా ఉద్భుత మనిర్వాచ్యం శం సుఖం
కరోతీతి తథా తం దృష్ట్వా ఉవలోక్య సంతోషవత్య ఉత్తరం ప్రతివచనం దదుః-అపి
శబ్దేన తాదృశశంకరదర్శనం నికృష్టానా మపి సుఖజనక మాసీ త్కిముతోత్కృష్టానా
మితి సూచితం ॥ తాభి ర్దత్త ముత్తర ముదాహరతి త్రిభిః స్వతఇతి. వేదవాక్యం
స్వతః ప్రమాణ ముత పరతః ప్రమాణ మితి విచారాత్మికాం గిరం వాచం యత్ర మం
డనాలయే కీరాణాం శుకాదిపక్షిణా మంగనా అపి ద్వారస్థస్య నీడస్య పంజరాది
రూపస్యాంతరే మధ్యే సమ్యక్ నిరుద్ధాః గిరంతి ఉచ్చారయంతి తత్తాదృశం మండన
పండితస్యౌకః గృహం జానీహి ౫. సుఖదుఃఖాదిఫల ప్రదం కర్మ కింవా ఒజో
జన్మరహిత స్సర్వశక్తి స్సర్వజ్ఞః పరమాత్మేతి విచారాత్మికాం సమాన మన్యత్. ౬.
కించ జగత్ ధ్రువం ప్రవాహరూపేణ నిత్యం నకదాఽప్యనీదృశం స్యాత్ కింవా
ఒధ్రువ మనిత్యం స్యా దితి విచారాత్మికా మిత్యర్థః. ౭. తాభి ర్దత్తం ప్రతివచనం

రథ తస్య గేహా ద్గత్వా బహి స్సద్మ కవాటగుప్తమ్, దుర్వేశ మా
లోచ్య స యోగశక్త్యా వ్యోమాధ్వనా ఽవాతర దఙ్గణాంతః ౯
తదా స లేఖేంద్రనికేతనాభం స్ఫురన్మరుచ్చంచలకేతనాభం, సమగ్ర
మాలోకత మండనస్య నివేశనం భూతలమండనస్య ౧౦ సౌధాగ్ర
సంఛన్ననభోఽవకాశం ప్రవిశ్య త త్ప్రాప్య కవే స్సకాశమ్, విద్యా
విశేషాత్తయశఃప్రకాశం దదర్శ తం పద్మజసన్నికాశమ్ ౧౧ తపోమ
హిమ్నైవ తపోనిధానం సజైమినిం సత్యవతీతనూజమ్, యథావిధి శ్రా
ద్ధవిధౌ నిమన్త్ర్య తత్పాదపద్మాన్యవనేజయంతమ్ ౧౨ తత్రాంతరిక్షా
దవతీర్య యోగివర్య స్సమాగమ్య యథార్హమేషః, ద్వైపాయనం
జైమిని మప్యభాభ్యాం తాభ్యాం సహర్షం ప్రతినందితో ఽభూత్.

శ్రుత్వా భగవా న్భాష్యకారో యత్కృతవాం స్తదాహ పీత్వేతి. తాసాం దాసీనా ముక్తీ ర్వచనాని కర్ణపుటేన పీత్వా ఽవధార్య తస్య మండనస్య గేహా ద్బహిర్గత్వా కవాటైర్గుప్తం రక్షితం దత్తకవాటం దుర్వేశం దుర్ఘటః ప్రవేశో యస్మిన్ తాదృశం తస్య సద్మ భవన మవలోక్య స యోగీంద్రః యోగశక్త్యా వ్యోమాధ్వనా ఆకాశమార్గేణాఙ్గణాంతశ్చత్వరమధ్యే ఽవాతరత్. ౯ తతశ్చ యద్వృత్తం త దాహ తదేతి. తదా తస్మి న్నవతరణకాలే స యోగీంద్రః భూతలమండనస్య భూలోకాలంకారస్య మండనస్య నివేశనం వాసస్థానం సమగ్రం ఆలోకత దృష్టవాన్ నివేశనం విశినష్టి లేఖాః దేవాః ని 'లేఖా అదితినందనాః' ఇత్యమరః - తేషా మింద్రస్య యన్నికేతనం గృహం తస్యే వాభా కాంతి రివ కాంతి ర్యస్య తత్ దేవేంద్రగృహతుల్య మిత్యర్థః - స్ఫురతా మరుతా వాయునా చంచలస్య కేతనస్య కేతో రాభా యస్మిం స్తత్ ని 'కేతనం తు నిమంత్రణే, గృహే కేతౌ చ కృత్యే చే'తి మేదినీ. ౧౦. సౌధస్య ప్రాసాదస్యాగ్రేణాగ్రభాగేన సంఛన్నం నభ స్తదాత్మకో ఽవకాశో యస్మిన్ తత్ సద్మ ప్రవిశ్య కవేః మండనస్య సకాశం సమీపం ప్రాప్య తం కవిం విశినష్టి - విద్యాయా విశేషా త్సర్వత అధిక్యా దాత్తః ప్రాప్తో యశసః ప్రకాశో యం తం పద్మజేన బ్రహ్మణా సమం ఆ. ౧౧ పున స్తం విశినష్టి - సత్యవత్యా స్తనూజ మాత్మజం వ్యాసం జైమినినా సహ వర్తమానం తపోనిధానం తపోమాహాత్మ్యేనైవ శ్రాద్ధవిధౌ యథా విధినిమంత్ర్య తయో ర్వ్యాసజైమిన్యోః పాదకమలాన్యవనేజయంతం ప్రక్షాళయంతం. ఉ. ౧౨ ఏతాదృశం మండనం దృష్ట్వా యత్కృతవాన్ తదాహ - తత్ర తస్మిన్ మండనగృహే ఽంబరా దాకాశా దవతీర్య

౧౩. అథ ద్యుమార్గా దవతీర్ణ మంతికే మునో్య స్థ్సితం జ్ఞానశిఖోప వీతినం, సన్న్యాస్యసా విత్యవగత్య సోఽభవ త్ప్రవృత్తిశాస్త్రైకరతోఽపి కోపనః. ౧౪ తదా ఽతిరుష్టస్య గృహాశ్రమేశితు ర్యతీశ్వరస్యాపి కుతూహలం భృతః, క్రమా త్కిలైవం బుధశ స్త్రయో స్త్రయోః ప్రశ్నోత్తరాణ్యాసు రథోత్తరోత్తరమ్ ౧౫. కుతో ముండ్యాగళా న్ముండీ పన్థా స్తే పృచ్ఛతే మయా, కిమాహ పంథా స్త్వన్మాతా ముం

వ్యాసం జైమినిం చైష యోగిశ్రేష్ఠో యథా యోగ్యం సమాగమ్య తాభ్యాం చోభాభ్యాం సహార్ఘం యథా స్యా త్తథా ఽభినందితో ఽభూత్ ఇం. ౧౩. అథానంతరం సః మండనః ఆకాశమార్గా దవతీర్ణం మునో్య ర్వ్యాసజైమినో్య రంతికే సమీపే స్థితం జ్ఞాన మేవ శిఖా ఉపవీతం చాస్యాస్తీతి తం శిఖోపవీతవివర్జిత మితి యావత్ అసౌ సన్న్యాసీత్యవగత్య బుధ్వా ప్రవృత్తిశాస్త్రైకరతో ఽపి కోపనః కోపయుక్తో ఽభవత్ * అక్రోధనై శ్శౌచపరై స్సతతం బ్రహ్మచారిభిః - భవితవ్యం భవద్భి శ్చ మయా చ శ్రాద్ధకర్మణీత్యాదిప్రవృత్తిశాస్త్రేణ శ్రాద్ధాది కర్మణి కోపస్య నిషిద్ధత్వాత్ తదభిరతత్వేన కోపాయోగ్యో ఽపీత్యపిశబ్దార్థః ఉ ౧౪. తదా తస్మిన్కాలే గృహస్థాశ్రమస్యేశితు రీశ్వరస్య మండనస్యాతిక్రుద్ధస్య యతీశ్వరస్య చ కోపరహితస్యాపి కుతూహలం కౌతుకం భృతః ధారయతః ఏవం కిల వక్ష్యమాణప్రకారేణ బుధశ్రేష్ఠయో స్తయో రథ క్రమేణోత్తరోత్తరం ప్రశ్నోత్తరాణి ఆసు ర్బభూవుః. వం౪. ౧౫. ప్రశ్నోత్తరాణ్యుదాహర న్నాదౌ మండనకర్తృకం ప్రశ్న ముదాహరతి. కుతఇతి. ముండీకుతః గృహద్వారాణాం కవాటైః పిహితత్వా న్ముండీ శ్రాద్ధకర్మణి ద్రష్టు మయోగ్యో భవాన్ కేన మార్గేణ ప్రవిష్టః - ఏవం మండనోక్తం శ్రుత్వా తద్వచనస్య కింపర్యంతం భవా న్ముండీత్యర్థం ప్రకల్ప్యాఽఽహ-భగవాన్ ఆగళాత్ గళపర్యంతం ముండీ మత్ప్రశ్నార్థ ఏతేన న బుద్ధ ఇత్యవగత్య మండన ఆహ పంథాః మార్గ స్తే తవ మయా పృచ్ఛ్యతే న తు కింపర్యంతం భవాన్ ముండీతి ఏవ ముక్త స్తద్వచనస్య తవపస్థానం ప్రతి మయా ప్రశ్నః కృత ఇత్యర్థం ప్రకల్ప్యాహ భగవాన్ - కిమాహ - పంథా స్త్వయా పృష్టః - పంథా స్త్వాం ప్రతి కిమాహ కిము క్తవాన్ ఏవం విపరీతం శ్రుత్వా కుపిత స్స న్మండన ఆహ త్వన్మాతేతి - మయా పృష్టః పంథా స్త్వన్మాతా ముండా ఇత్యాహ ఏవ మాకృష్టో భగవా నువాచ - తథైవేతి త్వయా పృష్టేన పథా త్వాం ప్రతి త్వన్మాతా ముండేతి యదుక్తం తత్తథైవ - హి యస్మా త్పంథానం ప్రతి త్వమపృచ్ఛ స్త్వాం ప్రష్టారం ప్రత్యేవ పంథా స్త్వన్మాతా

డేత్యాహ తత్రైవహి ౧౬ పంథానం త్వ మపృచ్ఛ స్త్వాం పంథాః ప్ర త్యాహ మండన, త్వన్మాతేత్యత్ర శబ్దో ఽయం న మాం బ్రూయా ద పృచ్ఛకమ్. ౧౭. అహో పీతా కిము సురా నైవ శ్వేతా యత స్స్మర, కిం త్వం జానాసి త ద్వర్ణ మహం వర్ణం భవా న్రసమ్ ౧౮. మత్తో జాతః కళంజాశీ విపరీతాని భాషతే, సత్యం బ్రవీతి పితృవ త్త్వత్తో జాతః కళంజభుక్ ౧౯ కంథాం వహాసి దుర్బుద్ధే గర్దభేనాపి దుర్వ

ముండేత్యాహ హేమండనేతి సంబోధయ న్పండితశిరోమణి స్త్వమిదం జ్ఞాతుం యోగ్యో ఽసీతి సూచయతి తస్మా త్త్వన్మాతేత్యత్రాయం త్వచ్ఛబ్దః మా మపృచ్ఛకం న బ్రూయాత్ - మద్వాచకో న భవతీత్యర్థః * వక్రోక్తిః శ్లేషకాకుభ్యా ముభ రార్థత్వకల్పనం. ౧౬ ౧౭ ఏవముక్తో ఽతిరుష్ట స్స మ్మండన ఆహ - అహో కిము సురా మదిరా పీతా కిం త్వయా మద్యపానం కృతం అన్యథా విపరీతభాషణం కథం స్యాత్ ఏవ మాక్రుష్టో భగవాన్ తద్వచనస్య సురా కిము పీతా పీతవర్ణేత్యర్థం ప్రకల్ప్యాహ నైవేతి సురాపీతా పీతవర్ణా నైవ భవతి - యతః కారణాత్ శ్వేతా శ్వేతవర్ణా స్యానుభూత మప్యర్థం కుతో న స్మరసీత్యాశయేనాహ స్మర స్మరణం కురు సురేతి క్వచిత్పాఠః - ఏవముక్తో మండన ఆహ కిమితి తస్యాః సురాయా వర్ణం త్వం యతిః కిం జానాసి తద్వర్ణజ్ఞానం యతే స్త్వాత్యంతానుచిత మిత్యర్థః ఏవ మాక్షిప్తో భగవా నువాచాహం వర్ణం జానామి భవాంస్తు రసం జానాతి తథాచ తద్వర్ణ జ్ఞానవా నప్యహం న ప్రత్యవాయీ త్వం తు తద్రసానుభవితా ప్రత్యవాయార్హః 'న సురాం పిబే' దితి నిషేధేన పానస్య ప్రత్యవాయజనకత్వబోధనాత్ న తు తద్వర్ణ జ్ఞానస్యేతి భావః. ౧౮. ఏవం విపరీతాని వచనాని శ్రుత్వా ఽతిరుష్టో మండన ఆహ. మత్త ఇతి. కలంజం విషలిప్తబాణేన హతస్య మృగస్య మాంసం కలంజం నభక్షయే దితి వాక్యేన నిషిద్ధ మశితుం భోక్తుం శీలమస్యేతి స కలంజాశీ భక్ష్యభక్షణశీలో మత్త ఉన్మత్తో జాతః యతో భవా న్విపరీతాని భాషతే ఏవ మాక్రుష్టో భగవాం స్తద్వాక్యస్య మత్తో మత్సకాశా జ్జాతః కలంజాశీ విపరీతాని భాషత ఇత్యర్థం ప్రకల్ప్యాహ సత్య మితి యథా పితా త్వం కలంజాశీ విపరీతాని భాషసే తథా త్వత్త స్త్వత్సకాశా జ్జాత ఉత్పన్నః కలంజభుక్ విపరీతాని బ్రవీతి భాషత ఇతి సత్యం యథార్థమేవే త్యర్థః. ౧౯. ఏవం పునః పున ర్విపరీతం భగవద్వాక్యం శ్రుత్వా ప్రకారాంతరే ణాక్షిపతి కంథా మితి - గర్దభేనాపి దుర్వహాం వోఢు మశక్యాం కంథాం వహాసి

హామ్, శిఖాయజ్ఞోపవీతాభ్యాం క స్తే భారో భవిష్యతి. ౨౦. కంథాం
వహామి దుర్బుద్ధే తవ పిత్రాపి దుర్భరామ్, శిఖాయజ్ఞోపవీతాభ్యాం
శ్రుతే ర్భారో భవిష్యతి ౨౧ త్యక్త్వా పాణిగృహీతీం స్వా మశక్త్యా
పరిరక్షణే, శిష్యపుస్తకభారేచ్ఛో ర్వ్యాఖ్యాతా బ్రహ్మనిష్ఠతా ౨౨.
గురుశుశ్రూషణాలస్య త్సమావర్త్య గురోః కులాత్, స్త్రియశ్శుశ్రూ
షమాణస్య వ్యాఖ్యాతా కర్మనిష్ఠతా ౨౩ స్థితో ఽసి యోషితాం
గర్భే తాభిరేవ వివర్ధితః, అహో కృతఘ్నతా మూర్ఖ కథం తా ఏవ

తథా చాతిభారభూతాం కంథాం వోఢుం సమర్థస్య తే తవ శిఖాయజ్ఞోపవీతాభ్యాం కో భారో భవిష్యతి న కో ఽపీత్యర్థః-స్వల్పభారభయా దనల్పభారవాహకస్య తవాహో దుర్బుద్ధితేతి సూచయన్ సంబోధయతి హేదుర్బుద్ధే ఇతి ౨౦ ఏవ మాక్షిప్తో భగవానపి కౌతుకా దాక్షేపం ప్రతిక్షిపన్ శిఖాయజ్ఞోపవీతాభ్యా మిత్యాదే రుత్తర మాహ కన్థా మితి - తవ పిత్రా ఽపి దుర్భరాం స్త్రీభి స్తిరస్కృతేన పునశ్చ తాస్వేవ ప్రీతిమతా గర్దభేన తవ పిత్రా ఽపి దుర్వహాం కన్థాం శిఖాయజ్ఞోపవీతే విహాయ వహామి యత స్తాభ్యాం పరీక్ష్య లోకా న్కర్మచితాన్ బ్రాహ్మణో నిర్వేద మాయాత్ 'య దహ రేవ విరజే త్త దహ రేవ ప్రవ్రజేత్' 'బ్రహ్మచర్యా ద్వా గృహా ద్వా వనాద్వా' 'సంన్యస్య శ్రవణం కుర్యాత్'-'నకర్మణా న ప్రజయా ధనేన త్యాగేనైకే అమృతత్వ మానశుః' 'అథ పరివ్రా డ్వివర్ణవాసా ముండో ఽపరిగ్రహః' ఇత్యాది శ్రుతే ర్భారో భవిష్యతి సచ వైదికేనావశ్య మపాకరణీయః పాఠాన్తరేతు విధినిషేధాత్మికా శ్రుతి ర్భారో భవిష్యతీత్యర్థః - అత స్తద్భారవిమోక్షణాయ కన్థావాహకస్య మమ సుబుద్ధిత్వ మవిదిత్వా దుర్బుద్ధిత్వం వదత స్తవాహో దుర్బుద్ధితేతి ధ్వనయన్ సంబోధయతి - హేదుర్బుద్ధేఇతి. ౨౧ సన్న్యాసం వినా బ్రహ్మనిష్ఠతా న సిద్ధ్యతీతి శిఖాయజ్ఞోపవీతే మయా త్యక్తే ఇతి బోధకం భగవద్వాక్యం శ్రుత్వా మండన ఆహ - త్యక్త్వేతి స్వాం స్వీయాం పాణిగృహీతీం భార్యాం పరిరక్షణే ఽశక్త్యా విహాయ శిష్యపుస్తకభారేచ్ఛో స్తవ యా బ్రహ్మనిష్ఠతా సా వ్యాఖ్యాతా ఽహో లోకే ప్రథితా ౨౨ ఏవ మాక్షిప్త స్తం ప్రత్యాక్షిపతి గురుశుశ్రూషణే ఆలస్యా ద్గురోః కులా త్సమావర్త్య సమావర్తనం విధాయ స్త్రియః శుశ్రూషమాణస్య తవ యా కర్మనిష్ఠతా సా వ్యాఖ్యాతా. ౨౩. మండన ఆహ యోషితాం స్త్రీణాం గర్భే స్థితో ఽపి తాభి రేవ వివర్ధిత స్త్వం తా ఏవ కథం నిందసీత్యహో హే మూర్ఖ తాదృశ స్త్రీకృతోపకారనాశకస్య తవ కృతఘ్నతా. ౨౪.

నిదంసి. ౨౪ యాసాం స్తన్యం త్వయా పీతం యాసాం జాతో ఽసి యోనితః, తాసు మూర్ఖతమ స్త్రీషు పశువ ద్రమసే కథమ్ ౨౫. వీర హత్యా మవాప్తో ఽసి వహ్నీ నుద్వాస్య యత్నతః, ఆత్మహత్యా మవాప్త స్త్వ మవిదిత్వా పరం పదమ్ ౨౬. దౌవారికా న్వంచయిత్వా కథం స్తేనవ దాగతః, భిక్షుభ్యో ఽన్న మదత్వా త్వం స్వేనవ ద్భోక్ష్యసే కథమ్ ౨౭ కర్మకాలే న సంభాష్య అహం మూర్ఖేణ సంప్రతి, అహో ప్రకటితం జ్ఞానం యతిభంగేన భాషిణా ౨౮ యతిభంగే ప్రవృత్తస్య యతిభంగో న దోషభాక్, యతిభంగే ప్రవృత్తస్య పంచ

భగవా నువాచ యాసాం యోషితాం స్తన్యం స్తనభవం పయ స్త్వయా పీతం యాసాం చ యోనితో జాతో ఽసి తాసు స్త్రీషు హేమూర్ఖతమ పశువ త్స్వైరం రమసే ౨౫. మండన ఆహ వీరేతి గార్హపత్యాహవనీయదక్షిణాఖ్యాన్ వహ్నీన్ యత్నతః ప్రయత్నేనోద్వాస్య వీరస్యేంద్రస్య హత్యా మవాప్తో ఽసి తథాచ శ్రుతిః. * వీరహా ఏవ దేవానాం యో ఽగ్ని ముద్వాసయత ఇతి ఏవ మాక్రుష్టో భగవా నువాచ పరం పదం పరమాత్మస్వరూప మవిదిత్వాఽఽత్మహత్యా మవాప్తః ప్రాప్తః-'అస న్నేవ స భవతి-అస ద్బ్రహ్మేతి వేద చేత్' 'అసూర్యా నామ తే లోకా అంధేన తమసా వృతాః, తాం స్తే ప్రేత్యాభిగచ్ఛంతి యే కే చాత్మహనో జనాః * అన్యథా సంత మాత్మానం యో ఽన్యథా ప్రతిపద్యతే, కిం తేన న కృతం పాపం చోరేణాత్మా పహారిణా'. ఇత్యాదిశ్రుతిస్మృతిభ్యః ౨౬ ఏవం వాక్యచాతుర్యేణ ప్రతిబద్ధో మండనః ప్రకారాంతరేణాక్షిపతి - దౌవారికాన్ ద్వారపాలాన్ వంచయిత్వా చోరవ త్స్వైర మాగతః ప్రత్యాక్షిపతి భగవాన్ భిక్షుభ్యో ఽన్నం తేషాం భాగ మదత్వా స్వేనవ త్స్వైరం భోక్ష్యసే ౨౭ ఏవం ప్రత్యుత్తరైః పరాజితో వక్తు మశక్త స్సన్ మండన ఆహ - సంప్రతీదానీం కర్మకాలే ఽహం మూర్ఖేణ త్వయా సంభాష్యో భాషణ యోగ్యో న భవామి, ఏవ ముక్తో భగవా నువాచ యతేః పాదవిచ్ఛేదే భంగేన విబుధినా భాషణకర్త్రా త్వయా ఽహో జ్ఞానం ప్రకటితం. ౨౮. మండన ఆహ యతే స్తవ భంగే ప్రవృత్తస్య మమ తద్వాచకో యతిభంగో న దోషభాక్ దోషయుక్తో న భవతీత్యర్థః - ఏవముక్తో భగవానువాచ యతిభంగే ప్రవృత్తస్యేత్యత్ర యతేః సకాశా ద్భంగ ఇతి పంచమ్యంతం సమస్యతాం న తు షష్ఠ్యంతం తథాచ యతే స్సకాశా ద్భంగే జయవిపర్యయే సతి ప్రవృత్తస్య యతిభంగో దోషభా గ్భవతీతి

మ్యంతం సమస్యతామ్. ౨౯ క్వ బ్రహ్మ క్వచ దుర్మేధాః క్వసన్న్యాసః క్వవాకలిః, స్వాద్వన్నభక్ష్యకామేన వేషోఽయం యోగినాం ధృతః. ౩౦. క్వస్వర్గః క్వదురాచారః క్వాగ్నిహోత్రం క్వవా కలిః, మన్యే మైథునకామేన వేషోఽయం కర్మిణాం ధృతః ౩౧ ఇత్యాదిదుర్వాక్యగణం బ్రువాణే రోషేణ సాహం కృతి విశ్వరూపే, శ్రీశంకరే వక్తరి తస్య తస్యోత్తరంచ కౌతూహలతశ్చ చారు. ౩౨ తం మండనం సస్మిత జైమినీక్షితం వ్యాసోఽబ్రవీ జ్జల్పసి వత్స దుర్వచః, ఆచారణా నేయ మనిందితాత్మనాం జ్ఞాతాత్మతత్త్వం యమినం ధుతైషణమ్ ౩౩. అభ్యాగతోఽసౌ స్వయ మేవ విష్ణు రిత్యేవ మత్వాఽఽశు నిమంత్రయత్వమ్, ఇత్యాశ్రవం జ్ఞాతవిధిప్రతీతం సుధ్యగ్రణీ స్సాధ్వశిష న్మునిస్తమ్ ౩౪. అథోపసంస్పృశ్య జలం సశాన్త స్ససంభ్రమం మండనపండితోఽపి,

---

త్వద్వ్యాఖ్యార్థః ౨౯. మండన ఆహ క్వేతి ౩౦ భగవా నువాచ క్వస్వర్గ ఇతి ౩౧ ఉపసంహరతి – ఇత్యాదిదుర్వాక్యగణం సాహంకృతివిశ్వరూపే రోషేణ బ్రువాణే శ్రీశంకరేచ తస్య తస్య వచనస్యోత్తరం చారుసుందరం కౌతుకాదేవ నతు కోపాద్వక్తరి సతి తం మండనం వ్యాసోఽబ్రవీదితి పరేణాన్వయః ఆదిపదేన. * కింజడో జడతా దేహే భాతి కే న చిదాత్మని, కిమభాగ్యోఽసి యత్యర్చా రహితోఽభాగ్య ఉచ్యతే, కిందూషయసి పాపేన దూషితో జాయతే నరః, చోరై రుపాశ్రితః కిం త్వం సతు షడ్వర్గపీడితః, అప్రార్థితః కిమర్థంత్వం సమాయాతో గృహే మమ, తవ భాగ్యవశా ద్విష్ణు రహ మత్ర సమాగత’ ఇత్యాదివాక్యజాతం గ్రాహ్యం. ఉపజాతివృత్తం. ౩౨ సస్మితేన జైమినినేక్షితం తంమండనం వ్యాస ఉవాచ హే వత్స జ్ఞాతం సాక్షాత్ కృత మాత్మతత్వం యేన తం ధుతాః విగతాః పుత్రదారలోకేషణా యస్మాత్తం యమినం ప్రతి యద్దుర్వచః జల్పసి ఇయ మనిందితాత్మనా మాచారణా అచారో న భవతి–ఇంద్ర. ౩౩ తథాచానిందితాత్మా త్వమేవం కర్తుం యోగ్యోసీత్యాహ అసౌ యతిః స్వయ మేవ విష్ణు రాగత ఇతి మత్వా జ్ఞాతాత్మతత్త్వం ధుతైషణం యమిన మిమ మాశు శీఘ్రం త్వం సమ్మంత్రయ ఇత్యేవం ప్రకారేణాశ్రవం వచనస్థితం ని. ‘ఆశ్రవోంగీకృతౌ క్లేశే నాన్యవద్వచనస్థిత’ఇతి మేదినీ, జ్ఞాతనిధిప్రతీతం ప్రఖ్యాతం తం మండనం సుధ్యగ్రణీ ర్మని ర్వ్యాసః సాధుయథాస్యాత్తథా ఽశివత్ శిక్షణం కృతవాన్–ఇం. ౩౪. అథ వ్యాసకృతశిక్షానంతరం సమండనపణ్డితోఽపి శాంతస్సన్ జలం ఉపసంస్పృశ్యాఽఽచమనాదికం కృత్వా వ్యాసాజ్ఞయా స్వయంచ

వ్యాసాజ్ఞయా శాస్త్రవి దర్చయిత్వా న్యమంత్రయ ద్భైక్షకృతే మహర్షిమ్ ౩౫ సచాబ్రవీ త్సౌమ్య వివాదభిక్షా మిచ్ఛ న్భవత్సన్నిధి మాగతో౽స్మి, సాన్యోన్యశిష్యత్వపణా ప్రదేయా నాస్త్యాదరః ప్రాకృతభక్ష్యభైక్ష్యే ౩౬ మమ న కించి దపి ధ్రువ మీప్సితం శ్రుతిశిరఃపథవిస్తృతి మంతరా, అవహితేన మఖేష్వవధీరిత స్స భవతా భవతాపహిమద్యుతిః ౩౭ జగతి సంప్రతి తం ప్రథయామ్యహం సమభిభూయ సమస్తవివాదినం, త్వమపి సంశ్రయ మే మత ముత్తమం విగద వా వద వా౽స్మి జిత స్త్వితి ౩౮ ఇతి యతిప్రవరస్య నిశమ్య త ద్వచన మర్థవ దాగతవిస్మయః, పరిభవేవ నవేన మహాయశా స్స నిజగౌ నిజ

శాస్త్రవిత్ మహర్షిం శంకరాచార్య మర్చయిత్వా భైక్ష్యకృతే భైక్ష్యార్థం న్యమంత్రయత్-ఉ ౩౫ ఏవం భైక్ష్యకృతే మండనేన నిమంత్రితో మహర్షిః కిముక్తవా నిత్యత ఆహ సచ మహర్షి రబ్రవీత్ హేసౌమ్య ప్రియదర్శన వివాదభిక్షామిచ్ఛన్ భవత్సన్నిధిం తవ సమీప మాగతో౽స్మి తస్మా త్సా వాదభిక్షా ౽న్యోన్యశిష్యత్వపణా ప్రదేయా ప్రాకృతాన్నభైక్షే తు మమాదరో నాస్తి ౩౬ నను 'వాదవాదాం స్త్యజే త్తర్కా న్పక్షం కంచనాశ్రయే'దితి సన్న్యాసిన స్తవ నిషిద్ధాం వాదభిక్షాం కథం యాచస ఇతి చే త్తత్రాహ మమేతి శ్రుతిశిరసాం వేదాన్తానాం పంథా మార్గ స్తస్య విస్తృతిం విస్తారం వినా మమ కించి దపి ధ్రువ మీప్సిత మజస్రమాప్తుమిష్టం న భవతి తథాచ స్వఖ్యాత్యాద్యర్థం వాదాద్యాశ్రయణ నిషేధపర ముదాహృతవాక్యం నతూక్త ప్రయోజనవాదాశ్రయణనిషేధపరం ఏతాదృశవాదస్య లోకోపకారకత్వాత్ స పన్థాః భవ ఏవ తాపః దుఃఖం సంసారసంబంధ్యాధ్యాత్మికాధిదైవికాధిభౌతికలక్షణం దుఃఖ మితి వా తస్య హిమద్యుతిశ్చంద్రః ఔష్ణ్యనివృత్తిపూర్వకశైత్యజనకహిమద్యుతివత్ నిఖిలదుఃఖనివృత్తిపూర్వక పరమానందప్రాప్తికర ఇత్యర్థః. మఖేషు యజ్ఞేష్వవహితేన సావధానేన భవతా ౽వధీరిత స్తిరస్కృతః - ద్రుత ౩౭. అతో ౽యం వేదాంతమార్గో భవదాదిభి రవధీరిత స్తమహం సమస్తవివాదినం సమ్యగభిభూయ తిరస్కృత్య జగతి ప్రథయామి సర్వోత్కృష్టత్వేన ప్రకటీకరోమి తస్మాత్త్వమపి మే మతం వేదాంతసిద్ధాంతత్వా దుత్తమం సంశ్రయ విగద వా యద్వా వివాదం కురు జిత స్త్వితి జితో౽స్మీత్యేవం వా వద ౩౮. ఇతి యతిప్రవరస్య తత్తాదృశ మర్థవ ద్వచో౽ర్థయుక్తం వచనం నిశమ్య శ్రుత్వా నవేనాపూర్వేణ పరిభవేన తిరస్కారేణా౽౽గతవిస్మయః ప్రాప్తవిస్మయ స్స మండనో నిజగౌరవ మాస్థితో నిజ

గౌరవ మాస్థితః ౩౯. అపి సహస్రముఖే ఫణినామకే నవిజిత స్త్వితి జాతు ఫణత్యయమ్, నచ విహాయ మతం శ్రుతిసంమతం మునిమతే నిపతే త్పరికల్పితే ౪౦. అపి కదాచి దుదేష్యతి కోవిద స్సరసవాదకథాఽపి భవిష్యతి, ఇతి కుతూహలినో మమ సర్వదా జయ మహోఽయ మహో స్స్వయ మాగతః ౪౧ భవతు సంప్రతి వాదకథాఽఽవయోః ఫలతు పుష్కలశాస్త్రపరిశ్రమః, ఉపనతా స్స్వయమేవ నగృహ్యతే నవసుధా వసుధావసథేన కిమ్ ౪౨. అయ మహం యమహంతు రపి స్వయం శమయితా మయి తావతసద్గిరామ్, సుకలహం కలహంసకలాభృతాం దిశ సుధాంశుసుధామలసత్తనో ౪౩. అపితు దుర్హృదయ స్మ

గౌ జగాద ౩౯. సహస్రముఖే ఫణినామకే శేషనాగే సత్యప్యయం మణ్డనో జాతు కదాచి ద్విజిత ఇతి తు న ఫణతి నైవవదత్యతోఽయం వేదసమ్మతం మతం విహాయ పరికల్పితే మునే ర్వ్యాసస్య తవ వామతే న చ నిపతేత్. ౪౦. ఇదం తు మదభిలషిత మేవ సిద్ధ మిత్యాశయేనాఽఽహ అపి కదాచి త్కశ్చన కోవిదః పండిత ఉదేష్యతి రసేన సహితా సరసాచాసౌ వాదకథాచ సాఽపి కదాచి ద్భవిష్యతి ఇతి కుతూహలినో మమాహోఽద్యాయం జయమహో జయోత్సవ స్స్వయ మాగతః ౪౧. తస్మాత్సంప్రతీదానీ మావయో ర్వాదకథా భవతు జాయమానయా చ వాదకథయా శాస్త్రపరిశ్రమః ఫలతు సఫలో భవతు బహుకాల మారభ్యాభిలాషాస్పదాఽమృతతుల్యా వాదకథా గృహీతుం యోగ్యైవేత్యాశయేనాఽఽహ స్వయమేవోపనతా సమీప మాగతా నవసుధా నవీనాఽననుభూతపూర్వా సుధా వసుధా భవనేన భూమినివాసినా మర్త్యేన కిం న గృహ్యతే ఽపితు గృహ్యత ఏవేత్యర్థః. ౪౨. స్వగౌరవం ద్యోతయన్ స్వస్మి న్వాదాత్మకం సుకలహం ప్రార్థయతే అయ మహం మండనః యమస్య మృత్యో ర్హంతు రీశ్వరస్యాపి శమయితా ఈశ్వరస్య యమహంతృత్వంతు 'మృత్యు ర్యస్యోపసేచన' మితి శ్రుతిసిద్ధం నిరీశ్వరవాది మీమాంసకత్వా దీశ్వరో నాస్తీతి స్థాపనేన తస్యాపి స్వయం శమనకర్తా ఏతాదృశే మయి కలహంసానాం కలా భిభ్రతీతి తాస్తాసాం కలహంస కలాభృతాం తావకసద్గిరాం సుకలహం దిశ ఈరయ ఏతస్మిన్ యోగ్యోసీతి సూచయ న్సంబోధయతి సుధాంశో శ్చంద్రస్య యత్సుధామ తద్వల్లసంతీ ద్యోతమానా తనూ ర్యస్య తస్య సంబోధనం హేసుధాంశు సుధామ లస త్తనో ఇతి. ౪౩. మమ వాక్చాతుర్య మజ్ఞాత్వా మయా సహ వాద మిచ్ఛసీతి సూచయ న్నాహ- అపితు ద్దుర్హృదయానాం స్మయో గర్వ ఏవ కాననం వనం తస్య ఛేత్తా ఛేదనే కఠో

యక్షాననక్షితికరోరకుఠారధురంధరా, న పటుతా మమ తే శ్రవణాన్తికం
నను గతా ఽనుగతాఖిలదర్శనా ౪౪ అత్యల్పమేత ద్భవతేరితం మునే
భైక్ష్యం ప్రకుర్వే యది వారదిత్సుతా, గతో ఽద్య మోఽహం శ్రుత
వాదవార్తయా చిరేప్సితేయం వదితా న కశ్చన ౪౫ వాదం కరి
ష్యామి న సందిహే ఽత్ర జయాఽజయౌ నౌ వదితా న కశ్చిత్, న కంఠ
శోషైకఫలో వివాదో మిథో జిగీషూ కురుత స్తు వాదమ్ ౪౬ వా
దేహి వాదిప్రతివాదినౌ ద్వౌ విపక్షపక్షగ్రహణం నిధత్తః, కా నౌ
ప్రతిజ్ఞా వదతో శ్చ తస్యాం కిం మాన మిష్టం వద కస్స్వభావః. ౪౭.
కః పార్ష్ణికో ఽహం గృహమేధిసత్తమ స్త్వం భిక్షురాజో వదతా
మనుత్తమః, జయాఽజయౌ నౌ ఽపణౌ విధీయతాం తతః పరం సాధు

రకుఠారతుల్యా అనుగతా న్యనుసృత్యా న్యఖిలదర్శనాని సర్వశాస్త్రాణి యయా ఽనుగతా
న్యనుసృతాన్యఖిలదర్శనాని యస్యా మితి వా ఏవం విధా మమ పటుతా చాతురీ నను
నిశ్చయేన తే తవ శ్రవణస్య కర్ణస్యాంతికం సమీపం న గతా న ప్రాప్తా యతో మత్తో
వాదభిక్షాం యాచస ఇత్యర్థః ౪౪. కించాత్యల్ప మితి హే మునే యది తవ వాదదిత్సుతా
వాదదానేచ్ఛుత్వం తర్హి వాదభైక్ష్యం ప్రకుర్వ ఇత్యేతద్భవతా ఽత్యల్పమీరితం కథి
తం యతో ఽహం శ్రుతా యా వాదవార్తా తయైవ యాచనాం వినైవ వాదం కర్తుం
గతో ఽద్యమః ప్రాప్తోద్యమః ఇదం కుత ఇత్యత ఆహ యత ఇయం వాదవార్తా చిరే
ప్సితా చిరకాలాదాప్తుమిష్టా తర్హి కిమితి కేనచి ద్వాదో న కృత ఇతి తత్రాహ వదితా
వాదకర్తా న కశ్చన కో ఽపి న మిళిత ఇత్యర్థః-ఉ. ౪౫. వాదం కరిష్యామి అత్ర వా
దకరణే న సందిహే సందేహం నకరోమి పరం తు నౌ ఆవయో ర్జయాజయౌ అయం
జయం ప్రాప్తో ఽయంతు పరాజయ మితి వదితా కశ్చి న్మధ్యస్థో న భవతిచే న్నేత్యాహ
యత ఆవయో ర్వివాదః కంఠస్య శోష ఏవైకం ఫలం యస్య స కంఠశోషైకఫలో న
భవతి తు శబ్దో వ్యర్థః హి యస్మా త్పరస్పరం విజిగీషూ వివాదం కురుతః అత ఇత్యర్థః.
౪౬. వాదరీతిం దర్శయతి హి యస్మాత్ వాదే వాదిప్రతివాదినౌ ద్వౌ విపక్షపక్షయో
ర్గ్రహణం విధత్తః ఇతి రీతి స్తస్మా న్నౌ ఆవయో ర్వివదతోః ప్రతిజ్ఞా కా తస్యాం
ప్రతిజ్ఞాయాం మానం ప్రమాణం కిమిష్టం స్వభావః స్వీయో భావో ఽభిప్రాయః. ౪౭.
కః పార్ష్ణిక స్సమీపస్థో మధ్యస్థః క ఇతి సర్వం వద కించాహం గృహమేధిసత్తమ
స్త్వంతు వదతా మనుత్తమో భిక్షురాజ స్తస్మా దావా నౌ జయాజయౌ సపణౌ విధీ

వదావ సుస్మితౌ ౪౮ అద్యాతి ధన్యో ఽస్మి యదార్యపాదో మయా
సహాభ్యర్థయతే వివాదమ్, భవిష్యతే వాదకథా పరేద్యు ర్యాథా
హ్నికం సంప్రతికర్మ కుర్యామ్ ౪౯. తథేతి సూక్తే స్మితశంకరేణ భవి
ష్యతే వాదకథా శ్వ ఏవ, తత్సాక్షిభావం వ్రజతం మునీంద్రా వి
త్యర్థయ ద్బాదరిజైమినీ సః. ౫౦ విధాయ భార్యాం విదుషీం సద
స్యాం విధీయతాం వాదకథా సుధీంద్ర, ఇత్థం సరస్వత్యవతారతాజ్ఞౌ
తద్ధర్మపత్న్యా స్త మభాషిషాతామ్ ౫౧ అథానుమోద్యాభిహితం
మునిభ్యాం స మండనార్యః ప్రకృతం చికీర్షుః, ఆనర్చ దైవో ఽపగతా
న్మునీంద్రా నగ్నీ నివ త్రీ న్మునిశేఖరాం స్తాన్ ౫౨ భుక్త్వోపవిష్టస్య
మునిత్రయస్య శ్రమాపనోదాయ తదీయశిష్యౌ, అతిష్ఠతాం పార్శ్వ
గతౌ విబుద్ధౌ సచామరౌ వీజన మాచరంతౌ ౫౩ అథ క్రియాంతే
కిల సూపవిష్టా స్త్రయ్యంతవేద్యార్థవిద స్త్రయో ఽమీ, ఆమంత్రయం
శ్చారు పరస్పరం తే ముహూర్తమాత్రం కిమపి ప్రహృష్టాః ౫౪
తేషాం ద్విజేంద్రో గృహనిర్గతానా మదర్శనం జగ్మతు రంజసా ద్వౌ,

యతాం తతః పరం ద్వావపి సుస్మితౌ వదావ వాదం కరవావ ౪౮. ఏవం ప్రాగ
ల్భ్య పూర్వకముక్త్వా నమ్రతాపూర్వక మాహ-అద్యాహ మతిధన్యో ఽస్మి యద్యస్మా
దార్యపాదో భవా న్మయాసహ వివాద మభ్యర్థయతే ప్రార్థయతే ౪౯ వాదకథా
శ్వ ఏవ భవిష్యత ఇతి తథైవ స్మితయుక్తేన శంకరేణ సూక్తే సతి హేమునీంద్రౌ
తస్య వివాదస్య సాక్షిభావం వ్రజత మితి వ్యాసజైమినీ సః మండనః ప్రార్థయత్.
౫౦. తస్య మండనస్య ధర్మపత్న్యా స్సరస్వత్యవతారతాజ్ఞౌ ఇయం సరస్వత్యవతార
భూతేత్యభిజ్ఞౌ హేసుధీంద్ర విదుషీం భార్యాం సదస్యాం విధాయ వాదకథా విధీ
యతా మిత్యనేన ప్రకారేణ తం మండన మభాషిషాతా ముక్తవంతౌ. ౫౧. మునిభ్యాం
వ్యాసజైమినిభ్యాం. ౫౨. వీజనం చామరసంచాలన మాచరన్తౌ స్థితవన్తౌ. ౫౩ ఋగ్య
జుస్సామాఖ్యవేదత్రయ్యా అంత ఉపనిషద్భాగ స్తేన తత్ర వా వేద్య మర్థం పరపు
రుషార్థభూతం పరమాత్మానం జానంతీతి త్రయ్యంతవేద్యార్థవిదో ఽమీ త్రయోవ్యా
సజైమినిశంకరాః క్రియాయాః పూర్వోక్తాయా అంతే సూపవిష్టాః పరస్పరం
ప్రహృష్టా స్తే ముహూర్తమాత్రం చారు కిమప్యమంత్రయన్ ౫౪. ద్విజేంద్రస్య
మండనస్య గృహా న్నిర్గతానాం మధ్యే ద్వౌ వ్యాసజైమినీ శీఘ్రం అదర్శనం ప్రాపతు
స్తృతీయ శ్శంకరాచార్యః రేవాయా నర్మదాయా స్తటే రమ్యః కదంబా స్నాలా

రేవాతటే రమ్యకదంబసాలే దేవాలయే ఉపస్థితవాం స్తృతీయః ౫౫.
ఇతి స యతివరేణ్యో దైవయోగా ద్గురూణా మితరజనదురాపం
దర్శనం ప్రాప్య హృష్టః, తదుదితవచనాని శ్రావయ న్నాత్మశిష్యా ననయ
దమృతతుల్యా న్యాత్మవిత్తాం త్రియామామ్ ౫౬ ప్రాతశ్శోణసరోజ
బాంధవరుచిప్రద్యోతితే వ్యోమని ప్రఖ్యాత స్సవిధాయ కర్మ నియతం
ప్రజ్ఞావతామగ్రణీః, సాకం శిష్యవరైః ప్రపద్య సదనం సన్మండితం
మాండనం వాదాయోపవివేశ పండితసభామధ్యే మునిర్ధ్యేయవిత్.
౫౭ తత స్సమాదిశ్య సదస్యతాయాం సధర్మిణీం మండనపండితోఽపి,
సశారదాం నామ సమస్తవిద్యా విశారదాం వాదసముత్సుకోఽభూత్.
౫౮ పత్యా నియుక్తా పతిదేవతా సా సదస్యభావే సుదతీ చకాశే, తయో
ర్వివేక్తుం శ్రుతతారతమ్యం సమాగతా సంసది భారతీవ ౫౯. ప్రవృద్ధ
వాదోత్సుకతాం తదీయాం విజ్ఞాయ విజ్ఞః ప్రథమం యతీంద్రః, పరావ

శ్చ యస్మిన్ తస్మిన్ స్థితే దేవాలయే ఉపస్థితవాన్. ౫౫ ఇత్యేవం ప్రకారేణ యతి
శ్రేష్ఠః గురూణా మితి బహువచన మాదరార్థం వ్యాసజైమిన్యో ర్దర్శన మితరజనైః
ప్రాప్తు మశక్యం దైవయోగా త్ప్రాప్య హృష్ట స్తై ర్గురుభి రుదితాని వచనా న్యమృత
తుల్యాని స్వశిష్యాన్ శ్రావయం స్తాం త్రియామాం రాత్రి మాత్మవి దనయత్ -
మాలినీ ౫౬ ప్రాతఃకాలే శోణసరోజానాం రక్తకమలానాం బాంధవస్య సూర్యస్య
రుచ్యా కాంత్యా ప్రద్యోతితే వ్యోమన్యాకాశే సతి స యతిప్రవరః ప్రజ్ఞావతా
మగ్రణీ ర్నియతం నిత్యం కర్మ స్నానాది విధాయ శిష్యవరై స్సాకం మండనస్యేదం
మాండనం సదనం భవనం సద్భి ర్మండితం ప్రపద్య ప్రాప్య ధ్యేయం బ్రహ్మజానాతీతి
ధ్యేయవి న్మునిః పండితసభామధ్యే వాదాయ ఉపవివేశ పాఠాంతరేతు మండనం
ప్రతీతి వ్యాఖ్యేయం - శార్దూ ౫౭. తత స్సభామధ్యే వాదార్థం యతే రుపవేశన
స్యానంతరం స మండన పండితోఽపి సధర్మిణీం భార్యాం శారదాం సరస్వతీం నామప్ర
సిద్ధాం సమస్తవిద్యాసు విశారదాం కుశలాం సదస్యతాయాం సభానాయకతాయాం
సమాదిశ్య వాదం ప్రతి సముత్సుక స్సమ్యగుత్కంఠితోఽభూత్ - ఉపేం. ౫౮.
సా శారదా పతిదేవతా సుష్ఠుదంతవతీ సదస్యభావే పత్యా నియుక్తా చకాశే తయో
ర్యతిమండనయోః శ్రుతస్య తారతమ్యం వివేక్తుం సమాగతా సంసది భారతీవ. ౫౯.
తదనంతరం భగవాన్ భాష్యకారః కింకృతవా నిత్యపేక్షాయామాహ తదీయాం ప్ర
వృద్ధా యాం వాదోత్సుకతాం విజ్ఞాయ విజ్ఞః పరాభిప్రాయజ్ఞః పరం శారదా

రజ్ఞ స్సపరావరైక్యపరాం ప్రతిజ్ఞా మకరో త్స్వకీయామ్. ౬౦
బ్రహ్మైకం పరమార్థ సచ్చిదమలం విశ్వప్రపంచాత్మనా శుక్తీరూప్య
పరాత్మనేవ బహుళాజ్ఞానావృతం భాసతే, తజ్జ్ఞానా న్నిఖిలప్రపంచ
నిలయా స్వాత్మ న్యవస్థా పరం నిర్వాణం జనిముక్త మభ్యుపగతం
మానం శ్రుతే ర్మస్తకమ్ ౬౧ బాధం జయే యది పరాజయ భాగ
హంస్యాం సన్న్యాస మంగ పరిహృత్య కషాయ చైలమ్, శుక్లం వసీ
య వసనం ద్వయభారతీయం వాదే జయాజయఫలప్రతిదీపికా ఽస్తు.
౬౨. ఇత్థం ప్రతిజ్ఞాం కృతవత్యుదారాం శ్రీశంకరే భిక్షువరే స్వకీ
యామ్, స విశ్వరూపో గృహమేధివర్య శ్చక్రే ప్రతిజ్ఞాం స్వమతప్ర

మవరం కార్యం యద్వా పరం భవిష్య మవరం భూతం తే పరావరే జానాతీతి పరావజ్ఞః యద్వా పరే బ్రహ్మాదయో ఽవరే యస్మా త్తం పరమాత్మానం జానాతీతి తథా పరావరావీశజీవావభేదేన జానాతీతి వా అతఏతాదృశ స్సయతీన్ద్రః ప్రథమం పరావరయో రీశజీవయో రైక్యపరాం స్వకీయాం ప్రతిజ్ఞా మకరోత్ ౬౦. తామేవోదాహరతి బ్రహ్మైకం పరమార్థసచ్చిదానందమమలం బహుళేన నిబిడేనానాదిసిద్ధేనాజ్ఞానేనావృతం సత్ సకలప్రపంచాత్మనా భాసతే శుక్తి ర్యథా రూప్యపరాత్మనా రూప్యాత్మకపరస్వరూపేణ భాసతే తద్వత్ తస్య పరావరైక్యస్య జ్ఞానాన్నిఖిలప్రపంచస్య నితరాం కారణే నాజ్ఞానేన సహ లయో బాధో యస్యామితి వా ఏవం విధా యా స్వాత్మని వ్యవస్థా వ్యవస్థితి స్సాపరం నిర్వాణం జనిముక్తం జన్మవినిర్ముక్త మభ్యుపగతం అస్యాం ప్రతిజ్ఞాయాం ప్రమాణం శ్రుతే ర్మస్తకం వేదాంతాః ప్రమాణ మిష్టం తథాచ శ్రుతే ర్మస్తకం * 'ఏకమేవా ద్వితీయం' 'సత్యం జ్ఞానమనంతం' 'విజ్ఞానమానందం బ్రహ్మ' 'సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ' 'వాచారంభణం వికారో నామధేయం మృత్తికేత్యేవ సత్యం' 'తరతి శోక మాత్మవిత్' 'తత్ర కో మోహః క శ్శోక ఏకత్వ మనుపశ్యతః' 'బ్రహ్మవేద బ్రహ్మైవ భవతి' 'నచ పునరావర్తత' నచ పునరావర్తత ఇత్యాది-శా. ౬౧. తత్ర పణం దర్శయతి. బాధమితి. దృఢే ఽప్యస్మి జ్జయే యది పరాజయభాగహం స్యాం తర్హి అంగ హే మండన కషాయవస్త్రం సన్న్యాసం పరిత్యజ్య శుక్లం వస్త్రం వసీయ ఆచ్ఛాదనార్థ మంగీకుర్యాం క్రియమాణే వాదే జయాజయఫలస్య ప్రతిదీపికా ద్వయ ముభయభారతీ అస్తు పణం. ౬౨.

తిష్ఠామ్ ౬౩ వేదాంతా న ప్రమాణం చితివపుషి పదే తత్ర సంగ
త్యయోగాత్పూర్వో భాగః ప్రమాణం పదచయగమితే కార్యవస్తు
న్యశేషే, శబ్దానాం కార్యమాత్రం ప్రతి సమధిగతా శక్తి రభ్యున్న
తానాం కర్మభ్యో ముక్తి రిష్టా తదిహ తనుభృతా మాయుష స్స్యా
త్సమాప్తేః ౬౪ వాదే కృతే ఽస్మిన్యది మే జయోఽన్య స్త్వయోదితా
త్స్యా ద్విపరీతభావః,యేయం త్వయా ఽభూ ద్గదితా ప్రసాక్ష్యే జానాతి
చే త్సా భవితా వధూ ర్మే ౬౫ జేతుః పరాజిత ఇహాశ్రమమాదదీతే
త్యేతౌ మిథః కృతపణౌ యతివిశ్వరూపౌ,అంబా ముదారధిషణా మభి
షిచ్య సాక్ష్యే జల్పం వితేనతు రథో జయదత్తదృష్టి ౬౬. ఆవశ్యకం
పరిసమాప్య దినేదినే తౌ వాదం సమం వ్యతనుతాం కిల సర్వవేదౌ,

విశ్వరూపో మణ్డనః స్వమతే ప్రతిష్ఠా యస్యా స్తథాభూతాం ప్రతిజ్ఞామ్ ఉప ౬౩.
మండనకృతాం ప్రతిజ్ఞా ముదాహరతి వేదాన్తా ఇతి. చితివపుషి చిత్స్వరూపే పదే
పరమాత్మని వేదాంతాః ప్రమాణం న భవంతి తత్ర చిద్రూపే సిద్ధే వస్తుని కా
ర్యానన్వితే సంగతే శ్శక్తే రయోగా ద్వేదాంతేభ్యః పూర్వోభాగః పదచయేన
పదసముదాయాత్మకేన వాక్యేన గమితే బోధితే ఽశేషే కార్యవస్తుని ప్రమాణం
అభ్యున్నతానాం ప్రసిద్ధానాం ఘటమానయేత్యాదికానాం శబ్దానాం కార్యమాత్రం
ప్రతి శక్తి స్సమధిగతా కర్మభ్య శ్చ ముక్తిరిష్టా ఽభిమతా తత్కార్మ ఇహాస్మిన్
లోకే తనుభృతాం దేహభృతాం జీవానా మాయుషో జీవనస్య సమాప్తే స్సమాప్తి
పర్యంత మిష్టం స్యాత్ 'యావజ్జీవ మగ్నిహోత్రం జుహుయా' దితి వచనాత్
సమాప్తి రితి పాఠేతు తత్తస్మా దిహాస్మిన్కర్మణి తను భృతా మాయుష స్సమాప్తి
స్స్యా దితి వ్యాఖ్యేయం - ప్రథ ౬౪. పణం దర్శయతి అస్మి న్వాదే కృతే సతి
యది మే జయా దన్యః పరాజయ స్స్యా త్తర్హి త్వయోదితా త్త్వదుక్తా ద్విపరీత
భావ శ్శుక్లవసనం గృహాశ్రమం విహాయ కషాయవస్త్రపరిధానం స్యా దేవేయ ముభ
యభారతీ ప్రసాక్ష్యే త్వయా కథితా భూత్ సైవేయం వధూర్మే ప్రసాక్ష్యే
భవితా భవిష్యతి - ఉప ౬౫ ఇహాస్యాం సభాయాం వాదే వా పరాజితః జేతు
రాశ్రమ.మంగీకుర్యా దితి కృతపణౌ యతిమండనౌ ఉదారబుద్ధి మంబాం సరస్వతీం
సాక్ష్యే ఽభిషిచ్యాథో అనంతరం జయే దత్తా స్థాపితా దృష్టి ర్యాభ్యాం తౌ జల్పం
విజిగీషుకథాం వితేనతు ర్విస్తారితవంతా విత్యర్థః - వసంతతిలకా వృత్తం. ౬౬. సర్వ
వేదౌ సర్వజ్ఞౌ తౌ సమం మిథః వాదం వితనుతాం విస్తారితవంతౌ ఏవం వితేతు
మనసో రుపవిష్టయో ర్యతిమండనయో ర్గళే తాం.ప్రసిద్ధాం పుష్పనిర్మితా మేకైకాం

ఏవం విజేతుమనసో రుపవిష్టయో స్తాం మాలాం గళే న్యధిత సోభయభారతీయమ్ ౬౭ మాలా యదా మలినభావ ముపైతి కంఠే యస్యాపి తస్య విజయేతరనిశ్చయ స్స్యాత్, ఉక్త్వా గృహంగతవతీ గృహకర్మసక్తా భిక్షాశనేఽపి చరితుం గృహిమస్కరిభ్యామ్ ౬౮ అన్యోన్యసంజయఫలే విహితాదరౌ తౌ వాదం వివాదపరినిర్ణయ మాతనిష్టామ్, బ్రహ్మాదయ స్సురవరా అపి వాహనస్థా శ్రోతుం తదీయసదనం స్థితవంత ఊర్ధ్వమ్ ౬౯ తత స్తయో రాస మహా న్వివాద స్సదస్యవిశ్రాణితసాధువాదః, స్వపక్షసాక్షీకృతసర్వవేదః పరస్పరస్యాపి కృతప్రమోదః ౭౦ దినేదినే చాధిగతప్రకర్షో భూరిభవత్పండితసన్నికర్షః, అన్యోన్యభంగాహితతీవ్రతర్ష స్తథాఽపి దూరీకృతజన్యమర్షః ౭౧ దినేదినే వాసరమధ్యమే సా బ్రూతే పతిం భోజనకాల మేవ, సమేత్య

మాలాం సేయ ముభయభారతీ న్యధిత స్థాపితవతీ ౬౭ తయో ర్గళే కంఠే మాలాం నిధాయ యదుక్తవతీ తదాహ. మాలాయదేతి యదా యస్మిన్ కాలే యస్య గళే మాలా మలినభావ ముపైతి ప్రాప్నుయాత్ తస్య తదా విజయేతరస్య పరాజయస్య నిశ్చయః స్యా దిత్యుక్త్వా గృహం గతవతీ యతో గృహకర్మ సక్తా ఽపి చ భిక్షాచాశనం భోజనం చ భిక్షాశనే చరితుం గృహిణే గృహస్థార్థ మశనం మస్కరిణే యత్యర్థం భిక్షాం నిర్మాతు మిత్యర్థః ౬౮ సాక్ష్యే స్థాపితాయాః కృత్య ముక్త్వా వాదికృత్య మాహ తౌ యతిమండనౌ అన్యోన్యసంజయాత్మకే ఫలే విహితాదరౌ వాదం జల్పాత్మక మాతనిష్టాం విస్తారితవంతౌ తస్మిన్కాలే బ్రహ్మాదయో ఽపి సురశ్రేష్ఠా వాహనస్థా స్సంతః వివాదస్య పరినిర్ణయం శ్రోతుం తదీయం సదనం భవన మూర్ధ్వ మంతరిక్షే స్థితవంతః ౬౯ తతో వాదవిస్తారానంతరం బ్రహ్మాదేః స్థిత్యనంతరంచ తయో ర్యతిమండనయో ర్మహాన్ వివాద ఆస బభూవ వివాదం విశినష్టి సదస్యై స్సభ్యైః విశ్రాణితో దత్త స్సాధువాదో యస్మై సస్వస్వపక్షే సాక్షీకృతా స్సర్వే వేదా యేన స పరస్పరస్యాపి కృతః ప్రమోదః ప్రహర్షో యేన - ఉపేం. ౭౦ పున ర్వివాదం విశినష్టి దినేదినే చాధిగతః ప్రకర్షో యేన స భూరిభవతాం పండితానాం సన్నికర్ష స్సాన్నిధ్యం యస్య సః అన్యోన్యభంగేన పివదతో రంతఃకరణే ఆహితః స్థాపిత స్తర్షో జయాభిలాషో యేన తథా ఽపి దూరీకృతో జన్యమర్షో యుద్ధరోషో యస్మాత్సః ని. 'జన్యహర్షే పరీవాదే సంయుగే జనకే పున' రితి విశ్వప్రకాశః - ఉపేం. ౭౧. సా ఉభయభారతీ ప్రతిదినం మధ్యాహ్నే సమాగత్య పతిం భోజనకాల మేవ వక్తి భిక్షుం

భిక్షుం సమయంచ భైక్ష్యే దినా న్యభూవ న్నితి పంచషాణి. ౨౨.
అన్యోన్య ముత్తర మఖండయతాం ప్రగల్భం బద్ధాసనా స్మితవికాసిముఖారవిందా, నస్వేదకంపగగనేక్షణశాలినా వా నక్రోధవాక్ఛల మవాది నిరుత్తరాభ్యామ్ తతో యతిక్ష్మాభృ దవేక్ష్య దాక్ష్యం క్షోదక్షమం తస్య విచక్షణస్య, చిక్షేప తం క్షోభిత సర్వపక్షం విద్వత్సమక్షాప్రతిభాతకక్షమ్. ౨౪ తతస్స్వసిద్ధాంతసమర్థనాయ ప్రాగల్భ్యహీనో ఽపి సభ్య ముఖ్యః,జగాద వేదాంతవచఃప్రసిద్ధ మద్వైతసిద్ధాంత మపాకరిష్ణుః. ౨౫
భోభో యతిక్ష్మాధిపతే భవద్భి ర్జీవేశయో ర్వా స్తవ మైకరూప్యమ్,

శ్రీశంకరం భైక్ష్యే సమయం చ వదతి ఇత్యేవం ప్రకారేణ పంచషాణి పంచవా షడ్వా దినాని అభూవన్. ౨౨. దృఢతయా బద్ధ మాసనం యాభ్యాం తౌ స్మితేన మందహాసితేన వికాసయుక్తే ముఖకమలే యయో స్తౌ యతిమండనౌ ప్రగల్భ ముత్తర మన్యోన్య మఖండయతాం ఖండితవంతౌ పున శ్చ స్వేదః ప్రస్వేదః గగనేక్షణం ఉత్తరాప్రతిభానే ఆకాశం ప్రతి నిరీక్షణం స్వేదకంప గగనేక్షణశాలినౌ న బభూవతుః నవా నిరుత్తరాభ్యాం క్రోధేన వాక్ఛలం క్రోధవాక్ఛలం అవాది కథితం - వ. ౨౩. తతో బహుకాలపర్యంతం వాదప్రవృత్త్యనంతరం యతిక్ష్మాభృత్ యతిరాజ స్తస్య విచక్షణస్య మండనస్య క్షోదం విచారాత్మకం పేషణం క్షమతే సహత ఇతి క్షోదక్షమం దాక్ష్యం కుశలతా మవేక్ష్య క్షోభితా స్సర్వే పక్షా యేన తథాభూత మపి విదుష ఆచార్యస్య సమక్షే సమ్ముఖే ఽప్రతిభాతాః కక్షాః కోట్యో యస్య తథావిధం తం చిక్షేప యద్వక్తవ్యం తదుచ్యతా మితి పునః ప్రేరితవాన్ - ఉ ౨౪ తదనంతరం మండనో యత్కృతవాం స్తదాహ తతః స్వసిద్ధాన్తసమర్థనాయ ప్రాగల్భ్యహీనో ఽపి సభ్యముఖ్య స్స మండనః వేదాంతవచోభిః ప్రసిద్ధ మద్వైతసిద్ధాంత మపాకరిష్ణు రువాచ - ఉప. ౨౫. యదువాచ తదుదాహరతి భో భో ఇతి సంభ్రమే వీప్సా యతిక్ష్మాధిపతే యతిరాజ జీవేశ్వరయో ర్వా స్తవ మైకరూప్యం విశుద్ధం యద్భవద్భి రంగీక్రియతే తత్ర ప్రమాణం వయం న ప్రతీమః నజానీమః తత్ర ప్రమాణం నాస్తీత్యర్థః అయం భావః నహి శ్రుతిమస్తక ముక్తార్థే ప్రమాణం భవితు మర్హతి శుద్ధబుద్ధోదాసీనతయాపేక్షణీయం బ్రహ్మభూత మభిదధత స్తస్యాపురుషార్థోపదేశినో ఽప్రయోజనత్వప్రసంగాత్ కించ యథా లౌకికవాక్యాని ప్రమాణాంతరావగతార్థ బోధకాని న స్వతః ప్రమాణం తథా భూతార్థానువాదకత్వేన శ్రుతిమస్తకస్యానపేక్ష్యలక్షణం ప్రామాణ్యం వ్యాహన్యేత తథాచ ప్రత్యక్షాది విషయస్య పరినిష్ఠిత

విశుద్ధ మంగీక్రియతే హి తత్ర ప్రమాణమేవం న వయం ప్రతీమః. ౭౬
సప్రత్యవాదీ దిద మేవ మానం యచ్ఛ్వేతకేతుప్రముఖా న్వినేయాన్,
ఉద్దాలకాద్యా గురవో మహాంత స్సంగ్రాహయంత్యాత్మతయా పరే

వస్తునః ప్రతిపాదనాసంభవా త్తత్ప్రతిపాదనే చ హేయోపాదేయరహితే పురుషార్థాభావా చ్ఛ్రుతిమస్తకస్య తత్ర ప్రమాణత్వాభావేన భవత్సిద్ధాంతే వయం ప్రమాణం న ప్రతీమ ఇతి-ఉ ౭౬ ఏవం మండనకర్తృక మాక్షేప ముదాహృత్య భాష్యకృత్కర్తృక ముత్తర ముదాహర్తు మాహ — స భగవాన్ భాష్యకారః ప్రత్యవాదీ త్ప్రత్యుత్తరం దత్తవాన్ ఇదమేవ ప్రమాణం యచ్ఛ్వేతకేతు ప్రభృతీన్ శిష్యాన్ ఉద్దాలకాద్యాః మహాంతో గురవః పరేశం పరమాత్మాన మాత్మతయా గ్రాహయంతి. * తత్త్వమసి శ్వేతకేతో, ఇతి ఆద్యప్రముఖపదాభ్యాం జనకయాజ్ఞవల్క్యాదయో గృహ్యంతే తథాచాహ జనకం ప్రతి యాజ్ఞవల్క్యః. * అభయం వై జనక ప్రాప్తో ఽసి తదాత్మాన మేవ వేదాహం బ్రహ్మాస్మీతి తస్మా త్త త్సర్వ మభవత్తత్ర కో మోహః క శ్శోక ఏకత్వ మనుపశ్యత ఇత్యాది - అయ మభిసంధిః పుంవాక్యదృష్టాంతేన భూతార్థతయా సాపేక్షత్వేనాప్రామాణ్యాపత్తి మభిప్రేత్య ప్రత్యగభిన్నే బ్రహ్మణి ప్రమాణం న వయం ప్రతీమః ఇతి వదతా త్వయా వక్తవ్యం కిం పుంవాక్యానాం సాపేక్షత్వం భూతార్థత్వే నోత పౌరుషేయత్వేన ఆద్యే ప్రత్యక్షాదీనా మపి భూతార్థతయా సాపేక్షత్వే నాప్రామాణ్య ప్రసంగః ద్వితీయేతు అపౌరుషేయాణాం వేదాంతానాం ప్రత్యక్షాదీనా మివ భూతార్థానా మపి నాప్రామాణ్యం తథాచ బ్రహ్మాత్మభావస్య పరినిష్ఠితవస్తుస్వరూపత్వే ఽపి తత్త్వమసీత్యాది శాస్త్రమంతరేణానవగమ్యమానతయా ప్రత్యక్షాదివిషయత్వాభావే నానధిగతగంతృత్వవతాం వేదాన్తానాం ప్రత్యగభిన్నే బ్రహ్మణి ప్రామాణ్య మవశ్య మాస్థేయం నాపి హేయోపాదేయరహితత్వా దపురుషార్థత్వం హేయోపాదేయశూన్య బ్రహ్మాత్మావగమా దేవ సర్వక్లేశనివృత్తిపూర్వకపరమానందప్రాప్త్యా పురుషార్థసిద్ధేః ద్వివిధం హ్యుపాదేయం కించి దప్రాప్తం యథా గ్రామాది కించి త్పునః ప్రాప్త మపి విభ్రమవశా దప్రాప్తమివావగతం యథా స్వగ్రీవా వనద్ధం గ్రైవేయకం ఏవం హేయ మపి ద్వివిధం కించి దహీనం యథా వ్యావహారికసర్పాది కించి త్పున ర్హీనం యథా చరణాభరణే నూపురాదా సమారోపితసర్పాదిరేవం చ బ్రహ్మాత్మభావస్యాఽఽద్యహేయోపాదేయత్వాభావేఽపి అవిద్యాసమారోపితశోకాదే స్తత్త్వమస్యాదివాక్యజనితతత్త్వజ్ఞానాదవగతిపర్యంతాని వృత్తౌ ప్రాప్త మప్యానందరూప మప్రాప్త మివ ప్రాప్తం భవతి త్యక్త మేవ శోకాదిక

శమ్. ౭౭. వేదావసానేషు హి తత్త్వమాది వచాంసి జప్తాన్యఘమర్ష
ణాని, హుంఫణ్ముఖానీవ వచాంసి యోగిన్ నైషాం వివక్షాఽస్తి కు
హాస్విదర్థే. ౭౮ అర్థాప్రతీతౌ కిల హుంఫడాదేర్జపోపయోగిత్వ
మభాణి విజ్ఞైః, అర్థప్రతీతౌ స్ఫుటమత్ర సత్యాం కథం భవేత్ప్రాజ్ఞ
జపార్థతైవ ౭౯ ఆపాతతస్తత్త్వమసీతివాక్యాద్యతీశ జీవేశ్వరయో

మత్యైక్యం భవతీతి తస్య పరమపురుషార్థత్వసిద్ధిరితి ౭౭ నను భూతార్థతయా వేదా
న్తానామపౌరుషేయత్వాసిద్ధ్యా వేదాన్తాః పౌరుషేయాః వాక్యత్వాత్ భారతాది
వదిత్యనుమానస్యాప్రత్యూహముత్పత్తేః పౌరుషేయత్వస్య దుర్వారత్వాద్వేదాంత
వచసాం కస్మింశ్చిదర్థే వివక్షా నాస్తి కింతు జప్తాని తాన్యఘమర్షణానీత్యభ్యుపగం
తవ్యమిత్యాశయవాన్మండన ఆహ వేదావసానేషు వేదాన్తేషు హి యస్మాత్ హుం
ఫణ్ముఖాని వచనాని యథా జప్తాన్యఘమర్షణాని తథా తత్త్వమస్యాదివచాంసి జప్తాని
పాపనివర్తకాని తస్మాత్ హేయోగిన్నేషాం తత్త్వమస్యాదివచసాం కుహాస్విదర్థే
కస్మింశ్చిదర్థే వివక్షా నాస్తీత్యర్థః ౭౮ ఏతద్దూషయతి భగవాన్ అర్థస్యాప్రతీతావ
ప్రతిభానే కిల ప్రసిద్ధం హుంఫడాదేర్జపోపయోగిత్వం విజ్ఞైరభాణి భాషితం అత్ర
తత్త్వమస్యాదివచనేషు స్పష్టం యథా స్యాత్తథాఽర్థస్య ప్రతీతౌ సత్యామేషాం
జపార్థతైవ కథం భవేత్కేనాపిప్రకారేణ నభవతీత్యర్థః - ప్రాజ్ఞస్త్వం దృష్టాంత
వైషమ్యం కథం న జానాసీతి సూచయన్సంబోధయతి హేప్రాజ్ఞేతి-ఆ ౭౯ ఉక్తం
పక్షం విహాయ పక్షాంతరాలంబనాయ మండన ఆహ ఆపాతతఇతి — హేయతీశ
యద్యపి జీవేశయోరభేదస్తత్త్వమసీతివాక్యాదాపాతతః ప్రతీయతే తథాఽపి
మఖాదికర్తృప్రశంసయా ఈశాభిన్నోఽయం మఖాదికర్తేతి స్తుత్యా తయోరభేదః
విధేశ్శేష ఏవేత్యర్థః అయంభావః వేదాంతవచసాం తత్తద్విహితకర్మాపేక్షితకర్తృ
దేవతాదిప్రతిపాదనపరత్వే నైవ క్రియార్థత్వమభ్యుపేయం కార్యస్యాపూర్వస్య మా
నాంతరాగోచరతయాఽత్యంతాననుభూతపూర్వస్య తత్త్వేన సమారోపేణ వా పురుష
బుద్ధావనారోహాత్* తదర్థానాం వేదాన్తానాం కార్యపరత్వాంగీకారస్యావశ్యకత్వాత్
తథాచ జైమినినాపి 'ఆమ్నాయస్య క్రియార్థత్వాదానర్థక్యమతదర్థానా'మితి సూ
త్రేణ అక్రియార్థానామర్థవాదానామానర్థక్యం పూర్వపక్షం కృత్వా 'విధినాత్వేక
వాక్యత్వాత్ స్తుత్యర్థేన విధ్యధీనాస్యు'రితి అక్రియార్థానామానర్థక్యం పూర్వపక్షోక్త
మంగీకృత్యైవార్థవాదానాం విధ్యేకవాక్యతయా ప్రామాణ్యం ప్రతిపాదితం నచాక్రి

* యజ్ఞాది పరార్థానాం.

రభేదః, ప్రతీయతేఽథాపి మఖాదికర్తృప్రశంసయాఽస్యా ద్విధిశేషఏవ.
౨౦. క్రత్వంగయూపాదిక మర్యమాదిదేవాత్మనా వాక్యగణః ప్రశం
సన్, శేషః క్రియాకాండగతో యదిస్యా త్కాండాంతరస్థోఽపి భవే

యార్థత్వేఽపి వేదాన్తానాం బ్రహ్మరూపవిధిపరత్వస్వీకారేణ న సిద్ధాంతసూత్రవిరోధ ఇతి వాచ్యం సర్వేషాం విధీనా మనాగతోత్పాద్యభావనావిషయత్వేన పరినిష్ఠితవస్తుస్వరూపవిధే రసంభవా దితి-ఉ. ౨౦. వేదాన్తానాం కార్యపరత్వస్వీకారేణాపౌరుషేయత్వం ప్రతిపాదయతా త్వయా వక్తవ్యం కిం తత్కార్యం యదశక్యం పురుషేణ జ్ఞాతు మపూర్వ మితిచేత్ మానాంతరానవగతే సంగతిగ్రహాయోగాత్ లిఙ్గాదీనా మబోధకత్వ ప్రసంగః - స్వర్గకామపదసమభివ్యాహారసంఖ్యాత తర్కానుగృహీతవేదా దేవ క్రియాలక్షణాపూర్వే లిఙ్గాదీనాం సంగతిగ్రహా ద్బోధకత్వ మితి చేత్ చైత్య వందనాదివాక్యేష్వపి స్వర్గకామ ఇత్యాదిపదసంబంధా దపూర్వకార్యత్వప్రసంగేన తేషా మప్యశక్యరచనతయాఽస్పష్టేన పౌరుషేయత్వప్రసఙ్గః తేషా మపౌరుషేయత్వ ప్రతిషేధఇతిచేత్ వాక్యత్వాదిలింగేన వేదానా మపి పౌరుషేయత్వానుమానా దపూర్వార్థతా న స్యాత్ స్మర్యమాణకర్తృకత్వేన వాక్యాది సోపాధిక మితి చేత్ యథా వేదాన్తానాం కార్యార్థత్వపక్షే తేషాం పౌరుషేయత్వానుమానం కర్తృస్మరణోపాధినా నిరస్యతే తథా తేషాం సిద్ధార్థత్వపక్షేపి తన్నిరసనస్య సమానత్వా త్తేషాం కార్యార్థత్వకల్పన మప్రయోజకం తస్మా ద్వేదాంతానా మపౌరుషేయత్వసంపాదనాయ క్రియార్థత్వం నైవాభ్యుపేయమ్. * సదేవ సౌమ్యేద మగ్ర ఆసీత్-ఏకమేవాద్వితీయం ఆత్మావా ఇద మేక ఏవాగ్ర ఆసీ త్తదేతద్బ్రహ్మాపూర్వ మనపర మనంతర మబాహ్య మయమాత్మా బ్రహ్మ సర్వానుభూ ర్బ్రిష్టా వేద మమృతం పురస్తాదిత్యాదివాక్యేషూపక్రమోపసంహారాది షడ్విధ తాత్పర్యలిఙ్గేన బ్రహ్మైకభావప్రతిపాదకత్వేన సమనుగతేషు స్థితానాం పదానాం ప్రత్యగభిన్నబ్రహ్మస్వరూపవిషయే నిశ్చితే సమన్వయేఽవగమ్యమానేఽర్థాంతరకల్పనాయాః శ్రుతహాన్యశ్రుతకల్పనాగ్రస్తాయా అయుక్తత్వాత్ యత్ర త్వస్య సర్వమాత్మైవాభూ త్తత్కేన కం పశ్యేదిత్యాది క్రియాకారకఫలనిరాకరణశ్రుతేః ప్రకరణాన్తరపఠితవేదాన్తవాక్యానాం కర్త్రాదిప్రశంసయా విధిశేషత్వాసంభవా చ్చేత్యాశయవాన్ భగవాన్ ఆహ క్రత్వంగయూపాదిక మితి. * ఆదిత్యో యూపః యజమానః ప్రస్తర ఇత్యాదివాక్యగణః క్రత్వంగయూపప్రస్తరాదికం ఆదిత్యయజమానా ద్యాత్మనా ప్రశంసన్ క్రియాకాండగతత్వాత్ శేషో యదిస్యా త్తర్హి భవతు నామ తథాఽపి కాండాంతరే జ్ఞాన

త్కథం స.౭౧ తత్త్వమస్యాస్తు జీవే పరమాత్మదృష్టి విధాయకః కర్మ సమృద్ధయేఽర్హాన్, అబ్రహ్మణి బ్రహ్మధియం విధత్తే యథా మనో న్నార్క-నభస్వదాదౌ ౭౨ సంశ్రూయతేఽన్యత్ర యథాలిఙాది ర్విధాయకో బ్రహ్మవిభావనాయః, తథావిధే రశ్రవణా న్మనీషిన్ సంఘటీత్యత్ర కథంవిధానమ్ ౭౩. యద్వత్ప్రతిష్ఠాఫలదర్శనేన విధీ ర్యతీనాం వర

కాండేస్థిత స్తత్త్వమ స్యహం బ్రహ్మాస్మీత్యాదివాక్యగణో విధిశేషః కథం భవేత్ - ఇంద్ర ౭౧ ఏవముక్తో మండన ఆహ హేఽర్హాన్ యద్యేవంతర్హి తత్త్వమస్యాదివాక్యగణో జీవే పరమాత్మ దృష్టివిధాయకోఽస్తు కిమర్థమితిచే త్తత్రాహ కర్మ సమృద్ధయే తత్ర దృష్టాంతో యథా 'మనో బ్రహ్మేత్యుపాసీత' అన్న ముపాస్వ ఆదిత్యో బ్రహ్మేత్యాదేశః, వాయుర్వావ సంవర్గః, ప్రాణో వావసంవర్గః ఇత్యాది వాక్యగణః కర్మణాం సమ్యగభివృద్ధయేఽబ్రహ్మణి మనఆదౌ బ్రహ్మధియం విధత్తే తద్వ త్తథాచారోపిత బ్రహ్మభావస్య జీవస్యోపాస్తి పరా వేదాన్తాన తస్య బ్రహ్మత్వే ప్రమాణమితిభావః - ఆ ౭౨ ఏత ద్దూషయతి భగవాన్ అన్యత్ర మనో బ్రహ్మేత్యుపాసీ తేత్యాదివాక్యే యథా బ్రహ్మవిభావనాయ విధాయకో లిఙాది శ్రూయతే తథాఽత్ర తత్త్వమస్యాదివాక్యే లిఙాదిరూపస్యవిధే రశ్రవణాత్ విధానం కథం సంఘటీతి కేనప్రకారేణ ఘటతే నకేనాపీత్యర్థః - మనీషిన్ కథమేవం భాషస ఇతి సంబోధనాశయః స్తథా చ విధ్యభావేనారోపిత బ్రహ్మభావస్య జీవస్యోపాస్తిపరత్వం వేదాన్తానాం న సంభవతీతి తస్య బ్రహ్మత్వ ఏవ వేదాన్తాః ప్రమాణ మితి భావః - ఉ. ౭౩ నను సన్తు వేదాన్తా బ్రహ్మత్వే ప్రమాణం పరంతు జ్ఞానవిధిద్వారా తత్ర విధేః కల్పయితుం శక్యత్వా దితి మన్వానో మండన ఆహ యద్వత్ప్రతిష్ఠాఫలదర్శనేన హే యతీనాం మధ్యే శ్రేష్ఠేతి సంబోధనే నాధ్వరమీమాంసానధ్యయనం సూచయతి రాత్రిసత్రే విధిః ప్రకల్ప్యతే తద్వదిహాపి బ్రహ్మాత్మైకత్వేఽపి ముక్తిఫలశ్రుతే స్స విధిః కల్పయితుం యుక్తః-అయమర్థః 'ప్రతితిష్ఠంతి హవా య ఏతా రాత్రి రుపయంతీ'తి శ్రూయతే తత్ర రాత్రి శబ్దేనాయుర్జ్యోతిరిత్యాదివాక్యవిహితా స్సోమయాగవిశేషా ఉచ్యంతేఽత్ర యద్యపి ప్రతితిష్ఠంతీతి వర్తమానాపదేశాత్ సిద్ధరూపైవ ప్రతిష్ఠా ప్రతీయతే నసాధ్యరూపా తథాఽపి శ్రుతాయా ఏవ ప్రతిష్ఠాయా విపరిణామేన ఫలకల్పనస్యాత్యంతాశ్రుత స్వర్గస్య ఫలత్వకల్పనాపేక్షయా వరత్వాత్ యత్తదోర్వ్యత్యాసేన యోజనయా ప్రతితిష్ఠంతీత్యత్ర సన్నర్థాంతర్భావేన చ యే ప్రతితిష్ఠాసంతి తే ఏతా రాత్రీ రుపేయు రితి వాక్యవిపరిణామేన యథా రాత్రివిధిః ప్రకల్ప్యతే తథేహాపి. * బ్రహ్మ

రాత్రిసత్రే, ప్రకల్ప్యతే తద్వదిహాఽపి ముక్తిఫలశ్రుతేః కల్పయితుం స
యుక్తః. ౮౮. తర్హి క్రియాజన్యతయా విముక్తి స్స్వర్గాదివ ద్ధంత

వేద బ్రహ్మైవ భవతీతి, ముక్తిఫలశ్రుతేః బ్రహ్మ బుభూషు ర్బ్రహ్మ వేదనం కుర్యాదితి విధిః కల్పయితుం యుక్తః * తథాచాత్మావారే ద్రష్టవ్యః, య ఆత్మా ఽపహతపాప్మా సోఽన్వేష్టవ్య స్స విజిజ్ఞాసితవ్య, ఆత్మేత్యేవోపాసీత, ఆత్మాన మేవ లోక ముపాసీత, బ్రహ్మవి ద్బ్రహ్మైవ భవతీ,త్యాదిషు విధానేషు సత్సు కో వా ఽఽత్మా కిం బ్రహ్మేత్యాకాంక్షాయాం తత్స్వరూపసమర్పణేన నిత్య స్సర్వజ్ఞ స్సర్వగతో నిత్యతృప్తో నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తస్వభావో విజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మేత్యేవ మాదయ స్సర్వే వేదాన్తా ఉపయుక్తా స్తదుపాసనాచ్చ శాస్త్రదృష్టో ఽదృష్టమోక్షో భవిష్యతి కర్తవ్య విధ్యననుప్రవేశేతు వస్తుమాత్రకథనే హానోపాదానాసంభవాత్ 'సప్తద్వీపా వసుమతీ' 'రాజా సౌగచ్ఛతీ'త్యాదివాక్యవద్వేదాన్తవాక్యానా మానర్థక్య మేవ స్యాత్ కించ వేదాన్తానాం ప్రవృత్తినివృత్త్యబోధకత్వే శాస్త్రత్వ మేవ నస్యాత్ తత్ పరస్యైవ శాస్త్రత్వబోధనాత్ యథాఽఽహుః * ప్రవృత్తి ర్వా నివృత్తి ర్వా నిత్యేన కృతకేన వా, పుంసాం యేనోపదిశ్యేత త చ్ఛాస్త్ర మభిధీయత ఇతి - అపిచ రజ్జు రియం నాయం సర్ప ఇత్యాదిశ్రవణేన యథా భయకంపాదినివర్తతే న తథా సంసారిత్వభ్రాంతి ర్బ్రహ్మస్వరూపశ్రవణేన నివర్తతే శ్రుతబ్రహ్మస్వరూపస్య యథాపూర్వం సుఖదుఃఖాది సంసారధర్మదర్శనాత్. * మంతవ్యో నిదిధ్యాసితవ్య ఇతి శ్రవణోత్తరకాలయో ర్మనననిదిధ్యాసనయోః శ్రవణాచ్చేతి ౮౮. ఏత ద్దూషయతి భగవాం స్తర్హి మోక్షస్యోపాస్తిరూపక్రియాఫలత్వే సతి విముక్తి ర్వినశ్వరా స్యాత్ క్రియాజన్యత్వా త్స్వర్గాదివ దితి. అయమర్థః కర్తవ్యవిధిశేషత్వే నాత్మోపదేశో న యుక్త స్స్వర్గాదివ న్మోక్షస్యానిత్యత్వసాతిశయత్వయో రనిష్టయో రాపత్తేః - నను జ్ఞానస్యాపి మానసక్రియాత్వా ద్భవన్మతే ఽపి విముక్తే రనిత్యత్వం కుతో న స్యాదిత్యాశంక్య జ్ఞానస్య మానసత్వే ఽపి యథా భూతవస్తువిషయప్రమాణజన్యత్వేన కర్తు మకర్తు మన్యథావా కర్తు మశక్యత్వా త్కేవలవస్తుతంత్రత్వేన చోదనాతంత్రత్వాభావాత్ పురుషతంత్రత్వాభావత్వా చ్చాస్మన్మతే నోక్తదోష ఇత్యాశయేనాహ - ఉపాసనేతి - యథా 'యస్యై దేవతాయై హవి ర్గృహీతం స్యా త్తాం ధ్యాయే ద్వషట్కరిష్య'న్ 'సంధ్యాం మనసా ధ్యాయే'దిత్యేవ మాదిషు ధ్యానం చింతనం మానసం పురుషతంత్రత్వా త్కర్తు మకర్తు మన్యథా వా కర్తుం శక్యం తథా మనసః క్రియోపాసనైవ కర్తు మకర్తు మన్యథావా కర్తు మర్హా నతు జ్ఞానం తథాచ తజ్జన్యవిముక్తే రనిత్యత్వం స్పష్టమేవేత్యర్థః తస్మా త

వినశ్వరా స్యాత్, ఉపాసనా కర్తు మకర్తుమన్యథావా కర్తుమర్హా మన సః క్రియైవ. ౧౫ మాభూ దిదం తత్త్వమసీతి వాక్య ముపాసనాపర్యవ సాయికామమ్, కింత్వస్య జీవస్య పరేణసామ్యప్రత్యాయకం సత్తమ బోధ వీతు ౧౬ కిం చేతనత్వే న వివక్షి సామ్యం సార్వజ్ఞ్య సార్వాత్మ్యముఖైర్గు ణైర్వా, ఆద్యే ప్రసిద్ధం నఖలూపదేశ్య మంతే స్వసిద్ధాంతవిరుద్ధతా స్యాత్ ౧౭ నిత్యత్వమాత్రేణ మునే పరాత్మగుణోపమానై స్సుఖ బోధపూర్వైః, గుణై రవిద్యావృతితో ఽప్రతీతై స్సామ్యం బ్రవీ త్వ స్యతతో నదోషః ౧౮ యద్యేవ మేతస్య పరత్వ మేవ ప్రత్యాయయ

ద్విషయే లిఙాదయ శ్శ్రూయమాణా అప్యవియోజ్యవిషయత్వా త్కుంఠీభవన్తో విధిచ్ఛా యారూపత్వాత్ స్వాభావిక ప్రవృత్తివిషయవిముఖీకరణార్థాః అన్యథా * క్షీయంతే చాస్య కర్మాణి తస్మిన్ దృష్టే పరావరే-ఆనందం బ్రహ్మణో విద్వా న్నబిభేతి కుత శ్చన-అభయం వై జనక ప్రాప్తో ఽసి, తదాత్మాన మేవా వేదహం బ్రహ్మాస్మీత్యాద్యాః శ్రుతయో బ్రహ్మవిద్యానంతరం మోక్షం ప్రదర్శయంత్యో మోక్షస్య జ్ఞానజన్యా త్పూర్వ్యజన్యత్వం వారయంత్యో నోపపద్యేరన్ బ్రహ్మావగతౌ సత్యాం సర్వకర్తవ్యతా హానేః కృతకృత్యతాయా శ్చాస్మాక మలంకారత్వాత్ మననాదిసహాకృతేన శ్రవణేన బ్రహ్మస్వరూపసాక్షాత్కారే సంసారత్వనివృత్తే శ్శ్రుతిస్మృత్యనుభవసిద్ధత్వా ద్ధితశాస నే నైతత్తత్ప్రతి పాదకస్య ముఖ్యశాస్త్రత్వాచ్చ నకోఽపి దోషఇతి ౧౫. ఏవముక్తో మండన స్తత్త్వ మస్యాదివాక్యస్యోపాసనాపర్యవసానాభావ మంగీకృత్య ప్రకారాం తరేణాక్షిపతి ఇదం తత్త్వమసీతి వాక్య ముపాసనాపర్యవసాయి యథేష్టం మాభూత్ తథా ప్యైక్యప్రతిపాదకం నాస్తి కింత్వస్య జీవస్య పరమేశ్వరేణ సాదృశ్యస్య ప్రతి పాదకం హేసత్తమ బోధయితు భవకు ౧౬ ఏత ద్వికల్ప్య దూషయతి భగవాన్. కిమితి తత్త్వమసీతివాక్యం కిం చేతనరూపేణ సాదృశ్యం ప్రవదతి కింవా సార్వజ్ఞసా ర్వాత్మ్యసర్వశక్తిత్వ ప్రభృతిభి ర్గుణై స్సామ్యం వివక్షి అథ చేతనత్వేన సామ్యస్య ప్రసిద్ధత్వా దుపదేశానర్థక్యం ద్వితీయె జీవస్య పరమాత్మస్వరూపాపత్త్యభేదో నాస్తీతి స్వసిద్ధాంతవిరుద్ధతా స్యాత్ తస్మా దైక్యప్రతిపాదక మేవోక్తవాక్య మభ్యుపేయ మిత్యర్థః. ఇంద్ర ౧౭. ఏవ ముక్తో మండన ఆహ నిత్యత్వమాత్రేణ పరమాత్మగుణస దృశై స్సుఖబోధానంత్యాదిభి రవిద్యావరణా దప్రతీతై రస్య జీవస్య పరేణ సామ్య ముక్తవాక్యం హేమునే బ్రవీతు తస్మా న్నోక్తదోషః - ఉ. ౧౮. ఏవముక్తో భగవా నాహ యద్యేవం తర్హి తస్య జీవస్య పరమాత్మత్వమేవోక్తవాక్యం బోధయతు అత్ర

త్వత్ర దురాగ్రహః కః, త్వయైవ తస్య ప్రతిభాసశంకా విద్వన్న
విద్యావరణా న్నిరస్తా ౮౯ భో శ్చేతనత్వేన శరీరిసామ్య మావే
ద్యతా మస్య జగత్ప్రసూతేః, చిదుత్థితత్వేన పరోదిత స్యా ప్యణు
ప్రధాన ప్రభృతే ర్నిరాసః ౯౦ హంత్రైవ మస్తీతి తదా ప్రయోగ
స్స్యాత్త్వన్మతే తత్త్వమసీతి న స్యాత్, తదైక్షతేత్యత్ర జడత్వశంకా
వ్యావర్తనా చ్చాత్ర పున ర్న చోద్యమ్ ౯౧ నన్వేవ మస్యైక్యప
రత్వ మస్య ప్రత్యక్షపూర్వప్రమితిప్రకోపాత్, న యుజ్యతే తజ్జపమా
త్ర యోగిస్వాధ్యాయవిధ్యాశ్రిత మభ్యుపేయమ్ ౯౨ అక్షేణచే

తస్య పరత్వే దురాగ్రహః కః నన్వేవం తర్హి తస్య పరత్వం కుతో న ప్రతిభాసతే ఇతిచేత్తత్రాహ తస్య సుఖబోధానంతరూపస్య పరత్వస్య ప్రతిభాసశంకా తు అవిద్యావరణా త్త్వయైవ నిరస్తా విద్వాంసక్ కథ మేవం భాషస ఇతి సంబోధనాశయః. ౮౯. ఏవముక్తో మండనః ప్రకారాంతర మాలంబ్యాఽఽహ-హేయతీశాస్య జగత్కారణస్య చేతనత్వేన జీవేన సామ్య మావేద్య తాం తథాచ చితశ్చేతనా జ్జగత ఉత్థితత్వాత్ పరై స్సాంఖ్యాదిభి రుదితస్య ప్రధానపరమాణ్వాదీ ర్నిరాసో ఽపి సిధ్యతీత్యర్థః ౯౦. ఏవముక్తో భగవా నాహ హంత హేమండన్నైవంచే త్తదా త్వన్మతే తజ్జగత్కారణం త్వం త్వత్సదృశ మస్తీతి ప్రయోగస్స్యాత్-తత్త్వమసీతి న స్యాత్ జడత్వ శంకాయాస్తు * తదైక్షత బహుస్యాం ప్రజాయేయేతీక్షణశ్రవణా త్తత్త్వమసీతి జగత్కారణస్య చేతనాభేదప్రతిపాదనేన చ వ్యావర్తనా త్పునరత్ర చోద్యాభావా త్ప్రధానాదే ర్నిరాసాద్యైవం న వాచ్య మిత్యర్థః. ౯౧ ఏవం సర్వతః ప్రతిరుద్ధో మండన ఇమ మపి పక్ష ముపేక్ష్య పున స్తత్త్వమస్యాదివాక్యస్య జపోపయోగిత్వాలమ్బనాయ పరపక్షే ప్రత్యక్షవిరోధ మాపాదయతి-నన్వేవం సామ్యాప్రత్యాయకత్వే ఽప్యస్యోక్తవాక్యస్యైక్యపరత్వం నాహ మీశ్వర ఇతి ప్రత్యక్షాత్మికాయాః జ్యేష్ఠప్రమాయాః ప్రకోపా న్న యుజ్యతే తత 'స్వాధ్యాయోధ్యేతవ్య' ఇతి విధినాశ్రిత ముక్తవాక్యం జపోపయోగ్య మభ్యుపేయ మితి.౯౨. ఏత ద్దూషయతి భగవాన్ అక్షేణేంద్రియేణ చేత్ భేద మితి ర్భేదప్రమా యది స్యా త్తదా ఽభేదవాదిశ్రుతివాక్యస్య బాధ స్స్యాత్ అక్షస్య భేదేనాసన్నికర్షా ద్భేదప్రమైవ నహి భవే త్తేనకారణే నాస్యవాక్యస్య కుతో విరోధో నకేనాపి విరోధో ఽస్య ప్రత్యక్షస్య కస్మా ద్ధేతో ర్విరోధ ఇతివా తేన ప్రత్యక్షేణ అస్యవాక్యస్యేతివా అయ మర్థః ఇంద్రియం భేదేన ప్రమాణం తదసన్నికృష్టత్వా త్సమ్మతవత్ నను హేత్వసిద్ధి రితిచే దింద్రియస్య భేదేన సంయోగ సమవాయతాదాత్మ్యానా

ద్భేద మిత స్తదాస్యా దభేదవాదశ్రుతివాక్యబాధః, అసన్నికర్షా న్న భవేద్ధి భేద ప్రమైవ తేనాస్య కుతో విరోధః. ౯౩ భిన్నో ఽహ మీశా దితి భాసతే హి భేదస్య జీవాత్మవిశేషణత్వమ్, తత్సన్నికర్షో ఽ స్త్వథ సంప్రయోగాభావే ఽపి భేదేంద్రియయో ర్మనీషిన్ ౯౪. అతిప్రసక్తే ర్న తు కేవలస్య విశేషణత్వస్య తదభ్యుపేయమ్, భేదా

మన్యతమ సన్నికర్ష స్తదన్యో వా ఆద్యే న తావ త్సమవాయో ఽసంభవా త్తదసిద్ధేశ్చ ననురూపీ ఘటో మృద్ఘట ఇతి ప్రత్యయస్య సంయోగా నవగాహిత్వా త్పరిశేషా త్సమవాయ ఏవ సిధ్యతీతిచే న్న గుణగుణినో రవయవావయవినో శ్చాత్యంతభేదే త త్సంబంధస్య చ తథాత్వే దండపురుషాదావివ శుక్లో ఘటో మృద్ఘట ఇతి సమానాధిక రణ ప్రత్యయానుపపత్తేః కించ సమవాయిభ్యాం సంబద్ధ స్సమవాయో విశిష్టప్రత్యయ నియామక ఉతాసంబద్ధః - నాద్య స్తస్య తస్యాఽన్యోన్య స్సంబన్ధః కల్పయితవ్య ఇత్యనవస్థాపాతాత్ నను సమవాయిభి ర్నిత్యసంబద్ధ ఏవాయం గృహ్యతే ఽతో నోక్తదోష ఇతిచే త్తర్హి సంయోగో ఽపి సంయోగిభి ర్నిత్యసంబద్ధత్వా త్సంబంధాం తరం నాపేక్షేత అర్థాంతరత్వా దపేక్షత ఇతిచే త్తర్హి సమవాయో ఽపి తథాత్వా త్కుతో నాపేక్షతే సంయోగో గుణత్వా త్తథేతిచే న్న గుణపరిభాషాయా అతం త్రత్వా దపేక్షా కారణస్యచ తుల్యత్వాత్ నాంత్యో ఽతిప్రసంగాత్ కించ సః అనేక ఏకో వా-ఆద్యే ఽపసిద్ధాన్తో గౌరవం చ-ద్వితీయే రూపజ్ఞానాదిసమవాయస్య వాయుఘటాదివృత్తిసమవాయాభేదాత్ రూపీ వాయుః ఘటో జ్ఞానవా నితి ప్రతీతి ప్రసఙ్గః న చ తత్ర రూపాదేరభావాత్, నోక్తప్రతీతి రితి వాచ్యం - తద్వృత్తిత్వ ప్రయోజకసంబంధే సతి తదభావ వ్యవహారస్య వ్యాహతత్వా త్తస్మా న్నకథమపి సమ వాయ స్సిధ్యతి అవయవావయవ్యాదీనాం సంబంధ స్తు తాదాత్మ్యం తచ్చ నభిన్నా భిన్నత్వం విరుద్ధయో ర్భేదాభేదయో రేకత్రాసంభవా, దపితు భిన్నత్వే సతి అభిన్న సత్తాకత్వం తచ్చానిర్వాచ్యం-నాపి సంయోగతాదాత్మ్యే తదభావస్య సుప్రసిద్ధే ర్న ద్వితీయ స్తదన్యసన్నికర్షస్య కాప్యప్రసిద్ధేరితి ౯౩. నను భేదస్యాన్యోన్యాభావ రూపత్వా దభావేచ విశేషణతాయా సన్నికర్షత్వా దసన్నికర్షసిద్ధిరితి మందపశ్శంకతే హీయస్మా దీశా దహం భిన్న ఇతి భేదస్య జీవాత్మవిశేషణత్వం భాసతే అథతస్మా ద్ధేమ నీషిన్ భేదేంద్రియయో స్సంయోగాది సంప్రయోగాభావే ఽపి తత్సన్నికర్షో విశేష ణతాసన్నికర్షో ఽస్తు - ఇం. ౯౪ పరిహరతి భగవాన్ కేవలస్య విశేషణత్వస్య విశే షణతామాత్రస్య తత్సన్నికర్షత్వం నైవాభ్యుపేయం తత్ర హేతు రతిప్రసక్తేః -

శ్రయే హీంద్రియసన్నికృష్టే న సన్నికృష్టత్వ మిహాఽఽత్మనోఽస్తి. ౯౫.
భేదాశ్రయాత్మేంద్రియసన్నికర్షో నేత్యుక్త మేత చ్చతురం న య
స్మాత్, చిత్తాత్మనో ర్ద్రవ్యతయా ద్వయో రప్యస్త్యేవ సంయోగసమాశ్ర
యత్వమ్. ౯౬. ఆత్మా విభు స్స్యా దథవాఽణుమాత్ర స్సంయోగితా
నోభయథాఽపి యుక్తా, దృష్టాహి సా సావయవస్య లోకే సంయోగితా
సావయవేన యోగిన్. ౯౭ మనోఽక్షమిత్యభ్యుపగమ్య భేదాసంగిత్వ
ముక్తం పరమార్థతస్తు, సాహాయ్యకృల్లోచనపూర్వకస్య దీపాదివ న్నేం
ద్రియమేవ చిత్తమ్ ౯౮. భేదప్రమానేంద్రియజాఽస్తు తర్హి సాక్షి

భిత్త్యాదివ్యవహితభూతలాదినిష్ఠఘటాద్యభావే ఽపి విశేషణతా మాత్రస్య సత్త్వేన
ప్రత్యక్షత్వప్రసంగా త్తస్మా ద్భేదాశ్రయే హీంద్రియసన్నికృష్టే సతి విశేషణతాయా
స్సన్నికర్షత్వ మభ్యుపేయం నచ సన్నికృష్టత్వ మిహేంద్రియ ఆత్మనో రస్తి వస్తుతస్తు
అధికరణేన్ద్రియ సన్నికర్షోఽపి న కారణం పరమతే కర్ణ వలయావచ్ఛిన్ననభస ఏవ శ్రో
త్రేంద్రియత్వా త్తస్యైవ స్వగ్రాహ్యశబ్దా భావాధికరణత్వా త్తేనైవ స్వస్యాసన్ని
కర్షా దధికరణేంద్రియసన్నికర్షాభావేన శబ్దాభావే ప్రత్యక్షత్వం న స్యా దితి
ధ్యేయం - ఉ. ౯౫ ఏతదసహమానో మండన ఆహ భేదాశ్రయస్యాత్మన ఇంద్రి
యేణ సన్నికర్షో నాస్తీతి త్వయోక్త మేత న్న సమీచీనం యస్మాత్ చిత్తాత్మనో
ర్ద్రవ్యత్వేనోభయో రపి సంయోగసమాశ్రయత్వ మస్త్యేవ - ఇంద్ర ౯౬. ఏవ
మాక్షిప్తో భగవాన్ వికల్ప్యైతత్పక్షం ప్రతిక్షిపతి - ఆత్మా విభు స్స్యా దథవాఽణు
మాత్రః పక్షద్వయేఽపి సంయోగితా న యుక్తా హి యస్మా త్సావయవస్య సావ
యవేన సా సంయోగితా లోకే దృష్టా తస్మా దిత్యర్థః భార్యాదియోగిత్వ మనుభూత
మపలపితు మనర్హోఽసీతి కటాక్షేణ సంబోధయతి హేయోగిన్నితి. ౯౭. కించ మన
ఇంద్రియ మిత్యంగీకృత్య భేదేనాస్యాంగిత్వముక్తం వస్తుతస్తు మనోనేంద్రియం
చక్షురాదిసహకారిత్వాత్ దీపవత్. * 'ఇంద్రియేభ్యః పరాహ్యర్థా అర్థేభ్యశ్చ
పరం 'మనః' ఇత్యాదిశ్రుత్యా మనసోఽనింద్రియత్వావధారణాదేవేత్యుక్తం మనష్ష
ష్ఠానీంద్రియాణీతి వచనంతు న మనస ఇంద్రియత్వే ప్రమాణం 'యజమానపంచమా
ఇడాం భక్షయన్తి'-'వేదానధ్యాపయామాస మహాభారతపంచమా' నిత్యాదివ దనింద్రి
యేణాపి మనసా షట్త్వసంఖ్యాపూర్ణత్వసంభవాత్ 'ఇంద్రియాణాం మనశ్చాస్మీ'తి
వచన మపి 'నక్షత్రాణా మహంశశీ'తివత్ న మనస ఇంద్రియత్వే ప్రమాణమితి-ఉ.
౯౮. ఏవం నిరుద్ధో మండన ఆహ భేదప్రమేంద్రియజా నచే త్తర్హి సాక్షిస్వరూపై
వాస్తు తథాఽపి హే యోగిన్ తయా సాక్షిస్వరూపయా భేదప్రమయా విరోధా

స్వరూపైవ తథా ఽపి యోగిన్, తయో విరోధా త్పరమాత్మజీవా
భేదం కథం బోధయితుం ప్రమాణమ్ ౯౯ ప్రత్యక్ష మాత్మేశ్వరయో
రవిద్యా మాయాయుజో ర్ద్యోతయతి ప్రభేదమ్, శ్రుతి స్తయోః కేవల
యో రభేదం భిన్నాశ్రయత్వా న్న తయో ర్విరోధః ౧౦౦ స్యా
ద్వా విరోధ స్తదపి ప్రవృత్తం ప్రత్యక్ష మగ్రే ఽబల మేవ బాధ్యమ్,

త్పరమాత్మజీవయో రభేదం బోధయితుం కథం ప్రమాణం 'తత్త్వమస్యాది' వాక్యమితి శేషః. ౯౯ మండనోక్త మంగీకృత్య విషయభేదా ద్విరోధం పరిహరతి భగవాన్ సాక్షిస్వరూపం ప్రత్యక్షం జీవాత్మపరమాత్మనో రవిద్యామాయాయుక్తయోః ప్రభేదం ద్యోతయతి శ్రుతిస్తు తద్వినిర్ముక్తయోః శుద్ధయో స్తయో ర్జీవేశ్వరయో రభేదం ద్యోతయతీత్యేవం శ్రుతిప్రత్యక్షయోర్భిన్నాశ్రయత్వా న్న విరోధః. ౧౦౦. విరోధ మంగీకృత్యాపి పరిహరతి స్యాద్వా విరోధః తదప్యగ్రే ప్రథమం ప్రవృత్తం బలహీనం భేదప్రత్యక్ష మేవ ప్రాబల్యవత్యా భేదవాదిశ్రుత్యా చరమప్రవృత్త్యా బాధ్యం అపచ్ఛేదన్యాయేనోక్తయా రీత్యా ఽపచ్ఛేదనయఇతివా తథాచ షాష్ఠం పారమర్షం సూత్రం పౌర్వాపర్యే పూర్వదౌర్బల్యం ప్రకృతివ దితి జ్యోతిష్టోమే బహిష్పవమానార్థం హవిర్ధానా న్నిర్గచ్ఛతాం ఋత్విగ్యజమానానాం అధ్వర్యుం ప్రస్తోతా ఽన్వారభతే ప్రస్తోతార ముద్గాతోద్గాతారం ప్రతిహర్తేత్యాదినా ఽన్వారంభణం విహితం తద్విచ్ఛేదనిమిత్తం ప్రాయశ్చిత్తం శ్రూయతే యద్యుద్గాతాపచ్ఛిద్యేతా దక్షిణం తం యజ్ఞమిష్ట్వా తేన పున ర్యజేత తత్ర త ద్దద్యాత్ యత్పూర్వస్మిన్ దాస్యం స్యాత్ యది ప్రతిహర్తాపచ్ఛిద్యేత సర్వవేదసం దద్యా దితి తత్రోద్గాతృప్రతిహర్త్రోః క్రమేణ విచ్ఛేదే విరుద్ధప్రాయశ్చిత్తయోః సముచ్చయాసంభవాత్ కిం పూర్వం కార్య ముత పర మితి విషయే ఽనుపజాతవిరోధిత్వయా పూర్వమితి ప్రాప్తే రాద్ధాంతః పౌర్వాపర్యే సతి నిమిత్తయోః పూర్వస్య నైమిత్తికస్య దౌర్బల్యం ఉత్తరస్య పూర్వనిరపేక్షస్య తద్బాధకతయోదితత్వాత్ పూర్వోదయకాలఉత్తరస్యాప్రాప్తత్వేన పూర్వేణ బాధ్యత్వాయోగాత్ తదుక్తం. * పూర్వం పరమజాతత్వా దబాధిత్వైవ జాయతే, పరస్యానన్యథోత్పాదా న్నత్వబాధేన సంభవః. తత్ర దృష్టాంతః ప్రకృతివత్ యథా ప్రకృతౌ కృతోపకారాః కుశాః ప్రథమ మతిదేశేన వికృతా వుపకారకాంక్షిణ్యాం ప్రాప్తాః కల్ప్యోపకారచరమభావిభి రపి శరై ర్నిరపేక్షై ర్బాధ్యంతే తద్వ త్తథాచ యథా ప్రథమప్రవృత్తం దుర్బలం పూర్వనైమిత్తిక మేవ పశ్చాత్ప్రవృత్తేన ప్రబలేనోత్తరేణ నైమిత్తికేన బాధ్యం తద్వ దత్రోక్తం ప్రత్యక్ష మేవ

ప్రాబల్యవత్యా చరమప్రవృత్త్యా శ్రుత్యా హ్యపచ్ఛేదనయోక్తరీత్యా. ౧౦౧ నన్వేవ మప్యస్త్యనుమానబాధో ఽభేదశ్రుతే స్సంయమిచక్రవర్తిన్, ఘటాదివ ద్బ్రహ్మనిరూపితేన భేదేన యుక్తో ఽయ మసర్వవిత్త్వాత్. ౧౦౨ కిమేష భేదః పరమార్థభూతః ప్రసాధ్యతే కాల్పనికో ఽథవాద్యే, దృష్టాంతహాని శ్చరమే తు విద్వ న్స్వీకృతో ఽస్మాభిరసాధనీయః. ౧౦౩ స్వప్రత్యయాబాధ్యభిదాశ్రయత్వం సాధ్యం ఘటాదౌ చ తదస్తి యోగిన్, త్వయాఽఽత్మబోధేన భిదా న బాధ్యేత్యనభ్యుపేతేతి న కో ఽపి దోషః ౧౦౪. నను స్వశబ్దేన సుఖాదిమాన్వా

యథోక్తశ్రుత్యా బాధ్యం హి శబ్దో లోకప్రసిద్ధిం ద్యోతయతి యథా పూర్వం ప్రవృత్తం రజతజ్ఞాన మేవ పశ్చాత్ప్రవృత్తేన శుక్తిజ్ఞానేన బాధ్య మన్యథా తదనపబాధనే తదపబాధనాత్మకస్య తస్యోత్పత్త్యనుపపత్తే స్తద్వదిత్యర్థః - ఇం. ౧౦౧ ఏవముక్తో మండనో ఽయం జీవో బ్రహ్మనిరూపితభేదవాన్ అసర్వజ్ఞత్వాత్ ఘటాదివదిత్యనుమానేన శ్రుతే ర్బాధం శంకతే నన్వేవం ప్రత్యక్షేణాభేదశ్రుతే ర్బాధాభావే ఽపి హే సంయమిచక్రవర్తి న్నిత్యనేన తర్కానధికారం ద్యోతయతి అనుమానేనాభేదశ్రుతే ర్బాధో ఽస్తి తదేవ దర్శయతి—ఘటాదివదితి ఉపలక్షణమేత ద్బ్రహ్మధర్మికభేదప్రతియోగిత్వస్యాపి - అసర్వజ్ఞత్వా దితి పదార్థత్వాదిత్యస్యాప్యుపలక్షణం. పదం బ్రహ్మ, తదర్థత్వా త్తచ్ఛేషత్వా త్తన్నియమ్యత్వా దితి వా-ఉ. ౧౦౨. మండనోక్త మనుమానం వికల్ప్య దూషయతి—భగవాన్ భాష్యకారః కిమేష బ్రహ్మనిరూపితో భేదః పరమార్థభూతః ప్రసాధ్యతే ఽథవా కాల్పనికః ఆద్యే దృష్టాంతహానిః ఘటాదేరుక్తభేదవత్త్వతత్ప్రతియోగిత్వయోరభావాత్. అంత్యే తు స్వీకృతో ఽస్మాభిర్న సాధనీయః. పరస్పరప్రతియోగికకాల్పనికవ్యావహారికభేదస్యాస్మాభి రప్యంగీకృతత్వాత్సిద్ధసాధనమిత్యర్థః. ఏతేన జీవస్య బ్రహ్మణో భేదాభావే తన్నియమ్యత్వానుపపత్తిరపి ప్రత్యుక్తా. నియమ్యత్వాదే స్స్వసమానసత్తాకనియంత్రాది భేదసాపేక్షత్వా త్తస్య చ స్వీకారాత్. ౧౦౩. ఏవముక్తో మండన ఆహ - బ్రహ్మనిరూపితస్వజ్ఞానాబాధ్యభేదవత్త్వం సాధ్యం తచ్చ ఘటాదావస్తి. ఆత్మజ్ఞానేన ఘటాదిగతభేదస్యాబాధ్యత్వాత్. హే యోగిన్ ఆత్మజ్ఞానేన న బాధ్యాభిదాత్వయా ఽనభ్యుపేతా ఆత్మజ్ఞానాబాధ్యో భేద స్త్వయా నాంగీకృతః స్వచాస్మాభి స్సాధనీయ ఇతి హేతోర్న కో ఽపి దృష్టాంతహాన్యాదిరూపో దోషః. ౧౦౪. ఏతదపి వికల్ప్యదూషయతి—భగవాన్. నను స్వశబ్దేన సుఖాదిమాన్ జీవపద వాచ్యః కర్త్రాదిరూపః ఆత్మా వివక్షితో ఽథవా సుఖాదిరహితః. ఆద్యే సుఖదుఃఖాదిమతః శరీరిణః ప్రత్య

వివక్షిత స్తద్విధురో ఽథవా ఽఽత్మా, ఆద్యే ఽస్మదిష్టం నతు సాధ్య
మంతే దృష్టాంతహానిః పున రేవ తే స్యాత్ ౧౦౫ యోగి న్ననౌ
పాధిక భేదవ త్త్వం వివక్షితం సాధ్యమిహాత్వదిష్టః, ఔపాధిక స్త్వీశ్వర
జీవభేదో ఘటేశభేదో నిరుపాధిక శ్చ ౧౦౬ ఘటేశభేదే ఽప్యు
పాధి ర్హ్యవిద్యా తవానుమానేషు జడత్వ మేవ, చిత్త్వా దభిన్నః
పరవ త్పరస్మా దాత్మేతి వా ఽత్ర ప్రతిపక్షహేతుః ౧౦౭ ధర్మి

యేనాబాధ్యస్య వ్యావహారికానిర్వచనీయభేదస్యాస్మదిష్టత్వాన్నైవ తత్సాధ్యం * అంతే దృష్టాంతహానిః పునరేవ తే స్యాత్. ఘటాదేః సుఖదుఃఖాది విధురాత్మన్యజ్ఞాన విలసితత్వేన తద్బోధబాధ్యత్వ స్వీకారా త్తద్బోధాబాధ్యస్య భేదస్య వ్యాప్యనభ్యుప గమాత్. ఘటాదా వపి వ్యాప్త్యభావేన వ్యాప్యత్వాసిద్ధేః ౧౦౫ ఏవముక్తో మండన ఆహ—హేయోగి న్ననౌపాధికభేదవత్త్వ మిహాస్మి న్ననుమానే వివక్షితం. నను జీవేశభేదస్య నిరుపాధికత్వే ఽపి ఘటాదిభేదవన్మిథ్యాత్వోపపత్తేః సిద్ధసాధనతా ఽత్రాపి తదవస్థేత్యాశంక్యాహ—త్వదితి. జీవేశభేదస్య నిరూపాధికత్వే తత్త్వజ్ఞానా దవిద్యాదే ర్నివృత్తావపి తత్కార్యఘటాదిభేదవత్తత స్తన్నివృత్తే రయోగా త్తత్సత్య త్వసిద్ధిభియౌపాధికస్యేశ్వరజీవభేదస్య తవేష్టత్వా దస్మాభి శ్చానౌపాధికభేదవత్త్వ స్య సాధ్యమానత్వాత్ న సిద్ధసాధనం, నాపి దృష్టాంతహాని స్తత్ర నిరుపాధికభేదస్య తవేష్టత్వాదిత్యాహ—ఘటేశభేద ఇతి - ఆఖ్యానకీ. ౧౦౬. పరిహరతి భగవాన్— ఘటేశభేదే ఽప్యవిద్యాయా ఉపాధిత్వేనానౌపాధికస్య తస్య తత్రానంగీకారాద్దృష్టాంత హానిరేవేత్యర్థః. కించ తవానుమానేషు జడత్వ ముపాధి రేవ ఘటాదే ర్జడత్వేన దృశ్య తయా మిథ్యాత్వాత్ తద్గోచరజ్ఞానస్య ఘటతద్భేదహేత్వజ్ఞాననివృత్త్యయోగ్యత్వా త్తత్ర స్వజ్ఞానాబాధ్యభేదవత్త్వం జాడ్యప్రయుక్తమితి జడత్వముక్తసాధ్యవ్యాపకం. సాధనవతి స్వప్రకాశాత్మన్యభావా త్సాధనావ్యాపకం తతశ్చ సోపాధికత్వాదయం హేత్వాభాస ఇత్యర్థః నను ప్రమేయత్వాతిరిక్తజడత్వాభావా త్తస్య చ కేవలాన్వ యిత్వా త్సాధనవ్యాపకత్వాదినా నోపాధిత్వమితిచేత్ న తస్యాస్స్వప్రకాశత్వా దాత్మనః స్వప్రకాశత్వస్య చ శ్రుతిన్యాయసిద్ధత్వా త్పదార్థత్వాదితి ప్రతిపక్షహే తుః ప్రతిపక్షం దర్శయతి— యద్వా - ఆత్మా పరప్రతియోగికభేదశూన్యః చిత్త్వా త్తత్ర దృష్టాంతః పరవదితి ప్రతిపక్షస్సాధ్యాభావసాధకో హేతు ర్యస్య స తవ హేతు స్సత్ప్రతిపక్ష ఇత్యర్థః - ఉ. ౧౦౭. ఏవముక్తో మండనో బ్రహ్మపక్షకాను

---

* స్వజ్ఞానాబాధ్యభేదవత్త్వమ్-పాఠాన్తరం.

ప్రమాబాధ్యశరీరిభేదో హ్యసంస్మృతా బ్రహ్మణి సాధ్య మిష్టమ్, త్వ
యేష్యతే బ్రహ్మధియా ఽఽత్మభేదో బాధ్యో ఘటాదిప్రమయా త్వ
బాధ్యః. ౧౦౮ కింకృత్స్నధర్మిప్రమయా న బాధ్యః కింవా స య
త్కించన ధర్మిబోధాత్, ఘటాదికే బ్రహ్మణి చాఽఽత్మభేదస్యైక్యాత్త్వన
స్స్యాన్ననుపూర్వదోషః ౧౦౯ కించా గుణో వా సగుణో మనీషిన్
వివక్ష్యతే ధర్మిపదేన నాన్త్యః, భేదస్య తద్బుద్ధ్య విబాధ్యతేష్టే
ర్నాఽఽద్య శ్చ తత్రోభయథాఽపి దోషాత్.౧౧౦. కిం నిర్విశేషం ప్ర
మితం నవాంత్యే ప్రాప్తాఽఽశ్రయా సిద్ధి రథాఽఽద్యకల్పే, శరీర్యభేదే

మానం ప్రయుంజ న్సిద్ధసాధ్యత్వాదిపరిహారం శంకతే—ధర్మి ప్రమాఽబాధ్యశరీరి
భేదో బ్రహ్మణి సాధ్య మిష్టం హి యస్మా త్సంస్మృతి శూన్యే - బ్రహ్మ జీవప్రతి
యోగికధర్మిప్రమాఽబాధ్యభేదవ త్సంస్మృతిశూన్యత్వా ద్ఘటాదివ దిత్యేవ మస్మదిష్ట
త్వా దాత్మప్రతియోగికభేదస్య చ బ్రహ్మజ్ఞానేన బాధ్యత్వస్య తవేష్టత్వా దస్మాభిశ్చ
తద్విపరీతస్య సాధ్యమానత్వా న్న సిద్ధసాధనం, నాపి దృష్టాంతహానిః, ఘటాది ప్ర
మయా తథాభూతభేదస్యాబాధ్యతాయా స్తవాపీష్టత్వాదిత్యాహ — త్వయేతి.
౧౦౮. ఏత ద్వికల్ప్య దూషయతి—భగవాన్. కిం స భేద స్సమస్తధర్మి ప్రమయా
న బాధ్యః కిం వా యత్కించన ధర్మిబోధా న్న బాధ్యః తత్ర ఘటగతజీవభేద
స్యాపి స్వధర్మిబ్రహ్మజ్ఞానబాధ్యత్వస్వీకారేణ యావద్ధర్మిజ్ఞానాబాధ్యత్వస్యాసంప్రతి
పత్త్యా దృష్టాంతహానే రాద్యపక్షాసంభవ మభిప్రేత్య ద్వితీయే దోషమాహ—పునః
పూర్వోక్తస్సిద్ధసాధనలక్షణో దోష స్స్యాత్. తత్ర హేతు మాహ—ఘటాదావితి.
స్వరూపాతిరిక్తభేదవాదిమతే ఘటాదౌ బ్రహ్మణి చాత్మభేదస్యైక్యాత్తద్ధర్మిఘట
జ్ఞానాబాధ్యజీవభేదస్య బ్రహ్మణ్యస్మాభిరపి స్వీకృతత్వాదిత్యర్థః. ౧౦౯. పునః ప్రకా
రాంతరేణ వికల్ప్య దూషయతి—కించేతి. హే మనీషిన్, ధర్మిపదేన కిం వేదాంత
తాత్పర్యగోచర స్సత్యజ్ఞానాదిరూపో నిర్గుణో వివక్ష్యతే కింవా బ్రహ్మేశాదిపద
వాచ్యో ఽనవచ్ఛిన్నత్వసర్వజ్ఞత్వాదివిశిష్ట స్సగుణః న ద్వితీయః భేదస్య తత్ప్రమా
ఽవిబాధ్యతాయా ఇష్టత్వేన సిద్ధసాధనత్వాత్.నచాద్యపక్షః ఉభయథాపి ప్రమితత్వా
ప్రమితత్వలక్షణపక్షద్వయే ఽపి వక్ష్యమాణవిధయా దోషస్య సత్త్వాదిత్యర్థః ౧౧౦.
ఉభయథా ఽపి దోషా దిత్యుక్తం వివృణోతి—కిం నిర్గుణం బ్రహ్మ ప్రమితం సత్పక్షః
కింవా ఽప్రమితం ద్వితీయే ప్రాప్తాశ్రయాసిద్ధిః. అథాఽఽద్యపక్షే బ్రహ్మాదిపదలక్ష్యస్యా
ద్వయా నందస్య ప్రత్యగ్భూతాత్మజీవాభేదే సిద్ధాంతితాత్పర్యవిషయత్వమస్యాదివేదాంతై
ర్జీవాత్మాభేదేన పరమాత్మనః సిద్ధే ధర్మిగ్రాహకవేదాంతప్రమాణస్య ప్రకోపః ప్రాప్తో

నపరస్య సిద్ధేః ప్రాప్నోతి ధర్మిగ్రహమానకోపః ౧౧౧. భో ద్వాసుపర్ణా
సయుజా సఖాయే త్యాద్యా శ్రుతి ర్భేద ముదీరయంతీ, జీవేశయోః
పిప్పలభోక్తృభోక్త్రో స్తయో రభేదశ్రుతిబాధికా ఽస్తు ౧౧౨ ప్రత్యక్ష
సిద్ధే విఫలే పరాత్మ భేదే శ్రుతి ర్నో నయవిత్ప్రమాణమ్, స్యా దన్యథా
మాన మతత్పరో ఽపి స్వార్థే ఽర్థవాద స్సకలో ఽపి విద్వన్. ౧౧౩.
స్మృతిప్రసిద్ధార్థవిబోధి వాక్యం యథేష్యతే మూలతయా ప్రమాణమ్,
ప్రత్యక్షసిద్ధార్థకవాక్యమేవం స్యా దేవ తన్మూలతయా ప్రమాణమ్.

తి తథాచ జ్యోతిష్టోమో న స్వర్గఫలః క్రియాత్వా న్మర్దనక్రియావదిత్యనుమానం 'జ్యోతిష్టోమేన స్వర్గకామో యజేత' ఇతి వేదబోధితవిషయత్వాద్యథాభాసరూపం తథేదమపీతిభావః ౧౧౧ ఏవం సర్వతః ప్రతిరుద్ధో మండనో ఽనుమానవిరోధం స్థాపయితు మశక్తః శ్రుతివిరోధముద్భావయతి—భో ఇతి * 'ద్వాసుపర్ణా సయుజా సఖాయా సమానం వృక్షం పరిషస్వజాతే-తయో రన్యః పిప్పలం స్వాద్వత్త్యనశ్నన్న న్యో అభిచాకశీతి' ఇతిశ్రుతిః కర్మఫలభోక్తృభోక్త్రో ర్జీవేశయో ర్భేద ముదీరయంతీ తయో ర్జీవేశయో రభేదశ్రుతే ర్బాధికా ఽస్తు. ౧౧౨. పరిహరతి—భగవాన్. ప్రత్యక్షసిద్ధే విఫలే స్వర్గాపవర్గాఖ్యఫలశూన్యే ప్రత్యుత 'మృత్యో స్స మృత్యు మాప్నోతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి' ఇతి శ్రుత్యుక్తానర్థప్రదే పరజీవయో ర్భేదే శ్రుతిః ప్రమాణం న స్యా దత్ర భేదే ప్రత్యక్షప్రతిపన్నత్వమాత్రమంగీక్రియతే తత్ర శ్రుతి ప్రామాణ్యవారణాయ న తు తత్ర ప్రమాణం తదసంభవ స్యోక్తత్వా త్సిద్ధాంతే శుక్తిరూప్యవత్తస్యానుభవమాత్రసిద్ధత్వస్వీకారా దజ్ఞాతే ఽర్థే శ్రుతిప్రమాణస్య న్యాయేన నిర్ధారితవతో జైమినేర్న్యాయాభిజ్ఞస్య తవైవం కథనం న శోభత మితి ధ్వనయ న్నాహ—హే నయవిత్ తథాచ భేదస్యాన్యత స్సిద్ధా వపూర్వత్వాభావా న్నశ్రుతితాత్పర్యగోచరతా. యేన వాక్యేన యత్ర ప్రతీత్యుత్పాదనేన మానాభావ ప్రయుక్తాసత్వశంకా నివర్త్యతే తస్య తత్ర తాత్పర్య మన్యథా తస్య తదర్థత్వా యోగాత్ యత్పర శ్శబ్ద స్స శబ్దార్థ ఇతి న్యాయాత్, విపక్షే ఽపసిద్ధాంతదండం పాతయతి—అన్యథా స్వార్థే ఽతత్పరో ఽప్యర్థవాద స్సకలో ఽపి ప్రమాణం స్యాత్ ఏత జ్ఞాతుం యోగ్యో ఽసీతి సూచయితు మాహ—హే విద్వన్నితి - ఇం. ౧౧౩.

ఏవముక్తో మండన ఆహ—'క్షేత్రజ్ఞం చాపి మాం విద్ధి సర్వక్షేత్రేషు భారత' ఇత్యాది స్మృతి ప్రసిద్ధస్యార్థస్య విబోధకత త్త్వమస్యాదిశ్రుతివాక్యం మూలతయా యథా ప్రమాణమిష్యతే తథా ప్రత్యక్షేణ సిద్ధో ఽర్థో యస్య తథాభూతం వాక్యం ప్రత్యక్షస్య మూలతయా ప్రమాణం స్యా త్తథాచ భేదస్య ప్రత్యక్షాదిప్రవృత్తేః ప్రాగ

౧౧౪ శ్రుతిస్స్మృతే ఽర్థే యది వేదవిద్భి ర్భవే న్న తన్మూలతయా ప్రమాణమ్, కథం భవే ద్వేదకథానభిజ్ఞై ర్జ్ఞాతే ఽపి భేదే పరజీవయో స్సా. ౧౧౫ జీవేశ్వరౌ సా వదతీత్యుపేత్య ప్రావోచ మేత త్పరమార్థతస్తు, వివిచ్య సత్త్వాత్పురుషం సమస్తసంసారరాహిత్య మముష్య వక్తి ౧౧౬ యదీయ మాఖ్యాత్యథ సత్త్వజీవౌ విహాయ సర్వజ్ఞశరీరభాజౌ, జడస్య భోక్తృత్వ ముదాహరంతీ ప్రామాణ్య మర్హా న్కథ మశ్నువీత ౧౧౭ నచోదనీయా వయమత్ర విద్వ న్యత స్త్వయా పైంగ్యరహస్య మేవ, అత్తీతి సత్త్వం త్వభిపశ్యతిజ్ఞ ఇతి స్మ సమ్య గ్వివృణోతి మంత్రమ్ ౧౧౮ శారీరవాచీ నను సత్త్వశబ్దః క్షేత్రజ్ఞశబ్దః

ఽపూర్వతాయా నిరపేక్షశ్రుతి ప్రమేయత్వా చ్ఛ్రుతే స్తత్ర తాత్పర్యోపపత్తి రితి భావః. ౧౧౪ పరిహరతి—భగవాన్. యది వేదవిద్భి స్స్మృతే ఽర్థే శ్రుతి స్తన్మూలతయా ప్రమాణం న భవేత్ కింత్వనధిగతగంతృత్వేనైవ వేదవిద్భి స్స్మర్యమాణార్థస్య తత ఏవ జ్ఞాతత్వా త్తర్హి వేదకథానభిజ్ఞైరపి పరజీవయోర్భేదే జ్ఞాతే సా శ్రుతి స్తన్మూలతయా ప్రమాణం కథం భవేత్ న కేనాపి ప్రకారేణేత్యర్థః. తథాచ వేదకథానభిజ్ఞై ర్నిరపేక్షతయా ప్రథమ ప్రవృత్తైః ప్రత్యక్షాదిభి ర్జ్ఞాతే భేదే శ్రుతేః ప్రమేయత్వాభావా న్న తస్యా స్తత్ర తాత్పర్య మితి భావః. ౧౧౫, కించ సా శ్రుతి ర్జీవేశ్వరౌ వదతీత్యంగీకృత్యై తత్ప్రావోచం. పరమార్థతస్తు కర్మఫలభోక్తు స్సత్త్వా ద్బుద్ధేః పురుషం వివిచ్య సా శ్రుతి రముష్య పురుషస్య సమస్తసుఖదుఃఖభోక్తృత్వలక్షణస్య సంసారస్య రాహిత్యం వక్తి ౧౧౬. ఉక్తశ్రుత్యర్థ మసహమానో మండన ఆహ—యదీయం శ్రుతిః పరజీవౌ విహాయాథ సత్త్వజీవౌ వక్తి తర్హి ప్రత్యక్షవిరుద్ధం జడస్య సత్త్వస్య భోక్తృత్వ ముదాహరంతీ హే ఽర్హన్ ప్రామాణ్యం కథ మశ్నువీత కేన ప్రకారేణ ప్రాప్నుయా త్ప్రత్యక్షవిరుద్ధార్థప్రతిపాదకత్వేన 'యజమానః ప్రస్తరః' ఇత్యాదిశ్రుతివ త్స్వార్థే ప్రామాణ్యానుపపత్తేః. ౧౧౭. అస్య మంత్రస్య పైంగ్యరహస్యబ్రాహ్మణే నైవ మేవ వ్యాఖ్యాతత్వా న్నైవ మితి పరిహరతి—భగవాన్. అత్రాస్మిన్నర్థే త్వయా వయం నశంకనీయా యతః 'తయో రన్యః పిప్పలం స్వాద్వత్తి' ఇతి సత్త్వం 'అనశ్న న్నన్యో ఽభిచాకశీత్యనశ్న న్నన్యో ఽభిపశ్యతి జ్ఞస్తా వేతౌ సత్త్వక్షేత్రజ్ఞౌ' ఇతి పైంగ్యరహస్యమేవేమం మంత్రం వివృణోతీత్యర్థః. విద్వాం స్త్వమేత జ్జ్ఞాతుం యోగ్యో ఽసీతి సంబోధనాశయః. ౧౧౮. ఉక్తబ్రాహ్మణస్యాపి శారీరక్షేత్రజ్ఞప్రతిపాదకత్వా ద్వా

పరమాత్మవాచీ, తత్రాప్యతో నాన్యపరత్వ మస్య వాక్యస్య పైంగ్యో దితవర్త్మనా ఽపి ౧౧౯. తదేతదిత్యాదిగిరా హి చిత్తే ప్రదర్శితా సత్వపదస్య వృత్తిః, క్షేత్రజ్ఞశబ్దస్యచ వృత్తి రుక్తా శారీరకే ద్రష్టరి తత్ర విద్వన్ ౧౨౦ యేనేతి హి స్వప్నదృశి క్రియాయాః కర్తోచ్యతే తత్ర స జీవ ఏవ, క్షేత్రజ్ఞశబ్దాభిహిత శ్చ యోగిన్ స్యా త్స్వప్నదృ క్సర్వవిదీశ్వరో ఽపి ౧౨౧ తిఙ్ప్రత్యయేనాభిహితో ఽత్ర కర్తా తత స్తృతీయాకరణే ఽభ్యుపేయా, ద్రష్టాచ శారీరతయా మనీషిన్ విశే ష్యతే తేన స నేశ్వర స్స్యాత్ ౧౨౨ వృత్తి శ్శరీరే భవతీ త్యముష్మి న్నర్థే హి శారీరపదస్య యోగిన్, తస్మిన్ భవ న్సర్వగతో మహేశః కథం న శారీరపదాభిధేయః ౧౨౩ భవన్ శరీరాదితరత్ర చేశః కథం న శారీరపదాభిధేయః, నభ శ్శరీరే ఽపి భవత్యథాపి నకే ఽపి శారీర

సుపర్ణేతి వాక్యస్య నాన్యపరత్వమితి మండన శ్శంకతే-నను తత్ర పైంగ్యరహస్యబ్రాహ్మణే ఽపి సత్త్వశబ్దః శారీరవాచీ, క్షేత్రజ్ఞశబ్దః పరమాత్మవాచీ అతః కారణాత్ పైంగ్యరహస్యోక్తమార్గేణాప్యస్య వాక్యస్య బుద్ధ్యాఽఽత్మపరత్వం నాస్తీత్యర్థః ౧౧౯. సత్వక్షేత్రజ్ఞశబ్దయో రంతఃకరణశారీరపరతయా ప్రసిద్ధత్వా త్తత్రైవవ్యాఖ్యాతత్వాచ్చ మైవ మిత్యుత్తర మాహ భగవాన్. తత్ర పైంగ్యరహస్యే 'తదేతత్సత్వం యేన స్వప్నం పశ్యత్యథ యో ఽయం శారీర ఉపద్రష్టా స క్షేత్రజ్ఞ స్తావేతౌ సత్వక్షేత్రజ్ఞౌ' వితి గిరా సత్వపదస్య వృత్తి శ్చిత్తే ప్రదర్శితా క్షేత్రజ్ఞశబ్దస్య చ శారీరకే ద్రష్టరి వృత్తి రుక్తా-హి ఇతి ప్రసిద్ధార్థో నిపాతః. ౧౨౦ ఉదాహృతపైంగ్యరహస్యగిరా ఽపి జీవ పరమాత్మానా వేవ సిధ్యత ఇతి మండన శ్శంకతే యేనేత్యనేన హి తత్రోదాహృతగిరి స్వప్నదర్శనక్రియాయాః కర్తోచ్యతే. స కర్తా జీవ ఏవ తథా క్షేత్రజ్ఞశబ్దాభిహిత స్స్వప్నద్రష్టా ఈశ్వరో ఽపి స్యా ద్యతో హే యోగిన్ స సర్వజ్ఞ ఇత్యర్థః.౧౨౧. కర్త్రర్థస్య తిఙ్ ప్రత్యయేనాభిహితత్వాత్ శారీర ఇతి విశేషణాచ్చ మైవ మితి భగ వాన్పరిహరతి అత్ర గిరితిఙ్ ప్రత్యయేన కర్తోక్త స్తస్మాత్కరణే తృతీయా స్వీకర్తవ్యా ఽనభిహిత ఇత్యధికారాత్. ద్రష్టాచ శారీరఇతి శారీరత్వేన విశేష్యతే తేన హేతునా స ద్రష్టా ఈశ్వరో న స్యా దిత్యర్థః. మనీషిణా త్వయైవం న వక్తవ్యమితి సంబోధనా శయః. ౧౨౨. ఏవముక్తో మండన స్సత్వపదస్య జీవే వృత్తిం ప్రతిపాదయితు మశక్త శ్శారీరపదస్య పరమాత్మని వృత్తిం దర్శయతి శరీరే భవతీత్యస్మి న్నర్థే హి యస్మాత్ హే యోగిన్ శారీరపదస్య వృత్తి స్తస్మా త్సర్వగతత్వా త్తస్మిన్ శరీరే భవ న్మహేశ శ్శారీరపదాభిధేయః కథం న భవేత్ అపితు భవేదేవ. ౧౨౩. పరిహరతి భగవాన్

మితీరయంతి ౧౨౪. యద్యేష మంత్రో ఽనభిధాయ జీవప్రాజ్ఞౌ వదే
ద్బుద్ధిశరీరభాజౌ, అత్తీతి భోక్తృత్వ మచేతనాయాబుద్ధే ర్వదే
త్తర్హి కథం ప్రమాణమ్ ౧౨౫ అదాహక స్యాప్యయసః కృశానో
రాశ్లేషణా ద్దాహకతా యథా ఽస్తే, తథైవ భోక్తృత్వ మచేతనా
యా బుద్ధే రపి స్యా చ్చిదనుప్రవేశాత్. ౧౨౬ ఛాయాతపౌ
యద్వదతీవ భిన్నౌ జీవేశ్వరౌ తద్వదితి బ్రువాణా, ఋతం పిబంతా
వితి కాఠకేషు శ్రుతి స్త్వభేదశ్రుతిబాధికా ఽస్తు ౧౨౭. భేదం వదంతీ
వ్యవహారసిద్ధం నబాధతే ఽభేదపరశ్రుతిం సా, ఏషా త్వపూర్వార్థ
తయా బలిష్ఠా భేదశ్రుతేః ప్రత్యుత బాధికా స్యాత్ ౧౨౮. మా

సర్వగత్వాదీశ శ్శరీరా దితరత్రాపి భవన్ శారీరపదాభిధేయః కథం తత్ర దృష్టాంతో యథాకాశం వ్యాపకత్వా చ్ఛరీరేఽపి భవతి తథా ఽపి శారీర పదాభిధేయం కే ఽపి న కథయంతి తద్వదిత్యర్థః - ఉ. ౧౨౪ ఏవం తర్హి మంత్రస్య ప్రామాణ్యం బాధ్యేతేతి శంకితం మండనః స్మారయతి యద్యేష మంత్రో జీవేశా వనభిధాయ బుద్ధిజీవా వదేత్ బుద్ధే శ్చాచేతనాయాం అత్తీతి భోక్తృత్వం వదే త్తర్హి ప్రమాణం కథం ప్రమాణం న భవే దిత్యర్థః - ఇం ౧౨౫. పరిహరతి భగవాన్ అదాహకస్యాపి లోహపిండస్య వహ్నే స్తాదాత్మ్యా ద్యథా దాహకత్వ మాస్తే తథైవ చైతన్యానుప్రవేశా దచేతనాయా బుద్ధే రపి భోక్తృత్వం స్యా త్తథాచాయోదహతీతి వాక్యవ దత్తీతి వాక్యమపి సుఖదుఃఖాదివిక్రియావతి సత్వే భోక్తృత్వ మారోప్య ప్రవృత్తం ప్రమాణ మేవ న హీయం శ్రుతి రచేతనస్య సత్వస్య భోక్తృత్వం వక్తుం ప్రవృత్తా, కింతు చేతనస్య క్షేత్రజ్ఞస్యాభోక్తృత్వం బ్రహ్మస్వభావతాం చ వక్తుం ప్రవృత్తేతి భావః-ఉ ౧౨౬ ఏవ ముక్తో మండనః 'ఋతం పిబంతౌ సుకృతస్య లోకే గుహాం ప్రవిష్టౌ పరమే పరార్థ్యే-ఛాయాతపౌ బ్రహ్మవిదో వదంతి పంచాగ్నయో యేచ త్రిణాచికేతాః' ఇతి కఠవల్లీస్థా శ్రుతి రభేద శ్రుతే ర్బాధికా స్త్విత్యాహ ఋతం కర్మఫలం పిబంతౌ పానప్రయోజ్యప్రయోజకా వితి కాఠకేషు శ్రుతిస్తు 'ఛాయాతపౌ యద్వదతీవ భిన్నౌ జీవేశ్వరౌ తద్వత్' ఇతి బ్రువాణా ఽభేద శ్రుతే ర్బాధికా ఽస్తు- ఉ ౧౨౭ ఇయ మపి శ్రుతిర్నబాధికా ప్రత్యుత బాధ్యేతి పరిహరతి భగవాన్ వ్యవహారసిద్ధం భేదం వదంతీ సా భేదశ్రుతి స్తదసిద్ధా భేదపరాం శ్రుతిం నబాధతే ప్రత్యుతాపూర్వోఽర్థో యస్యా స్తత్తయా ఽపూర్వార్థబోధకతయా బలిష్ఠా ఏషాభేదశ్రుతి ర్భేదశ్రుతే ర్బాధికా స్యాత్ అపూర్వేతి అజ్ఞాత జ్ఞాపకత్వయేతి యావత్. ౧౨౮. ఏవముక్తో మండన ఆహ ప్రమాణాంతరేణ ప్రత్యక్షే

నాంతరోపోద్బలితా హి భేదశ్రుతి ర్బలిష్ఠా యమినాం వరేణ్యా, తద్బా
ధితుం సా ప్రభవత్యభేదశ్రుతిం ప్రమాణాన్తరబాధితార్థామ్ ౧౨౯.
ప్రాబల్య మాపాదయతి శ్రుతీనాం మానాంతరం నైవ బుధాగ్రయా
యిన్, గతార్థతాదానముఖేన తాసాం దౌర్బల్య సంపాదక మేవ
కింతు. ౧౩౦ ఇత్యాద్యా దృఢయుక్తి రస్య శుశుభే దత్తానుమోదా
గిరాం దేవ్యా తాదృశవిశ్వరూపరభసావష్టంభముష్టింధయా, భర్తృ

ణోపోద్బలితోపబృంహితా భేదశ్రుతి ర్హే యమినాం వరేణ్య, బలిష్ఠా త త్తస్మా
త్సా భేదశ్రుత్యత్ప్రమాణ బాధితార్థా మభేదశ్రుతిం బాధితుం ప్రభవతి న
త్వభేదశ్రుతి ర్భేదశ్రుతి మిత్యర్థః ౧౨౯. పరిహరతి భగవాన్ హేబుధాగ్రా
మగ్రయాయిన్ ప్రమాణాన్తరం శ్రుతీనాం ప్రాబల్యం నాపాదయతి కింతు గతా
ర్థతాదానముఖేన తాసాం శ్రుతీనాం దౌర్బల్యసంపాదక మేవ బుధాగ్రయాయిన
స్తవేయముక్తి రశోభనేతి సంబోధనాశయః. గతార్థేతి. అనువాదకత్వ సంపాదన
ద్వారా ౧౩౦. ఉపసంహరతి ఇతీతి. అస్య శ్రీశంకరస్యేత్యాద్యా దృఢయుక్తి
శ్శుశుభే ఆద్యపదేన 'ముక్తో ఽశ్నుతే కామగణా న్సహేశేత్యేవం వదంతీ ఖలు తైత్తి
రీయా, శ్రుతిర్వినా భేద మబాధ్య మర్థా ద్దీనా సతీ సత్త్వ మముష్య వక్తి. ౧.
నైవం యతో ఽజ్ఞాననివృత్తితో ఽయం సత్యామితానందచిదాత్మభావం, గతో
ఽశ్నుతే సౌమ్య స సర్వకామాం స్తదంతరస్థా నితి సా బ్రవీతి ౨. ద్రష్టవ్య ఆత్మేతి
వచః పరాత్మనః కర్మత్వ కర్తృత్వ మియం హి వక్తి, సందర్శనేఽతో యతిరాజ భేద
స్సత్యో ఽన్యథా స్యా చ్ఛ్రుతి రప్రమాణం. ౩. నేయం శ్రుతి స్తాత్త్వికభేదగా స్త్వ
ద్వైతశ్రుతే ర్వేదవిదాం వరేణ్య, విరోధతో బ్రహ్మపరత్వతోఽస్యా స్తాత్పర్యగత్యా
కిల మానభావః. ౪ నన్వస్త్వభేదశ్రుతి రేవ యోగి న్ప్రకల్పితా భేదపరేతి నైవం,
ప్రతీతితో వా వ్యవహారసిద్ధో భేదో న వై భేదమితి ప్రకోపాత్ ౫. అథాస్తు భేదే
యతిశేఖరార్థాప త్తిర్నచైవం ననుసత్యభేదం, వినోపపత్త్యా రహితో నచార్థ స్తస్మా దభే
దార్థశ్రుతి ర్బలిష్ఠా.' ౬. స్యా చ్చే దభేదో ఽస్య పరాత్మనా ముక్తే తర్హ్యోపలభ్యేత
నచోపలభ్యతే, తస్మా దసౌ నాస్తి తతో యతే భిదా షష్ఠప్రమాణస్య తు గమ్యతాం
గతా. ౭. యథావృతో నైవ ఘటః ప్రదృశ్యతే తథా వృతో ఽసా వపినైవ
భాసతే, అవిద్యయా తత్త్వవిదా మనావృతః ప్రకాశతేఽతో న భిదాంత్యమానగా.
౮ '' ఇత్యాదిదృఢయుక్తిజాతం ప్రావ్యం తాం పిశినష్టి గిరాం దేవ్యా ఽధిష్ఠాత్ర

న్యాసవిలక్ష్య సూక్తిజననీ సాక్షిత్వకుక్షింభరిః సశ్లాఘాద్భుత పుష్పవృష్టిలహరీ సౌగంధ్యఘ్రాణంధయా ౧౩౧ ఇత్థం యతిక్షితిపతే రనుమోద్య యుక్తిం మాలాం చ మండనగళే మలినా మవేక్ష్య, భిక్షార్థ ముచ్చలత మద్య యువా మితీమా వాచష్టతం పునరువాచ యతీంద్ర మంబా ౧౩౨. కోపాతిరేకవశత శ్శపతా పురా మాం దుర్వాససా తదవధి ర్విహితో జయ స్తే, సాఽహం యథాగత ముపైమి శమిప్రవీరే త్యుక్త్వా ససంభ్రమ మముం నిజధామ యాంతీమ్. ౧౩౩. బబంధ నిశ్శంక మరణ్యదుర్గా మంత్రేణ తాం జేతుమనా మునీంద్రః, జయోఽపి తస్యాః స్వమతైక్యసిద్ధ్యై సార్వజ్ఞతః స్వస్య న మానహేతోః. ౧౩౪ జానామి దేవీం భవతీం విధాతు ర్దేవస్య భార్యాం పురభిత్సగర్భ్యామ్, ఉపాత్తలక్ష్మ్యాది విచిత్రరూపాం గుప్త్యై ప్రపంచస్య కృ

దేవతయా సరస్వత్యా దత్తోఽనుమోదో యస్మై తయానుమోదితేతి యావత్. తథా తాదృశస్య విశ్వరూపస్య మండనస్య యో రభసావష్టంభో వేగస్య హర్షస్య వా స్తంభ స్తస్య ముష్టింధయా నిష్పిద్య సారాకర్షికా తథా భర్తు ర్న్యాసస్య సన్యాసస్య విలక్ష్యేణ సంవ్యాజేన యా సూక్తి స్తస్యా జననీ సరస్వత్యేవ సాక్షిత్వ కుక్షింభరిః సాక్షిత్వవతీ యస్యా స్తథా శ్లాఘయా సహ వర్తమానా యా అద్భుతపుష్పవృష్టిలహరీ తస్యా స్సౌగంధ్యస్య ఘ్రాణం ధయతి హాస్తం పిబతీతి తథా శార్దా. ౧౩౧. ఇత్థ మేవం ప్రకారేణ యతిరాజస్య యుక్తి మనుమోద్య మాలాం చ మండనగళే మలినా మవేక్ష్యాద్య యువాం భిక్షార్థ ముచ్చలత మితీమా శంకరమండనా వాచష్ట వాచాంబా సరస్వతీ తం యతీంద్రం పున రువాచ ౧౩౨ పురా కోపాతిరేకవశతో మాం శపతా దుర్వాససా తవ జయ స్తస్యావధి ర్విహిత స్తస్య జాతత్వా త్సాహం శోశమిప్రవీర, యథాగత ముపై మ్యనుగచ్ఛామీత్యేవ మముం ససంభ్రమ ముక్త్వా నిజధామ యాంతీం బబంధే త్యన్వయః, ససంభ్రమం యాంతీమితి వా ౧౩౩. నిశ్శంక మరణ్యదుర్గామన్త్రేణ వనదుర్గామన్త్రేణ మునీంద్ర శ్రీశంకరో బబంధ కిమర్థం ఇత్యపేక్షాయా మాహ తాం సరస్వతీం జేతుమనాః. నను యతీంద్రస్య తస్య తజ్జయ సిద్ధమానేన కిమిత్యాశంక్యాహ తస్యాః సరస్వత్యా జయోఽపి స్వమతైక్యసిద్ధ్యై న తు స్వస్య సర్వజ్ఞతానిమిత్తక మానపూజాదిసిద్ధ్యర్థం - ఉ. ౧౩౪. మంత్రేణ బధ్వా కి ముక్తవా నిత్యపేక్షాయాం తద్వచనం ముదాహరతి.— దేవస్య విధాతు ర్బ్రహ్మణో భార్యాం త్రిపురసంభేదకస్య మహాదేవస్య సగర్భ్యాం సహోదరాం

తావతారామ్ ౧౩౫. వ్రజ జనని తదాత్వం భక్తచూడామణి స్తే
నిజపద మనుదాస్యా మ్యభ్యనుజ్ఞాం యదైతుమ్, ఇతి నిజవచనే ఽస్మిం
చ్ఛారదా సంమతే ఽసౌ ముని రథ ముదితో ఽభూ న్మాణ్డనం హృ
ద్బుభుత్సుః ౧౩౬

ఇతి శ్రీమాధవీయేతన్మండనార్యకథాపరః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గో ఽసా వష్టమో ఽభవత్.

ఉపాత్తం లక్ష్మ్యాదీనాం విచిత్రం రూపం యయా తథాభూతా మిదానీం ప్రపంచస్య రక్షణార్థం కృతావతారాం - దేవీం భవతీం సరస్వతీం త్వా మహం జానామి. ఉ. సరస్వత్యాః శివసగర్భ్యత్వం 'నీలకంఠం రక్తబాహుం శ్వేతాంగం చంద్రశేఖరమ్, జనయామాస పురుషం మహాకాళీ సితాం స్త్రియమ్' ఇత్యాదే రవగన్తవ్యం. ౧౩౫. తస్మాత్ హేజనని, తే భక్తచూడామణి రహం యదా నిజస్థాన మేతుం గంతు మభ్యనుజ్ఞా మభిదాస్యామి తదా త్వం నిజపదం వ్రజ - ఇత్యేవం భూతే నిజవచనే శారదయా సరస్వత్యాసంమతే సతి మాండనం హృన్మండనస్యాభిప్రాయం జ్ఞాతు మిచ్ఛురసౌ మునిః శ్రీశంకరో ముదితో ఽభూత్-మాలినీ. ౧౩౬.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంసరామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
అష్టమ స్సర్గః

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

నవమస్సర్గ ప్రారంభః.

అథ సంయమిక్షితిపతే ర్వచనై ర్నిగమార్థనిర్ణయకరై స్సనయైః, శమితాగ్రహోఽపి పున రప్యవద త్కృతసంశయ స్సపది కర్మజడః ౧. యతిరాజ సంప్రతి మమాభినవా న్న విషాదితోఽస్మ్యపజయా దపితు, అపి జైమనీయవచనా న్యహహాఽన్మథితానిహీతి భృశ మస్మి కృశః. ౨. స హి వే త్త్యనాగత మతీత మపి ప్రియకృ త్సమ స్తజగతోఽధికృతః, నిగమప్రవర్తనవిధౌ స కథం తపసాంనిధి ర్వితథసూత్రపదః 3. ఇతి సందిహాన మవద త్తమసౌ నహి జైమినావపనయోఽస్తి మనాక్,

---

ఏవం మండనాచార్యసంవాదం సపరికరం నిరూప్య సార్వజ్ఞ్యోపాయం సప్రపంచం నిరూపయితు ముపక్రమతే అథాచార్యయుక్తీనాం సరస్వతీకృతానుమోదనస్య స్వగళస్థమాలాయా మలినీభావస్య చానంతరం సంయమిరాజస్య శ్రీశంకరస్య వేదార్థనిర్ణయకరైః పునశ్చ న్యాయసహితై ర్వచనై శ్శమిత ఆగ్రహో యస్య స తథాభూతోఽపి సపది తత్క్షణే కృతసంశయః పున రవోచత్ యతః కర్మజడః. ప్రమితాక్షరా వృత్తం. 'ప్రమితాక్షరా సజససైరుదితా'ఇతిలక్షణాత్. ౧. యదువాచ తదాహ అపి హే యతిరాజ సంప్రతి మమాభినవాదపజయా ద్విషాదం న ప్రాప్తోఽస్మి అపితు జైమినీయవచనాని. అహహేతి నిపాతా వాశ్చర్యాతిశయార్థా వత్యంతఖేదార్థౌ వా. ఉన్మథితానీతి కారణా దత్యంతం కృశోఽస్మి ౨. హి యస్మా త్స జైమిని ర్భవిష్యం భూతం చ జానాతి పునశ్చ జగతః ప్రియకరణార్థం వేదస్య వేదార్థస్య వా ప్రవర్తనవిధావధికృత స్తథా చైవంభూత స్తపసాం నిధి స్స కథం వితథసూత్రపదో వితథాని వ్యర్థాని సూత్రపదాని యస్య. వితథసూత్రేషు వ్యవసాయో వా యస్య తథాభూతః కథంభవే దిత్యర్థః. 3. ఇత్యేవం సందేహం ప్రాప్తవంతం తం మండన మసౌ శ్రీశం

ప్రమిమీమహే న వయ మేవ మునే ర్హృదయం యథావ దనభిజ్ఞ
తయా ౪. యది విద్యతే కవిజనా విదితం హృదయం మునే స్తదిహ
వర్ణయ భోః, యది యుక్త మత్ర భవతా కథితం హృది కుర్మహే
దళదహంకృతయః ౫ అభిసంధిమా నపి పరే విషయప్రసరన్మతీ నను
జిఘృక్షు రసౌ, తదవాప్తిసాధనతయా సకలం సుకృతం న్యరూపయ
దితి స్మ పరమ్ ౬ వచనంత మేత మితి ధర్మచయం విదధాతి బోధజని
హేతుతయా, తదపేక్షయైవ సచ మోక్షపరో నిరధారయ న్నపరథేతి
వయమ్ ౭ శ్రుతయః క్రియార్థకతయా సఫలా అతదర్థకాని తు వ
చాంసి వృథా, ఇతి సూత్రయ న్నను కథం మునిరా డపి సిద్ధవస్తు

కరో ఽవోచత్ జైమినా మనాక్ ఈష దపి అపనయో ఽన్యాయో నహి, కింతు వయమేవా నభిజ్ఞతయా మునే రభిప్రాయం యథావ న్నప్రమిమీమహే ప్రమాతుం న శక్నుమః ౪ ఏవం శ్రుత్వాత్యుత్సుకో మండన ఆహ యది కవిజనై రప్యవిదితం మునే ర్హృదయ మభిప్రాయో విద్యతే తర్హి త్వ మస్మదగ్రే వర్ణయ నను మున్యభిప్రాయవిత్త్వాభిమానవతాం భవద్విధానా మగ్రే తద్వర్ణనం నిష్ఫల మిత్యాశంక్యాహ యది భవతా ఽత్రాస్మిన్ హృదయవర్ణనే ప్రసక్తే యుక్తం కథితం తర్హి దళితాహంకృతయ స్సంతో వయం తత్ హృది కుర్మహే ౫ ఏవం ప్రార్థిత స్స శ్రీశంకరో జైమిన్యభిప్రాయ మావిష్కరోతి పరే బ్రహ్మణ్యభిప్రాయవానపి విషయేషు ప్రవాహీకృతబుద్ధీన్ తత్రానధికార మాలోచ్య తత్రాధికారాయ తా ననుగృహీతు మిచ్ఛురసౌ మునిః పరబ్రహ్మప్రాప్తిసాధనతయా పరం కేవలం సుకృతం పుణ్యం కర్మాతిశయేన నిరూపితవాన్ నతు పరం బ్రహ్మేత్యర్థః ౬ నన్విదం భవద్భిః కథం జ్ఞాత మితిచేత్ శ్రుత్యర్థ నిర్ణాయకస్య శ్రుత్యననురూపాభిప్రాయవత్త్వాభావనిశ్చయా దిత్యాశయేనాహ వచన మితి 'తమేతం వేదానువచనేన బ్రాహ్మణా వివిదిషంతి యజ్ఞేనదానేన తపసానాశకేన' ఇతివచనం పరబ్రహ్మావగతిజన్మహేతుతయా బ్రహ్మచర్యాదిధర్మసముదాయం విదధాతి యద్యపి ప్రత్యయార్థప్రధానాపేక్షా సన్నర్థేచ్ఛా జనిహేతుతయా తద్విధాయకం తథాప్యశ్వేన జిగమిషతీతివ త్ప్రకృత్యర్థప్రధానతా శ్రయేణైవ ముక్తం తద్వచనాపేక్షయైవ సచ మోక్షపరో జైమిని ర్ధర్మనిచయం నిరధారయత్ నాన్యథేతి వయం మన్మహ ఇత్యధ్యాహారః ౭. నను 'ఆమ్నాయస్య క్రియార్థత్వా దానర్థక్య మతదర్థానా' మితి సూత్రయన్ వేదస్య సిద్ధవస్తుపరతాం కథం మనుత ఇతి మండన శ్శంకతే శ్రుతయః క్రియార్థకతయా సఫలా అక్రియార్థకాని తు వచాంసి వృథా ఽనర్థ కానీతి సూత్రయ న్మునిరా ద్వేదవచసాం సిద్ధవస్తుపరతాం

పరతాం మనుతే. ౮. శ్రుతిరాశి రద్వయపరోఽపి పరంపరయాఽఽత్మ బోధఫలకర్మణి చ, ప్రసరత్కటాక్ష ఇతి కార్యపరత్వ మసూచి తత్ప్రకరణస్థ గిరామ్ ౯ నను సచ్చిదాత్మపరతాభిమతా యదికృత్స్నవేదనిచయస్య మునేః, ఫలదాతృతా మపురుషస్య వద న్సకథం నిరాహ పరమేశ మపి. ౧౦ నను కర్తృపూర్వక మిదం జగదిత్యనుమాన మాగమవచాంసి వినా, పరమేశ్వరం ప్రథయతి శ్రుతయ స్త్వనువాదమాత్ర మితి కాణభుజాః ౧౧ న కథంచి దౌపనిషదం పురుషం మనుతే బృహంత మితి వేదవచః, కథయత్యవేదవిదగోచరతాం గమయే త్కథం త మనుమాన మిదమ్ ౧౨ ఇతి భావ మాత్మని నిధాయ ముని స్స నిరాకరో న్నిశితయుక్తిశతైః, అనుమాన మీశ్వరపరం జగతః ప్రభవం లయం ఫల మపీశ్వరతః ౧౩ తదిహాస్మదుక్తవిధయా నిషదా

నను కథం మనుత ఇత్యర్థః ౮ ఉక్తసూత్రస్య కర్మకాండాభిప్రాయత్వాన్నైవ మితి పరిహరతి భగవాన్ శ్రుతిరాశిః పరంపరయాఽద్వితీయబ్రహ్మపరో ఽపి ఆత్మబోధః ఫలం యస్య, తస్మిన్ కర్మణి ప్రసరత్కటాక్షః ప్రవాహీకృతదృష్టి రిత్యతః కర్మప్రకరణస్థగిరాం కార్యపరత్వ మసూచిసూత్రితవాన్ ౯ నన్వేవం తర్హి ఫలదాతృత్వం కర్మణ స్స్వీకృత్య పరేశం కిమర్థం నిరాహేతి మండన శ్శంకతే నను కృత్స్న వేదకదంబస్య సచ్చిదాత్మపరతా యది మునే రభిమతా తర్హి పురుషా త్పరమాత్మనో భిన్నస్య కర్మణః ఫలదాతృత్వం వద న్స మునిః పరమేశ్వర మపి కథం నిరాకృతవా నిత్యర్థః ౧౦ అనుమానగమ్యం తం నిరాకృతవా న్నతు వేదనిచయగమ్యమితి సమాధత్తే భగవాన్ నన్వితి ఇదం జగత్ కర్తృపూర్వకం కార్యత్వాత్. ఘటాదివదిత్యనుమానం వేదవచాంసి వినా పరమేశ్వరం సాధయతి. శ్రుతయస్తు అనుమానసిద్ధార్థస్యానువాదమాత్రమితి కాణభుజాః కాణాదాః. ౧౧ ఔపనిషద ముపనిషదేకగమ్యం బృహంతం పురుష మవేదవిత్ కథంచి దపి న మనుతే న విజానాతీతి వేదవచః పరమాత్మనోఽవేదవిదగోచరతాం కథయతి. తథాచ శ్రుతిః 'తంత్వౌపనిషదం పురుషం పృచ్ఛామి నావేదవిన్మనుతే తం బృహంత' మితి - తస్మా దిదం కాణాదోక్త మనుమానం తం కథం గమయే దితి భావమితిపరేణాన్వయః. ౧౨. ఇత్యుక్తం భావ మాత్మని బుద్ధౌ నిధాయ స ముని స్తీక్ష్ణయుక్తిశతై రీశ్వరపర మనుమానం నిరాకరోత్. తథేశ్వరాత్ జగతః ప్రభవం ప్రలయం ఫలం చ నిరాకరోత్ ౧౩. తత్తస్మా దిహాస్మిన్ మునే ర్వచసి అస్మదుక్తవిధయా నిషదారహస్యేనాన్యాపి విరుద్ధం న భవతి. తథా

న విరుద్ధ మణ్వపి మునే ర్వచసి, ఇతి గూఢభావ మనవేత్య బుధా స్తమనీశ వాద్యయ మితి బ్రువతే ౧౪ కిము తావతైవ స నిరీశ్వర వాద్యభవ త్పరాత్మవిదుషాం ప్రవరః?, న నిశాటనాహితతమః క్వచి దప్యహాని ప్రభాం మలినయే త్తరణేః ౧౫. ఇతి జైమినీయవచసాం హృదయం కథితం నిశమ్య యతికేసరిణా, మనసా ననంద కవిరాణ్నిత రాం సహ శారదా శ్చ సదసస్పతయః ౧౬ విదితాశయో ఽపి పరి వర్తిమనా గ్విశయః సజైమిని మవాప హృదా, అవగంతు మస్య వచ సా ఽపి పునః సచ సంస్మృతః సవిధ మాప కవేః ౧౭ అవద చ్చ శృ ణ్విత సభాష్యకృతి ప్రజహాహి సంశయ మిమం సుమతే, యదవోచ దేష మమ సూత్రతతే ర్హృదయం తదేవ మమ నా పరథా. ౧౮. న మమైవ వేద హృదయం యమిరా డపి తు శ్రుతే స్సకలశాస్త్ర తతేః, యదభూ ద్భవిష్యతి భవ త్తదపి హ్యాయ మేవ వేద నతథా త్వితరః ౧౯ గురుణా చిదేకరసతత్పరతా నిగణాయి హి శ్రుతిశిరో

చోక్తం గూఢభావ మనవేత్య బుధా స్తం జైమిని మనీశ్వరవాద్యయమితి కథయంతి. ౧౪ పరమేశ్వరపరానుమానఖండనమాత్రేణ తస్యానీశ్వరవాదిత్వం న సంభవతీత్యాహ— కిము తావతైవ సపరాత్మవిదుషాం ప్రవరః నిరీశ్వరవాదీ అభవత్? నిశాటైశ్చేచకాదిభి రాహితం స్థాపితం తమో దివసే తరణేః సూర్యస్య ప్రభాం క్వచిదపి న మలినయేత్ నైవ మలినాం కుర్యాత్ ౧౫ ఇత్యేవం ప్రకారేణ యతిసింహేన కథితం జైమినీయవచనానాం హృదయం నిశమ్య స కవిరాట్ మండనో మనసా ఽత్యంతం ననంద, శారదయా సహ వర్తమానాశ్చ సభానాయకా స్తథైవ ననందుః. ౧౬ యతిరాజోక్త్యా విదితాభిప్రాయో ఽపి సమండనః పరివర్తీ వర్తమానో మనాగీషద్విశయః సంశయో యస్య స అస్య జైమినే ర్వచసా ఽపి చ తమభిప్రాయ మవగంతుం మనసా జైమినిం ప్రాప తస్య ధ్యానం కృతవా న్స చ జైమినిః కవేః మండనస్య సమీప మవాప ౧౭. సజైమినిః శృణ్విత్యవదచ్చ. హే సుమతే. భాష్యకారే శ్రీశంకరే యతే నోక్త ఏవ మునేరాశయ [illegible] ఇతీమం సంశయం పరిత్యజ, యతో మమ సూత్రతతే ర్యత్ హృదయ మేషః అవోచ త్తదేవ మమ హృదయం నాన్యథా. ౧౮. కించ న కేవలం మమైవ హృదయం యమిరాట్ జానాతి, అపితు శ్రుతే స్సర్వశాస్త్రతతే శ్చ హృదయం వేద, యచ్చ భూతం భవిష్యత్ వర్తమానం తదప్యయ మేవ వేద; ఇతరస్తు న తథా వేద ౧౯. తథా చైతదుక్త ఏవ మమాశయో వ్యాఖ్యాతవ్యస్య

వచసామ్, కథమేక సూత్ర మపి తద్విమతం కథయామ్యహం తదుప
పాదితధీః? ౨౦. అల మాకలయ్య విశయం సుయశ శ్శృణు మే రహ
స్య మిమ మేవ పరమ్, త్వ మవేహి సంసృతినిమగ్నజనోత్తరణే గృహీ
తవపుషం పురుషమ్ ౨౧ ఆద్యే సత్వముని స్సతాం వితరతి జ్ఞానం
ద్వితీయే యుగే దత్తో ద్వాపర నామకే తు సుమతి ర్వ్యాసః కలౌ శం
కరః, ఇత్యేవం స్ఫుటమీరితో ఒస్య మహిమా శైవే పురాణే యత
స్తస్య త్వం సుమతే మతేత్వవతరే స్సంసారవార్ధిం తరేః ౨౨ ఇతి
బోధితద్విజవరో ఒంతరథా న్మనసోపగుహ్య యమినా మృషభం, స చ
యాయజూకపరిషత్ప్రముఖః ప్రణిపత్య శంకర మవోచ దిదమ్. ౨౩.
విదితో ఒస్తి సంప్రతి భవా ఞ్జగతః ప్రకృతి ర్నిర స్తసమతాతిశయః,

మమ తద్విరుద్ధకథనాసంభవాదిత్యాహ—గురుణా శ్రీవేదవ్యాసేన వేదాంతవచసాం చిదేకరసతత్పరతా నిరణాయి, తద్విరుద్ధ మేకసూత్ర మప్యహం కథం కథయామి? యత స్త్వా త్వరి ప్రాప్తబుద్ధిః ౨౦. తస్మాత్ హేసుయశః సంశయమల మాకలయ్యాలంకృత్వా విముచ్య మమ వచనా ద్రహస్యం శృణు. సంసృతిసాగరనిమగ్నజనోత్తరణార్థం గృహీత విగ్రహం పరంపురుషం పరమాత్మానం శివమేవేమం త్వం జానీహి. యద్వా-ఇమ మేవ పరం పురుష మవేహి నను నిర్విగ్రహస్య తస్య కథం తద్వత్తా? ఇత్యాశంక్యాహ-సంసృతీతి. ౨౧. నను కుత్ర ఏత జ్జాతం? ఇతిచే త్తత్రాహ-యత ఆద్యే కృతయుగే సత్వ మునిః కపిలాచార్య స్సతాం జ్ఞానం ప్రయచ్ఛతి ద్వితీయే త్రేతాసంజ్ఞకే యుగే దత్తో ద్వాపరనామకేతు సుమతి ర్వ్యాసః కలౌ శంకర ఇత్యేవ మస్య మహిమా శైవే పురాణే స్ఫుటం యథాస్యాత్తథా యతః కథిత స్తస్మా త్తస్య మతే హే సుమతే, త్వ మవతరేః ప్రవిష్టో భవ తతః కిం? ఇతిచే త్తత్రాహ-సంసార సముద్రం తరే స్తీర్ణో భవ. శార్దూలవిక్రీడితంవృత్తం ౨౨. తతః కింవృత్తం? ఇత్యపేక్షాయా మాహ-ఇత్యేవంబోధితో ద్విజవరో మణ్డనో యేన స జైమిని ర్యమినాం ఋషభం మనసా ఆలింగ్యా న్తర్ధాన మగాత్. సచ యాయజూకానాం ఇజ్యాశీలానాం సదసి ప్రముఖ శ్శ్రేష్ఠో మండన శ్శంకరం ప్రణిపత్యేదం వక్ష్యమాణ మవోచత్-ప్ర ౨౩ సంప్రతి భవాన్ విదితో ఒస్తి, కో ఒసా వహం? ఇతి తత్రాహ-జగతః ప్రకృతిః కారణ మతఏవ నిర స్తసమతాతిశయః జగత్కారణస్య అనేకత్వే ఏకస్య నిస్పృహాయా మపరస్య జిహీర్షాయా మన్యస్య నిస్పృహేత్యనవస్థిత్యా ఒపాతాత్. నను సాంఖ్యాద్యభిమతం ప్రధానాదిరూపం మాం జానాసీతిచే త్తత్రాహ-అవబోధమాత్రవపుః నను విగ్రహవంతం మాం కథమేవం జా

అవబోధమాత్రవపు రప్యబుధోద్ధరణాయ కేవల ముపాత్తతనుః. ౨౮. యదేక ముదితం పదం యతివర త్రయీమస్తకై స్తదస్య పరిపాలక స్త్వమసి తత్త్వమస్యాయుధః, పరంగళితసౌగతప్రలపితాంధకూపాంతరే పత త్కథ మివాన్యథా ప్రళయ మద్య నాపత్స్యతే?. ౨౯ ప్రబుద్ధో ఽహం స్వప్నా దితి కృతమతిః స్వప్న మపరం యథా మూఢ స్స్వప్నే కలయతి తథా మోహవశగాః, విముక్తిం మన్యంతే కతిచి దిహ లోకాంతర గతిం హసంత్యేతాన్ దాసా స్తవ గళితమాయాః పరగురోః ౩౦ ముహు ర్ద్విగ్భేది ప్రలపితవిముక్తిం యదుదయే ఽప్యసారస్సంసారో విరమతి నకర్తృత్వముఖరః, భృశం విద్వన్మోదే స్థిరతమవిముక్తిం త్వదుదితాం భవాతీతా యేయం నిరవధి చిదానందలహరీ ౩౧ అవిద్యారాక్షస్యా గిళిత మఖిలేశం పరగురో పిచండం భిత్వా స్యా స్సరభస మముష్మా దుదహారః, వృతాం పశ్యన్

నాసి? ఇతిచే త్తత్రాహ-ఏవంభూతో ఽప్యస్మదాద్యజ్ఞజనోద్ధరణాయ కేవలం గృహీతవిగ్రహో నతు వస్తుత స్తద్వానిత్యర్థః ౨౮. అబుధోద్ధారశ్చ త్వయా సంపాదిత ఏవ వేదాంతవేద్యస్థాపనాదిత్యాశయేనాహ. * 'ఆత్మావా ఇద మేక ఏవాగ్ర ఆసీత్' 'బ్రహ్మవా ఇద మగ్ర ఆసీ దేక మేవ' 'సదేవ సౌమ్యేద మగ్ర ఆసీ దేకమేవాద్వితీయ' మిత్యాదిభిః ఋగ్యజుస్సామాఖ్యవేదత్రయీమస్తకై ర్యదేకం పదం కథితం తస్యాస్య పదస్య తత్త్వమస్యాయుధ స్త్వం పరం కేవలం పరిపాలకో ఽసి, అన్యథా గళితాః పుమర్థభ్రష్టా యే సౌగతా స్తైః ప్రలపితలక్షణస్యాంధకూపస్యాంతరే ఽద్య పతత్ తత్పదం కథమివ ప్రలయం నాపత్స్యతే? అపితు ప్రపత్స్యత ఏవ. పృథ్వీ. ౨౯ కించ యథా కశ్చన మూఢ స్స్వప్నే శ్రమం ప్రాప్య సుప్త్వా ప్రబుద్ధః ప్రబోధరూప మపరం స్వప్నమేవాహం స్వప్నా త్ప్రబుద్ధ ఇతి కృతబుద్ధి కలయతి మన్యతే, తథైవ లోకే కేచిదవివేకవశవర్తినో బంధరూపామేవ లోకాంతరగతిం విముక్తిం మన్యంతే. తవ పరగురో ర్దాసాస్తు విగళితమాయా ఏతాన్ హసంతి-శి ౩౦. తస్మా ద్భేదవాదిప్రలపితవిముక్తిం ముహు ర్ద్విగ్భిక్, యతో యస్యా ఉదయే ఽపి కర్తృత్వప్రముఖో ఽసార స్సంసారో న శామ్యతి త్వదుక్తాం స్థిరతమాం విముక్తిం మోదే ఽనుమోదే యత స్సర్వానర్థనివృత్తిపూర్వక పరమానందప్రాప్తిరూపేత్యాహ-సేయం త్వదుక్తాస్వస్వరూపరూపా. ఏవంభూతాయా అపి నాశవత్త్వే ఽనుపాదేయత్వం స్యా దిత్యతః స్థిరతమే త్యుక్తం. ౩౧. కించావిద్యాలక్షణయా రాక్షస్యా గిళిత మఖిలేశం హే పరగురో అస్యాః పిచండ ముదరం భిత్వా సరభసం యథాస్యా త్తథా ఽముష్మా దుదరా త్పకాశా

రక్షోయువతిభి రముష్య ప్రియతమాం హనూమాన్ లోకేద్య స్తవ తు కియతీ స్యా న్మహితతా. ౨౮. జగదా ర్తిహ న్ననవగమ్య పురా మహి మాన మీదృశ మచింత్య మహమ్, య దహం పురా ఽబ్రువ మసాం ప్రత మప్యఖిలం క్షమస్వ కరుణాజలధే ౨౯ కపిలాక్షపాదకణభు క్ప్రముఖా అపి మోహ మీయు రమితప్రతిభాః, శ్రుతిభావనిర్ణయ విధౌ వితరః ప్రభవే త్కథం పరశివాంశ మృతే౹ ౩౦ సమేతై రేతైః కిం కపిలకణభుగ్గౌతమవచ స్తమస్స్తోమై శ్చేతోమలినిమసమారంభణచణైః, సుధాధారోద్గారప్రచురభగవత్పాదవదనప్రరోహ ద్వ్యాహారామృత కిరణపుంజే విజయిని ౩౧ భిందానై ర్ద్వైత మేతై రభినవయవనై స్సద్గ వీభంజనోత్కై ర్వ్యాప్తా సర్వేయ ముర్వీ క్వ జగతి భజతాం నైవ ముక్తిప్రసక్తిః, యద్వా సద్వాదిరాజా విజితకలిమలా విష్ణుతత్వాను

ముదహార అహృతవా నసి. తథాచ రక్షసాం యువతిభి ర్వృతాం నతు గిలితాం త్రస్యమానా మఖిలేశస్య రామచంద్రస్య ప్రియతమాం సీతాం నతు తం తత్రాపి పశ్యన్ స తు రక్షోయువతినాశేనాహరత్ హనూమాన్ లోకేద్యః, ఏవం భూతస్య తవతు మహిత్తా కియతీ స్యా త్తస్యాః పరిమాణం నాస్తీత్యర్థః౹ ౨౮ ఏవం స్తుత్వా సమ్ముఖీ కృత్య క్షమాపయతి-హే జగదార్తిహన్, ఈదృశ మచింత్యం తవ మహిమానం పూర్వ మబుద్ధ్వా యదహ మన్యాయ్యం పురా ఽబ్రువం తత్సర్వం క్షమస్వ. యతో హే క రుణాసముద్ర-త్వం. ౨౯. ఏవం క్షమాప్య పునః స్తౌతి - అపరిమితప్రతిభాః కపిలగౌ తమ కణాదప్రభృతయో ఽపి శ్రుతిభావనిర్ణయవిధౌ మోహం ప్రాప్తాః. తత్ర పర శివాంశం త్వాం వినా ఽన్యః కథం ప్రభవేత్?. ౩౦. తథాచేదానీం తేషాం వచ స్తమః పుంజా అకించిత్కరా ఏవేత్యాహ-సమేతై రితి. సుధాధారోద్గారప్రచురా ద్భగవత్పా దముఖలక్షణా చ్చంద్రా త్ప్రరోహంతో వ్యాహారలక్షణా అమృతకిరణా స్తేషాం పుంజే విజయిని సతి మనసో మలినిమ్నో మాలిన్యస్య సమారంభణేన చణై ర్వ్యాప్తైః కపిలాదివచ స్తమస్స్తోమైర్మిలితై రపి కిం? స్వకార్యకరణాయ స్థాతు మశక్తత్వాత్ - శ. ౩౧. దుర్వాదిభి ర్వ్యాప్తా ముర్వీ మాలోచ్యోద్భూతాం చింతాం దర్శయతి-దేవం పరమా త్మలక్షణా ద్దేవప్రతిమాం భిందానైః తద్భేదనపరై ర్ద్రోహమదేన మత్తై రేతై రుపలభ్య మానై ర్వాదిలక్షణాభినవయవనైః శ్రుతిలక్షణా సద్గవీభంజనోత్సుకై స్సర్వేయం భూమి ర్వ్యాప్తా. తతశ్చ జగతి ఏవంవిధాన్ సేవతాం కస్మిన్ దేశే కస్మిన్ కాలే వా ముక్తిప్రసక్తిః నైవ క్వాపి క్వాపినాస్తి. పునరాచార్యశిష్యా నాలోచ్యాహ-

రక్తా ఉజ్జృంభంతే సమంతా ద్దిశిదిశి కృతినః:కిం తయా చింతయా మే!
౩౨ కథ మల్పబుద్ధివివృతిప్రచయ ప్రబలోరగక్షతిహతాశ్శ్రుతయః,
న యది త్వదు క్త్యమృతసేకధృతా విహరేయు రాత్మవిధృతానుశయాః!.
౩౩ భవదుక్తసూక్త్యమృతభానుకరై న చరేయు రార్య యది కశ్శమయేత్!, అతితీవ్రదుస్సహభవోష్ణకరప్రచురాతపప్రభవతాప మిమమ్ ౩౪ బత కర్మయంత్ర మధిరుహ్యాతపః శ్రుతగేహదారసుతభృత్యధనైః, అతిరూఢమానభరితః పతితో భవతోద్ధృతో ఽస్మి భవకూపబిలాత్ ౩౫ అహ మాచరం బహుతపో ఽసుకరం నను పూర్వజన్మసు నచేదధునా, జగదీశ్వరేణ కరుణానిధినా భవతా కథా మమ కథం ఘటతే!. ౩౬ శాంతిప్రాక్సుకృతాంకురం దమసముల్లాసోల్లసత్పల్లవం

యద్వా సద్వాదీ భవాన్ రాజా యేషాం తైర్వీతకలిమలా విష్ణుతత్వానురక్తా వశీకృతచిత్తా భవద్భిష్యా దిశిదిశి సమంతా ద్విజృంభంతే ఽత స్తయా చింతయా మమ కిం? నకిమపీత్యర్థః - శ్ర. ౩౨. కించ అల్పబుద్ధీనాం యా వివృతయో వ్యాఖ్యా స్తాసాం ప్రచయః ప్రచార స్స ఏవ ప్రబలోరగ స్తత్కృతక్షత్యా హతాః శ్రుతయో యది త్వదుక్తిలక్షణామృతసేకేన ధృతా న స్యు స్తర్హ్యాత్మని కృతాభిప్రాయాః కథం విహరేయుః? జీవనం లబ్ధ్వా విహారం కుర్యురిత్యర్థః - శ్ర ౩౩. కించ భవదుక్తసూక్తిలక్షణస్యామృతభానో స్సుధాకిరణస్య చంద్రస్య భానవో ఽంశవో హే ఆర్య, యది న విచరేయుం స్తర్హ్యతితీవ్రస్యాతపఏవ దుస్సహస్య భవలక్షణస్యోష్ణభానో స్సూర్యస్య ప్రచురాతపాత్ ప్రభవో యస్య తథాభూత మిమ మనుభూయమానం తాపం కశ్శమయేత్? అతితీవ్రో దుస్సహో భవోష్ణకరప్రచురాతపప్రభవోయ స్తాప స్త మిమమితివా. ౩౪ అతఏవైవంవిధో ఽప్యహం త్వయోద్ధృతో ఽస్మీత్యాహ- బత ఖేదే, హర్షే వా. కర్మయంత్ర మధిరుహ్య తపఆదిభి రతిరూఢాభిమానేన భరితో వ్యాప్తస్సంసారకూపబిలే పతితో ఽహం తస్మాత్ భవతోద్ధృతో ఽస్మి. ౩౫ నన్వేకస్యోద్ధరణే ఽపరస్యానుద్ధరణే వైషమ్యం మమ స్యాదితిచేత్ తత్కృత సుకృత దుష్కృతానుసారిత్వాత్తవనేత్యాహ - అహం పూర్వజన్మసు నిశ్చయేనాసుకర మతికష్టసాధ్యం బహుతపో ఽచరం నోచే దధునా అస్మిన్ జన్మని కరుణానిధినా జగదీశ్వరేణ భవతా సహ మమాత్యంతాయోగ్యస్య కథా కథం ఘటతే? ౩౬ అతో ఽసంఖ్యాతై రేవస్వపుణ్యైః సుకృతో స్తవ గిరాం పరిచయం లబ్ధవా నస్మి తం విశినష్టి-శాన్తిరూపేణ పరిణతస్య ప్రాక్కృతస్య బీజభూతస్యాంకురం దమసముల్లాసస్యోల్లసన్తం పల్లవం వైరాగ్యద్రుమస్య వైరా

వైరాగ్యద్రుమకోరకం సహనతావల్లీప్రసూనోత్కరమ్, ఐకాగ్ర్యసుమనో
మరందవిసృతిం శ్రద్ధాసముద్యత్ఫలం విందేయం సుగురో ర్గిరాం పరి
చయం పుణ్యై రగణ్యై రహమ్ ౩౨. త్రిదివౌకసా మపి పుమర్థకరీ
మిహాసంసరజ్జనవిముక్తికరీమ్, కరుణోర్మిళాం తవ కటాక్షఝరీ మవగా
హతే ఽత్ర ఖలు ధన్యతమః ౩౩ కేచిచ్చంచలలోచనాకుచతటీచేలాం
చలోచ్చాలనస్పర్శద్రాక్పరిరంభసంభ్రమకలాలీలాసు లోలాశయాః,
సంత్వేతే కృతిన స్తు నిస్తులయశఃకోశాదయ శ్శ్రీగురువ్యాహారక్షరితా
మృతాబ్ధిలహరీదోలాసు ఖేలంత్యమీ ౩౪ చింతాసంతానతంతు
గ్రథితనవభవత్సూక్తిముక్తాఫలౌఘై రుద్యద్వైశద్యసద్యఃపరిహృతతిమి
రైర్హారిణో హారిణో ఽమీ, సంతస్సంతోషవంతో యతివర కిమతో

గ్యలక్షణపారిజాతస్య కోరకం కలికాభూతం, తితిక్షావల్ల్యాః ప్రసూనోత్కరం పుష్పని
చయం, ఏకాగ్రీ సుమనస స్సమాధానపుష్పస్య మరందవిసృతిం మకరందవిస్తారం, శ్రద్ధా
యాస్సముద్యత్ఫలం, తథాచ శాంత్యాదిమతాధికారిణాలభ్యం త మహ మసంఖ్యాతైః
పురాకృతైః పుణ్యైః ప్రాప్తవానస్మీత్యహో మద్భాగ్యమాహాత్మ్య మితి భావః-శా
౩౨. అతో ఽత్రాస్మిన్ లోకే తవ కటాక్షఝరీం ధన్యతమో ఽవగాహతే. తాం విశినష్టి-
దేవానా మపి చతుర్విధపురుషార్థకరీ మిహాచ సంసరతాం జనానాం విముక్తికరీం కరు
ణాలక్షణోర్మిభి ర్వ్యాప్తామ్ ప్ర ౩౩ నను ప్రమదాలీలాసు లోలాశయానా ముక్త
ఝర్యవగాహనా సంభవాత్కథ మిహ సంసరతాం విమోక్షకరత్వం తస్యాః? ఇత్యాశం
క్యాహ-కేచి దేతే విషయిణ శ్చంచలే లోచనే యాసాం తాసా మంగనానాం కుచత
టీవస్త్రైకదేశోచ్చాలనాదిరూపాసు లీలాసు చంచలాంతఃకరణా స్సంతి చేత్ సంతు
తథా ఽప్యమీ వశీకృతచిత్తా అప్రతిమయశసాం కోశాదయః పాత్రమంజూషాది
రూపాః శ్రీగురో స్తవ వ్యాహారేభ్యః క్షరితస్య నిస్సృతస్యామృతస్య యో ఽబ్ధి స్తస్య
లహరీలక్షణాసు దోలాసు ఖేలంతి. తత్ర ద్రాక్పరిరంభో ఝటితి ఆలింగనం 'సంభ్రమ
స్త్వరయా కాలే భూషాస్థాన విపర్యయః' కలాశిల్పనైపుణ్యం 'ప్రియానుకరణం లీలా
వాగ్భిర్గత్యా చ చేష్టయా'-శార్దూ. ౩౪. కించ ఉద్యద్వైశద్యేన ప్రోద్యద్వ్యక్తతాలక్ష
ణేన కాన్త్యేన సద్యః పరిహృత మజ్ఞానలక్షణం తిమిరం యైః చింతాయా- విచారస్య
సంతానలక్షణై స్తంతుభి ర్గ్రథితానాం నవీనానాం భవత్సూక్తిలక్షణ ముక్తాఫలానాం
సమూహైః హారిణో హారశాలినో ఽహారిణో యుద్ధరహితా హారిణో మనోజ్ఞా ఇతి వా.
అమీ సంతో భవచ్ఛిష్యా స్సంతోషవంత స్సంతి. అతో హేయతివర పండితానాం

మండనం పండితానాం విద్యాహృద్యా స్వయం తా ఇచ్ఛతమ్మఖముఖరా న్వారయంతీ వృణీతే ౮౦ సంత స్సంతోషపోషం దధతు తవకృతామ్నాయశోభై ర్యశోభి స్సూర్యాలోకై రులూకా ఇవ నిఖిలఖలా మోహమాహో వహంతు, ధీర శ్రీశంకరార్య ప్రణతిపరిణతి భ్రశ్యదంతర్దురంతధ్వాంతా స్సంతో వయంతు ప్రచురతరనిజానందసింధౌ నిమగ్నాః ౮౧ చింతాసంతానశాఖీ పదసరసిజయో ర్వందనం నందనం తే సంకల్పః కల్పవల్లీ మనసి గుణనుతే ర్వర్ణనా స్వర్ణదీయమ్, స్వర్గో దృగ్గోచర స్త్వత్పదభజన మత స్సంవిచార్యేద మార్య మన్యంతే స్వర్గమన్యం తృణవ దతిలఘుం శంకరార్య త్వదీయాః ౮౨ తదహం విసృజ్య సుతదారగృహం ద్రవిణాని కర్మ చ గృహే విహితమ్, శరణం వృణోమి భగవచ్చరణా వనుశాధి కింకర మముం కృపయా ౮౩ ఇతి సూనృతోక్తిభి రుదీర్ణగుణ స్సుధియా ఽఽత్మవా ననుజిఘృక్షు రసౌ, సముదైక్షతాస్య సహధర్మచరీం విదితాశయా ముని మవోచత సా ౮౪. యతిపుండరీక తవ వేద్మి మనో నను పూర్వమేవ విదితం చ మ

మండన మతఃపరం కిమయ మేవ పండితానా మలంకారో న త్వన్యోఽతఏవాతి రమ్యా విద్యా బ్రహ్మవిద్యాలక్షణాంగనా పురందరప్రముఖాన్ వారయంతీ ఏతాన్ వృణీతే ప్ర ౮౦ కించ తవ కృతామ్నాయస్యోపదేశస్య శోభా యేషు తై ర్యశోభిః సంతః సంతోషస్య పోషం పుష్టిం ధారయంతు అహో సూర్యసంబంధ్యాలోకై రులూకా ఇవ తై ర్నిఖిలఖలా మోహం వహంతు వయంను ధీరా శ్చ తే శ్రీశంకరార్యప్రణతేః పరిణత్యా ప్రణామస్య పరిణామేన భ్రశ్యదంతర్దురంతం తమో యేషాం తాదృశాః సంతః ప్రచురతరనిజానందసాగరే నిమగ్నాః. ధీర శ్చాసౌ శ్రీశంకరశ్చేతి వా ౮౧ కించ తే చిన్తనం సర్వాభిలషితసంపాదకత్వా త్కల్పవృక్ష స్తథా తే పదకమలయో ర్వందనం నందనం తథా త్వద్విషయకో మనసి సంకల్ప ఆరాధనాదీచ్ఛా కల్పవల్లీ తథా తవగుణస్తుతే ర్వర్ణనా ఇయం స్వర్ణదీ గంగా తథా స్వర్గ స్తే దృగ్గోచరః కటాక్షవిషయోఽతో హే శంకరార్య, ఇద మేవంవిధం త్వద్భజనం విచార్య త్వదీయాః వర్ణితా దన్యం స్వర్గం తుచ్ఛ తృణవ దతిలఘుం మన్యంతే ౮౨ తత్తస్మా దహం సుతాది సర్వం పరిత్యజ్య భవచ్చరణౌ శరణం వృణోమి, అతోఽముం మాం కింకరం శాధి ఆజ్ఞాపయ ప్ర. ౮౩. ఇత్యేవం సుబుద్ధినా మండనేన సూనృతోక్తిభి రుదీర్ణగుణ ఆత్మవానసౌ శ్రీశంకర స్త మనుగృహీతు మిచ్ఛు రస్య మండనస్య సహధర్మచరీం పత్నీం సముదైక్షత. విదితో మునే రాశయో యయా సా సరస్వతీ ముని మవోచత. ౮౪. యదువాచ తదాహ

యా, ఇహ భావి తాపసముఖా దఖిలం తదుదీర్యతే శృణు స సభ్య
జనః. ౪౫ మయి జాతు మాతు రుపకంఠజుషి ప్రభయా తటిత్ప్రతి
భటోచ్ఛజటః, సితభూతిరూషితసమస్తతనుః శ్రమణో ఽభ్యయాద
పరసూర్యఇవ ౪౬ పరిగృహ్య పాద్య ముఖయా ఽర్హణయా రచి
తాఞ్జలి ర్నమితపూర్వతనుః, జననీ తదాత్తపరివస్య మముం ముని మ
న్వయుఙ్క్త మమ భావ్యఖిలమ్ ౪౭ భగవ న్న వేద్మి దుహితు ర్మమ
భావ్యఖిలం చ వేత్తి తపసా హి భవాన్, ప్రణతే జనే హి సుధియః
కథయంత్యపి గోప్య మార్య సదృశాః కృపయా ౪౮. కియ దా
యు రాప్స్యతి సుతా న్కతి వా దయితం కథం విధ ముపైష్యతి చ,
అథచ క్రతూ నపి కరిష్యతి మే దుహితా ప్రభూతధనధాన్యవతీ ౪౯
ఇతి పృష్టభావిచరితః ప్రసువా క్షణమాత్రమీలితవిలోచనకః, సకలం
క్రమేణ కథయ న్నిద మప్యపరం జగాద సురహస్య మపి ౫౦.

హే యతి వ్యాఘ్ర సి 'పుండరీకం సితాంభోజే సితచ్ఛత్రే చ భేషజే, కోశకారాం
తరే వ్యాఘ్రే పుండరీకో ఽగ్నిదిగ్గజే' ఇతివిశ్వప్రకాశః అహం తవ మనోగతం వేద్మి
పూర్వమేవ చేహాస్మిన్ స్వజన్మని యత్సర్వం భవిష్యత్. తాపసముఖా న్మయా విదితం
తదుదీర్యతే సభ్యజనైః సహ త్వం శృణు ౪౫ ఏవం తాపసముఖా ద్విదితం వృత్తాం
తం శ్రావయితు మభిముఖీకృత్య తం శ్రావయతి- జాతు కదాచిత్ మాతు రుపకంఠ
జుషి మాతృసామీప్యం సేవమానాయాం మయి సత్యాం ప్రభయా విద్యుత్ప్రతిభటా
జటా యస్య సితభూత్యా శ్వేతభస్మనా రూషితా లిప్తా తను శ్శరీరం యస్య స అపర
సూర్యఇవ కశ్చి త్తపస్వీ అభ్యయాత్ ౪౬. తదా పాద్యాద్యయా పూజయా మునిం
పరిగృహ్య రచితాంజలిః నమితా పూర్వతను శ్శిరోభాగో యయా సా జనన్యా
ఽఽత్తా పరివస్యా పూజా యేన త మముం మునిం మమ భవిష్య మఖిల మన్వయుం
క్త పృష్టవతీ. ౪౭. హే భగవన్ స్వదుహితు ర్భవిష్యదహం నజానామి భవాన్
హి తపసా వేత్తి ఆర్యసదృశాః నమ్రే జనే గోప్య మపి కృపయా కథయంత్యేవ.
౪౮. ఏవంతం సమ్ముఖీకృత్య గుహ్యం పృచ్ఛతి - మే దుహితా కియదాయుః ప్రా
ప్స్యతి? సుతాన్ కతివాప్రాప్స్యతి? పతిం కీదృశ ముపైష్యతి? తథా ప్రభూతధనధా
న్యవతీ సతీయజ్ఞానపి కరిష్యతి. ౪౯. ఇత్యేవం ప్రసువా జనన్యా పృష్టం భావిచరితం
యస్మై సక్షణమాత్రం మీలితే విలోచనే ఏవ విలోచనకే నేత్రే యేన సక్రమేణ
సకలం కథయన్ ఇద మప్యపర మతిగోప్య మపి జగాద ౫౦. వేదబాహ్యం మతం

నిగమాధ్వని ప్రబలబాహ్యమతై రభిభూతి ఖిలే ద్రుహిణః,
పున రుద్దిధీర్షు రవతీర్య ఖలు ప్రతిభాతి మండనకవీంద్రమిషాత్ ॥౧॥
త మవాప్య రుద్ర మివ సా ఽద్రిసుతా దుహితా తవాచ్యుత మివాబ్ధిసుతా, అనురూప మాహృత సమస్తమఖా ససుతా భవిష్యతి చిరం ముదితా ॥౨॥ అథ నష్ట మౌపనిషదం ప్రబలైః కుమతైః కృతాంత మిహ సాధయితుమ్, నను మానుషం వపు రుపేత్య శివ స్స్వమలంకరిష్యతి ధరాం స్వపదైః ॥౩॥ స హ తేన వాద ముపగమ్య చిరం దుహితుః పతి స్తు యతివేషజుషా, విజిత స్తమేవ శరణం జగతాం శరణం గమిష్యతి విసృష్టగృహః ॥౪॥ ఇతి గా ముదీర్య స మునిః ప్రయయౌ సకలం యథాతథ మభూ చ్చ మమ, భవదీయశిష్యపద మస్య కథం వితథం భవిష్యతి మునే ర్వచసి ॥౫॥ అపి తు త్వయా ఽద్య న సమగ్రజితః ప్రథితాగ్రణీ ర్మమ పతి ర్యదహమ్, వపురర్ధ మస్య న జితా మతిమ న్నపి మాం విజిత్య కురు శిష్య మిమమ్ ॥౬॥ యదపి త్వ మస్య

యేషాం. కర్మధారయో వా ప్రబలై శ్చ తై ర్బాహ్యమతై రసంఖ్యాతై ర్వేదమార్గే ఽభిక్షితి భూమా ఖిలే ఉచ్ఛిన్నే సతి ద్రుహిణో బ్రహ్మా వేదమార్గ ముద్ధర్తు మిచ్ఛు ర్మండనకవీంద్రవ్యాజేనావతీర్య కిల భాతి ప్రకాశతే ॥౧॥ పర్వతసుతా పార్వతీ రుద్ర మివ, సముద్రసుతా లక్ష్మీ ర్విష్ణు మివ, సా తవ సుతా తం ద్రుహిణావతార మనురూపం మండన మవాప్య ఆహృతాః సర్వే మఖా యజ్ఞా యయా. సుతై స్సహ వర్తమానా చ సతీ చిరకాలం ముదితా భవిష్యతి ॥౨॥ అథానంతర మిహాస్మి న్లోకే ప్రబలైః కుమతై ర్నష్ట మౌపనిషదం కృతాంతం సిద్ధాంతం సాధయితుం నను శివో మానుషం వపు రవాప్య స్వచరణన్యాసై ర్భూమి మలంకరిష్యతి. ॥౩॥ తేన యతివేషజుషా శ్రీశంకరేణ సహ తవ దుహితుః పతి ర్వాదం ప్రాప్య తేన విజితః సన్ పరిత్యక్తగృహో జగతాం శరణం తం శరణం గమిష్యతి ॥౪॥. ఇతి వాచ ముదీర్య స మునిః ప్రయయౌ మమ సర్వం భవిష్యత్ యథా తేనోక్తం తథైవాభూత్ తస్మా దస్య మమ పత్యు ర్భవదీయశిష్యపదం మునే ర్వచసి కథ మసత్యం భవిష్యతి? ॥౫॥. యద్య ప్యేవం తథా ఽపి మదవిజయేన సకలస్యాపరాజిత త్వా న్మాం విజిత్యైనం శిష్యం కుర్వి త్యాహ — అపితు కింతు ప్రథితా నామగ్రణీ ర్మమ పతి రద్య త్వయా సమగ్రో జితో న భవతి ఇతి తథా యద్యస్మా దహ మస్యార్ధం శరీరం న జితా 'ఆత్మనో ఽర్ధం పత్నీ' ఇతి శ్రుతేః ఏతజ్జ్ఞాతుం యోగ్యో ఽసీతి సూచయన్ సంబోధయతి.— హే మతిమ న్నితి తస్మా న్మాం విజిత్యైనం శిష్యం కురు ॥౬॥ నను మత్స్వరూపాభిజ్ఞా మయా సహ

జగతః ప్రభవో నను సర్వవిచ్చ పరమః పురుషః, తదపి త్వయైవ సహ వాదకృతే హృదయం బిభర్తి మమతూత్కలికామ్ ॥౭. ఇతి యాయజూకసహ ధర్మచరీకథితం వచో ఉర్ధవదగర్హ్యపదమ్, మధురంనిశమ్య ముదిత స్సుతరాం ప్రతివక్తు మైహత యతిప్రవరః ॥౮ యద వాది వాదకలహోత్సుకతాం ప్రతిపద్యతే హృదయ మిత్యబలే, తదసాంప్రతం నహి మహాయశసో మహిళాజనేన కథయంతి కథామ్ ॥౯ స్వమతం ప్రభేత్తు మిహ యో యతతే సవధూజనో ఽస్తు యదివా ఽస్త్వితరః, యతితవ్య మేవ ఖలు తస్య జయే నిజపక్షరక్షణపరై ర్భగవన్ ౬౦ అతఏవ గార్గ్యభిధయా కలహం సహయాజ్ఞవల్క్యముని రాడకరోత్, జనక స్తథాసులభయా ఽబలయా కి మమీ భవంతి న యశోనిధయః ౬౧ ఇతి యుక్తిమ ద్గదిత మాకలయ న్ముదితాంతరః శ్రుతిసరిజ్జలధిః, స తయా వివాద మధిదేవతయా వచసా మియేష విదుషాం సదసి. ౬౨. అధ సా కథా ప్రవవృతే స్మ తయో రుభయోః

వాదం కథమిచ్ఛసీతిచేత్తత్రాహ-యద్యప్యస్య జగత స్త్వం కారణం సర్వజ్ఞ శ్చ పరమః పురుష స్తథాఽపి త్వయైవ సహ వాదార్థం మమతు హృదయ ముత్కంఠాం ధారయతి. ॥౭. ఇత్యేవం యజనశీలస్య పత్న్యా కథిత మర్థవ దనిందితపదం మధురం వచో నిశమ్యాత్యంతం ముదితో యతిశ్రేష్ఠః శ్రీశంకరః ప్రతివక్తు మైచ్ఛత్. ॥౮ మే హృదయం వాదకలహోత్సుకతాం ప్రతిపద్యత ఇతి త్వయా యదుక్తం హేఽబలే,తదయుక్తం. హి యస్మా న్మహాయశసః వధూజనేన కథాం న కథయంతి. ॥౯ స్వమతరక్షణాయ ప్రవృత్తేన త్వయైత న్న వాచ్య మిత్యాశయేన సరస్వత్యాహ-ఇహాస్మిన్ లోకే స్వమతం ప్రభేత్తుం యః ప్రయత్నం కరోతి, స వధూజనోఽస్త్వన్యోవా ఽస్తు తస్య జయే హేభగవన్ స్వపక్షరక్షణపరై ర్యత్నః కర్తవ్య ఏవ ఖలు ప్రసిద్ధం ౬౦. తత్రైవం విధా వృద్ధా నుదాహరతి-అతఏవ గార్గ్యాఖ్యయా ఽబలయా సహ యాజ్ఞవల్క్యమునిరాట్ కలహ మకరోత్. తయో స్సంవాదో బృహదారణ్యకే ఉక్త స్తథా జనక స్సులభయాఽబలయా సహ కలహ మకరోదితి మోక్షధర్మేషూక్తం.'యదుక్తం 'మహాయశస, ఇతి. తత్రాహ-కిమేతావతా ఽమీ యాజ్ఞవల్క్యాదయో యశోనిధయో న భవంతి?అపితు భవంత్యేవ ౬౧. ఇత్యేవం యుక్తియుక్తం తయా కథిత మాకర్ణయ న్ముదితాంతరః శ్రుతిలక్షణానాం నదీనాం సముద్ర స్స శ్రీశంకరో వచసామధిష్ఠాత్ర్యా దేవతయా సరస్వత్యా విదుషాం సదసి వాదమియేష ఇచ్ఛతిస్మ ౬౨. అథానంతరం పరస్పరజయోత్సుకయో శ్శృత్యా శ్రవణేన విస్మయాకృతా విచక్షణా యా

పరస్పర జయోత్సుకయోః, మతిచాతురీరచితశబ్దఝరీశ్రుతివిస్మయితా
కృతవిచక్షణయోః ౬౩ అనయో ర్విచిత్రపదయుక్తిభరై ర్నిశమయ్య
సంకథన మాకలితమ్, న ఫణీశ మప్యతులయ న్న రవిం న గురుం కవిం
కి మపరం జగతి ౬౪ నదివా ననిశ్యపి చ వాదకథా విరరామ నైయ
మికకాలమృతే, ఇతి జల్పతో స్సమ మనల్పధియో ర్దివసా శ్చ సప్తదశ
చాత్యగమన్ ౬౫ అథ శారదా ఽకృతవాక్ప్రముఖేష్వఖిలేషు
శాస్త్రనిచయేషు పరమ్, త మజయ్య మాత్మని విచింత్య మునిం పున
రప్యచింతయ దిదం తరసా ౬౬ అతిబాల్య ఏవ కృతసన్న్యసనో నియ
మైః పరై రవిధురశ్చ సదా, మదనాగమేష్వకృతబుద్ధి రసౌ తదనేన
సంప్రతి జయేయ మహమ్ ౬౭ ఇతి సంప్రధార్య పున రప్యమునా
కథనే ప్రసంగ మథసంగతితః, యమినం సదస్య ము మపృచ్ఛ దసౌ
కుసుమాస్త్రశాస్త్రహృదయం విదుషీ ౬౮. కలాః కియంత్యో వద
పుష్పధన్వనః కిమాత్మికాః కించ పదం సమాశ్రితాః, పూర్వేచ పక్షే

క్ష్యాం తయో ర్ద్వయో శ్శంకరసరస్వత్యో ర్వాదకథా ప్రవవృతే. తాం విశినష్టి-బుద్ధి
చాతుర్యాత్ రచితా శబ్దఝరీ యత్ర సా ౬౩. విచిత్రపదయుక్తిభరై ర్వ్యాకృత్త మన
యోః కథితం శ్రుత్వా ఫణీశం శేష మపి నాతులయత్, నాపి సూర్యం, నాపి బృహ
స్పతిం, నాపి శుక్రం, జగత్యపరం నాతులయ న్నితి కిం వక్తవ్యం? ౬౪. నైయమిక
కాలం సంధ్యావందనాదిషు నియతం కాలం వినా. ౬౫. అథ శారదా ఽకృతవాక్ప్ర
ముఖేష్వనాదిసిద్ధవేదవాక్ప్రభృతిష్వఖిలేషు శాస్త్ర సమూహేషు తం పరం మునిం
జేతు మశక్య మాత్మని విచింత్య పునరపీదం వక్ష్యమాణం ఝటిత్యచింతయత్. ౬౬.
యదచింతయ త్తద్దర్శయతి-అతిబాల్య ఏవ కృతం సన్న్యసనం యేన నియమైః పరై
రవిధురో ఽవికల శ్చ సదా కదాపి నియమవినిర్ముక్తో న భవతీత్యర్థః. అతః కామాగమే
ష్వయ మకృతబుద్ధి స్త త్తస్మా దనేన మదనాగమే నేదానీ మహం జయేయమ్ ౬౭.
ఇత్యేవ మమునా కథనే ప్రసంగం సంప్రధార్య అథ ప్రసంగా త్సదస్యమముం యమి
నం కామశాస్త్రస్య రహస్య మసౌ విదుషీ సరస్వత్యపృచ్ఛత్. ౬౮ యదపృచ్ఛ
త్తదుదాహరతి-పుష్పధన్వనః కామస్య కలాః కియంత్యః? ఇతి సంఖ్యావిషయకః ప్రశ్నః
కిమాత్మికాః? ఇతి స్వరూపవిషయకః కింస్థాన మాశ్రితాః? ఇతి స్థానగోచరః పూర్వే
శుక్లేచ పక్షే ఽన్యథా కృష్ణపక్షే యా స్థితి స్తస్యా విపర్యయేణ తస్య కేన ప్రకా
రేణ స్థితి రితి పక్షద్వయేఽపి తస్య స్థితిప్రకారవిషయః. కథం యువత్యాం పురుషేచ

కథ మన్యథాస్థితిః కథం యువత్యాం కథ మేవ పూరుషే?. ౭౯. నేతీ
రితః కించి దువాచ శంకరో విచింతయ న్నత్ర చిరం విచక్షణః, తాసా
మనుక్తౌ భవితాల్పవేదితా భవే త్తదుక్తౌ మమ ధర్మసంక్షయః ౮౦.
ఇతి సంవిచింత్య స హృదా ఽఽశు తదాఽనవబుద్ధపుష్పశరశాస్త్ర ఇవ,
విదితాగమో ఽపి సురిరక్షయిషు ర్నియమం జగాద జగతి వ్రతినామ్
౮౧. ఇహ మాసమాత్ర మవధిః క్రియతా మనుమన్యతే హి దివసస్య
గణః,తదనంతరం సుదతి హాస్యసి భోః కుసుమాస్త్రశాస్త్రనిపుణత్వ మపి.
౮౨. ఉరరీకృతే సతి తథేతి తయాఽఽక్రమతే స్మ యోగిమృగరా డ్గగ
నమ్, శ్రుతవిగ్రహః శ్రుతవినేయయుతో దధదభ్రచార మథ యోగ
దృశా ౮౩ స దదర్శ కుత్రచి దమర్త్య మివ త్రిదివచ్యుతం విగతసత్త్వ
మపి, మనుజేశ్వరం పరివృతం ప్రలపత్ప్రమదాభి రార్తిమదమాత్య
జనమ్ ౮౪ అథో నిశాఖేటవశా దటవ్యాం మూలే తరో ర్మోహవశా
త్పరాసుమ్, తం వీక్ష్య మార్గే ఽమరకం నృపాలం సనందనం ప్రాహ

కథ మితి స్త్రీపురుషయో ర్వైలక్షణ్యేన తస్య స్థితివిషయః ౭౯. ఇతీరితో ఽస్మి
న్నర్థే విచింతయన్ విచక్షణః శ్రీశంకరః కించిదపి నోవాచ. విచింతనమాహ-తాసాం
కలానా మకథనే మమాల్పజ్ఞతా భవిష్యతి తాసాం కథనే తు మమ యతే ర్ధర్మస్య
సంక్షయః ౮౦ ఇత్యేవం స శీఘ్రం మనసా సంచింత్య విదితకామాగమో ఽపి జగతి
వ్రతినాం కామశాస్త్రానభ్యాసాదివ్రతవతాం పరమహంస పరివ్రాజకానాం నియమం
రక్షయితు మిచ్ఛు స్తస్మిన్ కాలే ఽనవబుద్ధకామశాస్త్ర ఇవ సన్ జగాద. ౮౧.
యదువాచ తదాహ-ఇహాస్మిన్కలాదిసంకథనే మాసమాత్ర మవధిః క్రియతాం హి
యస్మా ద్దివసస్య గణో వాదిభి రనుమన్యతే తథాచ మాసానంతరం భోః సుదతి,కామశా
స్త్రనిపుణత్వ మపి త్యక్ష్యసి ౮౨. తథేతి తయా సరస్వత్యా స్వీకృతే సతి యోగిరాట్
శ్రీశంకర ఆకాశ మాక్రమతేస్మాథానంతరం శ్రుతః విగ్రహః స్వరూపం యస్య సః
ప్రఖ్యాతవిగ్రహ స్తథా శ్రుతై ర్వినేయై శ్శిష్యైః యుతః స్వయోగదృష్ట్యా ఽభ్ర
చార మాకాశగమనం దధత్ ౮౩ స కస్మింశ్చి ద్దేశే విగతజీవమపి స్వర్గా త్పతితం దేవ
మివ ప్రలపంతీభిః ప్రమదాభిః పరివృతం ఆర్తిమా నమాత్యజనో యస్య తం నరేశ్వరం
దదర్శ. ౮౪. అథో నిశాయాం రాత్రౌ మృగయావశాత్, వి. 'ఆఖేటో మృగయా స్త్రి
యాం' ఇత్యమరః - అటవ్యాం వనే వృక్షస్య మూలే మోహో మూర్ఛనం తద్వశా
త్పరాసు ముత్క్రాంతప్రాణం త మమరకసంజ్ఞం రాజానం వీక్ష్య స సంయమీంద్రః

ససంయమీంద్రః ౭౫ సౌందర్యసౌభాగ్యనికేతసీమాః పరశ్శతా యస్య పయోరుహాక్ష్యః,స ఏష రాజాఽమరకాభిధాన శ్శేతే గతాసుః శ్రమతో ధరణ్యామ్ ౭౬ ప్రవిశ్య కాయం త మిమం పరాసో ర్నృపస్య రాజ్యేఽస్య సుతం నివేశ్య, యోగానుభావా త్పునరప్యుపైతు ముత్కంఠతే మానస మస్మదీయమ్ ౭౭ అన్యాదృశానా మదసీయనానాకుశేశయాక్షీకిలకించితానామ్, సర్వజ్ఞతానిర్వహణాయ సోఽహం సాక్షిత్వ మప్యాశ్రయితుం సమీహే ౭౮ ఇత్యూచివాంసం యతితల్లజం తం సనందనః ప్రాహ ససాంత్వమేవమ్, సర్వజ్ఞనైవావిదితం తవాస్తి తథాఽపి భక్తిర్ముఖరం తనోతి ౭౯ మత్స్యేంద్రనామాపి పురా మహాత్మా గోరక్షమాదిశ్య నిజాంగగుప్త్యై, నృపస్య కస్యాపి తనుం పరాసోః ప్రవిశ్య తత్పత్తన మాససాద ౮౦ భద్రాసనాధ్యాసిని యోగివర్యే భద్రాణ్యనిద్రాణ్యభవన్ ప్రజానామ్, వవర్ష కాలేషు వలాహకోఽపి సస్యాని చాశాస్య ఫలాన్యభూవన్ ౮౧ విజ్ఞా

సనందనంపద్మపాదం ప్రోవాచ ఉ. ౭౫. యస్య సౌందర్యసౌభాగ్యనికేతసీమాః పరశ్శతాః శతాదధికాః కమలనయనాః స ఏషోఽమరకసంజ్ఞో రాజా శ్రమతో గతప్రాణో భూమౌ శేతే ౭౬ పరాసో ర్నృపస్య త మిమం దేహం ప్రవిశ్య రాజ్యేఽస్య పుత్రం నివేశ్య యోగప్రభావా త్పునరప్యాగంతు మస్మదీయం మన ఉత్కంఠతే. ౭౭ సర్వజ్ఞతానిర్వహణాయ సర్వజ్ఞత్వనిర్వాహాయ అముష్య రాజ్ఞ ఇమా అదసీయా నానా అనేకవిధాః కుశేశయాక్ష్యః కమలాక్ష్య స్తాసాం యాని కిలకించితాని 'రోషాశ్రుహర్ష భీత్యాదేః సంకరః కిలకించితం' ఇత్యుక్తాని. తేషా మన్యాదృశానా మతి విలక్షణానాం సాక్షిత్వం సాక్షాద్ద్రష్టృత్వ మప్యాశ్రయితుం సోఽహం సమీహే. ౭౮. ఇత్యుక్తవంతం యతిశ్రేష్ఠం త మేనం శ్రీశంకరం ససాంత్వం యథా స్యాత్తథా ప్రోవాచ. హే సర్వజ్ఞ, సర్వవిద స్తవ యద్యపి కించిదప్యజ్ఞాతం నాస్తి తథాఽపి తవ భక్తిరస్మన్ముఖం కథనాయ ముఖరం వాచాలం కరోతి. ౭౯. ఏవం పురావృత్తం వృత్తాంతం శ్రావయితు మభిముఖీకృత్య తం శ్రావయతి. హి ప్రసిద్ధం. పురా మత్స్యేంద్రనామా మహాత్మా స్వశరీరరక్షణాయ గోరక్షసంజ్ఞం శిష్య మాజ్ఞాప్య కస్యచిన్మృతతస్య రాజ్ఞః శరీరం ప్రవిశ్య తస్య రాజ్య మాప్తవాన్ ౮౦. యోగిశ్రేష్ఠే తస్మిన్ భద్రాసనాధ్యాసిని నృపాసన ముపవిష్టే సతి ప్రజానాం భద్రాణి నిద్రావర్జితాని అభవన్. అభ్ర మపి కాలేషు వవర్ష. సస్యాని చేచ్ఛానుసారిఫలాన్యభూవన్. ౮౧. ఇ

య విజ్ఞా స్సచివా నృపస్య కాయే ప్రవిష్టం కమపీహ దివ్యమ్, సమా
దిశ న్రాజసరోరుహాక్షీ స్సర్వాత్మనా తస్యవశీక్రియార్థై ౭౧ సంగీత
లాస్యాభినయాదికేషు సంసక్తచేతా లలితేషు తాసామ్, స ఏష విస్మృ
త్య ముని స్సమాధిం సర్వాత్మనా ప్రాకృతవ ద్బభూవ. ౭౨ గోరక్ష
ఏషో ఽథగురోః ప్రవృత్తిం విజ్ఞాయ రక్ష న్బహుధా ఽస్య దేహమ్,
నిశాంతకాంతానటనోపదేష్టా నితాంత మస్యాభవ దంతరంగః. ౭౩
తత్త్రైకదా తత్త్వనిబోధనేన నివృత్తరాగం నిజదేశికం సః, యోగాను
పూర్వీ ముపదిశ్య నిన్యే యథాపురం ప్రాక్తన మేవ దేహమ్ ౭౪
హంతేదృశో ఽయం విషయానురాగః కించోర్ధ్వరేతో వ్రతఖండనేన, కిం
నోదయే త్కిల్బిష ముల్బణం తే కృత్యం భవా నేవ కృతీ వివేక్తుమ్?.
౭౫ వ్రత మస్మదీయ మతులం క్వ మహ త్క్వచ కామశాస్త్ర మతి
గర్హ్యమిదమ్?, తదపీష్యతే భగవతైవ యది హ్యనవస్థితం జగదిహైవ
భవేత్. ౭౬ అధిమేదిని ప్రథయితుం శిథిలం ధృతకంకణస్య యతి

హాస్మిన్ నృపస్య కాయే ప్రవిష్టం క మపి దివ్యం విజ్ఞాః సచివా విజ్ఞాయరాజ్ఞః కమలా
క్షీః సర్వభావేన తస్య వశీకరణార్థం సమాదిశన్ ౭౧. ఏవం సంప్రేరితానాం తాసాం
లలితేషు సంగీతనృత్యాభినయాద్యేషు సక్తం చిత్తం యస్య స ఏష ముని స్సమాధిం
విస్మృత్య సర్వాత్మభావేన ప్రాకృతవ ద్బభూవ ౭౨. అథానంతర మేష గోరక్షః
గురోః ప్రవృత్తిం విజ్ఞాయ బహుప్రకారేణాస్య గురో ర్దేహం రక్షన్ సన్ నిశాంత
స్యాంతః పురస్య కాంతానాం నర్తనోపదేష్టా సన్ అస్య గురో రత్యంత మంతరంగో
బభూవ ౭౩. తత్ర తస్మిన్ దేశే ఏకస్మి న్కాలే తత్త్వనిబోధనేన నివృత్తరాగం నిజ
గురుం సః గోరక్షః యోగానుపూర్వీముపదిశ్య యథాపూర్వం ప్రాక్తన మేవ దేహం
నిన్యే. ౭౪. తథాచైవంవిధో ఽయం విషయానురాగః కించోర్ధ్వరేతో వ్రతఖణ్డనేనో
ల్బణం పాపం కిం తే నోదయేత్? అపి తూదయే దేవ తథాచ యత్కర్తవ్యం తద్భవా
నేవ వివేక్తుం కృతీ సమర్థః-ఇ,వ ౭౫ కించాస్మదీయ మతులం మహద్వ్రతం క్వ? క్వచే
దమతి నింద్యం కామశాస్త్రం? తదపి భవతైవ యదీష్యతే తర్హ్యస్మిన్ లోకే జగదన
వస్థిత మేవ భవేత్. తథాచోక్తం-'యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠ స్తత్తదేవేతరో జనః, స
యత్ప్రమాణం కురుతే లోక స్త దనువర్తతే' ఇతి-ప్ర. ౭౬. ఇదం న మయా విదితం
జ్ఞాపితం సర్వజ్ఞత్వా త్తవ కిన్తు ప్రేష్ఠాదిత మిత్యాహ - శిథిలమిమం యతి ధర్మం

ధర్మ మిమమ్, భవతః కిమ స్త్యవిదితం తదపి ప్రణయా న్మయోదిత
మిదం భగవన్ ౮౮ స నిశమ్య పద్మచరణస్య గిరం గిరతి స్మ గీష్పతి
సమప్రతిభః, అవిగీత మేవ భవతా భణితం శృణు సౌమ్య వచ్మి పర
మార్థ మిదమ్ ౮౯. అసంగినో న ప్రభవంతి కామా హారే రివాభీర
వధూసఖస్య, వజ్రోలియోగప్రతిభూ స్స ఏష వత్సావకీర్ణిత్వవిపర్య
యో నః ౯౦ సంకల్ప ఏవాఖిలకామమూలం స ఏవ మే నాస్తి సమ
స్య విష్ణోః, తన్మూలహానౌ భవ పాశనాశః కస్తు స్సదాస్యా ద్భవదోష
దృష్టేః ౯౧ అవిచార్య యస్తు వపు రాద్య హ మిత్యభిమన్యతే జడమతి
స్సుదృఢమ్, త మబుద్ధతత్త్వ మధికృత్య విధిప్రతిషేధశాస్త్ర మఖిలం
సఫలమ్ ౯౨ కృతధీ స్త్వనాశ్రమమవర్ణ మజాత్యవబోధమాత్ర
మజ మేకరసమ్, స్వతయాఽవగత్య న భజే న్నివస న్నిగమస్య మూర్ధ్ని

భూమా ప్రకటయితుం ధృతకంకణస్య గృహీతప్రతిజ్ఞస్య భవతో ఽవిదితం కిమస్తి?
న కిమపి. తథా ఽపి హే భగవన్, ప్రణయా దిదం మయోక్తం.౮౮ ఏవం పద్మపాద
వాక్యముదాహృత్యాచార్యస్య తదుదాహర్తు మాహ-పద్మపాదస్య వచః శ్రుత్వా వాచ
స్పతితుల్యా ప్రతిభా యస్య స ఉక్తవాన్ యద్యపి త్వయా ఽనిందిత మేవ కథితం,త
థాఽపి హే సౌమ్య, శ్రోతుం సావధానో భవ పరమార్థ మిదం కథయామి ౮౯ కింతదిత్యపే
క్షాయామాహ-అసంగినః ఆసక్తి వినిర్ముక్తస్య కామాః న ప్రభవంతి తత్ర దృష్టాంతః-
గోపవధూసఖస్య శ్రీకృష్ణస్యేవ కించ యో వజ్రోలిసంజ్ఞకయోగప్రతిభూమి స్స ఏష
హే వత్స, నో ఽస్మాక మవకీర్ణిత్వస్య రేతఃపాతేన క్షతవ్రతత్వస్య విపర్యయ స్తదభావః
తస్యా రేతఆకర్షణసామర్థ్యసంపాదకత్వాత్ - ఉ ౯౦ కించ సంకల్పఏవాఖిలాభి
లాషస్య మూలం స ఏవ కృష్ణతుల్యస్య మమ నాస్తి. తథాచ సదైవ సంసారదోషదృష్టేః
కర్తు రపి కామమూలస్య సంకల్పస్య హానౌ సత్యాం భవపాశనాశస్స్యాత్ ౯౧. న
న్వేవంతర్హి విధిప్రతిషేధశాస్త్రం నిష్ఫలంస్యాదితిచే త్తత్రాహ-యస్తు దేహాద్యవిచార్య
దేహాదే ర్జడత్వాదినా ఽనాత్మత్వ మవిచార్యాహ మిత్యహం ప్రత్యాలంబనమాత్మా
నం సుదృఢ మభిమన్యతే యతో జడబుద్ధి స్తమబుద్ధతత్త్వ మధికృత్య సర్వం విధిప్రతి
షేధశాస్త్రం సఫలం-ప్ర ౯౨ ఏవమజ్ఞస్యాధికారిణ స్సత్వా ద్విధిప్రతిషేధశాస్త్రసా
ఫల్య ముక్త్వా తత్త్వవిదో అధికారాభావ మాహ - కృతా సంపాదితా మహావాక్య
జన్యా ధీ ర్యేన స త్వాశ్రమాదివినిర్ముక్తమాత్మాన మాత్మత్వేనావగత్య వేదాంతప్రతి
పాద్యస్వరూపత్వాన్నిగమస్య మూర్ధ్ని వసన్విధికింకరతాం న భజేత్. విధిప్రకాణి

విధికింకరాణామ్. ౯౩ కలశాదిమృత్ప్రభవ మస్తి యథా మృద మం
తరా న జగదేవ మిదం, పరమాత్మజన్య మపి తేన వినా సమయత్రయే
ఽపి న సమస్తి ఖలు ౯౪ కథ మజ్యతే జగదశేష మిదం కలయ
న్మృషేతి హృది కర్మఫలైః, నఫలాయ హి స్వపనకాలకృతం సుకృతాది
జాత్వనృతబుద్ధిహతమ్ ౯౫ తదయం కరోతు హయమేధశతాన్య
మితాని విప్రహననాన్యథవా, పరమార్థవి న్న సుకృతై ర్దురితై రపి
లిప్యతే ఽస్తమితకర్తృతయా ౯౬ అవధీత్త్రిశీర్షమదదాచ్చ యతీ
న్వృకమండలాయ కుపితః శతశః, బత లోమహాని రపి తేన కృతా న

ప్రతిషేధస్యాప్యుపలక్షణం ౯౩ నను 'అవశ్య మేవ భోక్తవ్యం కృతం కర్మ శుభాశుభం,
నాభుక్తం క్షీయతే కర్మ కల్పకోటిశతైరపి' ఇత్యాదివచనైః కర్మఫలభోగస్యావశ్యకత్వా
వగమా త్కథం తేన తత్త్వవిదోఽసంబంధ? ఇత్యాశంక్య 'వాచారంభణం వికారో నా
మధేయం మృత్తికేత్యేవ సత్యం' ఇతి శ్రుత్యుక్తదృష్టాంతేన కాలత్రయేఽప్యాత్మవ్యతి
రిక్తస్య ప్రపంచస్యాభావ విచారణేన తస్య మృషాత్వనిశ్చయాదిత్యాహ - ఘటాద్యం
మృత్ప్రభవం వస్తు యథా మృదం వినా నాస్తి తథా పరమాత్మజన్య మిదం జగదపి పర
మాత్మానం వినా కాలత్రయే ఽపి నాస్తి 'తదనన్యత్వమారంభణశబ్దాదిభ్య' ఇతి న్యా
యాత్కల్పితస్యాధిష్ఠానానతిరిక్తత్వం ప్రసిద్ధమితి ఖల్వర్థః ౯౪ తథా చైవం ప్రకారేణ
ఇదం సర్వం జగన్మిథ్యేతి హృద్యనుసంధానః కర్మఫలై ర్నకేనాపిప్రకారేణ లిప్యతే.
హి యస్మా త్స్వప్నకాలకృతం సుకృతం దుష్కృతం చ మృషాబుద్ధిహతత్వాత్ కదాచి
దపి ఫలాయ న భవతి. ౯౫ తత్తస్మా దయమశ్వమేధశతాని కరోతు, అథవా ఽసంఖ్యా
తాని విప్రహననాని కరోతు, తథాపి పరమార్థవి త్సుకృతై ర్దురితై శ్చ న లిప్యతే తేష
కారణస్య కర్తృత్వస్య నివృత్తత్వాదితి హేతుమాహ- అస్తంగతకర్తృతయేతి ౯౬.
అయ మమితాని బ్రహ్మహననాని వా కరోతు తథా ఽపి దురితై ర్నలిప్యత ఇత్యుక్తం
తత్ర ప్రమాణాకాంక్షాయాం 'త్రిశీర్షాణం త్వాష్ట్ర మహ న్నరున్ముఖా న్యతీన్
శాలావృకేభ్యః ప్రాయచ్ఛ త్తస్య మేతత్ర లోమాపి న మీయతే సయో మాం వేద
నహ వైతస్య కేనచన కర్మణా లోకో మీయతే న స్తేయేన న భ్రూణహత్యయా' ఇతి
శ్రుతి మర్థతః పఠతి త్రిశిరసం త్వష్టృపుత్రం విశ్వరూప మింద్రో ఽవధీత్. తథా
రాతి యథార్థం శబ్దయతీతి ఋగ్వేదాంతవాక్యం. తద్యేషాం ముఖే నాస్తీతి తా నరు
న్ముఖాన్ శతశః యతీన్ శాలావృకసమూహాయ కుపిత స్సన్ అదాత్. తథా ఽపి
శతక్రతో రింద్రస్య తేన కర్మణా లోమహానిరపి నైవ కృతేతి ఋగ్వేదినాం వాగి

శతక్రతో రితి హి బహ్వృచగీః. ౯౭ బహుదక్షిణై రయజత క్రతుభి
ర్విబుధా నతర్పయ దసంఖ్యధనైః, జనక స్తథా ఽప్యభయ మాప పరం
నతు దేహయోగ మితి కాణ్వవచః. ౯౮ నవిహీయతే ఽపి రిపువ ద్దురి
తైర్నచ వర్ధతే జనకవ త్సుకృతైః, న స తాప మేత్య కరవం దురితం
కిమహం నసాధ్వకరవం త్వితి చ ౯౯ తదనంగశాస్త్రపరిశీలన మప్యము
నైవ సౌమ్య కరణేన కృతమ్, నహి దోషకృత్తదపి శిష్టసరణ్యవనార్థ
మన్యవపు రేత్య యతే ౧౦౦ ఇతి సత్కథా స్సకథనీయయశా భవభీ
తిభంజనకరీః కథయన్, సుదురాసదం చరణచారిజనై ర్గిరిశృంగ మేత్య
పునరేవ జగౌ ౧౦౧ అథ సానుపశ్యత విభాతి గుహా పురత శ్శిలా
సమతలా విపులా, సరసీచ త త్పరిసరే ఽచ్ఛజలాఫలభారనమ్రతరు
రమ్యతటా ౧౦౨ పరిపాల్యతా మిహ వసద్భి రిదం వపు రప్రమాద

త్యర్థః. ౯౭ హయమేధశతాని కరోతు తథా ఽపి సుకృతై ర్నలిప్యత ఇత్యత్రా
ప్రమాణమాహ.—జనకో బహుదక్షిణైః క్రతుభి ర్దేవా నయజత తథా ఽసంఖ్యధనై
రతర్పయత్ తథా ఽపి కేవలం సర్వభయశూన్యం పరమానందస్వరూపం మోక్షం
ప్రాప నతు తత్ఫలభోగాయ దేహసంబన్ధ మాపేతి కాణ్వానాం వచనం. తథాచ శ్రు
తిః. 'జనకో హ వై దేహో బహుదక్షిణేన యజ్ఞేనేజే' 'అభయం వై జనక ప్రాప్తో
సీ' త్యాద్యా ౯౮. ఫలిత మాహ —తథాచ తత్త్వవి ద్యత్ర రిపు రింద్ర స్తద్వత్
దురితై ర్నహీయతే తథా జనకవత్సుకృతైశ్చ న వర్ధతే కించ స తత్త్వవి దహం
దురితం కిమర్థ మకరవం సాధు కర్మచ కిమర్థం నాకరవ మితి తాప మపి న ప్రాప్నో
తీత్యర్థః. తథాచ శ్రుతిః 'తత్సుకృతదుష్కృతే విధునుత ఏనగ్ం హవావనతపతికిమ
హం సాధునా కరవంకిమహం పాప మకరవ' మిత్యాద్యా. ౯౯ త తస్మా ద్యద్యపి
కామశాస్త్ర పరిశీలనం హేసౌమ్యా నైవ కరణేన వపుషా కృతమపి న చ దోషకృత్
తథా ఽపి శిష్టసరణీపరిపాలనార్థ మన్యశరీరం ప్రాప్య యత్నం కరోమి. ౧౦౦ ఇత్యే
వం భవభయభంజనకరీః సత్కథాః కథయన్ కథనీయం యశో యస్య సచరణచారి జనై
రతి దుష్ప్రాపమద్రిశృంగం ప్రాప్యాథ గిరిశృంగప్రాప్త్యనంతరం స శ్రీశంకరో భూ
యో ఽప్యువాచ ౧౦౧. యదువాచ, తదుదాహరతి—గుహాయాః పురతః సమం తలం
యస్యాస్సా. విపులాశిలా విభాతి తథా తస్యా గుహాయాః పరిసరే ప్రాంతభూభా స్వచ్ఛ
జలా పునశ్చఫలానాం భారేణ నమ్రై ర్వృక్షై రమ్యం తటం యస్యా స్సా సరసీ విభాతి
హేవినేయా అనుపశ్యత ౧౦౨. తథాచ యావ త్కామకలాజ్ఞానా బోధితం శరీర

మనవద్యగుణాః, అహమాస్థిత స్తదుచితం కరణం కలయామి యావ
దసమేష్యకలామ్. ౧౦౩. ఇతి శిష్యవర్గ మనుశాస్య యమి ప్రవరో
విసృష్టకరణోఽధిగుహమ్, మహీపస్య వర్ష్మ గురుయోగబలోఽవిశదాతి
వాహికశరీరయుతః. ౧౦౪ అంగుష్ఠమారభ్యసమీరణం నయన్ కరం
ధ్రమార్గా ద్బహి రేత్య యోగవిత్, కరంధ్రమార్గేణ శనైః ప్రవిష్ట
వాన్ మృతస్య యావచ్చరణాగ్ర మేకధీః ౧౦౫. గాత్రం గతాసో
ర్వసుధాధిపస్య శనై స్సమాస్పందత హృత్ప్రదేశే, తథోదమీల
న్నయనం క్రమేణ తథోద తిష్ఠ త్సయథాపురైవ. ౧౦౬. ఆదౌ తదంగ
ముదయ స్సుఖకాంతి పశ్చా న్నాసాంతనిర్యదనిలం శనకైగ పరస్తాత్,
ఉన్మీల దంఘ్రి చలనం తదనూద్య దక్షి వ్యాకోచ ముత్థిత ముపాత్త
బలం క్రమేణ ౧౦౭ తం ప్రాప్తజీవ ముపలభ్య పతిం ప్రభూతహర్ష
స్వనాగ్ర ప్రముదితాననపంకజా స్తాః, నార్యో విరేజు రరుణోదయసంప్ర

మాస్థితోఽహం విష మేష్యకలా మనుభవామి తావ దస్యాం శిలాయాం వసద్భి ర్హ్యన
వద్యగుణా ఇదం చ మద్వపు రప్రమాదం యథా స్యా త్తథా పరిపాల్యతా మిత్యర్థః.
౧౦౩. ఇత్యేవం శిష్యవర్గ మనుశాస్య గుహాయాం త్యక్తదేహో గురుయోగబలాతి
వాహికేన జ్ఞానేంద్రియకర్మేంద్రియప్రాణమనోబుద్ధిరూపేణ లింగశరీరేణ యుతో
యమినాం ప్రవరః శ్రీశంకరోఽమరకాభిధస్య క్షితిపస్య కాయ మవిశత్. ౧౦౪
కథం విసృష్టదేహ స్తచ్ఛరీరం ప్రవిష్టవాన్? ఇత్యపేక్షాయాం తత్ప్రకారం దర్శయతి,
స్వశరీరస్యాంగుష్ఠ మారభ్య దశమద్వారపర్యంతం ప్రాణవాయుం నయన్ స శిరోరం
ధ్రమార్గాద్బహిరాగత్య మృతస్య రాజదేహస్య చరణాగ్రపర్యంతం కరంధ్రమార్గేణ
శనైః ప్రవిష్టవాన్ ఏవంసత్యప్యేకబుద్ధి రేవ ఉ. ౧౦౫. తతః కిం వృత్త మిత్యపే
క్షాయామాహ — మృతకస్య భూమిపతే ర్గాత్రం హృత్ప్రదేశే శనై స్సమాస్పందత స
మ్యక్ ప్రచలితం తథా హస్తాదిచలన క్రమేణ నయన మున్మీలత్ తథా స రాజా
యథాపూర్వ మేవోదతిష్ఠత్ ౧౦౬. క్రమేణేత్యుక్తం తత్ర కేన క్రమేణేత్యాకాం
క్షాయాం క్రమం నిరూపయతి ఆదౌ తస్యాంగం గాత్ర ముదయంతీ ముఖకాంతి
ర్యస్మిన్ తథాభూతం పశ్చా న్నాసాంతర్నిర్గచ్ఛన్ప్రాణవాయు ర్యస్మిన్ శనకైః పశ్చా
దున్మీలచ్చరణయో శ్చలనం యస్మిన్ తతః పశ్చా దుద్యన్నేత్రయో ర్వ్యాకోచః
సంకోచవినిర్మోకో యస్మిన్నిత్యేవం క్రమేణోపాత్తబలం స దుత్థితం. వ. ౧౦౭. తం
ప్రాప్తజీవం పతి ముపలభ్య ప్రభూతో హర్షయుక్త శ్శబ్దో యాసాం ప్రముదితాని

ఫుల్లపద్మా స్ససారసరవా ఇవ వారిజిన్యః. ౧౦౮ హర్షం తాసా ముదితమతులం వీక్ష్య వామేక్షణానా మాత్తప్రాణం నృప మపి మహామాత్యముఖ్యాః ప్రహృష్టాః, దధ్ము శ్శంఖా న్పణవపటహా న్దుందుభీం శ్చాభిజఘ్ను స్తేషాం ఘోషా స్సపది బధిరీచక్రిరే ద్యాం భువంచ. ౧౦౯.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తత్సార్వజ్ఞ్యోపాయగోచరః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గో ఽయం నవమో ఽభవత్

ముఖకమలాని యాసాం తా నార్యో విరేజుః. తత్ర దృష్టాంతః. అరుణోదయేన సంప్రఫుల్లాని కమలాని యాసు తాః సారసానాం శబ్దేన సహితాః పుష్కరిణ్య ఇవ. ౧౦౮. తాసాం వామేక్షణానా ముదితం హర్షం వీక్ష్య నృపతి మపి ఆత్తప్రాణం వీక్ష్య మహామాత్యప్రముఖ్యాః ప్రహృష్టా స్సంతః శంఖాన్ పూరితవంతః పణవాదీ న్వాద్యవిశేషాం శ్చాభిజఘ్ను స్తేషాం శంఖాదీనాం శబ్దః ద్యాం భూమిం చ బధిరీచక్రిరే. మందాక్రాంతావృత్తమ్ ౧౦౯

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంసరామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
నవమస్సర్గః.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

దశమస్సర్గ ప్రారంభః.

అథ పురోహితమంత్రిపురస్సరై ర్నరపతిః కృతశాంతికకర్మభిః,
విహితమాంగలిక స్స యథోచితం నగరమాస్థిత భద్రగజో యయౌ
౧ సమధిగమ్య పురంపరిసాంత్వితప్రియజన స్సచివై స్సహసంమతైః,
భువమపాలయ దాదృతశాసనో నృపతిభి ర్దివమింద్ర ఇవాధిరాట్. ౨.
ఇతి నృపత్వ ముపేత్య వసుంధరా భవతి సంయమిభూభృతి మంత్రిణః,
త మధికృత్య పరం కృతసంశయా ఇతి జజల్పురనల్పధియో మిథః. ౩.
మృతి ముపేత్య యథాపున రుత్థితః ప్రకృతిభాగ్యవశేన తథాత్వయమ్,
నరపతిః ప్రతిభాతి నపూర్వవత్సముదితాఖిలదివ్యగుణోదయః. ౪. వసు
దదాతి యయాతివ దర్థినే వదతి గీష్పతివద్గిరమర్థవిత్, జయతి ఫాల్గునవ

ఏవం సార్వజ్ఞ్యోపాయం సప్రపంచం నిరూప్య కామకలాతత్త్వం సపరికరం ప్రపంచయితు మారభతే.-అథానంతరం కృతశాంతికకర్మభిః పురోహితాదిభి ర్యథోచితం విహితమాంగలికః ఆస్థితో మంగలగజో యేన స నరపతిః నగరం యయౌ. ద్రుతవిలంబితం. ౧. పురం సమధిగమ్య పరిసాంత్వితః ప్రియజనో యేన నృపతిభి రాదృతం శాసనం యస్య స అధిరాట్ సమ్మతై స్సచివై స్సహ దివ మింద్ర ఇవ భువమపాలయత్.౨ ఇత్యేవం నృపత్వం ప్రాప్య యతిరాజే శ్రీశంకరే భూమి మవతి సతి తం పరమధికృత్య తస్మి న్పరస్మి న్ననల్పబుద్ధయో మంత్రిణః కృతసంశయా స్సంతః పరస్పరమూచుః. ౩. జల్పన మేవోదాహరతి.—మృతి ముపేత్య ప్రజాభాగ్యవశేన యథాపున రుత్థిత స్తథైవ ప్రకృతిభాగ్యవశేనైవాయం న పూర్వవ త్ప్రతిభాతి కింతు సముదితానా మఖిలానాం దివ్యగుణానా ముదయో యస్మిం స్తథాభూతః ప్రతిభాతీత్యర్థః. ౪. గుణానేవోపవర్ణయతి. అర్థినే యయాతివ ద్ధనం దదాతి తథా ఒయ మర్థవిత్

తృప్తిపార్థివా న్సకల మప్యవగచ్ఛతి శర్వవత్. ౫ అనుసవనవిసృత్వరై రపూర్వై ర్వితరణపౌరుషశౌర్యధైర్యపూర్వైః, అనితరసులభై ర్గుణై ర్విభాతి క్షితిపతి రేష పరః పుమా నివాఽఽద్యః. ౬. అనృతుషు తరవ స్సుపుష్పితాగ్రా బహుతరదుగ్ధదుఘా శ్చ గోమహిష్యః, క్షితిరభిమత వృష్టిరాఢ్యసస్యా స్వవిహితధర్మగతాః ప్రజాశ్చసర్వాః ౭ కాల స్త్రిష్వ స్సర్వదోషాకరోఽపి త్రేతా మత్యేత్యద్య రాజ్ఞః ప్రభావాత్, తస్మా ద స్మ ద్రాజవర్ష్మ ప్రవిశ్య ప్రాప్తైశ్వర్య శ్శాస్తి కశ్చి ద్ధరిత్రీమ్ ౮. తదయం గుణవారిధి ర్యథా ప్రతిపద్యేత న పూర్వకం వపుః, కరవామ తథేతి నిశ్చయం కృతవంత స్సచివాః పరస్పరమ్. ౯ అథ తే భువి యస్య కస్యచి ద్విగతాసో ర్వపు రస్తి దేహినః, అవిచార్య తదాశు దహ్యతా మితిభృత్యాన్ రహసి న్యయోజయన్. ౧౦. అథ రాజ్యధురం ధరాధిపః పరమాప్తేషు నివేశ్యమంత్రిషు, బుభుజే విషయా న్విలాసినీ సచివోఽన్యక్షితిపాలదుర్లభాన్ ౧౧ స్ఫటికఫలకే జ్యోత్స్నాశుభ్రే మనోజ్ఞశిరోగృహే వరయువతిభి ర్దివ్య న్నక్షై ర్దురోదరకేళిషు, అధర

వాచస్పతివ ద్గిరం వదతి ప్రతిరాజ్ఞోఽర్జునవ జ్జయతి సర్వమపి మహాదేవవ జ్జానాతి. ౫. అనుసవనం సర్వదా విసరణశీలై రపూర్వైః దాతృత్వాదిభి ర్నాన్యస్మిన్ సులభై ర్గుణై రేష భూమిపతి రాద్యః పరః పుమాన్ పరమాత్మేవ విభాతి-పుష్పితాగ్రావృత్తం. ౬. కించ వృక్షా అనృతుషు సుపుష్పితాగ్రాః గోమహిష్యశ్చ బహుతరదుగ్ధదుఘాః క్షితి శ్చాభిమతా వృష్టిర్యస్యాం సా ఆఢ్యసస్యా ప్రజాశ్చ సర్వాః స్వవిహితధర్మరతాః. ౭. కింబహునా అద్య రాజ్ఞః ప్రభావా త్సర్వదోషాకరోఽపి కలికాల స్త్రేతా మతి క్రామతి తత ఉత్కృష్టో భవతి తస్మా త్ప్రాప్తైశ్వర్యః కశ్చి దస్మద్రాజ్ఞ శ్శరీరం ప్రవిశ్య పృథివీం శాస్తి-శాలి.౮. త త్తస్మా దయం గుణసముద్రో యథా పూర్వం శరీరం న ప్రాప్నుయా త్తథా కరవామే త్యేవం సచివాః పరస్పరం నిశ్చయం కృతవంతః-వియోగినీ. ౯. అథైవం నిశ్చయకరణానంతరం యస్య కస్యచి న్మృతకస్య దేహినః శరీరం భూమా వస్తి తదవిచార్యాఽఽశు దహ్యతా మిత్యేవ భృత్యా న్నేకాంతే న్యయోజయన్. ౧౦. ఏవం మంత్రిణాం జల్పనాది నిరూప్య రాజ్ఞ శ్చరితం వర్ణయితు ముపక్రమతే.- అథ రాజదేహప్రవేశాద్యనంతరం భూమిపః పరమాప్తేషు మంత్రిషు రాజ్యభారం నివేశ్య విలాసినీసహాయోఽన్యభూమిపాలానాం దుర్లభా న్విషయా న్బుభుజే. ౧౧. జ్యోత్స్నావచ్ఛుభ్రే స్ఫటికఫలకే మనోజ్ఞాని శిరోగృహాణి ఉపబర్హాణాని యస్మిన్ త

దశనం బాహ్వోవాహం మహోత్పలతాడనం రతివినిమయం రాజా ఽ
కార్షీత్ గ్లహం విజయే మిథః. ౧౨. అధరజసుధాశ్లేషా ద్ధృచ్యం సు
గంధి ముఖానిలవ్యతికరవశా త్కామం కాంతాకరా త్తమతిప్రియమ్,
మధు మదకరం పాయంపాయం ప్రియా స్సమపాయయ త్కనకచషకై
రిందుచ్ఛాయాపరిష్కృత మాదరాత్. ౧౩ మధు మదకలం మంద
స్విన్నం మనోహరభాషణం నిభృతపుళకం సీత్కారాఢ్యం సరోరుహ
సౌరభమ్, దరముకుళితాక్షీపల్లజ్జం నిసృత్వరమన్మథం ప్రచరదలకం
కాంతావక్త్రం నిపీయ కృతీ నృపః ౧౪. వివృతజఘనం సందష్టోష్ఠం
ప్రణున్నపయోధరం ప్రసృతభణితం ప్రాప్తోత్సాహం రణన్మణిమేఖ
లమ్, నిభృతకరణం నృత్యద్గాత్రం గతేతరభావనం ప్రసృమరసుఖం
ప్రాదుర్భూతం కిమప్యపదం గిరామ్ ౧౫ మనసిజకలాతత్త్వాభిజ్ఞో

**స్మిన్ దురోదరకేళిషు ద్యూతకారక్రీడాసు అక్షైర్దీవ్యన్ సన్ రాజా మిథో జయే
అధరదశనం బాహ్వోవాహం భుజేనోద్వహనం మహోత్పలేన తాడనం రతివిపర్యయంగ్లహం
పణ మకార్షీత్-హరిణీవృత్తం 'రసయుగహయైః న్సౌమ్రౌస్లౌగో యదా హరిణీ తదే'
తి లక్షణాత్. ౧౨. అధరాజ్జాతాయాః సుధాయాః శ్లేషా ద్ధృచ్యం ముఖవాయో
ర్వ్యతికరవశా త్సంపర్కవశా త్సుగంధి కాంతానాం కరేభ్యః ప్రాప్త మతఏవాతి
ప్రియం మదకర మిందుచ్ఛాయయా చంద్రప్రతిబింబేన పరిష్కృతం మధు మద్యం
కామం యథేష్ట మాదరా త్సువర్ణపాత్రైః పీత్వాపీత్వా ప్రియాః సమపాయయత్.
౧౩. మధుమదేన కల మవ్యక్తాక్షరం మంద స్విన్న మీష త్స్వేదయుక్తం మనోహరం
భాషణం యస్మిన్ నిభృతరోమాంచం సీత్కారాఢ్యం కమలస్య సౌరభవ త్సౌరభం
యస్య విసృత్వరః ప్రసరణశీలో మన్మథో యత్ర ఏవంవిధం కాంతాముఖం నిపీయ
నృపః కృతకృత్యో ఽభూత్. ౧౪ వివృతే ఆవరణరహితే జఘనే యస్మిన్ సందష్ట
ఽధరోష్ఠో యస్మిన్ ప్రణున్నౌ ప్రకర్షేణపీడితౌ స్తనౌ యస్మిన్ ప్రసృతం భణితం
రతికూజితం యస్మిన్ ప్రాప్త ఉత్సాహో యస్మిన్ రణంతీ మణిమేఖలా యస్మిన్
నిభృత మాసాదితం కరణం క్రియాభేదః సంవేశనం వా యస్మిన్. ని 'కరణం హేతు
కర్మణోః, క్రియాభేదేంద్రియ క్షేత్ర కాయసంవేశనేషు చే'తి మేదినీ నృత్యంతి గా
త్రాణి యస్మిన్ గతా ఇతరస్య భావనా యస్మా త్తథా భూతం వాచా మగమ్యం కిమ
ప్యతిశయితం సుఖం ప్రాదుర్భూత మిత్యర్థః. ౧౫. తత్రాపి త్రిష్టానంద మేవాన్వభూ
దిత్యాహ-మనసిజేతి. 'శ్రద్ధా ప్రీతి రతి శ్చైవ ధృతిః కీర్తి ర్మనోభవా, విమలా కా**

మనోజ్ఞవిచేష్టిత స్సకలవిషయవ్యాపృత్తాక్ష స్సదా ఽనుసృతోత్తమః, కృతకుచగురూపాస్త్యాత్యంతం సునిర్వృతమానసో నిధువనపరబ్రహ్మానందం నిరర్గళ మన్వభూత్ ౧౬. పురేవ భోగాన్ బుభుజే మహీభృత్సభోగినీభి స్సహితో ఽప్యరంస్త, కందర్పశాస్త్రానుగతః ప్రవీణై ర్వాత్స్యాయనే తచ్చ నిరైక్షతాద్ధా. ౧౭ వాత్స్యాయనప్రోదితసూత్రజాతం తదీయభాష్యం చ నిరీక్ష్య సమ్యక్, స్వయం వ్యధత్తాభినవార్థగర్భం నిబంధ మేకం నృపవేషధారీ. ౧౮ పారాశర్యవనిభృతి ప్రవిశ్య రాజ్ఞో వర్ష్మైవం విహరతి తద్విలాసినీభిః, దృష్ట్వా తత్సమయ మతీత

దినీ ఘోరా మదనోత్పాదినీ మదా, మోహినీ దీపనీ చైవ జ్ఞేయా వశకరీ తథా, రంజనీ చైవ మదనాకలాః ప్రత్యంగేషు సర్వశః, దక్షిణాంగం సమాశ్రిత్య ఆశిరశ్చరణావధి, పాదే గుల్ఫే తథోరౌచ భగే నాభౌ కుచే హృది, కక్షే కంఠే తథా ఓష్ఠేచ గండే నేత్రే శ్రుతావపి, లలాటే చ శిరోదేశేవసే త్క్రమ స్థితిక్రమాత్, దక్షే పుంస స్త్రియా వామే పక్షే కృష్ణే విపర్యయ' ఇత్యుక్త ప్రకారేణ మనసిజస్య కామస్య కలాస్వభిజ్ఞో మనోజ్ఞం విచేష్టితం యస్య సకలవిషయేషు వ్యాపారయుక్తానీంద్రియాణి యస్య సదా ఽనుసృతాః ప్రమదోత్తమా యేన కృతా యాః కుచలక్షణగురూపాసనా తయా ఽత్యంతం సునిర్వృత మంతఃకరణం యస్య స నిరర్గళం నిరాబాధం నిధువనం మైథునం. ని 'మైథునం నిధువనం రత' మిత్యమరః-తత్ర పరో యః బ్రహ్మానంద స్త మనుభూతవాన్-హారిణీ ౧౬. స మహీభృ త్పురేవ భోగినీభిః ప్రమదాభి స్సహితో భోగాన్ బుభుజే వాత్స్యాయనే ప్రవీణైః సహిత శ్చ కామశాస్త్రానుగతో ఽరంస్త తచ్చ కందర్పశాస్త్రం స్వయం సాక్షా ద్దృష్టవాన్-ఉ. ౧౭. తద్దృష్ట్వానిబంధ మేకం చకారేత్యాహ-వాత్స్యాయనేన ప్రోదితం త్రివర్గప్రతిపత్తిః విద్యాసముద్దేశః నాగరికం వృత్తం నాయకసహాయదూతీకర్మవిమర్శః ప్రమాణకాలభావేభ్యో రతస్థాపనం ప్రీతివిశేషాః ఆలింగనవిచారాః చుంబనవికల్పాః నఖరదనజాతయః దశనచ్ఛేద్యవిధయః దేశ్యాఉపచారా స్సంవేశనప్రకారాః చిత్రరతాని ప్రహణనయోగాః తదుక్తాశ్చ సీత్కారోపక్రమాః పురుషాయితం పురుషోపసృప్తాని ఔపరిష్టకం రతారంభావసానికం రతవిశేషాః ప్రణయకలహ ఇత్యాదిసమానవ్యాపాత్మకం సూత్రజాతం తదీయం భాష్యం చ సమ్యక్ నిరీక్ష్యాభినవార్థగర్భ మేకం నిబంధ మమరకాఖ్యనృపవేషధారీ వ్యధత్తేత్యర్థః ౧౮. ఏవం రాజదేహప్రవేశానంతరం కృతం తదీయం చరితం నిరూప్య తచ్ఛిష్యచరితం వర్ణయతి ముపక్రమతే-పరాశరేణ ప్రోక్తం

మస్య శిష్యా రక్షంతో వపు రితరేతరం జజల్పుః. ౧౯. ఆచార్యై రవధి రకారి మాసమాత్రం సో ఽతీతః పునరపి పంచషాశ్చ ఘస్రాః, అద్యాపి స్వీకరణ మేత్య న స్వనాథా న్కర్తుం తన్మనసి నజాయతే ఽనుకంపా ౨౦ కింకుర్మః క్వను మృగయామహే క్వయామః కో జాన న్నిహ వసతీతి నో ఽభిదధ్యాత్, విజ్ఞాతుం కథ మిమ మీశ్మహే విచింత్యాప్యాసింధుక్షితితల మన్యగాత్రగాఢమ్ ౨౧ గురుణా కరుణానిధినా హ్యధునా యది సంనిహితా విహితా స్త్యజితాః, జగతి క్వగతి ర్భజతాం త్యజతాం స్వపదం విపదంతకరం తదిదమ్ ౨౨ నిశ్శేషేంద్రియజాడ్యహృన్నవనవాహ్లాదం ముహు స్తన్వతీ నిత్యాశ్లిష్టరజోయతీశ చరణాంభోజాశ్రయా శ్రేయసీ, నిష్ప్రత్యూహవిజృంభమాణవృజినస్యోద్వాసనావాసనా నిస్సీమా హృదయేన కల్పితపరీరంభా

భిక్షుసూత్ర మధీతఇతి పారాశరీ యతిః. ని. 'పారాశర్యపిమస్కరీ' త్యమరః - తేషా మవనిభృతి రాజ్ఞి శ్రీశంకరే రాజ్ఞ శ్శరీరం ప్రవిశ్యైవం తద్విలాసినీభి ర్విహరతి సతి తస్యాగమనకాలం తత్సంకేతం మాసమాత్రంవా వ్యతిక్రాంతం దృష్ట్వా అస్య శిష్యా శ్శరీరం రక్షంతః, పరస్పరం జజల్పుః - ప్రహర్షణీ. ౧౯. తజ్జల్పన ముదాహరతి-ఆచార్యై ర్మాసమాత్ర మవధిః కృత స్సో ఽతీతః పునరపి పంచషడ్వా దినాని వ్యతీతాని అద్యాపి స్వశరీరం ప్రవిశ్యాస్మా న్సనాథా న్కర్తుం తస్య మనసి కరుణా న జాయతే. ౨౦ తస్మా త్కింకుర్మః క్వ గచ్ఛామః నతు క్వచి ద్గత్వా కశ్చన ప్రష్టవ్య ఇత్యాశంక్యాహ ర్జానన్ సన్ ఇహ వసతీతి నః అస్మభ్యం కః అభిదధ్యాత్? నను సముద్రపర్యంతం క్షితితల మన్విష్య స్వయమేవ విజ్ఞేయఇతి తత్రాహః ఆసింధుభూమితలం విచింత్యాన్విష్యాపి ఇమం గురుం విజ్ఞాతుం కిం సమర్థా భవామో? యతో ఽన్య శరీరే గూఢం ౨౧. తథా కరుణానిధి ర్గురు రపి యది సన్నిధిం న విధాస్యతి తర్హ్యాస్మాకం క్వాపి గతి ర్నాస్తీత్యాశయేనాహః కరుణానిధినా గురుణా ఽపి యది త్యక్తా వయ మధునా సన్నిహితా నవిహితా స్తర్హి విపదంతకరం తత్స్వపదం భజతాం పునశ్చేదం సర్వం త్యజతాం జగతి క్వగతి ర్నక్వాపీత్యర్థః. తోటకం 'ఇహతోటకమంబుధిసైః ప్రథితం' ౨౨. నన్వేవం భూతగురు విరహవతాం భవతాం కథం జీవన? మితి తత్రాహః-సర్వేంద్రియజాడ్యహృద్యో నవీనోనవీనాహ్లాద స్తం ముహు ర్వితన్వతీ పునశ్చ నిత్య మశ్లిష్ట మస్పృష్టం రజో యాభ్యాం తే రజోగుణలక్షణహీనయు వినిర్ముక్తయతీశస్య చరణకమలే ఆశ్రయో యస్యా అతఏవ శ్రేయసీ అతి

చిరం భావ్యతే. ౨౩. ఫలితై రివ సత్వపాదపైః పరిణామై రివ యోగసంపదామ్, సమయై రివ వైదికక్రియాం సశరీరై రివ తత్వనిర్ణయైః. ౨౪. సధనై ర్నిజలాభవైభవా త్సకుటుంబై రుపశాంతికాంతయా, అతదన్యతయాఽఖిలాత్మకై రనుగృహ్యాయ కదాను ధామభిః. ౨౫. అవినయం వినయ న్నసతాం సతా మతిరయం తిరయ న్భవపావకమ్, జయతి యో యతియోగభృతాం వరో జగతి మే గతి మేష విధాస్యతి ౨౬. విగతమోహతమోహతి మాప్యయం విధుతమాయతమాయతయోఽభవన్, అమృతదస్య తదస్య దృశో స్సృతా వవతరే మతరేమ శుగర్ణవమ్. ౨౭ శుభాశుభవిభాజకస్ఫురణవృష్టిముష్టింధయః కుపాంథమతపాంథదుష్కథకదంభకుక్షింభరిః, కదా భవసి మే పునఃపున రనాద్య

త్రేష్ఠా పునశ్చ నిష్ప్రత్యూహం నిర్విఘ్నం యథా స్యా త్తథా విజృంభమాణస్య వృజినస్యోద్వాసనావినాశికా నిరవధిరూపా వాసనా సా హృదయేన కల్పితాలింగనా చిరం భావ్యతే తథాచ గురుచరణవాసనాభావనమేవ జీవనసాధనమితిభావః – శా. ౨౩ తత్ర కేచి దౌత్సుక్య మావిష్కుర్వంత ఆహుః-సత్వపాదపై ర్వ్యవసాయరూపవృక్షైః ఫలితై రివ యోగసంపదాం పరిణామై రివ వైదికక్రియాం సమయై ర్న్యాసై రివ. ని. 'సమయ శ్శపథే భాష సంపదో' రితి విశ్వప్రకాశః-తత్త్వనిర్ణయై శ్శరీరవద్భి రివ నిజలాభవైభవా త్సధనై రివ ఉపశాంతిలక్షణయా కాంతయా కళత్రసహితై రివ తేభ్యోఽన్యస్యాభావతయా సకలాత్మకై స్తేజోభిః కదాన్వనుగృహ్యాయానుగృహీతో భవిష్యామీతి ద్వయోరర్థః వియోగినీ ౨౪. ౨౫. తత్ర కశ్చి దతీవ దుఃఖిత ఆచార్య ఏవ మమ గతిం విధాస్యతీత్యాహ—అసతా మవినయ వినయన్ దూరీకుర్వన్సతా మతివేగవంతం సంసారాగ్నిం తిరయన్ అపగతం కరిష్యన్ యో యతి యోగభృతాం వరో జగతి జయతి, ఏష మమగతిం విధాస్యతి-ద్రు ౨౬. కేచిత్తు తద్దర్శనేనైవ శోకసాగరస్య తరణం మత్వా ఆహుః-యం విగతా మోహలక్షణతమసాం సంహతి ర్యస్మా న్నిరావరణ తత్వజ్ఞానవంతం ప్రాప్య యతయో విధుతమాయతమా అతిశయేన విధుతా కంపితా మాయా యై స్తథాభూతా అభవన్, తస్యాస్యామృతప్రదస్య చక్షుషో మార్గే యదా ఉపతరేమ, తదా శోకసముద్రం తరేమ ౨౭. సకలానర్థనివర్తకమద్వయానందప్రాపకం తదీయ ముపదేశం స్మరన్ కశ్చిదాహ-పునఃపున ర్మే ఽనాద్య విద్యాతమో విధ్వస్య గలితద్వైత మద్వయం పద ముదంచయ న్ప్రకాశయ న్పుణ్యాపుణ్యవిభాజకస్ఫురణదృష్టే ర్ముష్టింధయ స్సారాకర్షకః రాత్ర్యంధకారాత్మకేషు మతేషు పాంథానాం

విద్యాతమః ప్రమృజ్య గలితద్వయం పద ముదంచయ న్నద్వయమ్?
౨౮. మర్త్యానాం నిజపాదపంకజజుషా మాచార్యవాచా యయా రుం
ధానో మతికల్మషం త్వమిహ కిం కుర్వాణనిర్వాణయా, ద్రాఙ్నాయా
స్యసిచే త్సుధీకృతపరీహాసస్య దాసస్య తే దుఃఖాంతో న భవే దితీద్య
స పున ర్జానీహి మానీహి మా. ౨౯ ఇతి ఖేద ముపేయుషి మిత్రజనే
ప్రతిపన్నయతిక్షితిభృన్మహిమా, శుచ మర్థవతా శమయ న్వచసా
నిజగాద సరోరుహపాద ఇదమ్ ౩౦ పర్యాప్తం నః క్లైబ్య ముపే
త్యాత్ర సఖాయః కృత్వోత్సాహం భూమి మశేషా మపిధానాత్,
అన్వేష్యామో భూవివరాణ్యప్యథ చ ద్యాం యద్వద్దేవం దేవ మను
ష్యాదిషు గూఢమ్ ౩౧. అనిర్విణ్ణచేతా స్సమాస్థాయ యత్నం సుదు
ష్ప్రాప మప్యర్థ మాప్నోత్యవశ్యమ్, ముహు ర్విఘ్నజాలై స్సురా
హన్యమానా స్సుధా మప్యవాపు ర్హ్యనిర్విణ్ణచిత్తాః ౩౨ యదప్యన్య

మధ్యే యే దుష్కృతకా స్తేషాం దంభస్య కుక్షింభరి ర్భక్షకః కదా భవసి? - పృథ్వీ
౨౮ కశ్చి త్త్వతివిహ్వల స్సన్నవశ్యం దర్శనం దేహీత్యాశయేనాహ — హే ఆచా
ర్యేహ జీవద్దశాయా మేవ కింకుర్వాణం కింకరతాం ప్రాప్తం నిర్వాణం యస్యా
స్తయా యయా వాచా నిజపాదపద్మజుషాం మర్త్యానాం బుద్ధికల్మషం సమూలం రుం
ధాన స్త్వం శీఘ్రం నాయాస్యసిచే త్తర్హి సుబుద్ధిభిః కృతః పరిహాసో యస్య తస్య
తే దాసస్య మే దుఃఖాంతో న భవేదితి హేస్తుత్య, స పున స్త్వం జానీహి మాం
మా మానీహి న ఘాతయ-శా ౨౯ ఇత్యేవం మిత్రజనే ఖేద ముపేయుషి సతి పరి
జ్ఞాతో యతిరాజస్య స్వగురోర్మహిమా యేన స పద్మపాదో ఽర్థవతా వచనేన
శోకం శమయ న్నిదం వక్ష్యమాణ మువాచ - తో. ౩౦ యదువాచ తదాహ - నో
ఽస్మాకం క్లైబ్యం పర్యాప్త మతో హే సఖాయ ఉపేత్య మిలిత్వా ఉత్సాహం
కృత్వా సర్వాం భూమి మపిధానాత్ తిరోధానా దన్వేష్యామో ఽథానంతరం
భూవివరాణి పాతాలాని తదనంతరం దివం దేవమనుష్యోరగాదిగూఢం మహాదేవ
మివ - 'వేదైరంధ్రైర్మ్తౌయసగామత్తమయూరమ్'. ౩౧. ఏవ ముక్తే ఽపి దుస్సాధ
మాలోచ్యోత్సాహ మకుర్వత ఆలక్ష్యాహ-అనిర్విణ్ణం నిర్వేదరహితం చిత్తం యస్య స
యత్నం సమ్యగాస్థాయ సుదుష్ప్రాప మప్యర్థ మవశ్యం ప్రాప్నోతి. హి యస్మా న్ముహు
ర్విఘ్నజాలై ర్హన్యమానా అపి సురా అనిర్విణ్ణచిత్తా అతిదుర్లభా మపి సుధాం ప్రాపుః.
హి యస్మా దనిర్విణ్ణచిత్తా అత ఏవంభూతా అపి దేవాస్సుధా మప్యవాపు రితి వా -
'భుజంగప్రయాతం భవే ద్యైశ్చతుర్భిః'. ౩౨. యద్యప్యన్యగాత్రప్రచ్ఛన్న రూప

గాత్రప్రతిచ్ఛన్నరూపో దురన్వేషణస్స్యా ద్గురు ర్న స్తథా ఽపి, స్వభానూదరస్థ శ్శశీవ ప్రకాశై స్తదీయై ర్గుణై రేవ వేత్తుం స శక్యః ౩౩.
ఇక్షుచాపాగమా పేక్షయా నిర్గతో వర్ష్మ తస్యోచితం కృష్ణవ ర్త్మద్యుతిః, విభ్రమాణాం పదం సుభ్రువాం భూపతేః ప్రాప మర్త్యం త్వ కామాగ్రణీ స్సంయమీ ౩౪ నిత్యతృప్తాగ్రయాయ్యాశ్రితే నిర్వృతాః ప్రాణినో రోగశోకాదినా నేక్షితాః, దస్యుపీడోజ్ఝితా స్స్వస్వధర్మే రతాః కాలవర్షీ స్వరా ణ్మేదినీ కామసూః ౩౫ తదిహాలస్య మపాస్య విచేతుం నిరవధిసంసృతిజలధే స్సేతుమ్, దేశికవరపదకమలం యామో న వృథా ఽనేహస మత్ర నయామః ౩౬ ఇతి జలరుహపదవచనం సర్వే మనసి నిధాయ నిరాకృతగర్వా, కాంశ్చి త్తత్ర నివేశ్య శరీరం రక్షితు మన్యే నిరగు రుదారమ్ ౩౭ తే చిన్వంత శ్శైలాచ్ఛైలం విషయా ద్విషయం భువ మనువేలమ్, ప్రాపు ర్ధిక్కృత విబుధనివేశా స్స్ఫీతా నమర

త్వాన్నో ఽస్మాకం గురు ర్దురన్వేషణ స్స్యా త్తథాపి యథా రాహూదరస్థో ఽపి చంద్రః స్వీయైః ప్రకాశై ర్విజ్ఞాతుం శక్య స్తద్వ త్తదీయై ర్గుణై రేవ స గురు ర్వేత్తుం శక్యః. ౩౩. నను తథా ఽపి క్వ గతో యత్రా న్వేష్య ఇతిచే త్తత్రాహ - కృష్ణవర్త్మనో వహ్నే ర్ద్యుతిరివ ద్యుతి ర్యస్య సః ఇక్షుధన్వనః కామస్యాగమా పేక్షయా యతిశరీరా న్నిర్గతః సుభ్రువాం విభ్రమాణాం పదం కామశాస్త్రస్యోచితం రాజ్ఞః శరీరం ప్రాప్త మర్త్యాతి. కామాగమా పేక్షయైవ గతో న తు తజ్జన్య సుఖేచ్ఛయేతి బోధయితు మాహ- కామవినిర్ముక్తానా మగ్రణీః - 'శైశ్చతుర్భి ర్వృతా ప్రగ్విణీసమ్మతా' ౩౪. నన్వేవ మపి రాజ్ఞాం బహుత్వా త్కస్య గమస్య దేశస్య రాజ్ఞ శ్శరీరే ప్రవిష్ట ఇతిపక్షే యం? ఇతిచే త్తత్రాహ-నిత్యతృప్తాగ్రగామినా ఽస్మద్గురుణా ఽఽశ్రితేదేశే ప్రాణిన ఆనందితాః, యతో రోగశోకాదినా నావేక్షితా యతశ్చోరపీడావినిర్ముక్తా స్స్వస్వధర్మే రతాశ్చ స్యుః, స్వరా డింద్రః కాలవర్షీ స్యాత్, భూమిశ్చ కామసూః స్యాత్ ౩౫ తత్తస్మా దస్మిన్కాలే ఆలస్యం విహాయానాద్యనన్తసంసార సముద్రస్య సేతుం దేశికవరచరణారవిందం విచేతుం గచ్ఛామో ఽస్మిన్ దేశే వృథా కాలం న నయామః - 'మాత్రాసమకం నవమో ల్గంతం'. ౩౬. ఇత్యేవం పద్మపాదస్య వచనం నిరాకృతగర్వేమనసి సర్వే నిధాయ కాంశ్చి దుదారం గురుశరీరం రక్షితుం తస్మిన్ స్థానే నివేశ్యాన్యే నిర్గతాః ౩౭. తే పర్వతాత్పర్వతం దేశాద్దేశం భూమి మనిశం చిన్వంతో ధిక్కృతా దేవానాం నివేశా యై స్తాన్ స్ఫీతానమరకనృపతే

కనృపతే ర్దేశాన్. ౩౮. మృత్వా పునరప్యుత్థిత మేనం శ్రుత్వా వైన్య దిలీపసమానమ్, త్యక్త్వా విరహజదైన్య మమందం మత్వా ఽఽచార్యం ధైర్య మవిందన్. ౩౯ తేచ జ్ఞాత్వా గానవిలోలం తరుణీ సక్తం ధరణీపాలమ్, వివిశు స్స్వీకృత గాయకవేషా నగరం విదిత సమస్తవిశేషాః ౪౦ రాజ్ఞే జ్ఞాపితవిద్యాతిశయా స్తే తత్సంగ్రహ విధృతాతిశయాః, రమణీశతమధ్యగ మవనీంద్రం దదృశు స్తారా వృత మివచంద్రమ్ ౪౧. వరచామరకరతరుణీకంకణరంజిత మనోహర పశ్చాద్భాగమ్, గీతిగతిజ్ఞోద్గీత శ్రుతిసుఖతానసముల్లస దగ్రిమదేశమ్ ౪౨ ధృతచామీకరదండసితాతపవారణరంజితరత్నకిరీటమ్, శ్రితవి గ్రహ మివ రతిపతి మాశ్రితభువ మివ సాంతఃపుర మమరేశమ్ ౪౩ రుచిరవేషాస్సమాసాద్య తాం సంసదం నయనసంజ్ఞావితీర్ణాసనా

ర్దేశా న్నాపుః ప్రాప్తవంతః. ౩౮. మృత్వా పునరప్యుత్థిత మమరకసంజ్ఞం నృపం పృథుదిలీపతుల్యం శ్రుత్వా ఽఽచార్యం మత్వా ఽమందం విరహజన్యం దైన్యం హిత్వా ధైర్యం ప్రాపుః ౩౯ తేచ తరుణీ సక్తం గానవిలోలం భూపాలం జ్ఞాత్వా స్వీకృతగాయకవేషా నగరం వివిశుః యతో విదితసమస్తవిశేషాః ౪౦ రాజ్ఞే జ్ఞాపిత గానవిద్యాతిశయాః యత స్తస్య రాజ్ఞ స్సంగ్రహణాయ విధృతో ఽతిశయో యై స్తే తారావృతం చంద్ర మివ తరుణీమధ్యగతం భూమీంద్రం దదృశుః ౪౧. భూమీంద్రం విశినష్టి - వరచామరకరాణాం తరుణీనాం కంకణై రంజితో మనోహరః పశ్చా ద్భాగో యస్య తం పునశ్చ గీతిగతిజ్ఞై రుద్గీతేన శ్రవణ సుఖేన తానేన సముల్లసదగ్రిమదేశో యస్యతం ౪౨. పునశ్చ ధృతశ్చామీకరో హిరణ్మయో దణ్డో యస్య తథాభూతేన సితేనాతపవారణేన ఛత్త్రేణ రంజితం రత్నకిరీటం యస్య తం స్వీకృతవిగ్రహం రతిపతిమనంగమివ యద్వా - శ్రితభూమి మంతఃపురసహితం దేవేశం పురందర మివ ౪౩ ఏవంభూతం రాజానం దృష్ట్వా యత్కృతవంత స్తదాహ-రుచిరవేషాః తాం సంసదం సమాసాద్య నయనసంజ్ఞయా దత్తాసనా రాజ్ఞా సమ్యగాజ్ఞప్తా మూర్ఛనాపదవిద స్తే సభాం మోహయంతః సుస్వరం జగుః. మూర్ఛనాలక్షణం తు. * 'క్రమాత్స్వరాణాం సప్తానా మారోహ శ్చావరోహణం, సా మూర్ఛేత్యుచ్యతే గ్రామ స్థా ఏతా స్సప్త సప్తచ' ఇతి. తత్ర స్వరాః 'శ్రుతిభ్య స్స్యు స్స్వరాః షడ్జర్షభగాంధారమధ్యమాః, పంచమో ధైవత శ్చాథ నిషాద ఇతి సప్తతే'' ఇత్యుక్తాః సప్త. సామాన్యతః స్వరస్వరూపంతు 'శ్రుత్య నంతరభావీ యః స్నిగ్ధోఽనురణనాత్మకః, స్వతో రంజయతి శ్రోతు శ్చిత్తం సస్వర

భూభుజా, సమతిసృష్టా స్తత స్సుస్వరం మూర్ఛనాపదవిద స్తే జగు
ర్గోహాయంత స్సభామ్. ౪౪ భృంగ తవ సంగతి మపాస్య గిరిశృంగే
తుంగవిటపిని సంగమం జుషి త్వదంగే, స్వాంగరచితా స్సకలుషాంత
రంగా స్సంగవ కృతే భంగ ముపయాంతి భృంగాః ౪౫ పంచశరసమ
యసంచయకృతే ప్రాక్పం ముంచ న్నివేహ సంచరసి ప్రపంచమ్, పంచ
జనముఖపంచముఖ మప్యనంచన్ త్వంచ గతి రితి కించ కిల వంచితో

ఉచ్యతే’ఇతి శ్రుతి ర్నామ స్వరారంభకావయవవిశేష స్తదుక్తం *‘ప్రథమశ్రవణా
చ్ఛబ్దః శ్రూయతే హ్రస్వమాత్రకః, సా శ్రుతిః సంపరిజ్ఞేయా స్వరావయవలక్షణా’
ఇతి అథ గ్రామలక్షణం ‘యథా కుటుంబిన స్సర్వే ఽప్యేకీభూతా భవంతి హి, తథా
స్వరాణాం సందోహో గ్రామ ఇత్యభిధీయతే, షడ్జగ్రామో భవే దాదౌ మధ్యమగ్రామ
ఏవచ, గాంధారగ్రామ ఇత్యేత ద్గ్రామత్రయ ముదాహృతం, మందో వరోఽథ జీమూ
త స్సుభద్రో గ్రామకా స్త్రయః, షడ్జమధ్యమగాంధారా స్త్రయాణాం జన్మహేతవ’
ఇతి తథాచైవం భూతగ్రామత్రయే ఽపి ప్రత్యేకం సప్తసప్తచ మూర్ఛనా ఇత్యేకవిం
శతిమూర్ఛనా భవంతి తథాభూతమూర్ఛనాపదవిద స్తే సుస్వరం జగురిత్యర్థః-యత్ర
చ్ఛందో నోక్త మత్ర గాథేతి తత్సూరిభిః ప్రోక్తమ్ ౪౪ గానవ్యాజేన స్వగురు ప్రతి
బోధనం కృతవతాం తద్గాన మనుకరోతి—హేభృంగ శ్రుతిసూత్రాదిలక్షణకుసుమ
మకరందాస్వాదనలోలః తవ సంగతిం సంగమ మపాస్య విహాయోచ్చవృక్షవతి గిరిశృంగే
సంగమజుషి త్వదంగే తవ శరీరే సతి త్వచ్ఛరీరస్య రక్షణాయ రచితా స్సకలుషం
దుఃఖయుక్త మంతరంగ మంతఃకరణం యేషాం తే భృంగాః శిష్యా స్తవ సంగమార్థం
భంగముపయాంతి ఖేదం ప్రాప్నువంతీత్యర్థః * ‘ఇందువదనాథజసనైస్సగురుయుక్తైః’.
౪౫ పంచశరస్య కామస్య యః సమయః కలాదిరూప స్సంకేతః సిద్ధాంతో వా
తస్య సంచయార్థం ప్రాంచం శివగురూద్భవం ప్రపంచం శరీరం ముంచ న్నివేహా
స్మిన్ రాజశరీరే స్థానే వా సంచరసి తథా చ హే పంచజనేషు మనుజేషు ముఖ
శ్రేష్ఠ యద్వా - ‘యస్మిన్పంచపంచజనా ఆకాశశ్చ ప్రతిష్ఠిత స్తమేవమన్య ఆత్మా
నం విద్వా న్బ్రహ్మామృతో ఽమృతం’ ఇతి శ్రుత్యుక్తానాం సాంఖ్యరీత్యా ‘మూల
ప్రకృతి రవికృతి ర్మహదాద్యాః ప్రకృతివికృతయస్సప్త, షోడశకస్తువికారో న
ప్రకృతి ర్న వికృతిః పురుషః’ ఇతి పంచవింశతితత్త్వానాం ముఖ శుద్ధాత్మన్.
పంచజనపదస్య పంచపంచజనపరత్వాశ్రయణాత్. సిద్ధాంతరీత్యా వాక్యశేషస్థానాం
ప్రాణచక్షుః శ్రోత్రాన్నమనసాం పంచజనానాం ముఖాధిష్ఠానేత్యర్థః - పంచానన
మప్యగచ్ఛన్ శివం స్వస్వరూప మప్యనాప్నువన్ గతి ర్యాసౌ త్వమితి హేతోః

ఽసి ౪౬. పర్వశశిముఖ సర్వ మపహాయ పూర్వం కుర్వ దిహ గర్వ మనుసృత్య హృదపూర్వం, న స్మరసి వ స్త్వస్మదీయ మితి కస్మా త్సంస్మర తదస్మర పర మస్మదుక్త్యా ౪౭ నేతినేత్యాదినిగమవచనేన నిపుణం నిషిధ్య మూర్తామూ ర్తరాశిమ్, యదశక్యనిహ్నవం స్వాత్మరూపతయా జానంతి కోవిదా స్త త్త్వమసి త త్త్వం ౪౮. ఖాద్య ముత్పాద్య విశ్వ మనుప్రవిశ్య గాఢ మన్నమయాదికోశతుషజాలే, కవయో వివిచ్య

కుశః. ఖలు వంచితో ఽసి? - గా. ౪౬ కించ హేశరత్పూర్ణమాసీచంద్రముఖ, పూర్వం సర్వం శాంతిదాంత్యాదిక మపహాయేహ గర్వం కుర్వన్ మానస మనుసృత్యా స్మదీయాం వస్త్వితి కస్మా న్న స్మరసి త త్తస్మాత్ హేఽస్మరాకామాస్మదుక్త్యా పరం స్వస్వరూపం సంస్మర తత్పర మితివా ౪౭ అస్మదుక్త్యా పరం స్మరేత్యుక్త్వా 'అథాత ఆదేశో నేతినేతి ' * 'అస్థూల మనణ్వహ్రస్వ మదీర్ఘ మనంతర మబాహ్య మపూర్వ మనపరం' 'అశబ్ద మస్పర్శ మరూప మవ్యయం తథారసం నిత్య మగంధవచ్చయత్, అనాద్యనంతం మహతః పరం ధ్రువం నిచాయ్యతం మృత్యుముఖా త్ప్రముచ్యతే' ఇత్యాది శ్రుతిభి స్తం స్మారయంతి నేతినేత్యాది నిగమవచనేన మూర్తామూ ర్తరాశిం సమ్యఙ్నిషిధ్య సర్వాధిష్ఠానత్వాత్ నిరవధిబాధాయోగాత్ ప్రతిషేద్ధుః స్వరూపత్వేన ప్రతిషేధసాక్షితయా ఽవస్థితత్వా త్సత్యస్యాపి సత్యం అస్తీత్యేవోపలబ్ధవ్యః 'అస న్నేవ స భవతి అస ద్బ్రహ్మేతి వేదచేత్' ఇత్యాది.శ్రుతేశ్చ నిషేద్ధు మశక్యం యత్ 'అహం బ్రహ్మాస్మి 'ఇతి స్వాత్మరూపతయా విద్వాంసో జానంతి త త్తత్త్వం పరమార్థవస్తు త్వమసి.౪౮.తథా పంచకోశవివేకేన కవయో యదాత్మత్వేన ప్రతిపద్యంతే త త్త్వం త్వమసీతి స్మారయంతి ఆకాశాదికం విశ్వ ముత్పాద్యానుప్రవి శ్యాన్నమయ ప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయానందమయకోశ లక్షణే తుషజాలే గూఢం యుక్తిలక్షణావ ఘాతేన కవయో వివిచ్య తండులవ ద్యదా దదతి త త్త్వం త్వమసి. తథాచ శ్రుతిః. 'తస్మా ద్వాఏతస్మా దాత్మన ఆకాశ సంభూత ఆకాశా ద్వాయుః ర్వాయో రగ్ని రగ్నే రాప అద్భ్యః పృథివీ పృథివ్యా ఓషధయ ఓషధీభ్యో ఽన్న మన్నాత్పురుష స్సవా ఏషపురుషో ఽన్నరసమయ స్తస్మా ద్వా ఏతస్మా దన్నరసమయా దన్యోఽంతరఆత్మా ప్రాణమయ స్తస్మాద్వా ఏతస్మా త్ప్రాణమయా దన్యోఽంతర ఆత్మా మనోమయః తస్మా ద్వా ఏతస్మా న్మనోమయా దన్యోఽంతర ఆత్మా విజ్ఞానమయ స్తస్మా ద్వా ఏతస్మా ద్విజ్ఞానమయా దన్యో ఽంతర ఆత్మా ఆనందమయః సో ఽకామయత బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి సతపో ఽతప్యత స తప స్తప్త్వా ఇదగ్ం సర్వ మసృజత యదిదం కించ తత్సృష్ట్వా తదేవాను ప్రావిశత్ తదను ప్రవిశ్య సచ్చ త్యచ్చాభవ' దిత్యాద్యాయుక్తి

యుక్త్యవఘాతతో యత్తండులవదాదదతి తత్త్వమసి తత్త్వం. ౪౯
విషమవిషయేషు సంచారిణోఽశ్వాన్ దోషదర్శనకశాభిఘాతతః, స్వై
రంసన్నివర్త్య స్వాంతరశ్మిభిర్ధీరా బధ్నంతి యత్ర తత్త్వమసి తత్త్వమ్
౫౦ వ్యావృత్తజాగ్రదాదిష్వనుస్యూతం తేభ్యోఽన్యదివ పుష్పేభ్య
ఇవ సూత్రమ్, ఇతి యదుపాధిత్రయపృథక్త్వేన విదంతి సూరయస్త
త్త్వమసి తత్త్వమ్ ౫౧ పురుష ఏవేద మిత్యాదివేదేషు సర్వకారణత

స్తావ ద్విమతో దేహ ఆత్మా నభవతి కార్యత్వాత్ ఘటవత్ నను విపక్షేబాధకాభావా దప్రయోజకోఽయం హేతు రితిచే న్నాకృతాభ్యాగమకృతవిప్రణాశాఖ్యబాధకసద్భావాత్ తథా వివాదాస్పదః ప్రాణ ఆత్మా న భవతి జడత్వాత్ ఘటవత్. తథా మనోమయ ఆత్మా న భవతి వికారత్వా ద్దేహవత్ తథా విజ్ఞానమయ ఆత్మా న భవతి విలయాద్యవస్థావత్త్వా ద్ఘటాదివత్ తథా ఽఽనన్దమయో ఽప్యాత్మా న భవతి కాదాచిత్కత్వా దత్రైవ త్తస్మాదానందఏవాత్మా భవితు మర్హతి నిత్యత్వాత్ యః ఆత్మా న భవతి నాసౌ నిత్యో యథా దేహాదిః. 'ఆత్మన ఆకాశ స్సంభూతః' ఇత్యాది శ్రుత్యా ఆకాశాదే రనిత్యత్వావగమా న్నా నైకాంతికతేతి నన్వాఙ్పూర్వా దనాస్యవిహరణే వర్తమానా ద్దదాతే రాత్మనేపదం స్యా దిత్యర్థకాత్ 'ఆఙోదోఽనాస్యవిహరణే' ఇతి సూత్రా దాదదత ఇతి భవితవ్యమితిచే న్న భిక్షా మాదదాతీతి ప్రయోగవదత్ర జిద్విశిష్టస్యాకారస్యాగ్రహణేనాఽఽదదతీతి ప్రయోగస్య సాధుత్వా త్సూత్రే జిద్విశిష్టాకారగ్రహణస్యా జిద్విశిష్టాదాకారా దుత్తరస్య దదాతే రాత్మనేపదాభావజ్ఞాపనార్థత్వాత్ ౪౯. సర్వేంద్రియాలంబనం తత్త్వం త్వమేవేతి స్మారయంతి యథా విషమదేశేషు స్వైరం సంచారిణోఽశ్వాన్ కశాభిఘాతేన రశ్మిభి స్సమ్యఙ్నివర్త్య శంకా బధ్నంతి తథా విషమేషు విషయలక్షణేషు దేశేషు స్వైరం సంచారిణ ఇంద్రియలక్షణాన్ హయాన్ దోషదర్శనలక్షణకశాభిఘాతేన మనోవృత్తిలక్షణరశ్మిభి ర్వ్యష్టి స్వగమాత్మతత్త్వే ధీమంతో బధ్నంతి తత్త్వంత్వమసి. తథా చ శ్రుతిః. 'ఆత్మానం రథినం విద్ధి శరీరం రథ మేవతు,బుద్ధింతు సారథిం విద్ధి మనః ప్రగ్రహ మేవచ, ఇంద్రియాణి హయా నాహు ర్విషయాం స్తేషు గోచరాన్,యస్తు విజ్ఞానవాన్ భవతి యుక్తేన మనసా సదా, తస్యేంద్రియాణి వశ్యాని సదశ్వా ఇవ సారథేః'రితి ౫౦. అథ జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యుపాధివిలక్షణం తత్త్వం త్వమసీతి స్మారయంతి ఆత్మా జాగ్రదాద్యుపాధిభ్యోఽన్యోవ్యావర్తమానేషు తేష్వనుస్యూతత్వా త్పుష్పేభ్య స్సూత్రమివేత్యేవ ముపాధిత్రయపృథక్త్వేన యత్సూరయో జానంతి తత్త్వం త్వమసి. స్పష్టం చేదం జనకయాజ్ఞవల్క్యాదిసంవాదేన శ్రుత్యా ప్రతిపాదితం ౫౧. కించ

యా యస్య సార్వాత్మ్యం, హాటకస్యేవ ముకుటాది తాదాత్మ్యం సరస మామ్నాయతే త త్త్వమసి త త్త్వం. ॥౨ యశ్చాహ మత్ర వర్ష్మణి భామి సోఽసౌ యోఽసౌ విభాతి రవిమండలే సోఽహ మితి, వేదవాదినో వ్యతిహారతో యదధ్యాపయంతి యత్నత స్తత్త్వమసి త త్త్వం ॥౩ వేదానువచనసద్దానముఖధర్మై శ్శ్రద్ధయానుష్ఠితై ర్విద్యయా యుక్తైః, వివిదిషంత్యత్యంత విమలస్వాంతా బ్రాహ్మణా యద్బ్రహ్మ త త్త్వమసి త త్త్వమ్ ॥౪ శమదమోపరమాదిసాధనై ర్ధీరా స్స్వ

'పురుష ఏవేదం సర్వం యద్భూతం యచ్చ భవ్యం' 'సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ తజ్జలాన్' 'సదేవ సౌమ్యేదమేకమేవాద్వితీయ మైతదాత్మ్యమిదం సర్వం యథాసౌమ్యైకేన లోహమణినా సర్వం లోహమయం విజ్ఞాతం స్యా ద్వాచారంభణం వికారో నామధేయం లోహ మిత్యేవసత్య'మిత్యాది వేదేషు సర్వకారణతయా సువర్ణస్య యథా కటక ముకుటాదితాదాత్మ్యం తథా యస్య సార్వాత్మ్యం సరసం యథాస్యా త్తథా ఆమ్నాయతే * 'ఉపక్రమోపసంహారా వభ్యాసో ఽపూర్వతాఫలం, అర్థవాదోపపత్తీ శ్చ లింగాన్యేతాని షట్క్రమా' దిత్యుక్తషడ్విధతాత్పర్యలింగైః స్వారస్యేనోపదిశ్యతే త త్తత్త్వం త్వమసి ॥౨ కించ యశ్చాహ మస్మిన్ శరీరే విభామి సోఽసౌ రవిమండలస్థో ఽస్తి యో ఽసౌ రవిమండలే విభాతి సో ఽహ మస్మీత్యేవంవ్యతిహారేణ వేదవాదినః ప్రయత్నతో యత్తత్త్వ మధ్యాపయంతి త త్తత్త్వం త్వమసి తథాచ శ్రుతిః * 'తద్యత్త త్సత్యం' 'అసౌ స ఆదిత్యో' 'య ఏష ఏతస్మి న్మండలే పురుషో యశ్చాయం దక్షిణేఽక్షన్పురుష స్తా వేతా వన్యోన్యస్మి న్ప్రతిష్ఠితా' ఇత్యాద్యా ॥౩ కించ వేదానువచనసద్దానయజ్ఞతపోహితమిత మేధ్యాశనాదిధర్మైః శ్రద్ధయా ఽనుష్ఠితైః విద్యయోపాసనయా చ యుక్తై రత్యంతనిర్మలానీంద్రియాణి యేషాం తే బ్రాహ్మణా యద్బ్రహ్మ వివిదిషంతి వేదితు మిచ్ఛంతి త త్తత్త్వం త్వమసి తథాచ శ్రుతిః * 'త మేతం వేదానువచనేన బ్రాహ్మణా వివిదిషంతి యజ్ఞేన దానేన తపసాఽనాశకేన' 'యదేవ విద్యయో పనిషదా కరోతి తదేవ వీర్యవత్తరం భవతి' దానాదేః త త్త్వం తు భగవతోక్తం సాత్వికత్వ వేదానువచనాదేః ప్రజ్వలితార్ధశిరస్కస్య జలరాశిప్రవేశేచ్ఛావదుత్కటేచ్ఛాం ప్రతి కరణత్వం నతు సామాన్యేచ్ఛాం ప్రతి అజాగళస్తనాయమానాయా స్తస్యాః పూర్వమేవ సిద్ధత్వాత్. యద్వా ఽశ్వేన జిగమిషతీత్యత్ర గమనం ప్రత్యశ్వస్యేవ జ్ఞానం ప్రత్యేవకరణత్వమస్తు ॥౪. కించ శమదమోపరమతితిక్షాసమాధిశ్రద్ధాలక్షణై స్సాధనై స్స్వాత్మరూపేణాత్మని బుద్ధా. * యదన్విష్యోపాస్యా తత్ప్రతం సత్యం జ్ఞాన మనంతం

త్మనాత్మని యదన్విష్య కృతకృత్యాః, అధిగతామితసచ్చిదానందరూపా న పున రిహ ఖిద్యంతే తత్త్వమసి తత్త్వమ్. ౫౫ అవిగీత మేవం నరపతి రాకర్ణ్య వర్ణితాత్మార్థమ్, విససర్జ పూరితాశా నేతా న్నిర్జ్ఞాతకర్తవ్యః ౫౬ ఉద్బోధిత స్సదసి తై రవలంబ్య మూర్ఛాం నిర్గత్య రాజతనుతో నిజ మావివేశ, గాత్రం పురోదితనయేన స దేశికేంద్ర స్సంజ్ఞా మవాప్య చ పురేవ సముత్థితో ఽభూత్ ౫౭ తదనుకుహర మేత్య పూర్వదృష్టం నరపతిభృత్యవిసృష్టపావకేన, నిజవపు రవలోక్య దహ్యమానం ఝటితి సయోగధురంధరో వివేశ ౫౮ సపది దహనశాంతయే మహాంతం నరమృగరూప మధోక్షజం శరణ్యమ్, స్తుతిభి రధికలాలస

బ్రహ్మ 'విజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మే'త్యాదిశ్రుతిబోధిత మనంతాదిస్వరూపం యైస్తే కృతకృత్యా స్సంతః పున రిహ సంసారే జన్మమరణాది లక్షణం ఖేదం నాప్నువంతి తత్త్వం త్వమసి తథాచ శ్రుతిః *'శాంతో దాంత ఉపరత స్తితిక్షు స్సమాహితఆత్మన్యేవాత్మానం పశ్యే'దితి 'శ్రద్ధాన్వితో భూత్వే'తి చ యద్వైతాః శిష్యాణాం పృథక్పృథగుక్తయ ఇతి బోధ్యం. ౫౫ ఏవ మవిగీత మనిందితం వర్ణితాత్మవస్తు శ్రుత్వా అర్థో విషయః.ని.'అర్థో విషయార్థనయోర్ధన కారణవస్తుషు'ఇతి మేదినీ-నిర్జ్ఞాతం కర్తవ్యం యేన స నృపతిః పూరితా ఆశా యేషాంతా నేతాౝ శిష్యాౝ విససర్జ *'ఆర్యా ద్వితీయకే ఽర్థే యద్గదితం లక్షణం తత్స్యాత్, - యద్యుభయో రపి దళయో రుపగీతిం తాం ముని ర్బ్రూతే'. ౫౬. సభాయాం తైః పద్మపాదాదిభి రుద్బోధితో మూర్ఛా మవలంబ్య పూర్వోక్తన్యాయేన రాజశరీరా న్నిర్గత్య నిజశరీర మావివేశ, స దేశికేంద్ర సంజ్ఞాం చేతనా మవాప్య చ పునరుత్థితో ఽభూత్-వ ౫౭ నను రాజభృత్యవిసృష్టాగ్నినా దహ్యమానం శరీరం కథం వివేశేత్యాశంక్యాహ-తస్మాత్ రాజతనుతో నిర్గమనా త్పశ్చా త్పూర్వదృష్టం గుహాచ్ఛిద్ర మేత్య నరపతిభృత్యవిసృష్టపావకేన దహ్యమానం నిజశరీర మవలోక్య యతో యోగధురంధరో ఽతో ఝటితి వివేశ-పుష్పితాగ్రా. ౫౮. ఏవ మపిదహనం కథం శమితవా నిత్యాకాంక్షాయా మాహ-సపది తత్క్షణే ఆత్మవిత్ప్రధాన శ్రీశంకరాచార్యో దహనస్య శాంతయే మహాంతం శరణే సాధుం నరసింహరూప మధోక్షజ మధోక్షజన్యం యస్మాత్తం విష్ణుం అధికం కలాభి ర్లసంతి పదాని యాసు తాభిః స్తుతిభిః శీఘ్ర మతోషయత్ తథాహి. *శ్రీమత్పయోనిధినికేతనచక్రపాణే భోగీంద్రభోగమణిరంజితపుణ్యమూర్తే, యోగీశ శాశ్వతశరణ్య భవాబ్ధిపోత లక్ష్మీనృసింహ మమ దేహి కరావలంబమ్. ౧. బ్రహ్మేంద్రరుద్ర

త్పదాభి స్త్వరిత మతో౽పయ చాత్మవి త్ప్రిధానః ౫౯ నరహరికృప
యా తతః ప్రశాంతే ప్రబలతరే సహుతాశనే ప్రవిష్టః, నిరగమదచ
లేంద్రకందరాంతా ద్విధురివ వక్త్రబిలా ద్విధుంతుదస్య. ౬౦. తదను
శమధనాధిపో వినేయై శ్చిరవిరహా దతివర్ధమానహార్దైః, సనక ఇవ వృత
స్సనందనాద్యై ర్జిగమిషు రాజని మండనస్య గేహమ్ ౬౧ తదను సద
సమేత్య పూర్వదృష్టం గగనపథా ద్గలితక్రియాభిమానమ్, విషయవిష
నివృత్తతర్ష ముచ్చై రతనుత మండనమిశ్ర మతిపాత్రమ్ ౬౨ తం

ముకుదర్కకిరీటకోటిసంఘట్టితాంఘ్రికమలామలకాంతికాంత, లక్ష్మీలసత్కుచసరోరుహరాజహంస ల ౨ సంసారఘోరగహనే చరతో మురారే మారోగ్రభీకరమృగప్రవరార్దితస్య, ఆర్తస్య మత్సరనిదాఘనిపీడితస్య, ల. ౩ సంసారకూపమతిఘోరనిదాఘమూలం సంప్రాప్య దుఃఖశతసర్పసమాకులస్య, దీనస్య దేవ కృపణాపద మాగతస్య ల ౪. సంసారసాగరవిశాలకరాళకాలనక్రగ్రహగ్రసననిగ్రహవిగ్రహస్య, వ్యగ్రస్య రాగరసనోర్మినిపీడితస్య ల. ౫ సంసారవృక్ష మఘబీజ మనంతకర్మ శాఖాశతం కరణపత్ర మనంగపుష్పం, ఆరుహ్య దుఃఖఫలితం పతతోదయాళో ల. ౬. సంసారసర్పఘనవక్త్రభయోగ్రతీవ్రదంష్ట్రాకరాళవిషదగ్ధవినష్టమూర్తేః, నాగారివాహనసుధాబ్ధినివాస శౌరే ల ౭ సంసారదావదహనాతురభీకరోరుజ్వాలావళీభి రతిదగ్ధతనూరుహస్య, త్వత్పాదపద్మసరసీశరణాగతస్య ల. ౮ సంసారజాలపతితస్య జగన్నివాస సర్వేంద్రియార్థబడిశార్థఝషోపమస్య, ప్రోత్ఖండితప్రచురతాలుకమస్తకస్య ల. ౯ సంసారభీకరకరీంద్రకరాభిఘాతనిష్పిష్టమర్మవపుష స్సకలార్తినాశ, ప్రాణప్రయాణభవభీతిసమాకులస్య ల ౧౦. అంధస్య మే హృత వివేకమహాధనస్య చోరైః ప్రభో బలిభి రింద్రియనామధేయైః, మోహాంధకూపకుహరే వినిపాతితస్య ల ౧౧. లక్ష్మీపతే కమలనాభ సురేశ విష్ణో వైకుంఠ కృష్ణ మధుసూదన పుష్కరాక్ష, బ్రహ్మణ్య కేశవ జనార్దన వాసుదేవ దేవేశ దేహి కృపణస్య కరావలంబ మితి. ౧౨. ౫౯. తత శ్చ నరహరికృపయా ప్రబలతరే హుతాశనే ప్రకర్షేణ శాంతే సతి తస్మిన్ గుహాయాం వా ప్రవిష్టః సన్ శ్రీశంకరో గిరీంద్రకందర మధ్యా న్నిరగమత్ విధుం తుదతి హినస్తీతి విధుంతుదో రాహు స్తస్య ముఖకుహరా ద్బిలా చ్ఛశీవ ౬౦. తతః పశ్చా ద్విరహా దతివర్ధమానసౌహార్దై శ్శిష్యైః సనందనాద్యై రావృతః సనక ఇవ శమధనాధిపో మండనస్య గేహం గంతుమిచ్ఛు రాజని సమ్యగభవత్ ౬౧. తదను గగనమార్గేణ పూర్వదృష్టం మండనగేహ మేత్య గలిత క్రియాభిమానం యతో విషయలక్షణవిషా న్నివృత్తాభిలాషం మండనమిశ్ర ముచ్చై రతిపాత్ర మకృత. ౬౨. ఆకాశా దవతీర్ణం తం శ్రీశంకరం

సమీహాత్య నభస శ్చ్యుతం స చ ప్రాంజలిః ప్రణతపూర్వవిగ్రహః, అర్హ ణాభి రభిపూజ్య తస్థివా సీక్షణై రనిమిషైః పిబ న్నివ. ౬౩. స విశ్వ రూపో బత సత్యవాదీ పపాత పాదాంబుజయో ర్యతీశః, గృహం శరీ రం మమ యచ్చ సర్వం తవేతివాదీ ముదితో మహాత్మా ౬౪ ప్రేయ సా ప్రథమ మర్చితం మునిం ప్రాప్తవిష్టర ముపస్థితం బుధైః, ప్రశ్ర యావనతమూర్తి రబ్రవీ చ్ఛారదాభివదనే విశారదా ౬౫ ఈశాన స్సర్వవిద్యానా మీశ్వర స్సర్వదేహినామ్, బ్రహ్మణో ఽధిపతి ర్బ్ర హ్మాస్భవా న్సాక్షా త్సదాశివః. ౬౬. సదసి మామవిజిత్య తథైవ య న్మదనశాసనకామకలాస్వపి, తదవబోధకృతేకృతి మాచర స్తదిహ మర్త్యచరిత్రవిడంబనమ్ ౬౭ త్వయాయదావాం విజితౌ పరాత్మ న్నత త్రపా మావహతీద్య సర్వథా, కృతాభిభూతి ర్న మయూఖశాలినా

సమ్యక్ పరప్రేమ్ణా దృష్ట్వా సచ మండనః ప్రాంజలిః పునశ్చ ప్రకర్షేణ నమ్రీకృతః పూర్వవిగ్రహ శ్శిరోభాగో యేన స యోగ్యాభిః పూజాభి రభిపూజ్యానిమిషై రీక్షణైః పిబ న్నివ తస్థివాన్-రథోద్ధతా ౬౩ గృహం శరీరం యచ్చాన్య న్మదీయం తత్సర్వం తవేతివాదీ కింభయేన-నేత్యాహ-ముదితో యతో మహాత్మాఽతు్క్రష్టస్వభావ స్స విశ్వ రూపో యతీన్షిష్టఇతియతీట్ తస్య పదకమలయోః పపాత బతేతి హర్షే-ఉపేంద్ర వజ్రా ౬౪. ఏవం మండనకృతం సత్కార ముపవర్ణ్య శారదావాక్య ముదాహర్తు మాహ - అతిప్రియేణ పత్యా ప్రథమం పూజితం ప్రాప్తాసనం బుధై స్సహ సమీపే స్థితం మునిం ప్రశ్రయేణ ప్రేమ్ణా ప్రణతమూర్తి రభికథనే ఽతికుశలా సరస్వతీ అబ్ర వీత్ - రథో. ౬౫ తదుదాహరతి. * 'ఈశాన స్సర్వవిద్యానా మీశ్వర స్సర్వభూ తానాం బ్రహ్మాధిపతి' రిత్యాదిమంత్రప్రతిపాదితః సదాశివో హే బ్రహ్మ న్సాక్షా ద్భవానిత్యర్థః ౬౬ నను కామశాస్త్రోక్తతత్కళాసు త్వామపరిజిత్య తద్విజ్ఞానార్థం యత్నం కృతవంతం మాం కథమేవం వదసీతిచే త్తత్రాహ - సదసి మా మవిజిత్య తథైవ య తా్కామశాస్త్రే యా స్తత్కలాః కామకలా స్తాస్వపి తత్కళావబోధార్థం యత్న మాచరితవానసి తన్మనుష్యచరిత్రానుకరణమాత్రమిత్యర్థః - ద్రుత. ౬౭. స్వపరాజయ స్త్వావయో ర్లజ్జాహేతు ర్న భవతీత్యాహ - త్వయా యదావాం విజితౌ తత్సర్వథా ఽపిలజ్జాం నావహతి-నను బ్రహ్మణా సహితాయా స్సరస్వత్యా స్త త్రపావహం కథం నభవతీతిచే ద్బ్రహ్మాదిభి రపి స్తుత్యా త్వత్తః పరాజయో నతత్కర ఇత్యాహ - హే ఈడ్య త త్త్వం కుత ఇత్యతఆహ-పరాత్మ న్నితి. తత్ర దృష్టాంత మాహ-యథా సహ స్ర

నిశాకరాదే రపకీర్తయే ఖలు. ౬౮. ఆద్యా వాత్మ్యం ధామ కామం ప్రయాస్యామ్యర్హస్యచ్ఛం మా మనుజ్ఞాతు మర్హన్, ఇత్యామంత్ర్యాంతర్హితాం యోగశక్త్యా పశ్యన్దేవీం భాష్యకర్తా బభాషే. ౬౯. జానామి త్వాం దేవి దేవస్య ధాతు ర్భార్యా మిష్టా మష్టమూర్తే స్స గర్భ్యామ్, వాచా మాద్యా న్దేవతాం విశ్వగుప్త్యై చిన్మాత్రా మప్యాత్తలక్ష్మ్యాదిరూపామ్. ౭౦ తస్మా దస్మత్కల్పితేష్వర్చ్యమానా స్థానేషు త్వం శారదాఖ్యాదిశంతీ, ఇష్టా నర్థా న్నృశ్యశృంగాదికేషు క్షేత్రేష్వాస్స్వ ప్రాప్త సత్సన్నిధానా ౭౧ తథేతి సంశ్రుత్య సరస్వతీ సా ప్రాయాత్ప్రియం ధామ పితామహస్య, అదర్శనం తత్ర సమీక్ష్య సర్వం ఆకస్మికం విస్మయ మీయు రుచ్చైః ౭౨ తస్యా యతీశజితభర్తృయతిత్వజాతవైధవ్యసంభవశుచా ఽవ మస్పృశంత్యాః, అంతర్ధి మీక్ష్య ముదితో ఽజని మండనో ఽపి తత్సాధువీక్ష్య ముముదే యతిశేఖరశ్చ.

భానునా దివాకరేణ కృతాభిభూతి రభిభవ శ్చంద్రాదే రపకీర్తయే న భవతీతి ప్రసిద్ధం తద్వ దిత్యర్థః - ఉప. ౬౮ ఏవం స్తుత్వా బ్రహ్మలోకగమనాయానుజ్ఞాం ప్రార్థయతే-అద్య యత్స్వచ్ఛం స్వీయం ధామ తదవశ్యం ప్రయాస్యామి తస్మాత్ హే ఽర్హ న్మా మనుజ్ఞాతుం యోగ్యో ఽసి మాండనధామ వ్యావృత్త్యర్థ మాద్యా విత్యుక్తం ఇత్యామంత్ర్యాంతర్హితాం దేవీం యోగశక్త్యా పశ్యన్ భాష్యకారో జగాద - శాలి ౬౯ తదాహ-హే దేవి, త్వాం జానామి కథంభూతా మిత్యతఆహ-దేవస్య ధాతుర్హిరణ్యగర్భస్య భార్యాం తత్రాపీష్టా మతిప్రియాం పునశ్చాష్టమూర్తే శ్శివస్య సగర్భ్యాం సహోదరాం వాచా మాద్యాం దేవతాం చిన్మాత్రా మపి విశ్వరక్షణార్థం స్వీకృతలక్ష్మ్యాదిరూపా మేవం భూతాం త్వాం జానామీత్యర్థః. ౭౦. ఏవం స్తుత్వాఽభిముఖీకృత్య ప్రార్థయ మాహ-తస్మా దృశ్యశృంగాదికేషు క్షేత్రేషు అస్మన్నిర్మితాని యాని తవ స్థానాని తేషు పూజ్యమానా శారదాఖ్యా త్వ మిష్టా నర్థా న్దిశంతీ పునశ్చ ప్రాప్తం సతాం సన్నిధానం యథా స్యా త్తథాభూతా ఆస్వ ౭౧. తథాస్త్వితి ప్రతిజ్ఞాయసా సరస్వతీ పితామహస్య ప్రియం ధామ ప్రాయాత్ తత్ర సంసది తస్యా అదర్శనం సమీక్ష్యాత్యంత మాకస్మికం విస్మయ మాపుః ౭౨ ఏవం సదస్యానాం మనోవృత్తం ప్రదర్శ్య మండనయతీశయో స్తదాహ - యతీశేన జితస్య భర్తు ర్యతిత్వా జ్జాతా ద్వైధవ్యా త్సంభవేన శోకేన భువ మస్పృశంత్యా స్తస్యాః స్వభార్యాయా అంతర్ధాన మీక్ష్య మండనో ఽపి ముదితో ఽభూత్ తత్సాధు సమీచీనం వీక్ష్య యతిశేఖరో ఽపి ముదితో ఽభూత్ - వసంతతిలకావృత్తం. ౭౩.

౭౩. మండనమిశ్రో ఽప్యథ విధిపూర్వం దత్త్వా విత్తం యాగే సర్వమ్, ఆత్మారోపితశోచిష్కేశో భేజే శంకర మస్తమితాశః ౭౪. సన్న్యాసగృహ్యవిధినా సకలాని కర్మాణ్యపాస్య శంకరగురు ర్విదుషో ఽస్య కుర్వన్, కర్ణే జగౌ కిమపి తత్త్వమసీతి వాక్యం కర్ణేజప న్నిఖిలసంసృతిదుఃఖహానేః ౭౫ సన్న్యాసపూర్వం విధివ ద్భిభిక్షే పశ్చా దుపాదిక్ష దథాఽఽత్మతత్త్వమ్, ఆచార్యవర్యః శ్రుతిమస్తకస్థం తదాదివాక్యం పునరాబభాషే ౭౬ త్వం నాసి దేహో ఘటవద్ధ్యనాత్మా రూపాదిమత్త్వా దిహ జాతిమత్త్వాత్, మమేతి భేదప్రథనాదభేద సంప్రత్యయం విద్ధి విపర్యయోత్థమ్ ౭౭ లోప్యో హి లోప్యవ్యతిరిక్తలోపకో దృష్టో ఘు

తతః కింవృత్త మిత్యపేక్షాయా మాహ-అథ శారదాంతర్ధానాద్యనంతరం మండనమిశ్రో ఽపి విధిపూర్వం 'తద్ధైకే ప్రాజాపత్యా మేవేష్టిం కుర్వంతి' 'ప్రాజాపత్యాం నిరూప్యేష్టిం సార్వవేదసదక్షిణాం, ఆత్మన్యగ్నీ న్సమారోప్య బ్రాహ్మణః ప్రవ్రజే ద్గృహా'దిత్యాదిశ్రుతిస్మృత్యుక్తమార్గేణ సర్వం విత్తం యాగే దత్త్వా ఆత్మని ఆరోపితశ్శోచిష్కేశో ఽగ్నిహోత్రాగ్ని ర్యేనా స్తమితా స్తంగతా ఆశా యస్య స శంకరం భేజే సేవితవాన్ - మాత్రాసమితం ౭౪ సన్న్యాసప్రతిపాదకగృహ్యసూక్తవిధినాఽస్య విదుష స్సర్వాణి కర్మాణి అపాస్య అంజసా సమ్య క్కుర్వన్ శ్రీశంకరగురు స్సర్వస్యాధ్యాత్మికాదిరూపస్య సంసృతిదుఃఖస్య హానేః కర్ణే జపం సూచకం ని 'కర్ణేజప స్సూచక' ఇత్యమరః- కిమపి తత్త్వమసీతివాక్యం కర్ణే జగౌ-వసంతతిలకా ౭౫ మండనోఽపి సన్న్యాసపూర్వకం విధివద్భిక్షాం యాచితవాన్ పశ్చా దాచార్యవర్యః శ్రీశంకరః శ్రుతిమస్తకస్థ మాత్మతత్త్వ ముపదిష్టవాన్ కథమితి తత్రాహ-తత్త్వమసి వాక్యం పున రాబభాషే అర్థసహిత ముక్తవానిత్యర్థః - ఉ ౭౬ తత్రాదౌ త్వంపదార్థ మాహ-ఇహ దేహాదౌ త్వం దేహో నాసి యస్మా త్సఘటవ దనాత్మా తత్ర హేతవో రూపాదిమత్త్వా న్మనుష్యత్వాదిజాతిమత్త్వాత్ మమేదం శరీర మితి భేదప్రథనాచ్చ, ఆత్మాతు * 'అశబ్ద మస్పర్శ మరూప మవ్యయం అగోత్ర' మిత్యాదిశ్రుత్యుక్తో ఽహ మితి ప్రత్యయగోచరః నను మనుష్యో ఽహం స్థూలో ఽహం కృశో ఽహమిత్యభేదసంప్రత్యయా ద్దేహ ఆత్మా కుతో న స్యాదితి తత్రాహ - అభేదసంప్రత్యయం విపర్యయా దన్యోన్యతాదాత్మ్యాధ్యాసా దుత్థితం విద్ధి-ఉ ౭౭. కించ లోప్యో ఘటాదిః స్వవ్యతిరిక్తో దండాదిః లోపకో యస్య తథాభూతో దృష్టః శరీరంచ తాదృశం స్వాతిరిక్తలోపక మేవ ప్రసిద్ధం తథాచ లోప్యం యథాస్వాతిరిక్తలోపకం తథా దృశ్య మపి స్వాతిరిక్తద్రష్టృకం

టాదిః ఖలు తాదృశీ తనుః, దృశ్యత్వహేతో ర్వ్యతిరేకసాధనే త్వత్త
శ్శరీరే కథ మాత్మతా గతిః. ౭౮ నాపీంద్రియాణి ఖలు తానిచ సాధ
నాని గాత్రాదివ త్కథ మమీషు తవాఽఽత్మభావః, చక్షు ర్మదీయ
మితిభేదగతే రమీషాం స్వప్నాదిభావవిరహాచ్చ ఘటాదిసామ్యమ్ ౭౯.
యద్యాత్మతైషాం సముదాయగా స్యా దేకవ్యయే నాపిభవే న్న తద్ధీః,
ప్రత్యేక మాత్మత్వ ముదీర్యతే చే న్నశ్యే చ్ఛరీరం బహునాయ
కత్వాత్. ౮౦ ఆత్మత్వ మన్యతమగం యది చక్షురాదే శ్చక్షు
ర్వినాశసమయే స్మరణం నహి స్యాత్, ఏకాశ్రయత్వనియమా త్స్మ
రణానుభూత్యో ర్దృష్టశ్రుతార్థవిషయావగతి శ్చ నస్యాత్ ౮౧. మనో
ఽపి నాఽఽత్మా కరణత్వహేతో ర్మనో మదీయం గత మన్యతోఽభూత్,
ఇతి ప్రతీతే ర్వ్యభిచారితాయా స్సుప్తౌ చ త చ్ఛిన్నమనసో ర్వివిక్తతా

తతశ్చ విమతం దృశ్యం స్వాతిరిక్తద్రష్టృకం దృశ్యత్వా ద్ఘటవద్యద్యత్కర్మ తత్త
త్స్వాతిరిక్తకర్తృకం యథా లోప్యో ఘటాదిః స్వాతిరిక్తలోపత ఇత్యాశయేనాహ -
దృశ్యత్వహేతో రితి. ఏతస్మాచ్ఛరీరా ద్వ్యతిరేకసాధనే స్వాతిరిక్తద్రష్టృకత్వసాధనే
తు దృశ్యత్వహేతో శ్శరీరే ఆత్మత్వావగతిః కేనాపి ప్రకారేణ న ఘటత ఇత్యర్థః
౭౮ ఏవం దేహాదాత్మానం వివిచ్యేంద్రియేభ్య స్తం వివేచయతి - నాపీంద్రియాణ్యా
త్మా తేషాం సాధనత్వా ద్గాత్రాదివ త్తస్మా దమీషు ఇంద్రియేషు తవాత్మభావః కేనాపి
ప్రకారేణ నోపపద్యతే. తేషా మనాత్మత్వే ఽన్యదపి హేతుద్వయ మాహ - చక్షు
రాదే ర్ఘటాదివదనాత్మత్వ మేవ చక్షు ర్మదీయ మిత్యాదిభేదావగతేః స్వప్నసుషుప్తి
భావే తత్సత్త్వే ఽమీషాం విరహాచ్చ. పశ్యామి శృణోమీత్యాదిప్రత్యయ స్తు పూర్వవ
ద్ద్రష్టవ్యః - వ, ౭౯ ఇంద్రియసముదాయ ఆత్మా ఉత ప్రత్యేక మితి వికల్పాద్యం
ప్రత్యాహ-యద్యేషా మింద్రియాణాం సముదాయగా ఆత్మతా స్యా త్తర్హ్యేకస్యేం
ద్రియస్య నాశే సముదాయనాశా దాత్మతా బుద్ధి ర్న స్యాత్. ద్వితీయ ముత్థాప్య నిరా
చష్టే-ప్రత్యేక మాత్మత్వ ముచ్యతేచే త్తర్హి బహునాయకత్వేన విరుద్ధాదిక్రియత్వా
వశ్యకత్వా చ్ఛరీరమేవ నశ్యేత్ - ఇం ౮౦. కించ యది చక్షురాదే రన్యతమగోచర
మాత్మత్వం స్యా త్తర్హి చక్షుర్వినాశసమయే స్మరణం నైవస్యా త్తత్ర హేతుః స్మర
ణానుభవయో రేకాత్మాశ్రయత్వాత్ కించ యో ఽహం దృష్టవా న్సో ఽహం శృణో
మీతి దృష్టశ్రుతార్థ విషయప్రత్యభిజ్ఞాచ న స్యా త్తస్మా దింద్రియాణ్యప్యాత్మా న భ
వంతీత్యర్థః - వ, ౮౧ నన్వస్తు తర్హి మనఏవాత్మేతి తత్రాహ-మనోఽప్యాత్మా న భవతి
కరణత్వహేతో ర్మదీయం మనో ఽన్యతో గత మభూ దితి భేదప్రతీతేః సుషుప్తౌ

౮౨ అనయైవ దిశా నిరాకృతా నచ బుద్ధే రపి చాఽఽత్మతా స్ఫుటం,
అపి భేదగతే రనన్వయా త్కరణాదా వివ బుద్ధి ముజ్ఝ భోః ౮౩ నా
హం కృతి శ్చరమధాతుపదప్రయోగా త్ప్రాణా మదీయా ఇతిలోక
వాదాత్, ప్రాణో ఽపి నాత్మా భవితుం ప్రగల్భ స్సర్వోపసంహారిణి
సన్సుషుప్తౌ ౮౪ ఏవం శరీరాద్యవివిక్త ఆత్మా త్వంశబ్దవాచ్యో
ఽభిహితో ఽత్ర వాక్యే, తదోదితం బ్రహ్మ జగన్నిదానం తథా తదై
క్యం పదయుగ్మబోధ్యమ్ ౮౫ కథం తదైక్యం ప్రతిపాదయేద్వచ
స్సర్వజ్ఞసంమూఢసదాభిషిక్తయోః, యహ్యేకతా సంతమసప్రకాశయో

వ్యభిచారితాయా శ్చ భిన్నవసో ర్వైలక్షణ్యం - ఉ,. ౮౨ ఉక్తం న్యాయం బుద్ధా
వతిదిశతి-అనయైవ దిశా నిరాకృతత్వాత్ బుద్ధే రప్యాత్మతా స్పష్టం యథాతథా
నాస్తి స్ఫుటత్వ మావేదయతి-మదీయా బుద్ధి రన్యతో ఽభూ దితి భేదావగతే స్సు
షుప్తౌ వనన్వయాచ్చ కరణాదా వివ బుద్ధిమప్యాత్మత్వేన మైవాంగీకురు - విరో. ౮౩.
అస్తు తర్హి అహంప్రత్యయగోచరో ఽహంకారఏవాత్మేతి తత్రాహ-అహంకృతి రహం
కారో ఽప్యాత్మా న భవతి. తత్ర హేతు శ్చరమే ఽంత్యే కృతి రితి ధాతుపదస్య
ప్రయోగాత్ తర్హి సుషుప్తా వపి లయరహితః ప్రాణ ఏవాత్మా ఽస్త్వితి తత్రాహ-స
ర్వోపసంహారిణీ సుషుప్తేః సన్నపి ప్రగల్భః ప్రాణ ఆత్మా న భవతి తత్ర
హేతు ర్మదీయాః ప్రాణాఇతిలోకవాదాత్ - ఇం. ౮౪. ఉపసంహరతి - ఏవం
భూతో దేహాదివిలక్షణ ఆత్మా తదవివిక్త స్త్వం పదవాచ్య స్తత్త్వమసి వాక్యే ఽభి
హితః. త్వం పదార్థం ప్రదర్శ్య తత్పదార్థమాహ-తథా ఽత్ర వాక్యే తత్పదేన జగ
త్కారణం బ్రహ్మోక్తం అఖండార్థమాహ - తథా ఽత్ర వాక్యే పదద్వయబోధ్య
మైక్య ముదితం-ఉ ౮౫ తత్త్వంపదార్థయో రైక్యం వాక్యార్థం శ్రుత్వా శిష్య
ఉవాచ - సర్వజ్ఞ సంమూఢపదాభిషిక్తయో స్తత్త్వంపదార్థయో స్త్వదుక్త మైక్యం
తత్త్వమసి వాక్యం కథం ప్రతిపాదయేత్ ? హి యస్మాత్తమఃప్రకాశయో రేకతా
పూర్వం నైవ దృష్టా నచాధునా దృశ్యతే తథాచాయం ప్రయోగ స్తత్త్వమసి వాక్య
స్థతత్త్వంపదార్థయో రైక్యం న సంభవతి విరుద్ధధర్మవత్త్వా త్తమః ప్రకాశవదితి
నను హేతురస్తు సాధ్యమాస్తు నచ తమః ప్రకాశయో రప్యైకతాపత్తి స్తయో ర్భావా
భావరూపతయా తదనుపపత్తే స్తస్మా ద్భావాభావరూపోపాధిసత్త్వా దప్రయోజకత్వ
మస్యేతిచేన్న తమసో ఽపి భావరూపత్వా త్తమోఽభావరూపమితి వాదీ ప్రష్టవ్యః
కిమాలోకాభావ మాత్రం తమః కింవా రూపవద్ద్రవ్యాభావమాత్రం? ఆద్యే ఽపి కిము

స్సన్దృష్టపూర్వా న చ దృశ్యతే ఽధునా ౭౬. సత్యం విరోధగతి
రస్తి తు వాచ్యగేయం సో ఽయం పుమా నితివదత్ర విరోధహానేః,
ఆదాయ వాచ్య మవిరోధి పదద్వయం త ల్లక్ష్యైకబోధనపరం నను

కైకం తమ ఏకైకాలోకాభావః కిం వా సర్వాలోకాభావః? ఆద్యేఽపి కిం ప్రాగభావః? త్రితయమపి నసంభవతి సహస్రకిరణసంతతే దేశే ప్రదీపాలోకజన్మవినాశయో స్సతో స్త్రయాణాం సత్త్వేఽపి తమోబుద్ధ్యదర్శనాత్ నను ప్రాగభావాద్యవస్థాసు తమోబుద్ధ్య భావో విరోధ్యాలోకనిబంధనఇతిచే త్తథా ఽపి విరోధ్యభావసహితప్రాగభావాదే స్తమోబుద్ధ్యాలంబనత్వస్యావశ్యకవక్తవ్యత్వేన విరోధ్యభావగిరా ప్రాగభావోక్తౌ ప్రధ్వంసే ఽనుపపత్తి స్తదుక్తౌ ప్రాగభావే ఽన్యోన్యాభావోక్తౌ వాలోకసత్త్వే ఽపి తదభావస్య భావా త్తమోబుద్ధి స్స్యాత్ ద్వితీయే ఽపి కిమస్య సర్వేషా మాలోకానాం సన్నిధానం నివర్తక ముతైకైకస్య? ఆద్యే సర్వాలోక మంతరేణ తన్నివృత్తి ర్నస్యాత్ ద్వితీయే ఽప్యేకైకస్య సర్వాలోకాభావనివర్తకత్వాభావా త్తమోబుద్ధ్యాపత్తిః అంత్యే ఽపి కిమేకైకస్య రూపస్య దర్శనమాత్రాభావః ఉత సర్వస్య? ఆద్యేఽపి కిం రూపదర్శన మాత్రాభావః. యత్ర తమోబుద్ధి స్తత్రత్య రూపదర్శనాభావః? నాద్యః బహులాంధకారసంవృతాపవరకాంతరవస్థితస్యాపి బహి రూపదర్శనేనసహాపవరకాంత స్తమోదర్శనాత్ న ద్వితీయః ప్రాగభావాదివికల్పాసహత్వాత్. నను రూపవతో ద్రవ్యస్య స్పర్శవత్త్వనియమా త్తద్రహితం తమః కథం రూపవ ద్ద్రవ్య మవగమ్యతే? తథాచ ప్రయోగ స్తమో నీరూపం స్పర్శరహితత్వా దాకాశవదిచే న్న-వాయో రన్యత్ర స్పర్శవద్ద్రవ్యస్య రూపవత్త్వనియమే ఽపి రూపరహితస్య స్పర్శవతో వాయో రభ్యుపగమా త్తథాచ యత్స్పర్శవత్తద్రూపవద్యథా ఘటాది రితి వ్యాప్తే ర్యథా వాయౌ భంగ స్తథా యద్రూపవత్తత్స్పర్శవదితివ్యాప్తే స్తమసి భంగః న చ ప్రమాణాభావః తమాలమాలాశ్యామలం తమ ఇత్యుపలంభా దితి సంక్షేపః ౭౬.

ఏవముక్తో గురు రాహ - సత్య మియంవిరోధావగతి స్తు వాచ్యగా ఽస్తి ఏవ మర్థ మంగీకృత్యైక్యం కథం ప్రతిపాదయే దితి యదుక్తం తత్రాహ-సో ఽయం పుమా నితి వాక్యవ దస్మిన్ వాక్యే విరోధహానే రవిరోధి వాచ్య మాదాయ పదద్వయం తయో ర్లక్ష్యైక్యబోధనపరమేవం సతి న కో ఽపి విరోధః. అయమర్థః యథా సో ఽయం పుమా నితి వాక్యే తచ్ఛబ్దార్థస్య తత్కాలవిశిష్టస్య పుంసః ఇదంశబ్దార్థస్యైతత్కాలవిశిష్టస్య పుంస ఐక్యాసంభవే ఽపి సో ఽయ మితి పదద్వయం జహదజహల్లక్షణయా విరుద్ధం తత్కాలైతత్కాల విశిష్టత్వాంశం విహాయ పురుష మవిరోధి వాచ్యాంశ మాదాయ తల్లక్ష్యైక్యబోధనపరం తద్వ త్తత్త్వమసివాక్యం స్వాక్షిత్వ సంమా

కో౽విరోధః. ౮౭. జహీహి దేహాదిగతా మహం ధియం చిరార్జితాం కర్మశతై స్సుదుస్త్యజాం, వివేకబుద్ధ్యా పరమేవ సంతతం ధ్యాయా౽౽త్మభావేన యతో విముక్తతా ౮౮ సాధారణే వపుషి కాకసృగాలవహ్నిమాత్రాదికస్యమమతాం త్యజ దుఃఖహేతుమ్, తద్వ జ్జహీహి బహిరర్థగతాం చ విద్వాన్ చిత్తం బధాన పరమాత్మని నిర్వ్యశంకమ్ ౮౯ తీరా త్తీరం సంచర న్నీరధిమత్స్య స్తీరా ద్భిన్నో లిప్యతే నాపి తేన, ఏవం దేహీ సంచరన్ జాగ్రదాదౌ తస్మా ద్భిన్నో నాపి తద్ధర్మకో వా ౯౦ జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తిలక్షణ మదోవస్థాత్రయం చిత్తనో

ధత్వ రూపస్య విరోధినో ౽ంశస్య హానిం కృత్వా ౽విరోధివాచ్య చిదంశ మాదాయ పదద్వయం తల్లక్షైక్యబోధనపర మితి-వ ౮౭ యస్మా దేవం తస్మా చ్చిరార్జితాం దేహాదిగతా మహంబుద్ధిం పరిత్యజ్య కయాంమత్యేతి తత్రాహ ఉక్తవివేకబుద్ధ్యా యతః కర్మశతై రతిశయేన దుస్త్యజాం తర్హ్యహం మతిః క్వపిధేయేతి తత్రాహ సంతతం పరమాత్మాన మేవా౽౽త్మభావేన చింతయ కింతత ఇతిచే త్తత్రాహ యతః పరస్యైవాత్మభావేన చింతనా ద్విముక్తతా లభ్యత ఇత్యర్థః * ఆత్మానం చేద్విజానీయా దయమస్మీతి పూరుషః, కిమిచ్ఛ న్కస్య కామాయ శరీర మనుసంజ్వరే దితి శ్రుతేః-ఉ ౮౮ యత్ర మమతాప్యయుక్తా తత్రాహంతాయాః కాకథేత్యాశయేనాహ కాకాదేస్సాధారణత్వా ద్వపుషి దుఃఖహేతుం మమతాం త్యజ తద్వహిరర్థవిషయాం చ దుఃఖకారణభూతాం తాం పరిత్యజ తదుక్తం 'యావతః కురుతే జంతుః సంబంధా న్మనసః ప్రియాన్, తావంత ఏవ ఖన్యంతే హృదయే శోకశంకవ' ఇతి మమతా దుఃఖహేతుభూతేతి త్వం జానాసీత్యాశయేనాహ హేవిద్వన్నితి. కర్తవ్య ముపదిశతి నిర్వ్యశంకం సమస్తశంకాకలంకవినిర్ముక్తం విజాతీయప్రత్యయరహితం చిత్తం పరమాత్మనిస్థాపయ-వ ౮౯. నను జాగ్రత్స్వప్నసంచారిణ స్తదభిన్నత్వా త్తద్ధర్మకత్వాద్వా కథం పరమాత్మనో౽భేదేన చింతనీయత్వ మితి చేత్తత్రాహ యథా మహామత్స్య స్తీరా త్తీరం సంచరన్ తీరా ద్భిన్న ఏవ నత్వభిన్నో నాపి తేన తీరేణ లిప్యతే ఏవ మాధ్యాసికసంబంధేన దేహీ ఆత్మా జాగ్రదాదౌ సంచరన్ తస్మా ద్భిన్న ఏవ నాపి జాగ్రదాదిరూపధర్మవాన్వా తథాచ శ్రుతిః-'తద్యథా మహా మత్స్య ఉభే కూలే అనుసంచరతి పూర్వంచా పరం చైవమేవాయం పురుష యేతావుభావన్తావను సంచరతి స్వప్నాంతం చ బుద్ధాంతంచేతి-కాలిదీ ౯౦. తర్హ్యనుభూయమానం జాగ్రదాద్యవస్థాత్రయం కస్యేతిచే త్తత్రాహ జాగ్రదాదిలక్షణ మిద మవస్థాత్రయం వ్యభిచారంగచ్ఛద్బుద్ధిసంజ్ఞకం

త్వయ్యేవానుగతే మిథోవ్యభిచరద్ధీసంజ్ఞమజ్ఞానతః, క్లృప్తం రజ్జ్విదమంశే వసుమతీ ఛ్ఛిద్రాహిదండాదివ త్తద్బ్రహ్మాసి తురీయ ఉజ్ఝితభయం మాత్వం పురేవ భ్రమీః ౯౧ ప్రత్యక్తమం పరపదం విదుషో ఽంతికస్థం దూరం తదేవ పరిమూఢమతేర్జనస్య, అంతర్బహిశ్చ చితిరస్తి నవేతి కశ్చిచ్ఛిన్వన్బహిర్బహి రహో మహిమాత్మశక్తేః. ౯౨ యథా ప్రపాయాం బహవో మిళంతే క్షణే ద్వితీయే బతభిన్నమార్గాః, ప్రయాంతి తద్వద్బహునామభాజో గృహే భవంత్యత్ర న కశ్చిదంతే ౯౩ సుఖాయ యద్యత్క్రియతే దివానిశం సుఖం నకించిద్బహుదుఃఖమేవతత్, వినా న హేతుం సుఖజన్మ దృశ్యతే హేతుశ్చ హేత్వంతరసంనిధౌ భవేత్ ౯౪ పరిపక్వమతేః సకృచ్ఛ్రుతం

చిత్స్వరూపేత్వయ్యేవానుగతే కల్పితం తత్రేంద్రియజన్యజ్ఞానావస్థా జాగ్రదవస్థా ఇంద్రియాజన్యవిషయాపరోక్షజ్ఞానావస్థా స్వప్నావస్థా అవిద్యాగోచరా ఽవిద్యావృత్త్యవస్థా సుషుప్త్యవస్థా అనువృత్తే వ్యావృత్తం కల్పిత మిత్యత్ర దృష్టాంత మాహ రజ్జోరిదమంశే ఽనువృత్తే వ్యావృత్తం భూమిచ్ఛిద్రసర్పదండాది యథా కల్పితం తద్వత్ తస్మాదవస్థాత్రయపరత్వా త్తురీయం శివం చతుర్థ మిత్యుక్త మతఏవ పరిత్యక్తనిఖిలభయం బ్రహ్మాసి తస్మా త్పూర్వవ ద్భ్రమం మాగాః-శార్దూ. ౯౧ ఏవం భూతం స్వాత్మానం జనః కిమితి నావగచ్ఛతీతి న శంకనీయ మాత్మశక్తే ర్మహిమ్నో ఽనిర్వచనీయత్వా దిత్యాశయేనాహ ప్రత్యక్తమం ప్రాతిలోమ్యేనాసజ్జడదుఃఖాత్మకాహంకారాది విలక్షణతయా సచ్చిదానందాత్మత్వేనాంచతి ప్రకాశత ఇతి ప్రత్యగతిశయేన ప్రత్యగితి ప్రత్యక్తమం పరం పదం విదుష స్సమీపస్థం పరిమూఢమతే ర్జనస్య తదేవ దూర మేవం విధం చైతన్య మంతర్బహి రస్తి తథా ఽపి కశ్చనాశుద్ధచిత్తో బహిర్బహిశ్చిన్వన్నవేత్తి అహో ఆత్మశక్తే రయం మహిమా-వ ౯౨. అథ తత్త్వజ్ఞానావ్యభిచారిసాధనాయ వైరాగ్యాయాహ యథా జలపానశాలాయాం బహవో మిళంతి క్షణే ద్వితీయే భిన్నమార్గాః ప్రయాంతి తథా గృహే బహునామభాజో భవంతి అంతే మరణానంతర మత్ర గృహే కో ఽపి న భవతి-ఉ ౯౩ కించ దివానిశం సుఖాయ యద్యత్క్రియతే తత స్తతః కించిదపి సుఖం న భవతి ప్రత్యుత తస్మా ద్బహుదుఃఖమేవ యతః పుణ్యరూపం హేతుం వినా సుఖజన్మ న దృశ్యతే హేతుశ్చ జన్మాంతరీయ హేతో స్సన్నిధౌ భవేత్ * పుణ్యః పుణ్యేన కర్మణేతి శ్రుతేః. వంశస్థం.౯౪. తస్మాదేవంభూతసంసారా ద్విముక్తి మిచ్ఛతా శ్రుతివచసా ఆత్మసాక్షాత్కారఏవ సంపాద

జనయే దాత్మధియం శ్రుతే ర్వచః, పరిమందమతేః శనైః శనైర్గురు
పాదాబ్జనిషేవణాదినా ౯౫ ప్రణవాభ్యసనోక్తకర్మణోః కరణేనాపి
గురో ర్నిషేవణాత్, అపగచ్ఛతి మానసం మలం క్షమతే తత్త్వ ము
దీరితం తతః. ౯౬ మనోఽనువర్తేత దివానిశం గురౌ గురుర్హి సాక్షా
చ్ఛివ ఏవ తత్త్వవిత్, నిజానువృత్త్యా పరితోషితో గురు ర్వినేయవక్త్రం
కృపయాహి వీక్షతే ౯౭. సాకల్పవల్లీవ నిజేష్ట మర్థం ఫలత్యవశ్యం
కిమకార్య మస్యాః, ఆజ్ఞా గురో స్తత్పరిపాలనీయా సామోద మానీ
య విధాతు మిష్టా ౯౮ గురూపదిష్టా నిజదేవతా చేత్కుప్యే త్తదా
పాలయితా గురుః స్యాత్, రుష్టే గురౌ పాలయితా న కశ్చి ద్గురౌ
న తస్మా జ్జనయేత కోపమ్ ౯౯ ఏవమా న్నుమర్థం లభతేఽపి చోదితం

నీయః స్వచ పరిపక్వ మతే స్సకృ చ్ఛ్రవణేన మందమతేస్తు గురుపాదాబ్జనిషేవణాదినా
శనైఃశనై రిత్యాశయేనాహ పరీతి-ద్వయో ౯౫ శనైశ్శనై రిత్యాది వివృణోతి ప్రణ
వాభ్యాసస్యోక్తస్య త్రికాలస్నానాదిరూపస్య కర్మణః కరణేన గురో ర్విశేషేణ
శుశ్రూషణాచ్చ మానసం మల మపగచ్ఛతి తతశ్చ కథితంతత్త్వం క్షమతే ధారణాయ
యోగ్యం భవతి అథేదానీం 'యస్య దేవే పరా భక్తి ర్యథా దేవే తథా గురౌ,
తస్యైతే కథితాహ్యర్థాః ప్రకాశంతే మహాత్మనః' గురుప్రసాదా త్పరమాత్మలాభః
'తద్విద్ధి ప్రణిపాతేన పరిప్రశ్నేన సేవ యే'త్యాదిశాస్త్రమనుసృత్య గురుభక్తేస్తత్త్వ
జ్ఞానాంతరంగసాధనత్వం బోధయితు మారభతే అహర్నిశంమనో గురా వనువర్తే
త ఆత్యావశ్యకతాబోధనాయ లిఙ్ ప్రయోగః హి యస్మా త్తత్త్వవి ద్గురు స్సాక్షా
చ్ఛివ ఏవ తదుక్తం-'గురు ర్బ్రహ్మా గురు ర్విష్ణు ర్గురు ర్దేవో మహేశ్వరః, గురుః పితా
గురు ర్మాతా గురు రేవ పర శ్శివ' ఇతి నను శివస్వరూపగురో రనువృత్తిః కిమర్థం కర్త
వ్యేతిచే త్తత్రాహ హి యస్మా త్స్వస్య గురో రనువృత్త్యా పరితోషితో గురు శ్శిష్య
ముఖం కృపయా వీక్షతే వంశ. ౯౬ ౯౭. కింతత ఇతి తత్రాహ సా గురో రాజ్ఞా
సమ్యక్ పరిపాలనీయా యతః కల్పవల్లీవ స్వేష్ట మర్థ మవశ్యం ఫలతి కిమసాధ్య
మస్యా అత స్సా ఆజ్ఞా మోదమానీయ హర్షం ప్రాప్య విధాతు మిష్టా-ఉ.౯౮. కించేష్ట
దేవా దపి గురు ర్గరీయానిత్యాశయేనాహ గురూపదిష్టా నిజదేవతా కుప్యేచ్చే త్తదా
గురుః పరిపాలయితాస్యాత్ రుష్టే గురౌతు పరిపాలయితా కశ్చి దపి నాస్తి తస్మా
ద్గురౌ కోపం కదాఽపి నోత్పాదయేత్ తదుక్తం బ్రహ్మవైవర్తే * శివే రుష్టే గురు
స్త్రాతా గురౌ రుష్టే న కశ్చనేతి. ౯౯ నను గిహితానుష్ఠానా త్ప్రతిషిద్ధవర్జనా చ్చేత్త

భజ న్నివృత్తః ప్రతిషిద్ధసేవనాత్, విధిం నిషేధం చ నివేదయత్యసౌ గురో రనిష్టచ్యుతిరిష్టసంభవః ౧౦౦ ఆరాధితం దైవత మిష్టమర్థం దదాతి తస్యాధిగమో గురో స్స్యాత్, నోచే త్కథం వేదితు మీశ్వరో ఽయ మతీంద్రియం దైవత మిష్టదం నః ౧౦౧ తుష్టే గురౌ తుష్యతి దేవతాగణో రుష్టే గురౌ రుష్యతి దేవతాగణః, సదాత్మభావేన సదాత్మదేవతాః పశ్య న్నసౌ విశ్వమయో హి దేశికః. ౧౦౨ ఏవం పురాణగురుణా పరమాత్మతత్త్వం శిష్టో గురో శ్చరణయో ర్నిపపాత తస్య, ధన్యో ఽస్మ్యహం తవగురోః కరుణాకటాక్షపాతేన పాతితతమా ఇతి భాషమాణః ౧౦౩ తత స్సమాదిశ్య సురేశ్వరాఖ్యాం దిగంగనాభిః క్రియమాణసఖ్యామ్, సచ్ఛిష్యతాం భాష్యకృతశ్చ ముఖ్యా మవాప తుచ్ఛీకృతధాతృసౌఖ్యామ్. ౧౦౪ నిఖిలనిగమ చూడాచింతయా హంతయావత్స్వపదమధికసౌఖ్యం నిర్విశ న్నిర్విశంకమ్, బహు

లాభో ఽనిష్టనివృత్తిశ్చ భవిష్యత్యతః కింగురుసేవయేత్యాశంక్యాఽఽహ యస్య ప్రతిషిద్ధసేవనా న్నివృత్తో విహితం భజ న్స్వమా న్స్వమర్థం లభతే తథాఽపి విధినిషేధౌ న స్వతో విజ్ఞాతుం శక్యౌ కింత్వసౌ గురు రేవ విధిం నిషేధం చ నివేదయతి తస్మా ద్గురో రేవానిష్టచ్యుతి రిష్టోత్పత్తి శ్చ - వంశ. ౧౦౦ నన్వారాధితం దైవతమే వేష్ట మర్థం దదాతీత్యాశంక్యాహ-ఆరాధితం దైవత మర్థం దదాతి తథా ఽస్యస్య దైవతస్య ప్రాప్తిః గురోరేవభవతి నోచేన్నో ఽస్మాక మిష్టద మతీంద్రియం దైవత మయమక్షో వేదితుం విజ్ఞాతు మీశ్వర స్సమర్థః కథం స్యా న్నకేనాపి ప్రకారేణేత్యర్థః-ఉ. ౧౦౧ దేవగణస్య గురుతుష్ట్యాద్యను తుష్ట్యాదిమత్త్వా త్స ఏవ ప్రయత్నేన తోషణీయ ఇత్యాశయేనాహ తుష్ట ఇతి - హి యస్మా త్సదైవ సద్రూపా ఆత్మదేవతా ఆత్మభావేన పశ్య న్నసౌ దేశికో విశ్వమయః ౧౦౨ ఏవం పురాణగురుణా శ్రీశంకరాచార్యేణ పరమాత్మతత్త్వం ప్రతి శిక్షితః హేగురో తవ కటాక్షపాతేన దూరీకృతాజ్ఞానో ఽహం ధన్యో ఽస్మీతి భాషమాణ స్తస్య గురో శ్చరణయో ర్నిపపాత- వస ౧౦౩ తతః దిగంగనాభి స్సఖం క్రియమాణసఖ్యాం సర్వదిగ్వ్యాప్తాం సురేశ్వరాఖ్యాం సమాదిశ్య - తుచ్ఛీకృతం హిరణ్యగర్భసౌఖ్యం యయా తాం భాష్యకారస్య ముఖ్యాం శిష్యతాం చావాప-ఉ ౧౦౪ సురేశ్వరసంజ్ఞాం ప్రాప్య వాసం క్వ కృతవానిత్యాకాంక్షాయా మాహ నిఖిలవేదాంత చింతయా యావ త్స్వపరం స్వస్య బ్రహ్మలోకాదప్యధికసౌఖ్యం యోనిర్విశంగం విశంకారహితం నిర్విశన్ బహుకాలం సర్వదాం

తిథ మభితో ఽసౌ నర్మదాం నర్మదాం తాం మగధభువి నివాసం నిర్మమే నిర్మమేంద్రః ౧౦౫. ఇతివశీకృతమండనపండితః ప్రణతసత్కరణత్రయదండితః, సకలసద్గుణమండలమండిత స్స నిరగాత్కృతదుర్మతఖండితః ౧౦౬ కుసుమితవివిధపలాశభ్రమదలికులగీతమధురనిస్స్వానమ్, పశ్య న్విపన మయాసీ దాశాం కీనాశపాలితా మేషః ౧౦౭ తత్ర మహారాష్ట్రముఖే దేశే గ్రంథా న్ప్రచారయన్ ప్రాజ్ఞతమః, శమితమతాంతరమాన శ్శనకై స్సనకోపమో ఽగమ చ్ఛ్రీశైలమ్. ౧౦౮ ప్రఫుల్లమల్లికావనప్రసంగసంగతాఖిలప్రకాండగంధబంధురప్రవాతధూతపాదపమ్, సదామదద్విపాధిపప్రహారశూరకేసరివ్రజం భుజంగభూషణప్రియం స్వయంభుకౌశలమ్ ౧౦౯ కలికల్మషభంగాయాం సో

కౌతుకదాం తాం నర్మదాం నదీ మభితో ఽసౌ నిర్మమానాం మమతారహితానామింద్రః సురేశ్వరో మగధభూమా వాసం నిర్మమే - మా ౧౦౫ అథాచార్యవృత్తాంత మాహ - ఇత్యేవం వశీకృతో మండనపండితో యేన ప్రణతానాం సతాం కరణత్రయం దండితం యేన తత్ర మనః ప్రాణాయామాద్యుపదేశేన వాక్ జ్ఞానోపదేశేన కర్మాణీహోపదేశేన సర్వై స్సద్గుణమండలై రలంకృతః కృతం దుర్మతానాం ఖండితం ఖండనం యేన స నిరగాత్ - ద్రుత ౧౦౬. కా మాశాం ప్రతి నిరగాదిత్యాకాంక్షాయా మాహ కుసుమితేషు వివిధపత్రేషు భ్రమద్భి ర్భ్రమరకులై ర్గీతో మధురశబ్దో యత్ర తథాభూతం వనం పశ్యన్ యమపాలితాం దక్షిణాం దిశ మేషః శ్రీశంకరో ఽయాసీత్. * ఆర్యాశకలద్వితయం వ్యత్యయరచితం భవే ద్యస్యాః, సోద్గీతిః కిల కథితా తద్వద్యత్యంశభేదసంయుక్తా ౧౦౭ తస్యాం యమాశాయాం మహారాష్ట్రప్రముఖే దేశే గ్రంథాన్ ప్రాజ్ఞతమ శ్శమితో మతాంతరాభిమానో యేన స సనకోపమః శ్రీశైలం పర్వత మగమత్ 'ఆర్యాపూర్వార్ధం యది గురుణైకేనాధికేన నిధనే యుక్తం, ఇతర త్తద్వన్నిఖిలం భవతి యదీయ ముదితేయ మార్యాగీతిః ౧౦౮ తం విశినష్టి - ప్రఫుల్లమల్లికానాం వనానాం ప్రసంగో యస్య స చాసౌ సంగతానా మసంఖ్యాతానాం ప్రకాండానాం శాఖానాం గంధేన బంధుర స్సుందరః ప్రవాత స్తేన కంపితా వృక్షా యత్ర తం 'ప్రకాండో విటపే శస్తే' ఇతి విశ్వప్రకాశః సదా మదానాం గజాధిపానాం ప్రహారే శూరాణాం కేసరిణాం సింహానాం సమూహో యత్ర తం - భుజంగభూషణస్య శివస్య ప్రియం హిరణ్యగర్భస్య కౌశలమిత్యర్థః 'పురా లఘు ర్గురు స్తతో భవే చ్చపంచచామరం' ౧౦౯ అద్రే స్సమీపం చలంత స్తరంగా యస్యాః పుర

ఉద్రేగారాచ్చలత్తరంగాయామ్, అధరీకృతతుఙ్గాయాం సస్నౌ పాతాళగామి గఙ్గాయాం ౧౧౦ నమన్మోహభంగం నభోలేహిశృంగం త్రుటత్పాపసంగం రటత్పత్త్రిభృంగమ్, సమాశ్లిష్టగఙ్గం ప్రహృష్టాంతరంగం తమారుహ్య తుంగం దదర్శేశలింగం ౧౧౧ ప్రణమద్భవబీజభర్జనం ప్రణిపత్యామృతసంపదార్జనమ్, ప్రముమోద సమల్లికార్జునం భ్రమరాంబాసచివం నతార్జునమ్ ౧౧౨ తీరరుహైః కృష్ణాయా స్తీరేఽవాత్సీ త్తిరోహితోష్ణాయాః, ఆవర్జితతృష్ణాయా ఆచార్యేంద్రో నిరస్తకార్ష్ణ్యాయాః ౧౧౩ తత్రాతిచిత్రపద మత్రభవాన్పవిత్రకీర్తి ర్విచిత్రసుచరిత్రనిధి స్సుధీంద్రాన్, అగ్రాహయ త్కృత మసద్గ్రహనిగ్రహార్థ మగ్ర్యా న్సమగ్రసుగుణా న్మహదగ్రయాయీ ౧౧౪

శ్చాధరీకృత స్తుంగః పర్వతో యయా * తుంగః పున్నాగ నగయో స్తుంగః స్యాదున్నతేఽన్యవదితి విశ్వప్రకాశః - తథాభూతాయాం కలికల్మషవినాశసమర్థాయాం పాతాళగామిగంగాయాం స శ్రీశంకరః స్నానం కృతవాన్ * ఆర్యాప్రథమదళోక్తం యది కథమపి లక్షణం భవే దుభయోః, దళయోః కృతయతిశోభాం తాం గీతిం గీతవా న్భుజంగేశః ౧౧౦ తం తుంగ మారుహ్య శివలింగం దదర్శ తుంగం విశినష్టి- నమతాం మోహస్య భంగో యస్మాత్ గగనాస్వాదనశీలాని శృంగాణి యస్య త్రుటత్పాపస్య సంగో యస్మా ద్రటంతః పక్షిణో భ్రమరాశ్చ యస్మి న్సమ్యగాలింగితా పాతాళగామి గంగా యేన ప్రహృష్ట మంతరంగం మనో యస్యేతి జడస్య సమన స్త్వమారోప్యేయ ముక్తిః క్రియావిశేషణం వా - భుజం. ౧౧౧ తతశ్చ ప్రణమతాం సంసృతిబీజానా మవిద్యాకామకర్మవాసనానాం భర్జనం తస్య పునశ్చ మోక్షలక్షణామృతస్య సంపాదకం భ్రమరాఖ్యాంబాసహాయం నతో ఽర్జునో యస్మై తథాభూతం మల్లికార్జునసంజ్ఞం పరమేశలింగం ప్రణిపత్య ప్రకర్షేణ మోద మవాప వియో ౧౧౨. తతశ్చ తీరరుహై రామ్రాదివృక్షైః శ్యామాయా స్తిరోహిత ముష్ణం యస్యాం యయా వా ఆవర్జితా తృట్ తృష్ణా చ యస్యా నిరస్తం కార్ష్ణ్యం యస్యా స్తథాభూతాయా నద్యాస్తీరే ఆచార్యేంద్రో ఉవాత్సీత్ గీతిః ౧౧౩ తత్ర తస్మిన్ తీరే పవిత్రకీర్తి ర్విచిత్రాణాం సుచరిత్రాణాం నిధి ర్మహదగ్రయాయీ అత్రభవా న్పూజ్యః శ్రీశంకరో ఽతిచిత్రాణి పదాని యస్మిన్ అసద్గ్రహాణాం దురాగ్రహాణాం నిగ్రహో ఽర్థః ప్రయోజనం వా యస్య తథాభూతం కృతం శారీరకాది సుధీంద్రా న్సమగ్రా న్సుగుణాశ్శాంతిదాంత్యాదయో యేషు తా నగ్ర్యాన్ శ్రేష్ఠాన గ్రాహయత్-వ. ౧౧౪.

అధ్యాపయంత మసదర్థనిరాసపూర్వం కింత్వన్యతీర్థయశసం శ్రుతి భా
ష్యజాతమ్, ఆక్షిప్య పాశుపతవైష్ణవవీరశైవ మాహేశ్వరాశ్చవి
జితాహి సురేశ్వరాద్యైః ౧౧౫. కేచి ద్విసృజ్య మత మాత్మ్యమ
ముష్య శిష్యభావం గతా విగతమత్సరమానదోషాః, అన్యేతు మన్యు
వశ మేత్య జఘుర్వ్యచిత్తా నిన్యుః క్షణం నిధన మస్య నిరీక్షమాణాః.
౧౧౬ వేదాంతీకృతనీచశూద్రవచసో వేదస్వయంకల్పనాః పాపిష్ఠా
స్స్వమపి త్రయీపథ మపి ప్రాయో గహాంతః ఖలాః, సాటోపాద్వ్యాహ్మాణి
శంకరే విదధతిస్పర్ధానిబద్ధాం మతిం కృష్ణే పౌండ్రకవత్తథా న చర
మాం కింతే లభంతే గతిమ్ ౧౧౭ వాణీ కాణాదికీ చ నైవ గణితా
లీనా క్వచి త్కాపిలీ శైవం చాశివభావ మేతి భజతే గర్హాపదం చా
ర్హాతమ్, దౌర్గం దుర్గతి మశ్నుతే భువి జనః పుష్టాతిగో వైష్ణవం ని
ష్ణాతేషు యతీశసూక్తిషు కథాకేళీకృతాసూక్తిషు ౧౧౮ తథాగత

తిరస్కృతాన్యశాస్త్రయశసం శ్రుతిభాష్యసమూహ మసదర్థనిరాసపూర్వమధ్యాప
యంతం భాష్యకార మాక్షిప్య స్థితాః పాశుపతాదయ స్సురేశ్వరపద్మపాదాదిభి
రాక్షిప్య విశేషేణ జితాః ౧౧౫ తత్ర కేచి త్స్వీయం మతం పరిత్యజ్య విగ
తమత్సరాదిదోషా స్సంతః అముష్య శ్రీశంకరస్య శిష్యత్వం ప్రాప్తాః అన్యేతు కోప
వశం గత్వా యతో మలినచిత్తా అస్య మరణం నిరీక్షమాణాః కాలం నిన్యుః. ౧౧౬
తథాచైవంవిధా వేదాంతీకృతాని నీచానాం శూద్రాణాం వచాంసి యైః పునశ్చ పాపి
ష్ఠాః స్వకల్పనా ఏవ వేదః కృతః స్వ వేదాంతప్రతిపాద్య మాత్మాన మపి వేదత్రయీ
పథ మపి ప్రాయో దహంతో యే ఖలా స్సాటోపద్వ్యాహ్మాణి శంకరే స్పర్ధయా నిబద్ధాం
బుద్ధిం శ్రీకృష్ణే మిథ్యావాసుదేవవ ద్విదధతి తే తద్వ్యతిరిక్తాం గతిం వినాశం
మోక్షం వా న లభంతే అపితు ప్రాప్నువంత్యేవ శార్దూ ౧౧౭ శంకరసూక్తిషు
నిష్ణాతేష్వాచార్యవినేయేషు సత్సు కథాకేళీకృతాసు నర్మకథాత్వంప్రాప్తాసూక్తిషు
మధ్యే కాణాదీతు వాణీ నైవ గణితా కాపిలీ సాతు క్వచి ల్లీనా క్వగతేత్యపి నజ్ఞాతా
శైవం పాశుపతానాం తు వచో ఽశివత్వ మాప్నోతి ఆర్హతం చ తద్గర్హాపదం
భజతే దౌర్గం శాక్తానాం చ తద్దుర్గతి మశ్నుతే వైష్ణవం తత్పాలయితుం సమర్థః
కో ఽపి జనో నాస్తీత్యర్థః ౧౧౮ వినిర్దయం యథాస్యాత్తథా వినిర్దళన్ విశీర్ణ
తాం ప్రాప్నువన్ విరుద్ధమతానాం సంకరో యేన తథాభూతే శంకరే సతి తథాగ

కథాగతా తదనుయాయి నైయాయికం వచో ఽజని నహోదితో వదతి జాతు తౌతాతితైః, విదగ్ధతి సదగ్ధధీ ర్విదితచాపలం కాపిలం వినిర్దయవినిర్దలద్ద్విమతసంకరే శంకరే ౧౧౯

ఇతి శ్రీమాధవీయే తత్కాలాజ్ఞత్వప్రపంచనమ్,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గోయందశమో ఽభవత్

తానాం సుగతానాం కథా గతా విలయంప్రాప్తా నైయాయికవచ స్తదనుయాయి తదనుగామ్యజని తదపి తద్వైవ గతం తౌతాతితైః కౌమారిలైః నోదితైః ప్రేరితో ఽపి నవచ వదతీతి పునశ్చ విదితచాపలం కాపిలం వచో దగ్ధా పుష్టాస్థితా వా ధీర్యస్య స సదగ్ధధీ నాభినందతి నైవపుష్టాతీతివా తదపి తద్వైవ విలయం గతం - వృత్తిః ౧౧౯

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త వంశావతంసరామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
దశమ స్సర్గః

- --

శ్రీ రస్తు

శ్రీగణేశాయ నమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకర విజయే, సవ్యాఖ్యానే

ఏకాదశస్సర్గ ప్రారంభః

తత్రైకదా ఽఽచ్ఛాదితస్వనిజదోషః పౌలస్త్యవత్కల్పితసాధు వేషః, నిర్మానవహాయం స్థితకార్యశేషః కాపాలికః కశ్చిదనల్పదోషః ౧. అసౌ వపశ్య న్మదనాద్యవశ్యం వశ్యేంద్రియాత్మైవ ర్మునిభి ర్విమృగ్యమ్ ఆదిశ్య భాష్యం సహది ప్రశస్య మాసీన మాశ్రిత్య మునిం రహస్యమ్ ౨ దృష్ట్వైవ హృష్టస్స చిరాదభీష్టం నిర్ధార్యసంసిద్ధ మివ స్వమిష్టమ్, మహద్విశిష్టం నిజలాభతుష్టం విస్పష్ట మాచష్ట చ కృత్య శిష్టమ్ ౩ గుణాం స్తవాఽఽకర్ణ్య మునేఽనవద్యా న్సార్వజ్ఞ్యసౌశీల్య దయాళుతాద్యాన్, ద్రష్టుం సముత్కంఠితచిత్తవృత్తి ర్భవంత మాగాం విదితప్రవృత్తిః ౪ త్వ మేకఏవాత్ర నిరస్తమోహః పరాకృత

అథోగ్రభైరవనిర్దయం సపరికరం వర్ణయితు ముపక్రమతే—తత్రేతి తస్మిన్ దేశ ఏకదా ఆచ్ఛాదిత స్వీయదోష స్సీతాహరణాయాఽఽగతరావణవ త్కల్పితః సాధువేషో యేన స్థితః కార్యస్య శేషో యస్య. అనల్పాదోషా యస్మిన్. తథాభూతః కశ్చి దసౌ కాపాలికో మాయామానవనిర్మితం ముని మపశ్య దిత్యన్వయః - ఇంద్ర. ౧ మునిం విశినష్టి-కామక్రోధాదీనాం వశ్యో న భవతీతి తథా తం వశ్యేంద్రియాత్మై ర్మునిభి ర్విమృగ్యం ప్రశస్యం భాష్యం సపది ఆదిశ్య రహస్య మేకాంత మాశ్రిత్యా సీనం - ఉ. ౨ స కాపాలిక శ్చిరా దభీష్టం దృష్ట్వా స్వమిష్టం సంసిద్ధ మివ నిర్ధార్య హృష్టో మహద్భిర్విశిష్టం శ్రేష్ఠం నిజలాభేన తుష్టం స్వకర్తవ్యశేషం స్పష్టం యథాస్యా త్తథోక్తవాన్ ౩ తద్వచన ముదాహరతి-హేమునే ఽనవద్యాన్ సర్వజ్ఞతాద్యాన్ తవగుణా నాకర్ణ్య భవంతం ద్రష్టుం సమ్యగుత్కంఠితా చిత్తవృత్తి ర్యస్య విదితా తవ ప్రవృత్తి ర్యేన తాదృశో ఽహ మాగతవా నస్మి. ౪. స్వతంత్రో

ద్వైతివచస్సమూహః, ఆభాసి దూరీకృతదేహమాన శ్శుద్ధాద్వయో
యోజితసర్వమానః ౫ పరోపకృత్యై ప్రగృహీతమూర్తి రమర్త్య
లోకేష్వపి గీతకీర్తిః, కటాక్షలేశార్దితసజ్జనార్తి స్సదుక్తిసంపాదితవిశ్వ
మూర్తిః ౬ గుణాకరత్వా ద్భువనైకమాన్య స్సమస్తవిత్త్వా దభి
మానశూన్యః, విజిత్వరత్వా ద్గళహస్తితాన్యస్స్వాత్మప్రదత్వా చ్చ మ
హావదాన్యః. ౭ అశేషకల్యాణగుణాలయేషు పరావరజ్ఞేషు భవాదృ
శేషు, కార్యార్థినః క్వాప్యనవాప్య కామం న యాంతి దుష్ప్రాప మపి
ప్రకామమ్ ౮. తస్మా న్మహత్కార్య మహం ప్రపద్య నిర్వర్తితం సర్వ
విదా త్వయాఽద్య, కపాలినం ప్రీణయితుం యతిష్యే కృతార్థ మా
త్మాన మతః కరిష్యే ౯ అనేన దేహేన సహైవ గంతుం కైలాస మీ
శేన సమం చ రంతుమ్, అశోషయం తీవ్రతపోభి రుగ్రం సుదుష్కరై
రబ్దశతం సమగ్రమ్ ౧౦ తుష్టోఽబ్రవీ న్మాం గిరిశః పుమర్థ మభీప్సితం
ప్రాప్స్యసి మత్ప్రియార్థన్, జుహోషి చే త్సర్వవిద శ్శిరో వా హుతా

జనసిద్ధయే స్తౌతి-అత్ర లోకే నిరస్తమోహా స్త్వమేవైకః యతః పరాకృతో ద్వైతి
వచసాం సమూహో యేన స్వయం దూరీకృతదేహమానో యోజిత స్సర్వస్మై మానో
యేన తథాభూత స్త్వ మమానీ మానద ఇత్యుక్తః శుద్ధాద్వయః పరమాత్మైవాఽఽభాసి.
పాఠాంతరే శుద్ధాద్వయే యోజితాని సర్వాణి ప్రమాణాని యేన స త్వమేకః స
ర్వోత్తమత్వేన ప్రకాశస ఇతి వ్యాఖ్యేయం ౫. అమర్త్యలోకేషు ఇంద్రాదిదేవలోకే
ష్వపి గీతా కీర్తి ర్యస్య స కటాక్షలేశేనార్దితా నాశితా సజ్జనానా మార్తిః పీడా యేన
స సదుక్తిభి స్సంపాదితా విశ్వస్య మూర్తి ర్యేన - ఉపేం ౬. విజిత్వరత్వాత్ విజ
యశీలత్వా ద్గళే హస్తితా హస్తేన గళే గృహీతా అన్యే వాదినో యేన మహావ
దాన్యోఽతి శయేన విశ్రాణనశీలః. ఉప ౭. తథావిధేషు భవాదృశేషు కార్యా
ర్థినోఽత్యంతం దుష్ప్రాప మపి కామ మనవాప్య క్వాపి కస్యాంచి దప్యవస్థాయాం
న గచ్ఛంతి కింతు ప్రాప్యైవ యాంతి. ౮ ఏవం స్తుత్వాఽఽచార్య మభిముఖీకృత్య
కథనీయ మాహ-యస్మా దేవం తస్మాత్సర్వవిదా త్వయా నిష్పాదితం మహత్కార్య మా
సాద్య కపాలినం భైరవం ప్రీణయితుం యత్నం కరిష్యే తతః కపాలిప్రీణనా దాత్మానం
కృతార్థం కరిష్యే-ఉప ౯ సర్వవిదా త్వయా నిర్వర్తిత మిత్యుక్తం తద్వివృణోతి
అనేనేతి*'ఉగ్రః కపర్దీ శ్రీకంఠః' ఇత్యమరాదుగ్రం రుద్రం-ఉ ౧౦ ౧౧. తయో
స్సర్వజ్ఞక్షితిపయో స్సంగ్రహణే ధృతా ఆశా యేన తత్ర తయో ర్మధ్యే ౧౨. దిష్ట్యా

శనే భూమిపతే శ్శిరో వా. ౧౧. ఏతావ దుక్త్వాంతరధా న్మహేశ
స్తదాపి తత్సంగ్రహణే ధృతాశః, చరామ్యథాపి క్షితిపోన లబ్ధో న
సర్వవి త్త్వత్ర మయోపలబ్ధః ౧౨ దిష్ట్యాఽద్య లోకస్య హితే చరంతం
సర్వజ్ఞ మద్రాక్ష మహం భవంతమ్, ఇతఃపరం సేత్స్యతి మేఽను
బంధః సందర్శనాంతో హి జనస్య బంధః ౧౩ మూర్ధాభిషిక్తస్య శిరః
కపాలం మునీశితుర్భావి మమ సిద్ధిహేతుః, ఆద్యం పున స్తే మనసా
ఽప్యలభ్యం తతః పరం తత్ర భవాన్ప్రమాణమ్ ౧౪ శిరఃప్రదానే
ఽద్భుతకీర్తిలాభ స్తవాపి లోకే మమ సిద్ధిలాభః, ఆలోచ్య దేహస్య
చ నశ్వరత్వం యద్రోచతే సత్తమ తత్కురుత్వమ్. ౧౫ తద్యాచితుం
న క్షమతే మనో మే కో వేష్టదాయి స్వశరీర ముజ్ఝతు, భవా న్విర
క్తో న శరీరమానీ పరోపకారాయ ధృతాత్మదేహః ౧౬. జనాః పర
క్లేశకథానభిజ్ఞా నక్తందివా స్వార్థకృతాత్మచిత్తాః, రిపుం నిహంతుం కు
లిశాయ వజ్రీ దాధీచ మాదాత్కిల వాంఛితాస్థి ౧౭. దధీచిముఖ్యాః

భద్రం జాతం మే ఽనుబంధః ప్రకృతస్య కార్యస్యానువర్తనం సేత్స్యతి * 'దోషో
త్పాదే ఽనుబంధ స్స్యాత్ప్రకృతస్యానువర్తనే' ఇత్యమరః-యతో జనస్య బంధో భవ
ద్దర్శనావధి రేవ. ౧౩ ఇతఃపరం మే ఽనుబంధ స్సేత్స్యతీత్యుక్తే రతఃపరం రాజా
సర్వజ్ఞోవా మిళిష్యతీత్యభిప్రాయం సోపాదద్యా దిత్యాశయేనాహ.-మూర్ధేతి తస్మా
త్సర్వవిద్భవానేవ పరం ప్రమాణం-అఖ్యా ౧౪ తస్మా త్స్వస్య మమ చ లాభం
దేహస్యచ నశ్వరత్వ మాలోచ్య శిరఃప్రదాన ముచిత మేవేత్యాశయేనాహ-శిర ఇతి-
ఊ ౧౫ నన్వేవం యాచితుం మన స్తే కుతః క్షమత? ఇత్యాశంక్య భవతో విరక్తత్వా
దిత్యాహ-తచ్ఛిరో యాచితుం మనో మే నోత్సహతే యత ఇష్టదాయి స్వశరీరం కో
వా త్యజతు? భవాంస్తు విరక్తత్వా న్న దేహమానీ సంప్రతి దేహధారణ మపి పరోప
కారాయైవ నత్వభిమాననిమిత్త మిత్యాహ—పరోపకారాయేతి ౧౬ యద్యప్యేవం
తథా ఽపిత్వం పరక్లేశావహం కర్మానుష్ఠాతుం కిమితి ప్రవృత్తో ఽసీత్యాశంక్యాహ
సర్వే ఽపి జనాః పరక్లేశకథానభిజ్ఞా యతో దివానిశం స్వార్థే తత్పర ఆత్మా దేహేం
ద్రియాది చిత్తం చ యేషాం తత్రోదాహరణ మాహ—శత్రుం నిహంతుం వజ్ర
నిర్మాణాయేంద్రో దాధీచ మభిలషిత మస్థి స్వీకృతవాన్ తథాచ యదా సాత్విక
ముఖ్యానా మియం దశా తదాఽన్యద్విధానాం కాకథేతిభావః-ఉప. ౧౭ వదాన్యై
ర్భవాదృశై స్తు స్థిరస్య సర్వగతస్య యశశ్శరీరస్య ప్రాప్తయే క్షణికత్వాత్ శరీర మపి

క్షణికం శరీరం త్యక్త్వా పరార్థే స్మ యశశ్శరీరమ్, ప్రాప్య స్థిరం సర్వగతం జగంతి గుణైరనర్ఘ్యైః ఖలు రంజయన్తి ౧౭ వపుర్ధరంతే పరతుష్టిహేతోః కేచిత్ప్రశాంతా దయయా పరీతాః, అస్మాదృశాః కేచన సంతి లోకే స్వార్థైకనిష్ఠా దయయా విహీనాః ౧౮ పరోపకారం న వినాఽస్తి కించిత్ప్రయోజనం తే విధుతైషణస్య, అస్మాదృశాః కామవశాస్తు యుక్తాయుక్తే విజానంతి న హంత యోగిన్ ౨౦ జీమూతవాహో నిజజీవదాయీ దధీచిరస్థి ముదా దదానః, ఆచంద్రతారార్క మపాయశూన్యం ప్రాప్తౌ యశఃకర్ణపథంగతౌ హి ౨౧ యద్యప్యదేయం నను దేహవద్భిర్మయార్థితం గర్హిత మేవ సద్భిః, తథాఽపి సర్వత్ర విరాగవద్భిః కిమస్త్యదేయం పరమార్థవిద్భిః ౨౨ అఖండమూర్ధన్యకపాల మాహుః స్వంసిద్ధిదం సాధకపుంగవేభ్యః, వినా భవంతం బహవో న సంతి తద్వత్పుమాంసో భగవన్పృథివ్యామ్. ౨౩

సుత్యాజ్య మేవేత్యాశయేనాఽఽహ-దధీచిముఖ్యా ఇతి- ౧౭ తథాచ కేచిత్ప్రశాంతా దయయా వ్యాప్తాః భవాదృశాః పరతుష్టిహేతోశ్శరీరం ధరంతే అస్మాదృశాస్తు కేచన దయయా విహీనాః స్వార్థైకనిష్ఠా లోకే సంతి ౧౮. తస్మాత్పరోపకారిణా త్వయాఽవశ్యం శిరో దేయ మిత్యాశయవా—నాహ-పరోపకారం వినా కించిత్ప్రయోజనం తవ నాస్తి యతః పుత్రవిత్తలోకైషణావినిర్ముక్తో భవానిత్యాహ—విధుతైషణ స్యేతి నను త్వయాఽపి మమేదం యుక్తం న వేతి విచార్య వక్తవ్య మిత్యాశంక్యాఽఽహ-అస్మాదృశాస్తు హే యోగిన్ కామవశత్వాదహో కష్టం యుక్తాయుక్తే న విజానంతి. ౨౦. స్వశరీరప్రదానసదృశం యశస్సాధనం త్వన్యన్నాస్త్యేవేత్యాహ-జీమూతవాహాఖ్యో నిజజీవనదాయీ దధీచిశ్చ స్వాస్థిదాయీ ద్వావపి ప్రలయ పర్యంతం నాశశూన్యం యశః ప్రాప్తౌ కర్ణ పథం గతౌ హి ప్రసిద్ధం హి యస్మాత్కర్ణపథం గతా వితి వా. ౨౧. నను దేహస్యాదేయత్వం జానన్నిమిద మతినిందితం ప్రార్థయసే? ఇత్యాశంక్య యద్యప్యేవం తథాఽపి పరమార్థవిత్త్వాత్సర్వత్ర విరాగవతాం భవాదృశానాం కిమప్యదేయం 'నాస్తీత్యాలోచ్య ప్రార్థనాం కరోమీత్యాహ—యద్యపీతి ౨౨. నన్వన్యః కశ్చిదేవంవిధోఽన్విష్య ప్రార్థ్య ఇత్యాశంక్య యథావిధస్య శిరో మమ సిద్ధిహేతుస్తథావిధో భవానేవ నత్వన్య ఇత్యాహ సాధకశ్రేష్ఠేభ్యస్సంసిద్ధిద మఖండమూర్ధన్యస్యాఖండితరేతసః కపాలమాహుర్నచ భవంతం వినా హే భగవం స్తథావిధవీర్యవంతః పుమాంసో బహవః పృథివ్యాం సంతి. ౨౩. అతో

ప్రయచ్ఛ శీర్షం భగవ న్నమస్తాదితీరయిత్వా పతితం పురస్తాత్, తమ
బ్రవీ ద్ద్విజస్స సుధీ రధస్తా త్కృపాళు రావృత్తమనా స్సమస్తాత్.
౨౧ నైవాభ్యసూయామి వచ స్త్వదీయం ప్రీత్యా ప్రయచ్ఛామి శిరో
ఽస్మదీయమ్, కోవాఽర్థినాం ప్రార్థితమాశు కాయం జానన్న కుర్యా
దిహ బహ్వపాయమ్ ౨౨ పతత్యవశ్యం హి వికృష్యమాణం కాలేన
యత్నా దపి రక్షమాణమ్, వర్ష్మాఽమునా సిధ్యతి చేత్పరార్థ స్సఏవ
మర్త్యస్య పరః పుమర్థః ౨౩ వర్తే వివిక్తేఽధిసమాధి, సిద్ధివిన్నాథ స్స
మాయాహి కరోమి తే మతమ్, నాహం ప్రకాశం వితరీతు ముత్స
హే శిరః కపాలం విజనం సమాశ్రయ ౨౪ శిష్యా విదంతి యద
చింతితకార్య మేత ద్యోగి న్వదేకాంతరణా విహతిం విదధ్యుః, కోవా
సహేత వపు రేత దపోహితుం స్వం కోవా క్షమేత నిజనాథశరీర
మోక్షమ్ ౨౫ తౌ సంవిదం వితనుతా మితి సంప్రహృష్టో యోగీ
జగామ ముదితో నిలయం మనస్వీ, శ్రీశంకరోఽపి నిజధామని జోష
మాస ప్రోచే న కించిదపి భావ మసౌ మనోగమ్ ౨౬ శూలీ త్రిపుం

ఽవశ్యం త్వమేవ శిరః ప్రయచ్ఛ, తే నమోఽస్త్విత్యుక్త్వా ఽగ్రే పతిత మధస్తా ద్ద్విజస్య
సుధీః కృపాళు స్సమస్తా దాకృష్టమనా అబ్రవీత్ ఉపే ౨౧ తద్వచన ముదాహరతి-
నైవేతి. యత ఇహలోకే బహునాశనిమిత్తవంతం స్వకాయం జానన్కోవా ప్రార్థి
తమోఽర్థిసాత్ న కుర్యాత్? అపితు కుర్యాదేవ. అన్యథా తస్య ప్రార్థితమత్వమేవ
కుతస్స్యా దిత్యర్థః - ఇంద్ర ౨౨ యతో యత్నాదపి రక్ష్యమాణం శరీరం కాలేనా
కృష్యమాణమవశ్యంపతతితతో ఽనేన వర్ష్మణా పరప్రయోజనం సిధ్యతిచేత్తర్హి
సఏవ మరణధర్మకస్య పరః పురుషార్థః - ఉ ౨౩. తస్మాత్ హేసిద్ధివిత్ యథా
వివిక్తే ఽహ మధిసమాధి సమాధౌ వర్తే తథా ఏత్యో రహసి సమాయాహి తే ఽభి
మతం కరోమి యతో శిరఃకపాలం ప్రకటం దాతుం అహం నోత్సహే అతో విజనం
సమాశ్రయ ౨౪. కుత ఇతిచే త్తత్రాహ-శిష్యా యద్యేత చ్చింతితం కార్యం జానంతి
తర్హి హేయోగిన్ విహతిం విదధ్యు స్తవ కార్యస్య వినాశం కుర్యుః యతో మదేకశ
రణాః స్వశరీరత్యాగవన్నిజనాథశరీరమోక్షోఽప్యసహ్య ఇత్యాహ - ఏతత్స్వం శరీరం
త్యక్తుం కోవా సహేత? నిజనాథశరీరస్య మోక్షం చ కో వా క్షమేత? - వ ౨౫.
ఇత్యేవం తౌ శ్రీశంకరకాపాలికౌ సంవిదం వితనుతాం సంభాషణం సంకేతం వా కృత
వంతౌ తతో యోగీ మనస్వీ ముదిత స్సన్ జగామ శ్రీశంకరోఽపి నిజధామని జోష
మాస తూష్ణీంబభూవ మనోగం భావ మసౌ కించిదపి నప్రోక్తవాన్. ౨౬. కంఠా

ద్రీ పురతోఽవలోకీ కంకాళమాలాకృత గాత్రభూషః, సంరక్తనేత్రో
మదఘూర్ణితాక్షో యోగీ యయౌ దేశికపార్శ్వభూమిం ౩౦ శిష్యేషు
శిష్టేషు విదూరగేషు స్నానాదికార్యాయ వివిక్తభాజి, శ్రీదేశికేంద్రే తు
సనందనాఖ్యే శిష్యే స్వదేహం వ్యవధాయ గూఢే ౩౧ తం భైరవాకార
ముదీక్ష్య దేశిక స్త్యక్తుం శరీరం వ్యధిత స్స్వయం మనః, ఆత్మానమాత్మన్య
దయుఙ్క్త యోజయన్ సమాహితాత్మా కరణాని సంహరన్ ౩౨
తం భైరవోఽలోకత లోకపూజ్యం స్వసౌఖ్యతుచ్ఛీకృతదేవరాజ్యమ్,
యోగీశ మాసాదితనిర్వికల్పం సనత్సుజాతప్రభృతే రనల్పమ్ ౩౩
జత్రుప్రదేశే చిబుకం నిధాయ వ్యాత్తాస్యముత్తానకరౌ నిధాయ,
జానూపరి ప్రేక్షితనాసికాంతం విలోచనే సాచి నిమీల్య కాంతమ్
౩౪ ఆసీన ముచ్చీకృతపూర్వగాత్రం సిద్ధాసనే శేషితబోధమాత్రమ్,
చిన్మాత్రవిన్యస్తహృషీకవర్గం సమాధివిస్తారిత విశ్వసర్గమ్ ౩౫ విలోక్య
తం హంతు మపాస్తశంకస్స్వబుద్ధిపూర్వార్జితతీవ్రపంకః, ప్రాపోద్య
తాసి స్సవిధం సయావ ద్విజ్ఞాతవా న్పద్మపదోఽపి తావత్ ౩౬.

లానాం శరీరాస్థ్నాం మాలయాకృతా గాత్రభూషా యేన - ఇంద్ర. ౩౦ శ్రేష్ఠేషు
శిష్యేషు స్నానాదికార్యాయ విదూరగేషు సత్సు శ్రీదేశికేంద్రే తు సనందనాఖ్యా
ద్శిష్యా దేహం గూఢే వ్యవధాయ వివిక్తభాజి సతి యయా విత్యన్వయః ౩౧ తం
భైరవాకారం కపాలినం వీక్ష్య శ్రీశంకర శ్శరీరం త్యక్తుం స్వయం మనో వ్యధాత్
సమాహితాంతఃకరణః ప్రణవం జపన్ యః కరణాని సంహరన్ ఆత్మానం త్వం
పదార్థ మాత్మని తత్పదార్థే ఽయుఙ్క్త - ఇం. ౩౨ భైరవాకారః కాపాలిక స్సన
త్సుజాతాదే స్సకాశా దనల్పం - ఆ. ౩౩. అంససంధిప్రదేశే చిబుక మధరోష్ఠాధః
ప్రదేశం నిధాయ వ్యాత్తాస్యం వివృతముఖం జానూపరి ఉత్తానకరౌ నిధాయ సామ్య
ర్థం కాంతం శోభితం - ఉ ౩౪. ఉచ్చీకృత ముచ్చైఃకృతం పూర్వగాత్రం
శిరోభాగో యేన సిద్ధాసనే 'మేఢ్ర)ముపరి విన్యస్య సవ్యం గుల్ఫం తథోపరి, గుల్ఫాంత
రంచ విన్యస్య సిద్ధా స్సిద్ధాసనం విదు' రిత్యుక్తే ఆసీనం శేషితం అవశేషితం చిన్మాత్రం
యేన తత్రైవ విన్యస్త ఇంద్రియవర్గో యేన సమాధినా విస్తారిత స్సర్వసర్గో యేన ౩౫.
ఏవం తం శ్రీశంకరం విలోక్యాపాస్తశంకరః స్వబుద్ధిపూర్వ మర్జిత స్తీవ్రః పంకః పాపం
యేన ప్రోద్యతఖడ్గ స్సకాపాలికో హంతుం యావత్సవిధం ఆచార్యసమీపం ప్రాప పద్మ
పదోఽపి తావ ద్విజ్ఞాతవాన్. ౩౬ త్రిశూల ముద్యమ్య గురుం నిహంతుకామం కపా

త్రిశూల ముద్యమ్య నిహంతుకామం గురుం యతాత్మా స ముదైక్షతాం
తః, స్థిత శ్చుకోప జ్వలితాగ్నికల్ప స్సపద్మపాదః స్వగురో ర్హితైషీ.
౩౭ స్మరన్నథ ప్రస్మరదార్తిహారి ప్రహ్లాదవశ్యం పరమం మహ స్తత్,
స మంత్రసిద్ధో నృహరే ర్నృసింహో భూత్వాదదర్శోగ్రదురీహచే
ష్టామ్. ౩౮ సతత్క్షణక్షుబ్ధనిజస్వభావః ప్రవృద్ధరుడ్విస్మృతమర్త్యభావః,
ఆవిష్కృతాత్యుగ్ర నృసింహభావ స్సముత్పపాతాతులితప్రభావః ౩౯.
సటాఘటాస్ఫోటిత మేఘసంఘ స్తీవ్రారవత్రాసితభూతసంఘః, సంవేగ
సంమూర్ఛితలోకసంఘః కిమేతదిత్యాకులదేవసంఘః ౪౦ క్షుభ్యత్స
ముద్రం సముదూఢరౌద్రం రటన్నిశాటం స్ఫుటదద్రికూటమ్, జ్వల
ద్దిశాంతం ప్రచలద్గిరాంతం ప్రభ్రశ్యదక్షం దశదంతరిక్షమ్ ౪౧
జవాదభిద్రుత్య శితస్వరూపై ర్దైత్యేశ్వరస్యేవ పురానఖాగ్రైః, క్షిప
త్త్రిశూలస్య స తస్య వక్షో దదార విక్షిప్తసురారిపక్షః ౪౨ తత్తా
దృగత్యుగ్రనఖాయుధాగ్ర్యో దంష్ట్రాంతరప్రోతదురీహదేహః, నిన్యే

లినం యతాత్మా మనసి సముదైక్షత దృష్ట్వాచ తత్ర స్థిత ఏవ సపద్మపాదో జ్వలదగ్ని
కల్ప శ్చుకోప యత స్స్వగురోర్హితైషీ - ఉపేం. ౩౭ అథానంతరం స్మరతా మార్తి
హారిణం ప్రహ్లాదవశ్యం ప్రహ్లాదాధీనం నృహరే స్తత్పరమం స్వరూపభూతం మహ స్తేజః
స్మరన్నేష పద్మపాదో నృసింహో భూత్వా ఽస్యోగ్రాం దురీహచేష్టాం దదర్శ యతో
మంత్రసిద్ధః - ఉ ౩౮ స పద్మపాదః ప్రవృద్ధరుట్ ప్రవృద్ధరోషః - ఉ ౩౯.
సటానాం స్కంధరోమ్ణాం ఘటయా సమూహేన స్ఫోటితో మేఘసంఘో యేన తీవ్ర
శబ్దేన త్రాసితో భూతసంఘో యేన సంవేగేన సమ్మూర్ఛితః సంమోహితో లోక
సంఘో యేన కిమేతదిత్యాకులో దేవసంఘో యస్మాత్స సముత్పపాతేతి పూర్వేణ
సంబంధః ౪౦. క్షుభ్యత్సముద్రమిత్యాదిక్రియావిశేషణం క్షుభ్యన్సముద్రో యస్యాం
క్రియాయాం సముదూఢం రౌద్ర మత్యంత భయానకం రటంతో నిశాటా రాక్షసా
దయో యస్యాం జ్వలంతో దిశామంతాః ప్రాంతభాగా యస్యాం ప్రచలద్భూమే
రంతో యస్యాం భ్రశ్యంతి అక్షాణి జనానా మింద్రియాణి యస్యాం దశదంతరిక్షం
యస్యాం తథా జవా దభిద్రుత్యేతి పరేణాన్వయః ౪౧. జవా దభిద్రుత్య శితస్వ
రూపైః శ్శితస్వరుః తీక్ష్ణం వజ్రం తద్వదుగ్రైః పురా దైత్యేశ్వరస్య హిరణ్యకశిపో రివ
క్షిపత్త్రిశూలస్య తస్య కాపాలికస్య వక్షః క్షిప్త స్సురారిపక్షో యేన స నృసింహో
దదార. ౪౨. తతశ్చ తత్తాదృగత్యుగ్ర నఖాయుధానాం సింహానాం అగ్ర్యో దంష్ట్రాం

తదానీం నృహరి ర్విదీర్ణద్యుపట్టణాట్టాలికమట్టహాసమ్ ౪౭. ఆకర్ణయం స్తం నినదం బహిర్గతా సుపాగమ న్నాకులచిత్తవృత్తయః వ్యలోకయన్ భైరవ మగ్రతో మృతం తతో విముక్తం చ గురుం సుఖోషితమ్ ౪౮ ప్రహ్లాదవశ్యో భగవాన్ కథంవా ప్రసాదితో ఽయం నృహరి స్త్వయేతి సవిస్మయై స్స్నిగ్ధజనై స్సపృష్ట స్సనందన స్సస్మిత మిత్యవాదీత్ ౪౯ పురా ఽహోబలభూధరాగ్రే పుణ్యం సమాశ్రిత్య కిమప్యరణ్యమ్, భక్త్యైకవశ్యం భగవంత మేనం ధ్యాయ న్ననేకాన్ దివసా న్నవైషమ్ ౫౦ కిమర్థ మేకో గిరిగహ్వరేఽస్మిన్ వాచంయమ త్వం వసతీతి శశ్వత్, కేనాపి పృష్టో ఽత్ర కిరాతయూనా ప్రత్యుత్తరం ప్రాగహ మిత్యవోచమ్ ౫౧ కంఠా త్యద్భుతమర్త్యమూర్తిః కంఠీరవాత్మా పరతశ్చ కశ్చిత్, మృగో వనే ఽస్మి న్మృగయో వస న్మే భవత్యహో నాక్షిపథే కదా ఽపి ౫౨ ఇతీరయత్యేవ మయి క్షణేన వనేచరో ఽయం ప్రవిశన్ వనాంతమ్, నిబధ్య గాఢం నృహరిం లతాభిః పుణ్యై రగణ్యైః పురతో న్యధా త్స ౫౩ మహర్షిభి స్త్వం మనసా

తరే, ప్రోతో దురీహస్య దుశ్చేష్టస్య కాపాలికస్య దేహో యేనస నృహరి స్తదానీం విదీర్ణాద్యుపట్టణానాం స్వర్గనగరాణాం అట్టాలికా యేన తథాభూతం అట్టహాసం విస్తారితవాన్ ౪౭ బహిర్గతా స్సర్వే వినేయా స్తంశబ్దం ఆకర్ణయన్నాకులచిత్తవృత్తయః సమీప మాగతవంత ఆగత్యాగ్రతో మృతం భైరవసంజ్ఞం కాపాలికం తతో భైరవా ద్విముక్తం చ సుఖేన స్థితం గురుం దృష్టవంతః ౪౮ సనందనః పద్మపాద స్సస్మితం యథా స్యా త్తథా ఇతివక్ష్యమాణ ముక్తవాన్. ౪౯ తద్వచన ముదాహరతి—పూర్వం ఖలు అహోబిలసంజ్ఞస్య పర్వతస్యాగ్రే పుణ్యం కిమపి వనం సమాశ్రిత్య భక్త్యైకవశ్య మేనం నృహరిం భగవంతం ధ్యాయ న్ననేకాన్ దివసా నహం నీతవాన్ ౫౦. హే వాచంయమాస్మిన్గిరిగహ్వరే కిమర్థ మేక స్త్వం వససీతి కేనాపి కిరాతయూనా పురాశశ్వ త్పృష్టో ఽహ మితి వక్ష్యమాణం ప్రత్యుత్తర ముక్తవాన్ ౫౧ తదాహ—కంఠపర్యంత మర్త్యాద్భుతా నరమూర్తి ర్యస్య పరతశ్చ సింహాత్మా కశ్చిన్మృగో ఽస్మిన్వనే వసన్ హేమృగయో వ్యాధ మమాక్షిమార్గే కదా ఽపి న భవతి అహో ఽతికష్టం, ౫౨. ఇత్యేవం మయి కథయత్యేవ సతి అయం వనేచరో వనమధ్యం క్షణమాత్రేణ ప్రవిశన్ నృహరిం లతాభి ర్గాఢం నిబధ్య మే పుణ్యైరగణ్యై రగ్రే స్థాపితవాన్ ౫౩. అద్భుతేనాఽఽశ్చర్యేణాఽఽవిష్టం మనో యస్య తథాభూతేన

ఽప్యగమ్యో వనేచరస్యైవ కథం వశోఽభూః?, ఇత్యద్భుతావిష్టహృదా మయాఽసౌ విజ్ఞాప్యమానో విభు రిత్యవాదీత్ ॥౫౦. ఏకాగ్రచిత్తేన యథా ఽమునా ఽహం ధ్యాత స్తథాధాతృముఖై ర్న పూర్వైః, నోపాలభేథా స్త్వమితీరయ న్మే కృత్వా ప్రసాదం కృతవాం స్తిరోధిమ్. ॥౫౧. ఆకర్ణ్యతాం పద్మపదస్య వాణీ మానందమగ్నై రఖిలై రభావి. జగర్జ చోచ్చై ర్జగదండభాండం భూమ్నా స్వధామ్నా దలయ న్నృసింహః. ॥౫౨. తత స్తదార్భాటచల త్సమాధి స్స్వాత్మప్రబోధో న్మథితత్ర్యుపాధిః, ఉన్మీల్య నేత్రే వికరాలవక్త్రం వ్యలోకయ న్మానవపంచవక్త్రమ్. ॥౫౩. చంద్రాంశుసోదర్యసటాజటాలం తార్తీయనేత్రాబ్జకనన్నిటాలమ్, సహోద్యదుష్ణాంశుసహస్రభాసం విధ్యండవిస్ఫోటకృదట్టహాసమ్ ॥౫౪ నఖాగ్రనిర్భిన్న కపాలివక్షస్స్థలోచ్ఛలచ్ఛోణితపంకిలాంగమ్, శ్రీవత్సవత్సం గళవైజయంతీ శ్రీరత్నసంస్పర్ధితదంత్రమా

మయేత్యేవం విజ్ఞాప్యమానో ఽసౌ విభు ర్నృహరి రితి వక్ష్యమాణ ముక్తవాన్. ॥౫౦ తదుదాహరతి-యథా ఽమునా కిరాతయూనైకాగ్రచిత్తేనాహం ధ్యాత స్తథా పూర్వై ర్బ్రహ్మాదిభి రపి నధ్యాతో ఽత స్త్వం నోపాలభేథా ఇతి కథయ న్మే ప్రసాదం కృత్వా తిరోధానం కృతవాన్ - ఇంద్ర ॥౫౧. పద్మపాదస్య తాం వాణీం శ్రుత్వా ఽఖిలై రానందమగ్నై రభావి సర్వే ఽప్యానందమగ్నా అభూవన్ అనల్పేన స్వతేజసా జగద్భాండం దలయన్నృసింహో జగర్జ చ-ఉ ॥౫౨. తత స్తస్య గర్జనానంతరం తస్యార్భాటేన సాహంకారనాదేన చలన్సమాధి ర్యస్యస్వాత్మసాక్షాత్కారేణోన్మథితాః కారణాదిత్రయఉపాధయో యస్య సః శ్రీశంకరో నేత్రే ఉన్మీల్య కరాలవక్త్రం మానవపంచాస్యం నృసింహ మవలోకయత్ ॥౫౩ తం విశినష్టి-చంద్రకిరణసదృశాభి స్సటాభి ర్జటాలం వ్యాప్తం తృతీయనేత్రకమలేన కన త్స్ఫురన్నిటాలం మస్తకం యస్య సహోద్యతాం సూర్యసహస్రాణాం భా ఇవ భా యస్య బ్రహ్మాండవిస్ఫోటకరో ఽట్టహాసో యస్య తం ॥౫౪.నఖాగ్రేణ నిర్భిన్నా త్కపాలివక్షస్స్థలా దుచ్ఛలచ్ఛోణితస్య పంకిల వ్యాప్తాన్యంగాని యస్యతం శ్రీవత్సో నామ రోమావర్తస్తేన యుక్తం దక్షిణవక్షో యస్య తం. 'వత్సః పుత్రాదివర్షయోః, తర్ణకేనోరసి క్లీబ'మితి మేదినీ గళే వైజయంత్యాః శ్రీరత్నేన కౌస్తుభమణినా చ సంస్పర్ధినీ తస్యకపాలిన అంత్రాణాం మాలా యస్య

లమ్. ౫౫. సురాసురత్రాసకరాతిఘోరస్వాకారసారవ్యథితాండకోశమ్, దంష్ట్రాకరాళాననిర్యదగ్నిజ్వాలాళిసంలీఢనభోఽవకాశమ్. ౫౬ స్వరోమకూపోద్గతవిస్ఫులింగప్రచారసందీపితసర్వలోకమ్, జంభద్విడుజ్జృంభితశంభిదంభసంస్తంభనారంభకదంతపేషమ్ ౫౭. మాభూదకాలే ప్రళయో మహాత్మ న్కోపం నియచ్ఛేతి గృణద్భి రారాత్, ససాధ్వసైః ప్రాంజలిభి స్స్వగాత్రకంపై ర్విరించ్యాదిభి రర్థ్యమానమ్ ౫౮ విలోక్య విద్యుచ్చపలోగ్రజిహ్వం యతిక్షితీశః పురతో నృసింహమ్, అభీతి రైడిష్ట తదోపకంఠం స్థితో ఽపి హర్షాశ్రుపినద్ధకంఠః. ౫౯ నరహరే హర కోప మనర్థదం తవ రిపు ర్నిహతో భువి వర్తతే, కురు కృపాం మయి దేవ సనాతనీం జగదిదం భయ మేతి భవద్దృశా ౬౦ తవ వపుః కిల సత్త్వ ముదాహృతం తవ హి కోపన మణ్వపి నోచితమ్, తదిహ శాంతి మవాప్నుహి శర్మణే హర గుణం హరి రాశ్రయసే

తం. ౫౫. దేవాసురత్రాసకరస్యాతిఘోరస్య స్వాకారస్య సారేణ బలేన వ్యథితోఽండకోశో యేన దంష్ట్రాభిః కరాళా న్ముఖాన్నిర్గచ్ఛదగ్నిజ్వాలాభి స్సంలీఢః సమాస్వాదితో నభోఽవకాశో యేన తం ౫౬. స్వరోమకూపేభ్య ఉద్గతానాం విస్ఫులింగానాం ప్రచారేణ సందీపితా స్సర్వలోకా యేన జంభ మసురవిశేషం ద్వేష్టీతి జంభద్విడింద్రః ఉజ్జృంభిత ఉల్లసితః శంభు ర్మహాదేవ స్తయోర్దంభస్య క్షమాప నైతవస్య యత్ సంస్తంభనం తస్యారంభకో దంతపేషో యస్య ౫౭. హే మహాత్మన్ అసమయే ప్రలయో మాభూత్ అతః కోపం నియచ్ఛేత్యేవం ససాధ్వసై స్స్వగాత్రకంపైః ప్రాంజలిభి రావరాత్ స్తువద్భిః బ్రహ్మాదిభిః ప్రార్థ్యమానం ౫౮. విద్యుద్వచ్చపలోగ్రజిహ్వా మేవంభూతం నృహరిం పురతో విలోక్య తదా సమీపం స్థితో ఽపి భీతిరహితో హర్షాశ్రుభిః పినద్ధః కంఠో యస్య సయతిరాజః శ్రీశంకరః స్తుతవాన్-శేషం. ౫౯ హే నరహరే కోప ముపసంహర, యతో ఽనర్థదం యదర్థ మావిష్కృత స్సఖు తవ శత్రు ర్నిహత స్సన్ భువి వర్తతే ఽతో హే దేవ సనాతనీం మయి కృపాం కురు. కించ భవత్కోపం దృష్ట్వా సర్వ మిదం జగ ద్భయ మేతి ౬౦ కించ తవవిష్ణోః వపుః ఖలు సత్త్వం ఉదాహృతం హి యత స్తవ కోపన మణ్వపి నోచితం త తస్మా దస్మిన్ కాలే సుఖాయ శాంతిం ప్రాప్నుహి తవైతన్నోచిత మితి సాక్షేప

కథమ్. ౬౧. సకలభీతిషు దైవతమ స్మరన్ సకలభీతి మపోహ్య సుఖీ పుమాన్, భవతి కిం ప్రవదామి తవేక్షణే పరమదుర్లభ మేవ తవేక్షణమ్. ౬౨. స్మృతవత స్తవపాదసరోరుహం మృతవతః పురుషస్య విముక్తతా, తవకరాభిహతో ఽమృతభైరవో న హి స ఏషపున ర్భవ మేష్యతి. ౬౩ దితిజసూను మముం వ్యసనార్దితం సకృదరక్షదుదారగుణో భవాన్, సకలగత్వ ముదీరితమస్ఫుటం ప్రకటమేవ విధిత్సుర భూత్పురా ౬౪. సృజసి విశ్వ మిదం రజసా ఽఽవృత స్థితివిధౌ శ్రిత సత్వఉదాయుధః, అవసితద్ధరణే తమసావృతో హరసి దేవ తదాహర సంజ్ఞితః. ౬౫. తవ జని ర్నగుణా స్తవ తత్వతో జగదనుగ్రహణాయ భవాదికమ్, తవ పదం ఖలు వాఙ్మనసాతిగం శ్రుతివచ శ్చకితం తవ బో

మాహ-రుద్రగుణం తమ స్సత్వగుణో విష్ణుః త్వం కగ మాశ్రయసే ౬౧. ఏవం తోష శాంతిం ప్రార్థయిత్వా స్తౌతి-హే దేవ తవ సకలభీతిషు స్మరన్ సన్ సర్వభయమపోహ్య పుమాన్ సుఖీభవతి తవ దర్శనే సతి కిం ప్రవదామి స యద్భవతి న త ద్వక్తుం శక్య మిత్యర్థః తస్మా త్తవ దర్శనం పరమదుర్లభ మేవ ౬౨ అథ కాపాలికస్య విమోక్షాయ వ్యాజేనాహ—తవపాదకమలం స్మృతవతో మృతవతః పురుషస్య విముక్తతా భవతి అయంతు భైరవ స్తవకరేణాభిహత స్సన్ మృతో ఽతః సఏష పున స్సంసృతిం న ప్రాప్స్యతీత్యర్థః ౬౩. భక్తరక్షణం తద్వచనపాలనం చ తవ స్వభావ ఏవేత్యాహ— దితిజస్య హిరణ్యకశిపోః పుత్రమముం ప్రహ్లాదం దుఃఖార్దితం ఉదారగుణో భవాన్ సకృదరక్షత్ క్వాసౌ? ఇతి పిత్రా పృష్టేన తేనోదీరితం సర్వత్రైవాస్తీతి సర్వగత్వ మస్ఫుటం ప్రకట మేవ విధాతు మిచ్ఛుః పురా అగ్రే భవాన్ ప్రాదురభూత్. ౬౪ త్వమేవ బ్రహ్మాదిరూపేణ సృష్ట్యాదికం కరోషీత్యాహ—రజసా ఽఽవృతో విశ్వం సృజసి స్థితివిధౌ స్వీకృతసత్వః ఉద్యతాయుధః పాలయసి. తస్య హరణసమయే హే దేవ తమసావృత స్తదా హరసంజ్ఞితో హరసి ౬౫ వస్తుతస్తు అజస్య జన్మ నిర్గుణస్య గుణాశ్చ నైవసంతి. తర్హి జన్మాదికం కిమర్థ మిత్యత ఆహ - తవ జన్మాదికం జగదనుగ్రహణాయ యత స్తవపదం వాఙ్మనసాతిగం. 'యతో వాచో నివర్తంతే అప్రాప్య మనసా సహే'త్యాది శ్రుతేః తర్హి 'తంత్వౌపనిషదం పురుషంపృచ్ఛామీ'తి శ్రుతేః కథం పురుషస్య శ్రుతిగమ్యతేతి చేత్తత్రాహ - శ్రుతివచ శ్చకితం సత్తవ బోధకం

ధకమ్. ౬౬. నరహరే తవ నామ పరిశ్రవాత్ ప్రమథగుహ్యకదుష్టపిశా
చకాః, అపసరంతి విభో ఽసురనాయకా న హి పురఃస్థితయే ప్రభవం
త్యపి. ౬౭ త్వమేవ సర్గస్థితిహేతు రస్య త్వమేవ నేతా నృహరే
ఽఖిలస్య, త్వమేవ చింత్యో హృదయేఽనవద్యః త్వామేవ చిన్మాత్ర
మహం ప్రపద్యే. ౬౮ హతో వరాకో హి రుషం నియచ్ఛ విశ్వస్య
భూమన్నభయం ప్రయచ్ఛ, ఏతే హి దేవా క్షమ మర్థయంతే నిరీక్ష్య
భీతాః ప్రతిఖేదయంతే. ౬౯ ద్రష్టుం న శక్యా హి తవానుకంపా
హీనై ర్జనై ర్నిహ్నుతకోటిశంపామ్, మూర్తిం తదాత్మ న్నుపసంహ
రేమాం పాహి త్రిలోకీం సమతీతసీమామ్ ౭౦ కల్పాంతోజ్జృం
భమాణప్రమథపరిబృఢ ప్రౌఢలాలాటవహ్ని జ్వాలాలీఢత్రిలోకీ జని
తచటచటాధ్వానధిక్కారధుర్యః, మధ్యే బ్రహ్మాండభాండోదరకుహ
రమనై కాంత్యదుస్థా మవస్థాం స్త్యానస్త్యానో మమాయం దలయతు

'ఆస్థూలమనణ్వి'త్యేవం నిషేధముఖేన లక్షణావృత్త్యాచ బోధయతి నతు సాక్షాదిత్యర్థః
౬౬ యద్యపి నామరూపాదివినిర్ముక్తస్త్వం తథాఽపి హేనరహరే తవ నామపరిశ్ర
వణాత్ప్రమథాదయో ఽపసరంతి దూరతరం గచ్ఛంతి. హేవిభో దైత్యనాయకాస్తు
పురఃస్థితయేఽపి సమర్థా న భవంతి ౬౭ తథాచ యత స్సర్గాదిహేతుః నియంత్రా
దిశ్చత్వమేవాతస్త్వామేవ చిన్మాత్రమహం ప్రపద్యే ఇత్యాహ-త్వమేవేతి - ఉ. ౬౮.
ఏవం స్తుత్వా రోషశాంతిం పునః ప్రార్థయతే-హి యస్మా దయం వరాకో హతో
ఽతః కోపం నియచ్ఛహే భూమన్ తేన చ విశ్వస్యాభయం ప్రయచ్ఛ హి యస్మా
దేతే దేవా క్షమం ప్రార్థయంతే నిరీక్ష్య భీతాః ప్రతిఖేదం ప్రాప్నువంతి ౬౯.
కించ హి యస్మాత్ తవానుకంపాహీనై ర్జనై ర్ద్రష్టుం నశక్యాత తస్మా ద్ధేఆత్మ
న్నిమాం తిరస్కృతకోటివిద్యుతం మూర్తి ముపసంహరతే తవ భయాత్ ఇమాం సమ
తిక్రాంతసీమాం త్రిలోకీం పాహి. ౭౦ అథేదానీం శ్రీనృసింహాట్టహాసం వర్ణయం
స్తస్మా ద్దురితశమం ప్రార్థయతి-కల్పాంత ఉజ్జృంభమాణస్య ప్రమథపరిబృఢస్య రుద్ర
స్య ప్రౌఢో యో లాలాట వహ్ని స్తస్య జ్వాలాభి రాలీఢా యాం త్రిలోక్యాం
జనితస్య చటచటా శబ్దస్య ధిక్కారే ధుర్యః పునశ్చమధ్యే బ్రహ్మాండోదరకుహరం
బ్రహ్మాండభాండాత్మకపాత్రజరరచ్ఛిద్రమధ్యే యో అనైకాంత్యేనావ్యభిచారేణ దుస్థా
దుర్ఘటా ఏకరూపేణ స్థితి ర్యస్యాః అనేకరూపాం జన్మమరణాదిలక్షణావస్థాం ప్రతి

దురితం శ్రీనృసింహాట్టహాసః ౨౧. మధ్యే వ్యానద్ధవాతంధయగుణ వలనాధానమంథానభూభృన్మంథనోత్క్షోభిదుగ్ధోదధిలహరిమిథః స్ఫాలనాచారఘోరః, కల్పాంతోన్నిద్రరుద్రోచ్చతరడమరుకధ్వానబద్ధాభ్యసూయో ఘోషోఽయం కర్ణఘోరః క్షపయతు నృహరేరంహసాం సంహతిం నః ౨౨ క్షుందానో మంక్షు కల్పావధిసమయసముజ్జృంభదంభోదగుంభస్ఫూర్జద్దంభోళిసంఘస్ఫురదురరటితాఖర్వగర్వప్రరోహాన్, క్రీడాక్రోడేంద్రఘోణాసరభసవిసరద్ఘోరఘుర్ఘోరవశ్రీగంభీరస్తే ఽట్టహాసో హరహర నృహరే రంహసాఽంహాంసి హన్యాత్ ౨౩ ఏవం విశిష్టనుతిభిః నృహరౌ ప్రశాంతే స్వంభావమేత్య మునిరేష బభూవ శాంతః, స్వప్నానుభూతమివ శాంతమనాస్స్మరంత మాత్మాన మాత్మగురవే ప్రణతిం చకార ౨౪ చారిత్ర్య

స్త్యానస్త్యానో ఽనలఘనో వహ్నిమూర్తిః * 'స్త్యానం స్నిగ్ధేఽపి చఘనే త్వనాలస్య ఘోరపీ'తి మేదినీ. ఏవం భూతో ఽయం శ్రీనృసింహాట్టహాసో మమ దురితం దళయతు-స్రగ్ధరా ౨౧ కిం చ మధ్యే వ్యానద్ధస్య సమ్యగ్బద్ధస్య వాతంధయో వాయుపో వాసుకిసంజ్ఞః సర్పః తల్లక్షణస్య గుణస్య వలనస్యావేష్టనస్యాధానం స్థాపనం యత్ర స చాసౌ మంథానాద్రిర్మందరాచలస్తేనయో మంథో మంథనం తేన క్షోభిణః క్షీరసముద్రస్య లహరీణాం యో మిథః స్ఫాలనాచారస్తాడనాచారస్తద్వత్ ఘోరస్తస్మాత్ ఘోర ఇతి వా శ్రుతశ్చ కల్పాంతఉన్నిద్రస్య రుద్రస్యోచ్చైః డమరుకశబ్దేన బద్ధాఽభ్యసూయా యేన తథాభూతో ఽయం కర్ణఘోరో నృహరేర్ఘోషో నోఽంహసాం పాపానాం సముదాయం క్షపయతు. ౨౨. కించ కల్పాంతసమయే సముజ్జృంభతాం అంభోదానాం గుంభే సమూహే స్ఫూర్జతా మశనీనాం సంఘస్య స్ఫురద్యదురురటితం బృహద్గర్జనం తస్య అనల్పాన్ గర్వప్రరోహాన్ మంక్షు క్షుందాన ఆశు చూర్ణీకుర్వాణః పునశ్చ క్రీడార్థే యో వరాహేంద్రస్తస్య నాసాయా స్సరభసం సవేగం విసరన్ యో ఘోరో ఘుర్ఘో లక్షణశ్శబ్ద స్తస్య శ్రీరివ శ్రీర్యస్య సగంభీరః తే నృహరే రట్టహాసో హే హరహరేతి సంభ్రమే వీప్సా. వేగేన నః పాపాని హన్యాత్. ౨౩. ఏవం విశిష్టస్తుతిభి ర్నృహరౌ ప్రశాంతే సతి ఏష మునిః పద్మపాదస్స్వం భావమేత్య శాంతో బభూవ తతశ్చ శాంతమనా స్స్వప్నానుభూతమివైనం

మేత త్ప్రియత స్త్రిసంధ్యం భక్త్యా పఠేద్యః శృణుయా దవంధ్యమ్, తీర్త్వా ఉపమృత్యుం ప్రతిపద్య భక్తిం సభుక్తభోగ స్సముపైతి ముక్తిం. ౭౫.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తదుగ్రభైరవనిర్జయః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గ ఏకాదశో ఽభవత్.

స్మరన్ స్వగురవే ప్రకర్షేణ నతిం చకార - వ ౭౪ ఉక్తచారిత్ర్యపఠనాదేః ఫలమాహ—చారిత్ర్య మితి ప్రయతః సావధానః అవంధ్య మనిష్ఫలం-ఉ ౭౫

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంసరామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
ఏకాదశ స్సర్గః

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

ద్వాదశసర్గ ప్రారంభః

అథైకదా ఽసౌ యతిసార్వభౌమ స్తీర్థాని సర్వాణి చర న్సతీర్థ్యైః, ఘోరా త్కలే ర్గోపితధర్మసూర్గా ద్గోకర్ణ మభ్యర్ణ చలార్ణవౌఘమ్. ౧ విరించినాంభోరుహనాభవంద్యం ప్రపంచనాట్యాద్భుతసూత్రధారమ్, తుష్టావ వామార్ధవధూటిమ స్తదుష్టావలేపం ప్రణమన్మహేశమ్ ౨. వపుః స్మరామి క్వచన స్మరారే ర్బలాహకాద్వైతవదావదశ్రి, సౌదామినీ సాధితసంప్రదాయసమర్థనాదేశిక మన్యతశ్చ. ౩. వామాంగ

శ్రీ అథ హస్తామలకాదిప్రసంగం సపరికరం వర్ణయితు మారభతే—అథానంతర మేకస్మిన్ కాలే యతిచక్రవర్తీ శ్రీశంకర శ్శిష్యై స్సహ సర్వాణి తీర్థాని చరన్ ఘోరా త్కలే ర్గోపితో రక్షితో ధర్మో యేన తం. అభ్యర్ణః అవిదూరః చల స్సముద్రస్యౌఘో రయో యస్య తం గోకర్ణ మాగాత్ 'అభీశ్చావిదూర్యే' ఇత్యనేనార్దేర్నిష్ఠాయా ఇణ్నిషేధః-ఉ. ౧ గత్వాచ ప్రణమన్ సన్మహేశం తుష్టావ కథంభూత మితి తత్రాహ-విరించినా బ్రహ్మణా *'విరించోఽగ విరించిశ్చ బ్రహ్మణ్యాపి విరంచిశ' ఇతివిశ్వప్రకాశః-కమలనాభేన విష్ణునా చ వంద్యం యతః ప్రపంచలక్షణస్య నాట్యస్యాద్భుతసూత్రధారం కూటస్థత్వే సతి తత్కర్తృత్వేనాశ్చర్యరూపం నాటకాచార్యం యతో మాయాసచివ మిత్యాహ-వామార్ధే వధూటి ర్వధూ ర్యస్య తం తథాప్యస్తోదుష్టానాం కామక్రోధాదీనా మవలేపో యస్మా త్తం ౨. కామారే ర్వపుః స్మరామి. క్వచన దక్షిణభాగే వలాహకేన మేఘేనాద్వైతస్యాభేదస్య వదావదా వాదినీ శ్రీ ర్యస్మిన్ అన్యతో వామభాగతశ్చ విద్యుతా సాధితస్య మేఘావినాభావాదిరూపస్య సంప్రదాయస్య సమర్థనాయాం దేశికం గురుం. 3, కించ వామాంగలక్షణే సీమ్ని క్షేత్రే 'సీమాఘటీ

సీమాంకురదంశుతృణ్యాచంచన్మృగాంచత్తరదక్షపాణిః, సవ్యాన్యశోభాకలమాగ్రభక్షసాకాంక్షకీరాన్యకరం మహోఽస్మి ౪. మహీధ్రకన్యాగళసంగతోఽపి మాంగల్యతంతుః కిల హాలహాలమ్, యత్కంఠదేశేఽకృతకుంఠశక్తి ర్మైక్యానుభావా దయమస్మి భూమా ౫. గుణత్రయాతీత విభావ్య మిత్థం గోకర్ణనాథం వచసాఽర్చయిత్వా, తిస్రస్స రాత్రీ స్త్రిజగత్పవిత్రే క్షేత్రే ముదైష క్షిపతి స్మ కాలమ్ ౬. వైకుంఠకైలాసవివర్తభూతం హరన్నఘం హరిశంకరాఖ్యమ్, దివ్యస్థలం దేశికసార్వభౌమ స్తీర్థప్రవాసీన చిరాదయాసీత్. ౭ భ్రమాపనోదాయ భిదావదానా మద్వైతముద్రా మిహ దర్శయంతౌ, ఆరాధ్యదేవౌ హరిశంకరౌ సద్వ్యర్థాభి రిత్యర్చయతిస్మ వాగ్భిః ౮ వంద్యం మహాసోమకలా

స్థితిక్షేత్రే ప్యండకోశేఽపిచ స్త్రియా' మితి మేదినీ-అంకురంత్యాం రోహంత్యాం కిరణలక్షణాయాం తృణ్యాయాం తృణసమూహే చంచన్మృగేణ స్ఫురత్తరో దక్షిణహస్తో యస్య తత్తథా సవ్యాన్యస్య దక్షిణభాగస్య శోభైవ కలమ స్తస్యాం *'కలమః పుంసి లేఖన్యాం శాలౌ పాటచ్చరేఽపి చే'తి మేదినీ. తస్యాగ్రస్య భక్షణే సాకాంక్షః కీర శ్శుకో ఽన్యకరే వామహస్తే యస్య తన్మహో ఽహమస్మి తత్ర శివకరే మృగః పార్వతీహస్తే శుకఇతిబోధ్యం ౪. కించ ధరాధరస్య హిమాచలస్య కన్యాయా గళేన సంలగ్నో ఽపి మాంగల్యతంతు స్సౌభాగ్యసూత్రం యస్య కంఠదేశే హాలాహాలం కుంఠశక్తి మకృత సోఽయం భూమైక్యానుభావా దహమేవాస్మి. ౫ గుణాతీతై ర్విభావ్యం విభావనీయం గోకర్ణనాథ మిత్థం వచసాఽర్చయిత్వా తిస్రః రాత్రీ స్త్రిజగత్పవిత్రే క్షేత్రే సైవ ముదా కాలం క్షిపతిస్మ ౬ తతశ్చ వైకుంఠకైలాసయో ర్వివర్తభూతం స్వాతిరిక్తాకారేణ వర్తనం వివర్త స్తద్రూపం తయోరూపాంతరం నతాఘం హరత్ హరిశంకరాఖ్యం దివ్యం స్థలం తీర్థప్రవాసీ దేశికసార్వభౌమ శ్శీఘ్ర మేవాగాత్ ౭ భేదవాదినాం భ్రమాపనోదాయాస్మిన్ లోకే అద్వైతముద్రాం దర్శయంతౌ హరిశంకరౌ దేవా వారాధ్య స శ్రీశంకర ఇతి వక్ష్యమాణప్రకారేణ ద్వ్యర్థాభి ర్వాగ్భి రర్చయతిస్మ ౮ తా ఏవోదాహరతి—వంద్యం సత్త్ష్యాదిభి ర్వందనీయం మహత స్సోమస్య ప్రళయాబ్ధిపీరస్య కలాభి రంశైః కలాయాం మూలేవా విలాసః క్రీడా యస్య *'సోమః కుబేరే పితృదేవతాయాం వసుప్రభేదే చ సుధాకరేచ, దివ్యౌషధీశ్యామలతాసమీరకర్పూర నీరేషు చ వానరేచే'తివిశ్వప్రకాశః *'కలాస్యా స్మూలవృద్ధౌ శిల్పాదావంశమాత్రకే' ఇతి మేదినీ. సోమకస్య వేదాపహారకస్యాసురస్య లావీ

విలాసం గా మాదరేణాకలయ న్ననాదిమ్, మైనం మహః కించ న దివ్య
మంగీకుర్వ న్విభు ర్తే కుశలాని కుర్యాత్. ౯ యోమందరాగం దధ
దాదితేయా. స్సుధాభుజ స్స్వాతనుతే ఽవిషాదీ, స్వా మద్రిలీలోచిత
చారుమూర్తే కృపా మపారాం స భవా న్విధత్తామ్ ౧౦. ఉల్లాసయ
న్యో మహిమాన ముచ్చైః స్ఫురద్వరాహీశకళేబరో ఽభూత్, తస్మై

నాశకో లాసః క్రీడా యస్యేతివా తథాభూత మనాదిం సర్వకారణత్వా దకారణం మైనం మాత్స్యం దివ్య మప్రాకృతం కించ నాచింత్యం తేజో ఽంగీకుర్వన్ గాం సాకారూపాం భూమి మాదరేణాకలయ న్వికర్ష న్విభు రనంతశక్తివ్యాపకో విష్ణుర్తే కుశలాని కుర్యాత్ తథాచోక్తం. *'రూపం స జగృహే మాత్స్యం చాక్షుషోదధిసంప్లవే,నావ్యారోప్యమహీమయ్యా మపా ద్వైవస్వతం మను'మితి-'అహం త్వా మృషిభి స్సాకం మహీనావ ముదన్వతి, వికర్ష న్విచరిష్యామి యావద్బ్రాహ్మీ నిశా ప్రభో' ఇతి చ అనాదిభూతాం గాం వేదవాచ మాదరా దాకలయన్ప్రత్యాహరన్నితి వా తథాచోక్తమ్. * 'అతీతే ప్రళయాపాయే ఉత్థితాయ సవేధసే, హత్వా ఽసురం హయగ్రీవం వేదాన్ప్రత్యాహర ద్ధరి' రితి పక్షే సోమస్య చంద్రస్య కలాయా విలాసో యస్మిం స్తయా సహ విలాసో యస్యేతి వా సోమానాం హిమాలయోద్భవానాం దివ్యౌషధీనాం కలాభిరితి వా. సోమస్య కర్పూరస్యేతివా అనాదిభూతాం గాం శ్రుతి మాదరేణాకలయన్విచారయన్ గాం వృషభ మాదరేణ ప్రేరయ న్నితి వా. మేనాయా హిమాచలభార్యాయా జాతం కించ న పార్వతీ లక్షణం మహో ఽంగీ కుర్వ న్నితి వ్యాఖ్యేయమితి-ఇంద్రవజ్రావృత్తమ్ ౯ ఏవం మత్స్యావతార మభిధాయాథ కమఠావతారం నిరూపయ న్నాహ-యో మందరాఖ్య మచలం దధత్ ఆదితేయాన్ దేవాన్ సుధాభుజ ఆతనుతేస్మావిషాదీ ఖేదరహిత స్సభవా నద్రే ర్మందరాచలస్య లీలాయాం భ్రమణాత్మవిలాసార్థ ముచితా యోగ్యా చారుమూర్తి ర్యస్య తస్య సంబోధనం హేఅద్రిలీలోచితచారుమూర్తే కూర్మమూర్తే స్వా మపారాం కృపాం విధత్తాం పక్షే యో మందరాగం మందరాఖ్యపాదపం దధ ద్విషాదీ స్వయం విషభక్షకో దేవా న్సుధాభుజో వ్యాతనుతే స్మాద్రౌ కైలాసే యా లీలావిలాసః తస్యా ముచితా చారుమూర్తి ర్యస్యేతివ్యాఖ్యేయం *'అగ స్స్యా న్నగవ త్పృథ్వీ ధర పాదపయోః పుమాన్ 'మందరస్తు పుమాన్ మంథశైలే మందారపాదప' ఇతిమేదినీ-ఉ. ౧౦. అథ వరాహావతారం వర్ణయన్నాహ—య ఉచ్చై ర్మహే ర్భూమే ర్మానం చిత్తోన్నతి ముల్లాసయన్ స్ఫురన్ యో వరాహ్య స్సూకర్యా ఈశోవరాహీశ స్తత్కళేబర స్తద్విగ్రహో ఽభూత్.

విదధ్మః కరయో రజస్రం సాయంతనాంభోరుహసామరస్యమ్. ౧౧. సమావహత్ కేసరితాం వరాం య స్సురద్విషత్కుంజర మాజఘాన, ప్రహ్లాద ముల్లాసిత మాదధానం పంచానన స్తం ప్రణుమః పురాణమ్. ౧౨. ఉద్దైత్యబల్యాహరణాభిలాషో యో వామనోహార్యజినం వసానః, తపాంసి కాంతారహితో వ్యతానీ దాద్యో ఽవతా దాశ్రమిణా మయం నః ౧౩ యేనాధికోద్యత్తరవారిణాశు జితో ఽర్జున స్సంగరరంగభూమౌ, నక్షత్రనాథ స్ఫురితేన తేన నాథేన కేనాపి వయం సనాథాః. ౧౪ విలాసినాళీకభవేన ధామ్నా కామం ద్విషంతం సద

---

* 'మానశ్చిత్తోన్నతౌ గ్రహ' ఇతి విశ్వప్రకాశః పక్షే వరాహీశకళేబర శ్శేష విగ్రహ స్తస్యైవరాహీశో వాసుకిః కళేబరే యస్యేతివా హస్తయో ర్ముకులితపద్మసామ్య మజస్రం విదధ్మః ౧౧ అథ నృసింహావతారం నిరూపయన్నాహ -* తం పంచాస్యం సింహం పరమాత్మానం పురాణం సదైకరసం ప్రణుమ స్తం క మితి? తత్రాహ-యో వరాం కేసరితాం నృహరితాం సమావహం త్సురద్విషతాం కుంజరం హిరణ్యకశిపు మాజఘాన తం పునః ప్రహ్లాద ముల్లాసిత మాదధానం పక్షే పంచముఖం సదాశివం యః కే శిరసి సరితాం నదీనాం మధ్యే వరాం శ్రేష్ఠాం గంగాం సమావహత్ సురశత్రుం గజాసురం ఆజఘాన ప్రకర్షేణాహ్లాద ముల్లాసిత మాదధాన మిత్యర్థః.౧౨. అథ వామనావతారం వర్ణయ న్నాహ-యో బలే స్సకాశా త్త్రైలోక్యాహరణాభిలాష స్సుందరం మృగచర్మ వసానో వామనః ఉద్దైత్ ఉదితో ఽభూత్ కాంతయా రహితః తపాంసి వ్యతానీ త్సోఽయ మాశ్రమిణా మాద్యో బ్రహ్మచారీ నో ఽస్మా నవతాత్. పక్షే యో మనోహారి మనోజ్ఞ మజినం వసానో దక్షాధ్వరా ద్బలే రాహరణాభిలాషో ఉద్దైత్ కాంతయా సత్యా-ఉ ౧౩ అథ పరశురామావతారం నిరూపయన్నాహ-యేనాధికం యథాస్యా త్తథోద్యత్తరేణ వారిణా బాలకేన పరశురామేణార్జునః కార్తవీర్యశ్శీఘ్రం సంగరరంగభూమౌ యుద్ధరంగభూమౌ జితః * 'వారి ర్వాగ్గజబంధన్యోః స్త్రీక్లీబే ఽంయిని బాలకే, అర్జునః కకుభే పార్థే కార్తవీర్యమయూరయోః, మాతురేకసుతే ఽపిస్యా ద్ధవళే పున రన్యవ' దితి మేదినీ, నక్షత్రనాథవ చ్చంద్రవ త్స్ఫురితేన తేన కేనాపి నాథేన వయం సనాథాః పక్షే అధికం శిరస్యుద్యత్తరం వారి జలం యస్యార్జునః పార్థః. నక్షత్రనాథేవ స్ఫురితో ఽలంకృత ఇత్యర్థః. ౧౪. శ్రీరామచంద్రావతారం నిరూపయ న్నాహ -అలీకో ఽసత్యో భవ స్సంసారో యస్మిం స్తథా భూతేన విలాసినాస్వధామ్నా స్వతేజోలిపా యథేష్టం ద్విషంతం రావణ మస్య

శాస్య మస్యన్, దేవో ధరాపత్యకుచోష్మసాక్షీ దేయా దమందాత్మ సుఖానుభూతిమ్ ౧౫ ఉత్తాలకేతుస్స్థిరధర్మమూర్తి ర్హాలాహలస్వీకరణోగ్రకంఠః, స రోహిణీశానిశచుంబ్యమాననిజోత్తమాంగో ఽవతు కో ఽపి భూమా ౧౬ వినాయకే నాకలితాహితాపం నిషేదుషోత్సంగభువి ప్రహ్వాప్యన్, యః పూతనామోహకచిత్తవృత్తి రవ్యా దసౌ

న్నష్టిపన్ నాశయన్ ధరా భూమి స్తస్యాః అపత్యం సీతా తస్యాః కుచయోః ఉష్ణతా యా స్సాక్షీ సాక్షా ద్ద్రష్టా స దేవో ఽమందసుఖానుభూతి మమిత బ్రహ్మానందానుభవం దేయాత్. పక్షే దశేంద్రియాణిముఖాని యస్య తథాభూతం ద్విపన్తం కామ మస్యన్ ధరస్య పర్వతస్యాపత్యం పార్వతీ తస్యాః కుచోష్మసాక్షీతి వ్యాఖ్యేయం *'ధరో గిరౌ కార్పాసతూలే కూర్మరాజే వస్త్వంతరే ఽపి' చేతి మేదినీ ౧౫ అథ బలరామావతారం వర్ణయన్నాహ—ఉచ్చతాలకేతుః స్థిరా ధర్మమయీ ధర్మాయవా మూర్తి ర్యస్య హాలాహలయో స్సురాహలయో స్స్వీకరణే 'హాలాసురాయా' మితి మేదినీ—తథా ఽపి శ్రేష్ఠకంఠో రోహిణీశేన వసుదేవేనానిశం చుంబ్యమాన ముత్తమాంగం శిరో యస్య సకో ఽపి భూమా అవాఙ్మానసగోచరో 'యత్ర నాన్య త్పశ్యతి నాన్యచ్ఛృణోతి నాన్య ద్విజానాతి స భూమా' 'యో వై భూమా తత్సుఖ' మితి శ్రుత్యుపలక్షితః పరమాత్మా ఽవతు. పక్షే ఉత్కృష్టతాలే గీతకాలే కేతుః రుక్ యస్య మోక్షధర్మమయీ మోక్షధర్మాయ వా మూర్తి ర్యస్య మోక్షధర్మస్య మూర్తిః కార్యంత త్ప్రాప్త్య ఇతివా హాలాహలస్య విషస్య స్వీకరణేనోగ్రకంఠో హాలాహలస్వీకరణే ఽపి శ్రేష్ఠ కంఠ ఇతివా. రోహిణీశ శ్చంద్రః 'తాలః కరతలే ఽంగుష్ఠమధ్యమాయాం చ సంమితే' గీతకాలక్రియామానే కరస్ఫాలే ద్రుమాంతరే' 'కేతు ర్నారుక్పతాకారిగ్రహోత్పాతేషు లక్ష్మణి, స్థిరాభూః శాలపర్ణ్యోర్నాశనా మోక్షే బలే త్రిషు' *'మూర్తిః కాయకాఠిన్యయోః స్త్రియా' మితి మేదినీ. ౧౬ అథ శ్రీకృష్ణావతారం వర్ణయ న్నాహ—ఆకలితా హితాపం సమాసాదితాహితాపం యథాస్యా త్తథోత్సంగభువి సమీపస్థానే నిషేదుషా నిషణ్ణేనోపవిష్టేన వినాయకేన గరుడేనోపలక్షితో యః పూతనాయా మోహికా చిత్తవృత్తిర్యస్య. కలాపః బర్హం భూషాలంకారో యస్యాసౌ కో ఽపి వర్ణయితు మశక్యః ప్రహ్వాప్యన్న స్నవ్యాత్, సంసృతిలక్షణా దనర్థా దవతు పక్షే ఆకలితా శ్శుండయా సమాసాదితా శ్శివశిరసి స్థాపితా ఆపో యస్యాం క్రియాయాం తథాంకస్థానే నిషేదుషా వినాయకేన విఘ్నరాజేనోపలక్షితో యః పూతం పవిత్రం నామ యస్యైహికేషు స్వచింతకేషు చిత్తవృత్తి ర్యస్య తేషాం చిత్తవృత్తి ర్యస్మి న్నితి వా కలాప స్తూణం భూ

కోఽపి కలాపభూషః. ౧౭. పాఠీనకేతో ర్జయినే ప్రతీత సర్వజ్ఞభావా య దయైకసీమ్నే, ప్రాయఃక్రతుద్వేషకృతాదరాయ బౌద్ధైకధామ్నే స్పృహయామి భూమ్నే. ౧౮ వ్యతీత్య చేతోవిషయం జనానాం విద్యోతమానాయ తమో నిహంత్రే, భూమ్నే సదావాసకృతాశయా య భూయాంసి మే సంతుతమాం నమాంసి. ౧౯. వృషాకపాయీ వరయో స్సపర్యాం వాచాతిమోచారసయేతి తన్వన్, మునిప్రవీరో ముదితాత్మకామో మూకాంబికాయా స్సదనం ప్రతస్థే ౨౦ అంకే నిధాయ వ్యసు మాతృజాతం నుహాకులౌ హంత ముహుః ప్రరుదద్య,

---

పా యస్యాసా విత్యర్థః ౧౭ అథ బుద్ధావతారం నిరూపయ న్నాహ - పాఠీనకేతోః మీనకేతోః కామస్య జయినే * 'మారజి ల్లోకజి జ్జిన' ఇత్యమరః ప్రతీతః ప్రఖ్యాత స్సర్వజ్ఞభావో యస్య తస్మై దయైకసీమ్నే ప్రాయఃక్రతుషు యజ్ఞేషు ద్వేషో యేషాం తేషు కృత ఆదరో యేన తైః కృత ఆదరో యస్మి న్నితివా తస్మై బౌద్ధైకధామ్నే భూమ్నే స్పృహయామి ఏవంభూతం ప్రాప్తు మిచ్ఛామి. పక్షే క్రతౌ సంకల్పే ద్వేషో యేషాం తేషు కృత ఆదరో యేన యద్వా—దక్షక్రతౌ ద్వేషవత్సు వీరభద్రాదిషు కృతాదరాయేతి వ్యాఖ్యేయం - ఇంద్ర. ౧౮. కల్క్యవతారం వర్ణయన్నాహ— జనానాం చేతోవిషయం వ్యతీత్య విద్యోతమానయా చింత్య విగ్రహం స్వీకృత్య ప్రకాశమానాయ. కల్పాన్తతమోనిహంత్రే. సతా మావాసాయ కృతః ఆశయో యేన సత స్సత్యయుగస్యేతివా సతా మావాసో యస్మిం స్తథాభూతే కృతయుగే ఽభిప్రాయో యస్యేతివా. పరిచ్ఛిన్నతాం శాతయతి-భూమ్నే మమ భూయాంసి నమాంసి నమస్కారా అతిశయేన సంతు. పక్షే చేతోఽగోచరతయా ప్రకాశమానాయ స్వయంప్రకాశాయాతఏవ చక్షుస్సహాకృతభానువద్వృత్త్యా రూఢ స్సన్ తమోనిహంతేత్యాహాజ్ఞాన లక్షణత మోనిహంత్రే పునఃపరిపూర్ణానందరూపాయ పరబ్రహ్మణే. సదైవ వాసాయ కృతస్సర్వస్యాశయోఽంతఃకరణం యేన సతా మావాసే కాశ్యాదౌ కృతోఽభిప్రాయో యేనేతివా - ఉ ౧౯. ఉపసంహరతి-ఇత్యేవ మతిక్రాంతకదళీఫలరసయా వాచా లక్ష్మీపార్వత్యధీశయోః పూజాం వితన్వన్ ముదితశ్చాసా వాత్మకామశ్చ ముదితా ఆత్మకామా యేనేతి వా. స మునిప్రవీరో మూకాంబికాయా స్సదనం ప్రతస్థే-ఉప ౨౦ తత్రజాతం వృత్తాంత మావేదయతి-విగతప్రాణ మాత్మజ మంకే నిధాయ. హంతేత్యతికష్టే ముహుః ప్రరుద్య మహావ్యాకులౌ యత స్సవిప్రైకఃపుత్రో యయో స్తౌ దంపతీ

తదేకపుత్రౌ ద్విజదంపతీ స దృష్ట్వా దయాధీనతయా శుశోచ. ౨౧. అపార మంచత్యథ శోకమస్మి న్నభూయతోచ్చై రశరీరవాచా, జాయేత సంరక్షితు మక్షమస్య జనస్య దుఃఖాయ పరం దయేతి. ౨౨. ఆకర్ణ్య వాణీ మశరీరిణీం తా మసా వితి వ్యాహరతి స్మ విజ్ఞః; జగత్త్రయీ రక్షణదక్షిణస్య సత్యం తవైకస్య తు శోభతే సా ౨౩ ఇతీరయత్యేవ యతౌ ద్విజాతే స్సుతః సుఖం సుప్త ఇవోదతిష్ఠత్, సమీపగై స్సర్వ జనీన మస్య చారిత్ర్య మాలోక్య విసిస్మ్యే చ ౨౪ రమ్యోపశల్యం కృతమాలసాలరసాల హింతాలతమాలశాలైః, సిద్ధిస్థలం సాధకసంపదాం తన్మూకాంబికాయా స్సదనం జగాహే ౨౫ ఉచ్చావచానందజ బాష్ప ముచ్చై రుద్గీర్ణరోమాంచ ముదారభక్తిః, అంబా మిహోపార కృపావలంబాం సంభావయ న్నస్తుత నిస్తులం సః. ౨౬ పారే పరార్ధం పదపద్మభాస్సు షష్ట్యుత్తరం తే త్రిశతం తు భాసః, ఆవిశ్య వహ్న్య

దృష్ట్వా స శ్రీశంకరో దయాధీనతయా శుశోచ - ఉ. ౨౧ ఏవ మస్మిన్ శ్రీశంకరే ఉపారం శోకం గచ్ఛతి సతి ఉచ్చైరశరీరవాచా అభూయతాశరీరిణీ వాగభూత్ తా ముదాహరతి-సంరక్షితు మక్షమస్య నరస్య దయాపరం కేవలం దుఃఖాయైవ జాయతేత్యేవ మభూయతేత్యర్థః. ౨౨ తా మశరీరిణీం వాచ మాకర్ణ్యాసౌ విజ్ఞః శ్రీశంకర ఇతి వ్యాహరతి స్మ తదాహేదం సత్యం జగత్త్రయీరక్షణకుశలస్యైవం వక్తు స్తవైకస్యతు సా దయా శోభతే తథాచ దయయా సమర్థేన త్వయైతయోః శోకోఽపాకరణీయ ఇతి భావః ౨౩ ఇత్యేవం యతౌ కథయత్యేవ బ్రాహ్మణస్య సుత స్సుఖం సుప్తఇవోత్థిత స్సర్వస్మై జనాయ హితం సార్వజనీన మస్య శ్రీశంకరస్య చారిత్ర్య మాలోక్య సమీపస్థై ర్విశేషేణ విస్మయశ్చ ప్రాప్తః 'సర్వజనాదిభ్యః ఠఞ్ ఖశ్చేతిఖః'. ౨౪ కృతమాలై స్సాలాదివృక్షవిశేషైః రమ్య ముపశల్యం గ్రామాంతం యస్య * 'గ్రామాంత ముపశల్యంస్యా'దిత్యమరః. సాధకసంపదాం సిద్ధిస్థలం తన్మూకాంబికాయా స్సదనం జగాహే-ఉప. ౨౫. ఉచ్చో బ్రహ్మలోకానందో ఉవచో నీచో యస్మాత్తథా భూతానందజన్యం బాష్ప ముచ్చైరుద్గీర్ణరోమాంచం చ యథాస్యా త్తథోదారభక్తి స్స శ్రీశంకర ఇహలోకే ఉపారకృపావలంబా మంబాం పూజయ న్నిస్తులం నిరుపమం యథాస్యాత్తథా స్తుతవాన్ - ఇంద్ర. ౨౬ స్తుతి మేవ దర్శయతి—పరార్ధస్య పరార్ధసంఖ్యాయాః పారతా మతిక్రాంతాయా స్తవ చరణకమలభాసో మయూఖాస్తాసు షష్ట్యుత్తరం త్రిశతంతు భాసో వహ్నిసూర్యచంద్రా నావిశ్య జగంత్యాలోక

గ్లౌసుధామరీచీ నాలోకవంత్యా దధతే జగంతి ౨౭ అంతశ్చతుష్ష ష్ట్యుపచారభేదై రంతేవసత్కాండపటప్రదానైః, ఆవాహనాద్యై స్తవ దేవి నిత్య మారాధనా మాదధతే మహాంతః ౨౮ అంబోపచారేష్వ ధిసింధుపష్టి శుద్ధాజ్ఞయో శ్శుద్ధిద మేక మేకమ్, సహస్రపత్రే ద్వితయే చ సాధు తన్వంతి ధన్యా స్తవ తోషహేతోః ౨౯ ఆరాధనం తే బహి రేవ కేచి దంతర్బహి శ్చైకతమేఽంత రేవ, అన్యే పరేత్వంబ కదాఽపి కుర్యు ర్నైవ త్వదైక్యానుభవైకనిష్ఠాః ౩౦ అష్టోత్తరత్రింశతి యాః కలాస్తాస్వర్ధాః కలాః పంచనివృత్తిముఖ్యాః, తాసాం ముఖర్యంబ

వహంత్యాదధతే కుర్వంతి. భాస స్తు అణిమాదిభి రావృతాం మయూఖై రిత్యాదివదతా శ్రీనాథేనోక్తా వేదితవ్యాః ౨౭. హేదేవి మహాంతో ఽంతర్మనసి ఆవాహనాసనా రోపణసుగంధితైలాభ్యంగమజ్జనశాలాప్రవేశనాద్యైః చతుష్షష్ట్యుపచారభేదైః తథా స్తేవ సత్కాండపటప్రదానైరన్తేవసతాం కాండపటానాం దూష్యాఖ్యోలంబివాయుసంచారా ర్థానాం పటానాం ప్రదానైర్స్తే దేవి మహాంతో నిత్య మారాధనా మావధతే కుర్వంతి. *'అపటీకాండపటస్స్యా'దితి వైజయంతీ ౨౮ కించ హేఅంబ చతుష్షష్ట్యుపచారేషు మధ్యే ఏక మేక ముపచారం శుద్ధాజ్ఞయో ద్వితీయే సహస్రదళే ద్రువమండలసంజ్ఞే పద్మేచ ధన్యాః పురుషా స్తవ తోషార్థం సాధు సమ్యక్ తన్వంతి విస్తారయంతి – ఉ. ౨౯ హేఽంబ కేచి త్ప్రాకృతా స్తవారాధనం బహిరేవ కుర్యు రేకతమే మధ్యమా స్త్వన్తర్బహిశ్చైవాన్యే ఉత్త మా స్త్వంతరేవాపరే ఽత్యుత్తమా స్తత్త్వవిద స్తు హే అంబ కదాఽపి న కుర్యుః కుత ఇతి చే త్తత్రాహ —యల స్త్వదైక్యానుభవైకనిష్ఠా స్త్వయాసహ స్వస్యాపదైక్యం తస్యానుభవే విజ్ఞానే ముఖ్యా నిష్ఠా యేషాంతే-ఇంద్ర ౩౦. హాం ఆధారశక్తిః ౧ యం ధూమ్రార్చిః ౨ రం ఊష్మా ౩ లం జ్వలినీ ౪ వం జ్వాలినీ ౫ శం విస్ఫులింగినీ ౬ షం సుశ్రీః ౭ సం సురూపా ౮ హం కపిలా ౯ హుం కవ్యవాహః ౧౦ కం భంతాపినీ ౧౧ ఖ్వాంబంతాపినీ ౧౨ గంఫంధూమ్రా ౧౩ ఘంపంమరీచీ ౧౪ ఙంనంజ్వాలినీ ౧౫ చంధంరుచిః ౧౬ ఛందంసుషుమ్నా ౧౭ జంథంభోగదా ౧౮ ఝంతంవిశ్వా ౧౯ ఞంణంబోధినీ ౨౦ రంఢంధారిణీ ౨౧ ఠంఢంక్షమా ౨౨ అంఅ మృతా ౨౩ ఆంమానదా ౨౪ ఇంపుష్పా ౨౫ ఈంతుష్టిః ౨౬ ఉంపుష్టిః ౨౭ ఊం రతిః ౨౮ ఋంధృతిః ౨౯ ౠంశశినీ ౩౦ ఌంచంద్రికా ౩౧ ౡంకాంతిః ౩౨ ఏంజ్యోత్స్నా ౩౩ ఐంశ్రీః ౩౪ ఓంప్రీతిః ౩౫ ఔంగదా ౩౬ అంపూర్ణా ౩౭ అః పూర్ణామృతా ౩౮ ఇత్యేతాయాఅష్టోత్తరత్రింశతికలాస్తాసు పంచకలాబోధినీప్రముఖా

తవాంఘ్రిపద్మం విద్యోతమానం విబుధా భజంతే. ౩౧. కాలాగ్ని
రూపేణ జగంతి దగ్ధ్వా సుధాత్మనా ఽఽప్లావ్య సముత్సృజంతీమ్, యే
త్వా మవంతీ మమృతాత్మనైవ ధ్యాయంతి తే సృష్టికృతో భవంతి.
౩౨ యే ప్రత్యభిజ్ఞామతపారవిజ్ఞా ధన్యా స్తు తే ప్రాగ్విదితాం గురూ
క్త్యా, సైవాహ మస్మీతి సమాధియోగా త్త్వాం ప్రత్యభిజ్ఞావిషయం
విదధ్యుః. ౩౩. ఆధారచక్రే చ తదుత్తరస్మి న్నారాధయంత్యైహిక
భోగలుబ్ధాః, ఉపాసతే యే మణిపూరకే త్వాం వాస స్తు తేషాం
నగరా ద్బహి స్తే ౩౪ అనాహతే దేవి భజంతి యే త్వా మంతఃస్థితి
స్త్వన్నగరేతు తేషామ్, శుద్ధాజ్ఞయో ర్యేతు భజంతి తేషాం క్రమేణ
సామీప్యసమానభోగా. ౩౫. సహస్రపత్రే ధ్రువమండలాఖ్యే సరో
రుహే త్వా మనుసందధానః,చతుర్విధైక్యానుభవా స్తమోహా స్సాయు

నివృత్తిప్రధానాః పరార్ధ్యాః శ్రేష్ఠా స్తాసా ముపరి హేఽంబ విద్యోతమానం ప్రకాశ
మానం తవచరణారవిందం విబుధాః దేవాః పండితాశ్చ భజంతే ౩౧. యత స్త్వదీ
యభజనం సృష్టికర్తృత్వాదిసామర్థ్యసంపాదకమిత్యాహ - కాలాగ్నిరూపేణజగంతి
దగ్ధ్వా సుధాత్మనాప్లావ్య సముత్సృజంతీ మమృతాత్మనైవ చ పాలయంతీం త్వాం
యేధ్యాయంతి తే సృష్టికర్తారో భవంతీతి యోజనా - ఉ ౩౨ తథాచ యే సవి
శేషాం త్వా మేవం ధ్యాయంతే త ఏవం భూతా భవంతి యే తు నిర్విశేషాం త్వా
మభేదేన జానంతి తేతు ధన్యావివేత్యాహ—య ఇతి. యేతు గురూక్త్యాదౌ విదితాం
సమాధియోగా త్సైవాహమస్మీతి త్వాం ప్రత్యభిజ్ఞావిషయం విదధ్యు స్తే సచ్చిదానం
దలక్షణం బ్రహ్మైవాహమస్మీతి ప్రత్యభిజ్ఞామతస్యా ద్వైతమతస్యపారం జానంతీతి తే
తథాభూతా ధన్యా ఇత్యర్థః - ఇంద్ర. ౩౩ ఇదానీం తత్తచ్చక్రే ధ్యానస్య ఫలం
వదన్ స్తౌతి-ఐహికభోగలుబ్ధా హేమనిభే చతుర్దలే మూలాధారసంజ్ఞే చక్రే తథా
తస్మా దాధారచక్రా దుత్తరస్మిన్ షడ్దళే విద్రుమాభే స్వాధిష్ఠానసంజ్ఞే ఆరాధయంతే
యేతు దశదలే ధూమ్రవర్ణే మణిపూరకాఖ్యే త్వా ముపాసతే తేషాం తు వాస స్తవ
నగరాద్బహిరేవ భవతి - ఉ ౩౪ హేదేవ్యనాహతసంజ్ఞే ద్వాదశదలే పింగలవర్ణే
చక్రే తు యే త్వాం భజంతి తేషాం తు త్వన్నగరేఽంతఃస్థితి శ్శుద్ధే షోడశదళే ధూమ్ర
వర్ణే విశుద్ధసంజ్ఞే చక్రేతు యే భజంతి తేషాం సామీప్యం సహస్రదలే కర్పూరవర్ణే
ఆజ్ఞాచక్రే యే భజంతి తేషాం త్వత్సమానో భోగో భవతి ౩౫ ధ్రువమండలాఖ్యే
సహస్రపత్రే కమలే త్వా మనుసందధానః చతుర్విధైక్యానుభవేన నిరస్తో మోహో

జ్య మంబాంచతి సాధకేంద్రః ౩౬ శ్రీచక్రషట్చక్రకయోః పురోఽథ శ్రీచక్రమన్వోరపి చింతితైక్యమ్, చక్రస్య మంత్రస్య తత స్తవైక్యం క్రమా దనుధ్యాయతి సాధకేంద్రః ౩౭ ఇతి తాం వచనైః ప్రపూజ్య భైక్షోదనమాత్రేణ స తుష్టిమాన్ కృతార్థః, బహుసాధకసంస్తుతః కియంతం సమయం తత్ర నినాయ శాంతచేతాః ౩౮ శ్రయతి స్మ తతో ఽగ్రహారకం శ్రీబలిసంజ్ఞం స కదాచన స్వశిష్యైః, అనుగేహ హుతాగ్నిహోత్రదుగ్ధప్రసరత్పావనగంధలోభనీయమ్ ౩౯ యతో ఽపమృత్యు ర్బహి రేవ యాతి భ్రాంత్వా ప్రదేశం శనకై రలబ్ధ్వా,

---

యస్య స అతఏవ సాధకేంద్రో హే ఽంబసాయుజ్యం ప్రాప్నోతి. ౩౬ అనుభవస్య చాతుర్విధ్యం వివృణోతి-పుర ఆదౌ 'బిందుత్రికోణవసుకోణదశారయుగ్మ మన్వస్ర నాగదశసంయుతషోడశారం, వృత్తత్రయంచ ధరణీసదనత్రయంచ శ్రీచక్రమేత దుదితం పరదేవతాయాః. * చతుర్భి శ్శివచక్రైశ్చ శక్తిచక్రైశ్చ పంచభిః, నవచక్రైశ్చ సంసిద్ధం శ్రీచక్రం శివయో ర్వపుః త్రికోణ మష్టకోణం చ దశకోణద్వయం తథా, చతుర్దశారం చైతాని శక్తిచక్రాణి పంచచ బిందుశ్చాష్టదలం పద్మం తథా షోడశపత్రకమ్, చతురస్రం చతుర్ద్వారం శివచక్రాణ్యనుక్రమాత్. త్రికోణే బైందవం శ్లిష్ట మష్టారే ఽష్టదలాంబుజమ్, దశారయో ష్షోడశారం భూగృహం భువనాస్రకే శైవానా మపి శాక్తానాం చక్రాణాం చ పరస్పరమ్, అవినాభావసంబంధం యో జానాతి స చక్రవిత్, త్రికోణరూపిణీ శక్తి ర్బిందురూప స్సదాశివః, అవినాభావసంబంధం తస్మా ద్బిందుత్రికోణయోః ఏవం విభాగ మజ్ఞాత్వా శ్రీచక్రం య స్సమర్చయేత్, న తత్ఫల మవాప్నోతి లలితా వా న తుష్యతి' ఇత్యాదివచనై రుక్తస్య శ్రీచక్రస్యోక్తచక్రషట్కస్యచ చింతితం యోగిభి స్సన్నుత మైక్యం సాధకేంద్రో ఽనుధ్యాయతి. అథానంతరం శ్రీచక్రమంత్రయో రపి చింతితైక్య మనుధ్యాయతి తత స్తదనంతరం చక్రస్య తథైక్యం మంత్రస్య చైక్య మిత్యేవం క్రమా దనుధ్యాయతి ౩౭. ఉపసంహరతి ఇతీతి, కియంతం సమయం కాలం నినాయ నీతవాన్ - విషమే ససజా గురూ సమేచేత్ సభరాయశ్చవసంతమాలికా సా ౩౮ తతః కదాచి త్స్వశిష్యై స్సహ శ్రీశంకర శ్శ్రీబలీతి సంజ్ఞా యస్య తం ద్విజగ్రామకం శ్రయతి స్మ తం విశినష్టి - ప్రతిగృహం హుతాదగ్నిహోత్రదుగ్ధాత్ప్రసరతా పావనేన గంధేన లోభనీయం ప్రార్థ్యం. * ౩౯ పున స్తమేవ వర్ణయతి-శనకై ర్భ్రాంత్వా నిజకర్మనిష్ఠాన్ దూరా న్నిషిద్ధం త్యజతః ప్రమాదశూన్యాన్ ద్విజాలీన్ నరాన్ దృష్ట్వా ప్రదేశ

దృష్ట్వా ద్విజాతీ న్నిజకర్మనిష్ఠాన్ దూరా న్నిషిద్ధం త్యజతో ఽప్రమత్తాన్ ౪౦ యస్మిన్ సహస్రద్వితయం జనానా మగ్న్యాహితానాం శ్రుతిపారగాణామ్, వసత్యవశ్యం శ్రుతిచోదితాసు క్రియాసు దక్షం ప్రథితానుభావమ్ ౪౧. మధ్యే వసన్ యస్య కరోతి భూషాం పినాకపాణి ర్గిరిజాసహాయః, హారస్య యష్టే స్తరళో యథా వై గాత్రే రివేందు ర్గగనాధిరూఢః ౪౨ తత్ర ద్విజః కశ్చన శాస్త్రవేదీ ప్రభాకరాఖ్యః ప్రథితానుభావః, ప్రవృత్తిశాస్త్రైకరత స్సుబుద్ధి రాస్తే క్రతూన్మీలితకీర్తిబృందః ౪౩ గావో హిరణ్యం ధరణీ సమగ్రా సద్బాంధవా జ్ఞాతిజనా శ్చ తస్య, సంత్యేవ కిం తై ర్నహి తోష ఏభిః పుత్రో యదస్యాజని ముగ్ధచేష్టః ౪౪. న వక్తి కించి న్న శృణోతి కించిద్ధ్యాయ న్నివాస్తే కిల మందచేష్టః, రూపేషు మారో మహసా మహాస్వాన్ ముఖేన చంద్రః క్షమయా మహీసమః ౪౫ గ్రహాగ్రహాత్కిం జడవ ద్విచేష్టతే కింవా స్వభావా దుత పూర్వకర్మణః, సంచింతయం స్తిష్ఠతి తత్పితా ఽనిశం సమాగతాన్ ప్రష్టుమనా బహుశ్రుతాన్. ౪౬ శిష్యైః ప్రశిష్యై ర్బహుపుస్తభారై స్సమాగతం కం

మలబ్ధ్వా ఽపమృత్యు ర్యస్మా ద్బహి రేవ యాతి - ఉ. ౪౦ యస్మిన్నాహితాగ్నీనాం వేదపారగాణాం జనానాం ద్విసహస్ర మవశ్యం వేదవిహితాసు క్రియాసు దక్షం ప్రథితప్రభావం వసతి ౪౧. కించ గిరిజాసహాయః పినాకపాణి ర్మధ్యేవసన్యస్య భూషాం కరోతి తత్ర దృష్టాంతద్వయ మాహ - యథాహారస్య యష్టే ర్లతికాయాః తరళో మధ్యమణిః భూషాం కరోతి. * 'తరల శ్చంచలే షిడ్గే భాస్వరే ఽపి త్రిలింగకః, హారమధ్యమణౌ పుంసీ'తి మేదినీ-యథావా గగనాధిరూఢ శ్చంద్రో రాత్రే ర్భూషాం కరోతి తద్వత్. ౪౨ తత్ర తస్మిన్ గ్రామే శాస్త్రజ్ఞః ప్రభాకరసంజ్ఞః కశ్చనాస్తే స్మ. తం విశినష్టి—ప్రవృత్తీతి —క్రతుభి రున్మీలితం కీర్తిబృందం యేన సః. ౪౩. తై స్సర్వైః కిం? న కిమపి హి యస్మా దేభిః సర్వైస్తోషో నాస్తి. తోషాభావే హేతు ర్యద్యస్మా దస్య పుత్రో ముగ్ధచేష్టో ఽజని - ఇంద్ర. ౪౪. తదీయాం తాం చేష్టా మేవ దర్శయతి-నేతి. తదీయం రూపం వర్ణయతి -రూపేషు మారః కామః, మహసా తేజసా మహస్వాన్ సూర్యః - ఉ ౪౫ అధునా తత్పితృచేష్టాం దర్శయతి-తత్పితా ఇత్యేవ మనిశం సంచింతయన్ ఆలోచయన్ సమాగతాన్ బహుశ్రుతాన్ ప్రష్టుమనా స్తిష్ఠతి స్మ ౪౬. తతః కదాచి ద్బహుపుస్తకభారై శ్శిష్యైః

చన పూజ్యపాదమ్, శుశ్రావ తం గ్రామ మనిందితాత్మా నినాయ సూనుం నికటం స తస్య. ౪౭ స శూన్యహస్తో నృప మిష్టదైవం గురుం చ యాయా దితి శాస్త్రవిత్స్వయమ్, సోపాయనః ప్రాప గురుం వ్యశిశ్రణ త్ఫలం ననామాస్య చ పాదపంకజే. ౪౮ అనీనమ త్తం చ తదీయ పాదయో ర్జడాకృతిం భస్మనిగూఢవహ్నివత్, స నోదతిష్ఠ త్పతితః పదాంబుజే ప్రాయః స్వజాడ్యం ప్రకటం విధిత్సతి ౪౯ ఉపాత్తహస్త శ్శనకై రవాఙ్ముఖం తం దేశికేంద్రః కృపయోదతిష్ఠపత్, ఉత్థాపితే స్వే తనయే పితా ఽబ్రవీ ద్వద ప్రభో జాడ్య మముష్య కింకృతమ్. ౫౦ వర్షాణ్యతీయు ర్భగవ న్నముష్య పంచాష్ట జాతస్య వినా ఽవబోధమ్, నాధ్యైష్ట వేదా నలిఖచ్ఛార్ణా న్నచీకరం చోపనయం కథంచిత్. ౫౧. క్రీడాపరః క్రోశతి బాలవర్గ స్తథా ఽపి న క్రీడితు మేష యాతి, బాలాశ్శరా ముగ్ధ మిమం నిరీక్ష్య సంతాడయంతే ఽపి న రోష మేతి ౫౨ భుఙ్క్తే కదాచి న్నతు జాతు భుఙ్క్తే స్వేచ్ఛావిహారీ న కరోతి చోక్తమ్, తథా ఽపి రుష్టే ననతాడ్యతే ఽయం స్వకర్మణా వర్తతఏవ నిత్యమ్ ౫౩. ఇతీరయిత్వోపరతే చ విప్రే పప్రచ్ఛ తం శంకరదేశికేంద్రః, క స్త్వం కిమేవం జడవ త్ప్రవృత్త స్సచాబ్రవీ ద్బాలవపు ర్మహా

స్సహ తం గ్రామం ప్రతి సమాగతం కంచన పూజ్యపాదం శుశ్రావ తతశ్చానిందితాత్మా సప్రభాకర స్తస్య పూజ్యపాదస్య నికటం పుత్రం నీతవాన్ ౪౭ కిం శూన్యహస్త ఏవ గతః? నేత్యాహ - శూన్యహస్త ఇతి - 'రిక్తహస్త స్తు నోపేయా ద్రాజానం దైవతం గురు' మితి శాస్త్రవిత్స్వయం సోపాయనో గురుం శ్రీశంకరం ప్రాప కింతదుపాయనమిత్యపేక్షాయా మాహ-ఫలం వ్యశిశ్రణత్ ప్రాయచ్ఛత్. అస్య గురోః పాదకమలే ననామ చ ౪౮. భస్మనా నిగూఢవహ్నివజ్జడతుల్యాకృతిం తం పుత్రం చ తదీయపాదయో రనీనమత్ భస్మనీతి భిన్నం వా పదం స పుత్రః ప్రాయః స్వజాడ్యం ప్రకటం విధాతు మిచ్ఛతి ౪౯. ఉపాత్తో గృహీత స్తదీయహస్తో యేన స దేశికేంద్రః శ్రీశంకరః ఉదతిష్ఠపత్ ఉత్థాపితవాన్ ౫౦. తజ్జాడ్య మేవ వర్ణయతి-వర్షాణీతి. పంచాష్ట త్రయోదశ. నాధ్యైష్ట నైవాధీతవాన్. అర్ణాన్ వర్ణాన్. యథాకథంచి దుపనయం కృతవానస్మి. ౫౧. ఏవం జాడ్యం ప్రదర్శ్యాద్భుతాం తస్య చేష్టాం వర్ణయతి - క్రీడాపర ఇతి ద్వాభ్యాం. ౫౨ యద్యప్యేవం తథా ఽపి రుష్టే న మయా ఽయం న తాడ్యతే. ౫౩ ఇత్యేవం కథయిత్వా ప్రభాకరే ఉపరతే సతి తం

త్మా. ౭౮ నాహం జడః కింతు జడః ప్రవర్తతే మత్సన్నిధానేన న సం
దిహే గురో, షడూర్మిషడ్భావవికారవర్జితం సుఖైకతానం పర మస్మి
తత్పదమ్. ౭౯ మమేవ భూయా దనుభూతి రేషా ముముక్షువర్గస్య
నిరూప్య విద్వాన్, పద్యైః పరై ర్ద్వాదశభి ర్బభాషే చిదాత్మతత్త్వం
విధుతప్రపంచమ్ ౮౦ ప్రకాశయంతే పరమాత్మతత్త్వం కరస్థధాత్రీ
ఫలవద్యదేకమ్, శ్లోకాస్తు హస్తామలకాః ప్రసిద్ధా స్తత్కర్తు రాఖ్యాపి

శంకరదేశికేంద్రః పప్రచ్ఛ ౭౮ కస్త్వ మితి ప్రశ్నస్యోత్తరం వక్తు మాదౌ కిమేవం జడవ త్ప్రవృత్తిః? ఇత్యత్రాహ-నాహం జడః, కింతు మత్సన్నిధానేన జడః ప్రవర్తతే హేగురో ఽస్మి న్నర్థే అహం న సందిహే, తస్మాత్ శోకమోహక్షుత్పిపాసా జరా మృత్యులక్షణషడూర్మిభి ర్జాయతే ఽస్తి వర్ధతే విపరిణమతే ఽపక్షీయతే నశ్యతీత్యుక్త షడ్భావవికారైశ్చ రహితం సుఖైకతానం పరం సర్వోత్తమం తత్పదమహమస్మి పరం దేహేంద్రియాద్యతిరిక్తం ప్రత్యక్చైతన్యం తత్పదం శోధితతత్పదార్థాభిన్న మితివా ౭౯ హేవిద్వాన్ మమేవైషా ఽనుభూతి ర్ముముక్షువర్గస్య భూయాదితి నిరూప్యాస్యై ర్ద్వాదశభిః పద్యై ర్విధుతప్రపంచ చిదాత్మతత్త్వం బభాషే తథాహి-హస్తామలకశ్లోకాః. * నిమిత్తం మనశ్చక్షురాదిప్రవృత్తౌ నిరస్తాఖిలోపాధి రాకాశకల్పః. రవి ర్లోకచేష్టా నిమిత్తం యథా య స్సనిత్యోపలబ్ధి స్వరూపో ఽహమాత్మా. ౧. యమగ్న్యుష్ణవన్నిత్యబోధస్వరూపం మనశ్చక్షురాదీన్యబోధాత్మకాని, ప్రవర్తంత ఆశ్రిత్య నిష్కంపమేకం-స ౨ ముఖాభాసకో దర్పణే దృశ్యమానో ముఖత్వాత్పృథక్త్వేన నైవాస్తి వస్తు, చిదాభాసకో ధీషు జీవో ఽపి తద్వత్-స ౩. యథా దర్పణాభావ ఆభాసహానౌ ముఖం విద్యతే కల్పనాహీన మేకం, తథా ధీవియోగే నిరాభాసకో యః-స ౪ మన శ్చక్షురాదే ర్వియుక్త స్స్వయం యో మనశ్చక్షురాదే ర్మనశ్చక్షురాదిః, మనశ్చక్షురాదే రగమ్య స్వరూపః - స ౫ య ఏకో విభాతి స్వతశ్శుద్ధచేతాః ప్రకాశస్వరూపో ఽపి నానేవ ధీషు, శరావోదకస్థో యథా భాను రేకః - స ౬. యథా ఽనేకచక్షుః ప్రకాశో రవి ర్న క్రమేణ ప్రకాశీకరోతి ప్రకాశ్యం, అనేకా ధియో య స్తథైకప్రబోధః - స. ౭. వివస్వత్ప్రభాతం యథా రూప మక్షం ప్రగృహ్ణాతి నాభాతమేవం వివస్వాన్, తథా భాత ఆభాసయత్యేకమక్షం - స ౮. యథా సూర్య ఏకో ఽప్స్వనేకశ్చలాసు స్థిరాస్వప్యనన్యద్విభావ్యస్వరూపః, చలాసు ప్రభిన్న స్సుధీష్వేక ఏవ-స ౯ ఘనచ్ఛన్నదృష్టి ర్ఘనచ్ఛన్న మర్కం యథా మన్యతే నిష్ప్రభం చాతిమూఢః - తథా బద్ధవ ద్భాతి యో మూఢ

తథైవ వృత్తా. ౫౭. వినోపదేశం స్వత ఏవ జాతః పరాత్మబోధో ద్విజ వర్యసూనోః, వ్యస్మేష్టి సంప్రేక్ష్య సదేశికేంద్రో న్యధా త్స్వహా స్తం కృపయోత్తమాంగే ౫౮. సుతే నివృత్తే వచనం బభాషే స దేశి కేంద్రః పితరం తదీయమ్, వస్తుం న యోగ్యో భవతా సహాయం న తే ఽమునా ఽర్థో జడిమాస్పదేన ౫౯ పురాభవాభ్యాసవశేన సర్వం స వేత్తి సమ్యఙ్నచ వక్తి కించిత్, నోచే త్కథం స్వానుభవైకగర్భ పద్యాని భాషేత నిరక్షరాస్యః ౬౦ న సక్తి రస్యాస్తి గృహాదిగోచరా నాత్మీయదేహే భ్రమతో ఽస్య విద్యతే, తాదాత్మ్యతా ఽన్యత్ర మమేతి వేదనం యదా న సా స్వే కిము బాహ్యవస్తుషు ౬౧ ఇతీ రయిత్వా భగవాన్ ద్విజాత్మజం యయౌ గృహీత్వా దిశ మీప్సితాం పునః, విప్రో ఽప్యనువ్రజ్య యయౌ స్వమందిరం కియత్ప్రదేశం స్థిరధీ

దృష్టేః-స. ౧౦. సమస్తేషు వస్తుష్వనుస్యూత మేకం సమస్తాని వస్తూని యం న స్పృ శంతి-వియద్వత్సదా శుద్ధ మచ్ఛస్వరూపః-స ౧౧. ఉపాధౌ యథా భేదతా సన్మణీ నాం తథా భేదతా బుద్ధిభేదేషు తేఽపి - యథా చంద్రికాణాం జలే చంచలత్వం తథా చంచలత్వం తవాపీహ విష్ణో ఇతి. ౧౨. ఉప. యదేకం పరమాత్మతత్త్వం త త్కరస్థామలకఫలవ త్ప్రకాశయంతే అత స్తే శ్లోకాస్తు హస్తామలకాః ప్రసిద్ధా స్తేషాం కర్తు రాఖ్యాపి తథైవ హస్తామలకఇతి వృత్తా ప్రవృత్తా - ఉ ౫౭. ఉపదేశం వినా స్వతఏవ ద్విజవర్యసూనోః పరాత్మబోధో జాత ఇతి సంప్రేక్ష్య విస్మయం ప్రాప్తో దేశికేంద్రో ద్విజవర్యసూనో శ్శిరసి స్వహస్తం న్యధాత్. ౫౮. ఉదాహృత పద్యా న్యుక్త్వా సుతే నివృత్తే సతి దేశికేంద్ర స్తదీయం పితరం వచనం బభాషే. తదాహ - భవతా సహాయం వస్తుం యోగ్యో న భవతి. కించామునా జడతాస్పదేన తవకించి త్ప్ర యోజనం నాస్తి ౫౯. నన్వేవంభూతేన తవాపి కిం ప్రయోజన మిత్యాశంక్యాహ- పురాభవస్య పూర్వజన్మనో ఽభ్యాసస్య వశేన స తవ పుత్రః సర్వం జానాతి. ౬౦. న వస్తుం యోగ్యో భవతా సహాయ మిత్యత్ర హేతు మాహ-అస్య గృహాదివి షయా సక్తి రాసక్తి ర్నాస్తి. తథా ఽఽత్మీయదేహే భ్రమా త్తాదాత్మ్యతా ఽస్య న విద్యతే. తథా దేహా దన్యత్ర మమేతి జ్ఞాన మస్య న విద్యతే. సా తాదాత్మ్యతాతు యదా స్వే దేహే నాస్తి తదా బాహ్యవస్తుషు సా నాస్తీతి కిముపవక్తవ్యం. ౬౧. ఇతీర యిత్వా భగవాన్ ద్విజాత్మజం గృహీత్వా పున రీప్సితాం దిశం యయౌ. ప్రభాకర సంజ్ఞో విప్రో ఽపి కియత్ప్రదేశ మనువ్రజ్య స్వమందిరం యయౌ. నను స్వపుత్రవి

ర్బహుశ్రుతః ౭౨ తత శ్శతానందమహేంద్రపూర్వై స్సుపర్వబృందై రుపగీయమానః, పద్మాంఘ్రిముఖ్యై స్సమ మాప్తకామః క్షోణీపతిః శృంగగిరిం ప్రతస్థే ౭౩ యత్రాధునాప్యుత్తమ మృశ్యశృంగ స్తపశ్చరత్యాత్మభృదంతరంగః, సంస్పర్శమాత్రేణ వితీర్ణభద్రా విద్యోతతే యత్ర చ తుంగభద్రా ౭౪ అభ్యాగతార్థ్యర్పితకల్పశాఖాకూలంకషాధీతసమస్తశాఖాః, ఇజ్యాశతై ర్యత్ర సముల్లసంత శ్శాంతాంతరాయా నివసంతి సంతః ౭౫ అధ్యాపయామాస స భాష్యముఖ్యాన్ గ్రంథా న్నిజాం స్తత్ర మనీషిముఖ్యాన్, ఆకర్ణనప్రాప్యమహాపుమర్థా నాదిష్టవిద్యాగ్రహణే సమర్థాన్ ౭౬ మందాక్షనమ్రం కలయ న్నశేషం పరాణుద త్ప్రాణితమాంస్యశేషమ్, నిరస్తజీవేశ్వరయో ర్విశేషం వ్యాచష్ట వాచస్పతినిర్విశేషమ్ ౭౭ ప్రకల్ప్య తత్రేంద్రవిమానకల్పం ప్రాసాద మావిష్కృతసర్వశిల్పమ్, ప్రవర్తయామాస స దేవతాయాః

యోగే వ్యాకులతాం కిమితి నప్రాపేత్యాశంక్యాహ-స్థిరధీ ర్యతో బహుశ్రుతః. ౭౨. తత స్తదనంతరం విష్ణుప్రముఖై ర్దేవబృందై రుపగీయమానః పద్మపాదాదిభి స్సహాప్తకామో రాజా శృంగగిరిం ప్రతస్థే * 'శతానందో మునే ర్భదే దేవకీనందనేఽపిచ' ఇతి మేదినీ. ౭౩ యస్మిన్ శృంగగిరా వధునాఽపి ఆత్మభృతామంతరంగః ఋశ్యశృంగ ఉత్తమం తప శ్చరతి, యత్ర చ సంస్పర్శమాత్రేణ వితీర్ణం సమర్పితం భద్రం కల్యాణం యయా సా తుంగభద్రాఖ్యా నదీ విద్యోతతే ౭౪ తత్ర యే సంతో వసంతి తాన్ విశినష్టి - అభ్యాగతానాం పూజయాఽప్యల్పీకృతానాం కల్పవృక్షశాఖానాం కూలంకషాధీతా సర్వశాఖా యై రిజ్యాశతై స్సమ్యగుల్లసంత శ్శాంతాంతరాయా శ్శాంతవిఘ్నాః - ఇంద్ర. ౭౫ తస్మిన్ పర్వతే మనీషిముఖ్యాన్ శ్రవణమాత్రేణ ప్రాప్యో మహాపురుషార్థో మోక్షో యై స్తా నుపాదిష్టవిద్యాగ్రహణే సమర్థాన్ స శ్రీశంకరో భాష్యప్రముఖా న్నిజా న్గ్రంథా నధ్యాపయామాస ఆకర్ణనేన ప్రాప్యో మహాపుమర్థో యేభ్య స్తాన్ గ్రంథానితి వా ౭౬ శేష మనన్తం మన్దాక్షనమ్రం లజ్జయా నమ్రం కలయన్ కుర్వన్నివాశేషం యథా స్యా త్తథా ప్రాణినా మాన్తరతమాంసి అజ్ఞానాని పరాణుదత్ అపాకరోత్. యతో వాచస్పతినా నిర్విశేషం యథా భవతి తథా నిరస్త జీవేశ్వరయో ర్విశేషం వ్యాచష్ట-ఉ. ౭౭. తతశ్చ తస్మిన్ పర్వతే ఇంద్రవిమానసదృశ మావిష్కృతసర్వశిల్పం ప్రాసాదం ప్రకల్ప్యాన్యై రపి పూజితాయా దేవతాయాః పూజాం స ప్రవర్తయామాస అత్ర ప్రాంచః

పూజా మజాద్యైరపి పూజితాయాః. ౭౮ యా శారదాంబేత్యభిధాం
వహంతీ కృతాం ప్రతిజ్ఞాం ప్రతిపాలయంతీ, అద్యాపి శృంగేరిపురే
వసంతీ ప్రద్యోతతేఽభీష్టవరాన్ దిశంతీ ౭౯ చిత్తానువర్తీ నిజధర్మ
చారీ భూతానుకంపీ తనువాగ్విభూతిః, కశ్చిద్వినేయోఽజని దేశికస్య
యం తోటకాచార్య ముదాహరంతి ౮౦ స్నాత్వా పురా క్షిపతి
కంబళవస్త్రముఖ్యై రుచ్చాసనం మృదు సమం సదదాతి నిత్యమ్,
సంలక్ష్య దంతపరిశోధన కాష్ఠ మగ్ర్యం బాహ్యాదికం గతవతే సలిలాది
కంచ ౮౧ శ్రీదేశికాయ గురవే తనుమార్జవస్త్రం విశ్రాణయత్యను
దినం వినయోపపన్నః, శ్రీపాదపద్మయుగమర్దనకోవిదశ్చ ఛాయేవ
దేశికమసౌ భృశ మన్వయాద్యః ౮౨ గురో స్సమీపే న తు జాతు
జృంభతే ప్రసారయన్నో చరణౌ నిషీదతి, నోపేక్షతే వా బహు
వా న భాషతే న పృష్ఠదర్శీ పురతోఽస్య తిష్ఠతి ౮౩ తిష్ఠన్ గురౌ
తిష్ఠతి సంప్రయాతే గచ్ఛన్ బ్రువాణే వినయేన శృణ్వన్, అనుచ్య
మానోఽపి హితం విధత్తే యచ్చాహితం తచ్చ తనోతి నాస్య. ౮౪

మరంకృత్వా తత్ర విద్యాపీఠనిర్మాణం కృత్వా భారతీసంప్రదాయం నిజశిష్యం చకార.
*'యస్త్వద్వైతమతే స్థిత్వా భారతీపీఠనిందకః, స యాతి నరకం ఘోరం యావదాభూ
తసంప్లవం' కంచి చ్ఛిష్యం సురేశ్వరాఖ్యం పీఠాధ్యక్షమకరోదితి ౭౮ సా దేవతా
కేత్యాకాంక్షాయా మాహ-యేతి ౭౯. అథ తత్ర యద్వృత్తం తద్దర్శయితు మార
భతే-చిత్తానువర్తీతి - తన్వీ సూక్ష్మా వాగ్విభూతి ర్యస్య స మందభాషణ ఇత్యర్థః దేశి
కస్య కశ్చి చ్ఛిష్యోఽజని అభూత్ ౮౦ స సదైవ గురుశుశ్రూషణపర ఇత్యాహ -
పురా గురుస్నానా త్పూర్వం స్నాత్వా కంబళవస్త్రప్రముఖై రుచ్చాసనం మృదుకోమలం
సమంసమానం క్షిపతి కరోతి తం తం కాలం సంలక్ష్యైవ న త్వాజ్ఞప్తో నిత్యం దంత
పరిశోధనకాష్ఠం అగ్ర్యం శాస్త్రోక్తం దదాతి బాహ్యాదికం గతవతే జలమృత్తికాదికం
చ దదాతి-వ. ౮౧ విశ్రాణయతి ప్రయచ్ఛతిస్మ. యోఽసౌ దేశికం ఛాయేవాన్వగ
చ్ఛత్. ౮౨ వక్తవ్యం నోపేక్షతే వా బహు వా న భాషతే * వంశస్థేంద్రవంశా
మిశ్రితత్వాదుపజాతిః ఇత్థం కిలాన్యాస్వపి మిశ్రితాసు స్మరంతి జాతిష్విద మేవ నా
మేత్యుక్తత్వాత్ ౮౩. కించ గురౌ తిష్ఠతి సతి తిష్ఠన్ తస్మిన్ సంప్రయాతే గచ్ఛన్
బ్రువాణే వినయేన శృణ్వన్ సన్నకథ్యమానోఽపి హితం విధత్తే యచ్చాస్యగురో
రహితం తచ్చ న విస్తారయతి - ఉ ౮౪. ఏవంభూతే తస్మిన్ శిష్యవరే కదాచి

తస్మిన్ కదాచన వినేయవరే స్వశాటీప్రక్షాళనాయ గతవత్యపవర్తనీగాః
వ్యాఖ్యానకర్మణి తదాగమ మీక్షమాణో భక్తేషు వత్సలతయా విల
లంబ ఏషః ౭౫ శాంతిపాఠ మథ కర్తు మసంఖ్యేష్వాయతేషు సవినే
యవరేషు, స్థీయతాం గిరి రపి క్షణమాత్రా ద్దేష్యతీతి సముదీరయతి
స్మ ౭౬ తాం నిశమ్య నిగమాంత గురూక్తిం మన్దధీ రనధికార్యపి
శాస్త్రే, కిం ప్రతీక్ష్యత ఇతి స్మ హ భిత్తిః పద్మపాదమునినా సముదర్శి
౭౭ తస్య గర్వ మపహర్తు మఖర్వం స్వాశ్రయేషు కరుణాతిశయాచ్చ,
వ్యాదిదేశ స చతుర్దశ విద్యా స్సద్య ఏవ మనసా గిరినామ్నే ౭౮
సోఽధిగమ్య తదనుగ్రహ మగ్ర్యం తత్క్షణేన విదితాఖిలవిద్యః, ఏష్ట

త్స్వశాటీప్రక్షాళనాయాపవర్తనిగాః నదీజలాని ప్రతి గతవతి సతి తస్యాగమన
మీక్షమాణో భక్తేషు వత్సలతయా వ్యాఖ్యానాఖ్యే కర్మణి విలలంబే *'గౌ స్స్వర్గే
చ బలీవర్దే రశ్మౌ చ కులిశే పుమాన్, స్త్రీ సౌరభేయీ దృగ్బాణదిగ్వాగ్భూమ్యప్సు
భూమ్ని'చేతి మేదినీ - వ ౭౫ అథానంతర మసంఖ్యాతేషు శిష్యవరేషు శాంతిపాఠం
కర్తుం ఉద్యతేషు సత్సు స దేశికేంద్రః స్థీయతాం గిరిరపి క్షణమాత్రా ద్దేష్యతీతి
గిరతి స్మ-స్వా ౭౬. తాం వేదాంతరూపాం గురూక్తిం నిశమ్య భేదబుద్ధిత్వా ద్భిత్తిః
కుడ్యతుల్యో జడ శ్శాస్త్రే ఽనధికార్యపి కిమర్థం ప్రతీక్ష్యతే? ఇతి పద్మపాద
మునినా సమదర్శి ఇతి సూచనార్థం భిత్తి స్సమదర్శితేతి వా ౭౭ అఖర్వ మనల్పం
తస్య పద్మపాదస్య గర్వ మపాకర్తుం స్వయమేవ ఆశ్రయో యేషాం తథాభూతేషు
స్వభక్తేషు కరుణాయా అతిశయాచ్చ సః శ్రీశంకర స్తత్క్షణ ఏవ గిరినామ్నే చతుర్దశ
విద్యా మనసా ఆదిదేశ ౭౮. స గిరి రగ్ర్యం తస్య గురో రనుగ్రహ మధిగమ్య
తత్క్షణేన విదితాఖిలవిద్యః. * భగవ న్నుదధౌ మృతిజన్మజలే సుఖదుఃఖఝషే పతితం
వ్యథితమ్, కృపయా శరణాగత ముద్ధర మా మనుశాధ్యుపసన్న మనన్యగతిం ౧. విని
వర్త్య రతిం విషయే విషమాం పరిముచ్య శరీరనిబద్ధమతిమ్! పరమాత్మపదే భవ నిత్య
రతో జహి మోహ మయం భ్రమమాత్మమతే ౨. విసృజాన్నమయాదిషు పంచసు తా
మహమస్మి మమేతి మతిం సతతం, దృశిరూప మనంత మజం విగుణం హృదయస్థ
మవేహి సదాఽహ మితి ౩ జలభేదకృతా బహుతేవ రవే ర్ఘటికాదికృతా నభసో
ఽపి యథా, మతిభేదకృతా తు తథా బహుతా తవ బుద్ధిదృశో ఽవికృతస్య సదా.
౪. దివకృత్ప్రభయా సదృశేన సదా జనచిత్తగతం సకలం స్వచితా, విదితం భవతా
ఽపి కృతేన సదా యత ఏవ మతోఽసి సదేవ సదా. ౫ ఇత్యాదిభి ర్గురుశిష్యసం వాదే

దేశికవరం పరతత్త్వవ్యంజకై ర్లలితతోటకవృత్తైః ౭౯. శ్రీమద్దేశికపాదపంకజయుగీమూలాతదేకాశ్రయా తత్కారుణ్యసుధావసేకసహితా తద్భక్తిసద్వల్లరీ, హృద్యం తోటకవృత్తవృత్తరుచిరం పద్యాత్మకం సత్ఫలం లేభే భోక్తుమనోభిరుత్తమ శుకై రాస్వాద్యమానం ముహుః. ౮౦ యేనౌన్నత్య మవాపితా కృతపదా కామం క్షమాయా మియం నిశ్శ్రేణిః పదమున్నతం జిగమిషో ర్వ్యోమ్ని స్పృశంతీ పరమ్, వంశ్యా కాప్యధరీకృతత్రిభువనశ్రేణీ గురూణాం కథం సేవా తస్య యతీశితు ర్న విరలం కుర్వీత గుర్వీతమః ౮౧. అథతోటకవృత్త పద్యజాతై రయమజ్ఞాతసుపర్వసూక్తికోఽపి, దయయైవ గురో స్త్రయీశిరోర్థం స్ఫుటయ న్నైక్షి విచక్షణ స్సతీర్థ్యైః ౮౨ అథ తస్య బుధస్య. వాక్యగుంభం నిశమయ్యామృతమాధురీధురీణమ్, జలజాంఘ్రిముఖా స్సతీర్థ్యవర్యాః స్మయ మస్య సవిస్మయా బభూవుః ౮౩.

సపరతత్త్వవ్యంజకైః 'ఇవ'తోటక మంబుధి సైః ప్రథిత 'మిత్యుక్తలక్షణై స్తోటకవృత్తై స్సహ దేశికవరం శ్రీశంకరం ప్రత్యాగతవా నిత్యర్థః స్వా ౭౯. శ్రీమద్దేశికస్య పాదపంకజయుగళం మూలం యస్యా స్స శ్రీశంకరఏవ ఏక ఆశ్రయో యస్యా స్తస్య కారుణ్యసుధావసేకేన సహితా తస్యగిరే ర్భక్తిలక్షణా సద్వల్లరీ తోటకవృత్తలక్షణేన వృత్తేనప్రసవబన్ధనేన హృద్యం సుందరం భోక్తుం మనో యేషాం తై స్సత్తమలక్షణై శ్శుకైర్ముహు రాస్వాద్యమానం పద్యాత్మకం ఫలం లేభే ' శా ౮౦ అత్ర విస్మయో న కార్య ఇత్యాశయేనాహ-యేనౌన్నత్యం ప్రాపితా సతీ భూమౌ యథేష్టం కృతపదా లబ్ధాస్పదా. అధరీకృతత్రిభువనపఙ్క్తిః గుర్వీ శ్రేష్ఠా గురూణాంసేవా ఉన్నతం పరం పదం మోక్షం గంతు మిచ్ఛోః కాపి వంశోద్భవా నిశ్శ్రేణి రధిరోహిణీ తస్య యతీశితు ర్గిరే స్తమో ఽజ్ఞానం విరళం కథం న కుర్వీత ౮౧ అథానంతర మయమజ్ఞాతా స్సుప్రస్తావా యాసు తథాభూతా స్సూక్తయో యేన తథాభూతో ఽపి. * 'పర్వ క్లీబం మహే గ్రంథ ప్రస్తావే లక్షణాంతర' ఇతి మేదినీ. గురో ర్దయయైవతోటకవృత్తపద్యజాతై స్త్రయీ శిరసా మర్థం స్ఫుటయ న్సతీర్థ్యైః గురో శ్శిష్యై ర్విచక్షణః ఐక్షి దృష్టః-మాస్య.౮౨. అథానంతరం తస్య వాక్యానాం సందర్భ మమృతమాధురీధురీణం నిశమ్య పద్మపాదప్రముఖాః సతీర్థ్యవర్యాః గర్వం పరిత్యజ్య సవిస్మయా బభూవుః. ౮౩ తోటకాఖ్యపద్యప్రాదుర్భావఏవ తదాఖ్యాప్రవృత్తినిమిత్త

భక్త్యుత్కర్షాత్ప్రాదురాసన్యతో౽స్మాత్పద్యాన్యేవం తోటకాఖ్యా
ని సంతి, తస్మాదాహుస్తోటకాచార్యమేనం లోకే శిష్టాః శిష్టవంశ్యం
మునీంద్రమ్ ౮౮. అద్యాపి తత్ప్రకరణం ప్రథితం పృథివ్యాం తత్సం
జ్ఞయా లఘు మహార్థమనల్పనీతి, శిష్టైర్గృహీతమతిశిష్టపదానువిద్ధం
వేదాన్తవేద్యపరతత్త్వనివేదనం యత్ ౮౯ తోటకాహ్వయమవాప్య
మహర్షేః ఖ్యాతిమాప స దిశాసు తదాది, పద్మపాదసదృశప్రతిభావా
న్ముఖ్యశిష్యపదవీమపి లేభే ౯౦ పురుషార్థాశ్చత్వారః కిముత నిగమా
ఋక్ప్రభృతయః ప్రభేదా వా ముక్తేర్విమలతరసాలోక్యముఖరాః,
ముఖాన్యాహో ధాతుశ్చిరమితి విమృశ్యాథ విబుధా విదుః శిష్యాన్
హస్తామలకముఖరాన్ శంకరగురోః ౯౧ స్ఫారద్వారప్రఘాణద్విర
దమదసముల్లోలకల్లోలభృంగీసంగీతోల్లాసభంగీముఖరితహరితః స్వం
పదో౽కింపచానైః, నిష్ఠీవ్యన్తే౽తిదూరాదధిగతభగవత్పాద
సిద్ధాంతకాష్ఠానిష్ఠాసంపద్విజృంభన్నిరవధిసుఖదస్వాత్మలాభైకలోభైః.

మిత్యాహ—భక్తీతి. యతో౽స్మాద్గిరేస్సంతి సమీచీనాని తోటకసంజ్ఞాని పద్యాని
ప్రాదురాసన్ తస్మాదేనం శిష్టవంశప్రసూతం శిష్టా వేదాచారరతాః తోటకాచార్య
మాహుః - శాలి ౮౮ వేదాన్తవేద్యపరతత్త్వనివేదనం యత్తత్ప్రకరణమద్యాపి
పృథివ్యాం తత్సంజ్ఞయా ప్రథితం తద్విశినష్టి-లఘుస న్మహాంతో౽ర్థా యస్మిన్ననల్పా నీతయో యుక్తయో యస్మిన్నతి శ్రేష్ఠపదైరనువిద్ధం యుక్తం తదతఏవ శిష్టై
ర్గృహీతం-వ ౮౯ మహర్షేః శ్రీశంకరాత్తోటకాఖ్యామవాప్య తదారభ్య ఆశాసు
ఖ్యాతిమాప-స్వా ౯౦ హస్తామలకపద్మపాదసురేశ్వరతోటకాఖ్యేష్వాచార్యశి
ష్యేషు విబుధకృతవిమర్శం దర్శయతి—ధర్మార్థకామమోక్షాఖ్యాశ్చత్వారః కిముత
ఋగ్యజుస్సామాథర్వణాఖ్యా వేదాః కింవా సాలోక్యప్రముఖాస్సాలోక్యసామీప్యసా
యుజ్యాఖ్యా ముక్తేర్భేదాః ఆహోస్విద్బ్రహ్మణో ముఖానీతి విబుధా దేవాః పండితా
వా చిరం విమృశ్య విచార్య హస్తామలకాదీన్ శంకరగురోశ్శిష్యాన్ విదుః - శి ౯౧.
స్ఫారద్వారాణాం విస్తీర్ణద్వారాణాం ప్రఘాణేషు బాహ్యప్రకోష్ఠేషు ద్విరదానా
మైరావత ప్రభృతీనాం గజానాం మదస్య సముల్లోలేషు అతిచంచలేషు కల్లోలేషు
యా భృంగ్యస్తాసాం సంగీతస్యోల్లాసభంగ్యా ముఖరితా ముఖరీకృతా ధ్వనితా
హరితో దిశో యాసు తాస్స్వర్గసంపదః అధిగతా యా భగవత్పాదసిద్ధాన్తకాష్ఠా
తస్యాం నిష్ఠాయాస్సంపద ఉల్లసన్నిరవధికసుఖదస్య స్వాత్మనో లాభస్సైకో ముఖ్యో

౮౮. సమిన్ధానో మన్థాచలమథిత సిన్ధూదరభవత్సుధాఫేనాఫేనామృతరుచినిభేనాత్మయశసా, నిరుంధానో దృష్ట్యా పరమహహా పంథానమసతాం పరాధృష్యై శ్శిష్యై రరమత విశిష్యైష మునిరాట్. ౮౮.

ఇతి శ్రీమాధవీయేతద్ధస్తధాత్ర్యాదిసంశ్రయః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గో ఽయంద్వాదశో ఽభవత్ ౧౨

లోభో యేషాం తై రకింపచానై రత్యుదారై శ్శిష్యైర్వృతైస్తే ఘూతిక్రియంతే - స్ర
౮౮ మంథాచలేన మథితా త్సింధోర్భవంత్యా సుధాయాః ఫేనస్యాభావదాభాయ స్యామృతకాంతినిభేన తత్తుల్యేన స్వయశసా దేదీప్యమానః స్వదృష్ట్యా ఽపరం నికృష్టం పర మన్యం వా ఽసతాం పన్థానం నిరుంధానః పరై రధృష్యై శ్శిష్యైస్సహ మునిరాట్ శ్రీశంకరో విశేషేణారమత - శి. ౮౮.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్తవంశావతంసరామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
ద్వాదశ స్సర్గః

శ్రీ రస్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

త్రయోదశసర్గ ప్రారంభః

తతః కదాచిత్ప్రణిపత్య భక్త్యా సురేశ్వరార్యో గురుమాత్మ
దేశమ్, శారీరకే ఽత్యంతగభీరభావే వృత్తిం స్ఫుటం కర్తుమనా జగా
ద ౧ మమ యత్కరణీయమస్తి తే త్వమిమం మామనుశాధ్యసంశ
యమ్, తదిదం పురుషస్య జీవితం యదయం జీవతి భక్తిమాన్ గురౌ,
౨ ఇతీరితో శిష్యవరేణశిష్యం ప్రోచే దరీయా నతిహృష్టచేతాః
మత్కృస్య భాష్యస్య విధేయ ఇష్టం నిబన్ధనం వార్తికనామధేయమ్.
౩. ద్రష్టుం సతర్కం భవదీయభాష్యం గంభీరవాక్యం న మమాస్తి
శక్తిః, తథా ఽపి భావత్కకటాక్షపాతే యతే యథాశక్తినిబన్ధనాయ.
౪ అస్త్వేవమిత్యార్యపదాభ్యనుజ్ఞా మాదాయ మూర్ధ్నా స వినిర్జ

అథ వార్తికాన్త బ్రహ్మవిద్యా ప్రవృత్తిం సపరికరాం నిరూపయితు మారభతే—

తతః కదాచిదాత్మోపదేష్టారం యద్వా ఆత్మదానామిశం గురుం భక్త్యా ప్రణిపత్య సురేశ్వరార్యో ఽత్యంతం గభీరో భావో యస్య తథాభూతే శారీరకభాష్యే వృత్తిం స్ఫుటం యథా స్యా త్తథా కర్తుమనా బభాషే ఉపజాతిః ౧ యదువాచ తదాహ—
మమ యత్ తేకరణీయ మస్తి తత్త్వ మిమం మా మసంశయ మనుశాధి ఆజ్ఞాపయ. యతో యదయం గురౌ భక్తిమాన్ సన్ జీవతి తదిద మేవ పురుషస్య జీవితం
వియో. ౨. మత్కృస్య మదీయస్య భాష్యస్య వార్తికనామధేయమిష్టం నిబంధనం త్వయా విధేయం ౩. ఇత్యుక్తశ్శిష్య ఉవాచ—తర్కయుక్తం గంభీరవాక్యం భవదీయభాష్యం ద్రష్టుమపి మమ శక్తిర్నాస్తి తద్వార్తికవిధానసామర్థ్యంతు దూరనిరస్తం. యద్యప్యేవం తథాఽపి భవదీయకటాక్షపాతే సతి యథాశక్తి నిబంధనార్థం యత్నం
కుర్వే ౪. అస్త్వేవమిత్యార్యపాదాభ్యనుజ్ఞాం మూర్ధ్నా ఆదాయ ససురేశ్వరో వినిర్జ

గామ, అథాంబుజాంఘ్రిర్దయితా స్సతీర్థ్యా స్తం చిత్సుఖాద్యా రహ
సీత్థ మూచుః. ౫ యో ఽయం ప్రయత్నః క్రియతే హితాయ హితా
య నాయం విఫలత్వనర్థమ్, ప్రత్యేక మేవం గురవే నివేద్య బోద్ధా
స్వయం కర్మణి తత్పరశ్చ ౬. య స్సార్వలౌకిక మహీశ్వర మీశ్వరా
ణాం ప్రత్యాదిదేశ బహుయుక్తిభి రుత్తరజ్ఞః, కర్మైవ నాకనరకాది
ఫలం దదాతి నైవం పరో ఽస్తి ఫలదో జగదీశితేతి. ౭. ప్రత్యేక మస్య
ప్రళయం వదంతి పురాణవాక్యాని స తస్య కర్తా, వ్యాసో ముని ర్జైమిని
రస్య శిష్య స్తత్పక్షపాతీ ప్రలయావలంబీ. ౮ గురో శ్చ శిష్యస్య చ
పక్షభేదే కథం తయో స్స్యా ద్గురుశిష్యభావః, తథా ఽపి యద్యస్తి స
పూర్వపక్ష స్సిద్ధాన్తభావస్తు గురూక్త ఏవ ౯ ఆజన్మన స్సఖిలు

గామ, అథానంతరం పద్మపాదస్య ప్రియా స్సతీర్థ్యాః శిష్యా శ్చిత్సుఖాద్యా స్తం
శ్రీ శంకరాచార్యం రహస్య మేవం వక్ష్యమాణప్రకారేణోచుః ౫. యో ఽయం
ప్రయత్నో హితాయ క్రియతే తుభ్యం హితాయ న భవతి కింత్వయం అనర్థం విశే
షేణ ఫలత్వితి సంభావనాయాం లోట్ ఇత్యేవం ప్రత్యేకం గురవే నివేద్యోచురిత్య
న్వయః. తదుదాహరతి-స్వయం విద్వాన్ కర్మణి తత్పర శ్చ య ఇతి పరేణ సమ్బన్ధః
౬ యో మండన స్సార్వలౌకికం సర్వలోక ప్రసిద్ధం ఈశ్వరాణాం బ్రహ్మాదీనాం ఈశ్వర
మపి బహుయుక్తిభి రుత్తరజ్ఞః ప్రత్యాఖ్యాతవాన్. ఏవంవిధేన క్రియత ఇతి వ్యవహి
తేనాన్వయః కథ మిత్యాకాంక్షాయా మాహుః-కర్మైవ స్వర్గనరకాదిఫలం దదాతి నత్వే
వం విధో ఽన్యో జగదీశితా ఽస్తీత్యేవం ప్రత్యాదిదేశ-వసంతతిలకా నను తస్య శో
దోషో జైమినే రేవాభిప్రాయస్య తథావిధత్వాదిత్యాశంక్యాహుః అస్య ప్రత్యక్షా
దిభి స్సన్నిధాపితస్య జగతః ప్రళయం ప్రత్యేకం పురాణవాక్యాని వదంతి తస్య
పురాణవాక్యజాతస్య స ప్రసిద్ధో వ్యాసో మునిః కర్తా జైమిని రస్యశిష్యో ఽత స్తత్పక్ష
పాతిత్వావశ్యంభావేన ప్రళయావలంబిత్యవశ్యమభ్యుపగంతవ్యం - ౭. ౮. విపక్షే
బాధక మాహుః గురో శ్చ శిష్యస్య చ పక్షభేదే సతి తయో ర్గురుశిష్యభావః కథం
స్యాత్? అంగీకృత్యాప్యాహుః. యది పక్షభేదో ఽస్తి తథా ఽపి స శిష్యపక్షః పూర్వ
పక్ష స్సిద్ధాన్తత్వం గురూక్తేగురుప్రతిపాదితే పక్ష ఏవేత్యర్థః-కించ స ఖలు మండనః
ఆజన్మనః కర్మణి యోజితాత్మా ఽనిశ మిహలోకే కర్మ కుర్వన్నేవావస్థితః - సమా
హితాః ప్రయత్నా త్కర్మ కురుత స్వర్గాదికం సుఖం ప్రాప్స్యథ వ్యర్థమార్గే కిమితి

కర్మణి యోజితాత్మా కుర్వన్నవస్థిత ఇవానిశమేవ కర్మ, బ్రూతే పరాం
శ్చ కురుతాపహితాః ప్రయత్నాత్స్వర్గాదికం సుఖమవాప్స్యథ కిం
వృథాధ్వే ౧౦ ఏవంవిధేన క్రియతే నిబంధనం యదిత్వదాజ్ఞామవ
లంబ్య భాష్యకే, భాష్యం పరం కర్మపరం స యోక్ష్యతే మాచ్యావి
మూలాదపి వృద్ధిమిచ్ఛతా ౧౧ సన్న్యాసమప్యేష న బుద్ధిపూర్వకం
వ్యధత్త వాదే విజితేఽవశో వ్యధాత్, తస్మాన్నవిశ్వాసపదం విభాతి
నో మాచీకరోఽనేన నిబంధనం గురో ౧౨ యశ్శక్నుయాత్కర్మ
విధాతుమీప్సితం సోఽయం న కర్మాణి విహాతుమర్హతి, యద్యస్తి
సన్న్యాసవిధా దురాగ్రహో జాత్యన్ధమూకాదిరముష్య గోచరః ౧౩.
ఏవం సదా భట్టమతానుసారిణో బ్రువంత్యసౌ తన్మతపక్షపాతవాన్,
ఏవం స్థితే యోగ్యమదో విధీయతాం ననోఽస్తి నిర్బంధనమత్ర
కించన ౧౪ పురా కిలాస్మాసు సురాపగాయాః పారేఽరస్మిన్ విచరత్సు
సత్సు, ఆకారయామాస భవానశేషాద్ భక్తిం పరిజ్ఞాతుమివాస్మదీ

పరాంశ్చ బ్రూతే-వ ౧౦ తథాచైవంవిధేన త్వదాజ్ఞామవలంబ్య భాష్యకే యది నిబంధనం క్రియతే తర్హి సభాష్యం కేవలం కర్మపరం యోక్ష్యతే తస్మాద్వృద్ధిమిచ్ఛతా త్వయా మూలాదపి మాచ్యావి - ప్రచ్యుతిర్నవిధేయేత్యర్థః - ఉ. ౧౧. నన్విదానీంతు స్వీకృతసన్న్యాసే ఇయం సంభావనా నాస్తీత్యాశంక్యాహ-సన్న్యాసమపీతి తస్మాన్నోఽస్మాకం విశ్వాసస్థానం న విభాతి తథాచ హేగురోఽనేన నిబంధనం మాచీకరః నైవ కారయ ౧౨ భాట్టమతపక్షపాతిత్వాదయం యోగ్యవిశేత్యాహుః-ఈప్సితం కర్మ విధాతుం యశ్శక్నుయాత్ సోఽయం కర్మాణి త్యక్తుం నార్హతి యది సన్న్యాసవిధౌ దురాగ్రహోఽస్తి తర్హ్యముష్య సన్న్యాసవిధేర్జాత్యంధాదిర్విషయ ఇత్యేవం భట్టమతానుసారిణో వదంతి అసావపి భట్టమతపక్షపాతవాన్. ఏవంస్థితే యద్యోగ్యం తద్విధీయతాం అస్మాకం త్వత్ర కించన నిర్బంధనమాగ్రహో నాస్తీత్యర్థః తథాచోక్తం భట్టైః. * 'తత్రైవం శక్యతే వక్తుం యేఽన్యేపంగ్వాదయో నరాః, గృహస్థత్వం న శక్యం తే కర్తుం తేషామయం విధిః. నైష్ఠిక బ్రహ్మచర్యం వా పరివ్రాజకతాఽపిచ, తైరవశ్యం గృహీతవ్యా తేనాదావేతదుచ్యతే' ఇత్యాది - ఇంద్రవంశా ౧౩. ౧౪. కేన తర్హి వృత్తిర్విధేయా? ఇత్యపేక్షాయాం పద్మపాదేనేతి వక్తుం తద్యోగ్యతామావిష్కుర్వంతి-పురేతి. సురాపగా

యామ్. ౧౫. తదా తదాకర్ణ్య సమాకులేషు నావర్థ మస్మాసు పరిభ్రమత్సు, సనన్దన స్త్వేష వియత్తటిన్యా ఝరీ మభిప్రస్థిత ఏవ తూర్ణమ్ ౧౬. అనన్యసాధారణ మస్య భావ మాచార్యవర్యే భగవత్యవేత్య, తుష్టా త్రివర్త్మా కనకాంబుజాని ప్రాదుష్కరోతి స్మ పదేపదేచ. ౧౭ పదాని తేషు ప్రణిధాయ యుష్మత్సకాశ మాగాద్ అయం మహాత్మా, తతో ఽతితుష్టో భగవాంశ్చకార నామ్నా తమేనం కిల పద్మపాదమ్ ౧౮ సఏవ యుష్మచ్చరణారవిందసేవావినిర్ధూతసమస్తభేదః, ఆజానసిద్ధో ఽర్హతి సూత్రభాష్యే వృత్తిం విధాతుం భగవన్నగాధే ౧౯ యద్వా ఽయమానందగిరి ర్యదుగ్రతపః ప్రసన్నా పరమేష్ఠిపత్నీ, భవత్ప్రబంధేషు యథాభిసంధి ర్వ్యాఖ్యానసామర్థ్యవరం దిదేశ ౨౦ కర్త్రైకతాన మతి రేష కథం గురో తే విశ్వాసపాత్ర మవపద్యత విశ్వరూపః, భాష్యస్య పద్మపద ఏవ కరోతు టీకా మిత్యూచిరే రహసి యోగివరం విధేయాః ౨౧ అత్రాన్తరే ఽభ్యర్ణగత స్స తూర్ణం సనన్దనో వాక్య ముదాజహార, ఆచార్య హస్తామలకో ఽపి కల్పో భవత్కృతౌ వార్త్తిక మే[illegible] కర్తుమ్ ౨౨ యతః కరస్థామలకావిశేషం జానాతి సిద్ధాంత మసౌ పశే

యా దేవనద్యా గంగాయాః. ౧౫. తస్మిన్కాలే తదాకారణ మాకర్ణ్య సమాకులేషు నౌకార్థ మిత స్తతః పరిభ్రమత్సు అస్మాసు ఏష సనందన స్తు వియన్నద్యా ఝరీ మాశు అభిప్రస్థిత ఏవ. ౧౬ త్రివర్త్మా త్రిమార్గాగంగా ౧౭ తేషు తుష్టయా త్రిపథగయా ప్రాదుష్కృతేషు వరకమలేషు పదాని సంస్థాప్య భవత్సకాశం యతో అయం మహాత్మా గతవాన్ తతో ఽతిసంతుష్టో భవాం స్తమేనం నామ్నా ఖలు పద్మపాదం చకార ౧౮ ఆజానసిద్ధః స్వభావత ఏవ సిద్ధః ౧౯ యద్వా ఽయ మానందగిరి స్సూత్రభాష్యే వృత్తిం విధాతు మర్హతి-యతో యస్యోగ్రతపసా ప్రసన్నా సరస్వతీ భవదభిప్రాయానుసారి వ్యాఖ్యానసామర్థ్యవరం దిదేశ ౨౦. హేగురో కర్త్రైకతానమతి రేష విశ్వరూపః తవ కథం విశ్వాసపాత్ర మవపద్యత తత్తత్పాత్రభూతో జాతో ఽతః కర్త్రైకతాన మతే ర్విశ్వరూపస్యావిశ్వసనీయత్వా ద్భాష్యస్య పద్మపాద ఏవ టీకాం కరోతు ఇతి రహసి యోగివరం శ్రీశంకరం శిష్యా ఊచిరే-ఇంద్ర. ౨౧. అత్రాంతరే సమీపమాగత స్సనందన శ్శీఘ్రం వాక్యం సముదాజహార తదాహ-హే ఆచార్య భవత్కృతౌ వార్త్తికం కర్తుం ఏష హస్తామలకో ఽపి సమర్థః-ఇ ౨౨. యతః కరస్థామలకసదృశం సర్వం సిద్ధాన్త మేవ జానాతి అతఏవాముష్మై భవత ఏవ

షమ్, అతోఽహ్యాముష్మై భవత్యేవ పూర్వ మదాయి హస్తామలకాభిధా
నమ్. ౨౩. వాణీం సమాకర్ణ్య సనందనస్య సామి స్మితం భాష్యకృదా
బభాషే, నైపుణ్య మన్యాదృశ మస్య కింతు సమాహితత్వా న్న
బహిః ప్రవృత్తిః ౨౪ అయంతు బాల్యే న పపాఠ పిత్రా నియోజిత
స్సాదర మక్షరాణి, నచోపనీతో ఽపి గురో స్సకాశా దధ్యైష్ట వేదా
న్పరమార్థనిష్ఠః ౨౫ బాలై ర్నచిక్రీడ నచాన్న మైచ్ఛ న్నచారు
వాచం వ్యవద త్కదాపి, నిశ్చిత్య భూతోపహతం తమేన మానిన్యిరే
ఽస్మన్నికటం కదాచిత్ ౨౬ అస్మానవేత్యైవ ముహుః ప్రణమ్య
కృతాంజలౌ తిష్ఠతి బాలకే ఽస్మిన్, ఇమా మపూర్వాం ప్రకృతిం
విలోక్య విసిస్మియే తత్ర జన స్సమేతః ౨౭. క స్త్వం శిశో కస్య సుతః
కుతో వేత్యస్మాభి రాచష్ట కిలైష పృష్టః, ఆత్మాన మానందఘన
స్వరూపం విస్మాపయన్ పద్యమయై ర్వచోభిః ౨౮. తదా కదాప్యశ్రుతి
గోచరం త దాకర్ణ్య వాగ్వైభవ మాత్మజస్య, పితా ప్రపద్యాస్య
పరం ప్రహర్షం సప్రశ్రయాం వాచ మువాచ విజ్ఞః ౨౯ జనై
ర్జడత్వేన వినిశ్చితో ఽపి బ్రవీతి యద్యేష పరాత్మ తత్త్వమ్, ప్రజ్ఞో
న్నతానా మపి దుర్విభావ్యం కింవర్ణ్యతే ఽర్హాద్భవతః ప్రభావః.

హస్తామలకాభిధాన మదాయి-ఉ ౨౩ సనందనస్య వాచం సమాకర్ణ్య అర్ధస్మితం య
థాస్యా త్తథా భాష్యకారో జగాద తదాహాస్య హస్తామలకస్య నైపుణ్యమనుపమం
పరంతు సమాహితత్వాత్ అస్య బహిః ప్రవృత్తి ర్నభవతి-ఉం ౨౪ సమాహితత్వా
దిత్యాద్యుక్తం వివృణోతి—అయంతు బాల్యే పిత్రా సాదరం నియోజితో ఽప్యక్ష
రాణి న పపాఠ తేనోపనీతో ఽపి గురో స్సకాశా త్పరమార్థనిష్ఠో వేదా న్నచాధీ
తవాన్ - ఉ ౨౫ న చిక్రీడ క్రీడాం న చకార ౨౬ ప్రకృతిం స్వభావం. తత్ర
తస్మిన్ స్థానే సమేత స్సంమిళితః ౨౭. క స్త్వం శిశో కస్య సుతో ఽసి గంతా
కింనామ తే త్వం కుత ఆగతో ఽసి?, ఏతన్మయోక్తం వద చార్భక త్వం మత్ప్రీతయే
ప్రీతివివర్ధనో ఽసి ఇత్యస్మాభిః పృష్టః పద్యమయై ర్వచోభి ర్విస్మాపయ న్నాత్మాన
మానందఘనస్వరూప మాచష్ట - ఉపజాతిః ౨౮ తస్మిన్ కాలే కదాప్యశ్రుతిగోచరం
పుత్రస్య తద్వాగ్వైభవం ఆకర్ణ్య అస్య పితా పరం ప్రహర్షం ప్రాప్య విజ్ఞ స్సప్ర
శ్రయాం వాచ మువాచ - ఉప. ౨౯ తా ముదాహరతి—జనై రితి ప్రజ్ఞయోన్న
తానా మపి దుర్విభావ్యం పరమాత్మతత్త్వం యద్యేష త్వత్సమీప మాగతో బ్రవీతి

౩౦.ఆజన్మన స్సంసృతి పాశ ముక్త శ్శిష్యోఽస్త్వయం విశ్వగురో స్తవై
వ, ప్రఫుల్లరాజీవవనే విహారీ కథం రమేత క్షురకే మరాళః ౩౧ విజ్ఞా
ప్య తస్మి న్నితి నిర్గతే ఽసౌ తదా ప్రభృత్యత్రవసత్యుదారః, ఆశై
శవా దాత్మవిలీనచేతాః కథం ప్రవర్తేత మహాప్రబంధే ౩౨ శ్రుత్వేతి
పప్రచ్ఛు రముం వినేయాః స్వామి న్విన్నైవ శ్రవణాద్యుపాయైః, అలబ్ధ
విజ్ఞాన మయం కథం వా భవా నిదం సాధు విదాంకరోతు ౩౩ తా
నబ్రవీ త్సంయమిచక్రవర్తీ కశ్చి త్పురా యామునతీరవర్తీ, బభూవ
సిద్ధః కిల సాధువృత్త స్సాంసారికేభ్య స్సుతరాం నివృత్తః. ౩౪.
తస్యాంతికే కాచన విప్రకన్యా ద్విహాయనం జాతు నివేశ్యబాలమ్,
క్షణం ప్రతీక్షస్వ శిశుం ద్విజేతి స్నాతుం సఖీభిస్సహ నిర్జగామ ౩౫.
అత్రాంతరే దైవవశా త్సబాల శ్చంక్రమ్యమాణో నిపపాత నద్యామ్,
మృతం త మాదాయ శిశుం తదీయా శ్చక్రందు రుచ్చైః పురతో
మహర్షేః ౩౬. ఆక్రోశ మాకర్ణ్య ముని స్స తేషా మత్యంతఖిన్నో
నిజయోగభూమ్నా, ప్రావిక్ష దంగం పృథుకస్య తస్య సఏషహస్తామలక
స్తపస్వీ. ౩౭. తస్మా దయం వేద వినోపదేశం శ్రుతీ రనంతా స్సకలా
స్స్మృతీశ్చ, సర్వాణి శాస్త్రాణి పరంచ తత్త్వమజ్ఞాత మేతేన న కించి
దస్తి. ౩౮. తత్తాదృగాత్మా న బహిః ప్రవృత్తౌ నియోగమర్హత్యయ

తర్హి హేఽర్హాన్ భవతః ప్రభావః కింవర్ణ్యతే-ఉ. ౩౦ తస్మా దాజన్మనో జన్మప్ర
భృతి సంసృతిపాశముక్తోఽయం విశ్వగురో స్తవైవ శిష్య ఽస్తు. యతః ప్రఫుల్లపద్మ
వనే విహారీ హంసః క్షురకే వనే కథం రమేత? ౩౧ ఇతి విజ్ఞాప్య తస్మిన్ప్రభాకరే
నిర్గతే సతి ౩౨ అయం విజ్ఞానం కథం లబ్ధవాన్? ఇదం భవాన్ సాధు సమ్యక్-
బోధయతు. ౩౩. ఏవం పృష్ట ఆచార్యః తస్య ప్రాగ్భవీయం వృత్తాంత ముక్త్వా
నిత్యాహ—తానితి ౩౪ జాతు కదాచి త్తస్య సిద్ధస్య సమీపే కాచన విప్రకన్యా
ద్వివర్షం బాలకం సంస్థాప్య హేద్విజ, క్షణమాత్రం బాలం ప్రతీక్షస్వేత్యుక్త్వా సఖీభి
స్సహ స్నాతుం నిర్జగామ. ౩౫ మహర్షేః పురతః చక్రందు రాక్రోశం చక్రుః. ౩౬.
తస్య పృథుకస్య బాలస్యాంగం శరీరం ప్రవివేశ స తపస్వీ ఏష హస్తామలకః. ౩౭
యస్మా దేవం తస్మా దయ ముపదేశం వినైవానంతాః శ్రుతీ స్సకలా స్స్మృతీ శ్చ
సర్వాణి చ శాస్త్రాణి పరంచ తత్త్వం జానాతి కింబహునా ఽనేనాజ్ఞాతం కించి దపి
నాస్తి. ౩౮ తత్తస్మా త్తాదృగాత్మా అయం హస్తామలకో బహిఃప్రవృత్తౌ వత్ర

మత్రవృత్తౌ, స మండన స్త్వర్హతి బుద్ధతత్త్వ స్సరస్వతీసాక్షికసర్వవిత్త్వః. ౩౯. తత్రాదృశా త్వుజ్జ్వలకీర్తిరాశి స్సమస్తశాస్త్రార్ణవపారదర్శీ, ఆసాదితో ధర్మహితః ప్రయత్నా త్సచే న్నరోచేత న దృశ్యతే ఒన్యః. ౪౦ అహం బహూనా మనభీష్టకార్యం న కారయిష్యే హి మహానిబంధే, కించాత్ర సంశీతి రభూ న్మమాతో యదేకకార్యే బహవః ప్రతీపాః ౪౧. భవన్నిదేశా ద్భగవ న్సనందనః కరిష్యతే భాష్యనిబంధమీప్సితమ్, సబ్రహ్మచర్యా దురరీకృతా శ్రమో మతిప్రకర్షో విదితోహి సర్వతః. ౪౨ సనందనో నందయితా జనానాం నిబంధమేకం విదధాతు భాష్యే, నవార్తికం తత్తు పరప్రతిజ్ఞం వ్యధాత్ప్రతిజ్ఞాం సహి సూత్మదీక్షః. ౪౩ ఆదిశ్యేత్థం శిష్యసంఘం యతీంద్రః ప్రోవాచేత్థం సూత్మభిక్షుం రహస్తమ్, భాష్యే భిక్షో మాకృథా వార్తికం త్వం నేమే శిష్యాస్సేహిరే దుర్విదగ్ధాః ౪౪ తాత్పర్యం తే గేహిధర్మేషు దృష్ట్వా తత్సంస్కారం సాంప్రతం శంకమానాః, భాష్యే కృత్వా వార్తికం

భాష్యే వృత్తౌ నియోగం నార్హతి. స మండన స్త్వర్హతి యతో బుద్ధతత్త్వ స్సరస్వతీసాక్షికం సర్వజ్ఞత్వం యస్య సః ౩౯ ప్రయత్నాల్లబ్ధ ఏవంవిధ స్స న రోచేతచే త్తర్హి తథావిధో ఒన్యో నదృశ్యతే అ - నను భవదభీష్టం చేత్తర్హి కారయితవ్యమితి తత్రాహ—అహమితి. మహానిబంధే బహూనా మనభీష్టం కార్యం న కారయిష్యే కిం చ యత ఏకస్మిన్ కార్యే బహవః ప్రతికూలాః అతో ఒత్ర సంశయో మమోత్పన్న ఇత్యర్థః - ఉ. ౪౧. ఏవముక్తా వినేయా న దృశ్యతే ఒన్య ఇత్యుక్తమసహమానా ఊచుః—హేభగవన్ భవదాజ్ఞాత స్సనందన ఈప్సితం భాష్యే నిబంధం కరిష్యతి యత స్సబ్రహ్మచర్యా దంగీకృతా శ్రమో మతేః ప్రకర్షోయస్య సర్వతో విజ్ఞాత శ్చ - వంశ. ౪౨ ఏవముక్త ఆచార్య ఉవాచ—జనానాం నందయితా సనందనో భాష్యే నిబంధ మేకం విదధాతు నతు వార్తికం తత్తు పరప్రతిజ్ఞం పరస్య ప్రతిజ్ఞా యస్మిన్. హి యత స్స్వీకృతదీక్ష స్సురేశ్వరః ప్రతిజ్ఞాం వ్యధాత్ - ఉపేం. ౪౩. ఇత్థం శిష్యసంఘ మాదిశ్య యతీంద్రో రహసి స్థితం సూత్మభిక్షుం సురేశ్వరం వక్ష్యమాణ ప్రకారేణ ప్రోవాచ. హేభిక్షో భాష్యే త్వం వార్తికం మాకృథాః యతో దుర్విదగ్ధత్వాదిమే శిష్యా న సేహిరే-శా-ద్ర. ౪౪. శంకమానై స్తైర్యదుక్తం తద్దర్శయతి—గేహిధర్మేషు తవ తాత్పర్యం వీక్ష్య సాంప్రతం తత్సంస్కారం శంకమానాః ప్రాహుః. భాష్యే వార్తికం కృత్వా స్వీయసిద్ధాన్తశేషం భాష్యం స దూష

…జయే త్వ భాష్యం ప్రాహు స్స్వీయసిద్ధాన్తశేషమ్ ౪౫. నాస్త్యే
వాసా వాశ్రమ స్తుర్య ఇత్థం సిద్ధాన్తో ఽయం తావకో వేదసిద్ధః, ద్వారి
ద్వార్స్థైస్స ర్వారితా భిక్షమాణా వేశ్మాన్త స్తే న ప్రవేశం లభంతే.
౪౬. ఇత్యాద్యాం తాం కింవదంతీం విదిత్వా తేషాం నాసీ త్ప్రత్యయ
స్త్వయ్యనల్పే, స్వాతన్త్ర్యా త్త్వం గ్రన్థ మేకం మహాత్మ న్కృత్వా
మహ్యం దర్శయాధ్యాత్మనిష్ఠమ్. ౪౭ విద్వ న్యద్వత్ప్రత్యయస్స్యా
దమీషాం శిష్యాణాం నో గ్రంథసందర్శనేన, ఇత్యుక్త్వైనం వార్త్తికం
సూత్రభాష్యే నాభూ ద్ధాహేత్యాప ఖేదం చ కించిత్ ౪౮ శిష్యో
క్తిభి శ్శ్లథితాత్మమనోరథో ఽసా వేనం స్వతంత్రకృతినిర్మితయే న్యయు
ఙ్క్త, నైష్కర్మ్యసిద్ధి మచిరా ద్విదధ త్స చేత్థం న్యాయ్యా మవిందత
సురేశ్వరదేశికాఖ్యామ్. ౪౯ నైష్కర్మ్యసిద్ధి మథ తాం నిరవద్య
యుక్తిం నిష్కర్మ తత్త్వవిషయావగతిప్రధానామ్, ఆద్యన్తహృద్య
పదబంధవతీ ముదారామాద్యన్త మైక్షతతరాం పరితుష్టచేతాః ౫౦
గ్రంథం దృష్ట్వా మోదమానో మునీంద్ర స్తం చాన్యేభ్యో దర్శయా
మాస హృద్యమ్, తేషాం చాసీ త్ప్రత్యయ స్తద్వ దస్మి న్యద్వచ్చాన్య

యేత్ సంభావనాయాం లిఙ్ - శా ౪౫ కించ తుర్యాశ్రమో వేదే సిద్ధో నాస్త్యే
వేతి మాణ్డన స్సిద్ధాన్తో భిక్షమాణా ద్వారి ద్వార్స్థై ర్వార్యమాణా స్తే మండనస్య
వేశ్మాన్తః ప్రవేశం న లభంత ఇత్యాద్యాం కింవదంతీం జనశ్రుతిం విదిత్వా తేషా
మనల్పే అక్షుద్రే ఽపి త్వయి ప్రత్యయో నాసీ త్తర్హి మయా కిం కర్తవ్య మితిచే
త్తత్రాహ—స్వాతంత్ర్యా త్త్వ మధ్యాత్మనిష్ఠ మేకం గ్రంథం కృత్వా మహ్యం
దర్శయ. ౪౬ ౪౭ హే విద్వ న్యథా గ్రంథసందర్శనేన నో ఽస్మాక మమీషాం
శిష్యాణాం ప్రత్యయస్స్యా దితి సురేశ్వర ముక్త్వా హా హా సూత్రభాష్యే వార్త్తికం
నాభూ దితి కించి త్ఖేదం ప్రాప. ౪౮ ఏవం శిష్యోక్తిభి శ్శ్లథిత స్స్వమనోరథో
యస్యాసౌ శ్రీశంకర ఏనం సురేశ్వరం స్వతంత్రకృతినిర్మితయే న్యయుఙ్క్త. సచ
నియుక్తో ఽచిరాదేవ నైష్కర్మ్యసిద్ధిం విదధత్ ఇత్థం యోగ్యాం సురేశ్వరదేశికాఖ్యా
మవిందత - వ. ౪౯. నిష్కర్మతత్త్వవిషయా ఽవగతిః ప్రధానం యస్యా మాద్యా
దంతపర్యంతం మనోజ్ఞపదబంధవతీ మేవం భూతాం తాం పరితుష్టచేతా ఆచార్య ఆ
ద్యంతం సమ్యగైక్షత. ౫౦. యథా యో ఽస్మా దన్య స్స ఏవం తత్త్వవి న్నాస్తీతి

స్తత్త్వవి ద్వ్యస్యనేతి. ౫౧. యత్రాద్యాపి శ్రూయతే మస్కరీం
ద్రై ర్నిష్కర్మాత్మా యత్ర నైష్కర్మ్యసిద్ధిః, తన్నామ్నాఽయం వవృధే
గ్రంథవర్య స్తన్మాహాత్మ్యా త్సర్వలోకాదృతో ఽభూత్. ౫౨ ఆచా
ర్యవాక్యేన విధిత్సితే ఽస్మి న్విఘ్నం యదస్య వ్యధు రుత్ససర్జ, శాపం
కృతే ఽస్మి న్కృత మప్యుదారై స్తద్వార్తికం నప్రసరే త్పృథివ్యామ్
౫౩. నైష్కర్మ్యసిద్ధ్యాఖ్యనిబంధ మేకం కృత్వా ఽఽత్మపూజ్యాయ
నివేద్య చోక్త్వా, విశ్వాసముక్త్వా ఽథ పున ర్బభాషే స విశ్వరూపో
గురు మాత్మదైవమ్ ౫౪ న ఖ్యాతి హేతో ర్న చ లాభహేతో
ర్నాప్యర్చనాయై విహితః ప్రబంధః, నోల్లంఘనీయం వచనం గురూణాం
నోల్లంఘనే స్యా ద్గురుశిష్యభావః ౫౫ పూర్వం గృహిత్వే ఽపి న
తత్స్వభావో న బాల్య మన్వేతి హి యౌవనస్థమ్, న యౌవనం వృద్ధ
ముపైతి తద్వ ద్వ్రజన్ హి పూర్వస్థితి మోజ్ఝ్య గచ్ఛేత్ ౫౬. అహం
గృహీ నాత్రవిచారణీయం కింతేన పూర్వం మన ఏవ హేతుః, బంధే
చ మోక్షే చ మనో విశుద్ధో గృహీ భవే ద్వాప్యథ మస్కరీ వా.

తథా తేషా మస్మిన్ ప్రత్యయ శ్చాసీత్-శం. ౫౧ యత్ర గ్రంథే ఽద్యాపి
యతీంద్రై ర్నిష్కర్మాత్మా శ్రూయతే యత్ర నైష్కర్మ్యస్య మోక్షస్య సిద్ధిః, తస్మా
న్నైష్కర్మ్యసిద్ధే ర్నామ్నా ఽయం గ్రంథవర్యో వవృధే తస్మాన్మాహాత్మ్యా త్సర్వ
లోకై రాదృతో ఽభూత్ ౫౨. ఆచార్యై ర్య ద్భవిష్య మాలక్ష్య వాహేత్యుక్తం
తద్దర్శయతి-ఆచార్యవాక్యేనాస్మి న్వార్తికే విధాతు మిష్టేసతి యతో ఽస్యే విఘ్నం
వ్యధు రస్మిన్ కృతే ఽస్మా న్నిమిత్తా త్సురేశ్వర శ్శాప ముత్ససర్జ సూత్రభాష్యస్య
వార్తిక ముదారైః కృత మపి పృథివ్యాం న ప్రసరేత్-ఇ ౫౩. విశ్వాసంచ ప్రాప్యా
చార్యేత్యాద్యుక్త్వాఽథ పున రువాచ-ఉ. ౫౪ యదువాచ తదాహ-నేతి-ఇం ౫౫.
తాత్పర్యం తే గేహిధర్మేషు దృష్టేత్యుక్తం తత్రాహ-పూర్వం గృహిత్వేఽపి తత్స్వ
భావో గృహిస్వభావో న భవామి. హి యతో యౌవనస్థం బాల్యం నాన్వేతి తథా.
వృద్ధం పురుషం యౌవనం నోపైతి. తద్వ త్తథా వ్రజన్ గమనం కుర్వన్ పూర్వ
స్థితిం పరిత్యజ్యైవ గచ్ఛేదిత్యర్థః-ఉ ౫౬ కించాత్రాస్మి న్లోకే ఽహం గృహీతి న
విచారణీయం యత స్తేకిం పూర్వ మిహ జన్మని ఽన్యాంతరేవా గృహిణో న బహూవు
రసిత్వాసురేవ. తస్మాద్గృహిత్వే యతిత్వే వా మనఏవ హేతుః. నకేవల మేతావదేవా
పితుబంధే చ మోక్షే చ మన ఏవ హేతుః.* 'మన ఏవ మనుష్యాణాం కారణం బంధ

౫౭. నాస్త్యేవ చేదాశ్రమఉత్తమాదిః కథం చ తత్ప్రాప్తి నివృత్తిగామి
నౌ, ప్రతిశ్రవౌ నౌ కథమల్పకాలో నహి ప్రతిజ్ఞా భగవన్నిరుద్ధా. ౫౮.
సంభిక్షమాణా న లభంత ఏవ చేద్గృహప్రవేశం గురుణా ప్రవేశనమ్,
కథం హి భిక్షా విహితా ననూత్తమా కోనామ లోకస్య ముఖాపిధా
యకః. ౫౯. తత్త్వోపదేశా ద్విదితాత్మతత్త్వో వ్యథా మహం సన్న్యస
నం కృతాత్మా, విరాగభావా న్నపరాజిత స్తు వాదోఽపి తత్త్వస్య విని
ర్ణయాయ. ౬౦. పురా గృహస్థేన మయా ప్రబంధా-నైయాయికాదా
విహితా మహార్థాః, ఇతఃపరం మే హృదయం చికీర్షు త్వదంఘ్రిసేవాం
న విలంఘ్య కించిత్. ౬౧ శ్రద్ధా మద్వైతబద్ధాదరబుధ పరిషచ్ఛేము
షీసన్నిషణ్ణా మర్వా గ్దుర్వాదిగర్వానలవిపులతరజ్వాల మాలావలీ
ఢామ్, సిక్త్వా సూక్త్యామృతౌఘై రహహ పరిహసన్ జీవయస్యద్య

'మోక్షయో' రిత్యుక్తత్వాత్-తస్మా ద్విశుద్ధో గృహీ భవేద్వా మస్కరీ వా భవే దుభయథాఽపి న్యూనాధిక్యం నాస్తీత్యర్థః ౫౭. నాస్త్యేవాసా వాశ్రమ స్తుర్య ఇత్థమిత్యుక్తం తత్రాహ-నాస్త్యేవేతి హేఽఉత్తమ, ఆదిరాశ్రమో నాస్త్యేవ చే త్తత్ప్రాప్తినివృత్తిగామినౌ నౌ ఆవయోః ప్రతిశ్రవౌ అహం పరాజితః సన్న్యాసం ప్రాప్స్యామి అహంపరాజిత స్త్వం హాస్యామి ఇత్యేవంరూపౌ కథం స్తః తత్రాప్యల్పకాలో యది తుర్యాశ్రమో మమాభిమతో నాభూ త్తర్హి ప్రతిజ్ఞా మయానిరుద్ధాఽభూదిత్యాశయేనాహ—నహీతి. ౫౮ యచ్చ ద్వారి ద్వాస్స్థై రిత్యాద్యుక్తం తత్రాహ-సంభిక్షమాణా ఇతి గురుణా భగవతా ప్రవేశనం కథం విహితం? కథం చ మద్గృహే ననూత్తమా భిక్షా విహితా? యదపి కింవదన్తీత్యాద్యుక్తం తత్రాప్యాహ—లోకస్య ముఖస్యాపిధాయకః కో నామ? నకోఽప్యస్తీత్యర్థః ౫౯. యత్తు సన్న్యాస మప్యేవం న బుద్ధిపూర్వ మిత్యాద్యుక్తవ న్త స్తత్రాహ-పూర్వం కృతాత్మా పశ్చా త్తత్త్వోపదేశా ద్విదితాత్మతత్త్వో ఽహం వైరాగ్యాత్సన్న్యసనం వ్యథాం నతు పరాజితో హి యస్మా ద్వాద స్తత్త్వవినిర్ణయాయ. ౬౦ యత్తు భాష్యే కృత్వేత్యాదితత్రాహ-పురేతి. ఇతఃపరం మే హృదయం త్వదంఘ్రిసేవాం విలంఘ్య న కించి త్కర్తు మిచ్ఛు· ౬౧. తథాచైవం విధస్య సద్గురో స్తవ సేవా కేనాపి కథమపి కర్తుం నశక్యేత్యాహ— అద్వైతే బద్ధ ఆదరో యై స్తథాభూతబుధపరిషచ్ఛేముష్యాం సన్నిషణ్ణాం అద్వైతబద్ధాదరా యా బుధసముదాయబుద్ధి స్తస్యాం సమ్యక్స్థితా మితివా. అర్వాచీనానాం దుర్వాదినాం గర్వలక్షణస్యానలస్య విపులతరజ్వాలాలక్షణయా విపులతరయా

సద్యః కో వా సేవాపటు స్స్యా ద్రణతరణవిధౌ సద్గురో ర్నైవ జానే. ౬౨ ఇత్యుక్త్వోపరతే సురేశ్వరగురౌ తేనైవ శారీరకే నో సంభావ్యమహో త్ర వార్త్తిక మితి ప్రాప్తం శుగగ్నిం శనైః, ధీరాగ్ర్య శ్శమయన్ వివేక పయసా దేవేశ్వరేణ త్రయీభాష్యే కారయితుం స వార్త్తికయుగం బద్ధాదరో ఽభూన్మునిః ౬౩ భావానుకారిమృదువాక్యనివేశితార్థం స్వీయైః పదై స్సహ నిరాకృతపూర్వపక్షమ్, సిద్ధాన్తయుక్తివినివేశితతత్స్వరూపం దృష్ట్వా ఽభినంద్య పరితోషవశా దవోచత్ ౬౪ సత్యం యదాత్థ వినయి న్మమ యాజుషీయా శాఖా తదన్తర్గత భాష్యనిబంధ ఇష్టః, తద్వార్త్తికం మమకృతే భవతా ప్రణేయం సచ్చేష్టితం పరహితైకఫలం ప్రసిద్ధమ్ ౬౫ తద్వ త్త్వదీయా ఖలు కాణ్వశాఖా మమాపి తత్రాస్తి తదన్తభాష్యమ్, తద్వార్త్తికం చాపి విధేయ మిష్టం పరోపకారాయ సతాం ప్రవృత్తిః ౬౬ తతోఽభయత్ర కురు వార్త్తిక మార్త్తిహారి కీర్త్తిం చ యాహి జితకార్త్తిక చంద్రికాభామ్, మాశంకి పూర్వ

మాలయా జ్వాలామాలయా ఇతి వా. అవలీఢా మాస్వాదితాం శ్రద్ధాం సూక్తామృతౌఘై స్సిక్త్వా ఽహాద్య సద్యః పరిహాసన్ జీవయసి తతో రణలరణవిధానసదృశాయా మేవం భూతస్య సద్గురో స్తవ సేవాయాం కో వా పటు స్స్యాత్? -స్ర ౬౨. ఇత్యుక్త్వా సురేశ్వరగురా వుపరతే సతి. అహహేత్యత్యంతఖేదే. తేన సురేశ్వరేణైవాత్ర శారీరకే వార్త్తికం నోసంభావి ఇతి ప్రాప్తం శోకాగ్నిం ధీరాగ్ర్య శ్శ్రీశంకరో వివేకపయసా శనై శ్శమయన్ వేదత్రయీభాష్యే సురేశ్వరేణ వార్త్తికద్వయం కారయితుం సముని ర్బద్ధాదరో ఽభూత్ -శా ౬౩ భావానుసారిభి ర్మృదుభి ర్వాక్యై ర్వినివేశితో ఽర్థో యత్ర స్వీయైః పదై ర్నిరాకృతః పూర్వపక్షో యత్ర. సిద్ధాన్తయుక్తిభి ర్వినివేశితం తస్య సిద్ధాన్తస్య స్వరూపం యత్ర తం తదీయం గ్రంథం దృష్ట్వా అభినంద్య స శ్రీశంకరః పరితోషవశాదవోచత్ -వ. ౬౪.

ఉదాహ—హే వినయిన్, త్వం యదుక్తవాన్ అసి తత్సర్వం సత్యమతో మమ యా యాజుషీ తైత్తిరేయీ శాఖా తస్యా అన్తర్గతో యో భాష్యలక్షణో మమేష్టో నిబంధ స్తస్య వార్త్తికం మదర్థం భవతా ప్రణేయం. యత స్సతాం చేష్టితం పరహితైక ఫలం ప్రసిద్ధం ౬౫ తద్వ త్త్వదీయా ఖలు యా కాణ్వశాఖా తత్రాపి మమ తదంత భాష్య మస్తి తస్య వార్త్తిక మభీష్టం విధేయం. యత స్సతాం ప్రవృత్తిః పరోపకారాయేత్యర్థః ౬౬. ఆవశ్యకతాబోధనాయ పున రాహ-తతోఽభయత్ర శాఖా త్రయనిబర్హణం వార్త్తికం కురు. జితా కార్త్తిక చంద్రికాయాః ఆభా యయా తథా

మివ దుశ్శకవాక్యరోధో మద్వాక్య మేవ శరణం వ్రజ మావిచారీః. ౬౭. ఇత్థం స ఉక్తో భగవత్పదేన శ్రీవిశ్వరూపో విదుషాం వరిష్ఠః, చకార భాష్యద్వయవార్తికే ద్వే హ్యాజ్ఞా గురూణాం హ్యవిచారణీయా ౬౮ ఆజ్ఞా గురో రనుచరై ర్నహి లంఘనీయేత్యుక్త్వా తయో ర్నిగమశేఖరయో రుదారమ్, నిర్మాయ వార్తికయుగం నిజదేశికాయ నిస్సీమనిస్తులనధీ రుపదాం చకార ౬౯ సనందనో నామ గురో రనుజ్ఞయా భాష్యస్య టీకాం వ్యధితేరితః పరామ్, యత్పూర్వభాగః కిల పంచపాదికా తచ్ఛేషగా వృత్తిరితి ప్రథీయసీ ౭౦ వ్యాసర్షిసూత్రనిచయస్య వివేచనాయ టీకాభిధం విజయడిండిమ మాత్మకీర్తేః, నిర్మాయ పద్మచరణో నిరవద్యయుక్తిస్యూతం ప్రబంధమకరో ద్గురుదక్షిణాం సః. ౭౧. ఆలోచయ న్నథ తదానుగతిం గ్రహాణా మూచే సురేశ్వరసమాహ్వ ముపహ్వరే సః, పంచైవ వత్స చరణాః ప్రథితా ఇహాస్యు స్తత్రాపి సూత్రయుగళద్వయమేవ భూమ్నా ౭౨ ప్రారబ్ధకర్మ పరి

భూతాం కీర్తిం చ ప్రాప్నుహి నను పూర్వవ దధునాఽపి వినేయవాక్యై రోధస్యావశ్యం భావిత్వా త్కిమర్థం తత్కరణే మయా దీక్షా స్వీకార్యేతి శంకా త్వయా న కర్తవ్యా ఇత్యాహ-మాశంకీతి కుత ఇతిచే త్తత్రాహ—మద్వాక్య మేవ శరణ మత స్తత్కరణార్థం గచ్ఛ విచారం మాకురు-వ ౬౭ ఇత్థం భగవత్పదేన శ్రీశంకరేణోక్తో విదుషాం వరిష్ఠః స శ్రీసురేశ్వరో భాష్యద్వయస్య వార్తికే ద్వే చకార హి యస్మా ద్గురూణా మాజ్ఞాఽవిచారణీయైవ-ఉ ౬౮ ఏతదేవ వివృణోతి-గురో రాజ్ఞాఽను చరై ర్నహి లంఘనీయేత్యుక్త్వా వేదాన్తయో స్తైత్తిరీయబృహదారణ్యసంజ్ఞయో స్తయో ర్భాష్యయో రుదారం వార్తికద్వయం నిర్మాయ సీమారహితా నిరుపమా ధీ ర్యస్యసురేశ్వరో నిజదేశికాయ ఉపదాంచకార ఉపాయనభూతం కృతవాన్-వ ౬౯. సనందనో నామ గురో రనుజ్ఞయా ప్రేరితః పరాం భాష్యస్య టీకాం వ్యధాత్ యస్యాః పూర్వభాగః పంచపాదికా ఇతి ప్రసిద్ధిః, తచ్ఛేషభాగగా వృత్తి రితి ప్రథీయసీ ప్రఖ్యాతా. ౭౦ వ్యాసాఖ్యర్షిసూత్రకదంబస్య వివేచనాయాత్మకీర్తే ర్విజయ డిండిమం యలో నిరవద్యయుక్తిభి ర్గ్రథితం టీకా సంజ్ఞం ప్రబంధం నిర్మాయ సపద్మ పాదో గురుదక్షిణా మకరోత్-వ. ౭౧. అథానంతరం సూర్యాదిగ్రహాణాం గతి మాలోచయన్ సురేశ్వరసమాఖ్య మేకాంతే స శ్రీశంకరోఽభాషే. హేవత్స ఇహ లోకే పంచైవ చరణాః ప్రథితాః స్యుఃఇహ టీకాయా మితివా. తత్రాపి బాహుళ్యేన సూత్రచతుష్టయమేవ ప్రథితం స్యాత్. ౭౨. ఏవం తద్దత్తశాపస్య సార్థక్యం ప్రదర్శ

పాకవశాత్పున స్త్వం వాచస్పతిత్వ మధిగమ్య వసుంధరాయామ్,
భవ్యాం విధాస్యసి తమాం మమ భాష్యటీకా మాభూతసంలయ మధి
క్షితి సా చ జీయాత్ ౭౩ ఇత్యేవముక్త్వా ఽథ యతీశ్వరోఽసా
వానందగిర్యాదిమునీ న్సహూత్వా, కురుధ్వ మద్వైతపరాన్నిబద్ధా
నిత్యన్వశా న్నిర్మమసార్వభౌమః ౭౪ తే సర్వేఽప్యనుమతి మాప్య
దేశికేంద్రో రానందాచలముఖరా మహానుభావాః, ఆతేనుర్జగతి యథా
స్వ మాత్మతత్త్వాంభోజార్కాన్ విశదతరాన్ బహూ న్నిబంధాన్.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తద్వార్తికాంతప్రవర్తనః,
సంక్షేపశంకరజయే పూర్ణ స్సర్గ స్త్రయోదశః ౭౬

సూత్రభాష్యవృత్తికరణసంకల్పస్యాపి తత్త్వ మాహ— ప్రారబ్ధేతి. భూమా వాచస్పతిత్వం ప్రాప్య భవ్యాం మమ భాష్యటీకాం సమ్యక్ విధాస్యసి సనందనకృతటీకాసామ్యం వారయతి ప్రళయపర్యంతం క్షితౌ సాచ జీవనం ప్రాప్నుయా దితి వరప్రదానమ్. ౭౩ ఇత్యేవం సురేశ్వరముక్త్వా ఽథానంతర మసౌ యతీశ్వరః ఆనందగిర్యాదిమునీ నాహూయాద్వైతపరా న్నిబంధాన్ కురుధ్వ మితి సనిర్మమచక్రవర్తీ ఆజ్ఞప్తవాన్-ఉపజాతివృత్తమ్ ౭౪ తే సర్వేఽప్యానందగిరిముఖ్యా మహానుభావా దేశికేంద్రో రనుమతి మాప్య స్వమాత్మాన మనతిక్రమ్య యథామతి ఆత్మతత్త్వాంభోజార్కాన్ విశదతరా న్నిబంధా నాసమంతా ద్విస్తారితవంతః-ప్రహర్షిణీ ౭౫

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంసరామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
త్రయోదశ స్సర్గః.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

చతుర్దశసర్గ ప్రారంభః

అథాబ్జవాత్కర్తుమనా స్సతీర్థయాత్రా మయాచిష్ట గురో రనుజ్ఞామ్, దేయా గురో మే భగవ న్ననుజ్ఞా దేశా న్దిదృక్షే బహుతీర్థయుక్తాన్. ౧. సక్షేత్రవాసో నికటే గురో ర్యో వాస స్తదీయాంఘ్రి జలం చ తీర్థమ్, గురూపదేశేన యదాత్మదృష్టి స్సైవ ప్రశస్తా ఽఖిల దేవదృష్టిః ౨ శుశ్రూషమాణేన గురో స్సమీపే స్థేయం న నేయం చ తతో ఽన్యదేశే, విశిష్యమార్గశ్రమకర్శితస్య నిద్రాభిభూతాత్ కిము చింతనీయమ్. ౩. ద్విధాహి సన్న్యాస ఉదీరితో ఽయం విబుద్ధతత్త్వస్య చ తద్బుభుత్సోః, తత్త్వంపదార్థైక్య ఉదీరితో ఽయం యత్నాత్త్వ

అథ పద్మపాదకృతాం తీర్థయాత్రాం నిరూపయితు ముపక్రమతే-అథానంతరం స పద్మపాద స్తీర్థయాత్రాం కర్తుమనా గురో రనుజ్ఞామయాచిష్ట యాచ్ఞామేవాహ-హే భగవన్ గురో, అనుజ్ఞా దేయా బహుతీర్థయుక్తాన్ దేశాన్ ద్రష్టు మిచ్ఛామి-ఊ. ౧. ఏవం ప్రార్థితో గురు రువాచ-గురోర్నికటే యో వాస స్స ఏవ క్షేత్రవాసః ౨ యస్మాద్గురుసమీపే స్థితస్య దేశాంతరగమన ప్రాప్యం సమస్తం ప్రాప్త మేవా భూత్. శుశ్రూషమాణేన శిష్యేణ గురో స్సమీపే స్థేయం గురు సమీపా దన్య దేశే నైవ గంతవ్యం యతో ఽన్యత్ర గమనే సన్న్యాస ధర్మదౌర్లభ్యం దుఃఖబాహుళ్యాది త్వతిరిచ్యతే ఇత్యాశయేనాహ—అతిశయేన మార్గక్రమేణ కర్శితస్య నిద్రాభిభూతాత్ కిమపి త్వంపదాదిచింతనీయం న సంభవతి. 3. అయం సన్న్యాసశ్చ ద్విధా-విద్వత్సన్న్యాసో వివిదిషాసన్న్యాసశ్చేతి ద్విప్రకారక ఉక్త స్తత్ర విబుద్ధతత్త్వస్య విక్షేపనివృత్త్యా జీవన్ముక్తిసుఖార్థ మద్య స్తత్త్వబుభుత్సో స్తత్త్వంపదైక్యే తదర్థో ఽయం

మర్థః పరిశోధనీయః. ౪. సంభావ్యతే క్వచ జలం క్వచ నాస్తి పాథ
శ్శయ్యా స్థలం క్వచిదిహాస్తి న చక్వచాస్తి, శయ్యాస్థలీ జలనిరీ
క్షణ సక్తచేతాః పాంథో నశర్మ లభతే కలుషీకృతాత్మా ౫. జ్వరా
తిసారాది చ రోగజాలం బాధేత చేత్తర్హి న కో ఽప్యుపాయః,
స్థాతుం చ గంతుం చ న పారయేత తదా సహో యో ఽపి విముంచతీ
మమ్ ౬. స్నానం ప్రభాతే న చ దేవతార్చనం క్వచోక్తశౌచం క్వచ
వా సమాధయః, క్వచాశనం కుత్రచ మిత్రసంగతిః పాంథో న శాకం
లభతే క్షుధాతురః ౭ నాస్త్యుత్తరం గురుగిర స్తదపీహ వక్ష్యే సత్యం
యదాహ భగవాన్ గురుపార్శ్వవాసః, శ్రేయో నితి ప్రథమసంయ
మినా మనేకా న్ద్దేశా నవేక్ష్య హృదయం న నిరాకులం మే.౮ సర్వత్ర
న క్వాపి జలం సమస్తి పశ్చా త్పురస్తా దథవా విదిక్షు, మార్గేహి
విద్యేత నసువ్యవస్థ స్సుఖేన పుణ్యం క్వను లభ్యతే ఽధునా ౯ జన్మాం
తరార్జితమఘం ఫలదానహేతో ర్వ్యాధ్యాత్మనాజని ముపైతి న నో
వివాదః, సాధారణా దిహ చ వా పరదేశకే వా కర్మ హ్యభుక్తమను

భవదాదిభి రాశ్రితో ద్వితీయ ఉక్తః తస్మా త్తదర్థం త్వమర్థః ప్రయత్నా చ్ఛోధ
నీయః నతు తదపఘాతకం తీర్థాటనాది కర్తవ్య మితిభావః ౪. తీర్థయాత్రాయా
స్తదభిఘాతకం స్ఫుటయ న్నాహ—సంభావ్యత ఇతి. పాథో జలం ఇహామార్గే - వ
౫. కించ యదిచే జ్జ్వరాతిసారాదిరోగజాలం బాధేత తర్హి కో ఽప్యుపాయో
నాస్తి న పారయేత నైవ శక్నుయాత్ - ఉ. ౬. నచ క్వచేతివా మధ్యమణి న్యా
యేనోభయత్ర సంబంధనీయం. ౭. ఏవ ముక్తః పద్మపాద ఉవాచ—యద్యపి
గురువచన ఉత్తరం నాస్తితథా ఽపీహోత్తరం వక్ష్యే ఏవం ప్రతిజ్ఞాం విధాయ
యత్సత్యేత్ర వానఇత్యాద్యుక్తం తత్రాహ—సత్యమితి. గురుసమీపవాసశ్రేయో నితి
భగవా న్యదాహ తత్సత్యం తథా ఽపి ఆద్యా యే సంయమిన స్తేషా మనేకాన్
దేశా నవీక్ష్య మే హృదయ మవ్యాకులం న భవతి. హేసంయమినాం ప్రథమేతివా.
వ. ౮. సంభావ్యతఇత్యాది యదుక్తం తత్రాప్యాహ—సర్వత్రేతి. న విద్యతే సువ్య
వస్థా యస్య న యద్యప్యేవం తథాప్యధునా సుఖేన పుణ్యం క్వాపి నలభ్యతే ఉత
స్తదర్థం దుఃఖ మపి సోఢవ్య మిత్యర్థః- ఉ ౯. యదపి జ్వరాతిసారాదీత్యుక్తం తత్రా
ప్యాహ—జన్మాంతరార్జితం పాపం ఫలదానార్థం రోగాత్మనాజన్మోపైతీత్యత్ర అస్మాకం
వివాదో నాస్తితథాపీహవా పరదేశకేవా, సాధారణా జ్జని ముపైతి. హి యస్మా [illegible]

వర్తత ఏవ జంతుమ్ ౧౦ ఇహ స్థితం వా పరతః స్థితం వా కాలో న ముంచేత మయాగతశ్చేత్ తద్దేశగత్యా ఽమృతదేవదత్త ఇత్యాదికం మోహకృతం జనానామ్ ౧౧. మన్వాదయో మునివరాః ఖలుధర్మశాస్త్రే ధర్మాదిసంకుచిత మాహు రతిప్రవృద్ధమ్, దేశాద్యవేక్ష్య న తు తత్సరణిం గతానాం శౌచాద్యతిక్రమకృతం ప్రభవే దఘం నః. ౧౨ దైవే ఽనుకూలే విపినం గతో వా సమాప్నుయా ద్వాంఛిత మన్న మేషః, మ్రియేత నశ్యే దపి వా పురస్థం తస్మి న్ప్రతీపే తత ఏవ సర్వమ్. ౧౩. గృహం పరిత్యజ్య విదేశగో నాసుఖం సమాగచ్ఛతి తీర్థదృశ్వా, గృహం గతో యాతి మృతిం పురస్తా త్తదాగమా దత్రచ కింనిమిత్తమ్. ౧౪. దేశే కాలే ఽవస్థితం తద్విముక్తం బ్రహ్మానందం పశ్యతాం తత్రతత్ర, చిత్తైకాగ్ర్యే విద్యమానే సమాధి స్సర్వత్రాసౌ దుర్లభో నేతి మన్యే ౧౫ సత్తీర్థసేవా మనసః ప్రసాదినీ దేశస్య

కర్మ జంతు మనువర్తత ఏవ-వ ౧౦ కాలో మృత్యు స్స్వసమయ ఆగతశ్చే దిహ స్థితం పరదేశే స్థితం వా నైవ ముంచేత్. యత్తు తద్దేశగమనేన దేవదత్తో ఽమృత మృతవా నిత్యాదికం జనానాం వచస్తత్త్వవివేకకృతమిత్యాహ—తద్దేశగత్యేతి-ఉ. ౧౧. యత్తు స్నాన మిత్యాదుక్తం తత్రాహ—మనుపరాశరాదయో మునివర్యాః కిల ధర్మశాస్త్రే దేశాద్యవేక్ష్యాతిప్రవృద్ధం ధర్మాది సంకుచిత మాహు స్తథా చ స్మృతిః * 'దేశంకాలం తథా ఽఽత్మానం ద్రవ్యం ద్రవ్యప్రయోజనం, ఉపపత్తి మవస్థాం చ జ్ఞాత్వా శౌచం సమాచరే'దిత్యాద్యా-తథాచ దేశాద్యవేక్ష్య-తేషాం సరణింగతానా మస్మాకం శౌచాద్యతిక్రమనిమిత్త మఘం న ప్రభవేత్-వ. ౧౨. యత్తు క్వచాశనం పాంథో న శాకం లభతే క్షుధాతుర ఇత్యుక్తం తత్రాహ—దైవ ఇతి. తస్మిన్ దైవే ప్రతీపే ప్రతికూలే ఽత స్తత ఏవ ప్రతీపా దనుకూలా ద్వా దైవాదేవ-ఉ. ౧౩. కించ గృహం పరిత్యజ్య విదేశగ స్తీర్థదృశ్వా నా పుమాన్ సుఖం యథా స్యా త్తథా సమాగచ్ఛతి గృహే స్థిత స్తదాగమా త్పూర్వ మేవ మరణం యాతీత్యత్ర చ కిం నిమిత్తం తస్య పరదేశగమనా భావాత్ - ఉపే. ౧౪. యత్తు కిముచింతనీయం క్వచ వా సమాధాయ ఇత్యుక్తం తత్రాహ-దేశఇతి, వస్తుత స్తాభ్యాం దేశకాలాభ్యాం విముక్తం బ్రహ్మానందం పశ్యతాం తత్రతత్ర దేశేకాలే చిత్తైకాగ్ర్యే విద్యమానే సతి సర్వత్రాసౌ సమాధిః దుర్లభో నేతి మన్యే - శాలినీ. ౧౫. కించ సత్తీర్థసేవా మనసో విశోధినీ దేశస్యాపూర్వస్య దర్శనం మనసః కుతూహలం సుజనేన సంగో ఽనర్థా న్నాశ

వీతా మనసః కుతూహలమ్, తేనోత్యనర్థాన్ సుజనేన సంగమ స్తస్మాన్న కస్మై భ్రమణం విరోచతే ౧౬. అటాట్యమానో ఽపి విదేశసంగతిం లభేత విద్వా న్విదుషా ఽభిసంగతిమ్, బుధో బుధానాం ఖలు మిత్ర మీరితం ఖలేన మైత్రీ న చిరాయ తిష్ఠతి. ౧౭ సమీపవాసో ఽయ ముదీరితో గురో ర్విదేశగో యద్ధృదయేన ధారయేత్, సమీపగోఽప్యేష న సంస్థితో ఽంతికే న భక్తిహీనో యది ధారయే ద్ధృది. ౧౮. సుజన స్సుజనేన సంగతః పరిపుష్ణాతి మతిం శనై శ్శనైః, పరిపుష్ట మతి ర్వివేకవా ఞ్జనకై ర్హేయగుణం విముంచతి. ౧౯ యద్వాగ్రహో ఽస్తి తవ తీర్థ నిషేవణాయాం విఘ్నో మయా ఽత్ర న ఖలు క్రియతే పుమర్థే, చిత్తస్థిరత్వగతయే విహితో నిషేధో మాభూ ద్విశేషగమనం త్వతిదుఃఖహేతుః ౨౦ నైకో మార్గో బహుజనపద క్షేత్రతీర్థాని యాతాం చౌరాధ్వానం పరిహర సుఖంత్వన్య మార్గేణ యాహి, విప్రాగ్ర్యాణాం వసతివితతి ర్యత్ర వస్తవ్య మిహ నో చేత్సార్థం పరిచితజనై శ్శీఘ్ర ముద్దిష్టదేశమ్. ౨౧. సద్భి స్సంగో విధేయ

యతి తస్మా దేవంవిధం భ్రమణం కస్మై విశేషేణ న రోచతే - ఉ. ౧౬. యదపి కుత్రచ మిత్రసంగతి రిత్యుక్తం తత్రాప్యాహ—విదేశే సమ్యగ్గతి మటమానః కుర్వాణో ఽపి విద్వాన్ విదుషా ఽభిసంగతిం లభేత్ బుధానాం బుధ ఏవ ఖలు మిత్రం కథితం యతో ఖలేన మైత్రీ చిరాయ న తిష్ఠతి-వంశ ౧౭. యత్తు గురోస్సమీపే స్థేయ మిత్యాద్యుక్తం తత్రాహ—గురో స్సమీపే వాసో ఽయం కథితో విదేశగో యది హృదయేన గురుం ధారయేత్ సమీపగో ఽప్యేవ సమీపే న స్థితో యది భక్తిహీనో హృది తం న ధారయేత్. ౧౮. సుజనసమాగమో ఽపి సుజనస్యైవ ఫలతీత్యాహ-సుజనః సుజనేన సంగతః శనై స్తత్సంగేన బుద్ధిం వర్ధయతి పరిపుష్టమతి ర్వివేకవాన్ సన్ హేయం గుణం దుఃఖాది రజఆది వా విముంచతి-వియో. ౧౯ ఏవ ముక్తో గురు రువాచ—యదీతి అత్ర తీర్థసేవారూపే పురుషార్థే చిత్తస్థైర్యాఽవగతయే మయా నిషేధో విహిత ఏవ మనుజ్ఞాప్య శిక్షణం కరోతి అతిదుఃఖహేతు ర్విశేషగమనం మాభూత్-వ ౨౦ కించ యతో బహుజనపదక్షేత్రతీర్థాని గచ్ఛతా మేకో మార్గో న భవత్య తశ్చౌరాధ్వానం పరిత్యజ సుఖం యథా స్యాత్తథాఽన్యమార్గేణగచ్ఛ. కించ విప్రాణాం వసతివితతి ర్నికేతన విపఙ్క్తి ర్యత్ర తత్ర వస్తవ్యం తత్రాఽపి కియు స్నతు బహుకాలం. విప్రాణాం వసతివితతి ర్నాస్తిచే త్పరిచితజనై స్సహోద్దిష్టం దేశం శీఘ్రం యాహి - మందా ౨౧. కించ సద్భిస్సంగో విధేయః - హి యస్మా

స్సహి సుఖనిచయం సూయతే సజ్జనానా మధ్యాత్మైక్యై కథాస్తైః
ఘటితబహురసాః శ్రావ్యమాణాః ప్రశాంతైః, కాయక్లేశం విభిద్యుః
స్సతతభయభిదః శ్రాంతవిశ్రాంతవృక్షాః స్స్వాంతశ్రోత్రాభిరామాః పరిమృ
షితతృషః శోభితక్షుత్కలంకాః ౨౨ సత్సంగో ఽయం బహుగుణ
యుతో ఽప్యేకదోషేణదుష్టో యత్స్వాంతే ఽయం తపతి చ పరం
సూయతే దుఃఖజాలమ్, ఖల్వాసంగో వసతి సమయే శర్మదః పూర్వ
కాలే ప్రాయోలోకే సతతవిమలం నాస్తి నిర్దోష మేకమ్ ౨౩ మార్గే
యాస్యన్న బహుదివసాన్ పాథస స్సంగ్రహీ స్యా త్తస్మా ద్దోషో జిగ
మిషుపదప్రాప్తివిఘ్న స్తత స్స్యాత్, ప్రాప్యోద్దిష్టం వస నిరసనం
తత్ర కార్యస్య సిద్ధే ర్మూలా ద్భ్రంశో ఽభిలషిత పదప్రాప్త్యభావో
ఽన్యథా హి ౨౪ మార్గే చోరా నికృతివపుష స్సంవసేయు స్సహైవ
చ్ఛన్నాత్మానో బహువిధగుణై స్సంపరీక్ష్యాః ప్రయత్నాత్, దేవా
న్వస్త్రం లిఖిత మథవా దుర్విధా నేతుకామా విశ్వాసో ఽతో ఽప

త్సత్సంగ స్సజ్జనానాం సుఖనిచయం జనయతి. కుత ఇత్యత ఆహ-యత స్తైః ప్రశాంతైః శ్రావ్యమాణా అధ్యాత్మైకకథాః కాయక్లేశం విభిద్యు స్తా విశినష్టి—ఘటితో బహురసో యాసు. సతతం యద్భయం సంసృతి లక్షణం తద్భిందంతీతి తథా. సతతం భయం భిందంతీతి వా. తథా సంసృతి మార్గే శ్రాంతానాం విశ్రామవృక్షాః పునశ్చ మనః శ్రోత్రాభిరామాః పరిమార్జితా తృగ్వాంఛా పిపాసా చ యాభిః శోభితః క్షుల్లక్షణః కలంకో యాభి స్తాః-స్ర. ౨౨ యత్స్వస్వాంతే ఽయం సంగ స్తపతి సంతాపయతి.చో హేతౌ. యతో దుఃఖజాలం ప్రసూయతే యతో ఽపి యాగా త్పూర్వకాలే వాససమయే సంగః సుఖదః ప్రసిద్ధ స్తథా చ లోక ఏకమపి వస్తు సతత విమలం నిర్దోషం ప్రాయో నాస్తీ-మం. ౨౩. కించ బహుదివసాన్ మార్గే యాస్యన్ జలమాత్రస్యాపి సంగ్రహీ న స్యా ద్యత స్తస్మా త్సంగ్రహా త్సర్వస్వహరణ రూపో దోష స్స్యా త్తత స్తస్మా ద్దోషా ద్గంతు మిచ్ఛో రభిలషితపదప్రాప్తి విఘ్న స్స్యాత్. కించో ద్దిష్టం దేశం ప్రాప్య తత్ర వసవాసం కురు అన్యథా మధ్యే వాసే క్రియమాణే కార్యస్య నిరసనం బాధః సిద్ధే ర్మూలాత్ భ్రంశో అభిలషిత పదప్రాప్త్యభావశ్చ స్యాత్. ౨౪. కించ మార్గే మాయయా సాధువపుషా బహుగుణై రాచ్ఛాదితస్వస్వరూపా దుర్విధాః ఖలా శ్చోరా స్సహైవ వసేయుః. తే ప్రయత్నా త్సమ్యక్ పరీక్ష్యా యత స్తే దుష్టా దేవాన్ వస్త్రం పుస్తకం వా నేతుకామాః. అతో అపరిచితస

రిచితనృషు ప్రోజ్ఝనీయో న కార్యః ౨౫ మధ్యే మార్గం యో
జనాభ్యంతరే వా తిష్ఠేయు శ్చేద్భిక్షవ స్తేఽభిగమ్యాః, పూజ్యాగ
పూజ్యా స్తద్వ్యతిక్రాంతి రుగ్రా శ్రేయస్కార్యం నిష్ఫలీకర్తు మీశాః.
౨౬ యదాపదపదం సదా యతివర స్థితం వస్తు త న్మతం భజ మితం
పచా న్మనసి మాకృథాః ప్రాకృతాన్, కషాయకలుషాశయక్షితివిని
ర్వృత స్సన్మత స్సుఖీ చర సుఖే చిరాత్ స్ఫురతి సంతతానందతా.
౨౭ ఇత్థం గురో ర్ముఖగుహోదితవాక్సుధాం తా మాపీయ హృష్టహృ
దయ స్స మునిః ప్రతస్థే, ప్రస్థాప్య తం గురువరోఽథ సురేశ్వరాద్యైః
కాలం కియంత మనయ త్సహ శృంగకుధ్రే ౨౮ అధిగమ్య తదా
త్మయోగశక్తే రనుభావేన నివేద్య చాశ్రవేభ్యః, అవలంబితతారకాప
థోఽసౌ వచిరా దంతిక మాససాదమాతుః ౨౯. తత్రాఽఽతురాం మా
తరమైక్షతాసౌ ననామ తస్యా శ్చరణౌ కృతాత్మా, సాప్యైన ముద్వీక్ష్య
శరీరతాపం జహౌ నిదాఘార్త ఇవాంబుదేన ౩౦ అసౌ వసంగో
ఽపి తదార్ద్రచేతా స్తామాహ మోహాంధతమోపహర్తా, అంబాయ

శేషు ప్రకర్షేణ హేయో విశ్వాసః కదాఽపి న కర్తవ్యః. ౨౫ కించ మార్గస్య
మధ్యే తతో బహి ర్యోజనాభ్యంతరే వా భిక్షవశ్చ తిష్ఠేయుః తర్హి తేఽభిగమ్యాః
యతః పూజ్యాః పూజాయోగ్యాః పూజనీయా యత స్తేషాం వ్యతిక్రాంతి రుగ్రా యతః
శ్రేయస్కార్యం నిష్ఫలీకర్తుం సమర్థాః-శాలినీ. ౨౬ ఉపదేశసార మాహ — హేయతి
వర ఆపదా మపదం సర్వానర్థశూన్యం వస్తు యస్మిన్ స్థితం తన్మతం సదాభజ. మితం
పచాన్ కదర్యాన్ పామరా న్మనసి మాకృథాః. పునశ్చ కషాయేణ కలుషస్యాశయ
స్య క్షిత్యావిశేషేణ నిర్వృతః సన్మతం సన్మతం యస్య తథాభూతః సుఖీ చర. యత
స్సుఖే చిరా త్సంతతా నందతా స్ఫురతి-పృ. ౨౭. ఇత్థం గురో ర్ముఖలక్షణాయా గుహా
యాఉదితాం వాక్సుధాం తా మాపీయ హృష్టహృదయః స మునిః పద్మపాదః ప్రత
స్థే. తం ప్రస్థాప్య గురువరోఽథానంతరం సురేశ్వరాద్యైః సహ కియంతం కాలం ఋష్య
శృంగాఖ్యే భూధరేఽనయత్ - వ. ౨౮. తదాఽఽత్మయోగశక్తే రనుభావేన మాతు
ర్వృత్తాంత మధిగమ్యాఽఽశ్రవేభ్యో వచనస్థితేభ్యో యతిభ్యోవినివేద్య తం వృత్తాంతం
విజ్ఞాప్యచావలంబితః తారకామార్గో గగనమార్గో యేనాసౌ శ్రీశంకరోఽచిరా న్మాతుః
సమీపమాససాద - ఉపేం ౨౯. నిదాఘేన గ్రీష్మసంతాపేనార్త స్సంతప్తః ఆ. ౩౦.

మ స్త్వత్ర శుచం జహీహి బ్రవీహి కిం తే కరవాణి కృత్యమ్. ౩౧.
దృష్ట్వా చిరా త్పుత్ర మనామయం సా హృష్టాంతరాత్మా నిజగాద
మందమ్, అస్యాం దశాయాం కుశలీ మయా త్వం దిష్ట్యాఽసి దృష్టః
కిమతోఽస్తి కృత్యమ్. ౩౨ ఇతఃపరం పుత్రక గాత్ర మేత ద్వోఢుం
న శక్నోమి జరాతిశీర్ణం, సంస్కృత్య శాస్త్రోదితవర్త్మనా త్వం సద్వృత్త
మాం ప్రాపయ పుణ్యలోకాన్ ౩౩ సుతానుగాం సూక్తిమిమాం
జనన్యాః శ్రుత్వాఽథ తస్యై సుఖరూప మేకమ్, మాయామయాశేషవి
శేషశూన్యం మానాతిగం స్వప్రభ మప్రమేయమ్ ౩౪ ఉపాదిశ
ద్బ్రహ్మ పరం సనాతనం న యత్ర హస్తాంఘ్రివిభాగకల్పనా, అంతర్బహి
స్సన్నిహితం యథాంబరం నిరామయం జన్మ జరాదివర్జితమ్ ౩౫
సౌమ్యాగుణే మే రమతే న చిత్తం రమ్యం వద త్వం సగుణంతు
దేవమ్, న బుద్ధి మారోహతి తత్త్వ మాత్రం యదేక మస్థూల మన
ణ్వగోత్రమ్ ౩౬. నిశమ్య మాతు ర్వచనం దయాళు స్తుష్టావ భక్త్యా
ముని రష్టమూర్తిమ్, వృత్తై ర్భుజంగోపపదైః ప్రసన్నైః ప్రస్థాపయా

హేఽంబ అయం తవ పుత్రోఽస్తి శుచం శోకం త్యజ-ఉ. ౩౧ ఆమయరహితం పుత్రం చిరాత్ దృష్ట్వా-ఇం. ౩౨. ఆనుషంగికం కృత్యమప్యాహ - తఇతి, నను నేదం సతాం వృత్త మితిచే త్తత్రాహ - హేసద్వృత్త తవాతితేజస్విత్వా ద్దేవతావతా సద్వృత్తతా భంగో నాస్తీత్యాశయః - ఉ ౩౩ ఏవముక్త శ్రీశంకరోఽంతర్జ్ఞాతసర్వలోక సుఖం బ్రహ్మానందం ప్రాపయితుం ప్రవృత్త ఇత్యాహ-సుతవిషయాంనతు దాహాది సంస్కృత్యనధికారయత్యనుగాం జనన్యాః సూక్తిం శ్రుత్వాఽనంతరం తస్యై సుఖరూప మేకంపరంబ్రహ్మోపాదిశదితి పరేణాన్వయః. తద్విశినష్టి-మాయేతి —అతఏవ ప్రత్యక్షాదిప్రమాణాతీతం. తర్హి కథంభాతీతిచే త్తత్రాహ-స్వప్రకాశం స్వప్రభం అతఏవాప్రమేయం ఫలవ్యాప్త్యభావాత్ ౩౪ ౩౫. ఏవముపదిష్టా జనన్యువాచ-హేసౌమ్య నిర్గుణే మే చిత్తం న రమతే అతో రమ్యం సగుణంతు దేవం త్వం వద కుతో న రమతే ఇతిచే త్తత్రాఽఽహ-యదేకం స్థూలత్వాదినిర్ముక్తం తత్త్వమాత్రం తద్బుద్ధిం నాఽఽరోహతి. యద్వస్మాదితివా. ౩౬. ఏవం మాతుర్వచనం నిశమ్య దయాళు ర్మునిః శ్రీశంకరాచార్యోఽష్టమూర్తిం మహాదేవం. * 'భుజంగప్రయాతం భవే ద్యైశ్చతుర్భి'రిత్యుక్తలక్షణై ర్భుజంగప్రయాతాఖ్యైఃపద్యై ర్భక్త్యా తుష్టావ తథాహి. * అనాద్యంత మాద్యం పరం తత్త్వ మర్థం చిదాకార మేకం తురీయం త్వమేయం, హరిబ్రహ్మ మృగ్యం పరబ్రహ్మరూపం మనోవాగతీతం మహశ్శైవ

మాస సచ స్వదూతాన్. ౩౭. విలోక్య తాన్ శూలపినాకహస్తా
న్నైవానుగచ్ఛేయ మితి బ్రువంత్యామ్, తస్యాం విసృజ్యానునయేన

మీడే ౧ స్వశక్త్యాదిశక్త్యంతసింహాసనస్థం మనోహారిసర్వాంగరత్నాదిభూషం, జటాచంద్రగంగాస్థిసంపర్కమౌళిం పరాశక్తిమిత్రం నమః పంచవక్త్రమ్ ౨ శివేశానతత్పురుషాఘోరవామాదిభి ర్బ్రహ్మభి ర్హృన్ముఖైః షడ్భి రంగైః, అనౌపమ్యషట్త్రింశతం తత్త్వవిద్యా మతీతం పరం త్వాం కథం వేత్తి కోవా ౩ ప్రవాలప్రవాహ ప్రభాశోణమర్ధం మరుత్వన్మణిశ్రీమహఃశ్యామమర్ధమ్, గురుస్యూత మేకం వపుశ్చైక మంతః స్మరామి స్మరాపత్తిసంపత్తిహేతుం ౪ స్వసేవాసమాయాతదేవాసురేంద్రానమన్మౌళిమందారమాలాభిషిక్తం, నమస్యామి శంభో పదాంభోరుహం తే భవాంభోధిపోతం భవానీవిభావ్యం ౫ జగన్నాథ మన్నాథ గౌరీశ నాథ ప్రపన్నానుకంపి న్విపన్నార్తిహారిన్, మహఃస్తోమమూర్తే సమస్తైకబంధో నమస్తే నమస్తే పునస్తే నమోఽస్తు ౬ మహాదేవ దేవేశ దేవాదిదేవ స్మరారే పురారే యమారే హరేతి, బ్రువాణ స్స్మరిష్యామి భక్త్యా భవంతం తతో మే దయాశీల దేవ ప్రసీద ౭ విరూపాక్ష విశ్వేశ విశ్వాధికేశ త్రయీమూల శంభో శివ త్ర్యంబకత్వం, ప్రసీద స్మర త్రాహి పశ్యావపుష్యత్క్షమస్త్వాప్నుహీతీక్షుపాహి త్రిపామః ౮ త్వదన్య శ్శరణ్యః ప్రపన్నస్య నేతి ప్రసీద స్మర న్నేఽవహన్యాస్తుదైన్యం, నచేత్తే భవేద్భక్తవాత్సల్యహాని స్తతో మే దయాళో దయాం సన్నిధేహి. ౯ అయం దానకాల స్త్వహం దానపాత్రం భవాన్నాథ దాతా త్వదన్యం నయాచే, భవద్భక్తి మేవ స్థిరాం దేహి మహ్యం కృపాశీల శంభో కృతార్థోఽస్మి తస్మాత్ ౧౦ పశుం వేత్సిచే న్మాం త్వమేవాధిరూఢః కలంకీతి వా మూర్ధ్ని ధత్సే త్వమేవ, ద్విజిహ్వః పున స్సోఽపి తే కంఠభూషా త్వదంగీకృతా శ్శర్వ సర్వేఽపి ధన్యాః ౧౧ న శక్నోమి కర్తుం పరద్రోహలేశం కథం ప్రీయసే త్వం న జానే గిరీశ, తథాహి ప్రసన్నోఽసి కస్యాపి కాంతాసుతద్రోహిణో వా పితృద్రోహిణోవా ౧౨ స్తుతిం ధ్యాన మర్చాం యథావద్విధాతుం భజన్నప్యజానన్మహేశావలంబే, త్రసంతం సుతం త్రాతు మగ్రే మృకండో ర్యమప్రాణనిర్వాపణం త్వత్పదాబ్జమ్ ౧౩ అకంఠే కళంకా దనంగే భుజంగా దపాణౌ కపాలా దఫాలేఽనలాక్షాత్, అమౌళౌ శశాంకా దవామే కళత్రా దహం దేవ మన్యం నమన్యే నమన్యే ౧౪ ఇతి సచ మహాదేవః స్తుత్యా ప్రసన్న స్స్వదూతా న్ప్రేషయామాస ౩౭ శూలపినాకహస్తాం స్తాన్ శివదూతాన్ దృష్ట్వా ఽహం నైవానుగచ్ఛేయ మితి బ్రువంత్యాం తస్యాం

శ్శైవా నస్తౌ దధౌ మాధవ మాదరేణ. ౩౮ భుజగాధిపభోగతల్ప
భాజం కమలాంకస్థల కల్పితాంఘ్రిపద్మమ్, అభివీజిత మాదరేణ నీలావ
సుధాభ్యాం చలమానచామరాభ్యామ్ ౩౯. విహితాంజలినా నిషేవ్య
మాణం వినతానందకృతాఽగ్రతో రథేన, ధృతమూర్తిభి రస్త్రదేవ
తాభిః పరితః పంచభి రంచితోపకంఠమ్ ౪౦ మహనీయతమాల
కోమలాంగం ముకుటీరత్నచయం మహార్హ్యయంతమ్, శశిరేతరభాను
శీలితాగ్రం హరినీలోపలభూధరం హసంతమ్ ౪౧ తత్తాదృశం
నిజసుతోదిత మంబుజాక్షం చిత్తే దధార మృతికాల ఉపాగతేఽపి,
చిత్తేన కంజనయనం హృది భావయంతీ తత్యాజ దేహ మబలా కిల
యోగివత్సా ౪౨. తత శ్శరచ్చంద్రమరీచిరోచి ర్విచిత్రపార్శ్వకేత
నాఢ్యమ్, విమాన మాదాయ మనోజ్ఞరూపం ప్రాదుర్బభూవుః కిల
విష్ణుదూతాః ౪౩. వైమానికాం స్తా న్నయనాభిరామా నవేక్ష్య
హృష్టా ప్రశశంస పుత్రమ్, విమాన మారోప్య విరాజమానమనా
యిత్తైస్సా బహుమానపూర్వమ్ ౪౪. ఇయ మర్చిరహర్వళక్ష
పక్షాన్ షడుదఙ్మాస సమానిలార్కచంద్రాన్, చపలావరుణేంద్రధాతృ

జనన్యాం సత్యాం శివదూతా ననునయేన విసృజ్య లక్ష్మీపతిం స్తుతవాన్ ౩౮.
మాధవం విశినష్టి-భుజగాధిపస్య శేషస్య భోగాత్మకం దేహాత్మకతల్పం శయ్యాం భజతీతి
తథా తం కమలాయా లక్ష్మ్యా అంకస్థల ఉత్సంగస్థలే కల్పితే చరణకమలే యేన తం
నీలా వసుధాఖ్యాభ్యాం స్వభార్యాభ్యాం చలమానాభ్యాం చామరాభ్యాం వీజితం
వసంతమాలా. ౩౯. విహితాంజలినా వినతానందకృతా గరుడేన రథేనాగ్రతో
నిషేవ్యమాణం ధృతమూర్తిభిః పంచభిః శంఖచక్రగదాధనుఃఖడ్గాఖ్యాస్త్రదేవతాభిః
పరితోఽంచితోపకంఠం స్ఫురత్సమీపం. ౪౦. పూజనీయం తమాలవత్కోమల మంగం
యస్య ముకుటీకృతం రత్నసముదాయం మహార్హ్యయంతం అతఏవ శశిరేతరభాను రుష్ణగు
స్సూర్య స్తేన శీలితాగ్రం శోభితాగ్రం ఇంద్రనీలమణిభూధరం హసంతం ౪౧ తత్తా
దృశం నిజసుతోదితం కమలనయనం మాధవం చిత్తే దధార మృతికాల ఉపాగతే
చిత్తేన తం హృది భావయంతీ సాఽబలా యోగివ ద్దేహం తత్యాజ - వ. ౪౨.
విచిత్రైః కంపమానై ర్ధ్వజై రాఢ్యం - ఉ. ౪౩. విరాజమానం విమాన మారోప్య సా
తై ర్బహుమానపూర్వ మానీతా ౪౪ అర్చిరగ్ని రహ ర్దినం వలక్షపక్ష శ్శుక్లపక్షః
షడుదఙ్మాసా ఉత్తరాయణమాసా స్సమాః సంవత్సరః. ఇయం సతీ అర్చిరాద్యభిమాని

లోకాన్ క్రమశోఽతీత్య పరం పదం ప్రపేదే. ౪౫. స్వయ మేవ చికీర్షు రేష మాతు శ్చరమం కర్మ సమాజుహావ బంధూన్, కిమిహాస్తి యతే తవాధికారః కితవేత్యేన మమీ నినిందు రుచ్చైః. ౪౬. అనలం బహుధార్థితాపి తస్మై బత నాదత్త చబంధుతా తదీయా, అథ కోప పరిప్లుతాంతరోఽసౌ వఖిలాం స్తా నశపచ్చ నిర్మమేంద్రః ౪౭. సంచిత్య కాష్ఠాని సుశుష్కవంతి గృహోపకంఠే ధృతతోయపాత్రః, సదక్షిణే దోష్ణి మమంథ వహ్నిం దదాహ తాం తేన చ సంయతాత్మా. ౪౮. న యాచితా వహ్ని మదు ర్యదస్మై శశాప తా న్స్వీయజనాన్ సరోషః, ఇతఃపరం వేదబహిష్కృతా స్తే ద్విజా యతీనాం న భవేచ్చ భిక్షా ౪౯ గృహోపకంఠేషు చ వః శ్మశాన మద్యప్రభృత్యస్త్వితి తాం శ్చశాప, అద్యాపి తద్దేశభవా నవేద మధీయతే నో యమినాం చ భిక్షా. ౫౦ తదా ప్రభృత్యేవ గృహోపకంఠేష్వాసీత్ శ్మశానం కిల హంత తేషామ్, మహాత్సు ధీపూర్వకృతాపరాధో భవే త్పునః కస్య

దేవతాః వాయుసూర్యచంద్రవిద్యుద్వరుణాదిలోకాం శ్చ క్రమశో ఽతీత్య పరం పదం వైకుంఠం ప్రపేదే - వసంతమాలా ౪౫. మాతు రంత్యం దాహాదికర్మ స్వయమేవ కర్తు మిచ్ఛుః బంధూన్ సమాహూతవాన్. హేయతే, కితవ వంచకాస్మిన్ కర్మణి తవాధికారః కిమస్తి? ఇత్యేవ మమీ బంధవ ఉచ్చై ర్నినిందుః. ౪౬. న కేవలం నిందా మేవ కృతవంతో ఽపితు బహుధా ప్రార్థితా ఽపి తదీయా బంధుతా బతేతిఖేదే ఆశ్చర్యేవా. అగ్నిం నాదత్త. అథానంతరం కోపవ్యాప్తాంతఃకరణో ఽసౌ నిర్మమేంద్రః శ్రీశంకర స్తా న్సర్వాన్ బంధూ నశపత్. ౪౭. గృహసమీపే సుశుష్కవంతి కాష్ఠాని సంచిత్య ధృతం జలపాత్రం యేన స మాతుర్దక్షిణే బాహౌ వహ్నిం మమంథ తేన చ తాం మాతరం సంయతాత్మా దదాహ—ఉ. ౪౮. అశపదిత్యుక్తం వివృణోతి - యద్యస్మా ద్యాచితా వహ్ని మస్మై నాదు స్తస్మాత్సరోష స్తాన్ స్వీయజనాన్ శశాప. ఇతఃపరం తే ద్విజా వేదబహిష్కృతాభవంతు యతీనాం భిక్షాచైషాం గృహే న భవేత్-ఉ-పేం. ౪౯. వో యుష్మాకం గృహసమీపే చాద్యప్రభృతి శ్మశాన మస్తు ఇత్యేవం తాన్ శశాప గ్రంథకృదాహ—అద్యాపితద్దేశభవా వేదాధ్యయనం న కుర్వన్తి యతీనాం భిక్షా చ నాస్తి-ఉ. ౫౦. అత్ర విస్మయో న కార్యో యతో మహాత్సు బుద్ధిపూర్వకం కృతో ఽపరాధో ఽపి

సుఖాయ లోకే. ౫౧. శాంతః పుమా నితి న పీడన మస్య కార్యం శాంతో ఽపి పీడనవశా త్క్రుధ ముద్వహే త్సః, శీత స్సుఖో ఽపి మథితః కిల చందనద్రు స్తీవ్రా హుతాశజనకో భవతి క్షణేన. ౫౨. యద్యప్యశాస్త్రీయతయా విభాతి తేజస్వినాం కర్మ తథా ఽప్యనింద్యమ్, వినింద్య కృత్యం కిల భార్గవస్య దదుః స్వపుత్రాన్ కతిచి ద్వృకాయ. ౫౩ ఇతి స్వజననీ మసౌ మునిజనై రపిప్రార్థితాం పునఃపతన వర్జితా మతనుసౌఖ్యసందోహినీమ్, యతిక్షితిపతి ర్గతిం వితమసం స నీత్వా తత స్తతోఽన్యమతశాతనే ప్రయతతే స్మ పృథ్వీతలే ౫౪. అథ తత్సహాయజలజాంఘ్ర్యభిగమేచ్ఛు రభీప్సితేఽత్ర విలలంబ ఏష కః, జలజాంఘ్రిరప్యథ పురా నిజాజ్ఞయా కృతవా నుదీచ్యబహుతీర్థసేవనమ్. ౫౫. ఆససాద శనకై ర్దిశం మునేర్యస్య జన్మ వసుధా ఘటీ స్మృతా, సా శ్రుతి స్సకలరోగనాశినీ యోఽపిబ జ్జలధి మేకబిందువత్

లోకే పునః కస్యాపి సుఖాయ న భవతి. ౫౧. మహత్సు బుద్ధిపూర్వ మపరాధో న కార్య ఇతి బోధిత మథ శాంతో ఽపి న పీడనీయ ఇత్యాహ—శాంతః పుమా నితి. విస్రంభేణాస్య శాంతస్య పీడనం న కార్యం ఇతి క్రుధం క్రోధం. తత్ర దృష్టాంతశ్శీత ఇతి. చన్దనద్రుః చందనద్రుమ స్తీవ్రస్యాసమన్తాద్ధుతాశస్యాగ్నే ర్జనకః. ౫౨. నన్వశాస్త్రీయమే తత్కర్మ కిమిత్యాచార్యై రనుష్ఠిత మిత్యాశంక్యాహ - యద్యప్యశాస్త్రీయతయా విభాతి తథా ఽపి తేజస్వినాం కర్మ నింద్యం న భవతి. తదుక్తం. * ధర్మవ్యతిక్రమో దృష్ట ఈశ్వరాణాం చ సాహసం, తేజీయసాం న దోషాయ వహ్నే స్సర్వభుజో యథా, భార్గవస్య పరశురామస్య వినింద్యం కృత్యం సమాతృకభ్రాతృహననరూపం యథా చ కేచి న్మునయో వృకాయ పుత్రా నదదుః. భృగువంశ్యస్య కస్యచి న్మునే రపత్యం ప్రార్థితా ప్రదానరూపం కర్మ వినింద్య దదు రితి వా-ఊ. ౫౩. ఇత్యేవం మునిజనై రపి ప్రార్థితాం పునఃపతనవర్జితాం అనల్పసౌఖ్యస్య సందోహినీం తమోరహితాం గతిం సో ఽసౌ యతిరాజ స్స్వజననీం నీత్వా పృథ్వీతలే తత స్తతోఽన్యమతనిబర్హణే ప్రయత్నం కృతవాన్-పృ. ౫౪. అథ తస్మి న్నన్యమతశాతనే సహాయస్య పద్మపాదస్యాగమన మిచ్ఛు రభిలషితే తస్మి న్నేవ శ్రీశంకరో విలంబం చక్రే, అథ జలజాంఘ్రి రపి నిజాజ్ఞయా పూర్వం ప్రథమ ముదీచ్యబహుతీర్థసేవనం కృతవాన్. ససజాజగౌ భవతి మంజుభాషిణీ. ౫౫. మునే రగస్త్యస్య దిశం దక్షిణాం వసుధాఘటీ మృత్కుంభీ యస్య సా ప్రసిద్ధా శ్రుతిః శ్రవణం సకలరోగనాశినీ. యచ్ఛ్రుతి రితి వా పాఠః, య స్సముద్ర

౫౬. అద్రాక్షీ త్స్వభగాహిభూషితతనుం శ్రీకాళహస్తీశ్వరం లింగే సన్నిహితం దధాన మనిశం చాంద్రీం కలాం మస్తకే, పార్వత్యా కరుణారసార్ద్రమనసా శ్లిష్టం ప్రమోదాస్పదం దేవై రింద్రపురోగమై ర్జయజయేత్యాభాష్యమాణం మునిః. ౫౭. స్నాత్వా సువర్ణముఖరీసలిలాశయే ఽంత ర్గత్వా పునః ప్రణమతి స్మ శివం భవాన్యా, ఆనర్చ భావకుసుమై ర్మనసా నునావ స్తుత్వా చ తం పున రయాచత తీర్థయాత్రామ్. ౫౮ లబ్ధ్వానుజ్ఞాం తదజ్ఞ రాట్కాళహస్తిక్షేత్రా త్కాంచీక్షేత్ర మాగాత్పవిత్రమ్, సంసారాబ్ధిం సంతితీర్షోః ప్రసిద్ధం వృద్ధాః ప్రాహు ర్యద్ధి లోకే హ్యముష్మిన్ ౫౯. తత్రైకామ్రాధీశ్వరం విశ్వనాథం నత్వా గమ్యం స్వీయభాగ్యాతిశీత్యా, దేవీం ధామాంతర్గతా మంతకారే హ్హార్దం రుద్రస్యేవ జిజ్ఞాసమానామ్ ౬౦ కల్లాలేశం ప్రాక్తతో నాతిదూరే లక్ష్మీకాంతం సంవసంతం పురాణమ్, కారుణ్యార్ద్రస్వాంత మంతాదిశూన్యం దృష్ట్వా దేవం సంతుతోషైకభక్త్యా. ౬౧. పుండరీకపుర మాయయౌ ముని ర్యత్ర నృత్యతి సదాశివో ఽనిశమ్, వీక్షతే ప్రకృతి రాదిమా హ్యాదా పార్వతీపరిణతి శ్శుచిస్మితా ౬౨ తాండవం మునిజనో ఽత్ర వీక్షతే దివ్యచక్షు రమలాశయో ఽనిశమ్,

---

మేకబిందువ దపిబత్-రథో ౫౬ తస్య దిశి లింగే సన్నిహితం శ్రీకాళహస్తీశ్వరం మునిరద్రాక్షీ త్తం విశినష్టి - సుభగేనాహినా భూషితా తనుర్యస్య అనిశం చాంద్రీం కలాం మస్తకే దధానం కరుణారసేనార్ద్రం మనో యస్యా స్తయా పార్వత్యా ఆలింగితం ప్రమోద స్థాన మింద్రప్రముఖై ర్దేవై ర్జయజయేత్యాభాష్యమాణం-శా ౫౭. సువర్ణముఖర్యానద్యా స్సలిలాశయేఽంతః స్నాత్వా పున ర్గత్వా భవాన్యా సహితం శివం ప్రణమతిస్మ భావపుష్పై రర్చయిత్వా మనసా స్తుతిం చకార-ప. ౫౮ ౫౯. స్వీయ భాగ్యాతిశయేన ప్రాప్యం ధామాంతర్గతా మంతకస్యారేః రుద్రస్య హార్దం జిజ్ఞాసమానా మివ స్థితాం దేవీం చ నత్వా. ౬౦ తతో ఝుడిలి నాతిదూరే సంవసంతం కల్లాలేశాఖ్యం లక్ష్మీకాంతం దేవం దృష్ట్వా ఏకభక్త్యా తుతోషేతి పరేణాన్వయః. స్వాంతం మనః ఆద్యంతరహితం ఆద్యంతాదిరూపవికారశూన్యం-శాలినీవృత్తమ్ ౬౧ ఆదిమా ఆద్యా ప్రకృతిః పార్వతీరూపేణ పరిణతా నృత్యంతం శివం సదా వీక్షతే-రథో. ౬౨ జన్మమృత్యుభయభేదకం దర్శనా న్నేత్రమానసవినోదకారకం తాండవం దివ్యచక్షు రమలాశయో మునిజనో ఽత్రానిశం వీక్షతే. జన్మమృత్యుభయభేది యద్దర్శనం

జన్మమృత్యుభయభేదిదర్శనాన్నేత్రమానసవినోదకారకమ్. ౬౩. కిం చాత్ర తీర్థ మితి భిక్షుగణేన కశ్చి త్పృష్టో ఽబ్రవీ చ్ఛివపదాంబుజసక్తచిత్తః, సంప్రార్థితః కరుణయా ఽస్మర దత్ర గంగాం దేవో ఽథ సంన్యధిత దివ్యసరిత్సు తీర్థమ్ ౬౪ శివాజ్ఞయాభూ దితి తీర్థ మేత చ్ఛివస్య గంగాం ప్రవదంతి లోకే, స్నానా దముష్యాం విధుతోరుపాపా శ్శనై శ్శనై స్తాండవ మీక్షమాణాః ౬౫. శివస్య నాట్యశ్రమకర్శితస్య శ్రమాపనోదాయ విచింతయంతీ, శివేతి గంగాపరిణామగా ఽభూ త్తతో ఽథ చైత త్ప్రథితం తదాఖ్యమ్ ౬౬ నృత్య త్తీరహతస్థలజ్జలగతేః పర్యాపతద్బిందుకం పార్శ్వే స్వావసతే ర్వినోదవశతో యజ్జహ్నుకన్యాపయః, నృత్యం తన్వతి ధూర్జటౌ విగళితం ప్రేంఖజ్జటామండలా త్తేనైతచ్ఛివజాహ్నవీతి కథయంత్యన్యే విపశ్చిజ్జనాః ౬౭ స్నాయంస్నాయం తీర్థవర్యే ఽత్ర నిత్యం వీక్షంవీక్షం దేవపాదాబ్జయుగ్మమ్, శోధంశోధం మానసం మానవో ఽసౌ వీక్షేతేదం తాండవం శుద్ధచేతాః ౬౮ శుద్ధం మహద్వర్ణయితుం క్షమేత పుణ్యాం పురారి స్స్వయమేవ తస్య, నిమజ్య శంభుద్యుసరిత్యముష్యాం దాక్షాయణీనాథ

తస్మా దితి. ౬౩. కించాత్ర తీర్థ మితి పద్మపాదాదిభిక్షుగణేన పృష్టః కశ్చి చ్ఛివపదాంబుజసక్తచిత్తో ఽబ్రవీత్. సంప్రార్థితో మహాదేవో ఽత్ర గంగాం సస్మార, తత్స్మరణానంతరం దివ్యసరిత్సు తీర్థం సన్నిధాపితవా-న. ౬౪. ఏత త్తీర్థం శివాజ్ఞయా ఽభూ దితి హేతో రేత త్తీర్థం శివగంగేతి లోకే ప్రవదంతి. యే ప్రవదన్తి తానాహ-అముష్యాం గంగాయాం స్నానా ద్విధుతోరుపాపా శ్శనైశ్శనై స్తాండవ మీక్షమాణాః-ఉ ౬౫. శివగంగానామ్నో ఽన్యత్ర ప్రవృత్తినిమిత్త మాహ-నాట్యశ్రమకర్శితస్య శివస్య శ్రమాపనోదాయ విచింతయంతీ శివా పార్వతీగంగేతి పరిణామగా ఽభూత్ తతో ఽస్యా శివగంగాఖ్య మేత త్తీర్థం ప్రథితం - ఉపేం. ౬౬. యజ్జహ్నుకన్యాపయో ధూర్జటౌ నృత్యతి సతి ప్రేంఖత శ్చలతో జటామండలా ద్గళితం తేనైత త్తీర్థ మన్యే విపశ్చిజ్జనా శ్శివజాహ్నవీతి కథయంతి. ప్రేంఖజ్జటామండలం విశినష్టి-నృత్యతా తీరేణ హతస్య స్థలతో జలస్య గతి ర్యస్మిన్ స్వస్యావసతే ర్నికేతనాత్. పయో విశినష్టి-పార్శ్వే పర్యాపతంతః బిందుకా బిందవో యస్య - శా. ౬౭ తస్మా దస్మిన్ తీర్థవర్యే స్నాత్వా స్నాత్వా దేవపాదాబ్జయుగ్మం దృష్ట్వా దృష్ట్వా మన శ్శోధయిత్వా శోధయిత్వా ఽసౌ శుద్ధచిత్తో మానవ ఇదన్తాండవం వీక్షేత. శాలి ౬౮. ఏతచ్ఛుద్ధం పుణ్యాం వర్ణ

ముదీక్షతే యః ౧౯.ఇతీరిత శ్శంకరయోజితాత్మా కేనాపి భిక్షు ర్ముదితో జగాహే, తీర్థం తదాప్లుత్య సనామ శంభో రంఘ్రిం జితాత్మా భవనస్య గోప్తుః ౨౦ రామసేతుగమనాయ సందధే మానసం ముని రనుత్తమగ పునః, వర్త్మని ప్రయతమానసో వ్రజం స్తందదర్శ సరితం కవేరజామ్. ౨౧ యత్పవిత్రపులినస్థలం పయస్సింధువాసరసికాయ విష్ణవే, అభ్యరోచత హిరణ్యవాసనే పద్మనాభముఖనామశాలినే ౨౨ సహ్యపర్వతసుతాతినిర్మలాంభోభిషిక్తభగవత్పదాంబుజే, ఆకలయ్య బహుశిష్యసంవృతః ప్రస్థితాభిరుచితస్థలాయ సః. ౨౩ గచ్ఛన్ గచ్ఛ న్మార్గమధ్యేఽభియాతం గేహం భిక్షు ర్మాతులస్యాజగామ, దృష్ట్వా శిష్యై స్తం చిరేణాభియాతం మోదం ప్రాప న్మాతులః శాస్త్రవేదీ. ౨౪ శుశ్రావ తం బంధుజన స్సశిష్యం స్వమాతులాగార ముపేయివాంసమ్, ఆగత్య దృష్ట్వా చిరమాగతం తం జహర్ష హర్షాతిశయేన సాశ్రుః ౨౫. రురోద కశ్చి న్ముముదే ఽత్ర కశ్చి జ్జహాస పూర్వాచరితం బభాషే, కశ్చిత్ప్రమోదాతిశయేన కించి ద్వచః స్ఖలద్గిః ప్రణనామ కశ్చిత్ ౨౬ ఊచేఽథతం జ్ఞాతిజనః ప్రమోదీ దృష్ట్వా చిరాయాక్షిపథం గతో ఽభూః, దిదృక్షతే త్వాం జనతా ఽతిహార్దా త్తథా ఽపి శక్నోషి న వీక్షణాయ.

యితుం శివాతిరిక్తో నక్షమఇత్యాశయేనాహ-శుద్ధమితి. యః అముష్యాం శంభుద్యుసరితి నిమజ్య దాక్షాయణీనాథం వీక్షతే తస్య ఉ ౧౯ ఇత్యేవం కేనాపి కథితశ్శంకరే యోజిత మంతఃకరణం యేన స భిక్షుః పద్మపాదో ముదితో జగాహే ఽవగాహనం కృతవాన్ ౨౦ పున రనుత్తమో మునిః పద్మపాదో రామసేతుగమనాయ మనో దధే ప్రయతం మనో యేన స పథి గచ్ఛన్ కవేరజాం కావేరీంనదీం దదర్శ రథో. ౨౧ యస్యాః పవిత్రపులినస్థలం చ క్షీరసముద్రవాసరసికాయాపి వ్యాపకాయాపి హిరణ్యవాసనే పద్మనాభాది నామ్నా శోభమానాయాభ్యరోచత. ౨౨. సహ్యపర్వతసుతాయా అతినిర్మలేనాంభసా ఽభిషిక్తే భగవత్పదాంబుజే ఆకలయ్య ధ్యాత్వా బహుశిష్యసంవృతస్స అభిరుచితస్థలాయ ప్రస్థిత ప్రస్థానం కృతవాన్. రథో. ౨౩. శిష్యై స్సహితం శాలి. ౨౪. ఉ. ౨౫ ౨౬. అథానంతరం దృష్ట్వా ప్రమోదీ జ్ఞాతిజన ఊచే-యత శ్చిరకాలా త్త్వ మక్షిమార్గం ప్రాప్తో ఽస్యతో జనతా ఽతిస్నేహాత్త్వాం దిదృక్షతే తథా ఽపి త్వం వీక్షణాయ న శక్నోషి. తథా చ స్నేహబాధా తవ

౭౭ పుత్రా స్సుమిత్రానబంధువర్గో న రాజబాధా నచ చోరభీతిః,
కృతార్థతామూలపదం యతిత్వం ప్రసూనవంతం ఫలితం మహాంతమ్
౭౮ శాఖోపశాఖాంచితమేవ వృక్షం బాధంత ఆగత్య న తద్విహీనమ్,
యథాతథా వా ధనినం దరిద్రా బాధంత ఆగత్య దినేదినే స్మ ౭౯
కుటుంబరక్షాగతమానసానామాయాతి నిద్రాఽపి సుఖం న జాతు,
క్వ దేవతార్చా క్వచ తీర్థయాత్రా క్వవా నిషేవా మహతాం భవే
న్నః ౮౦ అత్రైష్మ సన్న్యాసకృతం భవంతం విప్రా త్కుతశ్చి ద్గృహ
మాగతాన్నః, కాలో ఽత్యగా త్తే బహు రధ్య దైవా త్తీర్థస్య
హేతో ర్గృహ మాగత స్త్వమ్ ౮౧ యథాశకుంతాః పరివర్ధితాన్
ద్రుమాన్ సమాశ్రయంతే సుఖదాం స్త్యజంత్యపి, పరప్రక్లృప్తా న్వరదేవ
తాగృహా న్యతి స్సమాశ్రిత్య తథోజ్ఝతి ధ్రువమ్ ౮౨ యథాహి
పుష్పాణ్యభిగమ్య షట్పదా స్సంగృహ్య సారం రస మేవ భుంజతే,
తథా యతి స్సార మవాప్నువ న్సుఖం గృహా ద్గృహా దోదన మేవ భిక్ష
తే ౮౩ యతే ర్విరజ్యాత్మగతిః కళత్రం దేహం గృహం ఽయత మేవ
సౌఖ్యమ్, విరక్తిభాజ స్తనయాః స్వశిష్యాః కిమర్థనీయం యతినో మహా

నాస్తీత్యర్థః ౭౭ కించ సర్వబాధావినిర్ముక్తత్వాత్ కృతార్థతామూలపదం యతిత్వ
మేవేత్యాహ-పుత్రా ఇతి తేషా మభావేతత్కృతా బాధా నాస్తీత్యర్థః ధనినా మేవ
బాధా నతు నిష్కించనానా మితి స దృష్టాంత మాహ-పుష్పవంతం ఫలితం మహాంతం
వృక్ష మితి పరేణాన్వయః ౭౮ శాఖోపశాఖాభి రంచితం వ్యాప్త మలంకృతం వా
తథావాతథైవ ౭౯ కించ కుటుంబరక్షాగతమానసానా మస్మాకం సుఖం న భవతి తథా
కదాచి న్నిద్రాఽపి నాయాతి తథాచైవంవిధానాం నః క్వ దేవతార్చాది ౮౦
కస్మాచ్చి ద్దేశా న్నో గృహ మాగతాత్ కస్మాచ్చిద్విప్రా దితివా-ఇంద్ర ౮౧. తీర్థస్య
హేతో స్త్వం గృహ మాగతో ఽపి న తు మమతావశా ద్యతే స్స్వీయత్వేన
గృహపరిగ్రహాభావా దిత్యాశయేన సదృష్టాంత మాహ-యథా శకుంతాః పక్షిణః పరి
వర్ధితాన్ వృక్షాన్ సుఖదా న్సమాశ్రయంతే త్యజంత్యపి తథా యతిః పరప్రక్లృప్తా
న్వరాన్ దేవతాగృహాంశ్చ సుఖదాన్ సమాశ్రిత్య ధ్రువ ముజ్ఝత్యపి వ ౮౨
తత్రాపి తత్తద్గృహే యతే ర్గమనం భ్రమరవ త్పీడాకరం న భవతీత్యాహ-యథేతి
సుఖం యథా స్యా త్తథా-ఉ ౮౩. కించ యతేః కిమపి ప్రార్థనీయం నాస్తీత్యాహ-

త్మన్. ౫౪. మనోరథానాం న సమాప్తి రిష్యతే పునఃపున స్సంతనుతే మనోరథాన్, దారా నభీప్సు ర్యతతే దివానిశం తా న్ప్రాప్య తేభ్య స్తనయా నభీప్సతి. ౫౫ అనాప్నువన్ దుఃఖ మసౌ సుతీవ్రం ప్రాప్నోతి చేష్టే న వియుజ్యతే పునః, సర్వాత్మనా కామవశస్య దుఃఖం తస్మా ద్విరక్తిః పురుషేణ కార్యా. ౫౬ విరక్తిమూలం మనసో విశుద్ధిం తన్మూలమూచు ర్మహతాం నిషేవామ్, భవాదృశా స్తేన చ దూరదేశే పరోపకారాయ రసా మటంతి ౫౭ అజ్ఞాతగోత్రా విదితాత్మతత్త్వా లోకస్య దృష్ట్యా జడవ ద్విభాంతః, చరంతి భూతాన్యనుకంపమానా స్సంతో యదృచ్ఛోపనతోపభోగ్యాః ౫౮ చరంతి తీర్థాన్యపి సంగ్రహీతుం లోకం మహాంతో నను శుద్ధభావాః, శుద్ధాత్మభావాః క్షపితో రుపాపా స్త్వజ్జుష్ట మంభో నిగదంతి తీర్థం ౫౯ వస్తవ్య మత్ర కతిచి ద్దివసాని విద్వం స్త్వద్దర్శనం వితనుతే ముదితాదిభవ్యమ్, ఏష్య ద్వియోగచకితా జనతేయ మాస్తే దుఃఖం గతే ఽత్ర భవితేతి భవత్యసంగే ౬౦ కోశం క్లేశమలస్య లాస్యగృహ మప్యుద్రంహసా మాలయం

యతే ర్వైరజ్యయా ఆత్మావగతి స్సైవ భార్యా హే మహాత్మన్ ౫౪ కామవశస్య తు దుఃఖ మేవేత్యాహ-మనోరథానా మితి ద్వాభ్యాం తేభ్యో దారేభ్యః ౫౫ దారాదీ ననాప్నువన్ దుఃఖ మేవ సుతీవ్రం ప్రాప్నోతి పున రప్తేన చ వియుజ్యతే ౫౬ విరక్తిశ్చ భవద్విధానాం మహతాం సేవయా శుద్ధచేతసో భవతీత్యాహ—మనసో విశుద్ధి ర్విరక్తే ర్మూల మాహుః. తస్యా అపి శుద్ధే ర్మూలం మహతాం సేవా మాహు స్తేన కారణేన చ భవాదృశాః పరోపకారాయ దూరదేశే భూమి మటంతి. ౫౭ యదృచ్ఛయోపనతం సమీపే ప్రాప్తం భోగ్యం యేభ్య స్తే ౫౮ తీర్థాన్యపి లోకసంగ్రహార్థం చరంతి నతు స్వశుద్ధ్యర్థం యత శ్శుద్ధాత్మవిద్యాక్షపితో రుపాపాః 'తదధిగమ ఉత్తర పూర్వాఘయో రశ్లేషవినాశౌ తద్వ్యపదేశాది'తి న్యాయాత్. తథాచైవం విధై స్త్వై ర్జుష్టం జలం తీర్థం నిగదంతి. తేషాం తత్ర గమనం లోకసంగ్రహార్థ మేవే త్యర్థః. ౫౯. ఏవం స్తుత్వా ఽభిముఖీకృత్య ప్రార్థయతే—హే విద్వన్నత్ర కతిచి ద్దివసాని వస్తవ్యం యతో భవ్యం శుభం యోగ్యం వా భవద్దర్శనం ముదితాది వితనుతే. ఇయం జనతా తు అసంగే భవతి త్వయి గతే సత్యత్ర దుఃఖం భవిష్యతీతి విచార్యై వాధునైవ భవిష్య ద్దుఃఖేన చకితా ఆస్తే - వ ౬౦ అత్ర నివాసం విధాయ వయం త్వయా సంశోధ్యా ఇతి బంధవ స్సాక్రోశ మాహుః క్లేశమలస్య కోశం పాత్ర మపి

పైశూన్యస్య నిశాంత ముత్కటమృషాభాషావిశేషాశ్రయమ్, హింసామాంసల మాశ్రితా ఘనధనాశంసానృశంసా వయం వర్జ్యం దుర్జనసంగమం కరుణయా శోధ్యా యతీందో త్వయా ౯౧ సంయునక్తి వియునక్తి దేహినం దైవమేవ పరమం మనాగపి, ఇష్టసంగతివివృత్తికాలయో ర్నిర్వికారహృదయో భవేన్నరః మధ్యాహ్నకాలే క్షుధిత స్తృషార్తః క్వమే ఽన్నదాతేతి వదన్నుపైతి, య స్తస్య నిర్వాపయితా క్షుధార్తేః క స్తస్య పుణ్యం వదితుం క్షమేత. ౯౪. సాయం ప్రాత ర్వహ్నికార్యం వితన్వ న్మజ్జంస్తోయే దండకృష్ణాజినీ చ, నిత్యం వర్ణీ వేదవాక్యా న్యధీయన్ క్షుధ్వా శీఘ్రం గేహినో గేహమేతి ౯౪ ఉచ్చై శ్శాస్త్రం భాషమాణో ఽపి భిక్షు స్తారం మంత్రం సంజప న్వా యతాత్మా, మధ్యేఘస్రం జాఠరాగ్నౌ ప్రదీప్తే దండీ నిత్యం గేహినో గేహమేతి ౯౫ యదన్నదానేన నిజం శరీరం పుష్ణం స్తపో ఽయం కురుతే సుతీవ్రమ్, కర్తు స్తదర్ధం

చోత్కటరంహసా మతిసాహసానా మాలయం పైశూన్యస్య పరదోషసూచకతాయా నిశాంత మోకః * 'నిశాంత స్త్రిషు శాంతే స్యా త్క్లీబం తు భవనోషసో' రితి మేదినీ- ఉత్కటమృషాభాషణస్య విశేషేణాశ్రయం భాషావిశేషాణా మితి వా. హింసయా మాంసలం వ్యాప్తం త్యక్తుం యోగ్యం దుర్జనానాం సంగమో యత్ర తథాభూతం స్ఫురద్గృహా మాశ్రితాః అతఏవ ఘనీభూతయా ధనతృష్ణయా క్రూరాః. ఘనా దృఢా ధనాశంసా యేషా మితి భిన్నం వా పదం. ఘనధనస్యాశంసా యేషా మితి వా సమాసః. ఏవం భూతా వయం హే యతీందో, త్వయా కరుణయా శోధ్యా ఇత్యర్థః. శా ౯౧ ఏవ ముక్తః పద్మపాద ఉవాచ—పరమం బ్రహ్మాదికం క్షుద్రం స్తంబాదిక మపి దేహినం దైవ మేవ సంయునక్తి వియునక్తి చ తస్మా దిష్టసంగతినివృత్తికాలయో ర్నరో నిర్వికారహృదయో భవేత్. ౯౨ యత్తు ప్రసూనవంతం ఇత్యాద్యుక్తం తత్రాహ-మధ్యాహ్నకాల ఇతి - ఉ ౯౩ కించాశ్రమత్రయోపజీవ్యత్వా దపి పుణ్యభాగ్గృహస్థస్యేత్యాశయేన బ్రహ్మచారిణ స్తదుపజీవకతా మాహ-సాయ మితి. దండకృష్ణాజినే ఽస్యస్త ఇతి తథాభూతో వర్ణీ బ్రహ్మచారీ నిత్యం వేదవాక్యాని పఠన్ క్షుధ్వా క్షుధాం ప్రాప్య శీఘ్రం గేహినో గేహ మేతి - శాలి ౯౪ అథ యతేస్తా మాహ—ఉచ్చై రితి. తారం ప్రణవం ఘస్రస్య దినస్య మధ్యే - ఇంద్ర. ౯౫. వానప్రస్థస్య తా మాహ—యస్యాన్నదానేన నిజం శరీరం పుష్ణన్నయం తపస్వీ సుతీవ్రం తపః కురుతే

దదతో ఽన్న మర్థ మితి స్మృతి స్సంవవృతే ఽనవద్యా. ౯౬ పుణ్యం గృహస్థేన విచక్షణేన గృహేషు సంచేతు మలం ప్రయాసాత్, వినా ఽపి తత్కర్తృనిషేవణేన తీర్థాదిసేవా బహుదుఃఖసాధ్యా. ౯౭. గృహీ ధనీ ధన్యతరో మతో మే తస్యోపజీవంతి ధనం హి సర్వే, చౌర్యేణ కశ్చి త్ప్రణయేన కశ్చి ద్దానేన కశ్చి ద్బలతో ఽపి కశ్చిత్. ౯౮. సంతోషయే ద్వేదవిదం ద్విజం య స్సంతోషయత్యేష స సర్వదేవాన్, తద్వేదవిప్రే నివసంతి దేవా ఇతిస్మ సాక్షా చ్ఛ్రుతి రేవ వక్తి ౯౯. స్వధర్మనిష్ఠా విదితాఖిలార్థా జితేంద్రియా స్సేవితసర్వతీర్థాః, పరోపకారవ్రతినో మహాంత ఆయాంతి సర్వే గృహిణో గృహాయ ౧౦౦ గృహీ గృహస్థో ఽపి తదశ్నుతే ఫలం య త్తీర్థసేవాభి రవాప్యతే జనైః, తత్తస్య తీర్థం గృహ మేవ కీర్తితం ధనీ వదాన్యః ప్రవసే న్న కశ్చన ౧౦౧ అంతస్థితా మూషకముఖ్యజీవా బహిఃస్థితా గోమృగపక్షిముఖ్యాః, జీవంతి జీవా స్సకలోపజీవ్య స్తస్మా ద్గృహీ సర్వవరో మతో మే ౧౦౨. శరీరమూలం పురుషార్థసాధనం తచ్చాన్నమూలం శ్రుతితో ఽవగమ్యతే, తచ్చాన్న మస్మాక మమీషు సంస్థితం సర్వం ఫలం గేహ

తపఃకర్తు స్తస్యతపసో ఽర్ధం తస్యాన్నం దదతో ఽర్ధమితి స్మృతిః ప్రవవృతే – ఉ ౯౬. నన్వేవ మపి గృహవ్యగ్రస్య గృహస్థస్య తీర్థాదిసేవాజన్యం పుణ్యం తు దుర్లభ మేవేతిచే త్తత్రాహ—విచక్షణేన గృహస్థేన ప్రయాసా ద్వినాఽపి ప్రయాసకర్తృ నిషేవణేన పుణ్యం సంచేతు మలం శక్యతే తీర్థాదిసేవాయాః ప్రయాససాధ్యత్వం ప్రసిద్ధ మేవేత్యాహ—తీర్థాదితి. ౯౭. న కేవలం బ్రహ్మచార్యాదయ ఏవ గృహస్థ ముపజీవంత్యపితు సర్వఏవేత్యాహ—గృహీతి. హి యస్మాత్ ౯౮ కించ యో వేదవిదం విప్రం సంతోషయేత్ స ఏష సర్వాన్ దేవాన్ సంతోషయతి తద్వేద విప్రే వేదవిది బ్రాహ్మణే ౯౯. నను తథా ఽపి స్వయమేవ ప్రవాసం కృత్వా పుణ్యం మతో న సంపాదనీయ మితి చే త్తత్రాహ—స్వేతిద్వాభ్యాం ౧౦౦ తత్తస్మా త్తస్య గృహ మేవ తీర్థం కీర్తిత మతో ధనీ వదాన్యో దాతా స్యా న్నతు కశ్చనాపి ప్రవాసం కుర్యా దిత్యర్థః. ౧౦౧. గృహిణ స్సర్వశ్రేష్ఠత్వం పున రుపపాదయతి—అంతఃస్థితాఇతి. ౧౦౨ కించ శరీరం మూలం యస్య తథావిధం పురుషార్థసాధనం తచ్చ శరీర మన్నం మూలం యస్య త త్తథాభూతం 'అన్నాదేవ ఖల్విమానిభూతాని జాయన్తే'

పతిం ద్రుమాశ్రయమ్ ౧౦౩ బ్రవీమి భూయ శ్శృణుతాదరేణ వో గృహాగతం పూజయతాతురాతిథిమ్, సంపూజితో వో ఽతిథి రుద్ధరే త్కులం నిరాకృతా త్కిం భవతీతి నోచ్యతే ౧౦౪. వినాభిసంధిం కురుత శ్రుతీరితం కర్మ ద్విజా నో జగతా మధీశ్వరః, తుష్యే దితి ప్రార్థనయాపి తేన స్వాంతస్య శుద్ధి ర్భవితా ఽచిరేణ వః. ౧౦౫. ససంరంభశ్లిష్యత్సుఫణితివధూటీకుచతటీపటీవత్పాటీరాగరవనవ పంకాంకిత హృదః, తథాప్యేతే పూతా యతిపతిపదాంభోజభజనక్షణక్షీణక్లేశా స్సదయహృదయాభా స్సుకృతినః ౧౦౬ సందిశ్యేత్థం బంధుతాం భిక్షురాజో భిక్షాం చక్రే మాతులస్యైవ గేహే, పప్రచ్ఛైనం మాతులో భుక్తవంతం కింస్విచ్ఛన్నం పుస్తకం శిష్యహస్తే ౧౦౭. టీకా విద్వ[illegible] భాష్యగేతి బ్రువాణం తాం దేహీతి ప్రోచిషే దత్తవాంశ్చ, అద్రాక్షీత్తాం మాతుల స్తస్య బుద్ధిం దృష్ట్వానంగీ ఖేద మాప చ్చ కించిత్ ౧౦౮. ప్రబంధనిర్మాణవిచిత్రనైపుణీం దృష్ట్వా ప్రమోదం సవివేద

ఇతి శ్రుతే రవగమ్యతే ౧౦౩ ఏవముక్త్వా పునః పరమహితోపదేశాయ ససాధనతామాపాదయతి- బ్రవీమీతి, యుష్మాకం గృహా నాగత మాతుర మతిథి మాదరేణ పూజయతేత్యాదరపద మత్రాప్యనుషంజనీయం. కిమత ఇతిచే త్తత్రాహ—సంపూజితో ఽతిథి ర్వః కుల ముద్ధరే న్నిరాకృతా త్తస్మా త్కిం భవతీతిచే త్తదత్యంత మనిష్టత్వా న్మయా నోచ్యతే. ౧౦౪. కించ శ్రుతిచోదితం నిత్యాదికర్మ ఫలాభిసంధిం వినా కురుత హే ద్విజాః, జగతా మధీశ్వర స్తుష్యే దితి ప్రార్థనయా ఽపి నో కురుత తేన తథాభూతేన నిష్కారణకర్మణా వో ఽంతఃకరణస్య శుద్ధి రచిరా దేవ భవిష్యతి ౧౦౫ యదపి భవాదృశా ఇత్యాద్యుక్తం తత్రాప్యాహ—ససంరంభం యథాభవతి తథా శ్లిష్యంత్యో యాః సుఫణితివధూట్యః ప్రియవాదిన్యో వధ్వ స్తాసాం కుచతట్యాః పటీవదాచరతా పాటీరేణ చందనమయేనాగరవేణాగరుమయేన చ నవేన పంకేనాంకిత మంతర్బహిశ్చాంతఃకరణం యేషాం యద్యప్యేవంభూతా ఏతే వయం తథా ఽపి యతిపతే శ్రీశంకరస్య పదకమలయో ర్భజనోత్సవేన క్షీణా క్లేశా యేషాం భజనక్షణఇతివా ని. 'కాలవిశేషోత్సవయోః క్షణ' ఇత్యమరః-శి - ౧౦౬. ఉపసంహరతి—సందిశ్యేతి-శా. ౧౦౭ ఏవం శ్రుత్వా భాష్యగా టీకేతి బ్రువాణం పద్మపాదం తాం టీకాం దేహీతి మాతులః ప్రోవాచ పద్మపాదో దత్తవాంశ్చ కించి ఖేదం చ ప్రాపత్. ౧౦౮. తస్యేత్యాది వివృణోతి-ప్రేతి వివేదప్రాప ఖేద మిత్యాది స్ఫోటయతి-మతాంత

కించిత్, మతాంతరాణాం కిల యుక్తిజాలై ర్నిరుత్తరం బంధన మాలులోచే. ౧౦౯ గురో ర్మతం స్వాభిమతం విశేషా న్నిరాకృతం తత్ర సమత్సరో ఽభూత్, సాధు ర్నిబంధో ఽయ మితి బ్రువాణ స్తం సాభ్యసూయో ఽపి కృతాభినందః ౧౧౦ నేతుం గచ్ఛామ్యాలయే పుస్తభారం తేనాస్యైమం వర్తతే మే ఽత్ర జీవః, విద్వ న్యద్వ ద్గోగృహాదా పరేషాం ప్రీతిః పూర్ణా న స్తథా పుస్తభారే ౧౧౧ ఇత్యుక్త్వా తే మాతులం మస్కరీశః శిష్యై ర్హాలిష్యన్ నేతు మేష ప్రతస్థే, ప్రస్థాతుః శ్రీపద్మపాదస్య జాతం కష్టంచైష్యత్సూచనార్థ్యై నిమిత్తమ్ ౧౧౨. వామం నేత్రం గాతు రస్పందతైవ బాహుః పుస్ఫోరాపి వామ స్తథోరుః, చుక్షావోచ్చై ర్హాంత కశ్చి త్పురస్తా త్తత్సర్వం ద్రాక్ జ్ఞో ఽగణిత్వా జగామ. ౧౧౩. గతే ఽత్ర మేనే కిల మాతులో ఽస్య గ్రంథ స్థితే ఽస్మి న్గురుపక్షహానిః, దగ్ధే ఽత్ర జాయేత మహాన్ప్రచారో నోక్త్యా నిరాకర్తు మపి ప్రభుత్వమ్ ౧౧౪ పక్షస్య నాశా ద్గృహనాశ ఏవ నో వరం గృహేణైవ దహామి పుస్తకమ్, ఏవం నిరూప్య

రాణా మితి - ఉ. ౧౦౯ కించ స్వాభిమతం ప్రభాకరమతం విశేషా త్తత్ర నిబంధే నిరాకృత మాలులోచే ఆలోకితవాన్ తత్రేతి పదద్వయం మధ్యమణిన్యాయేనోభయత్రాపి సంబంధనీయం. యత ఏవ మత స్తత్ర నిబంధే సమత్సరో ఽభూత్. సాధు ర్నిబంధో ఽయ మితి తం బ్రువాణ స్సాభ్యసూయో ఽపికృతాభినందో ఽభూత్. ౧౧౦. అథ పద్మపాద ఉవాచేమం పుస్తకభారం తవాలయే న్యస్య నేతుం గచ్ఛామీత్యత్ర మే మనో వర్తతే స్థాపనస్య రక్షార్థత్వా త్సమ్యక్త్వయా రక్షా కార్యేత్యాశయే నాహ- హే విద్వన్నితి-తవేదం విదిత మితి సంబోధనాశయః-శా.౧౧౧ భవిష్యత్సూచనాయ కష్టం నిమిత్తం జాతం ౧౧౨ కింతదిత్యపేక్షాయామాహాస్య గంతు ర్వామం నేత్ర మస్పందత తథైవ వామో బాహు రపి పుస్ఫోర తథాచ వామ ఊరు ర. హంతఖేదే. కశ్చి త్పురస్తా దుచ్చై శ్ఛుక్షావ క్షుతం కృతవాన్. తత్సర్వం సో ఽగణయిత్వా ఝడితి జగామ ౧౧౩. అస్మి న్పద్మపాదే గతే సతి అత్రాస్మిన్గ్రంథే దగ్ధే సతి గురుపక్షస్య మహా న్ప్రచారః నను వాచైతన్మతం నిరాకర్తవ్య మిత్యాశంక్యాహోక్త్యా నిరాకర్తుం ప్రభుత్వం నాస్తి ఇద మసంగత మిత్యుక్త్యాపీతి వా-ఉ. ౧౧౪. తస్మా త్స్వగృహేణ సహైవ పుస్తకం దహామి యత స్స్వపక్షనాశా ద్గృహనాశ ఏవ నో ఽస్మాకం వర మితి స్వమనసి విచార్య గృహే వహ్నిం స్థాపితవా న్స్వగృహ మగ్ని

న్యదథా ద్ధుతాశనం చుక్రోశ చాగ్ని ర్దహతీతి మే గృహమ్ ౧౧౫
ఇతిహ్యా మాశ్రిత్య వదంతి చైవం తదేవమూలం మమభాషణే౽పి,
యావత్కృతం తావదిహాస్య కర్తుః పాపం తతస్యా ద్ద్విగుణం ప్రవక్తుః.
౧౧౬. గచ్ఛ న్నసౌ ఫుల్లమునే ర్జగామ తమాశ్రమం యత్రచ రామ
చంద్రః, అశ్వత్థమూలే న్యధిత స్వచాపం స్వయంకుశానా ముపరి న్య
షీదత్ ౧౧౭ తీర్త్వా సముద్రం జనకాత్మజాయా స్సందర్శనోపాయ
మనీక్షమాణః, వసుంధరాయాం ప్రవణాః ప్లవంగా నవారిరాశౌ ప్లవ
నం క్షమంతే. ౧౧౮ సంచింతయ న్నితి కుశాసనసన్నివిష్టో జ్యోతిస్త
దైక్షత విదూరగ మేవ కించిత్, సంవ్యాప్నువ జ్జగదిదం సుఖశీతలం య
త్సంప్రార్థనీయ మనిశం మునిదేవతాభిః ౧౧౯. ఆగచ్ఛ దాత్మాభిము
ఖం నిరీక్ష్య సర్వే తదుత్తస్థు రుదారవీర్యాః, తతః పుమాకార మదృ
శ్యతైత న్మహాప్రభామండల మధ్యవర్తి ౧౨౦ మధ్యేప్రభామండల
మైక్షతాంచితం శివాకృతిం సర్వతపోమయం పునః, లోపాదిముద్రా
సహితం మహామునిం ప్రాబోధి కుంభోద్భవ మాదరా జ్జనైః ౧౨౧
అగస్త్యదృశ్వా రఘునందన స్తత స్సఖేద మంతఃకరణోత్థ మత్యజత్,
ప్రాయో మహద్దర్శన మేవ దేహినాం క్షిణోతి ఖేదం రవివ న్మహాతమః

ర్దహతీతి చుక్రోశ ౧౧౫ నతు గుప్త మేవ మయా ప్రకాశితం యతో యావత్కృతం
తావదేవేహ కర్తుః పాపంస్యా త్ప్రవక్తు స్తు తతః కర్తు స్సకాశా ద్ద్విగుణం స్యాత్.
అప్రకాశితప్రకాశకం కథనం ద్విగుణపాపావహ మితి బోధనాయ ప్రశబ్దః. ౧౧౬.
గచ్ఛ న్నసౌ పద్మపాదః ఫుల్లమునే స్తం ప్రసిద్ధ మాశ్రమం జగామ యత్ర చ రామ
చంద్రో ౽శ్వత్థమూలే చాపం న్యధిత - స్వయంకుశానా ముపరి న్యషీదత్ ఉపవిష్ట
వాన్ - అ, ౧౧౭ సముద్రం తీర్త్వా జానక్యా యద్దర్శనం తత్రోపాయ మనీక్ష
మాణః ప్లవంగా వానరా భూమౌ ప్రవణాః ప్లవనశీలా వారిరాశౌ ప్లవనం న క్షమంతే
ఇతి సంచింతయ న్కుశాసనసన్నివిష్ట శ్శ్రీరామచంద్ర స్తదా విదూరగ మేవ కించి
జ్జ్యోతి రైక్షత. తద్విశినష్టి-సంవ్యాప్నువ దితి - ఉ ౧౧౮. వ. ౧౧౯ పీతజ్జ్యోతిః-
ఉ. ౧౨౦. ప్రభామండలస్య మధ్యే స్ఫురత్ శివాకృతిం తపోమయం జ్యోతిరైక్షత.
పునఃలోపా ఆది ర్యస్యా స్తథాభూతయా ముద్రయా లోపాముద్రయేతియావ త్తయా
సహితం కుంభోద్భవ మగస్త్యం జనై స్సహ ప్రాబోధి జజ్ఞౌకరదై రితివా. ౧౨౧. అగ
స్త్యదృశ్వా అగస్త్యం దృష్టవాన్ తతో దర్శనానంతరం అంతఃకరణోత్థం ఖేద

౧౨౨ సభార్య మర్ఘ్యాదిభి రర్చయిత్వా రామ స్తదంఘ్రిం శిరసా ననామ, తూష్ణీం ముహూర్తంవ్యసనార్ణవస్థో ధృతిం సమాస్థాయ పున ర్బభాషే. ౧౨౩ దృష్ట్వా భవంతం పితృవత్ప్రమోదే యస్మా మగా దుఃఖ మహార్ణవస్థమ్, మన్యే మమాత్మాన మవాప్తకామం వంశో మ హాన్మే తపసా త్వ్రవృత్తః ౧౨౪ న తత్ర మాదృ గ్జనితా న జాతః పదచ్యుతో ఒహం ప్రథమం సభార్యః, సలక్ష్మణో ఒరణ్య ముపాగత శ్చ మారీచమాయా నిహతాంతరంగః. ౧౨౫ తత్రాపి భార్యా మ హ్రృత చ్ఛలేన సరావణో రాక్షసపుంగవో మే, సాచాధునా ఒశోకవనే సమాస్తే కృశావియోగా త్త్వత ఏవ తన్వీ ౧౨౬ తీర్త్వాసముద్రం వినిహత్య దుష్టం బలేన సీతాం మహతా హరామి, యథా తథోపాయ ముదాహరత్వం న మే త్వదన్యో ఒస్తి హితోపదేష్టా ౧౨౭. ఇతీరితో వాచ మువాచ విన్వా న్మా రామ శోకస్య వశంగతో భూః, వంశే ద్వయే సంతి నృపా మహాంత స్సంప్రాప్య దుఃఖం పరిముక్తదుఃఖాః. ౧౨౮ త్వమగ్రణీ ర్దాశరథే ధనుర్భృతాం తవానుజస్యాపి సమో న లక్ష్యతే, ప్లవంగమానా మధిపస్య కోటిశో మాముంచ మాముంచ వచో వినాథమ్, ౧౨౯ సహాయసంపత్తి రియం తవాస్తి హితోపదే ష్టా ఒప్యహ మస్మి కశ్చిత్, వారాంనిధిః కింకురుతే తవాయం స్మరా ధునా గోష్పదమాత్ర మేనమ్ ౧౩౦ పురేవ చార్వబ్ధి మహం పిబా

మత్యజత్ ౧౨౨ దుఃఖసాగరస్థో ముహూర్తం తూష్ణీంభూత్వా ధృతిం సమాస్థాయ పున రువాచ. ౧౨౩ పితృవ ద్భవంతం దృష్ట్వా ప్రమోదే యస్మా ద్దుఃఖమహార్ణవస్థం మాం త్వ మగా ఆగతవానసి అహ మాత్మానం ప్రాప్తకామం మన్యే ఏవం ముని మభి ముఖీకృత్య స్వదుఃఖ మావేదయతి. మే మహా న్వంశ స్తపసా దాదిత్యా త్ప్రవృత్తః నత్రేతి పరేణాన్వయః - ఇ ౧౨౪ తస్మి న్వంశే మమ సదృశో నోత్పత్స్యతే నాప్యజనిష్ట తతఇతిచే దేవంవిధత్వా న్మమేత్యాహ-ఆదౌ సభార్యః పదా ద్రాజ్యాత్ ప్రచ్యుత ప్రత్రాప్యయోధ్యాయాం న స్థితః కింతు సలక్ష్మణో వన ముపాగతః. తత్రాపి మారీచమాయయా నిహతాంతఃకరణః - ఉ ౧౨౫ తత్రాపి రాక్షసపుంగవో రావణో మే భార్యాం ఛలేనాహృత. తన్వీ కృశాంగీ. ౧౨౬. ౧౨౭. ౧౨౮. యదుక్తం న తత్ర మాదృ గితి తత్రాహ - త్వమితి. తస్మా ద్విసాథ మనాథం దీనం వచో మా ముంచ మాముంచేతి సంభ్రమే వీప్సా ౧౨౯ వారాం నిధిః సముద్రః. ౧౩౦.

మి శుష్కే ఉత్ర తేన ప్రతియాహి లంకామ్, ఏవం మయా కీర్తి రుపార్జితా స్యాద్బద్ధేతు వార్ధౌ తవ సా ఉర్జితా స్యాత్. ౧౩౧ సేతుం వార్ధౌ బంధయిత్వా జహి త్వం దుష్టం చౌర్యే ద్యేన సీతా హృతా ఉసీత్, ప్రాప్నోషి త్వం కీర్తి మాచంద్ర తారం తేనాత్రాబ్ధిం బంధయ త్వం కపీంద్రైః ౧౩౨ ఇత్థం యత్ర ప్రేరితో ఉగస్త్యవాచా సేతుం రామో బంధయామాస వార్ధౌ, తుంగైః శృంగై ర్వానరై స్తేన గత్వా తం హత్వాపి జానకీ మానినాయ ౧౩ తత్రాద్రృష్టే తత్ర తీర్థే స భిక్షుః స్నాత్వా భక్త్యా రామనాథం ప్రణమ్య, తత్ర శ్రద్ధో త్పత్తయే మానుషాణాం శిష్యేభ్య స్తద్వైభవం సమ్యగూచే, ౧౩౪ తన్మాహాత్మ్యం వర్ణయంతం మునిం తం పప్రచ్ఛైనం కశ్చి దేవం విప శ్చిత్, రామేశాఖ్యే కిం సమాసోపపన్నా ప్రుష్ట స్త్రేధా వోచదేవం సమాసమ్ ౧౩౫ రఘూద్వహ స్తత్పురుషం పరం జగౌ శివో బహు వ్రీహి సమాస మైరయత్, రామేశ్వరేణాహ ని కర్మధారయం పరం స మాహుః స్మ సురేశ్వరాదయః ౧౩౬ ఏవం నిశ్చిత్యోదితం తత్స మాసం శ్రుత్వా తత్రత్యో బుధో యో ఉభ్యనందత్, అంభోజాం ఘ్రి స్తై రథ స్తూయమానః కంచిత్కాలం తత్ర యోగీ ఉనైషీత్. తస్మా దార్యః ప్రస్థితో ఉభూ త్సశిష్య స్తీర్థస్నానోపాత్త చిత్తామ లత్వః పశ్య న్దేశా న్మాతులీయం జగామ గేహం దాహం తస్యపు త్రేన సార్ధమ్ ౧౩౭ శ్రుత్వా కించి త్ఖేదమాపేదివాన్ సః మత్వా

చారు సుందర శ్చాసౌ వర్ధి శ్చ తం చాప యథా స్యా త్తథేతివా. తేన పానే నాస్మిన్ సముద్రే శుష్కే సతి సా కీర్తిః. ౧౩౧ యస్మా దేవం తస్మా త్సముద్రే సేతుం బంధయిత్వా దుష్టం జహి. యేన చౌర్యాత్సీతా హృతా ఆసీత్ రాలి ౧౩౨ తుంగై రుచ్ఛ్రితై స్తైన సేతునా తం రావణం ఆహవ సంగ్రామే ౧౩౩. ౧౩౪ కేన సమాసేనోపపన్నా ౧౩౫ రామస్యేశ ఇతి తత్పురుషం కేవలం శ్రీరామచంద్రో జగౌ. శివ స్తు రామఈశో యస్యేతి బహువ్రీహిసమాసం కేవలముక్తవాన్. ఇంద్రా దయ స్తు రామశ్చాసా వీశ్వర శ్చేతి కర్మధారయం పరం సమాహుస్స్మ-ఉ. ౧౩౬ తస్యా రామేశాఖ్యాయాః సమాసం తత్రత్యో విపశ్చి త్సముదాయః. యోగీట్ యో గీశః శాలి ౧౩౭ స్నానేనోపాత్తం చిత్తనిర్మలత్వం యేన స తస్య గృహస్య పుత్ర కేన సహ దాహం శ్రుత్వేతి పరేణాన్వయః ౧౩౮. మత్వామత్వా పదార్థస్వరూపం

మత్వా ధైర్యమాపేదివాన్ సః, శ్రావంశ్రావం మాతులేయస్య తీవ్రం
దాహం గేహస్యానుకంపాం వ్యధత్త. ౧౩౯. విశ్వస్య మాం నిహిత
వానసి పుస్తభారం తం చాదహద్ధుతవహః పతితః ప్రమాదాత్,
తావాన్న మే సదనదాహకృతోఽనుతాపో యావాంస్తు పుస్తకవినా
శకృతో మమ స్యాత్ ౧౪౦ ఇత్థం బ్రువంతం తమథోఽన్యగాదీ త్పు
స్తంగతం బుద్ధిరవస్థితా మే, ఉక్త్వా సమారబ్ధ పునశ్చ టీకాం కర్తుం స
ధీరో యతిబృందవంద్యః ౧౪౧ దృష్ట్వా బుద్ధిం మాతులస్తస్య భూ
యో భీతః ప్రాస్యద్దోర్భజనే తన్మనోఽఘ్నమ్, కించిద్ద్రవ్యం పూర్వవ
న్నాక్షమిష్ట టీకాం కర్తుం కేచిదేవం బ్రువంతి ౧౪౨ అత్రాంతరే
ఽన్యైర్నిజవచ్చరద్భిః సైవ తీర్థయాత్రాం దయితైః సతీర్థ్యైః, అర్థా
దుపేత్యాశ్రమతః కనిష్ఠైర్జ్ఞాత స్వఖేదైః స్వమునిః స్వమైత్రీ ౧౪౩
దృష్ట్వా పద్మాంఘ్రిం క్రమాత్తే ప్రణేముస్తత్పాదాంభోజేయరేణూన్
దధానాః అన్యోన్యం ద్రాగాదదుస్తే దదుశ్చానేకానేహో యోగ
జైక్యాన్నమాంసి. ౧౪౪ వాణీనిర్జితపన్నగేశ్వరగురుప్రాచేతసాం
చేతసా బిభ్రాణాం చరణం మునేర్విరచితవ్యాపల్లవం పల్లవమ్, ధున్వాం
తం ప్రభయా నివారితతమా శంకాపదం కామదం రేజేఽంతేవసతాం
సమష్టిరసుహృత్తత్యాహితాత్యాహితా ౧౪౫ శుశ్రావ సాంతేవ

జ్ఞాత్వాజ్ఞాత్వా ధైర్యమాప్నువన్ మాతులసంబంధినః గేహస్య తీవ్రం దాహం
శ్రుత్వాశ్రుత్వా కరుణాం విహితవాన్ తం మాతుల ఆహేతి శేషః ఏవంభూతో
పద్మపాదో విశ్వస్యేత్యేవమాదిప్రకారేణ బ్రువాణం మాతులం ఇతివా సంబంధః-ఇం.
౧౩౯. నిహితవానసి స్థాపితవానసి వర్తమానసామీప్యే లట్ తం చ ప్రమాదా
త్పతితో హుతాశో ఉదహత్-వ ౧౪౦ న్యగాదీదుక్తవాన్ టీకాం కర్తుమారం
భంకృతవాన్ - ఇం. ౧౪౧ ప్రాస్యత్ప్రాక్షిపత్. న క్షమిష్ట సమర్థో నాభూత్-
శాలి. ౧౪౨ అత్రాంతరే స్వయం తీర్థయాత్రాం చరద్భిర్గయితైః స్వీయైః సతీర్థ్యై
రాశ్రమాత్కనిష్ఠైర్యదృచ్ఛయోపేత్య జ్ఞాత స్వఖేదైః స్వముని స్వమైత్రీ సంద్రష్టాః
ఇం-. ౧౪౩ అనేకకాలాయోగజన్యాదైక్యాత్ ఝడితి అన్యోన్యం నమా
నమస్కారాన్ దదుః శ్రాదదుశ్చ - శాలినీ ౧౪౪ వాణ్యా నిర్జితాః శేషగ

సతాం సమష్టి స్స్వదేశకీయాం సుఖదాం సువార్తామ్, అర్థా త్సమీపా
గతతః కుతశ్చిత్ ద్విజేంద్రత స్సేవితసర్వతీర్థాత్. ౧౪౬ అథ గురు
వర మనవేక్ష్య నితాంతం వ్యథితహృదో మునివర్యవినేయాః, కథమపి
విదితతదీయసువార్తా స్సమధిగతాః కిల కేరలదేశాన్. ౧౪౭ అత్రాం
తరే యతిపతిః ప్రసువో ఽంత్యకృత్యాం కృత్వా స్వధర్మపరిపాలనస
క్తచిత్తః, ఆకాశలంఘివరకేరమహీరుహేషు శ్రీకేరళేషు మునిరాస్త
చరన్స్వగక్తః ౧౪౮ విచరన్నథ కేరళేషు విష్వక్ నిజశిష్యాగమనం
నిరీక్ష్య మానీ, వినయేన మహాసురాలయేశం వినమన్నస్తుత నిస్తులా
నుభావః ౧౪౯. సదసత్త్వవిముక్తయా ప్రకృత్యా చిదచిద్రూప
మిదం జగద్విచిత్రమ్, కురుషే జగదీశ లీలయా త్వం పరిపూర్ణస్య న

రువార్మికయోః యయా సా చేతసా మునేః శ్రీశంకరస్య చరణం బిభ్రాణా రేజే చర
ణం విశినష్టి-పరిచితవ్యం భవితవ్య మాపల్లవం పల్లవవత్ ధున్వన్తం ప్రథయా
నివారితతమమతిశయేనానివారితమాశంకానాం పదమాశ్చర్యభూత మజ్ఞానంయేన పునశ్చ
కామదం పురుషార్థచతుష్టయప్రదం శిష్యాణాం సమష్టిం విశినష్టి-అసుహృతాం ప్రాణ
హృతాం క్షుత్పిపాసాదీనాం తత్యా పస్త్ర్యక నిమిత్తభూతయా ఆహితం స్వీకృత
మత్యాహితంజీవనాపేక్షం కర్మ యయా సా అసుహృదాం కామాదీనాం బాహ్యా
నాంచ పస్త్ర్యవాహితం స్థాపితమత్యాహితంమహాభయం యయేతి వా ని 'అత్యా
హితం మహాభీతౌ జీవనాపేక్ష కర్మణీ'తి మేదినీ - శా ౧౪౫ సాన్తేవసతాం సమష్టిః
కుతశ్చి ద్దేశా దర్థా త్సమీపమాగతా త్సేవితసర్వతీర్థా ద్ద్విజాత్ స్వదేశకీయాం
సుఖదాం సువార్తాం శుశ్రావ - ఆఖ్యా ౧౪౬ అథానంతరం గురువరం శ్రీశంకర
మనవేక్ష్యాత్యంతం వ్యథితం హృద్యేషాం కథ మపి విదితా భగవత్పాదాః కేరళేషు
సంతీతి గురుసంబాధినీ సువార్తా యైస్తే మునివర్యశిష్యాః కేరళాఖ్యదేశాన్ సంప్రాప్తాః
* నవమే భవతి గురావుపచిత్రా ౧౪౭ ఆకాశలంఘినో ఽత్యంతతుంగా శ్రేష్ఠాః
కేరాఖ్యవృక్షా యేషు తేషు కేరళేషు మునిశ్చరన్నాస్తస్థితః - వ ౧౪౮. అథానం
తరం విష్వక్సర్వగో నిరుపమః ప్రభావో యస్య శ్రీశంకరః కేరళేషు విచరన్స
న్నిజశిష్యాగమనం నిరీక్ష్య మానీ తై ర్భాషణ మకుర్వాణో మహాసురాఖ్య సద్మేశం
శ్రీవిష్ణుం వినయేన నమస్కుర్వన్ స్తుతిం కృతవాన్. వసంతమాలికా. ౧౪౯.
స్తుతి ముదాహరతి—హే జగదీశ, సత్త్వా సత్వాభ్యాం విముక్తయా ఽనిర్వాచ్యయా
ప్రకృత్యా మాయయా జడచేతనాత్మక మిదం విచిత్రం జగల్లీలయా త్వం
కురుషే. హి యస్మాత్పరిపూర్ణత్వా త్తవ ప్రయోజనేచ్ఛా నాస్తి లోకవత్తులీలా

హి ప్రయోజనేచ్ఛా. ౧౫౦ రజసా సృజసీశ సత్త్వవృత్తి స్త్రిజగ ద్రక్షసి తామసః క్షిణోషి, బహుధా పరికీర్త్యసే చ సత్త్వం విధివైకుంఠశివాభిధాభి రేకః, ౧౫౧. వివిధేషు జలాశయేషు సో௨యం సవితేవ ప్రతిబింబితస్వభావః, బహురూప మిదం ప్రవిశ్య విశ్వం స్వయ మేకో௨పి భవా న్విభాత్యనేకః ౧౫౨ ఇతి దేవ మభిష్టువ న్విశిష్ట స్తుతిత్రో௨సౌ సురసద్మసన్నివిష్టః, చిరకాలవియోగదీనచిత్తై శ్శిరసా శిష్యగణై రథో వవందే ౧౫౩ గురుణా కుశలానుయోగపూర్వం సదయం శిష్యగణేషు సాంత్వితేషు, అతిదీన మనా శ్శనై రవాదీదజహ ద్గద్గదికం సపద్మపాదః ౧౫౪. భగవ న్నభిగమ్య రంగనాథం పథిపద్మాక్ష మహం నివర్తమానః, బహుధా విహితానునీతినీతో బత పూర్వాశ్రమమాతులేన గేహమ్. ౧౫౫ అహ మస్య పురోభిదావదేందో రపి పూర్వాశ్రమ వాసనానుబంధాత్, అపఠం భవదీయ భాష్యటీకా మజయం చాత్ర కృతానుయోగ మేనమ్. ౧౫౬ దగ్ధముద్రముఖముద్రణ

కైవల్యమితి న్యాయాత్. ౧౫౦ నను బ్రహ్మా సర్వం జగత్కరుత ఇతిచే త్తత్రాహ—హేఽఈశ త్వమేవ బ్రహ్మా సన్ రజసా సృజసి సత్త్వవృత్తి ర్విష్ణుస్సన్ తమసా శివస్సన్. అతశ్చ సత్త్వ మేవైకో విధ్యాదిసంజ్ఞాభి ర్బహుధా పరికీర్త్యసే ౧౫౧. న కేవల మేతావదేవాపితు స్వయమేకో௨పి భవాన్ బహురూప మిదం విశ్వం ప్రవిశ్యానేకోవిభాతీతిసదృష్టాన్త మాహ—వివిధేషు జలాశయేషు యథా సూర్యః ప్రతిబింబితస్వభావ స్తథా ௨௨శయేషు ప్రతిబింబితస్వభావ స్సో ௨యం భవా నిత్యన్వయః. తథాచ శ్రుతిః *'యథాహ్యయం జ్యోతి రాత్మా వివస్వా నపోభిన్నాబహుధైకో ௨నుగచ్ఛన్ ఉపాధినా క్రియతే భేదరూపో దేవః క్షేత్రేష్వేవ మజో ௨య మాత్మా' ఇతి. ౧౫౨ వవంద ఇతికర్మణిలిట్ తే తం శిరసా వవందిరేఇత్యర్థః. ౧౫౩. కుశలినో భవంత ఇతి కుశలప్రశ్నపూర్వకం సదయం యథాస్యా త్తథా సాంత్వితేషు శిష్యగణేషు మధ్యే స పద్మపాదో ௨జహద్గద్గదికం యథా స్యా త్తథా ௨వాదీత్. ౧౫౪ పూర్వాశ్రమమాతులేన స్వగేహం ప్రతి బహుధావిహితానునయేన నీతో బతేత్యత్యంతఖేదే ౧౫౫. భేదవాదిందో రస్యాగ్రే మమ మాతులో ௨య మితి పూర్వవాసనాను బంధా దహం భవదీయభాష్యటీకా మపఠం అస్యాం టీకాయాం కృతో ௨నుయోగ శ్చోద్యం యేన త మజయంచ. ౧౫౬ అజయ మిత్యనేన ప్రాప్తం గర్వం వారయతి— తవ సూక్తై ర్వర్మతుల్యై రక్షిత స్త మజయం న తు

మంత్రై ర్ధ్వస్తతర్క గురుకాపిల తంత్రైః, వర్మితో నిగమసారసు
ధాక్తై ర్నాతులం త మజయం తవ సూక్తైః ౧౫౭. ఖడ్గాఖడ్గి విహార
కల్పితరుజం కాణాదసేనాముఖే శస్త్రాశస్త్రి కృతం శ్రమంచ విషమం
పశ్యత్పదానాం పదే, యష్టీయష్టి భవం చ కాపిలబలే ఖేదం మునే
తావకై స్సూక్తై ర్యాక్తికవంశమౌక్తికమయై ర్నాపద్యతే వర్మితః.
౧౫౮ అథ గాఢహృదో యథాపురం మా మభినంద్యాహిత సత్క్రి
యస్య తస్య, అధిసద్మ నిధాయ భాష్యటీకా మహ మస్యాయ మశం
కితో నిశాయామ్ ౧౫౯ యుగపర్యయ నృత్యదుగ్రఫాలజ్వలనజ్వాల
కరాళకీలజాలః, దహనో ఒధినిశీథ మస్య ధామ్నా బత టీకా మపి
భస్మసా దకార్షీత్ ౧౬౦ అదహ త్స్వగృహం స్వయం హతాశో
విమతగ్రంథ మసౌ విదగ్ధకామః, మతిమాంద్యకరం గరం చ భైక్షే
వ్యధితాస్యేతి విజృంభతే స్మ వార్తా ౧౬౧ అధునా ధిషణా యథా
పురం నో విధునానావిశయం ప్రసాద మేతి, విషమా పున రీదృశీ
దశా నః కిము యుక్తా భవదంఘ్రికింకరాణామ్. ౧౬౨. గురువర తవ

స్వసామర్థ్యేనేతి భావః. తాని వినష్టి—దగ్ధా తప్తా చక్రాదిముద్రా యేషాం తేషాం
ముఖపిధాయకమంత్రైః. పునశ్చ ధ్వస్తాని గౌతమాదిశాస్త్రాణియై ర్వేదసార లక్షణసు
ధయాంచితైః-స్వా ౧౫౭ కించ హేమునే యౌక్తికలక్షణవంశమౌక్తికమయై స్తవ
సూక్తై ర్వర్మితః కవచై రివ రక్షితః కాణాదసేనాముఖే ఖడ్గాఖడ్గి విహారేణ కల్పితాం
రుజం నాపద్యతే తథా అక్షపాదానాం గౌతమానాం పదే శస్త్రాశస్త్రి కృతం శ్రమం
చ నాపద్యతే తథా కాపిలసైన్యే యష్టీయష్టి జన్యం ఖేదం చ నాపద్యతే-శా. ౧౫౮.
అథ పరాజయానంతరం యథా పురం మామభినంద్య సంపాదితసత్క్రియస్య గూఢ
హృదయస్యాస్య సద్మని భాష్యటీకాం నిధాయాహ మశంకిత ఆయం గతవాన్.
నిశాయా మిత్యస్య పరేణాన్వయః - మూల ౧౫౯ నిశామధినిశీథ మర్ధరాత్రా
వగ్ని రస్యధామ్నా సహ టీకా మపి భస్మసాదకార్షీత్. దహనం విశినష్టి—యుగ
పర్యయే ప్రలయకాలే నృత్యత ఉగ్రస్య మహారుద్రస్య ఫాలే లలాటే యో జ్వలనో
వహ్ని స్తస్య శిఖావద్భయంకరం శిఖాజాలం యస్యసః ౧౬౦. హతా కుత్సితా
ఆశా యస్య సః ఇత్యేవమస్య వార్తా విజృంభతే స్మ విలాసం ప్రాప. ౧౬౧. గర
ప్రభావ శ్చ జాత ఇత్యాహాధునా నో బుద్ధిః దైవేన యథాపురం సంశయరహితం
ప్రసాదం నాప్నోతి. విషమా పున రీదృశీ దశా భవదంఘ్రి కింకరాణా మస్మాకం
కిముయుక్తా ఉచితు నైవ యుక్తేత్యర్థః ౧౬౨. అతిదుఃఖిత స్సాక్రోశం పున

యా భాష్యవరేణ్యే వ్యరచి మయా లలితా కిల వృత్తిః, నిరతిశయో జ్జ్వలయుక్తియుతా సా పథి కిల హా వినవాశ కృశానో ౧౬౩ ప్రయ తేఽహం పున రేవ యదా తాం ప్రవిధాతుం బహుధా కృతయత్నః, న యథాపూర్వ ముపక్రమతే తాః పటుయుక్తీ ర్భగవ న్మమ బుద్ధిః ౧౬౪ కృపాపారావారం తవచరణకోణాగ్ర శరణం గతా దీనాదూనాః కతి కతి న సర్వేశ్వరపదమ్, గురో మంతు ర్నంతుః క ఇవ మమ పా పాంశ ఇతిచే న్మృషా మాభాషిష్ఠాః పదకమలచింతావధి రసౌ ౧౬౫ ఇతివాదిన మేన మార్యపాదః కరుణాపూరకరంభితాంతరంగః, అమృ తాబ్ధిసఖై రపాస్తమోహై ర్వచనై స్సాంత్వయతి స్మ వల్గు బంధైః. ౧౬౬. విషమో బత కర్మణాం విపాకో విషమోహోపమదుర్నివార ఏషః, విదితః ప్రథమం మయా ఽమర్థః కథిత శ్శృంగ సురేశదేశికాయ. ౧౬౭ పూర్వం శృంగక్ష్మాధరే మత్సమీపే ప్రేమ్ణా యా సౌవాచితా పంచపాదీ, సామే చిత్తా న్నాపయాత్యద్య శోకో యాతా చ్ఛీఘ్రం తాం లిఖేత్యాఖ్య దార్యః ౧౬౮ ఆశ్వాస్యేత్థం జలజచరణం భాష్య

రాహ—గురువరేతి-ఉపచిత్రా, ౧౬౩. నను పున స్తదైవ రచనీయేత్యాశంక్యాహ— యదా బహుధాకృతప్రయత్న స్తాం విధాతు మహం ప్రయతే హేభగవం స్తదా యథాపూర్వం తాః పటుయుక్తీ ర్మమ బుద్ధిః నోపక్రమతే ౧౬౪ కృపాసము ద్రంతవ చరణకోణాగ్ర శరణంగతాః పూర్వందీనా అపి దూనాః ఖిన్నా అపి సర్వే శ్వరపదం కే కే న ప్రాప్తా అపితు సర్వేఽపి ప్రాప్తాః గతా ఇత్యస్య దేహలీదీపక న్యాయేనో భయత్ర సంబంధః. హేగురో నమనం కర్తు ర్మమ కఇవ మంతు రప రాధః. * 'మంతుః పుంస్యపరాధేఽపి మనుష్యే ఽపి ప్రజాపతౌ' ఇతి మేదినీ - పాపాంశఇతిచే త్తర్హ్యసౌ పాపాంశో గురుపదకమలచింతన మేవావధి ర్యస్యేతి మృషా మాభాషిష్ఠాః - శి. ౧౬౫ కరుణాపూరకేణాశ్లిష్టం అంతరంగం యస్య స ఆర్యపాదశ్శ్రీశంకరాచార్య ఇత్యేవం వాదిన మేనం పద్మపాదం పీయూష సముద్ర తుల్యై రపాస్తో నిరాకృతో మోహో యై ర్వల్గు స్సుందరో బంధో బంధనం గ్రంథనం యేషాం తై ర్వచోభి స్సాంత్వయతిస్మ - వసంతమాలికా ౧౬౬. బతేతి ఖేదే. విషజన్యమోహతుల్యశ్చాసౌ దుర్నివార శ్చైష కర్మణాం విపాకః విషమో ఽస్తి ప్రథమ మేవ మయా ఽయమర్థో జ్ఞాత స్సురేశ్వరాచార్యాయ కథితశ్చ. ౧౬౭. అలో ఽద్య తే శోకో యాతాత్ అపగచ్ఛతు శీఘ్రం తాం లిఖేత్యార్య శ్శ్రీశంకరో ఽవోచత్ - శాలి. ౧౬౮. అమునా ప్రకారేణ పద్మ

కృత్పంచపాదీ మాచఖ్యౌ తాం కృతిముపహితాం పూర్వవైవాను పూర్వ్యా, నైతచ్చిత్రం పరమపురుషే వ్యాహతజ్ఞానశక్తౌ తస్మి న్మూలే త్రిభువనగురౌ సర్వవిద్యాప్రవృత్తేః ౧౬౯ ప్రసభం స విలిఖ్య పంచ పాదీం పరమానందభరేణ పద్మపాదః, ఉదతిష్ఠ దతిష్ఠ దభ్యరోదీ త్పున రుద్గాయతి తు స్మ నృత్యతిస్మ ౧౭౦ కవితాకుశలో ఽథ కేరళక్ష్మా కమనః కశ్చన రాజశేఖరాఖ్యః, మునివర్య మముం ముదా వితేనే నిజ కోటీర నిఘృష్టపన్నభాగ్యమ్ ౧౭౧ ప్రథతే కిమునాటకత్రయీనే త్యమునా సంయమినా తతో నియుక్తః, అయ ముత్తర మాదదే ప్రమాదా దనలే సాహుతితా ముపాగతేతి ౧౭౨ ముఖతః పరితాం మునీందునా తాం విలిఖ న్నేష విసిస్మయే ఽథభూపః, వద కింకరవాణి కింకరో ఽహం వరదేతి ప్రణమ న్వ్యజిజ్ఞపచ్చ ౧౭౩ నృపకాలటినామ కాగ్రహారం ద్విజకర్మానధికారిణో ఽద్య శప్తాః, భవతా ఽపి తథైవ తే విధేయా బత పాపా ఇతి దేశికో ఽశపత్తమ్ ౧౭౪. పద్మాంఘ్రి ప్రతిపద్య నష్టవివృతిం తుష్టే పునః కేరళక్ష్మాపాలో యతిసార్వభౌమస

పాద మాశ్వాస్య భాష్యకార స్తాం పంచపాదీం కృతిం పూర్వవైవానుపూర్వ్యాయుక్తా మాచఖ్యౌ చిత్రం మన్వానా న్ప్రత్యాహ—అవ్యాహతాజ్ఞానశక్తి ర్యస్య తస్మిం స్త్రిభువనగురౌ సర్వవిద్యాప్రవృత్తే ర్మూలే మహాపురుషే తచ్చిత్రం న భవతి-మం. ౧౬౯ స పద్మపాదః ప్రసభం హారేన పంచపాదీం విలేఖ్య పరమానందాతిశయేనోద తిష్ఠ దూర్ధ్వ మతిష్ఠ త్పున స్సమ మతిష్ఠ త్పునరభ్యరాదీ దానందాశ్రూణ్యముంచత్ పున రుద్గాయతి స్మతు పున ర్నృత్యతిస్మ-వసంతమాలి ౧౭౦ కమనో రంజకః నిజ కోటీరైః కిరీటసంబంధిరత్నై నిర్ఘృష్టం పాదనఖాగ్ర్యం యేన స స్తాదృశం అముం మునిం ముదం వితేనే-మా. ౧౭౧. ఏవం ప్రసాదితేనామునా సంయమినా సా నాటకత్రయీ కిం ప్రథత ఇతి తతో నియుక్తః ప్రమాదా దగ్నౌ సాహుతితా ముపాగతేతీద ముత్తర ముపాదదే ౧౭౨. తాం నాటకత్రయీం. హేవరద కింకరో ఽహం కిం కరవాణీతి ప్రణమన్ విజ్ఞాపితవాన్ ౧౭౩.ఏవం రాజశేఖరేణ విజ్ఞాపితో దేశిక శ్రీశంకరో హేనృప కాలటినామకో ఽగ్రహారో యేషాం తే ద్విజకర్మానధికా రిణ ఇతి అద్యేదానీం శప్తా భవతా ఽపి తథైవ విధేయా యతః పాపా ఇతి రాజాన మశపత్. ౧౭౪ ఉపసంహరతి—పద్మపాదే నష్టవివృతిం ప్రతిపద్య తుష్టే

విధం ప్రాప్య ప్రణమ్యాంజసా, లబ్ధ్వా తస్య ముఖా - త్సనాటకవరా
ణ్యానందపాథోనిధౌ మజ్జం స్తత్పదపద్మయుగ్మ మనిశం ధ్యాయ
న్ప్రతస్థే పురీమ్, ౧౭౫.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తత్తీర్థయాత్రాటనార్థకః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గోఽజనిచతుర్దశః

సతి పునః కేరళభూపాలో యతిసార్వభౌమస్య సవిధం సమీపం ప్రాప్యాంజసా ఝుడితి ప్రణమ్య తస్య ముఖా త్స్వనాటకవరాణి లబ్ధ్వా ఆనందజలధౌ మజ్జం స్తస్య చరణకమలయుగ్మ మనిశం ధ్యాయ న్పురీం ప్రతస్థే ౧౭౫.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంసరామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
చతుర్దశ స్సర్గః.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

పంచమసర్గ ప్రారంభః

అథ శిష్యవర్గై ర్వృత స్సహస్రై రనుయాత స్సుధన్వనా చ
రాజ్ఞా, కకుభో విజిగీషు రేష సర్వాః ప్రథమం సేతు ముదారధీః

అథ దిగ్విజయకౌతుకం సపరికరం నిరూపయితు ముపక్రమతే—అథానంతరం పద్మపాద హస్తామలక సమిత్పాణి చిద్విలాస జ్ఞానకంద విష్ణుగుప్త శుద్ధకీర్తి భాను మరీచి కృష్ణ దర్శనబుద్ధి వృద్ధి విరించిపాద శుద్ధానన్దానందగిరి ప్రముఖై స్సహస్రై శ్శిష్య వర్గై ర్వృతః సుధన్వనా రాజ్ఞా చానుయాతః సర్వాదిశో విజిగీషుః స ఏష ఉదారధీః శ్రీశంకరాచార్యః ప్రథమం సేతుం ప్రతి ప్రతస్థే వసంతమాలికా. అత్ర ప్రాచీనా నురోధేన మధ్యార్జునం ప్రాప్య తత స్సర్వాః కకుభో విజిగీషుః ప్రథమం సేతుం ప్రతి ప్రతస్థ ఇతి వ్యాఖ్యేయమ్. తథాహి 'శ్రీశంకరాచార్యో మధ్యార్జునం నామ శివావిర్భావస్థలవిశేషం ప్రాప. * 'మధ్యార్జునేశాన మదృష్టపూర్వం విద్యాదిభిః పూజితపాద పద్మం, బుధ్యోపచారై రభజ త్పరేశం నిష్పాపతాం ప్రాప ఫలైకపాత్రమ్,' తత్ర కిల భగవాన్ శ్రీశంకరాచార్య స్సదాశివ మేవ మబ్రవీత్ స్వామి న్మధ్యార్జున, సర్వోపని షదర్థో ఽపి సర్వజ్ఞో ఽపి త్వస్మా న్నిగమాదితాత్పర్యగోచరో ద్వైత మద్వైతం వేతి సంశ యస్య సర్వేషాం పశ్యతాం నివృత్తిం కుర్వితి ప్రార్థితో మధ్యార్జునేశో లింగాగ్రాత్స్వా వయవరూపేణ నిష్క్రమ్య మేఘవత్ గంభీరయా గిరా దక్షిణహస్త ముద్యమ్య సత్య మద్వైతం సత్యమద్వైతం సత్య మద్వైత మితి త్రిరుక్త్వా లింగాఽగ్రే ఽంత ర్దధే. పశ్యతాం నరాణాం మహ దద్భుత మాసీత్. తద్భక్తాశ్చ తద్దేశస్థితా శ్శ్రీశంకర మేవ సద్గురుం కృత్వోమాగణపతీశార్కాచ్యుతార్చాపరాః ప్రాతః స్నానాదివిశుద్ధాః పంచయజ్ఞపరాయణా శ్శ్రుతిసంచోదితాచారగా శ్శుద్ధాద్వైతపరాయణా బభూవుః

ప్రత్నే ౧ అభవత్కిల తస్య తత్ర శాక్తై ర్గిరిజార్చాకపటా న్మధు
ప్రసక్తైః, నికటస్థవితీర్ణ భూరిమోదస్ఫుటరింఖత్పటుయుక్తిపూ

ఏవం తద్దేశస్థా నద్వైతవాదినః కృత్వా ప్రమత్తై శ్శంకర ఇవ శిష్యసమేతో రామే
శ్వరం ప్రతి జగామేతి ౧ తత్ర కిల తస్య శాక్తై ర్వివాదో ఽభవ త్తా న్విశినష్టి—
గిరిజార్చాకపటా న్మధుప్రసక్తైః. వివాదం విశినష్టి—నికటస్థేషు వితీర్ణో దత్తో బహు
మోదో యాభి స్తా శ్చతాః స్ఫుటం యథాస్యా త్తథా రింఖంత్యః స్ఫురంత్యో యాః
పట్వ్య శ్చతురా యుక్తయ స్తద్వాక్ పదేతి క్వచిత్పాఠః *తథాహి —'తత్రస్థా
గురుశేఖరం యతివరం మూర్ధ్నా ఽభివాద్యోచిరే స్వామిన్నస్మ దిదం మతం శృణు
సితం చిత్రం పరం పావనం, ఆద్యా శక్తి రశేషకార్యజననీ శంభో ర్గుణేభ్యః పరా
యస్యాగూఽవశతో మహత్ప్రముఖరం సర్వం జగజ్జాయతే ౧ తస్యా వాగాద్యగ
మ్యత్వా త్సేవాయోగ్యత్వహేతుతః, తదంశాయా భవాన్యా స్తు పాదసేవాపరా
వయమ్. ౨ స్వర్ణనిర్మితతత్పాదై ర్బద్ధగ్రీవా సుబాహవః, జీవన్ముక్తి ర్యతో విద్యోపా
సకానాం ఫలం శ్రుతమ్ ౩ విద్యాంచావిద్యాంచ య స్తద్వేదోభయం సహ, అవి
ద్యయా మృత్యుం తీర్త్వా విద్యయా ఽమృత మశ్నుతే. ౪. తస్మా త్కటాక్షలేశేన
ముక్తిదా యా ముముక్షుభిః, సేవనీయా ప్రయత్నేన ప్రకృతిః స్సేశరూపిణీ. ౫ ప్ర
కృతి శ్చేశ్వర శ్చేతి శ్రుతిత స్తదభిన్నతా, సదేవేత్యాదివాక్యాని తత్పరాణి మతాని
తు ౬. అకారాదే ర్యథోత్పత్తిః ప్రణవస్థస్య సంమతా, తచ్ఛక్తీనాం భవానీలక్ష్మ్యాది
కానాం తథా ఽస్తిసా ౭ సిద్ధాంతః సర్వదేవానాం కారణస్య ప్రభోః పరా,
చంద్రస్య చంద్రికావద్యా రుద్రోద్బోధకరూపిణీ. ౮. స్వాధీనవల్లభేత్యుక్తా శక్తీ
రుద్రస్య భో యతే, సైవా స్త్రీయం భవానీతి నిశ్చయేన యుతా వయమ్. నరవ్యాఘ్రై
ర్భవద్భిశ్చ కృత్వా తచ్చిహ్నధారణమ్, సైవోపాస్యా సతో మాతా ముక్తిదా పరమే
శ్వరీ ౧౦. ఇత్యుక్త ఆచార్యవరో మహేశ స్సంప్రాహ తా న్సత్య మిదం తథా ఽపి,
శ్రేష్ఠస్య బోధా త్పురుషస్య ముక్తే స్సంప్రోదితత్వా త్సకలే ఽపి శాస్త్రే. ౧౧.
ఆత్మాన మాత్మనా ధ్యాత్వా ముక్తో భవతి నాన్యథా, తమేవేత్యాదివాక్యాని ప్రమా
ణాన్యత్ర కోటిశః. ౧౨ అజా మిత్యాదిమంత్రే ఽజాస్వరూప మభిధాయ వై, తత
స్తత్వం పరేశస్య ముక్త్యర్థం సంప్రకాశితమ్ ౧౩. కించాపి సాంఖ్యైః ప్రకృతేః
పరస్య వికారహీనస్య సుబోధత స్సా, ఉక్తా ఽత ఈశస్య ముఖ్యైకథా వ్నా జ్ఞానా
ద్విముక్తిః పర మస్య భూమ్నః, ఐక్యం చోక్తం బ్రహ్మణా జ్ఞానినో హి బ్రహ్మజ్ఞో
బ్రహ్మైవ నాన్యో ఽస్తి కశ్చిత్, బ్రహ్మేత్యాద్యా వేదవాక్యే ఽతఏవ జ్ఞానం సమ్యా

శ్యా ధనీయం భవద్భిః ౧౫. విద్యారూపా భవానీ యా ప్రోక్తా సా ఽద్వైతబోధినీ, తస్యా స్సంసేవనా దాశు చిత్తశుద్ధిర్విజాయతే ౧౬ తస్మా త్కుంకుమపుండ్రాది పరిత్యజ్య తథైవచ, హైమపాదాదిచిహ్నాని విద్యాయాం రతి మాగతాః ౧౭. బ్రహ్మైవామితి రూపాఖ్యాం ముక్తా భవథ నాన్యథా, ఏవ ముక్తా స్త్వ్యక్తచిహ్నా స్సర్వఏవ పరం గురుమ్ ౧౮. స్నానసంధ్యాపరాః పంచపూజాదినిరతా స్తథా, శుద్ధా ద్వైతకృతశ్రద్ధా స్సచ్ఛిష్యత్వ ముపాగతాః. ౧౯. మహాలక్ష్మ్యా భక్తా పరమపురుషం శంకరముఖో నమేత్యోచుర్నత్వా నిఖిలఫలదా సర్వజననీ, మహాలక్ష్మీ రాద్యా ప్రకృతి రసదిత్యాదినిగమై స్సదేవేతి శ్రుత్యా పరమపురుషస్యామలతనోః ౨౦ బ్రహ్మాదయోఽపి జాయంతే యస్యా యస్యాం పరేశితుః, అప్యంతర్ధాన ఏవాస్తి సైవ సేవ్యా ముముక్షుభిః. ౨౧. లక్ష్మ్యా స్సమారాధనతత్పరాణాం పద్మాక్షమాలాభి రలంకృతానామ్, బాహ్వో శ్చ కంజాంకవిభూషితానాం సుకుంకుమేనాంకితమస్తకానామ్. ౨౨. హస్తస్థితా ముక్తి రతో భవద్భి రుపాసనీయాసకలేశ్వరేశ్వరీ, ఇత్యుక్త ఆహాద్భుతమేతదుక్తం మతం భవద్భి శ్శృణుతాపి తత్త్వమ్. ౨౩ స్రష్టా పరాత్మా న తు కశ్చిదస్య ఏకో ఽద్వితీయ స్సదసత్స్వరూపః, తత్త్వం స ఆత్మేతి నిబోధిత శ్శ్రుతావానందరూప స్సతు వర్తతే సదా. ౨౪. ప్రకృతే స్తదధీనాయా మోచకత్వం న సంగతమ్, అహం బ్రహ్మేతి యో ధ్యాతా తస్య ముక్తిః కరే స్థితా. ౨౫ అనిత్యోపాసకానాం తు లోకావాప్తి స్తథావిధా, అతో యూయం పరిత్యజ్య పద్మకుంకుమధారణం. ౨౬. శుద్ధా మద్వైతవిద్యాం వై సమాశ్రిత్య సుసాధవః, ముక్తా భవిష్యథేత్యుక్తా శ్శిష్యతాం సముపాగతాః. ౨౭. తత ఆగత్య చాచార్యం శారదోపాసనేరతాః, పుస్తపుండ్రకచిహ్నేన యుక్తా నత్వా బభాషిరే ౨౮. స్వామి న్వేదస్య నిత్యత్వా చ్ఛారదా నిత్యరూపిణీ, కారణం సర్వలోకానాం పరా త్పరతరా మతా. ౨౯. జగత్కర్త్రీతి నిత్యా వా గితిచ శ్రుతివాక్యతః, సైవాత్మ బ్రహ్మవిష్ణ్వాదిశబ్దజాలై రుదాహృతా. ౩౦. గుణాతీతస్వరూపా చ సేవ్యా సర్వై ర్ముముక్షుభిః, వాగుపాసనమేవాతః కురుధ్వం సుప్రయత్నతః. ౩౧. నావేదేత్యాదివాక్యేన వేదార్థజ్ఞానవర్జితః, తత్పరం వాక్స్వరూపం నా నవేదేతి ప్రకాశనాత్. ౩౨ వాక్స్వరూపానుసంధానం సర్వదా నిశ్చయేన హి, వేదార్థజ్ఞానపూర్వం వై ప్రకర్తవ్యం ద్విజాతినా. ౩౩. ఇత్యుక్తో భగవా నాహ కంఠతాల్వాదిసంగమాత్, సముద్భూతస్య వేదస్య నిత్యతా కథ ముచ్యతే. ౩౪. వర్ణమాత్రస్య నిత్యత్వం వర్ణానాం సంతతే రుత, నాద్య స్సర్వలయే తేషాం లయసంభవహేతుతః. ౩౫. యస్య నిశ్శ్వసితం వేదా ఇతి జన్యత్వదర్శ

నాత్, యజ్జన్యం తదనిత్యం చేతి ప్రమాణాఽన్నచాంత్యమః ౩౬. మహర్షిభ్యో రవిః
ప్రాహ సృష్టికాలే ఽఖిలప్రభుః, యుగాంతే ప్రళయం యాతం వేద మంగసమన్వితం.
౩౭ ఇత్యుక్తం సూర్యసిద్ధాంతే వేదరాశేః ప్రవర్తనం, గతస్య ప్రళయం సూర్యాత్
శారదా నిత్యతా కుతః ౩౮. అనిత్యత్వే ఽపి దేవానాం బ్రహ్మణో నిత్యతా మతా.
నిత్యా సా శారదా ఽతశ్చే న్నైవ రమ్య మిదం యతః ౩౯ ఆద్యస్య జీవస్య
చతుర్ముఖస్య నిత్యత్వశూన్యస్యముఖేస్థితాయాః, అనిత్యతాయాం ఖలు శారదాయా న
సంశయో బుద్ధిమతో ఽస్తి కశ్చిత్ ౪౦ ప్రకృతిః పరమా సరస్వతీ యా మహ
దాదే స్సకలస్య కారణం సా, ఇతి చే న్న సమంజసం యతో వై పరమాత్మవ్యతిరే
కిణో మృషాత్వమ్ ౪౧. వాగాద్యతీతః పర ఏవ భూమా సదాదిబోధ్యః ప్రకృతి
ర్నవాచ్యా, సదాదిశబ్దై రతఏవ తస్య జ్ఞానం సుసమ్యక్ప్రసాధనీయం. ౪౨. జ్ఞాత్వా
తమేవ ఖలు ముక్తిపదం ప్రయాతి మార్గో న చాన్య ఇతి వేద ఉదాజహార, శుద్ధాద్వయే సతత
మేవ రతా భవంతః స్నానాదికర్మపరమార్పణబుద్ధిమంతః ౪౩ కుర్వ న్ననేకదురితా
న్యపహాయ దూరం శుద్ధిం గతా స్సుఖఘనస్య విబోధతో వై, ముక్తా భవిష్యథ కదాపి
నచాన్యథాహీత్యుక్త్వా బభూవు రఖిలా యమిన స్సశిష్యాః ౪౪. వామాచారా స్సమే
త్యాహు స్తతో జ్ఞానవతాం వరం, సంవిత్స్వరూప మజ్ఞాత్వా వృథా వేదధరో
భవాన్. ౪౫. నిరతో ఽద్వైతవిజ్ఞానే వంధ్యాపుత్రసమే యతః, లయే ఽపి భేదస
త్త్వాతో ఽద్వైతం నైవ కదాచన. ౪౬ ఈశ్వరే ఽపి విమర్శో వై పృథగేవాస్తి
సర్వదా, యయా వినాపరేశస్య క్రియా స్వల్పా ఽపి దుర్లభా ౪౭. సా శక్తి రస్తీ
హ సదా స్వతంత్రా జగద్విధాత్రీ చ శివస్య బీజం, విద్యాత్మికా తత్ర రతిం గతానాం
ముక్తిః కరస్థా కిల నేతరేషాం. ౪౮ విమర్శసంజ్ఞ మవ్యక్తం బ్రహ్మాభృగ్వాదయో
జగుః, తత్పరా స్తత్వతో ఽస్త్యస్య తతో యద్యత్తు తద్వశమ్ ౪౯ తస్యా స్సేవానిర
తమనసాం నో నిషేధే ఽధికారో నాస్త్యేవైవం విహితకరణే సిద్ధతా మాగతానామ్,
నిస్త్రైగుణ్యే పథి విచరతాం కో విధిః కో నిషేధో భృగ్వాదీనా మమలమనసాం న
ప్రవృత్తి ర్హి మానమ్. ౫౦. తస్మా ద్భవంతో ఽపి విహాయ సర్వం విద్యాం పరా
మాశ్రయతాత్మముక్త్యై, ఇత్యుక్త ఆచార్య ఉవాచ మైవం యత్రేతి శ్రుత్యా హి
విబోధకాలే. ౫౧. ఆత్మాతిరిక్తస్య నిషేధ ఏవ కృత స్తదానీం న విమర్శదేశః, నహ్యా
స్తి సత్యత్వ మనాత్మనో నో ముక్తి స్త్వనిత్యప్రకృతే రుపాస్త్యా. ౫౨ మాయాభి
రింద్రః పురురూప ఈయత ఇత్యేవ మస్యా బహురూపతా శ్రుతా, తస్మా చ్చిదాత్మా
ప్రకృతేః పరః ప్రభుర్జ్ఞేయో ఽస్తి మోక్షాయ ముముక్షుభి ర్సదా ౫౩. ఈశానో భూత

న్వివాదః. ౨. సహి యుక్తిభరై ర్విధాయ శాక్తాన్ ప్రతివాగ్వ్యాహరణే ఽపితా నశక్తాన్, ద్విజజాతిబహిష్కృతా ననార్యా నకరో ల్లోకహితాయ కర్మనేతుమ్. 3. అభిపూజ్య స తత్ర రామనాథం సహ పాండ్యై స్స్వవశే విధాయ చోళాన్, ద్రవిడాం శ్చ తతో

భవ్యస్యేత్యాదిక శ్రుతిబోధితే, అకించిత్కర ఇత్యుక్తి శ్శాఘ్యా దేవ నచాన్యథా. ౫౪. కళంజాదనశీలానాం సురాపానాదికుర్వతాం, బ్రాహ్మణ్యం నాస్తి యుష్మాకం కురుతాతో వినిష్కృతిం. ౫౫. భృగుణా తాడితో విష్ణుః కుంభజేన సరిత్పతిః, పీతః కథం న భవతా మస్తి శక్తి స్తథావిధా ౫౬ తస్మా ద్విమూఢతాం త్యక్త్వా భ్రష్టై ర్బ్రాహ్మణజాతితః, ప్రాయశ్చిత్త మనుష్ఠేయ మిత్యుక్తా స్తే పరం గురుమ్. ౫౭. నత్వా ప్రాయశ్చిత్త మేవాశు కృత్వా శుద్ధాద్వైతే సంరతాః సాధువృత్తాః, సత్కర్మస్థాః పంచపూజాపరాస్తే జాతా శ్శిష్యా స్సర్వసందేహహీనాః. ౫౮. ౨. ఏత త్సర్వం సంగ్రహేణ దర్శయతి—సహి శ్రీశంకర స్తాన్ శాక్తా న్ప్రతి వాగ్వ్యాహరణేఽపి యుక్త్యతిశయై రశక్తా న్విధాయ కర్మ నేతు మకరోత్ తాన్విశినష్టి—ద్విజేతి ఆచార్యస్య విజయోఽపి నస్వఖ్యాత్యాద్యర్థ మిత్యాహ-లోకహితాయేతి. 3 ఏవం సేతుం ప్రతిప్రస్థితేన తత్ర ప్రస్థానేతులాభవానీనికటస్థానాం పరాజయం సంక్షేపేణ ప్రదర్శ్య రామేశ్వర ప్రాంతదేశస్థానాం తం సంగ్రహేణ వర్ణయితు మాహ—అభిపూజ్యేతి రామేశ్వరం వక్ష్యమాణ ప్రకారేణాభిపూజ్య పాండ్యై స్సహ చోళా న్దేశవిశేషాన్ ద్రవిడాం శ్చ వశేవిధాయ తతో హస్తిసంజ్ఞకస్య పర్వతస్య కటిమేఖలాభూతాం కాంచీం నగరీం జగామ ఇద మత్రావధేయం. శ్లో రామేశ్వరం రామకృతప్రతిష్ఠం కామేశ్వరీభూషితవామభాగమ్, మహేంద్రనీలోజ్జ్వలదుత్కిరీటం భీమేశ్వరం త్వా మిహ పూజయామి. ౧. ఇతి గంగాజలై శ్శుద్ధై రర్చయామాస శంకరః, సుబిల్వైః పంకజైః పుష్పై ర్వస్త్రై ర్వన్యఫలై స్తథా. ౨. తత్ర మాసద్వయం వాసం కృతవత్యార్య ఆగతాః, అద్వైతద్రోహిణ శ్శైవా లింగాంకితభుజద్వయాః. 3. ఫాలే శూలాంకితా రౌద్రా భక్తా లింగేన చిహ్నితాః, డమర్వంకధరా బాహుద్వయేతూగ్రా స్తథా హృది. ౪. శూలం శిరసి లింగం చ ధారిణో జంగమా స్తథా, లలాటే హృదయే నాభౌ బాహ్వో శ్శూలేన చిహ్నితాః. ౫ గురుం పాశుపతా నత్వా ప్రోచుః కారణ మీశ్వరః, శివోఽత శ్చిహ్నసంయుక్తై స్సేవనీయః ప్రయత్నతః ౬. ఋతం సత్యం పరం బ్రహ్మపురుషం కృష్ణపింగళమ్, ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం విశ్వరూపాయ

వై నమః. ౭. ద్యౌర్మూర్ధానం యస్య వేదా వదంతి ఖం వై నాభిం చంద్రసూర్యౌ చ
నేత్రే, దిశశ్శ్రోత్రే వాగ్వివృత్తాశ్చ వేదా స్తం ముముక్షుర్వై శరణ మహం ప్రపద్యే.
౮. ఇత్యాదివచనై రుక్తే శివే భక్తిమతాం యతే, తస్య లోకే భవే ద్వాస శ్శివచిహ్నా
ఙ్కితాత్మనామ్ ౯. కించకారణచిన్తాయాం శంభురాకాశమధ్యగః, ప్రోక్త స్తథా
సురైః పృష్టః క స్త్వమిత్యాహ శంకరః. ౧౦ అహ మేకః పురా దేవా ఆసం మత్తో
నచాపరః, ఇదానీ మహ మేవాస్మి సద్వయో జగదీశ్వరః ౧౧ ఇతి తస్మా చ్ఛివః
కర్తా సామాన్యై రప్యుదీరితః, సద్భి ర్హేత్వాదిభి శ్శబ్దై రుపాదానతయా ప్రభుః ౧౩.
వాసుదేవః పురా హ్యాసీ న్నబ్రహ్మా న చ శంకరః, ఇత్యత్ర వాసుదేవాఖ్యో మహాదేవ
ఇతీరితః. ౧౩. వసత్యస్మిన్ జగత్సర్వం వాసు స్తేన ప్రకీర్తితః, సచాసౌ దేవ ఇత్యు
క్తో జగత్కర్తా మహేశ్వరః ౧౪ శం సుఖం జీవనం యో౽సౌ కరోత్యస్య స
శంకరః, పాలకో విష్ణు రాఖ్యాతః స నా౽౽సీత్ప్రాకృతే లయే ౧౫ పాల్యస్యా
భావతో౽ స్త్యత్ర ప్రమాణం కృష్ణభాషితమ్, రుద్రాణాం శంకర శ్చాస్మీత్యేవం
శివరహస్యకే. ౧౬. మహాదేవస్య వాక్యాని మునిం దుర్వాససం ప్రతి, సావధా
నతయా తాని శ్రోతవ్యాని యతీశ్వర ౧౭. అహ మేకాక్షరః కర్తా పరాత్పర
తర శ్శివః, సదాత్మా బ్రహ్మవిష్ణ్వోశ్చ లోకానా మాదికారణమ్ ౧౮ పురాణః
పూర్వగః పూర్వజ్యేష్ఠ శ్శ్రేష్ఠో౽హ మద్వయః, మదిచ్ఛారూపిణీ శక్తి ర్జగత్సం
హారకారిణీ. ౧౯ లుప్తా మయ్యేవ సా సృష్టా పున స్సృష్టా మయా౽నఘ, సా
మహ త్తత్త్వ ముత్పాద్య త్రిగుణాంతరకారణమ్ ౨౦ అహంకారం సముత్పాద్య త్రై
గుణ్యం పూర్వతత్త్వతః, గుణత్రయాత్మికా స్సృత్వా రుద్రా నేకాదశావ్యయాన్.
౨౧. రాజసాన్ సృష్టికర్త్రార్థం కారయామాససాదరమ్, సాత్త్వికా న్పాలనపరాన్
తామసా న్ప్రళయేశ్వరాన్. ౨౨ క్రమా దవర్ణాత్సంజాత మువర్ణాచ్చ మవర్ణతః, తేషు
ముఖ్యతయా బ్రహ్మవిష్ణురుద్రా ఇతి త్రిధా. ౨౩ అన్యే తదనువృత్తిస్థా ఏవ మేకా
దశేశ్వరాః, తేషాం విభూతయ స్సర్వే దేవా లోకా శ్చరాచరాః. ౨౪ పృథక్పృ
థఙ్నామగతా స్తత్తత్కార్యానుసారతః, తే సర్వే ప్రళయే బ్రహ్మతేజస్యేవ లయం
గతాః. ౨౫. రాజసే రక్తవర్ణే చ సతు బ్రహ్మా సమస్తభృత్, కృష్ణే నారాయణ
స్యైవ తేజస్యాస్తే౽భవ త్పురా ౨౬ రుద్రస్య శుక్లవర్ణే తు హ్యాస్తే నారాయణ
స్స్వయమ్, సతు రుద్రః ప్రకృత్యంత ర్గత శ్శుక్లేన తేజసా. ౨౭. మదిచ్ఛా శుక్లవర్ణా
సా మయ్యేవ విలయం గతా, అతో౽ స్మ్యనంత స్సర్వార్థవేదై రపి న గోచరః. ౨౮.
వేత్తి కశ్చి న్న మన్మాయాం జన్మస్థితిలయావహామ్, అతో రుద్రార్చనపరా రుద్రమూ

క్తజపాశ్రితాః. ౨౯. పంచాక్షరీ జపపరా రుద్రాక్షాభరణై ర్యుతాః, భూతిభూషిత సర్వాంగా స్సదా ధ్యానపరాయణాః ౩౦ ఈశ్వరం రుద్ర మవ్యక్తం వ్యక్తరూపం జగత్త్రయే, యే ఽర్చయంతి నరశ్రేష్ఠా స్తేషాం ముక్తిః కరే స్థితా. ౩౧. అత స్త్వం భూతిరుద్రాక్షధారణం కురు సర్వదా, కురు నిత్యం మహాదేవపూజనం భక్తిసంయుతః, దుర్వాససే మునీంద్రాయ హ్యేవ ముక్త్వా సదాశివః ౩౨ అంతర్దధే తదాచార సక్తో ఽభూ న్మునిసత్తమః, ఇత్యతః పరమాత్మాఽసౌ సేవనీయో ముముక్షుభిః ౩౩. నారాయణో ఽకామయతాద్వితీయః ప్రజాస్సృజామీతి తతో మహాంతి, భూతా న్యజాయంత తథా విధాతా ప్రజాపతి శ్చాపి జనిం ప్రయాతౌ. ౩౪. అత్రాపి నారాయణశబ్దవాచ్యో మహేశ ఏవాస్తి యతస్తు నారమ్, బ్రహ్మేంద్రవిష్ణ్వాదినృణాం సమూహః స్థానం తదస్యాఖిలబుద్ధిగస్య ౩౫. అస్యైవాంశా విశ్వదేవాః ప్రమాణం త్వస్మి న్నర్థే వేద ఏవాస్తి యో ఽసౌ, యే భూమ్యాదౌ సంతి రుద్రానతిస్తేభ్య స్సర్వేభ్యో ఽస్త్యేవ మాహాతియత్నాత్ ౩౬ కారణత్వేన జ్యేష్ఠత్వం తథా ప్రాహ కనిష్ఠతామ్, కార్యాత్మనా యతో జాతో జాతా స్త్రిదేవా ఇతి చ శ్రుతిః ౩౭ సత్యం జ్ఞాన మనంతం యో గుహాయాం విహితం ప్రభుమ్, వేదేత్యాదిశ్రుతిప్రోక్త స్తతో దేవో మహేశ్వరః ౩౮ నిర్గుణో ఽప్యేష ఏవేశ శ్చింతయిత్వా చిరం పురా, సృజామీత్యాత్మన స్తేజ స్సూర్యాకారేణ సృష్టవాన్. ౩౯. మనశ్చంద్రం తథా సత్త్వం భౌమం సౌమ్యం తు వాఙ్మయం, సుఖజ్ఞానమయం దేవగురుం శుక్లమయం సితమ్ ౪౦. క్లేశాత్మకం శనిం చైవం చకార పరమేశ్వరః, సూర్యాదిమండలానీశ తేజసా భాంతి న స్వతః ౪౧ న తత్ర సూర్యో భాతి న చంద్రతారకం నేమా విద్యుతో భాంతి కుతో ఽయ మగ్నిః, త మేవ భాంత మనుభాతి సర్వం తస్య భాసా సర్వ మిదం విభాతి. ౪౨. ఇతి శ్రుతే స్తతో దేవా నారాయణపదాస్పదాత్, బ్రహ్మా ప్రజాపతి ర్విష్ణుః ప్రజాపాలనకృ త్తథా. ౪౩ ఆసీ న్నారాయణః పూర్వం నేశానో న విధి స్తథా, ఇతి శ్రుతౌ విష్ణు రుక్త ఈశానో న మహేశ్వరః ౪౪ సర్వాభావే ఽపినాభావః పరేశస్య కదాచన, జగత్కారణభూతస్య వేదవాక్యప్రమాణతః. ౪౫. కర్మణా జాయతే లోకః కర్మణైవ హి లీయతే, ఇతి వాక్యా జ్జగద్బీజం కర్మైవాస్త్వితి నోచితమ్. ౪౬. ఈశం వినా జడం కర్మ ఫలదానే క్షమం నహి, బ్రహ్మాభావవిదో నిందా వేదఉక్తా తతో నసః ౪౭. అసన్నేవ స భవతి అసద్బ్రహ్మేతి వేద చేత్, అస్తి బ్రహ్మేతిచే ద్వేద సంత మేనం తతో విదుః. ౪౮. ఇతి తస్మా జ్జగత్కర్తు ర్మహేశస్య పరాత్మనః, ఉపాసనం తథా తస్య చిహ్నానాం ధారణం సుసత్- ౪౯.

ఇత్యుక్త ఆచార్యవరో బభాషే సృష్టిం స్థితిం ప్రళయం చైక ఏవ, బ్రహ్మాదిరూపేణ
కరోతి దేవో వేదార్థ ఏషో ఽభిమతో మమాపి. ౧. మూలహీనం తు లింగాదే ర్ధా
రణం త్యాజ్య మేవ హి, సర్వదేవమయస్యాస్య తాపశ్శ్రేయస్కరో న హి. ౨.
నాభే రూర్ధ్వం సోమపా స్తు నాభ్యాస్తా దసోమపాః, దేవా స్తిష్ఠంతి విప్రేంద్రే
వేదవేదాంగపారగే ౩ శిఖాం శిరో లలాటంచ కర్ణౌ ఘ్రాణం కపోలకమ్, జిహ్వాయాం
చ తథాచౌష్ఠౌ చిబుకం కంఠ మేవచ. ౪ అంసద్వయం భుజద్వంద్వం బాహుహస్త
యుగం తథా, వక్షో నాభిః కటిర్లింగం వృషణం చోరుజానుకమ్ ౫. గుల్ఫౌ పాదౌ
సమాశ్రిత్య మదాద్యా స్సర్వదేవతాః, పితరో మునయశ్చైవ స్నానాద్యాహారమిశ్రి
తైః ౬ నిత్యాదికర్మభి స్తృప్తా భవామో నాత్ర సంశయః, ఇత్యేవం ప్రోక్తవాన్
బ్రహ్మారుణకేతుం ప్రతీశ్వరః. ౭ శ్రుతి స్తథోచే సకలాహి దేవా వసంతి దేహే
ఖలు భూసురస్య, తతో ఽస్య తాపే తు కృతే సురా స్తే పలాయ్యసంయాంతి శరీ
రతో ఽస్య ౮ ఏనం శప్త్వా పలాయంతే దేవా శ్శీర్షాదివాసినః, పతితో ఽయం
భవత్యేవ శూద్రవ చ్చితికాష్ఠవత్. ౯. వ్యాధిం వినా కర్మయోగ్యే విప్రాంగే చిహ్న
మాశ్యచ, లోకేశ్వరం భాను మీక్షే దథవా హ్రద మావిశేత్. ౧౦. ఇత్యాదివా
క్యాని బహూని సంతి యోఽన్యా మితీయం శ్రుతి రేవ సాక్షాత్, ఉపాసనం భేద
యుతం వినింద్యం బ్రూతే తథా ఽన్యా శ్రుతి రేవ మాహ ౧౧. లోకాన్ హి
సర్వాన్ ఖలు కర్మణా చితా న్నిత్యత్వహీనా నవలోక్య భూసురః, నిర్వేద మాయా
న్న కృతేన లభ్యతే మోక్షో ఽత ఆత్మజ్ఞ మనన్యమానసః ౧౨ వేదార్థజ్ఞం బ్రహ్మ
బోధాయ గచ్ఛే దిత్యేవం తస్మా ద్విమోక్షాయ బోధ్యమ్, బ్రహ్మైవాన్య చ్చిహ్నసంధా
రణం తు వ్యర్థం ముక్తిః కేవలం జ్ఞానతో ఽస్తి. ౧౩ తం దుర్దర్శం గూఢ మనుప్ర
విష్టం గుహాహితం గహ్వరేష్ఠం పురాణమ్, అధ్యాత్మయోగానుగతేన దేవం మత్వా
ధీరో హర్షశోకౌ జహాతి ౧౪ నాయ మాత్మా ప్రవచనేన లభ్యో న మేధయా న
బహునా శ్రుతేన, య మేవైష వృణుతే తేన లభ్య స్తస్యైష ఆత్మా వివృణుతే
తనూం స్వామ్. ౧౫ అశరీరం శరీరేష్వనవస్థేష్వవస్థితమ్, మహాంతం విభు మాత్మానం
మత్వా ధీరో న శోచతి. ౧౬. యదాచర్మవదాకాశం వేష్టయిష్యంతి మానవాః, తదా
దేవ మవిజ్ఞాయ దుఃఖస్యాంతో భవిష్యతి ౧౭. తస్మా దుపాశ్రిత్య పరాత్మవిద్యాం
ప్రాప్తాం గురో రేవ కృపాకటాక్షాత్, అభేదవాదామృతపానతృప్తో భవేతిసంశ్రుత్య
గురో ర్ముఖాబ్జాత్. ౧౮. విద్వేషసీరనామా వై కశ్చి ల్లింగభృదగ్రణీః, ఉవాచ పర
మప్రీత స్స్వామినం పరమం గురుమ్. ౧౯. స్వామిన్ త్వమేవ శరణం మమ సర్వ

దారూఽసి సంసారసర్పవిషదష్టతనుం నయాశు, మామద్య యుష్మదతినిర్మలవేదవాక్యైర్దృష్ట్వాభిదాస్మి శివ ఏవ జగత్పితాఽహమ్. ౨౦. మహాదేవస్య పూజాయాః ఫలం త్వమసి సత్తమ, అద్వైతామృతదాతా త్వం రుద్రాదప్యుత్తమోత్తమః ౨౧. ఇత్యేవం స్తుతిపాత్రం తం స్తుత్వా నత్వా ముహుర్ముహుః, పీత్వా పాదోదకం సమ్యక్తదుక్తాచారతత్పరః ౨౨. స్వకులగ్రామదేశస్థాన్సర్వాన్నద్వైతవర్తినః, కృత్వా గురుం నమస్కృత్య సుఖమాస సశంకరమ్ ౨౩. తతోఽన్యే భూతిరుద్రాక్షధారిణో లింగచిహ్నితాః, ప్రోచుస్త్రిపుండ్రశూలాద్యా దృష్ట్వా స్వామిన మద్భుతమ్ ౨౪ మాయావేషధరః కస్త్వం ప్రామాణికమతాదముం, భ్రష్టం కృత్వాఽధునా గంతుం ప్రవృత్తోఽస్యతివంచకః ౨౫. బ్రాహ్మణ్యాదుత్తమం ప్రోక్తం వైష్ణవ్యం మునిసత్తమ, వైష్ణవ్యాదధికం శైవ్యమిత్యజః ప్రాహ నారదమ్ ౨౬ తస్మాద్దారూఢపతనం కిమర్థం భవతా కృతమ్, నమస్త ఇతి వేదేన స్తుతస్సమ్యఙ్మహేశ్వరః. ౨౭ సర్వాననశిరోగ్రీవస్సర్వభూతగుహాశయః, సర్వవ్యాపీ స భగవాంస్తస్మాత్సర్వగతశ్శివః. ౨౮. ఇతి శ్వేతాశ్వతర్యాం పుంసూక్తముఖ్యోపసంహృతమ్, తతస్తేనాపి సర్వాత్మా శివ ఏవ నిరూపితః. ౨౯. పత్న్యౌ తే హ్రీశ్చ లక్ష్మీశ్చ పార్శ్వేఽహోరాత్రకే మతే, ఇతి వాక్యద్వయేనాపి శివ ఏవ నిరూపితః ౩౦ గంగా హ్రీః పార్వతీ లక్ష్మీస్తత్పతిశ్శివ ఈరితః, స్కాందే చ యామళే చైవ తద్వాక్యాని మునే శృణు ౩౧. హిమాగ్రాదపతస్మాళా గంగా రుద్రస్య వేగతః, తదీయభారసంభ్రాంతో హ్యావాదీత్తాం సదాశివః. ౩౨. హ్రీమతీ భవ నాత్యుచ్చైర్వర్తసే ప్రాప్య మామిహ, పురుషం పురుషశ్రేష్ఠం బ్రహ్మవిష్ణ్వాదికారణమ్ ౩౩. సా తం నత్వా మహాదేవం తదాప్రభృతి భక్తితః, హ్రియా తమాశు మిళితా హ్రీరితి ప్రోచ్యతే బుధైః. ౩౪. తస్యాం కమధునాఽఽరూఢా శక్తిర్మాహేశ్వరీ పరా, మహాలక్ష్మీరితి ఖ్యాతా శ్యామా సర్వమనోహరా. ౩౫. తస్యాస్తేజఃకణాజ్జాతా లక్ష్మీవాణీకోటయః పురా, శివతేజస్సముద్భూతా హరిబ్రహ్మాదికోటయః ౩౬ క్రియంతే పునరేవైతే తత్రతత్ర లయానుగాః, ఇతి తస్మాచ్ఛివస్యైవ తత్పతిత్వం సునిశ్చితమ్. ౩౭. శుద్ధస్ఫటికసంకాశే దక్షిణే పార్శ్వకే మతం, దినత్వం రాత్రితా వామే భాగే దేవ్యా మతా యతః. ౩౮. శ్యామవర్ణాపి చాథర్వవేదే సర్వాత్మరూపతామ్, నిత్యానిత్యోఽహమిత్యాదినాహాస్వస్య సురాట్ శివః. ౩౯. జగత్కారణభూతత్వం తథా శివరహస్యకే, ధ్యేయత్వాదికమాఖ్యాతం శివస్య పరమాత్మనః. ౪౦. ధ్యేయత్వే తవ సాక్షిణో మునిగణా జ్ఞానప్రదత్వే శుకో వేద్యత్వే నిగమాస్స్వభక్తవిమతక్రాంతౌ కృతాంతాదయః, నిత్యత్వే భగవన్పితామ

హాశిరస్స్రగ్బృందమాద్యంతయో శ్శ్మాన్యత్వే చ వరాహహంసవపుషా పద్మాక్షపద్మాసనా. ౪౧ ఏవం శ్రుతిషు సర్వత్ర జగత్కారణ మీశ్వరః, రుద్ర ఉక్త ఇతి జ్ఞేయం నచైవాన్యో వివేకిభిః ౪౨. తత్తల్లింగాదిరుద్రాక్షవిభూత్యాదికధారణాత్, పీఠాద్యర్చనయా చైవ రుద్రాధ్యాయజపేన చ. ౪౩. సర్వపాపవినిర్ముక్తః ప్రాప్నోతి శివరూపతామ్, రుద్రకాండే ఽయ మర్థో హి సమ్యక్త్వేన నిరూపితః. ౪౪. స్తేయం కృత్వా గురుదారాం శ్చ గత్వా సురాం పీత్వా బ్రహ్మహత్యాం చ కృత్వా, భస్మచ్ఛన్నో భస్మశయ్యాశయానో రుద్రాధ్యాయీ ముచ్యతే సర్వపాపైః. ౪౫. కోటిజన్మార్జితైః పుణ్యై శ్శివే భక్తిః ప్రజాయతే, బహునా ఽత్ర కిముక్తేన యస్య భక్తి శ్శివే దృఢా. ౪౬ మహాపాపౌఘపాపౌఘకోటిగ్రస్తో ఽపి ముచ్యతే, ఇత్యుక్తం శివగీతాసు పునస్తత్ర చ కీర్తితమ్. ౪౭. ధర్మార్థకామమోక్షాణాం పారంయాస్యథ యేన వై, మునయస్తత్ప్రవక్ష్యామి వ్రతం పాశుపతాభిదమ్ ౪౮ కృత్వాతు విరజాం దీక్షాం భూతిరుద్రాక్షధారణమ్, జపస్తు వేదసారాఖ్యం శివనామసహస్రకమ్ ౪౯. సంత్యజ్యతేన మర్త్యత్వం శైవీం తను మవాప్స్యథ, తతః ప్రసన్నో భగవాన్ శంకరో లోకశంకరః. ౫౦. భవతాం దృశ్యతా మేత్య కైవల్యం వః ప్రదాస్యతి, ఇతి కాలాగ్నిరుద్రోపనిషద్యపి నిరూపితమ్. ౫౧ అవశ్యం బ్రాహ్మణై ర్ధార్యా విభూతి రితి విస్తృతమ్, అతో విభూతిమాహాత్మ్యం కేన వక్తుం సుశక్యతే ౫౨, శీర్షే కణ్ఠే కర్ణయో శ్చ బాహ్వో రుద్రాక్షధారణాత్, నీలకంఠో భవే న్మర్త్యో బ్రాహ్మణ శ్చే త్పరాత్పరః. ౫౩. ఇత్యాగ స్తస్య సంప్రోక్తం సంహితాయాం యతీశ్వర, అతస్తాత్మతను ర్నైవ తద్ధామైతీతి మానతః. ౫౪ లింగాంకన మవశ్యంవై కర్తవ్యం మోక్షకాంక్షిభిః, ఇత్యుక్త అహా నైవాత్ర వహ్నితాపో వివక్షితః. ౫౫. కింతు కృచ్ఛ్రాదికం తాపః కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణైః కృశః, ఇత్యుక్తే ర్నారదీయేన విరోధా ద్బృహతా తథా ౫౬. లింగాంకిత తనుం దృష్ట్వా శంఖచక్రాంకితం తథా, స్నాన మేవ తదా కార్య మథవా సూర్య మీక్షయేత్ ౫౭ పతితం తప్తలింగాద్యం చక్రాంకిత మథాపివా, వాఙ్మాత్రేణాపి నార్చేత పాషండాచారతత్పరమ్. ౫౮. శూద్రవత్సపరిత్యాజ్యో జీవచ్ఛవసమాకృతిః. తస్మైదత్తం చ హవ్యంచ కవ్యం చాపి వృథా భవేత్. ౫౯. తద్దర్శనాత్పరిత్యాజ్య మన్నం మంత్రాభిమంత్రితం, అపి శూద్రేక్షణా ద్ధుంజే ల్లింగచక్రాంకితం వినా. అపిచే న్నిగమాచారరతో వేదాంగతత్పరః, లింగచక్రాంకమాత్రేణ స సద్యః పతితో భవేత్. ౬౧ ఇత్యుక్తంహి బృహన్నారదీయే కించ ప్రకీర్తితం, మార్కండేయపురాణే వై శ్రోతవ్యం తత్సమాహితైః. ౬౨. బ్రాహ్మణానాం చ గాయత్ర్యా స్సంవాదో ఽభూ

స్మృతా స్స్వరా, అత స్తథా ఽతిసంశప్తాః పాషండా శ్చైవ దేవతాః. ౬౩. వేదోక్తకర్మహీనా శ్చ తాంత్రికాచారతత్పరాః యూయం కలౌ భవంత్యేవ మిలితా నాహం సా గుహా ౬౪. అతః కలియుగే ప్రాప్తే భవిష్యంతి ద్విజాధమాః, వేదార్థహీనాః పాషండా లింగచక్రాదిచిహ్నితాః ౬౫ స్నానకర్మపదాద్భ్రష్టాః కామక్రోధాదిపీడితాః, దురాత్మాన స్సత్యధర్మవర్జితా శ్శాపభాగినః. ౬౬. కలౌ త్రింశత్సహస్రాబ్దే పున ర్నష్టా భవంతి తే, నిశ్శేషతాం గతాః పశ్చా దద్వైతార్థానుచింతకాః ౬౭. సత్యధర్మపరా భూయో భవిష్యంతి న సంశయః, ఇతి తస్మా న్న కర్తవ్యం లింగాదే ర్ధారణం నరైః ౬౮ యతో వాచో నివర్తంతే అప్రాప్య మనసా సహ, ఇతి సత్యాదిలక్ష్యస్యో పాస్త్యగోచరతా మతా. ౬౯ తతో బ్రహ్మావతారస్య శివస్యోపాసనం శ్రుతౌ, ప్రోక్తం తస్య నిరాసో నో కర్తుం కేనాపి శక్యతే ౭౦ భూతిరుద్రాక్షయో శ్చాపి కర్తవ్యం ధారణం నరైః, కింతు లింగాదిచిహ్నానాం ధారణే మానశూన్యతా. తతః ప్రోవాచ భక్తాగ్రగణ్య స్తం పరమంగురుమ్, అసమర్థాః పురా దేవా స్త్రిపురాసురనాశనే. ౭౧. ఇషుం తే కల్పయామాసు స్త్రిపురాసురనాశనే ౭౨ ఇషుం తే కల్పయామాసు స్త్రిభి ర్విష్ణ్వగ్నిచంద్రకైః, ఆదా వగ్ని శ్శరే మధ్యే విష్ణు రంతే ప్రతిష్ఠితః. ౭౩ తతో విచారయామాసుః క ఇషుం ధారయిష్యతి, రుద్రో ధారయితా కేచి త్ప్రోచు స్తత్ర దివౌకసః ౭౪ యతో రుద్రస్య వహ్న్యాదితేజ స్సకలమేవహి, తస్య నేత్రే ఽగ్నిచంద్రౌ తౌ విష్ణు స్తద్దేహజః స్మృతః ౭౫ సాత్త్వికాంశా త్సముద్భూత స్తస్మా ద్భారో న తస్య వై, ఇతి దేవావిచార్యాశు ప్రార్థయామాసు రీశ్వరమ్ ౭౬. సో ఽబ్రవీ ద్వర మిచ్ఛామి దేవాః కమితి చా బ్రువన్, సోవాచాహం పశూనాం వై ప్రధానస్స్వయం పతిః కిల. ౭౭ ఊచు ర్దేవా వయం సర్వే పశవః పద్మజాదయః, త్వ మేకః పతి రస్మాక మిత్యుక్త్వా తే సదాశివమ్ ౭౮. లింగశూలాదిచిహ్నాని ధారయామాసు రీశ్వరః, తతో జ్యాం వాసుకిం కృత్వా మేరుం కృత్వా ధనుర్ధరామ్. ౭౯, రథం చంద్రరవీ చక్రే వేదా నశ్వా న్విధాయచ, బ్రహ్మాణం సారథిం కృత్వా స్తూయమానః శివో ఽమరైః బాణేన తేనతా న్దైత్యా న్దదాహ పరమేశ్వరః, తస్మా ల్లింగాదిచిహ్నానాం ధారణం యుక్త మేవ హి. ౮౧. దర్శనా చ్చ తథా లోకే సేవ్యసేవకయో ర్మనే, అస్మాభి స్సేవకై శ్చిహ్నం సేవ్యస్య పరమేశితుః. ౮౨. అవశ్య మేవ సంగ్రాహ్య మిత్యుక్తః ప్రాహ తం గురుః, మానహీన మిదం వాక్యం యతో దేవాదిషు క్వచిత్ ౮౩. లింగాదే ర్ధారణం నైవ ప్రసిద్ధం కింతు తేషు వై, భూత్యాదిధారణం కించ కైవల్యోపనిషద్వచః ౮౪ శ్రద్ధాభక్తిధ్యాన

యోగాదవైతీత్యేవం బ్రూతే నైవ శూలాదిచిహ్నమ్, జ్ఞానస్యాంగం తేననాస్త్యేవ తస్య జ్ఞానేభ్రూనాం ధారణం భోః కదాపి ౮౫. నాన్యః పంథా విద్యతే ఽపి ముక్త్యా ఇత్యాద్యైర్వై వేదవాక్యై ర్మునీశ్వరః, నాస్త్యేవ వార్తో దేహసంతాప నేన నిందా తస్య క్రియమాణాపి శాస్త్రే. ౮౬. లోకే రాజ్ఞ శ్ఛత్రచిహ్నాం నభృత్యై ర్దృష్టం శూలాదే ర్హి సంధారణం చేత్, యుష్మాకం ఽప్యుపాస్యాగ్రహా స్త్రిహా లౌహాం స్వీకర్తవ్యం తేన తద్భార ఏవ. ౮౭. కించాస్యభక్తేన భుజాదిభూషణం, శర్వాదికం ధార్య మనన్యచేతసా, పరంతు నైత ల్ఖలు యుజ్యతే నరే సర్వప్రభ్రమేణాపి భయేన కంపిని. ౮౮ తస్మాదిమాం పామరబుద్ధి మాశు విహాయ చిహ్నాంచ సమర్ప్య శర్మ్య, వేదోక్తమీశే పరజీవయో ర్నైక్యస్యానుసంధాన మనన్యచిత్తః. ౮౯. కుర్వ న్నిభోధేన పరస్య తస్యా జ్ఞానస్య నాశేన భవిష్యసీత్వమ్, ముక్తో నచాన్యేన యథాకదాపీత్యుక్త స్స ఆచార్యవరం ప్రణమ్య ౯౦ చిహ్నాని సంత్యజ్య సపుత్రబాంధవ శ్శిష్యై ఖభూనాద్వయవాదతత్పరః, తదైవ చాన్యే ఽపి గురోః ప్రసాదతో బభూవు రద్వైతపరా స్సుఖార్థినః. ౯౧ అనంతశయనం నామ ప్రదేశం ప్రాప్తవాం స్తతః, దేవస్య దర్శనం కృత్వా మాసమాస స తత్ర యే ౯౨ భక్తా భాగవతా శ్చైవ వైష్ణవాః పాంచరాత్రిణః వైఖానసాః కర్మహీనా ష్షడ్విధా వైష్ణవా మతాః ౯౩. తానాహ శంకరాచార్యః కింవో లక్షణ ముచ్యతామ్, భక్తాః ప్రథమ మాహు స్త్వం సర్వజ్ఞో జగదీశ్వరః ౯౪. వాసుదేవ స్సరామాద్యా నవతారాన్ బిభర్త్యజః, తదుపాస్త్యా వయం మూఢాః ప్రాప్స్యామ స్తత్సలోకతామ్ ౯౫ ఇతి బుధ్వా వయం సర్వే కౌండిన్యమునినా ప్రభోః, ప్రసాదితస్య సేవాయా మనంతస్య సదా రతాః. ౯౬. ఆచారో ద్వివిధో ఽస్మాకం క్రియాజ్ఞానవిభేదతః, కర్మణా బ్రహ్మగుప్తాద్యా విష్ణుశర్మాదయో వయం ౯౭, జ్ఞానినో ఽత్రైవ తిష్ఠామ ఇత్యుక్తో జ్ఞానలక్షణమ్, పప్రచ్ఛ విష్ణుశర్మా ఽథ ప్రాహ తేషు విచక్షణః. ౯౮. అనంతభగవత్పాదకమలం శరణం పరమ్, ఇతి తూష్ణీం స్థితి ర్జ్ఞానం యతో నైవ తదాజ్ఞయా ౯౯. వినా తృణాదిసంచారో భవతీ త్యుక్తఆకూతమ్, జన్మనా జాయతే శూద్రః కర్మణా జాయతే ద్విజః. ౧౦౦. నిత్యం సంధ్యా ముపాసీత ప్రత్యవాయ్యన్యథా భవేత్, ప్రాతరాదిషు కాలేషు హ్యగ్నిహోత్రాదికం బుధః ౧౦౧ కుర్వన్ వై బ్రాహ్మణో విద్వా న్సకలం భద్రమశ్నుతే, ఇత్యాది శ్రుతివాక్యాని నిత్యం కర్మ స్తువంతి హి. ౧౦౨. అత స్సర్వైః శ్రుతిప్రోక్తం కర్తవ్యం కర్మ సర్వదా, వైధస్య తస్య సంత్యాగా ద్దుఃఖస్యాప్తిం మనుర్జగౌ. ౧౦౩. జీవన్ కర్మపరిత్యాగం యఃకరోతి నరాధమః, సమూఢో నరకం

యాతి యావదాభూతసంప్లవమ్. ౧౦౪. యతీనామపి కర్మాస్తి స్నానదేవార్చనాదికమ్,
బ్రాహ్మణ్యహానిరేవాతో భ్రష్టానాం స్వీయకర్మతః. ౧౦౫. అద్వైః కలిపయై రేవం స్థితి
రిత్యుక్త ఆహ తమ్, విష్ణుశర్మా మయాతుల్యః సత్తమఃపురుషః ప్రభో. ౧౦౬. కించి
త్కర్మపర స్తస్య పితా ఽభూ దితి వై శ్రుతమ్, బాల్యే మయేతి సంప్రోక్తః ప్రాహ
దూరం వ్రజాధునా. ౧౦౭ ఏవముక్త స్సతు క్లేశాపూరిత స్సగణ స్తదా, ప్రణమ్య
దండవ ద్భూమౌ క్షమస్వేత్యాహ తం గురుమ్ ౧౦౮ దృష్ట్వా తం శరణం ప్రాప్తం
ప్రాహ శిష్యాన్ దయానిధిః, ప్రాయశ్చిత్తవిధానార్థం తే ఽపి కుర్యు స్తథైవహి. ౧౦౯.
ప్రాయశ్చిత్తేన సంశుద్ధా విష్ణుశర్మాదయో ఽపి తే, కర్మనిష్ఠా స్త మాచార్యం ప్రోచు
స్త్వత్కృపయా ప్రభో ౧౧౦ బ్రాహ్మణ్యసిద్ధి రస్మాకం జాతా ముక్తిః కథం భవేత్,
ఇత్యుక్త ఆహ పరమో గురుః కరుణయాన్వితః. ౧౧౧. బ్రాహ్మణాచారదేవా స్సశ్రీ
రీశో విష్ణు ర్దినేశ్వరః, ఉమా గణపతి శ్చైవ తేషాం పూజాపరా నరాః. ౧౧౨.
బ్రహ్మార్పణధియా కామాం స్త్యక్త్వా కర్మ చరంతి వై. ఏవం కృతే నిత్యకర్మణ్య
మలే మనసి ప్రభోః ౧౧౩ జీవస్యచ భిదాభావో భవత్యేవ న సంశయః, మూలా
జ్ఞానస్యచ భిదాభావో భవత్యేవ న సంశయః, మూలాజ్ఞానస్య తత్తస్మా న్నివృత్తి ర్జ్ఞాన
కారణమ్. ౧౧౪ తేన భగ్నే లింగదేహే ముక్తి ర్భవతి నాన్యథా, ఇత్యాదిష్టో విష్ణు
శర్మా దండవ త్ప్రణిపత్యతమ్ ౧౧౫ సగణః కారయామాస నిత్యం కర్మ గురుం
స్మరన్, స్మార్తాచారపరిశ్రాంతః పంచపూజావిశారదః ౧౧౬ త్రిపుండ్రం భస్మనా
కుర్వన్ చందనేన చ సువ్రతః, స్నాత్వా మృత్తికయా చోర్ధ్వపుండ్రం కుర్వ న్ప్రియ
త్నతః. ౧౧౭ ఏవం తేషు నిరస్తేషు బ్రహ్మగుప్తాదయ స్తతః, సమాగత్య ప్రణ
మ్యోచు స్స్వామిన్ స్మార్తేన వర్త్మనా ౧౦౭ కుర్వంతో వయ మాచార్య కర్మ
బ్రహ్మార్పణం ధియా, కృత్వా వయం వసామో ఽత్రే త్యుక్త స్సప్రాహ తాన్ గురుః
౧౧౯ ఇతఃపరం పంచపూజాతత్పరా శ్శుద్ధమానసాః, భేదవాసనయా ముక్తా భవంత
స్స్వాత్మబోధతః ౧౨౦ లింగదేహాన్ నిర్ముక్తా స్సచ్చిదానంద మద్వయమ్, ప్రాప్ను
వంతీతి సంప్రోక్తా నత్వా తం స్వస్థమానసాః ౧౨౧ బభూవు రథ తం ప్రాహ
సమాగత్య పరం గురుమ్, కశ్చి ద్భాగవతో విప్ర స్స్వామిం చ్ఛృణుమతం మమ.
౧౨౨. సర్వవేదేషు యత్పుణ్యం సర్వతీర్థేషు యత్ఫలమ్, తత్ఫలం నర ఆప్నోతి
స్తుత్వా దేవం జనార్దనమ్ ౧౨౩ ఇత్యాదివచనా ద్విష్ణోః కీర్తనే ఽహర్నిశం రతః,
శంఖచక్రాదిసంచిహ్నై శ్చిహ్నిత స్తులసీగళః. ౧౨౪, ఊర్ధ్వపుండ్రీ వసామ్యత్ర ముక్తి
ర్మమ కరే స్థితా, ఇత్యుక్త ఆహ మా చక్రాద్యంకనస్య వినిందనాత్. ౧౨౫. కించమూర్తి

ర్భగవత శ్చతుర్థా వర్తతే శృణు, పరైకాకాశరూపాస్యా ద్వచసా మప్యగోచరా.
౧౨౬ యతో వాచో నివర్తంతే అప్రాప్య మనసాసహ, ఇత్యాదిశ్రుతివాక్యేభ్యో ద్వి
తీయా వ్యూహసంజ్ఞికా ౧౨౭ సర్వలోకాత్మికా తస్య విష్ణో శ్చిహ్నస్య ధారణమ్,
సమర్థ శ్చే త్కురుష్వాశు తస్మైనైకేనవా దృఢమ్. ౧౨౮. శీర్షాదిపాదపర్యంతం దేహ
మంకయ నాశతః, తస్య నేత్స్యతి తే వైష్ణవత్వం య ద్దుర్లభం నృణామ్. ౧౨౯.
విభూతి ర్మూర్తయ స్తస్య మత్స్యాద్యాః పరికీర్తితాః, త త్తల్లోహమయీభి ర్మై స్తాభి
రంకయ దేహకమ్ ౧౩౦. కిమర్థం జడ శంఖాదేః క ర్తవ్యం చిహ్నధారణమ్, విష్ణవ
ర్లోహచక్రాదే ర్ధారణం కురు వా సదా ౧౩౧ అర్చామూర్తే శ్శిలామయ్యా స్స్వ
రూపేణాఘవాంకయ, శరీరం మూఢ తస్మా త్త్వం క ర్తవ్యం చిహ్నధారణమ్ ౧౩౨.
విష్ణో రితి విహాయాశు పాషండమతి మాశ్రయ, స్వకర్మాణి ఫలం తేషాం సమర్పయ
పరేశ్వరే. ౧౩౩. తేన శుద్ధ స్తతో ఽద్వైతవాదినం గురు మాశ్రయ, తస్యోపదేశతో
నష్టకర్మబంధో విమోక్ష్యసి. ౧౩౪ నాన్యః పంథా విద్యతే ముక్తయేహీత్యుక్తం
శ్రుత్యా తేన బోధేఽతి యత్నః, కార్యో మోక్షాకాంక్షిభి శ్శుద్ధచిత్తై రిత్యుక్తో ఽసౌ
విప్రదేవో యతీశమ్ ౧౩౫. సమ్యఙ్ నత్వా ప్రాహ పుణ్యై రనేకై స్సత్వత్పాదాం
భోజయో ర్దర్శనం మే, జాతం తస్మా న్మాం కృతార్థం కురుష్వేత్యేవం తేన ప్రార్థితో
ఽసౌ బభాషే ౧౩౬. భో విప్రదేవాఽఽశు విహాయ చిహ్నాంకర్మాణి కుర్వన్ ఖలు
కామహీనః, బ్రహ్మాహమస్మీతి విభావయ త్వం ముక్తో భవిష్యస్యవబోధతో ఽద్ధా.
౧౩౭. పున రన్యో గురుం ప్రాహ శార్ఙ్గపాణి రితి శ్రుతః, నమోనారాయణాయేతి
మంత్ర ముచ్చారయన్ పునః. ౧౩౮. తస్య ముద్రాదికై శ్శంఖచక్రకాద్యై స్సుచి
హ్నితః, సంసారబంధనా న్ముక్తో వైకుంఠం వైష్ణవో త్తమః. ౧౩౯. గమిష్యామి యత
స్తత్ర తథాభూతా వసంతి తత్. చిహ్నస్య ధారణే మానం పురాణం శృణు భో
మునే. ౧౪౦. యే బాహుమూలపరిచిహ్నిత శంఖచక్రా యే కంఠలగ్నతులసీనళినాక్ష
మాలాః, యేవాలలాటఫలకే లసదూర్ధ్వపుండ్రా స్తే వైష్ణవా భువన మాశు పవిత్రయంతి.
౧౪౧ ఇత్యుక్త ఆచార్య ఉవాచ మైవం శ్రుతే రభావా త్కథనీయ మత్ర, అత త్త
దేహో న సమశ్నుతే ఽయం విమోక్ష మేషా శ్రుతి రస్తి మానమ్. ౧౪౨. నైవంయ
తః పాతకనాశనార్థం మహా త్తపః కృచ్ఛ్రముఖం స్వకర్మ, యద్వాథవా ధ్యాన మధీ
శ్వరస్య ప్రోక్తం శ్రుతౌ చిహ్న మతో న కార్యమ్. ౧౪౩. బ్రహ్మాజ్ఞో య స్సో
ఽశ్నుతే మోక్ష మిత్యాదే ర్వాక్యా న్మోక్షస్య హేతు ర్విబోధః, క్షీణే పుణ్యే మర్త్య
లోకం విశంతీత్యాదే ర్వాక్యా దన్యత స్సంసృతి స్స్యాత్. ౧౪౪. పురాణేషు బృహ

న్నారదీయాదిషు నిషేధనమ్, దృశ్యతే తప్తశంఖాదే ర్ధారణస్య ప్రయత్నతః. ౧౪౫. చిహ్నానాం ధారణే నాహం భవిష్యామి హరే స్సమః, ఇత్యేతత్తు మనోరాజ్యమాత్రం శూద్రో యథా నహి. ౧౪౬. శిఖాయజ్ఞోపవీతాదిధారణాదేవ సద్ద్విజః, బ్రహ్మత్వ బోధత స్తస్మా త్తత్ప్రాప్తిః శ్రుతిమానతః. ౧౪౭ తస్మా ద్బ్రహ్మాహ మిత్యేవం చింతనం సర్వదా కురు, తేన నష్టే భిదాగంధే జీవ ఏవ పర శ్శివః. ౧౪౮. శివ శ్శివోఽహ మస్మీతి వాదినం యంచ కంచన, ఆత్మనా సహ తాదాత్మ్యభాగినం కురుతే భృశమ్ ఇత్యుక్తం శివగీతాస్విత్యుక్తో వైష్ణవ ఆహతమ్, నమస్కృత్వా కృతార్థోఽహం స్వామిం స్త్వదుపదేశతః ౧౫౦ అధునా ఽద్వైతనిష్ఠో ఽహం భవిష్యామీతి సో ఽబ్రవీత్, ననామ దండవ ద్భూమౌ తం ప్రాహ గురుసత్తమః ౧౫౧. ముక్తో భవేతి సోఽప్యుక్తః స్మార్తాచారేషు తత్పరః, పంచపూజారతో నిత్యం స్వదేశస్థా న్ జనా నపి. ౧౫౨. తథా ఽకరో త్తతః పాంచరాత్రాగమసుదీక్షితః, ఆహ ముక్తిప్రతిష్ఠాదిమూలభూతో ఽస్మదాగమః ౧౫౩ తస్మాద్యతే ఽయమాచారో విప్రైః కార్యో ఽఖిలై రపి, ఇత్యుక్తః శ్రీగురుః ప్రాహ యదివేదావిరుద్ధతా. ౧౫౪ అస్త్యాగమే తదా తస్యాచారో గ్రాహ్యో నచాన్యథా, అన్యమంత్రాగ్రహే తత్ర వైష్ణవత్వం ప్రకీర్తితమ్ ౧౫౫ గాయత్ర్యా ఉపదేశ స్తు బ్రాహ్మణ్యాయాస్తి సర్వథా, ఏవంచ వైష్ణవత్వస్య భంగ ఏవ సమాగతః. ౧౫౬. తదభావే న విప్రత్వం విష్ణుమంత్రశతై రపి, వైష్ణవత్వం కుతో ఽస్త్యస్యా స్సత్వే నను హారే రియం. ౧౫౭ శక్తిః శంఖాదివత్త్వస్య శ్రవణాదితిచే త్తదా, రుద్రస్య· శక్తిరేవాస్తు చంద్రశేఖరతాదికమ్ ౧౫౮ శ్రూయతే ఽస్యా యతః పంచముఖత్వాద్యం చ దేహగమ్, అస్తు వా సర్వసంపూజ్యా శుభదా పరమేశ్వరీ ౧౫౯ నను సూర్యే స్థితస్యాస్యాం ప్రాధాన్యం తేజసో యతః, నిరూప్యతే తతో విష్ణో శ్శక్తి రేవ యతో హరిః. ౧౬౦. భానుమండలవర్తీతి వర్ణ్యతే తత్ర తత్ర హ, పంచాస్యతాఽపి నో తస్మి న్ బహురూపే విరుధ్యతే. ౧౬౧. ఇతిచే న్న యత స్తస్యా స్సముత్పత్తి ర్నిరూపితా, వ్యాహృతిభ్యః కిలాసాంతు ప్రణవా త్స మహేశ్వరాత్. ౧౬౨ అస్య ప్రోక్తా ఽత ఏతస్య శక్తి ర్నాన్యస్య కస్యచిత్, నారాయణః శ్రుతౌ ప్రోక్త స్స్వరకర్తా మహేశ్వరః. ౧౬౩. యో వేదాదౌ స్వరః ప్రోక్తో వేదాంతే చ ప్రతిష్ఠితః, తస్య ప్రకృతిలీనస్య యః పర స్స మహేశ్వరః. ౧౬౪. అష్టమూర్తిమహేశస్య మూర్తి రాదిత్య ఈరితః, తస్మా త్తస్యైవ శక్తి స్సా పంచవక్త్రాదిసంయుతా ౧౬౫. వైష్ణవేన త్వయైవంసో శివమూర్తి ర్విభావసుః, సేవ్యోఽతో బ్రాహ్మణత్వస్య హాని రేవ తవాఽఽ

గతా. ౧౬౬. తదభావో ఽస్తు కా హానిర్వైష్ణవో ఽస్మీతిచే త్తదా, భ్రష్టో ఽసి భాషణాయోగ్యో జీవన్నేవ మృతో ఽసిభోః ౧౬౭. తతస్తు మాధవః కశ్చి ద్వైష్ణవః ప్రాహ తం గురుమ్, తప్తశంఖాదికం ధార్యంలోకం ప్రాప్నోతి వైష్ణవమ్. ౧౬౮. పాంచరాత్రాగమే ప్రోక్త మిత్యేవం తస్య మానతా, త్వదుక్త్యా నాశమాయాతీ త్యుక్తః ప్రాహ పరో గురుః. ౧౬౯ ఆగమాద్యుక్త ఆచారో గ్రాహ్యో వేదానుకూలతః. విరోధే తస్య న గ్రాహ్య ఉక్తం చేదం స్ఫుటం కిల ౧౭౦ అతీంద్రియార్థవిజ్ఞానే ప్రమాణం శ్రుతి రేవ హి, శ్రుత్యాచార మృతే ఽగ్రాహ్య మాగమానాం ప్రసజ్యతే ౧౭౧ అతో వేదవిరుద్ధం య త్తన్మానం న కదాచన, అతో బ్రాహ్మణ్యసిద్ధ్యర్థం స్వకర్మ నిరతో భవ ౧౭౨ తేన సమ్యగ్విశుద్ధ స్సన్ తత్త్వజ్ఞాన మవాప్స్యసి, ముక్తి స్తస్మా న్నచాన్యస్మా దత్రార్థే త్వం శ్రుతిం శృణు ౧౭౩ సర్వభూతేషు చాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని, సంపశ్యన్ బ్రహ్మ పరమం యాతి నాన్యేన హేతునా. ౧౭౪. తస్మా త్పాషండచిహ్నాని విహాయాద్వైతనిష్ఠతా, సంపాద్యా మోక్షసిద్ధ్యర్థ మిత్యుక్త స్సచ మాధవః ౧౭౫ స్వకులగ్రామదేశస్థైః సహాద్వైతపర స్సదా, సంధ్యాగ్నిహోత్రముఖ్యాని కుర్వ న్కర్మాణి శుద్ధతామ్ ౧౭౬. ప్రాప శ్రీశంకరాచార్యప్రసాదా త్తత ఆగతః, వైఖానసమతాచారో వ్యాసదాస ఇతిశ్రుతః ౧౭౭ ఉవాచ భో యతేబ్రహ్మోపమత్పక్షనివారణే, న సమర్థో యతో దేవః పరో నారాయణో మమ. ౧౭౮ తద్విష్ణోః పరమం ధామేత్యాదివేదేన బోధితా, నారాయణపదస్యైవ శ్రేష్ఠతా మునిసత్తమ ౧౭౯ తథా నారాయణా ద్బ్రహ్మా జాయతే రుద్ర ఏవచ, ఇత్యాది శ్రుతిభి స్తస్య కారణత్వ ముదీరితమ్, తస్మా త్సర్వ్వ స్సదైవాయ మంతర్యామీ పరేశ్వరః, లక్షణం తస్య భక్తస్య ప్రోక్తం వైఖానసే మతే. ౧౮౧ శంకచక్రపవిత్రాంగ ఊర్ధ్వపుండ్ర ఇతి ప్రభో, ఇత్యుక్తః ప్రాహ విష్ణుస్తు పాలకో వా ఽథ బ్రహ్మవా. ౧౮౨ అస్తు తత్ర వివాదః కః పదం త్వావృత్తివర్జితం, లభ్యతే తత్త్వబోధేన నైవ త్వన్యేన హేతునా. ౧౮౩ యది త్వంవిష్ణుభక్తో ఽసితదా తత్ప్రీతయే కురు, కర్మ నైవతు తప్తానాంచక్రాదీనాం విధారణమ్ ౧౮౪. ప్రమాణాభావతో వేదవిరుద్ధే నైవ మానతా, ఆగమే విప్రతానాశో నోచేత్స్యాదేవ సర్వథా. ౧౮౫ ఇత్యుక్త ఆహ తం వ్యాసదాసః పూర్వయుగే మునే, దత్తాత్రేయః పరో యోగీ పంచముద్రా విముద్రితః. ౧౮౬. ఆసీ త్తస్మా న్మహద్భి స్స్వీకృతో మార్గో ముముక్షుభిః, గ్రాహ్యః కించ పురాణేషు చక్రాదే ర్ధారణం శ్రుతమ్ ౧౮౭. అన్యథా వైష్ణవత్వస్య హాని రేవ సమాపతేత్, తస్మా ద్భగవత శ్చిహ్నం ధార్య మిత్యుదితో గురుః. ౧౮౮. ఉవాచ భో

వివేక స్తే కిము వాచ్యో ఽస్తి బాలకాః, అపి జానంతి ముద్రాభి రంకనేన ప్రయోజ
నమ్. ౧౮౯. దత్తాత్రేయస్య నైవాస్తి యోగిన స్తత్త్వ దర్శినః, ముద్రయా ఽంకిత
దేహో దత్తాత్రేయో ఽస్తీతి కేనచిత్. ౧౯౦ శ్రుతం నైవ తతో మూఢబుద్ధిం
త్యక్త్వా సుఖీ భవ, పురాణేషు శ్రుతం చిహ్నధారణం త్వితినోచితమ్ ౧౯౧ ప్రహ్లా
దస్య విభీషణస్య గజరాజస్య ధ్రువస్యానిలే ర్ద్రౌపద్యా వ్రజవాసినాం చ ఖలు క
శ్చక్రాంకనం రే ఽకరోత్, తస్మా న్మూఢ మతిం విహాయ సకలం పాషండచిహ్నం
త్యజ బ్రహ్మాస్మీతి విభావనేన సుసుఖం గచ్ఛాశు మోక్షంపదమ్. ౧౯౨ అవశ్యం చే
త్త్వయా కార్యం చిహ్నానాం ధారణం తదా, కపోలయో ర్గళేచైవ శేషేణ గరుడే
నచ. ౧౯౩. అంకనం కురు కర్మేంద్రియప్రధానే భుజద్వయే, కపోలద్వితయే చైవ
జ్ఞానేంద్రియసమీపగే ౧౯౪. చిహ్నితే పశువ ద్ధర్తుం యోగ్యో భవ విబంధనః, తథా
చైవం విధస్యాత్ర వైష్ణవస్య స్వకర్మణా. ౧౯౫. హీనస్య శుభ్రవస్త్రాణాం ధారణం
త్వవశిష్యతే, నతు కర్మాగ్నిహోత్రాదీ త్యుక్త స్సంప్రాహ సద్గురుమ్. ౧౯౬ స్వామిం
స్తవ ప్రసాదేన సవివేకో ఽస్మి నాంకితః, కింతు మే గురురేవాసి తథేతి భగవం
శ్ఛ్రితమ్. ౧౯౭. తత శ్శుద్ధాద్వయస్థం మాం కురుత్వం యతశేఖర, ఇతి విజ్ఞాప్య
తం భూమౌ దండవ త్ప్రణిపత్యచ కృతాంజలిం సమాసీన మాపన్నం తం విలోక్య
సః, కరుణానిధి రాచార్యః ప్రహస న్నిద మబ్రవీత్ బ్రహ్మైవాహం న సంసారీ
ముక్తో ఽహ మితి భావయ, తస్మి న్విధా వశక్త స్త్వం వాక్య మేత దుదీరయ. ఇత్యా
ఖ్యాసపరిత్యక్తద్వం ద్వైష్ణవపదుర్మతికః, విదిత్వా పరమాత్మానం ముక్తోభవసి నాన్యథా.
ఇతి సంబోధిత శ్శిష్యః కృతార్థో ఽహమితీరయన్, బ్రహ్మాహ మితి సంజల్పన్
యయౌ స్వకులసంయుతః. ౨౦౨. తత ఆచార్య మాగత్య నామతీర్థోపి వైష్ణవః
కర్మహీన ఇదం ప్రాహ భోస్స్వామిం శ్శృణు మే మతమ్ ౨౦౩. శేషేణాప్యత్ర
కంప్యం వై సర్వం విష్ణు మయం జగత్, ఇత్యాదేశా ద్యతో మోక్షం గురుః ప్రార్థ
యతే ప్రభో, మచ్ఛిష్యంనిజపాదారవిందం ప్రాపయ సో ఽభ్యధ ౨౦౫. ఏవముక్తః
కరోత్యేవ తథైవ జగదీశ్వరః, తస్మా న్మమ పునర్జన్మ హేత్వభావో యతీశ్వర జీవ
న్ముక్తో ఽహ మేవం వైభవంతో ఽపి ముముక్షవః, కర్మహీనా స్సురేశం తం విష్ణుం
సర్వమయం ప్రభుమ్. సమాలంబ్యాంజసా ముక్తా భవిష్యంతీతి నిశ్చయః ఏవ ముక్తో
గురుః ప్రాహ సత్య ముక్తం త్వయా మతమ్. ౨౦౮. కర్మభ్రష్టో భవాన్ జీవన్ముక్త
ఏవ న సంశయః, నింద్యానింద్యవిహీన స్స న్ప్రవృత్తో ఽపి పిశాచవత్. ౨౦౯.
శ్రౌతోక్తసర్వకర్మాణి కృత్వా తేషాం ఫలార్పణమ్, కర్తవ్యం బ్రహ్మణీత్యేవం జ్ఞాన

మార్గో ఽయ మీరితః. ౨౧౦. ఫలార్థం కర్మకరణం కర్మమార్గో ఽస్తి తద్విధాత్, శ్రవ
త్త్వందండనీయో ఽపివిష్ణుభక్తో ఽపి నో భవాన్. ౨౧౧ న చలతి నిజవర్ణధర్మతో య
స్సమమతి రాత్మసుహృద్విపక్షపక్షే, న జహాతి న చ హంతి కంచి దుచ్చై స్సితమనసం
త మవైహి విష్ణుభక్తమ్ ౨౧౨ శ్రుతిస్మృతీ మమైవాజ్ఞే తే ఉల్లంఘ్య ప్రవర్తతే,
ఆజ్ఞాభంగీమమద్రోహీ మద్భక్తో ఽపి న వైష్ణవః. ౨౧౩ ఆజ్ఞాచ్ఛేదీ మమద్రోహీ స
యాతి నరకం సదా, ఇత్యాదివచనేభ్యోఽతః కర్మత్యాగో న శస్యతే. ౨౧౪. బ్రాహ్మ
ణః కర్మకుర్వీతేత్యాదివాక్యా న్న కర్మణః, త్యాగో దేవాంతరత్యాగో బ్రాహ్మణానాం
న చాస్తిహి. ౨౧౫ అగ్ని ర్దేవో ద్విజాతీనా మితి వాక్యా త్తత స్తు భోః, బ్రహ్మచా
ర్యాదిభి స్సర్వైః కర్మ త్యక్తుం న శక్యతే. ౨౧౬ సంధ్యాత్రయాతిక్రమదోష
శాంతిః కృచ్ఛ్రత్రయేణాస్తి తతో ద్విజత్వమ్, తత్త్యాగతో నైవ న కర్మణేతి శ్రుతిస్తు
సన్న్యాస మముష్యవక్తి ౨౧౭ ఇత్యుక్తో ఽసౌ నామతీర్థః ప్రణామైః ప్రీతం
కృత్వాకర్మశీలో బభూవ, ఏవం సర్వేఖండనం స్వస్య పక్షస్య శ్రుత్వాతే నిష్ప్ర
తిం సంవిధాయ ౨౧౮ శుద్ధాద్వైతాలంబిన స్స్త్రిపుండ్రా వేదప్రోక్తాచారనిష్ఠా
బభూవుః, తస్మా త్సుబ్రహ్మణ్యసంజ్ఞం కుమారస్థానం ప్రాప శ్రీగురుః పంచశుస్త్రైః.
౨౧౯ స్నాత్వా కుమారధారాయాం నద్యాం శిష్య సమన్వితః భక్త్యా సంపూజయా
మాస షణ్ముఖం శేషరూపిణమ్ ౨౨౦. కాషాయవస్త్రదండాఢ్యః కమండలులసత్కరః,
భూతిభూషితసర్వాంగో బభౌ రుద్ర ఇవ స్వయమ్ ౨౨౧. నానాదేశస్థవిప్రౌఘా
స్సుబ్రహ్మణ్యం సమాగతాః, దృష్ట్వా తం శంకరాచార్య మిద మూచు స్సువిస్మితాః.
౨౨౨ ద్విజా వయం బ్రహ్మకులోద్భవాః ప్రభో మనుప్రభృత్యుక్త సుకర్మత
త్పరాః, హిరణ్యగర్భార్చనలబ్ధమానసప్రశుద్ధయః స్థైర్య ముపాగతా స్తథా ౨౨౩.
హిరణ్యగర్భ స్సమవర్తతాగ్రే భూతస్య జాతః పతి రేక ఆసీత్, సదాధార
పృథివీం ద్యా ముతేమాం కస్మై దేవాయ హవిషా విధేమ ౨౨౪. ఇత్యాది
మంత్రా త్సకలస్య కర్తా బ్రహ్మా తథా పాలక ఏష ఏవ, లయస్య కర్తా నిఖిలోత్తమ
శ్చ సర్వాధికానందక రూప ఉక్తః. ౨౨౫. స ఏవ సృష్ట్వా నిఖిలం జగత్ప్రభుః
ప్రవిశ్య సర్వాత్మతయా స్థితో వై, తదైక్షతేత్యాదివచోభి రీరితః కరోతి విష్ణుం చ
శివం భుజాభ్యామ్ ౨౨౬. తదీయభక్తాః కిల యోగనిష్ఠాః కర్మస్థితాః కూర్చకమండలు
శ్రితాః, వయం యతిం వీక్ష్య భవంత మద్యా జాతాః కృతార్థా శ్శృణు భో తథా ఽపి.
౨౨౭ వచో ఽస్మదీయం భగవన్ప్రయోజనం కిమ స్త్యభేదేన యత శ్చతుర్ముఖాత్,
జనిం గతో జీవగణ స్స్వకర్మణా పునఃపున స్సంసృతిమేతి దుఃఖదామ్. ౨౨౮. తతో

లయే బ్రహ్మణ ఏవ తుష్టే లయం ప్రయాత్యేవ లయస్య కాలే, మోక్షో ఽన్యథా బ్రహ్మవిదేవ యాతి పరం పదం బ్రహ్మణ ఏవలోకమ్ ౨౨౯. తస్మా ద్భవాన్ దండకమండలుశ్రిత స్తల్లోకయోగ్యో యతిశేఖరో గురుః, ఇత్యుక్త ఆచార్య ఉవాచ శంకరో బ్రహ్మాదిభూతాని యతో భవంతి తమ్. ౨౩౦. జ్ఞాత్వా విముక్తిర్భవతీతి హి శ్రుతౌ ప్రోక్తం తత స్తస్య విబోధకారణమ్, వేదాంతవాక్యశ్రవణాదికం సదా కార్యం విమోక్షో హి లయో న కీర్తితః. ౨౩౧ సుషుప్తితుల్యో న చ లభ్యతే పరః కార్యస్య హి బ్రహ్మణ ఏవ సేవనాత్, శ్రుత్వైవ మాచార్యముఖా ద్విహాయతే చిహ్నాని శుద్ధాత్మవిబోధతత్పరాః ౨౩౨ శిష్యా బభూవు స్తత ఆగతా స్తం ప్రోచు ర్గురుం వహ్నిమతానువర్తినః, స్వామి న్నయం వహ్నిపరా యతో వై మంత్రేణ దేవో ఽయ ముదీరితోఽస్తి ౨౩౩ అగ్ని రగ్రే ప్రథమో దేవతానాం సంయాతానా ముత్తమో విష్ణు రాసీత్. యజమానాయ పరిగృహ్య దేవాన్ దీక్షయేతం హవిరా గచ్ఛతం నః ౨౩౪ తత శ్చ విస్ఫులింగాత్మకతే శ్శకలధారణమ్, కృత్వా ముక్తా భవిష్యంతి బ్రాహ్మణా వహ్న్యుపాసకాః ౨౩౫ అగ్ని ర్దేవో ద్విజాతీనా మితివాక్యా ద్యతీశ్వర, అగ్ని ర్దేవో నచాన్యోఽస్తి కించ పాపహరః శ్రుతః ౨౩౬. ఉద్దీప్యస్వ జాతవేదో ఽపఘ్నన్ నిర్‌ఋతిం మమ, పశూం శ్చ మహ్య మావహ జీవనం చ దిశో దిశ. ౨౩౭ అత స్సర్వై ర్ద్విజై రగ్ని రేవసేవ్యః ప్రయత్నతః, కృతకృత్యా భవంత్య స్మా ద్భవంతో ఽప్యస్య సేవయా ౨౩౮. ఇత్యుక్త ఆహ దేవానా మవమో వహ్ని రీరితః, పరమో విష్ణు రాఖ్యాతో దేవా స్త న్మధ్యగాః స్మృతాః ౨౩౯ తథాచాగ్ని స్సురాణాం వై భాగదః కర్మదేవతా, అగ్నికారణవాక్యాని భూతాత్మాగ్ని పరాణితు ౨౪౦ తస్మా ద్వ్యాయం వహ్న్యధీనం హి కర్మ కుర్వంతో ఽస్మిన్ విష్ణు మారాధ యంతః, శ్రద్ధాద్వైతే తత్పరాయాస్యథాద్ధా ముక్తిః ప్రోక్తా ఏవ మాచార్యవర్యైః. ౨౪౧ నత్వా సర్వే స్వీకృతాద్వైతనిష్ఠా స్స్వస్థా జాతా స్తే సుహోత్రాదయో ఽన్యే, తత్రాథాగత్యావహురాచార్యవర్యం భక్తా భానో ర్మండితార క్తపుష్పైః ౨౪౨. దివాకరాదయః పూర్ణమండలాకారమాశ్రితాః, తిలకం శృణు భో స్వామి న్నస్మ దీయం మతం ధ్రువమ్. ౨౪౩ సూర్యః ప్రోక్త స్సర్వలోకస్య చక్షుః శ్రుత్యా తస్మా త్సో ఽస్తి బ్రహ్మాదిరూపః, సృష్టిస్థిత్యాదే స్స హేతు శ్చ తస్మా దాదిత్యోఽసౌ బ్రహ్మ చేత్యాహ వేదః ౨౪౪ శ్రీఘృణి స్సూర్య ఆదిత్య ఇతి వేదే మనుః శ్రుతః, స్సూర్యస్యోపాసకా రక్తచందనాశ్రితమస్తకాః ౨౪౫ తన్మాలాలంకృతగ్రీవాః షడ్విధా స్సూర్యసేవకాః, ఉద్యంతం మండలం కేచి త్కారణం బ్రహ్మరూపిణమ్. ౨౪౬.

భజంత్యాకాశమధ్యస్థ మీశరూపేన కేచన, జగల్లయస్య హేతుం తం తేనైవోపక్ర
మో ఽపిచ ౨౪౭ ఉపసంహారకేణేతి వినిశ్చిత్య భజంతి తమ్, కేచిత్కేచిత్తు విష్ణ్వా
త్మకత్వేనాస్తమయే ప్రభోః ౨౪౮ బింబంపాలకమేతస్మా దేవ సృష్ట్యాదికారణమ్,
త్రిమూర్త్యాత్మతయా కాలత్రయే బింబస్య సేవకాః ౨౪౯. కేచి దన్యేతు తన్మండ
లేక్షణవ్రతధారిణః, హిరణ్యశ్మశ్రుకేశాదియుక్తం తన్మండలే స్థితమ్ ౨౫౦. భజంతి
కించ తత్రైకదేశినస్తు తదీక్షణమ్, కృత్వా సంపూజ్య పాద్యాద్యై రన్న మశ్నంతి నా
న్యథా. ౨౫౧ కేచిత్తు తప్తలోహేన ఫాలే భుజయుగే తథా, వక్షస్థలే చ చిహ్నాని
మండలస్య విధాయ తే ౨౫౨. అనుక్షణం మనస్యేవం ధ్యాయంత స్సంత్యుపాసకాః,
సర్వైర్వేదై రుపాస్యోఽయ ముక్తమంత్రో యతీశ్వర ౨౫౩ శ్రుతయ స్సంతి
తన్మండలస్తుతిప్రతిపాదికాః, బహ్వ్యః పురుషసూక్తేఽపి భాను రేవ నిరూపితః ౨౫౪.
సర్వవేదనిరూప్యత్వా త్పురుషం కృష్ణపింగలమ్, ఇత్యాదిరుద్రమంత్రే పురుషశబ్దోఽపి
తత్పరః. ౨౫౫ అరుణః సూర్యభామాచ చంద్ర స్తపన ఏవ చ, మిత్రో హిరణ్య
రేతా శ్చ రవ్యర్యమగభస్తయః ౨౫౬ విష్ణు ర్దివాకర శ్చేతి సంప్రోక్తాదిత్య
మధ్యగః, విష్ణు రుక్త స్తతో విష్ణు స్సఏవాస్తి నచాపరః ౨౫౭ ఆదిత్యానా
మహం విష్ణు ర్జ్యోతిషాం రవి రంశుమాన్, ఇతి కృష్ణేన సంప్రోక్తం కించ బ్రహ్మాదికా
విభోః ౨౫౮. సూర్యాదేవ సముత్పన్నా స్తస్మా త్సర్వై ర్ముముక్షుభిః, అయ మేవ
సమారాధ్య ఇతి ప్రోక్తః పరో గురుః ౨౫౯. ఉవాచ శృణు భో మూఢ దివాకర
వచో మమ, చంద్రమా మనసో జాత స్సూర్య స్తస్య తు చక్షుషః. ౨౬౦ ఇతి
వేదేన జన్యత్వం యస్యోక్తం తదనిత్యతా, తర్కసిద్ధాంతతో ఽనిత్యే బ్రహ్మతా కథ
మాగతా ౨౬౧ సూర్యనిష్ఠపరబ్రహ్మబోధికా శ్రుతయ స్తు తాః, జగదీశాజ్ఞయా
సూర్యో భ్రమతీతి శ్రుతం స్ఫుటమ్ ౨౬౨ భీషాస్మా ద్వాతః పవతే భీషోదేతి
సూర్యః, భీషాస్మా దగ్నిశ్చేంద్రశ్చ మృత్యు ర్ధావతి పంచమః ౨౬౩. న యత్ర
సూర్యో భాతి న చంద్రతారకం నేమా విద్యుతో భాంతి కుతో ఽయ మగ్నిః,
తమేవ భాంత మనుభాతి సర్వం యస్య భాసా సర్వ మిదం విభాతి ౨౬౪. ఇతి
శ్రుత్యా పరేశస్య భాసా భానం ప్రకీర్తితమ్, సూర్యాదే స్తు తథా ప్రోక్తా జ్యోతి
శ్శాస్త్రే ఽప్యనిత్యతా. ౨౬౫. సృష్టి స్సరోజాసనవాసరాదౌ వియచ్చరాణాం విలయ
స్తదన్తే, ఆద్యంతకాల స్సచ కల్ప ఉక్తః కల్పద్వయం తద్దివసం విరించేః ౨౬౬ ఏవం
భూతస్య సూర్యస్య జనకత్వం త్వయేరితమ్, బ్రహ్మాదికస్య తస్మాత్తే విద్యా త్వత్యంతశో
భనా. ౨౬౭. తస్మా దేకః పరాత్మైవ సూర్యస్థో నిగమై స్స్తుతః, తతః పాషండధి

వస్తూని విహాయాచారతత్పరాః. ౬౯. శుద్ధాద్వైతస్య బోధేన ముక్తా భవథ భో ద్విజాః, ఇత్యుక్తా స్తే గురుం నత్వా సర్వే తచ్ఛిష్యతాం గతాః. తత స్తత్ర గతై ర్విప్రై స్సర్వై రపి యతీశ్వరః, సభాజితో యయౌ తస్మా ద్వాయో రాశాంజయేచ్ఛయా. ౭౦. శిష్యేషు త్రిసహస్రేషు కేచి త్తం శంఖపూరణైః, కేచి ద్వాద్యవిశేషైశ్చ కేచి త్తాలై శ్శుభోక్తిభిః ౭౧. కేచిద్ఘంటానినాదైశ్చ కరతాళైశ్చ కేచన, కేచి ద్వ్యజనవాతైశ్చ పిచ్ఛవాతైశ్చ కేచన. సమర్చయంతి సంన్యస్తసుఖదుఃఖం యతీశ్వరం, తత్తద్దేశగతా విప్రా దృష్ట్వా తచ్ఛిష్యతాం గతాః ౭౩ ఏవం ప్రతిదినం గత్వా తత్ర తత్రాగతాన్ ద్విజాన్. శుమతస్థాన్ పరానందభాజః కృత్వా శుభోక్తిభిః ౭౪. పురంగణవరం ప్రాప గణపత్యాశ్రమం శుభమ్, తత్ర నద్యాం హి కౌముద్యాం స్నాత్వా విఘ్నేశ మవ్యయమ్. ౭౫. సంపూజ్య యతిరాట్ తత్ర మాసమాస సహానుగైః, పద్మపాదముఖా శ్శిష్యాః పంచపూజాపరాయణాః ౭౬. దిగ్గజా ఇతి విఖ్యాతాః పరవిద్యాప్రభేదినః, పరపక్షహారోద్యుక్తవచసః ప్రౌఢవాదినః ౭౭. తద్వాక్యం శిరసాగృహ్య శిష్యోఽన్యః పురజిద్బలిః, నియత స్సర్వశిష్యాణాం పాకాదిషు చ కర్మసు. ౭౮. సమర్చ్చయ న్గురుం భిక్షాం దత్వా తస్మై పరాత్మనే, పద్మపాద స్తథా న్యేషాం శిష్యాణాం షడ్రసై ర్యుతమ్ ౭౯. అదదా ద్భోజనం నిత్యం బ్రహ్మార్పణ మితి స్మరన్, సాయంతనే గురుం శిష్యా స్త మాచార్యశిరోమణిమ్ ౮౦. ద్విషడ్ఢా తం నమస్కృత్య ఢక్కాతాలకరా శ్శివమ్, స్తువంతో నృత్య మాచక్రుః పరేశం సచ్చిదద్వయమ్. ౮౧ ప్రపూర్ణం బ్రహ్మాహం నిఖిలజనకం బుద్ధినిహితం చిదానందం సత్యం సకలజగదాధార మమలమ్, అగమ్యం వాగాద్యై స్సుజితకరణై ర్జ్ఞాతమనఘై స్సునిర్వాణం లబ్ధ్వా యదిహ న పున స్సంసృతిరయః ౮౨. జల్పంత ఏవం బహుధా సునృత్యం కుర్వంత ఆచార్యసమీపసంస్థాః, ప్రీతిం గతా స్తస్య రుదారచిత్తా హర్షేణ యుక్తా నిఖిలా వినేయాః. ౮౩ ఏవ మానందసంతుష్ట మాచార్యం సేవకానపి, తత్పట్టణద్విజాః ప్రేత్య కిమేతదితి చాబ్రువన్. ౮౪ నహి యుష్మన్మతం సమ్యగివ భాతి హి పశ్యతామ్, ఆకాశవ న్నిరాలంబ మద్వయం బ్రహ్మ కేవలమ్. ౮౫. మనోవాగాదివృత్తీనా మగోచరతరం పరమ్, కథ మజ్ఞోపబోధాయ యోగ్యం స్యాన్మత మీదృశమ్ ౮౬. త త్త్యక్త్వా ఽస్మన్మతం సమ్యగాచరంతు శుభాప్తయే, గాణపత్య మితి ఖ్యాతం షడ్భి ర్భేదై స్సమన్వితమ్. ౮౭. సమస్తవేదతాత్పర్యై స్తదేవహి సమీరితమ్, తదాచరత్వ మత్యంతశాంతిదం మోక్షదం నృణామ్. ౮౮. తుండైకదంతచిహ్నాఖ్యాం చిహ్నితం శక్తిసంయుతమ్, మహాగణపతిం యస్తు సదా ధ్యాయత్య

నన్యధీః. ౨౮౯. తన్మూలమంత్రపఠనపరస్సన్ బ్రాహ్మణోత్తమః, యోఽవర్తతే సఏవాత్ర మోక్షభాగ్భవతిధ్రువమ్. ౨౯౦. ధ్యేయో వల్లభయా చ చంద్రకళయా ఽఽశ్లిష్టో జ్వలద్భూషయా విశ్వోత్పత్తివిపత్తిసంస్థితికరోఽవిఘ్నో విశిష్టార్థదః, ఇత్యేవం గణనాయకః ఖలు జగత్సృష్ట్యాదికర్తేరితో యుక్తం చైత దజాదికస్య విలయేఽప్యస్మిన్ స్థితే హీశ్వరే. ౨౯౧ ఆసీద్గణపతి స్త్వేక ఇతి శ్రుత్యా ప్రకీర్తితః, బ్రహ్మాదికగణేశోఽయం తస్మా దఖిలకారణమ్. ౨౯౨ తన్మాయయా విరచితా బ్రహ్మాద్యా జగదీశ్వరాః, ఇత్యుక్త ఆహ భో మూఢ గజాస్యః కారణం కథమ్. ౨౯౩. కించ రుద్రసుతత్వేన ప్రసిద్ధః కారణం పితుః, కథం భవే దతో బ్రహ్మకారణం శ్రుతిమానతః ౨౯౪ బ్రహ్మవా ఇద మిత్యాది వాక్యతస్త్వత్సమీరితమ్, వాక్యం బ్రహ్మపరం నేయ మిత్యుక్తో గిరిజాసుతః ౨౯౫. ఉవాచ పున రాచార్యం సత్య మేత ద్వచోఽస్తు తే, తథాప్యం కేన మాన్యోఽయం పుమాన్ దేవస్య సన్నిధౌ. ౨౯౬. గంతుం యోగ్యః కథం భూయా త్స్వేష్టస్య యతిపుంగవ, ఇత్యుక్త శ్రీమదాచార్యః ప్రాహ మూఢమతే శృణు ౨౯౭. బ్రాహ్మణస్య కులే జన్మ శిఖాదే శ్చ విధారణమ్, వేదోక్తకర్మనిష్ఠత్వం విప్రత్వం సముదాహృతమ్ ౨౯౮. ఏతావతా భవే ద్విప్రః కృతకృత్యస్తతోఽస్యతు, పాషండమాత్ర మేవాస్తి తత్తచ్చిహ్నస్య ధారణమ్. ౨౯౯. వేదేన హి విరుద్ధం యత్పురాణేషు చ నిందితం, న తత్కార్యం ప్రవృత్తేన మోక్షస్యార్థవివేకినా. ౩౦౦ కించ హేమనిభే చక్రే మూలాధారే చతుర్దళే, గణేశో ఽస్తి తథా చక్రే స్వాధిష్ఠానకసంజ్ఞకే. ౩౦౧. షడ్దళే విద్రుమాకారే బ్రహ్మాస్తి మణిపూరకే, ద్విపంచదళసంయుక్తే నీలవర్ణే స్థితో హరిః. ౩౦౨. ద్విషడ్భిస్తు దళై ర్యుక్తే నాహతే పింగళే స్థితః, రుద్రో భూతపతి ర్దేవో జీవాత్మా ధూమ్రవర్ణకే. ౩౦౩. విశుద్ధే ద్వ్యష్టభి ర్యుక్తే దళై రాజ్ఞాభిధే తథా, సహస్రదళసంయుక్తే చక్రే కర్పూరవర్ణకే. ౩౦౪. పరమాత్మా స్థిత స్తస్మా ద్దేహ ఏవ వ్యవస్థితః, గణేశ స్తస్య చిహ్నైర్నన ప్రయోజనమణ్వపి. ౩౦౫. తథాచాజ్ఞాభిధే చక్రే సర్వగోఽపి వ్యవస్థితః, సత్వా న్సంప్రేరయిత్వా హి స్వయం సాక్షీ హి నిర్గుణః. ౩౦౬. సచ్చిదానందరూపో ఽసౌ సర్వాతీతోఽఖిలోత్తమః, సమ్యగ్వేదేషు సంప్రోక్త స్తం పరేశం విచింతయ. ౩౦౭. ముక్తో భవిష్యసీత్యుక్త స్సగణ శ్శిష్యతాం గతః, త్యక్తచిహ్నో గురో స్తస్య శంకరస్య మహాత్మనః. ౩౦౮ పంచపూజాపరో నిత్యం పంచయజ్ఞపరాయణః, గురుశుశ్రూషణాసక్తస్సమభూ ద్గిరిజాసుతః. ౩౦౯. అగస్త్యాన్యో హరిద్రాగణపతి మతవాదీ గురుం తం జగాద బ్రహ్మాదీనాం గణానా మధిపతి మమరేశోపదేష్ట్రా దికానామ్, ఆదేష్టారం క్షపి

సాం సలిలజపపతిం జ్యేష్ఠరాజం పరేశం ధ్యాయేమేత్యాదివేదో వదతి యతిపతే సర్వకార్యేషు పూజ్యమ్. ౩౧౦ తస్మా ద్దేవాదిభి స్సర్వైః సంపూజ్యో ఽయం గణేశ్వరః, ధ్యానమస్య తు సంప్రోక్తం స్కాందే సమ్యగ్యతీశ్వర. ౩౧౧. పీతాంబరధరం దేవం పీతయజ్ఞోపవీతినమ్, చతుర్భుజం త్రినయనం హారిద్రాలసదాననమ్ ౩౧౨. పాశాంకుశధరం దేవం దండాభయకరాంబుజమ్, ఏవంయః పూజయే ద్దేవం సముక్తో నాత్ర సంశయః ౩౧౩. జగత్కారణ మేవాయం బ్రహ్మాద్యా అంశరూపిణః, అస్మాదేవ సముత్పన్నా స్తస్మా త్సర్వపితామహమ్ ౩౧౪ విఘ్నేశానం భవంతోఽపి భజంతు జగదీశ్వరమ్, తుండాకారేణ లోహేనైకదంతాకారకేణచ. ౩౧౫. సంతప్తేనాంకిత స్త్వైవ ముక్తి రస్తి భుజద్వయే, ఇత్యుక్త ఆహ సర్వజ్ఞో గురు స్తం కరుణానిధిః. ౩౧౬ అస్త్వేవం పరమాత్మైవ జగత్కర్తాత్వయేరితః, గణాధిపతిశబ్దేన సర్వనామా మహేశ్వరః. ౩౧౭ అంశాంశినో రభేదేన రుద్రపుత్రోఽపి చ స్వయమ్, సంభవ త్యేవ సర్వాత్మా సర్వవిఘ్ననివారకః ౩౧౮ ఉపాసనీయ ఏవాయం నిఖిలై రస్తు సర్వదః, కించ విప్రై ర్గణేశాద్యాః పంచ పూజ్యా ముముక్షుభిః. ౩౧౯ కింతు తుండాదిచిహ్నస్య ధారణం సంవిరుధ్యతే, వేదేన చ పురాణేన తస్మా చ్చిహ్నం విహాయ భోః ౩౨౦. పంచపూజాదిసంపన్నో ఽద్వైతనిష్ఠో విమోక్ష్యసే, ఏవముక్తో గురుం నత్వా ద్విపద్ధా తత్కటాక్షతః. ౩౨౧ పవిత్రతాం గతో ధ్యాయం స్తమేవ పరమం గురుమ్, పంచపూజాదికం కుర్వం త్సుఖ మాపామితం ద్విజః ౩౨౨. తతోగణకుమారాఖ్యే నిరస్తే ఽన్య స్సమాగతః, ఆచార్య మాహ హేరంబసుత స్తం పరమం గురుమ్. ౩౨౩. మహాగణపతే స్త్వేకం హారిద్రాగణపస్యచ, ఉచ్ఛిష్టగణపస్త్వేకం నవనీతగణేశితుః. ౩౨౪. మత మేకంతథా స్వర్ణగణపస్యైక మీరితమ్, సంతానగణపస్యైక మాగమే శైవసంజ్ఞికే. ౩౨౫. ఉచ్ఛిష్టగణపస్యాహ ముపాసనపరాయణః, ఉచ్ఛిష్టగణపః ప్రోక్తో వామాంగేనావలంబనాత్ ౩౨౬. చతుర్భుజం త్రినయనం పాశాంకుశగదాభయమ్, తుండాగ్రతీవ్రమధుకం గణనాథ మహం భజే ౩౨౭ మహాపీఠనిషణ్ణం తం వామాంగపరిసంస్థితామ్, దేవీ మాలింగ్య చుంబంతం స్పృశం స్తుండేన వైభగమ్. ౩౨౮. ఇతి ధ్యానం హి సంప్రోక్తం తస్మా ద్వ్యక్తంతు చింతనమ్, జీవేశయో రివైక్యస్య తయోస్తు యతినాయక. ౩౨౯ కుంకుమాంకితఫాలో ఽహం భక్తో మార్గద్వయే స్థితః, ఇచ్ఛాధీనాని కర్మాణి కృత్వా దేవం భజే స్సదా. ౩౩౦. ఏతత్సమం మతం నాస్తీత్యేవం మత్వా ఽతిహృష్టధీః, సంపన్నో ఽస్మి యతే కించ ధర్మో ఽస్త్యస్మి న్మతే నృణామ్. ౩౩౧. సర్వేషా మేక ఏవైక జాతిత్వా త్తద్వదేవ హి,

సమస్తా యోషిత స్తేషాం తాసాం చైవ వియోగతః. ౩౩౨. సంయోగత శ్చ నో దోషః కశ్చి దస్తి యతీశ్వర, అయ మేవ పతిర్భార్యాస్యా ఇతి నాస్తి నియామకః, ౩౩౩. అన్యోన్యసంగజానందప్రాప్తి రేవ విముక్తతా, ఆనందాత్మా గణేశో ఽయం తదంశాః పద్మజాదయః ౩౩౪ అంశాంశినో రభేదస్తు వేదే సమ్యక్ప్రకీర్తితః, గణేభ్యో గణపతిభ్య శ్చ నమ ఇత్యాదినా యతే ౩౩౫ రుద్రస్తు గణపాత్మైవ నత్వన్యో మునిపుంగవ, న కర్మణేతి హి శ్రుత్యా కర్మనో మోక్షకారణమ్ ౩౩౬. కింతు త్యాగ స్సహిష్ణుత్వ ముఖై ర్యుక్త స్సమీరితః, ద్వంద్వతా పుణ్యపాపాదా వప్యస్తి హి మతే మమ. ౩౩౭. అనుకూల మిదం తస్మా దేతదేవ ముముక్షుభిః, సేవ్య మిత్యుక్త ఆచార్య స్త మువాచ యతీశ్వరః ౩౩౮. సురాం నైవ పిబే న్నైవ పరభార్యాం సమాప్నుయాత్, ఇత్యాదిబహుభి ర్వేదవచోభి ర్నిందితం మతే. ౩౩౯. గృహ్యతే యత్ర తత్త్యాజ్యం దూరత స్సుఖకాంక్షిభిః, నకర్మణేత్యాదికాతు శ్రుతి స్తత్త్వవిదో యతేః. ౩౪౦. సర్వపాపవిహీనస్య బ్రూతే మోక్షం న పాపినః, సురాపానపరస్యాథ పరదారరతస్యచ. ౩౪౧ సురాపానాదినా ముక్తిం ప్రాప్స్యామ ఇతి జల్పనమ్, దుఃఖదం దౌష్ట్యమేవాస్తి త్యక్త్వా తస్మా దిదం మతమ్. ౩౪౨ విప్రాణాం వాక్యత స్తేషాంప్రసాదేన వినిష్కృతిమ్, విధాయ మోక్షమార్గస్థాః పంచపూజాపరాయణాః ౩౪౩ పంచయజ్ఞాదినిరతా మూలాధారాదిచక్రకే, సంధ్యాయంతో గణేశాదీ నజపామంత్రతత్పరాః ౩౪౪ తద్దేవధ్యానతో ముక్తా భవిష్యథ న సంశయః, ఏవ ముక్తా స్తథాచక్రు ర్హేరంబసుతపూర్వకాః. ౩౪౫ ఆగత్యాథ గురుం ప్రోచు రవశిష్టా స్త్రయో ఽపితే, స్వామిన్నేతజ్జగత్సర్వం గణపత్యాత్మనా వయమ్ ౩౪౬. చింతయామో విమోక్షాయ పూజ్యం సర్వై శ్శుభార్థిభిః, తస్మా ద్దూషితవంతో వై కథ మేతన్మతత్రయమ్. ౩౪౭ భవంత ఇతి సంప్రోక్తస్తా నాహ యతిపుంగవః, మూఢా యూయం తత శ్శాస్త్రతత్త్వం శృణుత నిశ్చితమ్. ౩౪౮. పురుషాధిష్ఠితాయాః ప్రకృతే రాదౌ మహా నభూత్, తతో ఽహంకార ఉత్పన్నస్త్రిగుణాత్మా స ఏవహి. ౩౪౯. రుద్రవిష్ణ్వాదిరూపో ఽభూ త్తత్ర రుద్రస్య సూనవః, గణేశశ్చ కుమారశ్చ భైరవ శ్చేతి విశ్రుతాః ౩౫౦. స్వస్వాధికారనిర్వాహే తత్పరాః పూజ్యతాం గతాః, తస్మా ద్విప్రై ర్గణేశాద్యా స్తత్తచ్చక్రేషు సంస్థితాః. ౩౫౧. చింతనీయాః ప్రయత్నేన తదశక్తాతు దేవతాః, పంచ పూజ్యా మహేశాద్యా ఇత్యుక్తా స్తేపరం గురుమ్ ౩౫౨. వీరభద్రాదయో నత్వా త్యక్తచిహ్నా స్సశిష్యతామ్, గతా స్తే పంచపూజాదిరతా అద్వైతవాదినః. ౩౫౩. తదేతత్సంక్షేపో

జగామ కాంచీం నగరీం హస్తిగిరేర్నితంబకాంచీమ్. ౪ సురధామ స తత్ర కారయిత్వా పరవిద్యాచరణానుసారి చిత్రమ్, అపవార్య చ తాంత్రికానతానీద్భగవత్యాశ్శ్రుతి సంమతాం సపర్యామ్ ౫ నిజ పాదసరోజసేవనార్థై వినయేన స్వయమాగతానథాంధ్రాన్, అనుగృ

క్తం స్వవశ ఇత్యాదినా. ౪. తత్ర కాంచ్యాం పరవిద్యాచరణానుసారి చిత్రం దేవమందిరం కారయిత్వా తాంత్రికాంశ్చ వినివార్య శ్రుతిసంమతాం భగవత్యాః పూజాం స శ్రీశంకరాచార్యో విస్తారితవానిత్యర్థః (అత్రేదమవధేయం) పరమగురుః శ్రీశంకరాచార్యో యత్ర కిల మహాదేవః స్వకీయపృథివీమూర్త్యా ఽఽవిర్భూతలింగరూపేణాంబరేశ ఇతి ప్రసిద్ధ్యా వర్తతే తస్మిన్ కాంచీనగరే మాసమాత్రం స్థిత్వా శంకరప్రతిష్ఠాపూర్వకం శివకాంచీతి పట్టణం నిర్మాయ తత్ప్రాక్ ఆవిర్భూతవిష్ణుం వరదరాజం సమాశ్రిత్య తత్ర విష్ణుకాంచీతిపట్టణం నిర్మాయ తత్సేవార్థం బ్రాహ్మణాదీననేకభక్తజనాన్సంపాద్య తానపి శుద్ధాద్వైతవృత్తీనేవ సర్వవేదాంతతాత్పర్యనిష్ఠాంశ్చకార తత స్తద్దేశవాసినస్సర్వే తామ్రపర్ణీతటాదాగత్య పరమగురుం నత్వేదమూచుః. హే స్వామిన్నస్మింల్లోకే దేవాదిభేదస్య ప్రత్యక్షత్వాత్పరలోకేఽపి తత్తత్కర్మణా తత్తదుపాసనయా చ తత్తల్లోకప్రాప్తిశ్రవణాచ్చ భేద ఏవ సత్యవద్భాతీతి పృష్టః ఆచార్య ఉవాచ—భో ద్విజాః పరమార్థతత్త్వమవిదిత్వేదముక్తం భవద్భిః * "యత్రత్వస్య సర్వమాత్మైవాభూత్తత్కేన కం పశ్యే" దితి శ్రుతిభిస్తత్త్వజ్ఞానాగ్నిదగ్ధపాపపంజరస్య ముక్తిదశాయాం భేదాభావప్రతిపాదనాత్. * "తత్సృష్ట్వా తదేవానుప్రావిశత్ అనేన జీవేనాత్మనాఽనుప్రవిశ్య నామరూపే వ్యాకరవాణి" త్యాదిశాస్త్రతాత్పర్యేణ జగత్కర్తుర్బ్రహ్మణ ఏవ జీవరూపేణ జగదంతః ప్రవేశావగమాచ్చ కించ "కతి దేవా" ఇత్యుపక్రమ్య త్రయశ్చ త్రీచ శతా త్రయశ్చ త్రీచ సహస్రేతి దేవానేకతామభిధాయాంతర్భావక్రమేణ ఏకో దేవ ఇతి ప్రాణ ఇతి స బ్రహ్మేతి బ్రహ్మణ ఏవానేకత్వం ప్రదర్శితం. *"బహుస్యాం ప్రజాయేయే"త్యాదిశ్రుత్యా చ భోక్తృభోగ్యాత్మక సకలస్యాపి ప్రపంచస్య పరమాత్మరూపతా ప్రతిపాదితా తస్మాత్సర్వజ్ఞం నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తస్వభావం సకలవివర్తాధిష్ఠానం బ్రహ్మ ముముక్షుభిరుపాసనీయం. తస్మాద్భవంతోఽపి జీవపరమాత్మభేదం దేవతాభేదం చ విహాయ శుద్ధాద్వైతబ్రహ్మోపాసనయా ముక్తాభవతేతి సమ్యగుపదిష్టాః కాంచీతామ్రపర్ణీదేశవాసినశ్శుద్ధాద్వైతవిద్యాశ్రితా బభూవురితి ౫. ఏతదేవ సంగ్రహేణాహ—ఽథనిజపాద సరోజసేవనార్థం వినయేన స్వయమాగతాన్ ఆంధ్రదేశీయాననుగృహ్య స వేంకటా

హ్యా సవేంకటాచలేశం ప్రణిపత్యాప విదర్భరాజధానీమ్ ౬ అభి
గమ్య సభక్తి పూర్వ మస్యాం కృతపూజః క్రథకైశికేశ్వరేణ, నిజశిష్య
నిరస్తదుష్టబుద్ధీ న్వ్యదధాద్భైరవతంత్రసావలంబాన్. ౭. అభివాద్య
విదర్భరాడవాదీ దథకర్ణాటవసుంధరా మియాసుమ్, భగవన్బహుభిః
కపాలిజాలై స్సహి దేశో భవతా మగమ్యరూపః ౮ సహి తే భగవ
ద్యశ స్సహంతే నిహితేర్ష్యాః శ్రుతిషు బ్రవీమ్యతో ఽహమ్, అపి తే
జగతాం సముత్సహంతే మహితేషు ప్రతిపక్షతాం వహంతే. ౯ ఇతి
వాదిని భూమిపే సుధన్వా యతిరాజం నిజగా వధిజ్యధన్వా, మయి
తిష్ఠతి కింభయం పరేభ్య స్తవ భక్తే యతినాథ పామరేభ్యః ౧౦.
అథ తీర్థకరాగ్రణీః ప్రతస్థే కిలకాపాలికజాలకం విజేతుమ్, నిశమయ్య
తమాగతం సమూగా త్క్రకచో నామ కపాలిదేశికాగ్ర్యః ౧౧ పితృ
కాననభస్మనానులిప్తః కరసంప్రాప్తకరోటి రాత్తశూలః, సహితో బహుభి
స్స్వతుల్యవేషై స్స ఇతి స్మాహ మహామనా స్సగర్వః. ౧౨ భసితం
ధృత మిత్యదస్తు యుక్తం శుచి సంత్యజ్య శిరఃకపాల మేతత్, వహ
థాశుచిఖర్పరం కిమర్థం న కథంకార ముపాస్యతే కపాలీ ౧౩. నరశీ

చలేశం ప్రణిపత్య విదర్భరాజధానీం ప్రాప. ౬ క్రథకైశికేశ్వరేణ భక్తిపూర్వ మభిగ
మ్యాస్యాం విదర్భరాజధాన్యాం కృతపూజ స్స భైరవతంత్రేణ సావలంబా నవలంబస
హితా న్నిజశిష్యై ర్నిరస్తా దుష్టబుద్ధి ర్యేషాం తథాభూతా న్వ్యదధాత్. ౭ అథ
కర్ణాటభూమిం గంతు మిచ్ఛు మభివాద్య విదర్భరా డుక్తవాన్. హేభగవన్ సహి
దేశో బహుభిః కాపాలికై ర్భవతా మగమ్యరూపః ౮ యత స్తే కాపాలికాః భగవ
ద్యశో న సహంతే యతశ్చ శ్రుతిషు నిహితా స్థాపితా ఈర్ష్యా యై స్తే యతశ్చ
జగతా మహితే సముత్సహంతే సమ్యగుత్సాహయుక్తా భవంతి. యతశ్చ మహాత్సు
ప్రతిపక్షతా ముద్వహంతే స్వీకుర్వంత్యతఏవ మహం బ్రవీమి. ౯ ఇత్యేవం విదర్భా
ధిపే వదతి సతి అధిజ్యధన్వా సుధన్వా యతిరాజం బభాషే హేయతినాథ మయి
తవ భక్తే తిష్ఠతి పామరేభ్యః పరేభ్య స్తవ కిమపి భయం నాస్తి. ౧౦ అథ శాస్త్ర
కరాగ్రణీః కాపాలికజాలకం విజేతుం స ఉజ్జయన్యాఖ్యపురం ప్రతస్థే. ౧౧. శ్మశా
నభస్మనా లిప్తాంగః కరసంప్రాప్తమనుష్యశిరః కపాలః ౧౨ యద్భస్మధృతమితీదంతు
యుక్తం పరంతు శుచి శిరఃకపాలమేత త్పరిత్యజ్యాపవిత్రం మృణ్మయఖర్పరం కిమ
ర్థం వహథ. కథంకారం కథం కపాలీ భైరవో భవద్భి ర్నోపాస్యతే. ౧౩. రుధిరార్ద్రై

ర్షకుశేశయై రకృత్వా రుధిరాక్తై ర్మధునాచ భైరవార్చామ్, ఉమయా సమయాసరోరుహాక్ష్యా కథ మాశ్లిష్టవపు ర్భవం ప్రయాయాత్ ౧౪ ఇతి జల్పతి భైరవాగమానాం హృదయం కాపురుషేతి తం వినింద్య, నిరవాసయదాత్మవిత్సమాజాత్పురుషై సైన్వ రథికారిభి స్సుధన్వా. ౧౫ భ్రుకుటీకుటిలానన శ్చలోష్ఠ స్సిత ముద్యమ్య పరశ్వధం స మూర్ఖః, భవతాం న శిరాంసి చే ద్విభింద్యాం క్రకచో నాహ మితి బ్రువన్నయాసీత్ ౧౬ రుషితాని కపాలినాం కులాని ప్రళయాంభోధరభీకరారవాణి, అమునా ప్రహితాన్యతి ప్రసంఖ్యా న్యభియాతాని సముద్యతాయుధాని ౧౭. అథ విప్రకులం భయాకులం తద్ద్రుత మాలోక్య మహారథ స్సుధన్వా, కుపితః కవచీ రథీ నిషంగీ ధనురాదాయ యయా శరా న్వ్యముంచత్ ౧౮ అపసీభృతి యోధయత్యరీం స్తాం స్త్వరయైకత్ర తతోఽన్యతో నియుక్తాః, క్రకచేన వధాయ భూసురాణాం ద్రుత మాసేదు రుదాయుధా స్సహస్రమ్ ౧౯ అవలోక్య కపాలిసంఘ మారా చ్చమనానీకనికాశ మాపతంతమ్, వ్యథితాః ప్రతిపేదిరే

ర్నరశిరోలక్షణకమలై ర్మద్యేన చ భైరవార్చా మలబ్ధ్వా కపాలీ భైరవః స్వసమానయా కమలాక్ష్యా ఉమయా ఆశ్లిష్టవపు ర్భవం కథం ప్రాప్నుయాత్. ౧౪ ఇత్యేవం క్రకచే భైరవాగమానాం హృదయం జల్పతి సతి హేకుత్సితపురుషేతి తం వినింద్య స్వీయై రథికారిభి స్సుధన్వా ఆత్మవిదాం సమాజా ద్బహి శ్చకార. ౧౫. సితం పరశ్వధ ముద్యమ్య భవతాం శిరాంసి న విభిన్ద్యాం చే త్తర్హి క్రకచో నాహ మితి బ్రువ న్నయాసీత్. ౧౬. ప్రళయాంభోధరవ ద్భయంకరః శబ్దో యేషాం అమునా క్రకచేన ప్రేషితాని అప్రగణితాని కపాలినాం కులాని కుపితాని సముద్యతాయుధాని అభియాతాని. ౧౭. అథ తేషా మభిగమనానంతరం తద్విప్రకులం భయేన వ్యాకుల మాలోక్య ఝడితి కుపిత స్సుధన్వా ధనురాదాయ బాణా న్వ్యముంచన్యయా ౧౮. త్వరయా తానరీ నేకత్ర భూమిపే సుధన్వని యోధయతి సతి అన్యతో బ్రాహ్మణానాం వధాయ క్రకచేన నియుక్తా స్సహస్రసంఖ్యా ఉదాయుధా ద్రుత మాసేదుః అయయుః. ౧౯. యతిసైన్యసమీప మాపతంతం కపాలిసంఘం దూరా దవలోక్య వ్యథితా భూసురేంద్రా శ్శరణ్యం శరణయోగ్యం శ్రీశంకరం యోగినం శరణం ప్రపే

శరణ్యం శరణం శంకరయోగినం ద్విజేంద్రాః. ౨౦. అసితోమరపట్టిశ
త్రిశూలైః ప్రజిఘాంసూన్ స్వశిష్య ముద్ధతాట్టహాసాన్, యతిరాట్ స
చకార భస్మసాత్తా న్నిజహుంకారభువా ఽగ్నినా క్షణేన ౨౧. నృప
తిశ్చ శరై స్సువర్ణపుంఖై ర్వినికృత్తైః ప్రతిపక్షవక్త్రపద్మైః, రణరంగ
భువం సహస్రసంఖ్యై స్సమలంకృత్య ముదాగమన్మునీంద్రమ్. ౨౨.
తదను క్రకచో హతా న్స్వకీయా నరుజాంశ్చ ద్విజపుంగవా న్సుదీక్ష్య,
అతిమాత్రవిదూయమానచేతా యతిరాజస్య సమీప మాప భూయః.
౨౩ కుమతాశ్రయ పశ్య మే ప్రభావం ఫల మాప్స్యస్యధునైవ కర్మ
ణో ఽస్య, ఇతి హస్తతలే దధత్కపాలం క్షణ మధ్యాయదసౌ
నిమీల్య నేత్రే ౨౪. సురయా పరిపూరితం కపాలం ఝటితి ధ్యా
యతి భైరవాగమజ్ఞే, స నిపీయ తదర్ధ మర్ధమస్యా నిదధార స్మరతి స్మ
భైరవంచ ౨౫ అథ మర్త్యశిరఃకపాలమాలీ జ్వలనజ్వాలజటాచ్ఛటా
త్రిశూలీ, వికటప్రకటాట్టహాసశాలీ పురతః ప్రాదురభూ న్మహాకపాలీ
౨౬ తవ భక్తజనద్రుహం దృశా సంజహి దేవేతి కపాలినా నియుక్తః,
కథమాత్మని మే ఽపరాధ్యసీతి క్రకచస్యైవ శిరో జహార రుష్టః ౨౭
యతినా వృషభేణ సంస్తుత స్స న్నయమంతర్ధి మవాప దేవవర్యః, అఖిలే
ఽపి ఖిలేకులే ఖలానా మము మానర్చు రలం ద్విజాః ప్రహృష్టాః ౨౮

దిరే. ౨౦. నిజహుంకారప్రసూతేన వహ్నినా. ౨౧. నృపతిశ్చ సువర్ణపుంఖైః శరైర్విచ్ఛి
న్నైః ప్రతిపక్షిణాం ముఖపద్మైః సహస్రసంఖ్యైః రణభూమిం సమలంకృత్యముదా
మునీంద్ర మగమత్. ౨౨ అతిమాత్ర మత్యంతం విదూయమానం పీడ్యమానం చిత్తం
యస్యసః. ౨౩ అసౌ క్రకచో నేత్రే నిమీల్య క్షణమాత్రం ధ్యానం కృతవాన్.
౨౪. భైరవాగమజ్ఞే క్రకచే ధ్యాయతి సతి సురయా మద్యేన కపాలం పరిపూరితం పరిపూర్ణ
మభూత్ తస్యాః సురాయా అర్ధం సక్రకచ స్స్వయం పీత్వా తస్యాః సురాయా అర్ధం
నిదధార స్థాపయామాస చ పున ర్భైరవం స్మరతి స్మ ౨౫ అథ భైరవస్వరూపస్మర
ణానన్తరం వహ్నిజ్వాలాసదృశానాం జటానాం ఛటాసమూహో యస్య స మహాక
పాలీ భైరవః ౨౬ హే దేవ తవ భక్తజనద్రుహం దృష్ట్వా సంజహీతి కపాలినా
క్రకచేన నియుక్తో భైరవ స్తత్త్వవిదో మమాత్మత్వా న్మదవతారత్వా ద్వా కథం
మమాత్మని శ్రీశంకరే అపరాధ్యసీతిరుష్టః తస్యైవ శిరో జహార ౨౭ ఖలానా మఖిలే
ఽఖిలే కులే ఉచ్ఛిన్నే సతి ప్రహృష్టాః ద్విజా అముం శ్రీశంకర మానర్చుః అత్రేద మను
ధేయం * "సంహారభైరవం నత్వా సమాసీనః కిలాబ్రవీత్, స్వామిన్నేవదేషు శాస్త్రేషు

పురాణేషు చ కర్మ యత్ ౧ ప్రతిపాదిత మస్తీహ తత్కర్తవ్యం హి ధర్మతః, విప్రాణాం కర్మణా ధర్మ స్స్యాదితి మే మతమ్ ౨. ధర్మేణ సర్వపాపౌఘో నాశం యాతి శుచివ్రతాత్, పాపసంఘే తథా నష్టే మనశ్శుద్ధిః ప్రజాయతే ౩. శుద్ధే మనసి సర్వాత్మసాక్షాత్కారో భవత్యలమ్, ఏవంసదసి సర్వేషాం బ్రాహ్మణానాం మయేరితః ౪. త్వద్భక్త స్సహసాపాది దుష్టయుక్తిపరంపరామ్, ఏత న్నోచిత మిత్యగ్రే మచ్ఛిష్యై స్తాడితస్సతు. ౫ ఆకరో దాగతం త్వాంతు మంత్రబీజపరాయణమ్, ఇతఃపరం త్వమేవైత త్సత్యాసత్యం వివేచయ. ౬ ఇత్యుక్తో భైరవః ప్రాహ విప్రదండార్థమాగతః, శంకర స్త్వం సదా పూజ్య స్సర్వవేదపదార్థభాక్. ౭ భవత్కృతం హి యత్కర్మ మయాఽపి చ కృతం హి తత్, తేషాం కాపాలికానాం తు బ్రాహ్మణ్యాచారతాం కురు. ౮ వికలేతు కలౌ ప్రాప్తే తేషాం వృత్తి ర్వ్యభీప్సితా, బభూవ మంత్రబద్ధోఽహం ప్రత్యక్షోఽస్మి న ధర్మతః. ౯. ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే దేవః కాపాలికమతానుగాః, తద్వాక్య శ్రవణా ద్భీతాః పరివ్రాట్కులశేఖరమ్. ౧౦ నత్వా ద్వాదశధా సర్వే వటుకాద్యా స్సువిస్మితాః, స్వామిన్ మూఢా వయం యస్మా త్పాలయాస్మాంశ్చ సాదరమ్. ౧౧. ఏవ మాలాపినో దృష్ట్వాకరుణాపూర్ణవిగ్రహః, ఆజ్ఞాపయామాస యతి శ్శిష్యాం స్తేషాం విశోధనే. ౧౨. పద్మపాదముఖాశ్శిష్యా శ్చక్రు స్తాన్బ్రాహ్మణాధ్వగాన్, ప్రాతస్స్నానరతా న్నిత్యం సంధ్యాకర్మదృఢవ్రతాన్. ౧౩ పంచపూజాపంచయజ్ఞపరా న్నిశ్చలమానసాన్, పరం గురుం సమాశ్రిత్య తేఽపి సచ్ఛిష్యతాంగతాః ౧౪. తత్రాగత్య తతః కశ్చి త్కాపాలీ దారుణాకృతిః. ప్రాహేదం న్యాసతాచే కాపాలికానాం మతే తదా ౧౫. ఫలం కిమపి నాన్యత్ర విద్యతే వటుకాదయః, బభూవు స్స్వమతభ్రష్టా యత్తు తత్రాస్తి దూషణమ్. ౧౬ మహద్బ్రాహ్మణజాతిత్వం న మే జాత్యా ప్రయోజనమ్, కించ దేహస్య సర్వస్య భౌతికత్వా న్న కస్యచిత్ ౧౭. వక్తుం హి శక్యతే జాతి స్తస్మా త్సంకల్పితాద్వయమ్, జాతి ర్నాతః ప్రమాణంత త్కింతు జాతిద్వయం మతమ్. ౧౮ స్త్రీజాతి రేకా నరజాతి రన్యా తత్రాపి శ్రేష్ఠత్వ ముపాగతాఽఽద్యా, ప్రాకట్య మానంద ఉపైతి యస్యా స్సంయోగతోఽతో న విచార ఇష్టః ౧౯. గమ్యా హీయం నైవ గమ్యేయ మస్తి గచ్ఛేన్నాసా వన్యభార్యా మితీదమ్, వాక్యం నాంగీకుర్మహే దోషభావా ద్యస్మాత్సర్వా స్స్వీయతా మావ్రజంతి. ౨౦. ఆనందార్థం చర్మణ శ్చర్మయోగం కుర్వ న్జీవః ప్రాప్నుయా త్కం వ్యానర్థమ్, జీవస్యాసౌ మోక్ష ఏవాస్తి తృప్తి స్సర్వోత్కృష్టానందతో దర్శితాతః. ౨౧. ఆనందో యా వ్యక్తి మాయాతి సంగా త్తద్రూపోఽసౌ భైరవో

దేహపాతే, తస్య ప్రాప్తి ర్మోక్ష ఇత్యేవ తత్త్వ మిత్యుక్తః శ్రీశంకరాచార్య ఆహ. ౨౨.
ఉక్తం భోః కాపాలికేదం సుసమ్యక్ సత్యం వాచ్యం కస్య పుత్రీ త్వదీయా, మాతే
త్యుక్తః ప్రాహ కాపాలికో ఽసౌ స్వామిన్ దీక్షితస్యాస్తి పుత్రీ. ౨౩. దీక్షితత్వమిద
మాగతం కుత స్త్వత్పితుస్సతు జగాద భో యతే, తాలముఖ్యతరుగాం సురా మసా
వాహర న్నను రసే విశేషతః ౨౪ జ్ఞానవా నపి నచ స్వయం సతాం పాతు మిచ్ఛతి
పరంతు విక్రయే శీలవా నత ఇమం సదా జనో దీక్షితం వదతి తస్య పుత్రికా. ౨౫.
మాతృతా ముపగతా మమాత్మనో దేవ మర్త్యసుఖసాగరే జనాన్, ఆగతాన్ ఖలు
నరా న్సదా ఽకరో త్సంప్లుతా న్సుసుఖలబ్ధయే యతే ౨౬ ఉన్మత్తభైరవసమాఖ్య
మిమం విబోధ తస్యా స్సుతం మమ పితా ఽపి సురాకరో ఽభూత్, తత్సన్నిధౌ స్థితి
మపీహ సురా లభంతే నోమద్యగంధవిముఖా హి పలాయితా స్తే ౨౭ తస్మా దేవం
సత్కులే ఽహం ప్రసూత స్సమ్యత్పూజ్యో ఽహం భవద్భి స్సభక్త్యా, ఇత్యుక్త్వా
ఽసౌ ప్రాహ కాపాలికత్వం గచ్ఛేత్తస్మా త్స్వేచ్ఛయా సంచరామి ౨౮ బ్రాహ్మణా
న్నను సుదుష్టమత స్థానేవ దండయితు మత్ర సమాగామ్, నేతరా నత ఇతో ఽయ
మపాస్య దూర ఆశు కరణీయ ఇతీత్థమ్ ౨౯ ప్రోదితా యతివరేణ వినేయా
గృహ్య తస్య వచనం శిరసా తే, ప్రాత్యజ న్ఖల మముం సువిదూరం శంకరం తు తత
దూరత ఈక్ష్య ౩౦ చార్వాక ఇత్థం వ్యాకరో ద్విచారం మూర్ఖై ర్జనై ర్వ్యాప్త
మిదం సమస్తమ్, దేహాద్వ్యతీతాత్మవిబోధిభి స్తత్సంగా ద్గతా మూఢతమత్వ మస్యే.
౩౧. దుష్టా మతి ర్మే భవితా ఽపి తస్మా త్తథాపి తేషా మయ మగ్రచారీ,
సన్న్యాసవా న్నస్తితు కశ్చి దేష వివేకయుక్తో యది చేత్తదగ్రే. ౩౨ స్థాస్యామి నోచే
దహ మేమి శీఘ్ర మేవం విచార్యాస్య సభాం ప్రవిశ్య, ఉవాచ తత్త్వం విదితం
తవాస్తి తదావిముక్తే ర్వద లక్షణం త్వమ్ ౩౩. ఆదౌ వివేకో మమ బుద్ధ్యతా మయం
కాయాత్మదేహస్య తదాదిరూపిణః, జీవస్య మోక్షో విలయో న చేతర స్తస్యాగమం
మూఢధియో బ్రువంతి భోః ౩౪. లయం గతానాం సరితాం సముద్రే యద్వ్యాగమ
స్స్యాన్నరణం గతానాం, సస్యా దతో మోక్ష ఇయం మృతి ర్హి శ్రాద్ధాదికం కర్మ
తు కుర్వతే యే. ౩౫, తృప్తి స్త్వనేనేతి మృతిం గతానాం తేషాం వివేకః కిము
వాచనీయః, కించ ప్రజల్పంతి పరో ఽస్తి లోకః స్వర్గ స్తథా ఽన్యో నరకో ఽతి
ఘోరః. ౩౬. పుణ్యేన పాపేన చ యాంతి తత్ర తయో స్తయో ర్మర్త్య మిమం
విశంతి, తేషాం మతం తత్సుతరా మమానం యతస్త్విహైవా స్త్యుభయానుభూతిః.
౩౭. స్వర్గీ భోక్తా కథ్యతే ఽసౌ సుఖస్య రోగా వా భుంక్తే క్లేశ మేషో ద్వితీయః,

తస్మా ద్వ్యక్తా కల్పనా పరోక్షా ప్రత్యక్షైవానుభూతిం గతా౽స్తి. ౩౮. దేహేంద్రియేషు భూతేషు నష్టేషు పరలోకగః, కో వా జీవస్య భేదే ఽపి ఘటాకాశవ దస్యతు. ౩౯. గమనం రూపహీనత్వా న్నైవ సంభవతి క్వచిత్, తస్మా దస్మన్మతం సమ్యగిత్యుక్తః ప్రాహ శంకరః. ౪౦. శ్రుతిబాహ్య మిదం మతం యతో ఽతో నచసమ్యక్ఛృణు మేమతం తత స్త్వమ్, సతు దేహాముఖా ద్విభిన్న ఆత్మా పరమాత్మా పరిపర్యతే విముక్తః. ౪౧ ఽబద్ధః పరాత్మా ఽప్రబోధా ద్విముక్తః పరిజ్ఞానతో దేహపాతా ద్విముక్తిః, త్వదీయే యముక్తి ర్భ్రమా దేవ నూనం శ్రుతి ర్జ్ఞానమాత్రా ద్ధి ముక్తిం జగాద. ౪౨ జ్ఞానాగ్నిదగ్ధకర్మాణో యాంతి బ్రహ్మ సనాతనమ్, ఇత్యాద్యా ఽస్తి శ్రుతి స్సాక్షా త్తద్వాక్యం న ప్రమేతిచేత్ ౪౩ భవద్వాక్యం కథం మానం కుత్సితం కిల వహ్నినా, స్థూలే దగ్ధే ఽపి దేహే ఽస్మిన్ లింగయుక్తో ప్రజత్యముమ్. ౪౪. జ్యోతిష్టోమాదికం వాక్యం మాన మత్ర దృఢం స్మృతమ్, జలౌకాజంతుతుల్యో ఽయం జీవః ప్రోక్త స్తథా శ్రుతౌ. దేహా ద్దేహాంతరం యాతి పరలోకం సగచ్ఛతి, శ్రాద్ధాదికర్మ కర్తవ్యం తస్య పుత్రాదినా ఖలు. తత్ప్రేతత్వవిముక్త్యర్థం పుణ్యలోకస్యచాప్తయే, గయాదౌ పిండదానం చ కర్తవ్యం తస్య ముక్తయే. ఇత్యర్థ ఽస్తు పురాణాదౌ బహుధా సంప్రదర్శితః, తస్మా త్సప్తదశాంగం సలింగంస్వాత్మతయా గతః. ౪౫. పరత్ర పక్షివద్యాతి సిద్ధాన్తో ఽయ ముదీరితః, మూఢచార్వాక తస్మాత్త్వమిత స్తూష్ణీం వ్రజాధునా ౪౬ ఇత్యుక్తో వేషభాషాదిత్యక్త్వాగురుపదద్వయమ్, నత్వా తత్పుస్తభారస్య భరణోద్యమగో ఽభవత్ ౪౭ తత స్సౌగత శ్శంకరం హీనకాయః ప్రణమ్యాహ లోకా ఇమే మూఢభావాత్. సదా కర్మశీలా యతో భాతి కస్య విశుద్ధి ర్నచ స్నానదానాదినా ఽస్తి. ౪౮. సదా నిర్మలో దేహపాతా ద్విముక్త స్తు జీవో పునర్జాయతే ఽసా వృణేన, ప్రజల్పన్తి మూర్ఖా ధనం తద్ధి దేహో ద్వ్యదృష్టేన లభ్యం తతో నాస్తి భీతిః దేహాంతే వా ఋణాభావా దృణం కృత్వా ఘృతం పిబేత్, ఇతి వాక్యస్య మానత్వా ద్దేహపుష్టి స్సదైవహి కర్తవ్యా బుద్ధియుక్తేన తత్కృత్వా తత్రతత్ర చ, సర్వభక్షణశీలస్య సుఖస్యావాప్తి రాప్తితః. ౪౯. విమోక్ష్యస్యేతి సంప్రోక్త శ్శంకరః ప్రాహ సౌగతమ్, వృథా తే జల్పనం యస్మా త్పరలోకగమాదికమ్. ౫౦, శ్రుతిస్మృతీతిహాసాదౌ ప్రోక్తం భోగాయ కర్మణః, తస్మా దృణాదికం కర్తుః పునర్జన్మ సునిశ్చితమ్. ౫౧. తథా చాజ్ఞానబుద్ధిం త్వం పాపదిగ్ధాం విహాయహై, సన్మార్గస్థో భవేదానీ మిత్యుక్తః పున రాహ సః. ౫౨. సుగతాఖ్యో ముని స్సర్వాం భువం దృష్ట్వా సువిస్మితః, విచార్య జగత స్సత్త్వం ప్రాణ్యుపాసనతత్పరః

౧౮. కాలే మదుపదేశస్య కరుణావిష్టమానసః, ఇద మాహ స ధర్మో ఽస్తి పరః ప్రాణ్యవిహింసనమ్. ౧౯. తథావిధేన ధర్మేణ కపాలస్య నివర్తనాత్, ముక్తో భవిష్యసీ త్యుక్త స్తదారభ్యాహమప్యయమ్. ౨౦ తత్పాదయుగళధ్యాని శిరసా గృహ్య తద్వచః, దయాపరో ఽస్మి సర్వేషు ప్రాణిజాతేషు సర్వదా. ౨౧ యస్మా ద్ధర్మో ఽతో నచాన్యో ఽస్తి సార స్తస్మా ద్ధర్మస్థాన మేత న్మతం మే, సర్వై రంగీకార్య మిత్యేవముక్తో భూయః ప్రాహాచార్య ఇత్థం మహాత్మా ౨౨ కింత్వం జల్పసి దుష్ట సౌగత కథం ధర్మో ఽస్త్యహింసాపరో యాగీయస్య హి హింసనస్య నిగమే ధర్మత్వ ముక్తంస్ఫుటమ్, అగ్నిష్టోమముఖే క్రతౌ ఖలు పశో స్స్వర్గప్రదం హింసనం శ్రుత్యాచారరతై రుపేయ మపరే పాషండినో విస్ఫుటమ్ ౨౩ వేదనిందాపరా యేతు సదాచారవివర్జితాః, తే సర్వే నరకం యాంతి యద్యపి బ్రహ్మవీర్యజాః ౨౪ ఇత్యేవం మనునోక్తత్వా త్తదాచారరతాః కిల, పచ్యంతే నరకే ఘోరే యావద్బ్రహ్మలయో భవేత్ ౨౫. తస్మా ద్విప్రాదివర్ణానాం వేదాదిషు నిరూపితః. ఆచారః పరమం మానం యస్య త న్నాస్తి సో ఽధమః ౨౬ ఇత్యుక్తో ఽసౌ సౌగతో మానశూన్యో నత్వా ఽఽచార్యం పద్మపాదాదికానామ్, తచ్ఛిష్యాణాం పాదుకావాహకో ఽభూ త్తేషా ముచ్ఛిష్టాదనేనాతిపుష్టః ౨౭ కౌపీనమాత్రధారీ తుకశ్చి త్క్షపణకః స్మృతః, స ఏకస్మి న్కరే ధృత్వా గోళయంత్రం ద్వితీయకే. ౨౮. తురీయంత్రం సమాదాయ సమాగ త్యాహ శంకరం, స్వామిం చ్ఛృణు విచిత్రం మే మతం పరమశోభనమ్ ౨౯ పూర్ణ స్సమయనామాహం సూర్యం కాలప్రవర్తకమ్, బధ్వా తాభ్యాం సుయంత్రాభ్యాం సమయజ్ఞానత శ్శుభమ్ ౩౦ అశుభం చత్రిలోక్యాం య ల్లభ్యం తద్వచ్మి సంస్ఫుటమ్, కించకాలః పరో దేవో మత్పక్షస్య విచాలనే. ౩౧ పరేశో ఽపి సమర్థో నేత్యుక్త స్తం ప్రాహ శంకరః, సమ్యగుక్తం త్వయా త్వం యత్కాలవిత్తం చ వేద్మ్యహం ౩౨. తస్మా న్మదాశ్రయ స్తిష్ఠ పరీక్షా కాల ఆగతే, త్వాం పృచ్ఛామీతి సంప్రోక్త స్తదై వాంగీచకార సః ౩౩ కౌపీనమాత్రసంధారీ జైనస్తు తత ఆగతః, మలేన దిగ్ధసర్వాంగ స్సదార్హా న్నమ ఇత్యసౌ. ౩౪ ఉచ్చర న్నసకృ చ్చోచ్చై శ్శూన్యాంక శ్శూన్యపుండ్రకః, బిందుపుండ్రసమేత శ్చ శిష్యై స్సర్వభయంకరః ౩౫ పిశాచవ త్సమాగత్య ప్రాహ శ్రీశంకరం గురుమ్, జినో దేవో ఽస్తి సర్వేషాం ముక్తిదః ప్రాణినాం హృది. ౩౬. జీవాత్మనా స్థిత స్సో ఽతిజ్ఞానమాత్రేణ సర్వదా, ముక్తత్వా త్తస్య దేహస్య పాతాత్తు సమనంతరం. ౩౭ జీవ శ్శుద్ధ స్సదైవాస్తి మలపిండ స్తు దేహకః, స్నానాదికర్మణా నైవ శుద్ధిం యాతి కదాచన. ౩౮. తస్మా త్స్నానాదికం నైవ ప్రకర్తవ్యం వృథా

యతః, ఇత్యుక్తో ఽసౌ జగాదేదం మైవం భో జైనదుర్మతే ౭౯. జీవస్య దేహాస్త్రిత యం హి విద్యతే స్థూలశ్చ సూక్ష్మశ్చ తథైవ కారణం, తేషాం క్రమా జ్జాతు లయో భవే ద్యదా స్యా త్సచ్చిదానందవపు స్తదా త్వయమ్. ౮౦ భిన్నో ఽహ మీశా దితి ధీ రవిద్యాబద్ధ స్తదా త్వయమ్ భిన్నో ఽహ మీశా దితి ధీ రవిద్యాబద్ధ స్తయా భేదధియా విముక్తః, ఏవం విమోక్షస్యసుదుర్లభస్య దేహస్య పాతాన్న సమాప్తిసంభవః ౮౧ ఏవం శ్రుత్వా శిష్యయుక్త స్సజైనో భాషావేషాద్వై ర్వైముక్తో గురూణామ్, నిత్యం ధ్యానాకర్షణే సంప్రయుక్తః పద్మాస్యాద్వై రేష జాతో వశ్యాద్వై ౮౨ బౌద్ధ స్తత స్తం శబలాఖ్య ఏత్య ప్రోవాచ బోధ స్తవ భో నిరర్థః, నరస్య శృంగేణ సమోహ్యభేద స్సరోత్తమస్సన్ కిమతః ప్రవృత్తః ౮౩ దృష్టం ఫలం త్వం పరిహాయ దూర మదృష్ట మాకాంక్షసి దృష్టశత్రుః, తత్రాపి తేనైవ ఫలం పరోక్షే శూన్యం పరోక్షం న ఫలాయ కల్ప్యమ్ ౮౪ నిర్జిత్వా చ్చాపవ్యపార్థం మతం త ఏకో ఽప్యాత్మా చేతనో మేమతే తు, భూత్వా ఽనేకః ప్రేరకో హృన్ముఖానాం నిత్యం ముక్తో ఽద్వైతశూన్య స్సుఖాత్మా ౮౫ కర్తా భోక్తా ఽహం పరానందరూపో మన్వానస్స్వ భీష్ట మస్త్యస్తి యావత్, తావత్క్రీడ న్నేషు దేహేషు పశ్చా ద్దేహం త్యక్త్వాముక్త ఇత్యుక్త ఆహ ౮౬. సత్యకాచపరో యస్తు దేవతాతిథిపూజనే, స యాతి బ్రహ్మణో లోకం యావ దింద్రా శ్చతుర్దశ ౮౭ అగ్నిష్టోమం దేవతా ప్రీతిదం చే త్కుర్యా దస్మా దింద్రలోకం స యాతి, సత్యాఖ్యం స త్పౌండరీకా త్ప్రయాతి తత్తద్దేవో పాసకా స్తం త మేవ ౮౮. యో యో యాం యాం తనుం భక్త శ్శ్రద్ధయా ఽర్చితు మిచ్ఛతి, తస్య తస్యాచలాం శ్రద్ధాం తా మేవ విదధామ్యహమ్. ౮౯ ఇత్యాదివచనా దస్య పరలోకగమాదికమ్, సిద్ధం తస్మా న్న దేహస్య పాతమాత్రా ద్విముచ్యతే. ౯౦. సర్వభూతేషు చాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని, సంపశ్య న్బ్రహ్మ పరమం యాతి నాన్యేన హేతునా, ౯౧. ఇత్యాదిశ్రుత్యా జ్ఞానేన వినా మోక్షో న లభ్యతే, ఇత్యుక్త మత ఆత్మానం పరం జ్ఞాత్వా విముచ్యతే. ౯౨. కల్పితాం దేవతాం హిత్వా సర్వానర్థప్రదాయినీమ్, సచ్చిదానందరూపేణ ముక్తి రుక్తా సదాస్థితిః ౯౩. తస్మా త్త్వం మూఢతాం త్యక్త్వా భవ స్వస్థ ఇతీరితః, పరం గురుం నమస్కృత్య తద్వశః స్తవ తత్పరః. ౯౪. వందిమాగధసూతానాం వేషధారీ బభూవ హ, తస్మా. * చ్ఛిష్యయుతః ప్రాప ప్రోద్యద్దినకరప్రభః. ౯౫. అనుమల్లపురం తత్ర దినాని మేకవింశతిమ్ స్థిత్వా తత్ర స్థితా న్వీక్ష్య తానువాచ పరో గురుః.

*. కర్ణాటభూమేస్సకాశాత్.

౯౬. ప్రభాతముఖకాలేష్వం కృత్యం వదత భో ద్విజాః, ఏవముక్తా నమస్కృత్య
ప్రోచు స్తే పురవాసినః. ౯౭ మల్లాసురహరః స్వామి న్మల్లారీతి ప్రసిద్ధతామ్, లోకే
ప్రాప్తః పరేశో య స్తస్య మూర్తి మిమే వయమ్ ౯౮ సంపూజ్యానుదినం భక్త్యా
శున స్తద్వాహనస్య చ, వేషభాషాదిసంయుక్తాః కంఠే ధృతవరాటికాః ౯౯. నిశ్శంకా
స్త్రిషు కాలేషు నాట్యవాద్యాదిభిః ప్రభుమ్, మల్లారిం సుప్రసన్నం తం కృత్వా
వాసం ప్రకుర్మహే ౧౦౦ తత్కటాక్షజనితే హి సర్వదా వర్ధమానసుఖసాగరప్లుతాః,
తస్య గర్భగ మిదం ను నిత్యదా చింతయామ న సుఖేచ్ఛయా యుతాః ౧౦౧.
కించ వేదే ఽస్య సార్వాత్మ్యం ప్రోక్తం తద్వాహనస్య చ, తద్విద్ధి తత్త్వమేవాతో
తద్వేషాదికధారణం ౧౦౨ ఇచ్ఛా న జాయతే ఽన్యత్ర తత ఏవ భవా నపి, వేదోక్త
మిమ మాచారం సశిష్య స్స్వీకరోతు వై. ౧౦౩ శ్రుతి రాహ నమశ్శ్వభ్య శ్శ్వపతి
భ్యశ్చవో నమః, వరాటకా ని దాస్యామో యోగ్యానీత్యుక్త ఆహ తాన్. ౧౦౪.
ఏకో ఽద్వితీయః ఖలు సర్వసాక్షీ స్వమాయయా సర్వజగద్విధాతా, సదాదివేదాభి
హితః పరేశో యద్గర్భజా రుద్రవిరించిముఖ్యాః ౧౦౫ యథా వీరభద్రాదిభై రంశ
భూతై ర్లయ స్సాధ్యతే క్వాపి రుద్రస్య నైవ, తథా ఽప్యస్తి తేషాం విబోధా
ద్విముక్తి స్తథా బ్రహ్మణో ఽంశస్య రుద్రస్య బోధాత్ ౧౦౬ కించైకాదశరుద్రాణా
మియం శ్రుతి రుదాహృతా, తదంశానాం కథం సాస్యా దేకస్య బహుతా తథా.
౧౦౭ యస్య స్పృష్ట్వా మృదాస్నానం విప్రాణాం పరికీర్తితమ్, తస్య వేషాదిచిహ్నస్య
ధారణం బహుదోషదమ్ ౧౦౮ ఏవం వంశప్రవృత్త్యాహి శ్వవేషాదివిధారణమ్,
నిత్యాదికర్మసంత్యాగ స్త్రికాలం నాట్యసక్తతా ౧౦౯ చరితం భవతాం సర్వం
బ్రాహ్మణ్యస్య విఘాతకమ్, తస్మా న్నిరిక్షణే నాపి ముఖస్య భవతాం కిల ౧౧౦.
సూర్యావలోకనం శాస్త్రే చోదితం స్నాన మేవ తు, కర్తవ్య మితి సంప్రోక్తా న్యపతన్
గురుసన్నిధౌ ౧౧౧ కృత్తమూలా యథా వృక్షా రాజ్ఞో మూలే ఽపరాధినః, తా
నవేక్ష్య దయాయుక్త స్తిష్ఠధ్వ మితి సో ఽబ్రవీత్ ౧౧౨ అథాజ్ఞయా గురో
శ్శిష్యాః పద్మపాదముఖాః ఖలు, తచ్ఛిరోముండనం నద్యా మయంతస్నాన మేవ చ.
౧౧౩ మృదాథ ముండనం భూయ శ్శతస్నానం మృదా తథా, యోగ్యం చ కార
యిత్వా ఽన్య త్ప్రాయశ్చిత్త మతంద్రితాః ౧౧౪ బ్రాహ్మణ్యమార్గగాం శ్చక్రు
స్తాం స్తే ఽపి తు పరం గురుమ్, నత్వా సచ్ఛిష్యతాం యాతా శ్శౌచస్నానాదితత్పరాః
౧౧౫. పంచపూజారతా జాతా శ్శాస్త్రాధ్యయనసంరతాః, శ్రీశంకరప్రసాదేన ముక్తి
భాజనతాం గతాః. ౧౧౬. తస్మా త్పురా త్పశ్చిమమార్గగామీ మరుంధసంజ్ఞం పుర

మాప శిష్యైః, ఢక్కాదివాద్యానుచలత్కరాఘై ర్విచిత్రవంద్యాదిబహుప్రపద్యైః.
౧౧౭. తత్ర పుర్యాం విచిత్రం వై విష్వక్సేనస్య గోపురం, తత్పూర్వతః ప్రపా
శాలాం విపులాం తత్ర కల్పనామ్ ౧౧౮ గృహ్యాదినా మసౌ కృత్వా సమ్యగ్దర్భాసన
స్థితః, మనోన్మన్యభిధాంగుష్ఠమాత్రలక్ష్యం పరం ప్రభుమ్ ౧౧౯ సంపూర్ణమండలా
కార మాత్మానం సంనిరీక్ష్యసః, పీయూషబిందుసందోహపానతృప్తాంగ ఏవహి ౧౨౦
కుండలినీం పున ర్మూలాధారం నీత్వా తదీశ్వరమ్, స్తుత్వా గణపతిం తత్ర చిరమాస
సుఖం గురుః ౧౨౧ తత్ర త్యా స్స్వామినం నత్వా విష్వక్సేనపరాయణాః, శఙ్ఖ
చక్రవిరాజ ద్భుజదండాస్త్రపాణయః ౧౨౨ ఊచు రస్మన్మతం సుష్ఠు విష్వక్సే
నాధిదైవతక్, పుణ్యాదంసతు వైకుణ్ఠేసేనాపతి రుదాహృతః. ౧౨౩ తస్య భక్తా
వయం నాస్తి భయం నో యమరాజతః, దేహపాతా దృఞ్ఛై స్తస్య చోదితేనయథా
కిల. ౧౨౪ వైకుణ్ఠ ఏవ గంతవ్య ఇత్యుక్తః ప్రాహ తాన్ గురుః, నైవం నారా
యణస్యైషః విష్వక్సేనః ప్రకీర్తితః. ౧౨౫ భక్త స్తద్వైశభక్తా వైకుణ్ఠే సంత్యనే
కశః, తద్భక్తా అపి సంపూజ్యా స్తద్భక్తై రిత్యనుజ్ఞయా ౧౨౬ కథం తేషా ముపా
స్యత్వం స్వాతంత్ర్యేణ భవేత్కిల, ప్రమాణాభావత స్తస్మా త్సగుణత్వా త్సఏవ
హి. ౧౨౭ తల్లోకప్రేప్సుభి స్సేవ్యః పారంపర్యేణ ముక్తిదః, నారాయణ స్త
మేకం తు ధ్యాతుః ప్రత్యగభేదతః ౧౨౮ ముక్తిస్స్యాత్తు దతో యూయం యదిచే
న్ముక్తికాంక్షిణః, తదా ఉద్వయ మఖండం తం గురుశాస్త్రోపదేశతః. ౧౨౯ ధ్యాత్వా
సమ్యక్ప్రయత్నేన ముక్తా భవ మాచిరమ్, ఇత్యుక్తా స్త్యక్తలింగా స్తే ప్రణమ్య
శిరసా గురుమ్ ౧౩౦ తదాపదేశేన సంప్రాప్య విద్యాం స్మృత్యాదిదర్శితాం, కర్మా
దా నిరతా స్సర్వే బభూవు స్సాధువృత్తయః ౧౩౧ తత స్సమాగత్యతు మన్మ
థస్య భక్తా నమస్కృత్య గురుం సమూచుః, శృణ్వస్మదీయంమత మద్భుతం త్వం యో
మన్మథ స్సర్వహృది స్థితస్సః. ౧౩౨. సర్గాదికర్తా ఉత ఉపాసనీయ స్సర్వార్థిభి స్స
ర్వసుతః పరాత్మా, సువర్తులాకారవిభూషణాభ్యాం వశీకృతం యేన హృది స్థితాభ్యామ్.
౧౩౩. కాంతాకదంబేన తదీయదర్శనప్రస్పర్శనాభ్యాం బహుసౌఖ్యదాభ్యామ్,
కామాత్మనః పూర్ణసుఖస్య లబ్ధి ర్హోక్షో ఒ స్త్యలో యూయమపీహ తస్య ౧౩౪.
సముత్సవే పంచశరస్య చిహ్నం ధృత్వా హ్యనంతేన సుఖేనయుక్తాః, తజ్జేన ముక్తా
భవథేతి సోక్తః ప్రోవాచ నైవం వదత ప్రమాణమ్ ౧౩౫ కమలజప్రముఖా జగతః
స్సృతా ఉదయపాలనసంయమనే గతాః, నచ హరే స్సుత ఏషహి పాలకో న చ సుతే
సవితు ర్హి తథా ప్రభా. ౧౩౬. స్త్రీణాం తత్సంగినాం సంగం దూరతః పరివర్జయేత్,
ఇత్యేవం ప్రతిషేధస్య సత్వా ద్దుష్టం భవన్మతమ్. ౧౩౭. కించానంగస్య పొతా

దిదాతృత్వే శక్తతా కుతః, ప్రద్యుమ్నస్య చ కర్తృత్వం సృష్ట్యాదే ర్న విరోధతః.
౧౩౮ ప్రత్యక్షాదే రితి శ్రుత్వా నత్వా క్రౌంచవిదాదయః, త్యక్తచిహ్నా బభూవు
స్తేపంచపూజాదితత్పరాః. ౧౩౯ తస్మా దుదక్పథాయాతం పురం మాగధమద్భుతమ్,
కుబేరోపాసకా స్తత్ర కుబేరప్రముఖా స్థితాః. ౧౪౦ నవనిధ్యాత్మసౌవర్ణ పదకా
వళిశోభితాః, ఊచు ర్నవనిధీశత్వా త్సర్వాధికధనః కిల ౧౪౧. కుబేర స్తస్య భక్తానా
మస్మాకం న దరిద్రతా, తతో నః పూర్ణ ఆనందో బ్రహ్మరూపో ఽస్తి భోయతే.
౧౪౨ కర్మణో ఽప్యర్థమూలత్వా త్తత్పతే స్సేవనం వరమ్, మోక్షాద్యాకాంక్షిభి
స్సర్వైః కర్తవ్యం సుప్రయత్నతః ౧౪౩ కించ బ్రహ్మాదికానాం సధనదానేన పాలకః,
తస్మా త్సమగ్రలోకానాం స్వామ్యయం సేవ్యతాం గతః. ౧౪౪. తస్య సేవాకరీ కాచి
ద్యక్షిణీ సురసుందరీ, మహదైశ్వర్యలాభ స్తత్సేవనాదపి జాయతే ౧౪౫. తస్మా
త్తదస్య సేవాం యే కుర్వంతి మనుజాదయః, మోక్షాద్యాకాంక్షిణ స్తేతు వందాభా
గ్యవివర్జితాః. ౧౪౬. తస్మా ద్భవంతో ఽపి కుబేరసేవాం కుర్వంతు మోక్షార్థ మనన్య
చిత్తాః, ఇత్యుక్త ఆచార్య ఉవాచ యుష్మన్మతం ప్రమాణేన విహీన మేవ. ౧౪౭
స్వామీ కుబేరో ఽస్తు కరో ధనస్య తథాపి కశ్చి న్న హి తేన తృప్తః, లోభేన
యుక్తస్య కుతో ఽస్తి తృప్తి రతో ఽస్యధర్మో ఽపి న విద్యతే ఽణుః. ౧౪౮
మోక్షస్య వార్తా త్వతిదూరగాఽస్తి తస్మా త్పరిత్యాజ్య మనర్థరూపమ్, ద్రవ్యం ప్రయ
త్నేన ముముక్షుభి స్తత్సేవ్యం న యస్యాస్తి పున ర్వియోగః. ౧౪౯. అర్థ మనర్థం
భావయ నిత్యం నాస్తి యత స్సుఖలేశస్సత్యమ్, పుత్రా దపి ధనభాజాం భీతి స్సర్వ
త్రైషా విహితా నీతిః. ౧౫౦ ఇత్యుక్తే ర్నచ ధర్మో ఽపి తత్సాధ్య ఇతిచే త్తథా, అస్తు
నామ కుబేరస్తు సేవ్యో నైవధనార్థినా. ౧౫౧. యతః ప్రాక్సుకృతా దేవ ధనభాజో
జనామతాః, బ్రహ్మా హిరణ్యగర్భో ఽస్తి విష్ణు ర్లక్ష్మీపతి ర్హరిః. ౧౫౨ హిరణ్యవీర్య
ఇంద్రస్తు సువర్ణాచలసంస్థితః, ఏవంవిధా ధనేనాస్య జీవంతీత్యతిసాహసమ్. ౧౫౩
మహాన్నిందార్థకం వాక్యం నైవ వాచ్య మితః పరమ్, చిహ్నాని సంపరిత్యజ్య స్నానసం
ధ్యాదితత్పరాః అద్వైతవిద్యయా యుక్తాః పంచపూజారతా స్సదా, భవతేత్యుదితా
స్సర్వే గురుపాదాంబుజేరతాః. ౧౫౫. త్యక్తచిహ్నా బభూవు స్తే పంచపూజాదిత
త్పరాః, ఇంద్రభక్తా స్తతోనత్వా తమూచుః పరమం గురుమ్ ౧౫౬. ఇంద్రస్స్వామిక
దేవగంధర్వయక్షైః సర్వేశస్సర్గాదికర్తా సుసేవ్యః, బ్రహ్మా విష్ణూ రుద్ర ఏషేతి వేదే
తత్తచ్ఛబ్దై ర్వాచ్య ఏవైష నాన్యః ౧౫౭ సర్వేశత్వం సర్వదాతృత్వ మస్య వేదే
ప్రోక్తం వామన శ్చానుజోఽస్య, రత్నం సర్వం తద్గృహే చామృతాద్యం దేవా స్సర్వే

యస్య కుర్వంతి సేవామ్. ౧౫౮ సర్వస్యాత్మా నిర్విశేషః పరాత్మా సర్వాతీత శ్శిక్షకో ఽసౌ యతీనామ్, ప్రాయచ్ఛత్తా న్స్వార్థహీనా న్స్వకేభ్య స్తస్మా దింద్ర స్సేవనీయో భవద్భిః. ౧౫౯ శ్రేయస్కామై రిత్యసౌ ప్రోక్త ఆహ నైవం వాచ్యం బ్రహ్మశబ్దా దివద్ధి, పూర్ణైశ్వర్యే సచ్చిదానందరూప ఇంద్రశ్శబ్దో నైవ వజ్రాదియుక్తే ౧౬౦ సదేవేత్యాదివాక్యేషు పరం బ్రహ్మ నిరూపితమ్, కారణం జగతో యస్మా ద్బ్రహ్మవిష్ణ్వాది సంభవః ౧౬౧ బ్రహ్మణ స్త్వింద్రవహ్న్యాదిదేవాదీనాం సముద్భవః, ఇంద్ర స్సృష్టేతి చే దన్యే లోకపాలాః కుతో న హి ౧౬౨ సర్వదాతృత్వ మప్యస్య సాపేక్షం సర్వజంతువత్, సుధాపానేన బ్రహ్మత్వే తదానంత్యం ప్రసజ్యతే. ౧౬౩. ఏకమేవేతి వేదో హి వ్యర్థ స్స్యాత్తు తథాసతి, సహస్రయుగకాలస్య బ్రహ్మణో దివసస్య వై. ౧౬౪ చతుర్దశాంశ సంజీవీ కథంస్యా త్పరమేశ్వరః, తస్మా త్సర్వ లయే శిష్టం సదాదిప్రతిపాదితమ్ ౧౬౫ జగత్కారణ మేష్టవ్యం శ్రుతిరూపా త్ప్రమాణతః, భద్రహార్యాదిభి శ్శుద్ధాద్వైతవిద్యా ముపాశ్రితైః ౧౬౬. ఏవముక్తా గురుం నత్వా స్మార్తకర్మపరాయణాః, బభూవుః పంచపూజాదితత్పరా శ్శిష్యతాం గతాః ౧౬౭ తస్మా ద్యమప్రస్థపురం ప్రయాత స్తత్ర స్థితో మాస మథాగతా యే, యమస్య భక్తా మహిషాత్మతప్తగోపాంకితా బాహుషు నృత్యమానాః ౧౬౮ నతో ప్యూచిరే కింకరసంజ్ఞకాద్యా లయస్య హేతు ర్యమ ఏవ తస్మాత్, సృష్ట్యాదికర్తా ఽపి స ఏవ నూనం తత స్తదీయాః ఖలు ముక్తిభాజః ౧౬౯. యమాయసోమం సునుత యమాయ జుహుతా హవిః, యమం హ యజ్ఞో గచ్ఛత్యగ్నిదూతో అరం కృతః ౧౭౦ ఇత్యేవం యజ్ఞభోక్తృత్వం శ్రుతౌ ప్రోక్తం యమస్య హి, తస్మా దయం పరం బ్రహ్మ సృష్ట్యుత్పత్త్యాది కారణమ్. ౧౭౧. తస్య మూర్తిర్ద్విధా జ్ఞేయా శుక్లకృష్ణవిభేదతః, యచ్ఛుక్లం తత్పరం బ్రహ్మేతి శ్రుతే శ్శుక్లరూపిణీ. ౧౭౨. యా మూర్తి స్సాపరం బ్రహ్మ తస్మా న్నిర్గుణతో యమాత్, మహత్తత్త్వాదిసంభూతి ద్వారా రుద్రో యమస్య హ. ౧౭౩. జాతో ఽవతార ఏతస్మా త్కృష్ణవర్ణో యమః కిల, విష్ణునామా సముత్పన్న స్తస్య నాభిసరోజకే. ౧౭౪. రక్తవర్ణో విధి స్తస్మా దష్టా దిక్పతయో ఽభవన్, గ్రహా స్సూర్యాదయ స్సర్వం జగ జ్జజ్ఞే చరాచరమ్. ౧౭౫. ఏవం కృత్వా సశిక్షార్థం దక్షిణాశాధిపాలకః, దండపాణి ర్మహా నీశో మహిషారూఢ ఆభవత్. ౧౭౬ ఇంద్రాదీనాం నిజాంశానాం మధ్యే తద్వద్విలక్ష్యతే, భస్మనో ఽంతర్గతాంగార వత్పసత్యాదిరూపకః. ౧౭౭. తస్మా ద్విశుద్ధబుద్ధాదిరూప స్సర్వస్య కారణమ్, తస్యాంశ స్సగుణో నైవ నిర్గుణోపాసనే ప్రభుః ౧౭౮ కశ్చి త్తస్మా ద్వ్యయం నీలవర్ణస్యోపాసనం సదా,

కర్మ స్తేన యతో నాశం మూలాజ్ఞానం ప్రపద్యతే. ౧౭౯. తస్మి న్నష్టే యమ స్సర్వ మితి బోధో విజాయతే, తత శ్శక్త యమస్యాప్తిరూపో మోక్షో భవత్యతః ౧౮౦. యో ఽయం మోక్షార్థిన స్సర్వే కురుతానన్యచేతసః, తదీయోపాసనం తస్య ముక్తిం ప్రాప్స్యథ బోధతః. ౧౮౧ ఇత్యుక్త ఆచార్య ఉవాచ మైవం వాచ్యం విరుద్ధం శ్రుతితో భవద్భిః, పురా పితు శ్శాపవశాద్ధి కశ్చిద్ద్విజః పురం ప్రాప్య యమస్య గేహమ్. ౧౮౨ స నాచికేతా అవస త్త్రిరాత్ర మన్నం వినా తం హ్యతిథిం సుకాంత్యా, యుక్తం యమః ప్రేత్య సువేషమానః ప్రోవాచ భూదేవ మతీవ నమ్రః ౧౮౩. తిస్రో రాత్రీ ర్యదవాత్సీ ర్గృహే మే ఽనశ్నన్ బ్రహ్మ న్నతిథి ర్నమస్యః, నమస్తే ఽస్తు బ్రహ్మ న్స్వస్తి మే ఽస్తు తస్మా త్ప్రతి త్రీన్వరా న్వృణీష్వ. ౧౮౪. ఇత్యేవం తు యమేనాసౌ నమఃపూర్వ ముదీరితః, నచికేతా ఉవాచైనం వచనం సుమనోహరమ్. ౧౮౫. శాంతసంకల్పస్సుమనా యథాస్యా ద్వీతమన్యు ర్గౌతమో మాఽభిమృత్యో, త్వత్ప్రసృష్టం మాఽభివదే త్ప్రతీత ఏత త్త్రయాణాం ప్రథమం వరం వృణే. ౧౮౬. యమ ఉవాచ. యథా పురస్తా ద్భవితా ప్రతీత ఔద్దాలకి రారుణి ర్మత్ప్రసృష్టః, సుఖం రాత్రీ శ్శయితా వీతమన్యు స్త్వాం దదృశివా న్మృత్యుముఖా త్ప్రముక్తమ్. ౧౮౭ స్వర్గే లోకే న భయం కించనాస్తి న తత్ర త్వం నజరయా బిభేతి, ఉభే తీర్త్వా అశనాయా పిపాసే శోకాతిగో మోదతే స్వర్గలోకే. ౧౮౮. నచికేతా ఉవాచ. సత్వమగ్నిం స్వర్గ్య మధ్యేషి మృత్యో ప్రబ్రూహి త్వం శ్రద్దధానాయ మహ్యమ్, స్వర్గలోకా అమృతత్వం భజంతే ఏతద్ద్వితీయేన వృణే వరేణ. ౧౮౯ ఏవముక్త ఉవాచాగ్నే స్స్వరూపం యమ ఆదరాత్, నచికేతా స్తతః ప్రాహ మృత్యుం బుద్ధిమతాం వరః ౧౯౦. యేయం ప్రేతే విచికిత్సా మనుష్యే అస్తీత్యేకే నాయ మస్తీతి చైకే, ఏతద్విద్యా మనుశిష్ట స్త్వయా ఽహం వరాణా మేష వర స్తృతీయః. ౧౯౧. ఏవముక్తో యమ స్తస్య లోభ ముత్పాదయ న్బహు. ధనాదినా వరస్యాస్య గోప్యతా మభిలక్ష్యసః ౧౯౨ అథైనం లోభనిర్ముక్తం విద్యార్థిన మకల్మషమ్, దృష్ట్వా ప్రాహ యమ స్తత్త్వం సుగోప్య మధికారిణే ౧౯౩. సర్వే వేదా యత్పద మామనంతి తపాంసి సర్వాణి చ యద్వదంతి, యదిచ్ఛంతో బ్రహ్మచర్యం చరంతి తత్తేపదం సంగ్రహేణ బ్రవీమ్యోమిత్యేతత్. ౧౯౪. అశరీరం శరీరేష్వనవస్థేష్వవస్థితమ్, మహాంతం విభు మాత్మానం మత్వా ధీరో న శోచతి. ౧౯౫. యస్య బ్రహ్మచ క్షత్రం చ ఉభే భవత ఓదనః, మృత్యు ర్యస్యోపసేచనం క ఇత్థా వేద యత్ర సః. ౧౯౬. ఇత్యాగినోపదిష్ట స్సకృతార్థో గృహ మాగమత్, ఇతి శ్రుతౌ యమేనైవ మృత్యు

ర్భ్రిష్టోపసేచనమ్. ౧౯౭. ప్రోక్తం నచ స్వయం స్వస్య భక్ష్యం భవితు మర్హతి,
తతో యమాత్పరం బ్రహ్మ కారణం సర్వవస్తునః. ౧౯౮ బ్రహ్మవిష్ణ్వాదిరూపేణ
సేవనీయం ప్రయత్నతః, ఉపసేచనలింగానాం ధారణేన విముక్తతా. ౧౯౯. ఇత్యుక్తి
రవబోధా న్నో భవతాం సాహసాత్మికా, మార్కండేయే శృణు ప్రోక్తం పురాణే
భక్తవత్సలః. ౨౦౦. మహాదేవో యమం పీడ్య స్వభక్తపరిపాలనమ్, అకరో త్క్రించ
పాపాత్మా సుందరాఖ్యో బభూవ హ. ౨౦౧. జాగరం తు కృతం తేన ధనలోభా
త్కదాచన, శివరాత్రౌ తతో దూతై ర్యమస్యాకృష్యతాం గతే ౨౦౨ జీవేఽస్య
తత ఆగత్య శివదూతై స్సతాడితాః, పరిత్యజ్య గతా యామ్యా శ్శివలోకం ససుం
దరః ౨౦౩. నీత శ్శైవై ర్హి భక్తానా మగ్రగణ్యో బభూవ హ, అజామిళో ఽపి
కర్మాణి బ్రాహ్మణానాం విహాయతు. ౨౦౪. నీచస్త్రీసంగతః పుత్రాన్పంచ ప్రాప్య కని
ష్ఠకమ్, నారాయణం బ్రువన్ ప్రాణాం స్త్యజ న్యామ్యైః ప్రపీడితః. ౨౦౫ విష్ణు
దూతై స్తదాఽఽగత్యరక్షిత స్తేతు కింకరాః, యమస్య భగ్నసంకల్పా స్తన్మందిర
మభ్యో యయుః. ౨౦౬ తస్మా ద్యాయం పరిత్యజ్య చిహ్నన్యద్వైతతత్పరాః, వైదికం
కర్మ కుర్వంత శ్శుద్ధా స్తేన తతఃపరమ్. ౨౦౭. గురూపదేశతో జ్ఞానం లబ్ధ్వా శాంతిం
గమిష్యథ, ఇత్యుక్తా స్తం ప్రణమ్యాశుబభూవు స్తే తథైవహి. ౨౦౮ తస్మా త్ప్రాప
ప్రయాగాఖ్యం స్థలం పుణ్యవివర్ధనమ్, గంగాయా యమునాయాశ్చ సరస్వత్యా శ్చ
సంగమమ్. ౨౦౯ తత్ర స్థితే గురౌ పాశచిహ్నా వరుణసేవకాః, సమాగతా స్తథా
వాయూపాసకా ధ్వజచిహ్నితాః ౨౧౦. భూమిదేవస్య సేవాయాం రతాః పూర్ణాం
కధారిణః, తీర్థస్యోపాసకా బిందుచిహ్నా శ్చైవ సమాగతాః ౨౧౧ తత్రాద్యానాం
గురుః ప్రాహ గురుం తీర్థపతి స్తదా, శ్రోతవ్యం మన్మతం చిత్రం పుణ్యదం యతిశే
ఖర ౨౧౨. సర్వోత్తమో జీవనహేతు రస్య దేవాదివంద్యో వరుణ స్ససేవ్యః, తం
ప్రాణనా స్త్వవద త్సమీర స్సర్వస్యహి ప్రాణ ఉపాసనీయః ౨౧౩ మునిం తతోఽ
నంత ఉవాచ చైనం సర్వోత్తమా భూమిరుపాసనీయా, నత్వా తతో జీవనదో జగాద
తీర్థం సుసేవ్యం సకలై స్సుఖాశైః. ౨౧౪ తచ్చ త్రివేణీతి ప్రథా ముపేతం పాపా
పహం యస్యహిబిందుమాత్రమ్, కేచిత్తు తద్దర్శనతో విముక్తిం వదంతి సర్వోత్తమతా
తతోఽస్య. ౨౧౫. అంబ త్వద్దర్శనా న్ముక్తి ర్నజానే స్నానజం ఫలం, నారదేనోక్త
మేతద్ధి కించ సర్వాత్మకం జలమ్ ౨౧౬ ఆపో వై స్యు రిదం సర్వ మిత్యాది శ్రుతి
వాక్యతః, తస్మా త్సర్వాత్మకత్వేన బ్రహ్మత్వే ఽస్త్యేతదేవహి. ౨౧౭. మోక్షార్థిభి
ర్భవద్భి స్తు సేవనీయం ప్రయత్నతః, ఇత్యేవ ముక్త ఆహేదం శంకరః పరమో

గురుః. ౨౧౮. ఉపాసనా సుఖజననీ న కార్యగా హ్యనిత్యతాఽంగ సకలకార్యగా మతా, జలస్య సర్వపరమతాతు రోదితా శ్రుతౌ తు సాక్షితిముఖరాద్యపేక్షయా. ౨౧౯ ముక్తి రతో యుష్మాక మలభ్యా నాస్తి విమోతే ఽనిత్యసుసేవా, సాధన మాత్మజ్ఞాన మత స్సంసాధ్య మలం మోహం పరిహాయ. ౨౨౦. విశ్వసుఖాతిక్రాంత మమేయం ప్రాప్య విముక్తా అభవథాద్ధా, తే శ్రుతవంత శ్శ్రీగురుశిష్యా స్త్యక్తని జాంకా స్సంప్రతి జాతాః ౨౨౧. శూన్యవాదీ తతో నత్వా గురుం ప్రోవాచ శంక రమ్, కించి ద్దృష్టం మయా మార్గే సావధానమనా శ్శృణు. ౨౨౨ మృగతృష్ణాంభసి స్నాతః ఖపుష్పకృతశేఖరః, సుఖం వంధ్యాసుతో యాతి శశశృంగధనుర్ధరః ౨౨౩. తం దృష్ట్వా దేవభావేన ప్రణమ్య శిరసా భృశమ్, ఆగతో ఽస్మి యతిశ్రేష్ఠ తవాం తిక మహం ద్రుతమ్ ౨౨౪. ఇత్యుక్తఆహ భోవిద్వత్తర త్వన్నామ కిం స్మృతం, సతు ప్రోవాచ భోః స్వామి న్నిరాలంబన సంజ్ఞకః ౨౨౫ అహం ః తా మదీయస్తు క్లృప్తనామేతి విశ్రుతః, మన్మతస్య ప్రవక్తేతి శ్రుత్వా ప్రాహ పరో గురుః ౨౨౬. శూన్యత్వా త్తే మతం నింద్యం శూన్యస్య బ్రహ్మతా న చ, తమేవ భ్రాంత మిత్యాది శ్రుతే స్తస్మా ద్విమూఢతాం. ౨౨౭ విహాయాద్వైతవిద్యాం త్వం సమాశ్రిత్య సుఖీ భవ, ఇత్యుక్త స్తం పునః ప్రాహ ఖం బ్రహ్మేతి శ్రుతీరితమ్ ౨౨౮ ఆకాశ స్సర్వభూతేభ్యో జ్యాయా న్సో ఽస్తి పరాయణమ్, తం ప్రత్యేవా స్త మాయాంతీత్యే వంహి శ్రుతి రబ్రవీత్. ౨౨౯ కించ వేదాంత ఆకాశ స్తల్లింగాదితి తస్య సా, నిశ్చి తా బ్రహ్మతా తస్మా త్స్వీకర్తవ్య మిదం మతం ౨౩౦ ఇత్యుక్తో ఽసౌ గురువర ఆహ మైవం భోమూఢతమ కదాపి, వాచ్యం ఖం య త్సగుణ మతో నాస్య బ్రహ్మత్వం నతు పవనస్య ౨౩౧ హేతుః ప్రోక్తం ఖలు పరకార్యం సద్వేదే ఽసా వుభయవిబోధీ, ఆకాశో ఽతఃపర మిహబోధ్య శ్శబ్దైనైతేన నతు ఖ మేతత్ ౨౩౨ జ్యాయస్త్వం యస్య ఖాదిభ్య శ్శ్రుత్వా సమ్యగుదీరితమ్, తద్బ్రహ్మానందవిజ్ఞానం సన్మాత్రం ద్వైతవర్జితమ్ ౨౩౩ అంతవత్త్వేన దోషేణ శాలావత్యమతం పురా, నిందిత్వా శైవలీరాజా దోషయుక్తం కథం వదేత్. ౨౩౪. ఏవ మసౌ శ్రవణా దతి హృష్టః ప్రాహ గురుం పరమం పున రిత్థమ్, దర్శనతో భవతా మహ మేషః పావ నతా ముపయాత ఇత స్త్వమ్. ౨౩౫ బ్రహ్మోపదేశం కురు యేన ముక్తః స్యా మిత్య సౌ ప్రోక్త ఉవాచ భూయః, ఆకాశ మాత్మాన ముపాస్య సమ్యక్ హృది స్థితం తేన తవాస్తు మోక్షః. ౨౩౬. ఇత్యుక్త ఆచార్యవరస్య శిష్యో బభూవ తం శంకరదేశికేం ద్రమ్, ప్రాహాఽఽగతో భక్త ఇదంవరాహే నత్వా యతే మే శృణు సుందరం

మతమ్ ౨౩౭ ప్రళయాంభసి లీనాదివరాహేణోద్ధృతా మహీ, యేన తం ముక్తి
సిద్ధ్యర్థం భజధ్వం యుక్తచేతసః. ౨౩౮ దంష్ట్రాంకితభుజా స్సర్వ ఇత్యుక్తః ప్రాహ తం
గురుః, నైవం హి బ్రాహ్మణైస్సైకం తపః కార్యం ప్రయత్నతః ౨౩౯. వేదోక్తం యది
చిహ్నానాం ధారణే ఽస్తి దురాగ్రహః, తదాంకైః కూర్మమత్స్యాదై రంకనీయం శరీ
రకమ్ ౨౪౦. వేదోక్తకర్మణో ఽన్యేన విప్రస్యార్థో న కశ్చన, సగుణం బ్రహ్మ
సంసేవ్య మితిచే త్సేవ్యతాం ముదా ౨౪౧ శివవిష్ణ్వాదిరూపం తత్సంత్యక్త్వా చిహ్న
ధారణమ్, విప్రః సంత్యక్తసంధ్యాదికర్మా దండం సమర్హతి ౨౪౨ తస్మాన్మోఘమతిం
త్యక్త్వా లింగశూన్యః కులోచితమ్, కురు కర్మైవ తేన త్వం శుద్ధో ముక్తిం గమిష్యసి.
౨౪౩ జ్ఞానలాభేన సో ఽప్యుక్తో జ్ఞానం ప్రాప్య గురో ర్ముఖాత్, బభూవ లక్ష్మ
ణాఖ్యో ఽస్యశిష్యః పరమతాపసః ౨౪౪. తతో ఽన్యః కామకర్మాఖ్యో మనులోక
సుసేవకః, ఆగత్యైతం నమస్కృత్య ప్రోవాచ పరమంగురుమ్ ౨౪౫ లోకానాం
సంభు ఏవాస్తి పరేశో ఽతో ముముక్షుభిః, సేవనీయో భవద్భిర్వై సవివానన్యబుద్ధిభిః.
౨౪౬. సత్యలోకాత్మికా ముక్తి స్తత్సేవాతో న చాన్యథా, ఇత్యుక్తః ప్రాహ భో
మూఢతమ నానిత్యసేవయా ౨౪౭ అనృత్తభూతయా ముక్తి స్సత్యరూపా న
లభ్యతే, ఇత్యుక్తో ఽసౌ గురుం నత్వా ఽద్వైతవృత్త్యాశ్రితో ఽభవత్. ౨౪౮
తత స్తం గుణసేవాఖ్యాం తత్పరాః పరమం గురుమ్, నత్వోచు ర్హి గుణా స్స్వామి
న్కారణంజగతాం మతాః ౨౪౯. బ్రహ్మాదీనాం హి కర్తార స్తేషాం సేవాపరా
వయమ్, కృతార్థా స్సర్వసంపూజ్యా స్తేషాం సర్వమయత్నతః ౨౫౦. భవద్భి రపి తే
సేవ్యా ఇత్యుక్తః ప్రాహ తాన్ గురుః, జన్యోపాసన మత్యంత మయుక్తం మోక్షసి
ద్ధయే ౨౫౧. ఇత్యుక్తాః కుమతిం త్యక్త్వా శుద్ధాద్వైతపరాయణాః, తదైవ శిష్యతాం
యాతా స్తతః కశ్చి త్సమాగతః ౨౫౨. సాంఖ్యః ప్రధానవాదీ తం నత్వోవాచపరం
గురుమ్, ఉపాదానం ప్రధానంతు కారణం జగతః స్మృతం ౨౫౩ స్మృతిః ప్రమాణ
మస్మాకం మన్వాదిస్మృతివద్యతే, గుణసామ్యం ప్రధానం స్యా న్మహత్తత్త్వాదికార
ణమ్ ౨౫౪. అవ్యక్తం వ్యక్తభావం చ జగత్యేకం పరాత్పరమ్, తదుపాసనమాత్రేణ
ముక్తిస్సన్నిహితా నృణామ్. ౨౫౫. ఇత్యాది స్మర్యతే తస్మా త్స్వీకర్తవ్య మిదం మతమ్,
ఇత్యుక్త ఆహ భో స్సాంఖ్య నైవం వేదవిరోధతః ౨౫౬ స్మృతే ర్వేదానుకూలా
యాః ప్రామాణ్యం హి న చాన్యథా, అశబ్దత్వాత్ ప్రధానం తు జగతః కారణం న హి.
౨౫౭. వేదోక్తస్యేక్షితృత్వస్యాభావాదస్య జడస్య వై, నాశబ్ద మీక్షతే రిత్యత ఆచా
ర్యైరుదీరితం ౨౫౮. తస్మా త్స ఐక్షతేత్యాది శ్రుతివాక్యా న్న కారణమ్, ప్రధానం

కింతు చైతన్యం పరం బ్రహ్మ సదాత్మకమ్. ౨౪౯ అతో మూఢమతిం త్యక్త్వా ఽద్వైతనిష్ఠో భవాధునా, ఇత్యుక్తః ప్రాహ నాశబ్దం ప్రధానం శ్రుతిరస్తిహి ౨౬౦. అచింత్య మవ్యక్త మరూప మవ్యయం తథా ఽరసం నిత్య మగంధవచ్చ యత్, అనాద్యనంతం మహతః పరం ధ్రువం నిచాయ్య తం మృత్యుముఖా త్ప్రముచ్యతే. ౨౬౧. ఇత్యవ్యక్తేన శబ్దేన ప్రధానం ప్రతిపాదితమ్, ఇతి శ్రుత్వా గురుః ప్రాహ ప్రాజ్ఞః ప్రకరణాదినా ౨౬౨ ఉక్తశబ్దేన సంప్రోక్తః కించ జ్ఞానం న సంభవేత్, గుణసామ్యసుసేవాత స్సత్వస్యోద్రేకరూపకమ్, ౨౬౩. తస్మా దేతన్మతం త్యక్త్వా ఽద్వైతవిద్యాం సమాశ్రితః, సుఖీభవేతి సంప్రోక్తః సాంఖ్యో ఽసౌ శిష్యతాం గతః. ౨౬౪ తతో ఽన్య స్తం నమస్కృత్య కాపిలో యోగవిత్తమః, ప్రాహ ప్రామాణికం యోగా న్ముక్తి రస్తీతి మే మతమ్ ౨౬౫. వివిక్తదేశే చ సుఖాసనస్థ శ్శుచి స్సమగ్రీవశిర శ్శరీరః, అంత్యాశ్రమస్థ స్సకలేంద్రియాణి నిరుధ్య భక్త్యా స్వగురుం ప్రణమ్య. ౨౬౬. హృత్పుండరీకం విరజం విశుద్ధం విచింత్య మధ్యే విశదం విశోకమ్, అచింత్య మవ్యక్త మనంతరూపం శివం ప్రశాంత మమృతం బ్రహ్మయోనిమ్ ౨౬౭ అనాదిమధ్యాంతవిహీనమేకం విభుం చిదానంద మరూపమద్భుతమ్, ఉమాసహాయం పరమేశ్వరం ప్రభుం త్రిలోచనం నీలకంఠం ప్రశాంతమ్ ౨౬౮. ధ్యాత్వా ముని ర్గచ్ఛతి భూతయోనిం సమస్తసాక్షిం తమసః పరస్తాత్, ఇత్యాదివాక్యై ర్నిగమేషు సంస్థైః ప్రమాణతాం యాతి మతం మదీయమ్. ౨౬౯ కించాగమేషు సంప్రోక్తా జపవిద్యావిధానతః, భేదనం చక్రషట్కస్య తథా ప్రోక్త మతో మతమ్ ౨౭౦ ముక్త్యాకాంక్షిభి రాచార్య సేవనీయం ప్రయత్నతః, ఇత్యుక్త ఆహ మైవంభో వేదై ర్ధారసం జ్ఞికా ౨౭౧. విద్యోక్తా నత్వదుక్తో ఽయం యోగో మోక్షస్య కారణమ్ ౨౭౨. అజపామూలమంత్రస్య సో ఽహ మిత్యర్థనిశ్చయాత్, జీవేశయో ర్భిదాగంధాభావా ద్యోగః కథంభవేత్ ౨౭౩ సర్వభూతస్థ మాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని, సంపశ్యన్ బ్రహ్మ పరమం యాతి నాన్యేన హేతునా. ౨౭౪. ఇత్యాదిశ్రుతిభి ర్మార్గో జ్ఞానా దన్యో నిషిధ్యతే, షట్చక్రభేదనాద్యో ఽయం ముక్తేః కించ శ్రుతి ర్జగౌ ౨౭౫. శాంత్యాదియుక్త ఆత్మానం పశ్యే దాత్మని కేవలమ్, అధికారీ శుద్ధచిత్త శ్శ్రవణాద్యై స్సుసాధనైః. ౨౭౬. వేదాంతవిజ్ఞానసునిశ్చితార్థా స్సన్న్యాసయోగా ద్యతయ శ్శుద్ధసత్వాః, తే బ్రహ్మలోకేషు పరాంతకాలే పరామృతా త్పరిముచ్యంతి సర్వే ౨౭౭ ఇత్యాదిభి శ్శ్రౌతవచోభి రేవ యోగో భవత్ప్రోక్త ఉపేక్షణీయః, ఇత్యుక్త ఆచార్య మువాచ భూయో యతే ఽపరిజ్ఞానవశా ద్బ్రవీషి. ౨౭౮.

అజ్ఞాత్వా ఖేచరీం ముద్రాం బ్రహ్మజ్ఞో ఽహ మితిద్విజః, యోవదే త్తస్య జిహ్వాయాం ఛేదం కుర్వీతి శాసనమ్ ౨౭౯ నదీత్రితయసంయోగం త్రికూటాఖ్య మితి ద్విజః, బ్రహ్మాహ మితి యో బ్రూతే తజ్జిహ్వాచ్ఛేద మాచరేత్ ౨౮౦. అవిదిత్వా ద్విజో యస్తు శృంగాటక మతఃపరమ్, బ్రహ్మాహ మితి యో బ్రూతే తజ్జిహ్వాచ్ఛేద మాచరేత్. ౨౮౧ మనోన్మన్యా స్స్వరూపం హి పూర్ణమండలమార్గతః, అవిదిత్వా ఽబ్రవీ ద్బ్రహ్మా త్యస్య జిహ్వాం హి సంఛినేత్. ౨౮౨ అంగుష్ఠమాత్రస్య పుంస స్థానజ్ఞానం వినా ద్విజః, బ్రహ్మాస్మీత్యుచ్యతే యేన తస్య జిహ్వాంహి సంఛినేత్. ౨౮౩ అవస్థాత్రితయస్థానం నీచోన్నత్త విగర్హితమ్, అజ్ఞాత్వా బ్రహ్మ యో బ్రూతే శిర స్తస్య పతత్యధః. ౨౮౪ లయవిత్పరమం యాతి బ్రహ్మ నాన్యేన వర్త్మనా, హరవిత్పరమం స్థానం యాతి బ్రహ్మ సనాతనమ్ ౨౮౫. ఇత్యాదివచనై ర్యోగ స్సర్వదా మోక్షకాంక్షిభిః, భవద్భి రతియత్నేన స్వీకర్తవ్య ఇతీరితః ౨౮౬ గురురాహ వృథైవ త్వం జల్పస్యజ్ఞానమోహితః, అష్టాంగయోగజా ముక్తి ర్న తు కింతు విశుద్ధిదః. ౨౮౭ ఐకాగ్య్రద స్తథా శ్రౌతో విరుద్ధో వేదతో నహి, ఖేచర్యాదికముద్రాయా విజ్ఞానేన వినా నహి ౨౮౮ ముక్తి రిత్యుక్తి రత్యంతసాహసా దేవ నాన్యథా, బ్రహ్మజ్ఞానా ద్యతో ముక్తిం వేదో వదతి నాన్యతః ౨౮౯ తస్మా చ్ఛ్రుతిప్రోదితకర్మనిష్ఠో విశుద్ధచిత్తః పురుషో వివేకీ, వైరాగ్యవా ఞ్ఛాంతదమాదియుక్తో ముముక్షు రాత్మాన మజం సహిష్ణుః ౨౯౦ గురో ర్ముఖా త్తత్త్వ మసీతి వాక్యం శ్రుత్వా విచార్యా ఽఽత్మగతిం సుసమ్యక్, సచ్చిత్సుఖం భేదవిహీనమద్ధా విజ్ఞాయ ముక్తో భవతీతి చోక్తః ౨౯౧. నత్వా గురోః పాదయుగం సుభక్త్యా శిష్యో బభూవాథ పరాణువాదమ్, సమాశ్రితా ధీరశివాదయో ఽన్యే సమాగతాః ప్రోచు రిదం యతీశమ్ ౨౯౨ కర్తా పరేశో యదుదీరితో ఽస్తి సృష్టౌ న భూమ్యాద్యణుకా న్యునక్తి, నిత్యా ఞ్లయే తా న్వియునక్తి హ్యేషో భూమ్యాదిభి ర్లోకగురు స్సలోకా ఞ్ ౨౯౩ విధాయ సృష్ట్వా వివిధాంశ్చ జీవా నాస్తే స్వయం సాక్షివ దేవ పూర్ణః, ఇత్యుక్త ఆచార్య ఉవాచ మైవం శ్రుతే ర్విరోధా చ్ఛృణు తద్విరోధమ్. ౨౯౪. పరాత్మనః ఖాదిక సర్గ ఉక్త శ్శ్రుతౌ కథం తేషు తు నిత్యతా ఽతః, పరేశ ఏకః ఖలు నిత్యరూపో ఽన్యం జగత్సర్వ మనిత్య మేవ. ౨౯౫. జగదీశా దజన్యత్వం కేషుచి ద్యది వర్తతే, తస్య తత్త్వం న వక్తవ్యం సర్వస్యా జనకత్వతః. ౨౯౬ అధీత్య గౌతమీం విద్యాం సార్గాలీం యోని మావిశేత్, ఇత్యాదివచనా త్తాంతు విహాయాద్వైత మాశ్రితాః. ౨౯౭. ముక్తా భవథ శుద్ధాత్మవిజ్ఞానా ద్గురుభక్తితః, ఇత్యుక్తాస్తే బభూవు శ్శిష్యా ధీరశివాదయః ౨౯౮ ప్రాతస్స్నా

త్వా త్రివేణ్యాం హి గురు శ్శిష్యసమన్వితః, ప్రాప్తార్ధా త్ప్రాస్య పక్షార్ధా త్కాశీం కాశీశసంయుతామ్ ౨౯౯. స్తుతిభిః కరతాళైశ్చ శంఖాదినినదై స్తథా, చిత్రమాసీ త్తత్ర మాసత్రితయం సంస్థితే గురౌ ౩౦౦. స్వామినం కేచి దాగత్య నత్వా తం కర్మవాదినః, ప్రోచు ర్విశ్వస్య సృష్ట్యాదికర్మణో భవతి ప్రభో ౩౦౧. రమ్యేణ కర్మణా రమ్యాం యోనిం విప్రాదికస్య వై, పాపేన కర్మణా పాపాం శూద్రాదే స్తాం వ్రజంతి హి ౩౦౨ కర్మణైవ హి సంసిద్ధి మాస్థితా జనకాదయః, ఇత్యాదిభి ర్వచోభి ర్ముముక్షుభిః కర్మ యత్నతః ౩౦౩ కార్యం సుఖస్య సంప్రాప్తి ర్మోక్ష ఇత్యభిధీయతే, ఇత్యుక్తః ప్రాహ నైవం యస్మై తత్కార్మేతి హి శ్రుతిః ౩౦౪ బ్రహ్మకార్యం జగద్బ్రూతే ధ్యేయం తత్కారణం తథా, ఇత్యుపక్రమ్య సంబ్రూతే శంభురాకాశమధ్యగః ౩౦౫ ఋతంచ సత్య మిత్యాది శ్రుతిశ్చాస్తి విబోధికా, బ్రహ్మణ స్సూక్ష్మస్థూలాది విశ్వకారణరూపిణః ౩౦౬ తస్మా త్సర్వజ్ఞ ఏవేశః కారణం జగతో మతః, నైవ కర్మ జడత్వాద్యే మందా స్తేఽధ్యాశ్రయంతి తత్ ౩౦౭ ఇత్యుక్తా స్తే పరాం విద్యా మాశ్రితా శ్శిష్యతాం గతాః, తతో వాభరణాఖ్య స్తం శిష్యై స్సహ సమాగతః. ౩౦౮ నత్వోవాచ స చంద్రోఽసౌ సర్వలోకప్రకాశకః, దేవాదిపాలకః పూర్ణిమాదా పూజ్యః ప్రయత్నతః. ౩౦౯ తదుపాసనయా ముక్తి రిత్యుక్తః ప్రాహ నాస్తి సః, అనిత్యోపాసనాలభ్యో నిత్యో మోక్షః కదాచన ౩౧౦. ఇష్టాపూర్తాదికం కర్మ కృత్వా చంద్రస్యమండలమ్, ప్రాప్య భూయోఽస్య లోకస్య ప్రాప్తి రుక్తా పరాత్మనా. ౩౧౧. ధూమో రాత్రి స్తథా కృష్ణ ష్షణ్మాసా దక్షిణాయనమ్, తత్ర చాంద్రమసం జ్యోతి ర్యోగీ ప్రాప్య నివర్తతే ౩౧౨ ఏష దేవాన్న మిత్యుక్తం శ్రుతౌ తస్మాన్న ముక్తతా, అన్నస్యాస్య సుసేవాతః కింతు సల్లోకసంస్థితిః ౩౧౩. తస్మా స్త్వధమతిం త్యక్త్వా శుద్ధాద్వైతం సమాశ్రితః, ముక్తో భవేతి సంప్రోక్త స్సచ్ఛిష్యో ఽసౌ బభూవ హ. ౩౧౪. తతో భౌమాదికానాం యే గ్రహాణాం సముపాసకాః, నమస్కృత్యోచు రాచార్యం శంకరం తే కృపానిధిమ్. ౩౧౫ భౌమాదికస్య సేవాతో ముక్తి ర్వేదే ప్రచోదితా, తస్మా న్ముముక్షుభి స్సేవ్యా ఏవ ఏవ ప్రయత్నతః ౩౧౬. ఇత్యుక్త ఆహ లోకానాం గ్రహపీడా నివృత్తయే, సేవా ప్రోక్తా న ముక్త్యర్థం సాతు చేతనబోధతః ౩౧౭. పదేవేత్యాదిభి ర్వాక్యై ర్వేదే సమ్యగుదీరితా, ఇతి శ్రుత్వా ఽథ తే సర్వే గతా శ్శిష్యత్వ మాదరాత్. ౩౧౮ తతః క్షపణకో నత్వా గురు మాహ ప్రభో మయా, త్వదాశ్రయేణ షణ్మాసక కాలో నీత స్తతో మతమ్. ౩౧౯. మదీయం శృణు కాలోఽయం పరంబ్రహ్మ సుసేవ్యతామ్, ముక్త్యర్థ మితి సంప్రోక్తః ప్రాహ

కాలస్య జన్మహి. ౩౨౦ సంవత్సరోఽజాయత కాల ఏష ఇతి శ్రుతిః ప్రాహ తతః
కుబుద్ధిమ్, విహాయ శుద్ధాద్వయ మాశ్రిత స్త్వం ముక్తో భవేత్యుక్త ఇమం మునీశమ్
౩౨౧. సమస్తసర్వజ్ఞశిరోవతంసం నత్వాఽద్వయే బ్రహ్మణి సంరతోఽభూత్, తతః
పితౄణాం సముపాసకా స్తం సమాగతాః ప్రాహు రిదం మ్ యతీశ ౩౨౨ అగ్ని
ష్వాత్తాదయ శ్చంద్రమండలోపరివాసినః, నిత్యముక్తా స్త్రయ స్తేషు మూర్తిహీనా
స్సమూర్తయః. ౩౨౩. చత్వార స్సేవనం తేషాం ధర్మాదిఫలదం స్మృతమ్, ముక్తిదం
చైవ సంప్రోక్తం సేవ్యా స్తే ఽతః ప్రయత్నతః. ౩౨౪. శ్రాద్ధకృత్సత్యవాదీ చ
గృహస్థో ఽపి విముచ్యతే, చాంద్రమాస ప్రమాణేన పితృమధ్యాహ్న మీరితమ్. ౩౨౫.
అమాత స్తత్ర కర్తవ్యం శ్రాద్ధాదిపరితుష్టయే, తేషామితి స సంప్రోక్తః ప్రాహ తా
న్పరమో గురుః. ౩౨౬ మైవం నేత్యాదివేదోహి కర్మ ముక్తే ర్నసాధనమ్, ఇతి బ్రూతే
పరం బ్రహ్మ ప్రాప్నోత్యాత్మజ్ఞ ఇత్యపి ౩౨౭ తస్మా త్కర్మాణి సంత్యజ్య శుద్ధచిత్తః
పరేశ్వరమ్, శ్రుత్వా గురుముఖా త్సమ్య గ్విచార్యా ఽఽశు విముచ్యతే. ౩౨౮. ఇతి
శ్రుత్వా ఽగతే సర్వే సత్యశర్మాదయో గురుమ్, నత్వా తదుపదేశేన సంగతాః కృత
కృత్యతామ్. ౩౨౯. శంఖపాదాభిధః కశ్చి త్కుబ్జ్వలీట స్తదైవచ, సమాగత్యోచతు
ర్నత్వా యతీశం పరమం గురుమ్ ౩౩౦ యత్ర నారాయణ శ్శేతే ససేవ్య శ్శేష
ఈశ్వరః, గరుడో ఽథ విమోక్షాయ తస్యవాహనతాం గతః ౩౩౧ ఇత్యుక్త ఆహచే
దేవం నారాయణ సుసేవనమ్, కర్తవ్యం తేన శుద్ధాంతఃకరణో గురుముఖా త్పరమ్.
౩౩౨ శ్రుత్వా విచార్య విజ్ఞాయ తతో ముక్తిం గమిష్యథ, ఇత్యుక్తౌ తౌ గురుం
నత్వా సచ్ఛిష్యత్వ ముపాగతౌ ౩౩౩ చిరకీర్తిముఖా స్సిద్ధో పాసకా స్తత ఆగ
తాః, ప్రణమ్యోచు ర్వయం మంత్రా ల్లబ్ధ్వా సిద్ధోపదేశతః. ౩౩౪. కృతకృత్యా
స్తతో యూయం భవద్వైతన్మతానుగాః, శ్రీశైలాదికశైలేషు ప్రాప్య మంత్రాదికాం
చ్ఛుభామ్. ౩౩౫ సత్యనాథాదయ స్సిద్ధాః కృతార్థా శ్చిరజీవినః, తేషాం సముప
దేశేన తథాభూతా వయం స్థితాః. ౩౩౬. విచిత్రాంజనముఖ్యాభి ర్విద్యాభి స్సర్వ
వేదినః, తస్మాదస్మన్మతం భేత్తుం న శక్యం కేన విద్యతే. ౩౩౭. ఇత్యుక్త ఆచార్య
ఉవాచ ఫల్గు ఫలేప్సుభి ర్భాషణ మప్యయుక్తమ్, విచిత్రవేషై ర్హికియానివార్థో
దోషాప్తి రేవాస్తి పరస్వలాభాత్ ౩౩౮. తథా చిరం జీవనతః ఫలం నో దేహో
యతో దుఃఖమయో ఽస్తి సర్వదా, తస్మా ద్విశుద్ధైః కిల సాధనీయో త్యాగేన దే
హస్య విముక్త్యుపాయః. ౩౩౯ శ్రుత్వా ఽథ తే శిష్యవరా బభూవు ర్గంధర్వభక్తా
స్తతఊచు రార్యమ్, విశ్వావసూపాసనతో హి నాదవిజ్ఞానతో బిందుకలావిబోధాత్,

యతిరాడథ తేషు తేషు దేశేష్వితి పాషండపరాన్ ద్విజా న్విమథ్నన్,
అపరాంతమహార్ణవోపకంఠం ప్రతిపేదే ప్రతివాదిదర్పహంతా. ౨౯.
విలలాస చలత్తరంగహస్తై ర్నదరాజో ఒభినయన్నిగూఢమర్థమ్, అవ
ధీరితదుందుభిస్వనేన ప్రతివాదీవ మహా న్మహారవేణ ౩౦ బహుళ
భ్రమవానయం జడాత్మా సుమనోభి ర్మథితశ్చ పూర్వమేవ, ఇతి సింధు
ముపేక్ష్య స క్షమావా నివ గోకర్ణ ముదారధీః ప్రతస్థే. ౩౧ అవ

---

౩౪౦. కృతకృత్యా వయం యూయ మతో ముక్త్యభిలాషిణః, శ్రమం గాంధర్వ విద్యాయాం కురుధ్వం సర్వదైవహి ౩౪౧ ఇత్యుక్త శ్రీగురుః ప్రాహ నైవం వేద విరోధతః, తత్ర శబ్దాద్యతీతత్వం బ్రహ్మణః ప్రతిపాదితమ్ ౩౪౨ అశబ్ద మస్పర్శ మరూప మవ్యయం తథా ఒరసం నిత్య మగంధవచ్చ యత్, అనాద్యనంతం మహతః పరం ధ్రువం నిచాయ్య తం మృత్యుముఖా త్ప్రముచ్యతే ౩౪౩ ఇతి స్మృతౌ తథా ప్రోక్తపరశ్శబ్దాద్యగోచరః, నాదబిందుకళాతీతం య స్తం వేద సవేదవిత్. ౩౪౪. ఇతి తస్మా ద్భవంతో ఒపి బ్రహ్మనాదాద్యగోచరమ్, భజధ్వం తేన ముక్తింతు గమిష్యథ న సంశయః. ౩౪౫. ఇత్యుక్తా శ్శిష్యతాం యాతా స్తతో వైతాలసేవకాః, చితా భస్మానులిప్తాంగా భూతసేవారతా స్తథా. ౩౪౬ బభాషిరే గురుం నత్వా స్వామి న్భూతాద్యుపాసకాః, సర్వలోకవశీకారే సమర్థా ఇతి తద్వచః. ౩౪౭ శ్రుత్వో వాచ యతీశ స్తాన్న యుక్తం భవతాం మతమ్, బ్రాహ్మణానాం న సంప్రోక్తా యతో భూతాద్యుపాసనా ౩౪౮. అపసర్పంతు యే భూతా యే భూతా భువి సంస్థితాః, యేభూతా విఘ్నకర్తార స్తే నశ్యంతు శివాజ్ఞయా. ౩౪౯ ఇత్యాదివచసా త్తస్మా ద్భ్రష్టాచారం విహాయతమ్, స్వవర్ణోచితకర్మాణి కురుతాద్వైతమాశ్రితాః. ౩౫౦. స్వకర్మహీనా న గతిం లభంతే శ్రుత్వేద మాచార్యవరం ప్రణమ్య, స్వకర్మశీలాః కిల పంచపూజాపరాయణా శ్శిష్యవరా బభూవుః ౩౫౧. ౨౮ తదేతత్సర్వం సంక్షిప్యాహ—యతిరాడితి అపరాంతమహార్ణవోపకంఠం పశ్చిమసముద్రసమీపమ్. ౨౯. చలద్భిస్తరంగాత్మకై ర్హస్తై స్తథావధీరిత స్తిరస్కృతో దుందుభిస్వనో యేన తథాభూతేన మహతా శబ్దేన నిగూఢ మర్థ మభినయ న్ప్రకటయ న్మహా న్నదరాజః సముద్రః ప్రతివాదీవ విలలాస విశుశుభే ౩౦. ఆచార్యై స్తర్హి కిమిత్యుపేక్షిత ఇత్యాశంక్యాహ—బహులేతి ప్రతివాదితుల్యో ఒపి బహులావర్తలక్షణభ్రమవాన్ జడాత్మా పునశ్చ దేవలక్షణైః సంస్కృతచిత్తైః పండితైః పూర్వైవ మథిత శ్చేతి హేతో స్సముద్ర ముపేక్ష్య స శ్రీశంకరాచార్యః క్షమావా నివోదారధీ ర్గోకర్ణం ప్రతస్థే. ఇవ శబ్ద ఉత్ప్రేక్షార్థకః. ౩౧. స శ్రీశంకర స్తత్ర సరిత్పతిం సముద్ర మవగాహ్య హిమా

గావ్యా సరిత్పతిం సతత్ర ప్రియ మాసాద్య తుషారశైలపుత్ర్యాః,
స్తవస త్తమ మద్భుతార్థచిత్రం రచయామాస భుజంగవృత్తరమ్యమ్.
32. తదనంతర మాగమాంతవిద్యాం ప్రణతేభ్యః ప్రతిపాదయంత
మేనమ్, హారదత్తసమాహ్వయోఽధిగమ్య స్వగురుం సంగిరతే స్మ
నీలకంఠమ్ 33 భగవ న్నిహ శంకరాభిధానో యతి రాగత్య జిగీషు
రార్యపాదాన్, స్వవశీకృతభట్టమండనాది స్సహ శిష్యై ర్గిరిశాలయే
సమాస్తే. 34 ఇతి తద్వచనం నిశమ్య సమ్యగ్గ్రథితానేక నిబంధరత్న
హారః, శివతత్వరసూత్రభాష్యకర్తా ప్రహస న్నాచ ముహాచ శైవ
వర్యః 35 సరితాం పతి మేష శోషయేద్వా సవితారం వియతః
ప్రపాతయేద్వా, పటవ త్సురవర్త్మ వేష్టయే ద్వా విజయే నైవ తథా
ఽపి మే సమర్థః 36 పరపక్షతమిస్ర చంచదర్కై ర్మమతర్కై ర్బ
హుధా విశీర్యమాణమ్, అధునైవ మతం నిజం సపశ్యత్విత్వితి జల్ప న్నిర
గా దనల్పకోపః 37. సితభూతితరంగితాఖిలాంగైః స్ఫుటరుద్రాక్ష
కలాపకమ్రకణ్ఠైః, పరివీత మధీతశైవశాస్త్రై ర్మని రాయాంత మముం

చలసుతాయాః పార్వత్యాః ప్రియం మహాదేవ మాసాద్య * చతుర్భి ర్యకారై ర్భు
జంగప్రయాత మిత్యుక్తలక్షణభుజంగప్రయాతవృత్తై రమ్య మద్భుతై రర్థైర్విచిత్రం
స్తవస త్తమం రచయామాస 32. స్తవసత్తమరచనానంతరం వేదాంతవిద్యాం నమ్రీ
భూతేభ్యో వినేయేభ్యః ప్రతిపాదయంత మేనం శ్రీశంకరం హారదత్తసమాఖ్యో ఽధి
గమ్య స్వగురుం నీలకంఠం ప్రోక్తవాన్ 33 యత్ ప్రోక్తవాం స్తదుదాహరతి—
హేభగవన్ శంకరాఖ్యో యతి రార్యపాదాన్ భవతో విజిగీషు రిహాగత్య శిష్యై
స్సహ శివాలయే సమాస్తే, తస్యోపేక్షణీయత్వం వారయతి—స్వవశీకృతా భట్టపాద
మండనమిశ్రాదయో యేన సః 34 ఇతి తస్య హారదత్తస్య వచనం శ్రుత్వా సమ్య
గ్గ్రథితానేకనిబంధలక్షణై రత్నై ర్హారో యేన. పునశ్చ శివతత్వరస్యాథాతో బ్రహ్మజి
జ్ఞాసేత్యాది సూత్రాణాం భాష్యస్య కర్తా సశైవవర్యః ప్రహాస న్నాచ మువాచ 35.
వాచ మేవ సగర్వా ముదాహరతి—యద్యేష యతి స్సముద్రం శోషయేత్ యదివా
గగనా త్సవితారం సూర్యం ప్రపాతయేత్ యదివా పటవదాకాశం వేష్టయే త్తథా
పి మే విజయే సమర్థో నైవ భవేత్ 36. పరపక్షలక్షణాంధకారాణాం నివారణే
స్ఫురద్భిః సూర్యైర్మమ తర్కై రధునైవానేకధా విశీర్యమాణం నిజం మతం స యతిః
పశ్యతు ఇతి జల్పన్ననల్పకోపో నీలకంఠో నిర్గతవాన్. 37 శ్వేతభూత్యా
వ్యాప్తాన్యంగాని యేషాం పునశ్చ స్ఫుటరుద్రాక్షాణాం సమూహేన కమ్రాః కమనీయాః

దదర్శ శిష్యైః. ౩౮. అధిగత్య మహర్షిసన్నికర్షం కవిరాతిష్ఠపదాత్మపక్ష మేషః, శుకతాతకృతాత్మశాస్త్రతః ప్రాక్కపిలాచార్య ఇవాత్మశాస్త్ర మద్ధా ౩౯ భగవన్ క్షణమాత్ర మీక్ష్యతాం తత్ప్రథమం తు స్ఫురదుక్తిపాటవం మే, ఇతి దేశికపుంగవం నివార్య వ్యవదత్తేన సురేశ్వర స్సుధీశః ౪౦ సుమతే తవ కౌశలం విజానే స్వయ మేవైష మునిః ప్రతిబ్రవీతు, ఇతి తం వినివర్త్య నీలకణ్ఠో యతికణ్ఠీరవసమ్ముఖ స్తదాసీత్ ౪౧ పరపక్షబిసావలీమరాళై ర్వచనై స్తస్య మతం చఖండ దండీ, అథ నీలగలః స్వపక్షరక్షాం జహదద్వైత ముపాకరిష్ణు రూచే. ౪౨ ప్రశమిం స్తదసీతియత్త్రయ్యన్తైః కథితో ఽర్థ స్స న యుజ్యతే త్వదిష్టః, అభిదా తిమిరప్రకాశయోః కిం ఘటతే హంత విరుద్ధధర్మవత్త్వాత్ ౪౩ నవి తత్ప్రతిబింబయో రివాభి ర్ఘటతా మిత్యపి తత్త్వ

కంఠా యేషాం తథాభూతై రధీతశైవశాస్త్రై) శ్శిష్యైః పరివేష్టిత మాయాంత మముం నీలకంఠం ముని శ్రీశంకరో దదర్శ. ౩౮ మహర్షే శ్రీశంకరాచార్యస్య సన్నికర్షం సమీపం ప్రాప్యైషః కవి ర్నీలకంఠ ఆత్మపక్ష మాతిష్ఠిప త్సమ్యక్స్థాపితవాన్ తత్రో పమానమాహ—శుకస్య తాతేన శ్రీవేదవ్యాసేన కృతా దాత్మప్రతిపాదకా చ్ఛాస్త్రా చ్ఛారీరకమీమాంసాసంజ్ఞకా త్ప్రాగ్యథా కపిలాచార్య స్సాక్షా త్స్వశాస్త్రం స్థాపితవాన్ తద్వత్ ౩౯ తదానీం స్వగురుం నివార్య సురేశ్వరో వివాదం కృతవా నిత్యాహ— హే భగవన్ క్షణమాత్రం ప్రథమం తు మే తత్స్ఫురదుక్తిపాటవ మీక్ష్యతా మితి దేశికపుంగవం నివార్య సుధీనామీశ స్సురేశ్వర స్తేన నీలకణ్ఠేన, వ్యవదత్. ౪౦. వివదమానం సురేశ్వరం ప్రతి నీలకణ్ఠో యదుక్తవాం స్తదాహ— హే సుమతే తవ కుశలతాం విజానే అత స్స్వయమేవైష మునిః ప్రతిబ్రవీతు ఇతి తం సురేశ్వరం వినివర్త్య తదా యతిసింహసంముఖ ఆసీత్. ౪౧. దండీ పర పక్షలక్షణబిసావలీభక్షణే హంసై ర్వచనై స్తస్య సమ్యక్స్థాపితం మతం దండీ శ్రీశంకర శ్చఖండ ఖండితవాన్ అథానంతరం నీలకణ్ఠ స్స్వపక్షరక్షాం త్యజ న్నద్వైతమతం నిరాకర్తు మిచ్ఛు రువాచ. ౪౨ యదూచే తదాహాష్టభిః—హే ప్రశమిన్ తత్త్వమస్యాదివేదత్రయీమస్తకై ర్జీవేశ్వరాభేదలక్షణో యస్త్వదిష్టో ఽర్థః కథిత స్స న యుజ్యతే కిం తమఃప్రకాశయో రభేదో ఘటతే నైవ యుజ్యతే. తత్ర హేతు ర్విరుద్ధధర్మవత్త్వా త్తథాచ జీవేశ్వరాభేదో న భవతి విరుద్ధధర్మవత్త్వా త్తమః ప్రకాశయో రివేతి యుక్తివిరోధా త్త్వదిష్టోఽర్థో వేదాంతైర్నైవకథిత ఇతిభావః. ౪౩. నను రవితత్ప్రతిబింబయో ర్వ్యభిచార శ్చాంచల్యాదివిరుద్ధధర్మవత్త్వే ఽప్యభేదా

తో న వాచ్యమ్, ముకురే ప్రతిబింబితస్య మిథ్యాత్వగతే ర్వ్యోమ శివాదిదేశికోక్త్యా. ౪౪. ముకురస్థముఖస్య బింబవక్త్రా ద్భిదయాపార్శ్వగలోకలోకనేన, ప్రతిబింబిత మాననం మృషాస్యా దితి భావత్కమతానుగోక్తికాశ్చ ౪౫. న చ మాయికజీవనిష్ఠమా ధ్యేశ్వరసార్వజ్ఞ్యవిరుద్ధధర్మబాధాత్, ఉభయో రపి చిత్స్వరూపతాయా అవిశేషా దభిదైవ వాస్తవీతి ౪౬ నహి మానశతైః స్థితస్య బాధా ఽపరథా దత్తజలాంజలి ర్భిదా స్యాత్, విపరీతహేయత్వగోత్వబాధా ద్ధయపశ్వో ర్నిజరూపకైక్యయుక్త్యా ౪౭ యది మానగతస్య హాన మిష్టం న భవే త్తర్హి నచేశ్వరో ఽహ మస్మి, ఇతి మానగతస్య జీవసర్వేశ్వరభేదస్య నహాన మప్యభీష్టమ్ ౪౮ ఇతి యుక్తిశతై స్స నీలకంఠః కవి రక్షోభయదద్వితీయపక్షమ్, నిగమాన్తవచః ప్రకాశ్యమానం కలభః పద్మ

భావాభావస్యసత్వా త్తథాచ విరుద్ధధర్మయో రపి తయో రవితత్ప్రతిబింబయో రివాభేదో యుజ్యతా మిత్యాశంక్య పరిహరతి—రవితత్ప్రతిబింబయో రివ తత్త్వతో ఽభిదభేదో ఘటతా మిత్యపి న వాచ్యం తత్ర హేతు ర్వ్యోమశివాదిదేశికోక్త్యా దర్పణే ప్రతిబింబితస్య మిథ్యాత్వావగతే స్తథాచ బాధ్యస్య ప్రతిబింబస్యా భేదయోగ్యతాయా అభావేన వ్యభిచారాభావా త్తద్దృష్టాంతేన జీవేశ్వరయో రభేదో నయుజ్యత ఇత్యర్థః ౪౪ కించ భవదీయమతానుగా యుక్తిరప్యస్తీత్యాహ—బింబముఖాన్ముకురస్య ముఖస్య భేదేన సమీపస్థలోకావలోకనేన హేతునా ప్రతిబింబితం ముఖం మృషాస్యాదితి భవదీయమతానుగోక్తికాచ. స్వార్థే కః ౪౫. నను జీవనిష్ఠమాధ్యస్యేశ్వరసార్వజ్ఞ్యస్యచ విరుద్ధధర్మస్య మాయికత్వేన బాధాదుభయో రపి చైతన్యస్వరూపతాయా అవిశేషాద్వాస్తవో ఽభేద ఏవేత్యాశంక్య పరిహారం ప్రతిజానీతే— నచేతి ౪౬. తత్ర హేతు మాహ—హి యస్మా త్ప్రమాణశతైః స్థితస్య విరుద్ధధర్మస్య బాధో న సంభవతి బాధాభావేన మాయికత్వ మప్యస్య నాస్తీతి భావః. విపక్షే బాధకమాహ—అపరథేతి. మానశతైః స్థితస్యాపి బాధాంగీకారే భేదో దత్తజలాంజలి స్స్యాత్ తత్ర యుక్తి మాహ—విపరీతయో రశ్వత్వగోత్వయో ర్బాధాదశ్వపశ్వో స్స్వరూపస్యైక్య మేవేతి యుక్త్యేత్యర్థః. ౪౭. యది ప్రత్యక్షాదిమానావగతస్య హాన మిష్టం న భవే త్తర్హి నచేశ్వరో ఽహ మస్మీతి ప్రత్యక్షప్రమాణావగతస్య జీవసర్వేశ్వరభేదస్య హాన మప్యభీష్టం న భవేదిత్యర్థః. ౪౮. ఇత్యేవం యుక్తిశతై స్సకవి ర్నీలకణ్ఠో వేదాంతవచోభిః ప్రకాశ్యమాన మద్వైతపక్షమక్షోభయత్.

వనం యథా ప్రఫుల్లమ్ ౪౯. అథ నీలగళోక్తదోషజాలో భగవానేవ మవోచ వస్తు కామమ్, శృణు తత్త్వమసీతి సంప్రదాయశ్రుతి వాక్యస్య పరావరే ఽభిసంధిమ్ ౫౦ నను వాచ్యగతా విరుద్ధతాధీ రిహ సోఽసావితివ ద్విరోధహానే, అవిరోధి తు వాచ్య మాదదైక్యం పదయుగ్మం స్ఫుట మాహ కో విరోధః. ౫౧. యదిహోక్త మతిప్రసంజనం భో న భవే న్నహి గవాశ్వయోః ప్రమాణమ్, అభిదా ఘటకం తయో ర్యతః స్యా దుభయో ర్లక్షణయా భిదానుభూతిః. ౫౨ నను మాద్యసమస్తవిత్త్వధర్మాన్వితజీవేశ్వరరూపతోఽతిరిక్తమ్, ఉభయోః పరినిష్ఠితం స్వరూపం బత నాస్త్యేవ యతోఽత్ర లక్షణా స్యాత్ ౫౩ ఇతిచే న్న సమీక్ష్యమాణజీవేశ్వరరూపస్య చ కల్పితత్వ యుక్త్యా, తదధిష్ఠిత సత్యవస్తునోఽద్ధా నియమేనైవ సదాఽభ్యుపేయ

యథా ప్రఫుల్లం సరోజవనం హస్తిపోతః క్షోభయతి తద్వత్ ౪౯ అథ తత్కృతాద్వైతపక్షక్షోభానంతరం నీలకంఠేనోక్తం దోషజాలం యస్మై స భగవాం శ్శంకరాచార్య ఉవాచ ఏవం త్వదుక్తం యథేష్టమస్తు తథాపి తత్త్వమసీతి సంప్రదాయశ్రుతి వాక్యస్య పరావరే ఽభిసంధిమభిప్రాయం శృణు, పరే బ్రహ్మాదయోఽవరేయస్మా త్తథాభూతే ఽఖండైకరసే యద్వా కార్యోపాధికో జీవః కారణోపాధిరీశ్వర ఇత్యుక్తత్వా త్కారణాభిన్నే కార్యే. ౫౦ ఇహ తత్త్వ మసి వాక్యే సోఽయ మితి వద్విరుద్ధతాబుద్ధి ర్నను వాచ్యగతా ర్నతు లక్ష్యగతా తథాచ భాగలక్షణయా తస్య విరోధస్య హానేసతి అవిరోధివాచ్యం చైతన్యమాత్రం తు స్వీకుర్వత స్తత్త్వ మితి పదద్వయ మైక్యం స్ఫుట మాహ-తః కో ఽపి విరోధో నాస్తి. ౫౧. యత్త్వపరథేత్యాద్యుక్తం తత్రాహ—యదితి ఇహైవ ముచ్యమానే యోఽతిప్రసంగ స్త్వయోక్త స్సన భవేత్ హి యస్మా ద్గవాశ్వయో రభేదఘటకం ప్రమాణం నాస్తి యతః ప్రమాణా త్తయోర్గవాశ్వయో రుభయో ర్భాగలక్షణయా భేదానుభవ స్స్యాదిత్యర్థః. ౫౨. నీలకంఠ శ్శంకతే—నను మాద్యధర్మాన్వితజీవస్వరూపా త్సర్వజ్ఞత్వధర్మయుక్తేశ్వరస్వరూపా చ్చాతిరిక్తముభయోః జీవేశ్వరయోః పరినిష్ఠితం స్వరూపం ఖలు నాస్త్యేవ. యత స్తథాభూతస్వరూపసత్త్వా దత్ర స్వరూపే లక్షణా స్యాత్. యద్వా తత్ర తత్త్వమసి వాక్యే ౫౩. పరిహరతీతిచే న్న-తత్ర హేతుమాహ-మాద్యాదివిరుద్ధధర్మవిశిష్టం జీవాది రూపం కల్పితం దృశ్యత్వా చ్ఛుక్తిరూప్యాదివదితి పరిదృశ్యమానజీవేశ్వరస్వరూపస్య కల్పితత్వయుక్త్యా తేన స్వరూపేణాధిష్ఠితస్య తదధిష్ఠానస్య సత్యస్య వస్తున స్సదా

తాయాః ౫౪. భవతా ఽపి తథాహి దృశ్యదేహాద్యహ మంతస్య జడత్వ మభ్యుపేయమ్, పరిశిష్ట ముపేయ మేకరూపం నను కించిద్ధి తదేవ తస్య రూపమ్ ౫౫. జగతో ఽసత ఏవ మేవ యుక్త్యాత్వనిరూప్యత్వత ఏవ కల్పితత్వాత్, తదధిష్ఠితభూతరూప మేష్య న్నను కించి ద్ధి తదీశ్వరస్య సత్యమ్ ౫౬ తదిహ శ్రుతిగోభయస్వరూపే నిరుపాధా నహి మాధ్యసర్వవిత్త్వే, నజపాకుసుమా త్తలోహితిమ్నః స్ఫటికే స్యాన్నిరుపాధికే ప్రసక్తిః ౫౭ అపి భేదధియో యథార్థతాయాం నభయం భేదదృశః శ్రుతి ర్బ్రవీతు, విపరీతదృశో హ్యనర్థయోగో న భిదాధీ ర్విపరీతధీ ర్యత స్స్యాత్ ౫౮ అభిదా శ్రుతిగా ఽప్యతాత్వి

నియమేనైవ సాక్షా దభ్యుపగంతవ్యత్వా దద్ధేత్యస్య పూర్వపదేన వా సంబంధః ౫౪ నన్వభ్యుపగంతవ్యం భవద్భి ర్మయా తు నాభ్యుపగమ్యత ఇత్యాశంక్యాద్వా సమీక్ష్యమాణజీవస్వరూపాధిష్ఠానమభ్యుపేయమేవేత్యాహ—భవతాఽపీతి హి యస్మా ద్భవతా ఽపి దృశ్యస్య దేహాదే రహమంతస్య జడత్వ మభ్యుపేయం తస్య జీవస్య పరిశిష్టం తదేవ కించి త్సత్యం రూపం స్వీకర్తవ్య మేవ ౫౫ తథేశ్వరస్వరూప మపీత్యాహ-అసతో జగతో వ్యవస్థితం ప్రతి విమతం కల్పిత మనిరూప్యత్వా ద్రజ్జూరగవదిత్యేవమేవ యుక్త్యా కల్పితత్వా త్కించిద్ధి తత్సత్య మీశ్వరస్య జగదధిష్ఠానభూతం రూప మేష్య మవశ్య మంగీకార్య మిత్యర్థః ౫౬ తత్తస్మా దిహ శ్రుతిగమ్యే నిరుపాధా వుభయస్వరూపే మాధ్యసర్వవిత్త్వే నైవ స్తః తత్ర దృష్టాంత మాహ—జపాపుష్పా త్ప్రాప్తస్య లోహితిమ్నో నిరుపాధికే స్ఫటికే ప్రసక్తి ర్నహి స్యా త్తద్వత్ ౫౭ అపిచ భేదధియో యథార్థతాయాం భేదదృశః పురుషస్య *“మృత్యోః స మృత్యు మాప్నోతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి యదుదర మంతరం కురుతే ఽథ తస్య భయం భవతీ”త్యాది శ్రుతిర్భయం న బ్రవీతు న బ్రూయాత్. హి యస్మా దనర్థసంబంధో విపరీతదర్శిన స్స్యాత్. యతశ్చ భిదాధీ ర్భేదబుద్ధి ర్విపరీతధీ ర్న స్యా త్తథాచోక్తశ్రుత్యా భేదదర్శినో భయస్యోక్తత్వా దనర్థయోగస్య చ విపరీతదర్శిన ఏవ యుక్తత్వా ద్భేదధీ ర్విపరీతధీ రేవేత్యర్థః ౫౮ ఏవం భేదదృశ శ్రుతయా ఽన్యథానుపపత్త్యా భేదబుద్ధే ర్విపరీతధీత్వ ముపవర్ణ్య *“తత్ర కో మోహః కః శోక ఏకత్వ మనుపశ్యతః” ఇతి శ్రుత్యా భేదజ్ఞానే శ్రుతపురుషార్థాన్యథానుపపత్త్యా భేదస్య తాత్త్వికత్వమావిష్కరోతి— అభిదా అభేదః శ్రుతిగా ఽప్యతాత్త్వికీ అయథార్థా చేత్తర్హి తద్గతౌ తస్యా అభిధాయా గతౌ జ్ఞానే పురుషార్థస్య శ్రవణం న స్యాత్ యత్తు యది మానగతస్యేత్యాది

కించే త్పురుషార్థశ్రవణం న తద్గతాః స్యాత్, అశివో౽హ మితి భ్రమస్య శాస్త్రాద్విధుమానత్వగతే రివాస్తి బాధః. ౫౯. తదబాధితకల్పనాక్షతి రోక్తే శ్రుతిసిద్ధాత్మపరైక్యబుద్ధిబాధః, నిగమాత్ప్రబలం విలోక్యతే మాకరణం యేన తదీరితస్య బాధః ౬౦ ఋషిభి ర్బహుధా పరాత్మ తత్త్వం పురుషార్థస్య చ తత్త్వ మప్యథోక్తమ్, తదపాస్య నిరూపిత ప్రకారో భవతా౽సౌ కథ మేక ఏవ ధార్యః ౬౧ ప్రబలశ్రుతి మానతో విరోధే బలహీన స్మృతివాచ ఏవ నేయాః, ఇతి నీతిబలా త్త్రయీవిరుద్ధం న ఋషీణాం వచనం ప్రమాత్వ మీయాత్ ౬౨

నను యుక్తియుతం మహర్షివాక్యం శ్రుతివద్గ్రాహ్యతమం పరం తథా హి, ప్రతిదేహమసావిభిన్న ఆత్మా సుఖదుఃఖాదివిచిత్రతావలోకాత్.

తత్రాహ- శివో౽హ మితి భ్రమస్య ప్రత్యక్షసిద్ధచంద్రగతప్రాదేశమానత్వబుద్ధే రివ శాస్త్రాద్బాధో౽స్తి తథాచ నచేశ్వరో౽హ మస్మీతి బుద్ధి ర్భ్రమ శ్శాస్త్రేణ బాధ్యమానత్వా ద్విధుమానత్వబుద్ధివ త్తస్య బాధేనచాభేద ఏవ శ్రుతిగమ్యో వాస్తవ ఇతి భావః యత ఏవ మత స్తదబాధితకల్పనాయాః క్షతిః క్షయో నతు శ్రుతిసిద్ధాత్మపరైక్యబుద్ధిబాధో౽త స్తదబాధితత్వ కల్పనాక్షతేర్హేతో రోక్తబుద్ధిబాధ ఇతి పాఠాంతరే వ్యాఖ్యేయం. కుతో నాస్తీతి వదంతం ప్రత్యాహ—నిగమాత్ప్రబలం ప్రమాకరణం ప్రమాణం కిం విలోక్యతే యేన నిగమోక్తస్యాత్మపరైక్యస్య బాధ స్స్యాత్. ౫౯ ౬౦ నీలకణ్ఠ ఆహ-ఋషిభిః కపిలాదిభి ర్బహుధా పరాత్మతత్త్వ మథ పురుషార్థస్య చ తత్త్వ మప్యుక్తం తదపాస్య ఏక ఏవ నిరూపితప్రకారో భవతా కథం ధార్యో బహూనా మనుసరణస్య న్యాయ్యత్వాత్. ౬౧ పరిహరతి—ప్రబలశ్రుతిప్రమాణేన విరోధే సతి బలహీనాః స్మృతివాచ ఏవ నాంగీకర్తవ్యా ఇతి నయబలాత్ వేదత్రయీవిరుద్ధ మృషీణాం వచనం ప్రమాత్వం న ప్రాప్నుయాత్. తథాచ ప్రమాణలక్షణస్థో జైమినిన్యాయః విరోధేత్వనపేక్షంస్యా దసతిహ్యనుమాన మితి "ఔదుంబరీం స్పృష్ట్వోద్గాయే" దితి శ్రుతే ర్విరుద్ధా౽పి సర్వా వేష్టయితవ్యేతి స్మృతిర్మానం నవేతివిషయే౽ష్టకాదిస్మృతివన్మాన మితి పూర్వపక్షే రాద్ధాంతస్తు పూర్వపక్ష మపనుదతి. శ్రుతివిరోధే స్మృతేః ప్రామాణ్య మనపేక్ష మనాదరణీయం స్యా ద్ధి యస్మా దసతి విరోధే మూలశ్రుత్యనుమాపకతయా స్మృతి రపి మాన మితి న్యాయార్థః. ఏవంచ వేదవిరుద్ధవచసాం బహూనా మప్యనుసరణమన్యాయ్య మేవేతి భావః ౬౨ ఏవముక్తో నీలకంఠ శ్శంకతే చతుర్భిః—నను యుక్తియుక్తం మహర్షివాక్యం పరం కేవలం గ్రాహ్య

౬౩. యది చాత్మన ఏకతా తదానీ మతిదుఃఖీ యువరాజసౌఖ్య మియాత్, అముకః స సుఖీ ఽముక స్తు దుఃఖీ త్యనుభూతి ర్న భవే త్తయో రభేదాత్ ౬౪. అయ మేవ విదన్వితశ్చ కర్తా నహి కర్తృత్వ మచేతనస్య దృష్టమ్, అతఏవ భుజే ర్భవే త్సకర్తా పరభోక్తృత్వ మతిప్రసంగదుష్టమ్ ౬౫. పురుషార్థ ఇహైవదుఃఖనాశః సకలస్యాపి సుఖస్య దుఃఖయుక్తాత్, అతిహేయతయా పుమర్థతా ఽతో విషపృక్తాన్నవదిత్యభేద్యయుక్తేః ౬౬ ఇతి చే న్న సుఖాదిచిత్రతాయా మనసో ధర్మతయా ఽఽత్మభేదకత్వమ్, నకథంచ న యుజ్యతే పున స్సా ఘటయే త్ప్రత్యుత మానసీయభేదమ్ ౬౭ చితియోగవిశేష ఏవ దేహే కృతిమత్తా ఘటతే ఽప్యచేతనే స్యాత్, తదభావత ఏవ కర్తృతా స్యా న్న

తమం నతు త్యాజ్యం యుక్తియుక్తత్వ మేవ దర్శయితు మాహ-తథాపీతి ౬౩ విపక్షే దోష మాహ-యది చాత్మన ఏకతా స్యా త్తదానీ మతిదుఃఖీ యువరాజసౌఖ్యం ప్రాప్నుయాత్ కించాముక స్సుఖీ అముక స్తు దుఃఖీత్యనుభవో న స్యా త్తయో రభేదాత్. ౬౪ కించాత్మనోఽకర్తృత్వ మచేతనస్యాంతఃకరణాదేః కర్తృత్వ మితి భవన్మతమప్యయుక్త మిత్యాశయేనాహ-అయ మేవ జ్ఞానాన్వితః కర్తా హి యస్మా దచేతనస్య కర్తృత్వం న దృష్టం. అతఏవ భుజే రపి స ఆత్మా కర్తా భవే ద్యతః కర్తురన్యస్య భోక్తృత్వం దేవదత్తకృతకర్మఫలభోక్తృత్వం యజ్ఞదత్తస్య స్యాదిత్యతిప్రసంగేన దుష్టం ౬౫ కించ మోక్షో ఽపి భవదభిమతో ఽయుక్త ఇత్యాశయేనాహ-ఇహ లోకే వేదేవా. పురుషార్థో ఽప్యేవ దుఃఖనాశఏవ నతు సుఖాప్తి స్తత్రాభేద్యాం యుక్తి మాహ-సర్వస్యాపి సుఖస్య దుఃఖయుక్తత్వా ద్ధేయత్వేన విషపృక్తాన్నవ త్పురుషార్థత్వం నాస్తీత్యభేద్యాయా యుక్తే ర్హేతో స్తథాచాయం ప్రయోగః-విమతం, న పురుషార్థః, దుఃఖసంయుక్తత్వాత్. విషసంపృక్తాన్నవత్ ౬౬. పరిహరతి-ఇతిచే న్నేతి తత్ర సుఖదుఃఖాది చిత్రతావలోకనాదిహేతోః పక్షావృత్తిత్వేనాత్మభేదకత్వాభావే హేతుమాహ— సుఖాదిచిత్రతాయాః మనసో ధర్మత్వేనాత్మభేదకత్వం కథంచి దపి న యుజ్యతే ప్రత్యుత సాచిత్రతా మానసీయం మనోనిష్ఠం భేదం ఘటయేత్ తస్యా మనోధర్మత్వే తు "కామః సంకల్పః" ఇత్యాదిశ్రుతిర్మాన మితిభావః ౬౭ అథ నహీత్యాది యదుక్తం తత్రాహ-చైతన్యయోగవిశేషఏవ దేహాద్వయే ఽచేతనే ఽపి కర్తృత్వఘటక స్స్యాత్ తస్య చితియోగవిశేషస్యాభావాదేవ తృణాదేః కర్తృతా నస్యాదితి కల్పన

తృణాదే రితి కల్పనం వరీయః ౭౮ విషయోత్థసుఖస్య దుఃఖయుక్త్వే
ఽప్యలయం బ్రహ్మ సుఖం న దుఃఖయుక్తమ్, పురుషార్థతయా తదేవ
గమ్యం న పున స్తుచ్ఛకదుఃఖనాశమాత్రమ్ ౭౯ ఇతి యుక్తిశతోప
బృంహితార్థైర్వచనై శ్శ్రుత్యవరోధసౌవిదల్లైః, యతి రాత్మమతం ప్ర
సాధ్య శైవం పరకృద్దర్శనదారుణై రజైషీత్ ౮౦ విజితో యతిభూ
భృతా స శైవః సహగర్వేణ విసృజ్య చ స్వభాష్యమ్, శరణం ప్రతి
పేదివా న్మహర్షిం హరదత్తప్రముఖైః సహాత్మశిష్యైః ౮౧ యమినా
మృషభేణ నీలకంఠం జిత మాకర్ణ్య వసిష్ఠధుర్యవర్యమ్, సహసోద
యనాదయః కవీంద్రాః పర మద్వైతముప శ్చకంపిరే స్మ ౮౨ విష
యేషు వితత్య నైజభాష్యాణ్యథ సౌరాష్ట్రముఖేషు తత్రతత్ర, బహు
ధా విబుధైః ప్రశస్యమానో భగవా న్ద్వారవతీం పురీం వివేశ. ౮౩.
భుజయో రతితప్త శంఖచక్రాకృతిలోహాహతసంభృతవ్రణాంకాః, శర

మేవ శ్రుత్యనుకూలత్వా చ్ఛ్రేష్ఠ మిత్యర్థః. ౭౮ యదపి పురుషార్థ ఇత్యాది తత్రాహ-
విషయోత్థసుఖస్య దుఃఖయుక్తత్వేఽపి నాశరహితం బ్రహ్మ సుఖం న దుఃఖయుక్తం *
"ఆనందం బ్రహ్మణో విద్వా న్నబిభేతి కుతశ్చన" "తత్ర కో మోహః కః శోక ఏకత్వ
మనుపశ్యతః" ఇత్యాదిశ్రుతే స్తస్మా త్తదేవపురుషార్థతయా ఉపగమ్యం నతు తుచ్ఛకం
దుఃఖనాశమాత్రం స్వార్థేతద్ధితః ౭౯ ఇత్యేవం యుక్తిశతై రుపబృంహితో ఽర్థో యే
షాం తైః పునశ్చ "సౌవిదల్లాః కంచుకినః" ఇత్యమరా చ్ఛ్రుత్యవరోధకంచుకవద్భి ర్వచ
నైర్యతి శ్రీశంకరాచార్య స్స్వీయ మద్వైతమతం ప్రసాధ్య పరకృచ్ఛాస్త్రస్య దారుణై
స్తథాభూతై ర్వచనైః శైవం మత మజైషీత్ నిరాకరణేన జితవాన్ ౮౦ యతిరా
జేన విజిత స్స శైవో నీలకంఠో గర్వేణ సహ స్వభాష్యం విసృజ్య చ పున ర్హరదత్త
ప్రముఖై రాత్మశిష్యై స్సహ మహర్షిం శరణం ప్రాప్తవాన్ ౮౧ పర మత్యంతం
చకంపిరే స్మేతి పాదపూరణే. ౮౨. అథ సౌరాష్ట్రాదిషు తత్రతత్ర దేశేషు స్వీయభా
ష్యాణి ప్రసార్య విబుధై స్సుపండితై ర్దైవైశ్చ బహుధా స్తూయమానో భగవాన్
శంకరో ద్వారవతీం పురీం వివేశ. ౮౩, భుజయో రతితప్తేన శంఖచక్రాకృతిలోహే
నాహతేషు తాడితేష్వవయవేషు సంభృతాని సమాసాదితాని వ్రణానా మంకాని యైః
పునశ్చ శరదండసదృశ ఊర్ధ్వపుండ్రో) యేషాం పున శ్చ తులసీపత్త్రై స్సనాథః కర్ణదేశో
యేషాం తే శతశః పాంచరాత్రా స్సమవేత్యావృతం మోక్షం పంచభిదావిదాం జీవే
శ్వరభేదో జీవానాంపరస్పరభేదో జీవానామచితాంభేద ఈశ్వరస్యాచితాంభేదః

దండసహోదరోర్ధ్వపుండ్రా స్తులసీదళసనాథకర్ణదేశాః ౭౪. శతశ
స్తమవేత్య పాంచరాత్రా స్త్వమృతం పంచభిదావిదాం వదంతః, ముని
శిష్యవరై రతిప్రగల్భై ర్మృగరాజై రివ కుంజరాః ప్రభగ్నాః ౭౫.
ఇతి వైష్ణవ శైవశాక్తసౌరప్రముఖానాత్మవశం వదాన్విధాయ, అతి
వేలవచోఝరీనిరస్తప్రతివాద్యుజ్జయినీం పురీ మయాసీత్ ౭౬. సపది
ప్రతినాదితః పయోదస్వనశంకాకులగేహకేకిజాలైః శశిభృన్మకుటార్హ
ణామృదంగధ్వని రశ్రూయత తత్ర మూర్ఛితాశః ౭౭ మకరధ్వజ
విద్విడాప్తివిద్వా న్ఛ్రమహృత్పుష్పసుగంధవన్మరుద్భిః, అగరూద్భవ
ధూపధూపితాశం సమహాకాలనివేశనం వివేశ ౭౮ భగవానభివంద్య
చంద్రమౌళిం మునిబృందై రభివంద్యపాదపద్మః, శ్రమహారిణి మంటపే
మనోజ్ఞే స విశశ్రామ విసృత్వరప్రభావః ౭౯ కవయే కథయాస్మదీయ
వార్తా మిహ సౌమ్యేతి స భట్టభాస్కరాయ, విససర్జ వశంవదాగ్ర
గణ్యాం ముని రభ్యర్ణగతం సనందనార్యమ్ ౮౦ అభిరూపకులావతం
సభూతం బహుధా వ్యాకృతసర్వవేదరాశిమ్, తమయత్ననిరస్తదుస్స

అచితాంచ పరస్పరభేదఇత్యేవం పంచవిధభేదవిదాం వదంతః ప్రగల్భై ర్మునిశిష్యవరై
స్సింహై రిభా ఇవభగ్నా ఇతి ద్వయో రర్థః ౭౪ ౭౫ ఇత్యేవం శైవాదీ నాత్మవశం
వదంతీతి తథావిధా న్విధాయాతిక్రాంతవేలాభి ర్వచోఝరీభి ర్నిరస్తాః ప్రతివాదినో
యేన స ఉజ్జయినీం పురీం ప్రాప్తవాన్ ౭౬. పయోదస్వనశంకయా మేఘశబ్దాశంకయా
వ్యాకులైర్గేహే మందిరాదౌ రుద్ధైర్మయూరసముదాయై స్తత్క్షణే ప్రతినాదితః పునశ్చ
వ్యాప్తా దిశో యేన తథాభూత శ్చంద్రశేఖరస్య మహాకాలాఖ్యశివస్యేజ్యాసంబంధి
మృదంగానాం ధ్వని స్తత్రోజ్జయిన్యా మశ్రూయత ౭౭ మకరధ్వజవిద్విషః కామవి
ద్విష శ్శివస్య ప్రాప్తిం జానాతీతి తథాభూత స్స మహాకాలమందిరం వివేశ. తద్విశినష్టి-
పుష్పసుగంధవ ద్వాయుభిః శ్రమహృత్ పునశ్చాగరూద్భవధూపేన ధూపితా ఆశా
యత్ర తత్. ౭౮. మునిసంఘై రభివంద్యపాదపద్మః విసృత్వరః ప్రసరణశీలః ప్రభావో
యస్య స భగవాన్ శంకర శ్చంద్రశేఖరం మహాకాళేశ్వర మభివంద్య శ్రమహారిణి
మనోజ్ఞే మండపే విశ్రామం కృతవాన్ ౭౯. విశ్రమ్య యత్కృతవాం స్తదాహ—
ఇహాస్యాం పుర్యాం భట్టభాస్కరాయ కవయే ఽస్మదీయవార్తాం హేసౌమ్య కథయే
త్యుక్త్వా స ముని ర్వశంవదాగ్రగణ్యం సమీపశిష్యాగ్రగణ్యం గతం పద్మపాదార్యం
విససర్జ .౮౦ వావదూకో ఽతివక్తా సనందనార్య స్తం ప్రతిపద్యోవాచ తం విశినష్టి

పక్షం ప్రతిపద్యేత్థ మువాచ వావదూకః ౮౧. జయతిస్మ దిగంతగీతకీర్తి
ర్భగవాం శ్శంకరయోగిచక్రవర్తీ, ప్రథయ న్పరమాద్వితీయతత్త్వం
శమయం స్తత్పరిపంథివాదిదర్పమ్ ౮౨ సజగాద బుధాగ్రణీ ర్భవంతం
కుమతోత్ప్రేక్షితసూత్రవృత్తిజాలమ్, అభిభూయ వయం త్రయీశి
ఖానాం సమవాదిష్మ పరావరే ఽభిసంధిమ్ ౮౩ తదిదం పరిగృహ్య
తాం మనీషి న్మనసా ఽఽలోచ్య నిరస్య దుర్మతం స్వమ్, అథవాస్మదు
దగ్రతర్కవజ్రప్రతిఘాతా త్పరిరక్ష్యతాం స్వపక్షః ౮౪ ఇతి తా
మవహేళపూర్వవర్ణాం గిర మాకర్ణ్య తదా స లబ్ధవర్ణః, యశసాం
నిధి రీషదాత్తరోష స్త మువాచ ప్రహస న్యతీంద్రశిష్యమ్ ౮౫.
ధ్రువమేష న శుశ్రువా నుదంతం మమ దుర్వాదివచస్తతీ ర్ఘ్నదంతమ్,
పరకీర్తిబిసాంకురా నదంతం విదుషాం మూర్ధ్ని నానటత్పదంతమ్ ౮౬.
మమ వల్గతి సూక్తిగుంభబృందే కణభుగ్జల్పిత మల్పతా ముపైతి, కపి
లస్య పలాయతే ప్రలాపః సుధియాం కైవకథా ఽధునాతనానామ్.

అభిరూపకులస్య బుధగణస్యావతంసభూతం ని "అభిరూపో బుధేరమ్య" ఇతి మేదినీ. బహుధావ్యాఖ్యాతో వేదరాశి ర్యేన అయత్నేన నిరస్తా దుస్సపత్నా యేన తం. ౮౧. యదువాచ తదాహ-యః దిగంతగీతకీర్తి ర్భగవాం చ్ఛంకరయోగిచక్రవర్తీ పరమ మద్వైతతత్త్వం ప్రథయం స్తస్య పరిపంథినాం వందినాం గర్వం శమయన్ జయతిస్మ. స బుధాగ్రణీర్భవంతం జగాదేతి పరేణాన్వయః ౮౨ యద్బభాషే తదాహ-కుత్సితం మతం యేషాం తైః కుమతై రుత్ప్రేక్షితం సూత్రవృత్తిజాల మభిభూయ వేదాంతానాం పరావరే బ్రహ్మాభిన్నే ప్రతీచి తాత్పర్యమవాదిష్మ ౮౩. తత్తస్మా దిద మస్మదీయం మతం మనసాఽఽలోచ్య స్వీయం మతం హిత్వాయ పరిగృహ్యతాం యతో హేమనీషిన్ అథవా స్వమతే దురాగ్రహ శ్చే త్తర్హి అస్మదీయోదగ్రతర్కలక్షణవజ్రప్రతిఘాతాత్స్వపక్షః పరిరక్ష్యతాం ౮౪ ఇత్యేవ మవజ్ఞాపూర్వకావర్ణా యస్యాం తాంగిర మాకర్ణ్య స లబ్ధవర్ణో విచక్షణో యశసాం నిధి రీషత్ప్రాప్తరోషో భట్టభాస్కరః ప్రహాసం స్తం యతీంద్రశిష్య మువాచ ౮౫. ఏష తవ గురు ర్మమ ఉదంతం వృత్తాంతం న శుశ్రువాన్. ఉదంతం వినశ్యంతి-వాదివచస్తతీ ర్ఘ్నదంతం పరకీర్తిలక్షణ సాంకురాన్ భక్షయంతం విదుషాం శిరస్సు నానట దతిశయేన నృత్యత్పదం యస్య. ౮౬. మమ సూక్తిగుంభబృందే సూక్తిరచనాసముదాయే వల్గతి సతి కణాదభాషిత మల్పతాం ప్రాప్నోతి కపిలస్య తు ప్రలాపః పలాయతే తథాచాధునాతనానాం

౮౭. ఇతి వాదిన మబ్రవీ త్సనందః కుశలో ఽత్థైనమవిజ్ఞ మా ఽవమంస్థాః, నహి దారితభూధరో ఽపి టంకః ప్రభవే ద్వజ్రమణిప్రభేదనాయ ౮౮. స తమేవ ముదీర్య తీర్థకీర్తే రుపకంఠం ప్రతిపద్య సద్విదగ్ర్యః, సకలం తదవోచదానుపూర్వ్యా స మహాత్మా ఽపి యతీశ మాససాద ౮౯. అథ భాస్కరమస్కరప్రవీరౌ బహుధా ఽఽక్షేపసమర్థనప్రవీణౌ, బహుభి ర్వచనై రుదారవృత్తై ర్వివదాతే విజయైషిణౌ వివాదమ్ ౯౦ అనయో రతిచిత్రశబ్దశయ్యాం దధతో ర్దుర్నయభేదశక్తయుక్త్యోః, పటువాదమృధే ఽంతరం తటస్థా శ్శ్రుతవంతో ఽపి నకించనాన్వవిందన్ ౯౧ అథ తస్య యతి స్సమీక్ష్య దాక్ష్యం నిజపక్షాబ్జశరజ్జడాబ్జభూతమ్, బహుధా ఽక్షిప దస్య పక్ష మార్యో విబుధానాం పురతో ఽప్రభా[illegible]కక్ష్యమ్ ౯౨ అథ భాస్కరవిత్స్వపక్షగుప్త్యై విధుతో వాగ్మివరః ప్రగల్భయుక్త్యా, శ్రుతిశీర్షవచఃప్రకాశ్యమేవం కవి రద్వైత మపాకరిష్ణు రూచే ౯౩ ప్రశమిం స్త్వదుదీరితం

సుధియాం కైవ కథా ౮౭ ఇతి వాదిన మేనం భట్టభాస్కర మథానంతరం కుశలస్సనందనో ఽబ్రవీత్ హే ఽవిజ్ఞ మా ఽవమంస్థాః మా ఽవజానీహి అవజ్ఞాం మాకురు యస్మా ద్దారితపర్వతో ఽపి టంకో గ్రావదారణో వజ్రమణిభేదనాయ సమర్థో న భవతి ౮౮ సపద్మపాద స్తం భట్టభాస్కర మేవ ముదీర్య తీర్థకీర్తే ర్గురో స్సమీపం ప్రాప్య సద్విదా మగ్ర్య స్తత్సర్వమానుపూర్వ్యా ప్రోక్తవాన్ స మహాత్మా భట్టభాస్కరో ఽపి యతీశం ప్రాప ౮౯ అథానంతరం భాస్కర యతీశ ప్రవీరౌ బహుధా ఆక్షేపసమర్థనయోరతికుశలౌ విజయైషిణౌ బహుభి రుదారపద్యైర్వచనై ర్వివాదం కృతవంతౌ. ౯౦ అతిచిత్రశబ్దశయ్యాం తథాభూత తదానుగుణ్యవిశ్రాంతిం దధతో ర్దుర్యుక్తిభేదే శక్తా యుక్తయో యయో స్తయో రనయోః పటువాదసంఖ్యే తటస్థాః శ్రుతవంతో ఽపి కించిదంతరం న ప్రాప్తవంతః ౯౧. అథ యతి స్తస్య దాక్ష్యం సమీక్ష్య స్వపక్షచంద్రస్య శరత్కాలీన కమలభూతం * "అబ్జో ధన్వంతరౌ చంద్రే నిచులే శంఖపద్మయోః." రితి విశ్వప్రకాశః తథాచ చిదబ్జస్య చంద్రస్యాగ్రే యథా జడాబ్జం కమలం ముకుళితం భవతి తథాభూతం అస్య పక్షమార్య శ్రీశంకరో బహుధా ఆక్షిపత్. పక్షం విశినష్టి-సుపండితానా మగ్రే అప్రభాతాః కక్ష్యాః కోట్యో యస్మిం స్తం. ౯౨. అథ భాస్కరో విద్వా న్వాగ్మివరః ప్రకంపిత స్స న్స్వపక్షపాలనాయ శ్రుతిశీర్షవచోభిః ప్రకాశ్య మద్వైతం ప్రగల్భయా యుక్త్యా ఽపాకరిష్ణు రేవ మువాచ. ౯౩, హే ప్రశమి న్సృక్పులి ర్జీవపరాత్మనో ర్భేదికేతి త్వదుక్తం హి యస్మా

న యుక్తం ప్రకృతి ర్జీవపరాత్మభేదికేతి, న భినత్తి హి జీవగేశగావో భయభావస్య తదుత్తరోద్భవత్వాత్ ౯౪ ముని రేవ మిహోత్తరం బభాషే ముకురో వా ప్రతిబింబబింబభేదీ, కథ మీరయ వక్త్రమాత్రగ శ్చేచ్చితిమాత్రాశ్రితేయం తథేతి తుల్యమ్ ౯౫ చితిమాత్రగతప్రకృత్యుపాధే ర్జహతో ర్బింబపరాత్మపక్షపాతమ్, ప్రతిబింబితజీవపక్షపాతో ముకురస్యేవ విరుధ్యతే న జాతు ౯౬ అవికారి నిరస్తసంగబోధైకరసాత్మాశ్రయతా న యుజ్యతేఽస్యాః, అతఏవ విశిష్టసంశ్రితత్వం ప్రకృతే స్స్యాదితి నాపి శంకనీయమ్ ౯౭ నహి మానకథా విశిష్టగత్వే భవదాపాదిత ఈక్ష్యతే తథాహి, అహ మజ్ఞ ఇతి ప్రతీతి రేషా నహి మానత్వ మిహాశ్నుతే తథా చేత్ ౯౮ అనుభవ్యహమిత్యపి ప్రతీతే రనుభూతే శ్చ విశిష్టనిష్ఠతా స్యాత్, అజడానుభవస్య నో జడాంతఃకరణస్థత్వ మితీష్టతా న తస్యాః ౯౯ నను దాహకతా

త్సా జీవగా పరాత్మగా వా న భినత్తి తత్ర హేతు రుభయభావస్య జీవభావస్యేశభావస్య చ ప్రకృత్యుత్తరోద్భవత్వాత్ ౯౪ ఇత్యుక్తో ముని రేవ మిహోత్తరమువాచ-ఆదర్శః కిల ప్రతిబింబబింబభేదీ కథం కిం ప్రతిబింబగ ఉతబింబగ ఇతీరయ ముఖమాత్రగ శ్చే న్ముకుర స్తద్భేదీ తర్హి చిన్మాత్రాశ్రితేయం ప్రకృతి రపి బింబప్రతిబింబభేదికేతి తుల్యమిత్యర్థః ౯౫ నన్వేవం తర్హి చిన్మాత్ర ఏవ దుఃఖిత్వాదికం కుతో నాపాదయతి కిమితి జీవ ఏవాపాదయతీతిచే త్తత్రాహ-చితిమాత్రగతప్రకృత్యుపాధే ర్బింబభూతపరాత్మపక్షపాతం త్యజతః ప్రతిబింబభూతజీవాత్మపక్షపాతో దర్పణస్యేవ కదాచి దపి న విరుధ్యతే, ౯౬. నన్వస్యా వికారిణ్యా అబోధరూపాయాః ప్రకృతే రవికారినిరస్తసంగం జ్ఞానైకరసస్వరూపం బ్రహ్మాశ్రయో నయుజ్యతే విరోధాత్ అత ఏవాంతఃకరణవిశిష్టసంశ్రితత్వా ప్రకృతే స్స్యాదిత్యాశంక్య పరిహరతి - అవికారీతి. అతఏవ ఇత్యపి నశంకనీయ మితివా ౯౭ హియస్మా త్త్వయాఽఽపాదితే విశిష్టగత్వే ప్రమాణకథా న దృశ్యతే నను అహ మజ్ఞ ఇతి విశిష్టాశ్రితాజ్ఞానానుభవ ఏవ మాన మిత్యాశంక్యాహ-తథాహీతి ఇహాస్మి న్నర్థే అహ మజ్ఞ ఇత్యేషా ప్రతీతి ర్మానత్వం నవ్యాశ్నుతే తథాచేదిత్యస్యోత్తరేణ సంబంధః ౯౮ విపక్షే దోషమాహ-తథాచే దుక్తప్రతీతి ర్మానత్వ మశ్నుతే చే దహ మనుభవీత్యపి ప్రతీతే ర్మతో రనుభూతే రపి విశిష్టనిష్ఠతాస్యాత్ ఇష్టాపత్తి మాశంక్యాహ-అజడస్యానుభవస్య జడాంతఃకరణనిష్ఠత్వం న భవతీతి హేతో స్తస్యావిశిష్టనిష్ఠతాయా ఇష్టతా నాస్తి. ౯౯. భట్టభాస్కర

యథా ఽగ్ని యోగా దధికూటం వ్యపదిశ్యతే తద్వైవ, అనుభూతిమదా త్మయోగతో ఽంతఃకరణే సా వ్యపదిశ్యతే ఽనుభూతిః. ౧౦౦ ఇతిచే న్నైవ మిహాఽపి తస్య మాయాశ్రయచిన్మాత్రయుతే తథోపచారః, న పున స్తదుపాధియోగతోఽంతఃకరణస్యేతి సమాన్యథాగతిర్హి. ౧౦౧ నచ తత్ర హి బాధకస్య సత్త్వా దియ మస్తు ప్రకృతే ర్న సా ఽస్త్యబా ధాత్, ఇతివాచ్య మిహాఽపి తజ్జ చిత్తే తదవాశ్రితత్వయుతేశ్చ బాధక త్వాత్. ౧౦౨ అధిసుప్త్యపి చిత్తవర్తితాస్యద్యది వా ఽజ్ఞానమిదం హృదాశ్రితం స్యాత్, తదిహాఽస్తి న మాన ముక్తరీత్యా ప్రకృతే ర్ధృ శ్యవిశిష్టనిష్ఠతాయాం ౧౦౩ నను న ప్రతిబంధికైవ సుప్తా వితి సా దూరత ఏవ చిద్గతేతి, ప్రతిబంధకశూన్యతా తు సుప్తేః పరమాత్మైక్య గతే స్స్మృతేతివాక్యాత్ ౧౦౪ నచ తత్ర చ తద్ధ్నితిప్రతీతి స్సతి సంప

శ్శంకతే—నను యథా దాహకవహ్నితాదాత్మ్యా ల్లోహపిండే దాహకతా వ్యపదిశ్యతే తద్వైవానుభూతిమ దాత్మతాదాత్మ్యా దంతఃకరణే సాఽనుభూతి ర్వ్యపదిశ్యత ఇత్యర్థః ౧౦౦ పరిహరతి-ఇతిచే న్నైవం యత స్తథేహాఽపి మాయాశ్రయచిన్మాత్రయుతే ఽంతః కరణే తస్యాజ్ఞానస్యోపచారో న పున స్తస్యచిన్మాత్రస్యోపాధేః ప్రకృతే ర్యోగతో ఽంతఃకరణస్యేత్యన్యథా గతి స్సమానా ౧౦౧. నను తత్రాంతఃకరణే ఽనుభూతే ర్వ్యపదేశే ఽజడానుభవస్య జడాంతఃకరణస్థత్వ మనుపపన్న మితి బాధకస్య సత్త్వా దనుభూతిమదాత్మయోగాదంతఃకరణే ఽనుభూతివ్యపదేశ ఇతీయం గతి రస్తు ప్రకృతే ఽంతఃకరణస్య మాయాశ్రయత్వే బాధాభావా న్మాయాశ్రయ చిన్మాత్రయుతే ఽంతః కరణే ఽజ్ఞానస్యోపచార ఇత్యుక్తా సా గతి ర్నాస్తీత్యాశంక్య పరిహరతి - ఇతి నచ వాచ్య మితి కుతఇత్యపేక్షాయా మాహ-తజ్జే విద్యాజనితే చిత్తే విద్యాశ్రయత్వాయో గస్య బాధకత్వాత్. ౧౦౨. కించేద మజ్ఞానం యది హృదాశ్రితం స్యా త్తర్హి అధి సుప్త్యపి సుషుప్తావపి చిత్తవర్తి తదజ్ఞానం స్యా త్తత్స్వాదిహాఽస్యాం ప్రకృతే ర్దృశ్యాం తఃకరణవిశిష్టనిష్ఠతాయా ముక్తరీత్యా ప్రమాణం నాస్త్యత శ్చిద్గతైవ సేత్యర్థః ౧౦౩. ఏవ ముక్తో భట్టభాస్కర శ్శంకతే-నన్విత్యాదిచతుర్భిః నను సుషుప్తౌ జీవబ్రహ్మైక్య ప్రతిబంధికా ఽవిద్యైవ నాస్తీతి హేతోస్సా ఽవిద్యాతదానీం చిద్గతేతి దూరత ఏవా త్ర ప్రమాణాకాంక్షాయా మాహ - సుప్తే ప్రతిబంధకశూన్యతా తు "సతా సౌమ్య తదా సంపన్నో భవతి స్వమపీతో భవతీ"తి వాక్యా జ్జీవస్య పరమాత్మన్యైక్యస్యావగతే స్తథాచోక్తశ్రుతివాక్యమేవాత్ర ప్రమాణ మితి భావః. ౧౦౪. నను సతి సంపద్య

ద్య విదు ర్నహీతివాక్యాత్, శ్రుతిగి స్తదధిక్షిపత్యభావప్రతిపత్తే
ర్నచ నిహ్నవో ఽత్ర నేతి. ౧౦౫. కిము నిత్య మనిత్య మేవ చైత
త్ప్రథమో నేహ సమస్తి యుక్త్యభావాత్, అనివర్తకసత్వతో ఽస్య
నాంత్యో నహి భిద్యా దవిరోధిచిత్ప్రకాశః ౧౧౬ నచత చ్ఛమయే
జ్జడప్రకాశో ఽప్యవిరోధితా త్సుతరాం జడత్వతో ఽస్య, తదిహాప్రతి
బంధకత్వ మస్య ప్రభవేత్కింత్విహ తద్భ్రమాగ్రహాది ౧౦౭. ఇతిచేదిద
మీరయ భ్రమః కో మనుజో ఽహంత్వితి శేముషీతిచేన్న, అతివిస్మృతి
శీలతా తవాహో గదితు స్సర్వపదార్థసంకరస్య ౧౦౮. ప్రమితిత్వ
ముపాశ్రయ న్ప్రతీతే రముకః ఖండ ఇతి స్వశాస్త్రసిద్ధాత్, భిదభిద్ద్వ

న విదురితి వాక్యాత్తత్ర సుషుప్తా వజ్ఞానస్థితి ప్రతీతి రిత్యాశంక్య పరిహరతి - నచేతి. సతి పరమాత్మని సంపద్యైక్యం ప్రాప్య. జనా న విదుః కిమపి నజానంతి హేతు మాహ - యత ఉక్తశ్రుతిగీ స్త్వజ్ఞాన మధిక్షిపతి నిషేధతి నను నిహ్నవో జ్ఞాననిషేధో ఽత్ర నాస్తీత్యాశంక్య పరిహరతి - నచేతి నిహ్నవో ఽత్ర శ్రుతిగిరి- నేతి నచాత్ర హేతు మాహ - నవిదు రితి జ్ఞానాభావప్రతీతే రితి ౧౦౫ కిం చైతదజ్ఞానం కిము నిత్య ముతానిత్య మేవేతివికల్ప్య దూషయతి - ఇహోక్తవికల్పద్వయే ప్రథమో వికల్ప స్సమ్యఙ్నాస్తి. తత్ర హేతు ర్యుక్త్యభావాత్. నాంత్యో ఽస్యా నివర్తక? సత్త్వతో నివర్తక? సత్త్వాభావాత్ ఏతదేవోపపాదయ న్కిమస్యచిత్ప్రకాశో నివర్తక ఉత జడప్రకాశ ఇతి వికల్ప్యాద్యం ప్రత్యాహ-హి యస్మా త్తదజ్ఞాన మవిరోధి చిత్ప్రకాశో న భిద్యాత్. ఉత్తరశ్లోకస్థతత్పద మత్రాపి సంబంధనీయం. ౧౦౬. ద్వితీయం ప్రత్యాహ - తదజ్ఞానం జడప్రకాశో నచ శమయే త్తత్ర హేతు ర్జడేన జడస్య విరోధాభావాత్. ౧౦౭. భ్రమేనిరస్తే సంస్కారనిరాసో ఽర్థాత్సేత్స్యతీత్యగ్రహణం త్వయోగ్యత్వాదేవ నోపపన్న మిత్యభిప్రాయేణాచార్యఆహ - ఇతీతి. భిన్నాభిన్నవిషయత్వేన సర్వప్రత్యయయాథార్థ్యా న్న భ్రమసిద్ధి రితి కిం శబ్దార్థః. ప్రశ్నం మత్వోత్తర మాహ-మనుష్యో ఽహ మిత్యహంకారాది దేహపర్యంతే ఽనాత్మన్యాత్మబుద్ధి ర్భ్రమ ఇత్యర్థః ఉపహాసపూర్వక ముత్తరంవక్తు మాచార్య ఆహేతిచేన్న - అహో సర్వపదార్థసంకరస్య వక్తు స్తవాతివిస్మరణశీలతా. ౧౦౮. విస్మరణశీలతా మేవాహ-సర్వస్యాపి భిదభిద్ద్వయవిషయత్వా త్స్వశాస్త్రసిద్ధా ద్ధేతో రముకః ఖండఇతి భేదాభేదప్రత్యయస్య ప్రమాణత్వ ముపాశ్రయ న్నహం మనుజ ఇతి ప్రత్యయం భేదాభేదవిషయం తు త్వం భేదాభేదాభ్యాం సర్వసంకరవాదీ

యగోచరత్వహేతో ర్ధియ మేతాం తు కిమిత్యుపేక్షసే త్వమ్. ౧౦౯.
అనుమాన మిదం తథాచ సిద్ధం విమతా ధీః ప్రమితి ర్భిదాభిదత్వాత్,
ఇహ చారు నిదర్శనం భవే త్సా తవ ఖండోఽయ మితి ప్రతీతి రేషా
౧౧౦ నను సంహననాత్మధీః ప్రమాణం న భవత్యేవ నిషిధ్యమానగ
త్వాత్ ఇదమితి ప్రతిపన్నరూప్యధీవత్ప్రబలా సత్ప్రతిపక్షతేతి చే న్న.
౧౧౧ వ్యభిచారయుతత్వతోఽస్య ఖండః పశు రిత్యత్ర తదన్యధీస్థ
ముండే, ఇతరత్ర నిషిధ్యమానఖండోల్లిఖితత్వేన నిరుక్తహేతుమ
త్త్వాత్ ౧౧౨ నను హేతు రయం వివక్ష్యతే ఽత్ర ప్రతిపన్నోపధికే
నిషేధగత్వమ్, ఇతి చే న్న వివక్షితస్య హేతో ర్వ్యభిచారా త్పునర
ప్యముత్ర చైప ౧౧౩ నను గోత్వఉపాధికే త్వముష్య ప్రతిపన్నస్య
హి తత్ర నో నిషేధః, అపితు ప్రథమా నముండ ఇత్యత్ర తథాచ

కి మిత్యుపేక్షసే. ౧౦౯. తథాచేద మనుమానం సిద్ధం. వివాదాస్పదాఽహం మనుజ ఇతి బుద్ధిః, ప్రమాణం, భిన్నాభిన్నవిషయత్వా త్సాఖండోఽయమిత్యేషా తవప్రతీతి రిహాఽనుమానే చారు నిదర్శనం దృష్టాంతః ౧౧౦ నను సంఘాతాత్మబుద్ధి రప్రమాణం నిషిధ్యమానవిషయత్వాత్ ఇదమితి ప్రతిపన్నరజతబుద్ధివదితి సాధ్యాభావసాధకహే త్వంతరేణ ప్రబలాం సత్ప్రతిపక్షతా మాపాదయతి భట్టభాస్కరః - నన్వితి. నాహం మనుజో బ్రహ్మాస్మీతి ప్రతిప్రత్యయసామర్థ్యా న్నిషిధ్యమానవిషయత్వ మి త్యర్థః దూషయతి-ఇతిచే న్నేతి. ౧౧౧ తత్ర హేతుమాహ-అస్య హేతోః ఖండః పశు రిత్యత్ర వ్యభిచారయుక్తత్వాత్ కుత ఏతదితి తత్రాహ - ఇతరత్ర నాయం ఖండో గౌః కిన్తు ముణ్డో గౌరితి ఖండాన్యధీస్థే ముండే నిషిధ్యమానఖండోల్లిఖ తత్వేన నిషిధ్యమానవిషయత్వరూప నిరుక్త హేతుమత్వా త్తథాచ ఖండముండా భ్యాం గోత్వస్యాభేదప్రత్యయవ ద్దేహ బ్రహ్మభ్యాం, జీవస్యాభేదప్రత్యయస్యా ప్రామాణ్యోపపత్తి రితిభావః. ౧౧౨. నను నాయం నిషిధ్యమానవిషయత్వమాత్రం హేతుః కింతు ప్రతిపన్నోపాధౌ నిషిధ్యమానవిషయత్వ మితి భట్టభాస్కర శ్శం కతే - నన్వితి. ప్రతిపన్నస్య ప్రతీతస్యోపాధికఉపాధావధిష్ఠానే. తథా చేదముంశే ప్రతిపన్నం తత్రైవ నిషిధ్యతే నేదం రజత మితి తథాఽఽత్మని ప్రతిపన్నం మను జత్వం తత్రైవ నిషిధ్యతే ఇతి తస్య భ్రమత్వం ఖండో గౌరిత్యస్యతు తద్వైపరీత్యా న్న తత్త్వమితి భావః. దూషయతి - ఇతీతి. తత్ర హేతు ర్వివక్షితస్య హేతోః పున రప్యముత్ర ఖండో గౌ రిత్యముష్మి న్వ్యభిచారా దేవ ౧౧౩. నను నాయంఖండః కింతు ముండఇతి గోత్వఉపాధౌ ప్రతిపన్నస్య ఖండస్య న తత్రనిషేధో - ఽపితు

వ్యభిచారితా న హేతోః. ౧౧౪ ఇతిచేన్న వికల్పనాసహత్వా త్కిముఖండస్యతు కేవలే నిషేధః, ఉత గోత్వసమన్వితే సముండే ప్రథమో నోఘటతే ప్రసక్త్యభావాత్. ౧౧౫ నహి జాత్వపి ఖండకే ప్రసక్తిః పరముండస్త్వితి సంప్రసక్త్యభావః, చరమో ఽపి న గోత్వయుక్తముండే ఖలుఖండస్య నిషేధకాల ఏవ ౧౧౬ స్వవిశేషణభూత గోత్వ ఏవ స్ఫుటమేతస్య నిషేధనం శ్రుతం స్యాత్, తదిహోదితహేతుసత్త్వతో ఽస్య వ్యభిచారో దృఢవజ్రలేప ఏవ. ౧౧౭. నను భాతితరా ముపాధిరత్రా దళదేత * ద్వ్యవహర్తృతేతిచేన్న, అహమో ఽనుభవేన సాధనవ్యాపకభావా దవగత్యనంతరంచ ౧౧౮ నను తద్వ్యవహారసంఛిదాయా ఇహ తత్కేన కమిత్యనేన ముక్త్యా, శ్రుతివాక్య

శ్రూయమాణముండే ఇతి తథాచ హేతో ర్వ్యభిచారితా నాస్తీతి శంకతే - నన్వితి. ౧౧౪ పరిహరతీతిచేన్న-వికల్పనాసహత్వాత్. వికల్పనాసహత్వమేవ దర్శయతి - కిము ఖండస్య కేవలే ముండే నిషేధః? ఉత గోత్వోపహితే ముండే సనిషేధః? తత్ర ప్రథమో న యుజ్యతే ప్రాప్త్యభావాత్. ౧౧౫. హి యస్మా దిహ భూతలే ఘటో నేత్యత్ర భూతలసంసృష్టతయా ప్రతిపన్నస్య స్మర్యమాణస్యాన్యత్ర నిషేధో దృష్టః పరో ముండస్తు కదాచి దపి ఖండే ప్రసక్తో నభవతీత్యేతస్మా త్ప్రసక్త్యభావః. ద్వితీయం ప్రత్యాహ - చరమో ఽపి న యతో గోత్వోపహితముండే ఖండస్య నిషేధసమయే ఏవ ముండవిశేషణీభూతగోత్వే ఽప్యేతస్య ఖండస్య నిషేధనం శ్రుతం స్యాదయ్యభేదమితి ప్రతిపన్న మిదంతోపహితశుక్తివ్యక్తౌ నిషిధ్యతే తద్వదిత్యర్థః. తత్తస్మా దిహ ప్రతిపన్నోపాధౌ నిషిధ్యమానవిషయే ఖండజ్ఞానే ఉక్తహేతోః ప్రతిపన్నోపాధౌ నిషిధ్యమానవిషయస్య సత్త్వాదస్య హేతో ర్వ్యభిచారో దృఢవజ్రలేప ఏవ. ౧౧౬. ౧౧౭. అత్రానుచ్ఛిన్నతద్వ్యవహారత్వ ముపాధి రతిశయేన భాతీతి శంకతే - నన్వితి. నాయం ఖండో గౌ రితి నిషేధప్రత్యయోత్తరకాల మపి ఖండే గోత్వవ్యవహారో లక్ష్యతే న తథా బ్రహ్మసాక్షాత్కారా దూర్ధ్వం మనుజత్వవ్యవహార ఇతి భావః. సాధనవ్యాపకత్వా న్నాయ ముపాధి రితి సమాధత్తే - ఇతిచేన్న సాక్షాత్కారోత్తరకాల మపి ప్రారబ్ధకర్మానురోధా దహం మనుజ ఇత్యహమో ఽనుభవేన సాధనవ్యాపకత్వాత్. ౧౧౮. ప్రారబ్ధకర్మసమాప్తే రూర్ధ్వం వ్యవహారస్య వ్యవహర్తు శ్చోచ్ఛేదాన్న సాధనవ్యాపకత్వ మిత్యాశయేన చోదయతి-నన్వితి. "యత్ర త్వస్య సర్వమాత్మైవాభూ

---

* అనుచ్ఛిన్నఖండేయమితివ్యవహర్తృతా.

గతేన సంప్రతీతే ర్వ్యవహర్తు ర్న కథం చిదేతిచే న్న. ౧౧౯ తదిదం ఘటతే మతే ఽస్మదీయే తదబోధోల్లసితత్వతో ఽఖిలస్య, తదబోధలయే లయోపపత్తే ర్జగత స్సత్యతయా ఛిదా న తే స్యాత్ ౧౨౦. నను పంచసు తు స్థలేషు భేదో ఽప్యభిదా నోతు శరీరదేహినో స్తే, ప్రథితస్థలపంచకేతరత్వా త్ఫలితా హ్యత్ర తథాచ హేత్వసిద్ధిః. ౧౨౧. ఇతిచే న్నవికల్పనాసహత్వా న్మిలితానాం భిదభేదతంత్రతా కిమ్ ఉతవా పృథగేవ తత్ర నాద్యో మిలితాః పంచ నహి క్వచి ద్యతస్స్యుః. ౧౨౨ చరమో ఽపి నయుజ్యతే తదంగాంగికభావస్య చ తంత్రతా న కింస్యాత్, నచ యోజకగౌరవం చ దోషః ప్రకృతే తస్య తవాపి సంమతత్వాత్. ౧౨౩. అపిచాన్యతమస్య జాతితద్వత్ప్రభృతీనాం ఘటకత్వ

త్తత్కేన కం పశ్యే"దితి శ్రుతివాక్యగతేన మోక్షే ఇహ తత్కేన కమిత్యనేన తద్వ్యవహారోచ్ఛేదస్య సమ్యక్ ప్రతీతే వ్యవహర్తు రుచ్ఛేదః కథం నాస్తి కింత్వస్త్యేవ పరిహరతి-ఇతి చే న్నేతి ౧౧౯. యస్మా త్తదిద మస్మదీయే మతే ఘటతే తస్య పరబ్రహ్మణో ఽబోధ సచాసావబోధ ఇతివా సర్వస్య తదజ్ఞానవిలసితత్వా త్తదజ్ఞానలయే లయోపపత్తే స్తేషాం మతేతు జగతః సత్యతయోచ్ఛేదో న స్యాత్ ౧౨౦. భిన్నాభిన్నవిషయత్వస్య హేతో రసిద్ధిశ్శంకతే-నను జాతివ్యక్తిగుణగుణికార్యకారణవిశిష్టస్వరూపాంశాంశి సంబంధా యత్ర విద్యంతే తత్ర పంచసు తు స్థలేషు భేదో ఽభేదశ్చ నతు శరీరదేహినో స్తే భిదాభిదే తత్ర హేతు రుక్తః ప్రథితస్థలపంచకేతరత్వా దయమర్థః దేహదేహినో ర్ద్రవ్యత్వాజ్జాతివ్యక్తిగుణగుణిభావశ్చ న సంభవతి.నాపి కార్యకారణతా-దేహస్య భౌతికత్వాత్. నాపివిశిష్టస్వరూపతా - దండవైశిష్ట్యస్య చైత్రతంత్రతావద్దేహస్యాత్మతంత్రత్వాభావాత్. నాప్యంశాంశితా-దేహినో నిరవయవద్రవ్యత్వా త్తథాచాత్ర దేహదేహినో ర్ద్వైత్వసిద్ధిరేవ ఫలితేత్యర్థః. ౧౨౧. పరిహరతి-ఇతి చేన్నేతి. కింమిళితానా మేతేషాం భేదాభేదప్రయోజకత్వ ముత పృథగేవ? తత్రాద్యో న సంభవతి యతో మిళితాః పంచ క్వచిదపి నస్యుః. ౧౨౨. అంత్యో ఽపి న యుజ్యతే తదా ప్రత్యేకం ప్రయోజకత్వే గుణగుణిభావాదివ దంగాంగికభావస్య దేహదేహిభావస్యాపి ప్రయోజకత్వం కిం నస్యాత్? నచ ప్రయోజకగౌరవ మపి దోషః ప్రకృతే తస్యాంగాంగికభావస్య తవాపి సంమతత్వాత్. దేహదేహినో ర్భేదాభేదానంగీకారే సర్వసంకరవాదిన స్తవ సిద్ధాంతో బాధ్యేత. ౧౨౩ అపిచ జాతిజాతివత్ప్రభృతీనాం జాతివ్యక్త్యాదీనా మన్యతమస్య ప్రయోజకత్వే ఽభినివేశశ్చే త్సో ఽప్యత్ర దుర్లభో నాస్తి చిదాత్మశరీర

ఆగ్రహ శ్చేత్, అపి సోఽత్ర న దుర్లభ శ్చిదాత్మాంగకయోః కారణ కార్యభావభావాత్. ౧౨౪ నచ వాచ్య మిదం పరాత్మకత్వా త్సకల స్యాపి నజీవకార్యతేతి, తదభేదత ఏవ సర్వకస్యాప్యుపపత్తే రిహ జీవకార్య తాయాః ౧౨౫ తదసిద్ధిముఖానుమానదోషానుదయా దుక్తనయస్య నిర్మలత్వమ్, భ్రమధీప్రమితిత్వవేదినో ఽత స్తవ న భ్రాంతిపదార్థ ఏవ సిద్ధ్యేత్. ౧౨౬. అపిచ భ్రమ ఏష కింతవాంతఃకరణస్యేతి చిదాత్మనో ఽథవా ఽసౌ, పరిణామ ఇహాదిమో న తస్యాత్మగతత్వానుభవస్య భంగపత్తేః ౧౨౭. నను రక్తతమప్రసూనయోగా త్స్ఫటికే సంస్ఫు రణం యథా ఽరుణిమ్నః, భ్రమసంయుతచిత్తయోగతో ఽస్య భ్ర మణస్యానుభవ స్తథా త్మనిస్యాత్ ౧౨౮ ఇతిచే దయ మీరయాత్మ యోగో భ్రమణస్యాశ్రిత ఏవ సన్నస న్వా, ప్రథమో ఘటతే న సం సృజేత్తే ఽపరథాఖ్యాతివదస్య శూన్యకత్వాత్. ౧౨౯ చరమో

కయోః కార్యకారణభావసత్వాత్ ౧౨౪. సకలస్యాపి పరాత్మకార్యత్వా న్న జీవ కార్యతేతీదం త్వయా నచ వాచ్యం జీవస్య బ్రహ్మాభేదా దేవ సర్వస్యాపీహ జీవ కార్యతాయా ఉపపత్తేః ౧౨౫ అసిద్ధ్యాదిదోషవైధుర్యా దనుమానం నిరవద్య మిత్యుపసంహరతి— తత్తస్మా దసిద్ధ్యాదీనా మనుమానదోషాణా మనుదయా దుక్తాను మానస్య నిర్మలత్వ మతో భ్రమప్రమితిత్వవేదిన స్తవ భ్రమపదార్థ ఏవ న సిధ్యేత్. ౧౨౬. అహం మనుజ ఇత్యాదిప్రత్యయానాం యాథార్థ్యా న్న భ్రమత్వ మిత్యుక్తం సంప్రతిసమవాయికారణపర్యాలోచనయా ఽపి భ్రమత్వం ప్రతిక్షిప్యతే ఇత్యాహ - అపిచైష భ్రమః కిం తవ మతే ఽంతఃకరణస్య పరిణామః అథవా చిదాత్మనో ఽసౌ పరిణామ ఇత్యస్మి న్పక్షద్వయే ఆద్యో న సంభవతి తస్య భ్రమస్యాత్మగతత్వాను భవస్య భంగాపత్తేః మృజ్జస్య ఘటస్య తంత్వనాశ్రయత్వవదంతఃకరణపరిణామిత్వే భ్రమస్యాత్మాశ్రయత్వం న స్యాదిత్యర్థః. ౧౨౭. నను రక్తతమస్య జపాకుసుమస్య యోగా ద్యథా స్ఫటికే లౌహిత్యస్య స్ఫురణం తథా భ్రమసంయుతచిత్తయోగా దస్య భ్రమస్యాత్మన్యనుభవః స్యాదితి శంకతే—నన్వితి. ౧౨౮. ఏతత్పరిహర్తుం పృచ్ఛతీతిచేదయమంతఃకరణాశ్రితస్య భ్రమస్య స్వీకృతఆత్మసంబన్ధ స్సన్నసత్వా త్తత్ర ప్రథమో న ఘటతే. అన్యథాఖ్యాతివాదిన స్తవ మతే సంసర్గస్య శూ న్యత్వా త్తథాచాత్మభ్రమసంబంధో న స్యా దిత్యర్థః. ౧౨౯. సాప్యసత్వమపరో క్షప్రథాయా అనుపపద్యమానత్వా దిత్యాహ - చరమో ఽపీతి. ఏవ మంతః కరణస్య

ఽపి న యుజ్యతే పరోక్షప్రథనస్యానుపపద్యమానతాయాః, పరిణామ
విశేష ఆత్మనో ఽసౌ భ్రమ ఇత్యేష న యుజ్యతేఽన్త్యపక్షః. ౧౩౦.
అసభాగతయా ఽఽత్మనో నిరస్తేతరయుక్తేః పరిణత్యయోగ్యతాయాః,
పరిణత్యయుజేశ్చ యోగ్యతాయా మపి బుద్ధ్యాకృతితశ్చిదాత్మనో
ఽస్య ౧౩౧ నహి నిత్యచిదాశ్రయప్రతీచః పరిణామః పునరన్యచిత్స్వ
రూపః, గుణయో స్సముదాయగత్యయోగా ద్గుణతావాన్తరజాతిత
స్సజాత్యోః ౧౩౨ యుగపత్సమవైతి నో హి శౌక్ల్యద్వయకం యత్ర
చ కుత్రచి ద్ఘటేత, నను చిన్నగుణో గుణీ తథాచ ప్రసరే నోదిత
దుష్టతేతిచే న్న ౧౩౩ కటకాశ్రయభూతదీప్తిహేమ్నో రుచకాధా
రకభావవత్తథైవ, అవినాశివిదాశ్రయస్య భూయో ఽన్యవిదాధార
తయా స్థితే రయోగాత్ ౧౩౪ నచ సంస్కృతిరగ్రహో ఽప్యవిద్యా
భ్రమశబ్దార్థనిరుక్త్యసంభవేఽపి, భ్రమసంజ్ఞితవస్త్వసంభవేన భ్రమ

పరిణామో భ్రమ ఇతి పక్షం నిరాకృత్యాత్మనః పరిణామవిశేషో ఽసౌ భ్రమ
ఇత్యేత మన్త్యపక్షం నిరాచష్టే-పరిణామవిశేష ఇతి ౧౩౦ తత్ర హేతు ర్నిరస్తేత
రసంగస్యాత్మనో ఽసభాగతయా నిరవయవద్రవ్యత్వేన పరిణామాయోగ్యత్వాత్ పరి
ణామిత్వమంగీకృత్యాప్యాహ - యోగ్యతాయా మపి బుధ్యాకృతితో జ్ఞానాన్తరాకా
రేణ చిదాత్మనో ఽస్య పరిణామాయోగాదిత్యర్థః ౧౩౧ హి యస్మా న్నిత్యజ్ఞానా
శ్రయస్య సుఖ మహ మస్వాప్సం న కించి దవేదిష మితి సుప్తోత్థితపరామర్శానుమే
యస్య కారణవిరమే ఽపి సత్త్వేన నిత్యం చ యత్ జ్ఞానం తదాశ్రయస్య ప్రత్యగా
త్మనః పున రన్యస్య చిత్స్వరూపో భ్రమజ్ఞానాత్మకః పరిణామో న సంభవతి గుణతా
వాన్తరజాతిత స్సజాత్యో ర్గుణయో స్సముదాయగత్యయోగాద్యుగపత్సమవాయా
యోగా దేకద్రవ్యాశ్రితరూపరసాదిగుణవ్యావృత్త్యర్థం గుణతావాన్తరేతి విశేషణం.
౧౩౨. హి యస్మా చ్ఛౌక్ల్యద్వయం యత్రకుత్రచిదపి నో సంభవతి నను మన్మతే
జ్ఞానం న గుణో ఽపితు గుణీ ద్రవ్యపదార్థః. తథాచ నోదితదుష్టతా ప్రసరే దేత
ద్దూషయతి-ఇతిచే న్నేతి. ౧౩౩. తత్ర హేతుమాహ-కటకాశ్రయభూతదీప్తసువ
ర్ణస్య తథైవ రుచకాధారత్వం యథా తథైవ నిత్యజ్ఞానాశ్రయస్య భూయో జ్ఞానాం
తరాధారతయా స్థితే రయోగాత్. ౧౩౪. నను భ్రమశబ్దార్థనిరుక్త్యసంభవే ఽపి
సంస్కృతి రగ్రహణం వా విదాస్యాదిత్యాశంక్య పరిహరతి - నచేతి. తత్ర హేతు

సంపాదితసంస్కృతే రయోగాత్. ౧౩౫. అపినా గ్రహణం చితే రభా
వ శ్చితిరూపగ్రహణస్య నిత్యతాయాః, తదసంభవతో ఽనవృత్త్యభావ
స్తదభావే ఽపిచిదాత్మనో ఽవభాసాత్ ౧౩౬ నచ భంజక మిష్య
తే న తస్యోపగమే ఖండజడాన్వితాత్మకస్య, ఇతి వాచ్య మఖండవృత్తి
రూఢేశ్వరబోధస్య నివర్తకత్వయోగాత్. ౧౩౭ అపిచేష్టతదన్యహే
తుధీజే జగతః కృత్యకృతీ న తే ఘటేతే, సకలవ్యవహారసంకరతావ త్త
దలం జీవనికాఽపి దుర్లభా తే ౧౩౮ ఇతి యుక్తిశతై రమర్త్యకీర్తి
స్సుమతీంద్రం త మతంద్రితం స జిత్వా, శ్రుతిభావవిరోధి భావభాజం
విమతగ్రంథ మమంథరం మమంథ ౧౩౯ ఇతి భాస్కరదుర్మతే ఽభి
భూతే భగవత్పాదకథాసుధా ప్రసన్నే, ఘనవార్షికవారివాహజాలే
విగతే శారదచంద్రచంద్రికేవ ౧౪౦ స కథాభి రవంతిషు ప్రసిద్ధాన్
విబుధా న్బాణమయూరదండిముఖ్యాన్, శిథిలీకృతదుర్మతాభిమానా

మాహ - భ్రమసంజ్ఞితేతి ౧౩౫ అగ్రహణ మపి కిం స్వరూపగ్రహణస్యాభావః?
ఉత ఆగంతుకస్యే ? తి వికల్ప్యాఽఽద్యం ప్రత్యాహ-నాప్యగ్రహణం చితే రభావ
శ్చితిరూపగ్రహణస్య నిత్యత్వే న తస్య చితే రభావస్య సంభవాత్ ద్వితీయం ప్ర
త్యాహావృత్త్యభావో ఽప్యగ్రహణం న భవతి తత్ర హేతు స్తస్యావృత్తే రాగంతు
కస్య గ్రహణస్యాభావే ఽపి చిదాత్మన స్స్ఫురణా న్న తస్య ప్రతిబంధకత్వ మిత్యర్థః.
౧౩౬. నన్వాత్మన్యజ్ఞానాభ్యుపగమే తస్య భంజకం నేష్యత ఇత్యాశంక్య పరిహరతి-
నచేతి తత్త్వమస్యాదిమహావాక్యజన్యాఖండవృత్త్యారూఢ పరబ్రహ్మచైతన్యస్య నివర్తక
త్వయోగాత్. ౧౩౭. కించేష్టానిష్టసాధనజ్ఞానజనితే సర్వస్య జంగమస్య ప్రవృత్తిని
వృత్తీ నచ తే సర్వసంకరమతే సంభవతః సకలవ్యవహారస్య సంకీర్ణత్వాత్. జీవనికా
పితే దుర్లభా తస్మా దల మిత్యాహ - అపిచేతి ౧౩౮ ఇత్యేవం యుక్తిశతై స్స
అమర్త్యకీర్తి ర్భగవాన్ భాష్యకార స్తమనలసం సుధీంద్రం భట్టభాస్కరం జిత్వా
శ్రుతిభావవిరోధిభావభాజం విమతగ్రంథం ఝడితి మమంథ. ౧౩౯ ఇత్యేవం భాస్క
రదుర్మతే ఽభిభూతే సతి భగవత్పాదకథాలక్షణా సుధా ప్రసన్నే విస్తారంగతా
యథా ఘనీభూతానాం వార్షికపయోదానాం జాలే విగతే సతి శరత్కాలీనచంద్రి
కా తద్వదిత్యర్థః. ౧౪౦. సంవదతిషు జనపదేషు ప్రసిద్ధాన్ విబుధాన్ బాణాదీ
న్పండితా న్కథాభి శ్శిథిలీకృతదుర్మతాభిమానాన్ నిజభాష్య శ్రవణోత్కంఠితాం

న్నిజభాష్యశ్రవణోత్సుకాం శ్చకార. ౧౮౧ ప్రతిపద్యతు బాహ్లికా న్మహార్హో వినయిభ్యః ప్రవివృణ్వతి స్వభాష్యం, అవద న్నసహిష్ణవః ప్రవీణా స్సమయే కేచి దథార్హతాభిధానే. ౧౮౨ నను జీవ మజీవ మాస్రవంచ శ్రితవత్సం వరనిర్జరౌ చ బంధః, అపి మోక్ష ముపైషి

శ్చకార కథాభిః ప్రసిద్ధా నితివా. ౧౮౧ బాహ్లికాం స్తు దేశా న్ప్రతిపద్య మహార్హే శ్రీశంకరే శిష్యేభ్య స్స్వభాష్యం వివృణ్వతి సతి ఆర్హతసంజ్ఞకే వివసనసమయే ప్రవీణాః కేచిదసహిష్ణవ ఊచుః. ౧౮౨. బోధాత్మకో జీవో జడవర్గ స్త్వజీవః ఏతయో రయ మపరః ప్రపంచో జీవాస్తికాయః పుద్గలాస్తికాయః ధర్మాస్తికాయః అధర్మాస్తికాయః ఆకాశాస్తికాయ శ్చేతిపంచాస్తికాయానామ అస్తీతి కాయంతే శబ్ద్యంత ఇత్యస్తికాయాః కైగై శబ్దఇతి స్మరణాత్. తత్ర జీవాస్తికాయ స్త్రిధాబద్ధో ముక్తో నిత్యసిద్ధ శ్చార్హన్నిత్యసిద్ధ ఇతరే కేచిత్సాధనై ర్ముక్తా అన్యే బద్ధాః పుద్గలాస్తికాయః షోఢా పృథివ్యాదీని చత్వారి భూతాని స్థావరం జంగమంచేతి శాస్త్రీయ బాహ్యప్రవృత్త్యాహ్యంతరో ఽపూర్వాఖ్యో ధర్మో ఽనుమీయత ఇతి ప్రవృత్త్యనుమేయో ధర్మో ధర్మాస్తికాయః ఊర్ధ్వగమనశీలస్య జీవస్య దేహేఽవస్థానేనాధర్మోఽనుమీయత ఇతి స్థిత్యనుమేయో ఽధర్మాస్తికాయః ఆకాశాస్తికాయో ద్వేధా లోకాకాశో ఽలోకాకాశశ్చ తత్రోపర్యుపరిస్థితానాం లోకానా మంతర్వర్తీ ఆద్య స్తేషా ముపరి మోక్షస్థానం ద్వితీయః పురుషం విషయేష్వాస్రావయతి గమయతీతి ఇంద్రియప్రవృత్తి రాస్రవః ఇంద్రియద్వారా హి పౌరుషం జ్యోతి ర్విషయాన్ స్పృశద్రూపాదిజ్ఞానరూపేణ పరిణమతే. అన్యేతు కర్మాణ్యాస్రవమాహు స్తాని కర్తార మభివ్యాప్యస్రవంతి కర్తార మనుగచ్ఛంతీత్యాస్రవః సేయం మిథ్యాప్రవృత్తి రనర్థహేతుత్వాత్. జీవ మాస్రవం చాశ్రితవంతౌ తై స్సహితౌ సంవరనిర్జరౌ సమ్యక్ప్రవృత్తీ తత్ర శమదమాదిప్రవృత్తి స్సంవర స్సహి ఆస్రవస్రోతసో ద్వారం సంవృణోతీతి సంవర ఉచ్యతే నిర్జర స్త్వనాదికాల ప్రవృత్తికషాయకలుషపుణ్యాపుణ్యప్రహాణహేతు స్తప్తశిలారోహణాది స్సహి నిశ్శేషం పుణ్యాపుణ్య సుఖదుఃఖోపభోగేన జరయతీతి నిర్జరః బంధో ఽష్టవిధం కర్మ తత్ర ఘాతికర్మ చతుర్విధం తద్యథా జ్ఞానావరణీయం దర్శనావరణీయం మోహనీయ మంతరాయ మితి. తథా చత్వార్యఘాతికర్మాణి తద్యథా వేదనీయం నామికం గోత్రిక మాయుష్కం చేతి. తత్ర సమ్యగ్జ్ఞానం న మోక్షసాధనం నహి జ్ఞానా ద్వస్తుసిద్ధి రతిప్రసంగా దితి విపర్యయో జ్ఞానావరణీయం అర్హతదర్శనాభ్యాసా న్న మోక్షఇతి జ్ఞానం దర్శనావరణీయం [illegible]

సప్తసంఖ్యాన్నపదార్థా న్కథ మేవ సప్తభంగ్యా. ౧౪౩ కథయార్హత
జీవ మస్తి కాయం స్ఫుట మేవం విధ ఇత్యువాచ మౌనీ, అవద త్సచ
దేహతుల్యమానో దృఢకర్మాష్టకవేష్టితశ్చ విద్వన్. ౧౪౪ అమహా

విప్రతిషిద్ధేషు తీర్థకరై రుపదర్శితేషు మోక్షమార్గేషు విశేషానవధారణం మోహనీయ మ్మోక్షమార్గప్రవృత్తానాం తద్విఘ్నకరం జ్ఞాన మన్తరాయం తానీమాని శ్రేయోహంతృత్వా ద్ఘాతీని కర్మాణ్యుచ్యంతే. అఘాతీని కర్మాణి తద్యథా శుక్లశరీరాకారేణ పరిణామహేతు ర్వేదనీయం తద్వారేణ తత్త్వవేదనహేతుత్వా త్తదనుగుణం నామికం తద్ధి శుక్లపుద్గలస్యాద్యా మవస్థాం కలల బుద్బుదాదిరూపా మారభతే గోత్రికం త్వవ్యాకృతం తతోఽప్యాద్యం దేహాకారపరిణామశక్తిరూపేణావస్థితం ఆయుష్కం చాయుః కాయతి కథయత్యుత్పాదనద్వారేణేతి శుక్లశోణితస్వరూపం. యద్వా మమవేదనీయం తత్త్వమస్తీతి వేదనీయం ఏతన్నామాహ మస్మీత్యభిమానో నామిక మహ మత్ర భగవతో దేశికస్యార్హత శ్శిష్యవంశే ప్రవిష్ట ఇత్యభిమానో గోత్రికం శరీరస్థిత్యర్థం కర్మాయుష్కం తాన్యేతాని తత్త్వావేదకశుక్లపుద్గలాశ్రయత్వా దఘాతీని కర్మాణి తదేతత్కర్మాష్టకం పురుషం బధ్నాతీతి బంధః విగళితసమస్తక్లేశతద్వాసనస్యా నావరణీయజ్ఞానస్య సుఖైకతానస్యాత్మన ఉపరిదేశావస్థానం మోక్ష ఇత్యేకే. అన్యేతూర్ధ్వగమనశీలోహి జీవో ధర్మాధర్మాస్తికాయే న బద్ధ స్తద్విమోకా దూర్ధ్వం గచ్ఛత్యేవ సమోక్ష ఇతి సప్తానా మస్తిత్వాదీనాం భఙ్గానాం సమాహార స్సప్తభంగీ తయోపలక్షితా న్సప్తపదార్థా న్కథం నాంగీకరోషి సప్తభం

౧ ౨ ౩ ౪ ౫

గాస్తు స్యాదస్తి స్యాన్నాస్తి స్యాదస్తిచనాస్తి చ స్యాదవక్తవ్యః స్యాదస్తిచావక్తవ్య

౬ ౭

స్స్యాన్నాస్తిచావక్తవ్యశ్చ స్యాదస్తిచనాస్తిచావక్తవ్యశ్చేతి స్యాదితి తిఙన్తప్రతిరూపకం కథంచిదర్థక మవ్యయం తత్ర వస్తునో ఽస్తిత్వవాంఛాయాం ప్రథమో భంగః ప్రవర్తతే. నాస్తిత్వ వాంఛాయాం ద్వితీయః. క్రమేణోభయవాంఛాయాం తృతీయః. యుగపదుభయవాంఛాయాం చతుర్థః. ఆద్యచతుర్థభంగయో ర్వాంఛాయాం పంచమః. ద్వితీయచతుర్థేచ్ఛాయాం షష్ఠః తృతీయచతుర్థేచ్ఛాయాం సప్తమః. ఇతివివేకః.

౧౪౩. ఏవముక్తో మౌనీ స శ్రీశంకరాచార్య ఉవాచ—హేఆర్హత, జీవాస్తికాయ మేవంవిధో జీవాస్తికాయ ఇతి స్ఫుటం కథయ ఏవముక్త స్స చార్హతో బభాషే దేహతుల్యప్రమాణో దృఢేనోక్తకర్మాష్టకేన బద్ధశ్చ. ౧౪౪. ఆచార్య ఆహ-అమహా ననను ర్దేహపరిమాణో జీవో ఘటాదయో మధ్యమపరిమాణత్వా ద్యథా ననిత్యా స్తథా

ననణు ర్ఘటాదివత్త్వాస్య త్స న నిత్యో ఽపి చ మానుషాచ్చ దేహాత్, గజదేహ మయన్ విశేన్న కృత్స్నం ప్రవిశేచ్చ ప్లుషిదేహ మప్య కృత్స్నః. ౧౪౫. ఉపయాంతిచ కేచన ప్రతీకా మహతా సంహననే న సంగమే ఽస్య, అపయాంత్యధిజగ్ముషో ఽల్పదేహం తదయం దేహసమ స్సమశ్రుతేశ్చ ౧౪౬ ఉపయంత ఇమే తథా ఽపయంతో యది వష్టై వనఽవతాం భజేయుః, ప్రభవేయు రనాత్మనః కథం తే కథమాత్మా వయవాః ప్రయాంతు తస్మిన్. ౧౪౭ జనితారహితాః క్షయేణ హీనా స్సముపాయంత్యపయాంతి చాత్మన స్తే, అముకోపచితః ప్రయాతి కృత్స్నం త్వముకై శ్చాపచితః ప్రయాత్యకృత్స్నమ్ ౧౪౮. కిమచేత నతో న చేతనత్వం వద తేషాం చరమే విరుద్ధమత్యా, వపు రున్మథితం భవేత్తు ఘార్వే బత కార్త్స్న్యేన శవు ర్నచేతయేయుః. ౧౪౯. చలయంతి రథం యథైకమత్యా బహవో వాజిన ఏవ మప్రతీతాః, ఇత

నిత్యో నస్యాత్ అపిచ శరీరాణా మనవస్థిత పరిమాణత్వా న్మనుష్యజీవో మనుష్యశరీర పరిమాణో భూత్వా పునః కేనచి త్కర్మవిపాకేన హస్తిజన్మప్రాప్నువ న్న సర్వం హస్తిశరీరం ప్రవిశే ద్దేహాపరదేశో నిర్జీవః స్యా త్పుత్తికాదేహం చ ప్రాప్నువన్ తం సర్వో న ప్రవిశేత్ దేహా ద్బహిరపి జీవ స్స్యాదిత్యర్థః. చకారా దస్మి న్నపి జన్మని కౌమారయౌవనస్థవిరేష్వేషదోషో బోధ్యః ౧౪౫ ఏవముక్త అర్హత శ్శంకతే- మహతా సంఘాతే నాస్య జీవస్య సంగమే సతి కేచనావయవా ఉపయాంతి తథా ఽల్పదేహ మభిగంతు మిచ్ఛోః కేచనావయవా అపయాంతీత్యేవం సమానవ్యాప్తే శ్చ సచాసా వయం జీవో దేహసమః ౧౪౬. ఆచార్య ఆహ-యదీమే ఽవయవాః ఉపయంత స్తథాపయంతశ్చ తర్హా ఽగమాపాయిత్వా చ్ఛరీరవదాత్మతాం న భజేయుః కించానాత్మన స్తే జీవావయవాః కథం ప్రాదుర్భవేయుః? కథంచ తస్మి న్నాత్మని తే లీయేరన్? విరోధా దిత్యర్థః. ౧౪౭ అర్హత ఆహ ఽఽత్మన స్తే ఽవయవా జన్మనా రహితాః క్షయేణ చ హీనా నిత్యా ఏవ సముపయాంత్యపయాంతిచ తథాచాముకై రుపచితో గజాదిదేహం కృత్స్నం ప్రయాతి అముకై శ్చాపచితః పుత్తికాదిదేహ మకృత్స్నం స్వల్పం ప్రయాతి ౧౪౮. ఆచార్య ఉవాచ-కిం తేషా మచేతనత్వ ముతచే తనత్వ మిత్యవదత్ తత్రాంత్యే పక్షే బహూనాం చేతనానా మేకాభిప్రాయనియమా భావా త్కదాచి ద్విరుద్ధమత్యా శరీర మున్మథితం భవేత్ ఆద్యేతు కార్త్స్న్యేన శరీరం నచేతయేయుః. ౧౪౯. అంత్యవికల్ప మవలంబ్యార్హత ఆహ—యథాబహవో

రేతర మంగ మేజయంతు జ్ఞపతే చేతనతా మపి ప్రపద్య. ౧౫౦.
బహవో ఽపి నియామకస్య సత్త్వా త్సుమతే తత్ర భజేయు రైకమ
త్యమ్, కథ మత్ర నియామకస్య తద్వద్విరహా త్కస్యచి దప్యదో
ఘటేత ౧౫౧. ఉపయాంతి నచాపయాంతి జీవావయవాః కింతు మహ
త్తరే శరీరే, వికసంతి చ సంకుచం త్యనిష్టే యతివర్యత్ర నిదర్శనం
జలూకా. ౧౫౨. యదిచైవ మమీ సవిక్రియత్వా ద్ఘటవ త్తేచ విన
శ్వరా భవేయుః, ఇతి నశ్వరతాం ప్రయాతి జీవే కృతనాశాకృతసంగ
మౌ భవేతామ్ ౧౫౩. అపిచైవ మలాబువ ద్భవాబ్ధౌ నిజకర్మాష్టకభా
రమగ్నజంతోః, సతతోర్ధ్వగతి స్వరూపమోక్ష స్తవ సిద్ధాంతసమర్థితో
న సిధ్యేత్. ౧౫౪. అపి సాధనభూతసప్తభంగీనయమప్యార్హత
నాద్రియామహే తే, పరమార్థసతాం విరోధభాజాం స్థితి రేకత్ర హి
నైకదా ఘటేత. ౧౫౫ ఇతి మాధ్యమికేషు భగ్నదర్పేష్వథ భాష్యాణి
సనైమిశే వితత్య, దరదా న్భరతాం శ్చ శూరసేనా న్కురుపాంచాల
ముఖా న్బహూ నజైషీత్ ౧౫౬ పటుయుక్తినికృత్తసర్వశాస్త్రం

ఽప్యశ్వా ఐకమత్యా ద్రథం చాలయంతి తథా ఽన్యోన్య మప్రతీతాః చేతనతా మపి
ప్రతిపద్య హేఽర్హత్త్వజ్ఞాధిపతే అంగం శరీరమేజయంతు చాలయంతు. ౧౫౦. ఆచా
ర్యః పరిహరతి-బహవో ఽపి వాజినో నియామకస్య సత్త్వా దైకమత్యం తత్ర రథచా
లనే భజేయుః రత్ర తు తద్వత్కస్యచిదపి నియామకస్యాభావా దత ఐకమత్యం
కథం ఘటేత? కటాక్షేణ సంబోధయతి-హే సుమతే ఇతి ౧౫౧. అర్హత ఆహాప
యాంతీతి అనిష్టే పుత్తికాదిదేహే ౧౫౨ ఏవ ముక్త ఆచార్య ఉవాచ-యదిచైవం
తర్హి సవిక్రియత్వా త్తే ఽమీ వినశ్వరా భవేయు రిత్యేవం జీవే నశ్వరతాం ప్రయాతి
సతి కృతనాశాఽకృతాభ్యాగమౌ భవేతామ్ ౧౫౩ కించైవం సతి తుంబికావ త్సంసా
రసాగరే నిజకర్మాష్టకభారేణ మగ్నస్య జంతో స్సంతతోర్ధ్వగతిస్వరూపో మోక్ష
స్తవసిద్ధాంతసమర్థితో బాధ్యేత ౧౫౪ అపిచ హేఽర్హత తే సాధనభూత సప్త
భంగీనయ మపి నాద్రియామహే హి యస్మా త్పరమార్థసతాం విరోధభాజాం
సదసత్త్వాదిధర్మాణా మేకస్మి న్ధర్మి ణ్యేకదా యుగపత్ స్థితి ర్న ఘటేత ౧౫౫.
ఇత్యేవం మాధ్యమికేషు భగ్నగర్వేషు సత్సు అథానంతరం స శ్రీశంకరాచార్యో
నైమిశే భాష్యాణి విస్తార్య దరదాదికా న్దేశవిశేషా న్జితవా న్. ౧౫౬ సహి

గురుభట్టోదయనాదిభిరజయ్యమ్, సహి ఖండనకార మూఢదర్పం బహుధా వ్యుదస్య వశంవదం చకార. ౧౫౭. తదనంతర మేష కామరూపా నధిగత్యాభినవోపశబ్దగుప్తమ్, అజయ త్కిల శాక్తభాష్యకారం నచ భగ్నో మనసేద మాలులోచే ౧౫౮. నిగమాబ్జవికాసిబాలభానో ర్నసమోఽముష్య విలోక్యతే త్రిలోక్యామ్, న కథంచన మద్వశంవదోఽసౌ తదముం దైవతకృత్యయా హరేయమ్ ౧౫౯ ఇతిగూఢ మసౌ విచింత్య పశ్చాత్సహ శిష్యై స్సహసా స్వశాక్తభాష్యమ్, పరిహృత్య జనాపవాదభీత్యా యమిన శ్శిష్య ఇవాన్వవర్తతైషః ౧౬౦ నిజశిష్యపదంగతా నుదీచ్యా నితికృత్వాఽథ విదేహకోసలాద్యైః, విహితాపచితి స్తథాంగవంగేష్వయ మాస్తీర్య యశో జగామ గౌడాన్ ౧౬౧ అభిభూయ మురారిమిశ్రవర్యం సహసా చోదయనం విజిత్య వాదే, అవధూయచ ధర్మగుప్త మిశ్రం స్వయశః ప్రౌఢ మగాపయ త్సగౌడాన్ ౧౬౨ పూర్వం యేన విమోహితా ద్విజవరా స్తస్యాసతోఽరీ న్కలౌ బుద్ధస్య ప్రబిభేద మస్కరివర స్తాన్ భాస్కరాదీ

భాష్యకారః ఖండనకారం శ్రీహర్షాఖ్యం బహుధా వాదం కృత్వా వశంవదం చకార తం విశినష్టి-బహుయుక్తిభిః. ఖండితాని సర్వశాస్త్రాణి యేన గురుః ప్రభాకరః భట్టో భట్టపాదో భట్టభాస్కరశ్చ గుర్వాదిభి ర్జేతు మశక్య మత ఏవోఢదర్పం. ౧౫౭. కామరూపాన్ దేశవిశేషా నధిగత్య ప్రాప్య అభినవ ఉపశబ్దో యస్య సచాసౌ గుప్తశ్చ త మభినవగుప్తమితి యావత్. సచభగ్నో ఽభినవగుప్తాచార్యో మనసేదం వక్ష్యమాణం విచారయామాస ౧౫౮ తదేవాహ-వేదాబ్జవికాసినో బాలసూర్యస్యాముష్య శంకరస్య సమ స్త్రిలోక్యాం న విలోక్యతే ఽసావతో మద్వశంవదః కథంచిదపి నభవిష్యతి తస్మాదముం దైవతకృత్యయాహం పరిహరేయం ౧౫౯. ఇత్యేవ మసౌ గూఢం విచింత్య పశ్చా చ్ఛిష్యై స్సహ విచింత్య జనాపలాపభయేన స్వశాక్తభాష్యం సహసా పరిత్యజ్యైషో యమిన శ్శిష్య ఇవాన్వవర్తత. ౧౬౦ ఇత్యేవ ముదీచ్యా నుత్తరదిశి భవాన్ స్వశిష్యపదం గతా న్విధాయాథ విదేహాద్యై ర్విహితా పూజా యస్య సః తథాంగాదిష్వయం యశ ఆస్తీర్య గౌడాన్ జగామ. ౧౬౧. తేషు గౌడదేశేషు స్థితా న్మురారిమిశ్రాదీ న్విజిత్య ప్రౌఢం స్వయశో గౌడదేశోద్భవా నగాపయత్. ౧౬౨ పూర్వం కలౌ యే శాస్త్రామ్నాయవినిందకేన కుబుద్ధినా ద్విజవరా విమోహితా స్తస్యాసతో బుద్ధస్యారీం స్తాన్ భాస్కరాదీ న్నిగమాగమాదిషు నిష్ణాతః పారంగతో

క్షణాత్, శాస్త్రామ్నాయవినిందకేన కుధియా కూటప్రవాదాగ్రహో
న్నిష్ణాతో నిగమాగమాదిషు మతం దక్షస్య కూటగ్రహే. ౧౬౩.
శాక్తైః పాశుపతై రపి క్షపణకైః కాపాలికై ర్వైష్ణవై రప్యన్యై
రఖిలైః ఖిలం ఖలు ఖిలై ర్దుర్వాదిభి ర్వైదికమ్, మార్గం రక్షితు
ముగ్రవాదివిజయం నో మానహేతో ర్వ్యధా త్సర్వజ్ఞో న
యతో ఽస్య సంభవతి సంమానగ్రహగ్రస్తతా ౧౬౪ దిష్టే
పంకజవిష్టరేణ జగతా మాద్యేన తత్సూనుభి ర్నిర్దిష్టే సనకాదిభిః
పరిచితే ప్రాచేతసాద్యై రపి, శ్రౌతాద్వైతపథే పరాత్మభిదురాం స్దు
ర్వాదినః కంటకా న్ప్రోద్ధృత్యాథ చకార తత్ర కరుణో మోక్షా
ధ్వగక్షుణ్ణతామ్ ౧౬౫ శాంతిర్దాంతి విరాగతా హ్యుపరతిః క్షాంతిః
పరైకాగ్రతా, శ్రద్ధేతి ప్రథితాభి రేధితతనా షడ్వక్త్రవన్మాతృభిః,
భిక్షుస్సో ఽవతా పిచండిలతరో చండాతికండూచ్ఛల, త్పాషండాంసుర

మస్కరివరో యతిశ్రేష్ఠ శ్రీశంకరాచార్యః క్షణమాత్రేణ ప్రబిభేద నను బుద్ధారీణాం తేషాం ప్రవిభేదన మనుచిత మిత్యాశఙ్క్య నిరానాయ తా న్విశినష్టి-కూటేషు మిథ్యాభూతేషు ప్రవాదేష్వాగ్రహో యేషాం నన్వేవం తర్హి బుద్ధమతస్థాపనం కృతం భవిష్యతీత్యాశంకావ్యవచ్ఛేదాయాహ-కూటగ్రహే మిథ్యాభూతపక్షస్వీకారే దక్షస్య బుద్ధస్యాపి మతం ప్రభిభేదే త్యనుషజ్యతే శ్లో. ౧౬౩. శాక్తాదిభి రన్యైర్వైశేషికాదిభి రపి సర్వై ర్దుష్టై ర్వాదిభిః ఖిల ముచ్ఛిన్నం వైదికం మార్గం రక్షితుం సర్వజ్ఞశ్శ్రీశంకరాచార్య ఉగ్రవాదివిజయం వ్యధాత్ మానహేతో ర్యతో ఽసమ్మాన గ్రహగ్రస్తతా న సంభవతి.౧౬౪. కించ జగతా మాద్యేన కమలాసనేన చతుర్ముఖేన దిష్టే ఉపదిష్టే పునశ్చ తస్య పుత్రైః సనకాదిభి ర్నిర్దిష్టే సమ్యగుపదిష్టే పునశ్చ వాల్మీక్యాదిభిః పరిచితే పరిసమంతా త్సంచితే శ్రౌతాద్వైతమార్గే పరాత్మభేదినో దుర్వాదినః కంటకాన్ ప్రోద్ధృత్యాథానంతరం తత్ర మోక్షాధ్వని మోక్షాధ్వగై ర్ముముక్షుభిః క్షుణ్ణతా మభ్యస్తతాం చకార. ౧౬౫. మాతృభిః షడాననవత్ ప్రథితాభి శ్శాంత్యాద్యాభి రేధితతనా పునశ్చాతిశయితం పిచండ ముదరం యేషాం తే పిచండిలాః స్థూలోదరాః పిచ్ఛాదిత్వాదిలచ్.
*"బృహత్కుక్షిః పిచణ్డిల" ఇత్యమరః అతిశయేన పిచండిలానాం ప్రచండానా మతికండూచ్ఛలతాం పాషండాత్మకానా మసురాణాం ఖండనైకరసికే భిక్షురాజే శ్రీశంకరాచార్యే సతి బుధానాం పండితాత్మకానాం దేవానాం బాధా కుతః కుతో ఽపి

ఖండనై కరసికే బాధాబుధానాం కుతః ౧౬౬. యత్రారంభజకాహలీకల కలై ర్లోకాయతో విద్రుతః కాణాః కాణభుజ స్తు సైన్యరజసా సాంఖ్యై ర్ధృతా సాంఖ్యధీః, యుద్ధ్వా తేషు పలాయితేషు సహసా యోగా స్సహైవాద్రవ న్కోవా వాదిభటః పటు ర్భువి భవే ద్వస్తుం పురస్తా న్మునేః. ౧౬౭. ఉచ్చండే పణబంధబంధురతరే వాచంయమస్యా పతేః పూర్వం మండనఖండనే సముదభూ ద్యో డిండిమాడంబరః, జాతా శ్శబ్దపరంపరా స్తత ఇమాః పాషండదుర్వాదినా మద్య శ్రోత్ర తటాటవీషు దధతే దావానలజ్వాలతామ్ ౧౬౮ బుద్ధో యుద్ధసముద్యతః కిల పున స్థిత్వా క్షణా ద్విద్రుతః కోణే ద్రాక్కణభుగ్వ్యలీయత తతః స్తోమావృతో గౌతమః, భగ్నోఽసౌ కపిలోఽపలాయత తతః పాతంజలా శ్చాంజలిం చక్రు స్తస్య యతీశితు శ్చతురతా కేనోపమీయేత సా ౧౬౯ హ స్తగ్రాహం గృహీతాః కతిచన సమరే వైదికా వాదియోధాః కాణాదాద్యాః పరేతు ప్రసభమభిహతా హంత లోకాయతాద్యాః, గాఢం బందీకృతా స్తే సుచిర మథ పున స్స్వస్వ

సైవేత్యర్థః ౧౬౬ యత్రారంభజన్యైః కాహళ్యాః కలకలైః కర్ణాలాఖ్యవాద్యవిశేష కోలాహలై రి "కలకల ఉక్త కోలాహల" ఇతిమేదినీ - లోకాయత శ్చార్వాకో విద్రుతః కాణాదస్తు సైన్యరజసా కాణాజాతాః సాంఖ్యై స్తు అసాంఖ్యధీ ర్ధృతాయుద్ధం కృత్వా తేషు చార్వాకాదిషు పలాయితేషు తైస్సహైవ పాతంజలా అపి సహసా పలాయ్య గతా స్తథాచ భువి కోవా వాదిభటో మునేః పురస్తా ద్వస్తుం పటు ర్భవేన్నకోఽపీత్యర్థః ౧౬౭ పణస్య గ్లహస్య బంధనేన బంధురతరేతిశోభనే ప్రచండే పూర్వం మండనస్య ఖండనే యో వాచంయమస్యాపతేః డిండిమాడంబరః సముదభూత్తస్మాత్ డిండిమాడంబరా జ్జాతా శ్శబ్దపరంపరా అద్యపాషండదుర్వాదినాం శ్రోత్రతటాటవీషు దావాగ్నిజ్వాలతాం దధతే. ౧౬౮ కించ యుద్ధాయ సముద్యతో బౌద్ధః కిల పురస్స్థిత్వా క్షణా ద్విద్రుతః కణాద స్తుర్ణుడితి కోణే విలయం గతః గౌతమ స్తు తమః స్తోమేనావృతః క్వచి ద్గాఢాంధకారే మగ్నః అసౌ కపిలస్తు భగ్న స్సం స్తతోఽపలాయత తస్మా త్కారణా దితివా పాతంజలా శ్చాంజలిం చక్రు స్తస్య యతిపతే స్సాచతురతా కేనోపమీయేత. ౧౬౯ కేచిత్కాణాదాద్యా వైదికా వాదియోధా స్సంగ్రామే హస్తగ్రాహం గృహీతా హస్తేన గృహీతా ఇత్యర్థః. పరేతు వేదబాహ్యా శ్చార్వాకాద్యా బలాత్కారేణాభిహతాః హంతేతి హర్షే. తే కాణాదాద్యా స్సుచిరం

రాజ్యేనియుక్తా స్సేవంతేతం విచిత్రా యతిధరణిపతే శ్శ్వారతావా
దయావా. ౧౭౦ శాంత్యాద్యర్ణవబాడబానలశిఖాసత్యాభ్రవాత్యా
దయా జ్యోత్స్నాదర్శనిశాఽథ శాంతినళినీరాకాశశాంకద్యుతిః, ఆస్తి
క్యద్రుమదావపావకనవ జ్వాలావళీ సత్కథా హంసీప్రావృడఖండి దండి
పతినా పాషండవాఙ్మండలీ ౧౭౧. అద్వైతామృతవర్షిభిః పరగురువ్యా
హారధారాధరైః కాంతై ర్ధ్వాంత సమంతతః ప్రసృమరై రుత్కృత్త
తాపత్రయైః, దుర్భిక్షం స్వపరైకతాఫలగతం దుర్భిక్షు సంపాదితం శాం
తం సంప్రతిఖండితాశ్చ నిబిడాః పాషండచండాతపాః ౧౭౨ కాం
తానాం సుభటాఃకపాలికపతద్గ్రాహగ్రహవ్యాపృతాః కాణాదప్రతి
హారిణః క్షపణకక్షోణీశవైతాళికాః, సామంతా శ్చ దిగంబరాన్వయ
భువ శ్చార్వాకవంశాంకురా నవ్యాః కేచి దలం మునీశ్వరగిరానీతాః
కథాశేషతామ్ ౧౭౩ ఇతి సకలదిశాసు ద్వైతవార్తానివృత్త్యా స్వయ

గాఢం బందీకృతాః అథ పున స్స్వస్వరాజ్యే స్వస్వరూపబ్రహ్మానన్దలక్షణే నియుక్తా
స్తంసేవంతే తథాచాహో అతిచిత్రా యతిభూమిపతే శ్శ్వారతావా దయావా ప్ర.
౧౭౦ కించ పాషండవాఙ్మండలి దండిపతినా ఽఖాండి ఖాడితా శాం విశినష్టి-శాంతి
లక్షణ సముద్రస్య బాడబాగ్నిశిఖా సత్యలక్షణమేఘస్య వాత్యా వాయుసమూహో
దయాలక్షణాయా శ్చంద్రికాయా అమావాస్యా రాత్రిః క్షాంతిలక్షణాయాః
కమలిన్యాః పూర్ణమాసీ చంద్రకాంతిః ఆస్తిక్యవృక్షస్య దావానలస్యాత్నజ్వాలానా
మావళీ సత్కథాలక్షణాయా హంస్యాః ప్రావృట్ అఖేతి పదం సర్వత్ర సంబంధ
నీయం. ఖాడనయోగ్యతాబోధకాని విశేషణాని శా ౧౭౧. హంతేతి వాక్షే సమం
ప్రసృమరైః ప్రసరణశీలైః కాంతైః సుందరై రద్వైతామృతవర్షిభి రుత్కృత్తమున్మూ
లిత మాధ్యాత్మికాధిదైవికాధిభౌతికలక్షణం తాపత్రయం యైః పరగురువ్యాహారల
క్షణైః పయోదై ర్దుర్భిక్షుసంపాదితం స్వపరైకతాలక్షణఫలవిషయం దుర్భిక్షం సంప్రతి
శాంతం నిబిడాః పాషండలక్షణా శ్చండాతపాశ్చ ఖండితాః ౧౭౨ శాంతానాం
పాతంజలానాం సుభటాః కపాలికానాం పతద్గ్రాహాణాం గ్రహణే వ్యాపృతాః కా
ణాదానాం ప్రతిహారిణః క్షపణకరాజానః వైతాళికా దిగంబరవంశోద్భవా స్సామం
తాః కేచి న్నవ్యా శ్చార్వాకవంశాంకురా మునీశ్వరగిరా కథాశేషతా మలం నీతాః.
౧౭౩ ఉపసంహరతి - ఇత్యేవం సకలాసు దిశాసు ద్వైతవార్తానివృత్త్యా సత్యా మథ

మథపరితస్తారాయ మద్వైతవర్త్మ, ప్రతిదిన మపి కుర్వన్ సర్వసందేహమోహం రవి రివ తిమిరౌఘే సంప్రశాంతే మహస్వమ్ ౧౭౪.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తత్తదాశాజయకౌతుకీ,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గః పంచదశో ఽభవత్

స్త్వయ మయం ప్రతిదినం సందేహనాశం కుర్వ న్నద్వైతమార్గం విస్తారితవాన్ యథా తిమిరౌఘే సంప్రశాంతే సతి రవి ర్మహస్స్వం ప్రకాశం వితనోతి తద్వత్ - మాలినీ ౧౭౪.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీ పాదశిష్యదత్త
వంశావతంసరామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
పంచదశ స్సర్గః

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

షోడశసర్గ ప్రారంభః.

అథ యదా జితవా న్యతిశేఖరోఽభినవగుప్త మనుత్తమమాంత్రికమ్, సతు తదాఽపజితో యతిగోచరం హతమనాః కృతవా నపగోరణమ్ ౧ స తతోఽభిచచార మూఢబుద్ధి ర్యతిశార్దూల మముం ప్రరూఢరోషః, అచికిత్స్యతమో భిషగ్భి రస్మా దజనిష్టాస్య భగందరాఖ్య రోగః ౨. అచికిత్స్యభగందరాఖ్యరోగప్రసర చ్ఛోణితపంకిలస్వశాట్యాః, అజుగుప్స విశోధనాదిరూపాం పరిచర్యామకృతాస్య తోటకార్యః ౩ భగందరవ్యాధినిపీడితం గురుం నిరీక్ష్య శిష్యా స్సమబోధయం శ్శనైః, నోపేక్షణీయో భగవ న్మహామయ స్త్వపీడిత శ్శత్రు రివర్ధి మాప్నుయాత్. ౪ మమత్వహీనా ద్భవతా శరీరకే న గణ్యతే

ఏవం దిగ్విజయకౌతుకం ప్రతిపాద్య శారదాపీఠవాసం సపరికరం నిరూపయితుమారభతే—అథానుత్తమం మాంత్రిక మభినవగుప్తం యతిశేఖరో యస్మి న్కాలే జితవాం స్తస్మి న్కాలే సతు పరాజితో హతమనా యతివిషయ మపగోరణం వధోద్యమం కృతవాన్-ద్రుతవి. ౧ స మూఢబుద్ధిః ప్రరూఢకోపో ఽభినవగుప్త స్తదనంతరం యతిశేఖర మభిచచారాభిచారికం కర్మ కృత్యాం కృతవాన్, అస్మాదభిచారా దస్య శ్రీశంకరస్య వైద్యై రచికిత్స్యతమో భగందరాఖ్యో రోగః అజనిష్ట-వసంతమాలికా. ౨. అచికిత్స్యేన భగందరాఖ్యరోగేణ ప్రసరత్ శోణితస్య పంకేన వ్యాప్తాయా ఆచార్యశాట్యాః అజుగుప్సపరిశోధనాదిరూపాం సేవాం తోటకార్యః కృతవాన్. ౩. హే భగవన్మహారోగ స్తూపేక్షణీయో న భవతి నోచే దపీడిత శ్శత్రు ర్యథా బుద్ధి మాప్నోతి తథా వృద్ధిం ప్రాప్నుయాత్ - ఉ. ౪. యద్యపి శరీరకే మమత్వహీ

వ్యాధికృతా_ర్తి రీదృశీ, పశ్యంత ఏవాంతికవ_ర్తినో వయం భృశాతురా స్స్మ స్సహసా వ్యథాసహాః ౫ చికిత్సకా వ్యాధినిదానకోవిదా స్సంప్ర చ్ఛనీయా భగవ న్నిత_స్తతః, ప్రత్యక్షవ త్సంప్రతి సంతి పూరుషా జీవాతువేదే గదితార్థసిద్ధిదాః ౬. ఉపేక్షమాణే ఽపి గురౌ వనాస్థయా శరీరకాదౌ సుఖ మాత్మనీశ్వరైః, నోపేక్షణీయం గురుదుఃఖదృశ్వభి ర్దుఃఖం వినేయై రితి శాస్త్రనిశ్చయః ౭ స్వస్థే భవత్పాదసరోరుహద్వయే స్వస్థా వయం యన్మధుపాయివృ_త్తయః, తస్మా ద్భవే త్త్వావకవిగ్రహో యథా స్వస్థ_స్తథా వాంఛతి పూజ్య నో మనః ౮ వ్యాధి ర్హి జన్మాంతరపాపపాకో భోగేన తస్మాత్ క్షపణీయ ఏషః, అభుజ్యమానః పురుషం న ముంచే జ్జన్మాంతరే ఽపీతిహి శాస్త్రవాదః ౯ వ్యాధి ర్ద్వివిధా ఽసౌ కథితో హి విద్భిః కర్మోద్భవో ధాతుకృత_స్తథేతి, ఆద్యక్షయః కర్మణ ఏవలీనా చ్చికిత్సయా స్యా చ్చరమో ఽతస్య ౧౦ సంక్షీయతాం కర్మణ ఏవ సంక్షయా ద్వ్యాధిః ప్రవృత్తో ఽ చికిత్స్యతే మయా, పతే చ్ఛరీ

నాత్ భవతా ఏవంవిధాపి రోగకృతా పీడా న గణ్యతే తథాపి సమీపవ_ర్తినః శిష్యా వయం పశ్యంత ఏవ సహసా వ్యథా ఽసహాః భృశార్తాః స్మః ౫ తర్హి కింక_ర్తవ్యమితి తత్రాహు శ్చికిత్సకా ఇతి సంప్రతి జీవాతువేదే జీవనౌషధవేదే వైద్యకశాస్త్రే. * "జీవాతు ర్స్త్రియాం భ_క్తే జీవితే జీవనౌషధ" ఇతి మేదినీ. గదితార్థసిద్ధిదాః పురుషాః ప్రత్యక్షవత్సంతి ౬. నను యథా మయోపేక్ష్యతే తథా భవద్భిరప్యుపేక్షణీయమిత్యాశంక్యాహు శ్శరీరకాదౌ వనాస్థయా గురౌ వాత్మని సుఖ ముపేక్షమాణే సత్యపి గురుదుఃఖదర్శిభి స్సమర్థై శ్శిష్యై ర్నోపేక్షణీయమితి శాస్త్రనిశ్చయః ౭ కించ స్వస్థే భవత్పాదసరోజద్వంద్వే వయం స్వస్థాః యత్ర పాదసరోరుహద్వయభ్రమరాణాం వృ_త్తి ర్యేషాం తస్మా త్త్వావకవిగ్రహో యథా స్వస్థో భవే త్తథా హే పూజ్య, అస్మాకం మనో వాంఛతి - వంశ ౮. ఏవం శనై ర్బోధిత ఆచార్య ఉవాచ—హియస్మా ద్రోగో జన్మాంతరపాపస్య పాక_స్తస్మా దేష భోగేన నాశనీయో హి యతశ్చాభుజ్యమాన ఏష పురుషం జన్మాంతరే ఽపి నత్యజే దితి శాస్త్రవాదః ఉప. ౯ నన్వేవం తర్హి చికిత్సాశాస్త్రవైయర్థ్య మితిచే త్తత్రాహ— విద్వద్భి రసౌ వ్యాధిః ద్విప్రకార ఏవ కథితః - కర్మోద్భవో, వాతాదిధాతుభిః కృతశ్చ తత్ర కర్మణో లీనా దేవాద్యస్య క్షయః చరమో ఽ_త్తస్య చికిత్సయా క్షయ స్స్యాత్ ౧౦ తర్హి ధాతుకృతత్వా చ్చికిత్సయా నాశనీయ ఇతిచే త్తత్రాహ-అయం ప్రవృత్తో వ్యాధిః కర్మణ ఏవ సంక్షయా త్సంక్షీ

రం యది తన్నిమిత్తతః పతత్వవశ్యం న బిభేమి కించన. ౧౧. సత్యం గురో తే న శరీరలోభః స్పృహాళుతా న స్తు చిరాయ తస్మై, త్వజ్జీవ నేనైవహి జీవనం నః పాథశ్చరాణాం జల మేవ తద్ధి. ౧౨. స్వయంకృ తార్థాః పరతుష్టిహేతోః కుర్వంతి సంతో నిజదేహరక్షామ్, తస్మా చ్ఛరీరం పరిరక్షణీయం త్వయా ఽపి లోకస్య హితాయ విద్వన్ ౧౩. నిర్బంధతో గురువరః ప్రదదా వనుజ్ఞాం దిగ్భ్యో భిషగ్వరసమానయ నాయ తేభ్యః, నత్వా గురుం ప్రతిదిశం ప్రయయుః ప్రహృష్టాః శిష్యాః ప్రవాసకుశలా హరిభక్తిభాజః ౧౪ ప్రాయో నృపం కవి జనా భిషజో వదాన్యం విత్తార్థినః ప్రతిదినం కుశలా జుషంతే, తస్మా దమీ నృపపురేషు నిరీక్షణీయా ఇత్యేవచేతసి మనోరథ మాదధానాః ౧౫ తే ఽటిత్వ దేశాన్ బహుళాన్ స్వకార్యసిద్ధ్యై క్వచి ద్రాజపురే భిషగ్భిః, అవాప్య సందర్శనభాషణాని సమానయం స్తాన్ గురువర్య పార్శ్వమ్ ౧౬ తతో ద్విజేంద్రై ర్నిజసేవకైస్తాన్ సంతోషితాం స్స్వాభిమతార్థదానైః, యదత్ర కర్తవ్య ముదీర్యతాం తత్కుర్మ స్స్వ శక్త్యేతి వదన్ జగౌ సః ౧౭ ఉపగుదం భిషజః పరిబాధతే గద ఉదేత్య తనుం తనుమధ్యగః, యదిద మస్యవిధేయమిదం ధ్రువం వదత

యతోంమయా నైవ చికిత్స్యతే తర్హి రోగవశా చ్ఛరీరం పతిష్యతీత్యాశంక్యాహ— యదితన్నిమిత్తత శ్శరీరం పతే త్తర్హి అవశ్యం పతతు తత్ఫలనా త్కించిదపి న బిభేమి. ౧౧. ఏవ ముక్తా శ్శిష్యాః ప్రాహు ర్హేగురో సత్యం తవ శరీరలోభో నాస్తి తథా ఽప్య స్మాకం తదర్థం చిరాయ చిరకాలం తత్స్థితయే స్పృహాళుతా ఽస్తి హి యస్మా త్తవజీవ నేన నో జీవనం హియతో జలచరాణాం జల మేవ తత్ జీవనం ౧౨. భవత్వేవం తథా ఽపి మయానిజదేహరక్షా కిమితి కర్తవ్యేత్యాశంక్యాహుః— స్వయమితి ౧౩. ఏవం శిష్యాణా మాగ్రహా ద్గురువరో దిగ్భ్యో వైద్యవరాణాం సమానయనార్థం తేభ్య శ్శిష్యేభ్యో ఽనుజ్ఞాం ప్రదదా-వ ౧౪. వదాన్య ముదారం జుషంతే సేవంతే. ౧౫. గురువర్యసమీపం తాన్ భిషజః సమానీతవంతః-ఉ. ౧౬. తతో నిజసేవకై స్స్వాభిమ తార్థదానై స్సంతోషితాన్ యదత్ర కర్తవ్యం తత్కథ్యతాం స్వశక్త్యా కుర్మ ఇతి భాష మాణాంస్తా న్గురువరో జగౌ. ౧౭. యదువాచ తదాహ— హేభిషజో గుదసమీపే తనుమధ్యగో గదో రోగ ఉదేత్య శరీరం పరిబాధతే, యదిద వస్య రోగస్య విధేయ

రోగతమస్తిమిరారయః. ౧౮. చిరముపేక్షితవానహమేతకం దురితజోఽయమితి ప్రతిభాతి మే, తదపి శిష్యగణై ర్నిరహింస్యహం ప్రహితవాన్ భవదానయనాయ తాన్ ౧౯ నిగదితే మునినేతి భిషగ్వరా విదధిరే బహుధా గదసత్క్రియాః, న చ శశామ గదో బహుతాపదో విమనసః పటవో భిషజోఽభవన్ ౨౦ అథ మునిర్విమనస్త్వసమన్వితా నిదమవోచత సిద్ధభిషగ్వరాన్, అటత గేహమగాత్సమయో బహు ర్గదహృతే భవతామితరాయుషామ్. ౨౧. దినచయం గణయన్పథి లోచనః ప్రియజనో నివసే ద్విరహాతురః, నరపతి ర్భవతాం శరణం ధ్రువం సచ విదేశగమం శ్రుతవాన్యది ౨౨. రుషితవాన్నచ వో వితరే న్నృపః కథితజీవిత మక్షతశాసనః, తురగవన్నృపతి శ్చలమానసో భిషజమన్య మసౌ విదధీత వా. ౨౩. జనపదో విరళో గదహారకై ర్బహులరుగ్ణజనః ప్రకృతే రతః, మృగయతే భవతో భవతాం గృహే గదిజనస్సహితుం గదమక్షమః ౨౪. పితృకృతా జని రస్య శరీరిణ స్సమవనం గదహారిషు తిష్ఠతి, జనిత మప్యఫలం భిషజం వినా భిషగసౌ హరి రేవ తనూభృతః. ౨౫ యదు

ఔషధం తదిదం ధ్రువ మవ్యభిచారి వదత యతో రోగతమస్తిమిరారయః ద్రుతవి. ౧౮. నన్వేవంభూతో రోగ ఏతావత్కాలం కిమిత్యుపేక్షిత స్తత్రాహ-చిరమితి. తదపి తథాఽపి శిష్యగణై రహం నిరహింసి అత్యాగ్రహేణ నియోజితత్వా ద్ధింసితః ౧౯. ఇత్యేవం మునినా కథితేసతి వైద్యవరా రోగస్య సత్క్రియాః బహుధా విదధిరే ౨౦. ఇతో గేహమటత గచ్ఛత. యతో రోగవారణార్థం ఇత ఆగతానాం భవతాం కాలో మహా నగాత్. ౨౧. అవశ్య మేవ భవద్భి ర్గంతవ్య మిత్యనుశయేనాహ—విరహాతురః ప్రియజనః పథి లోచనో దినసముదాయం గణయ న్నివసేదితి సంభావనాయాం లిఙ్ కించ నరపతి ర్భవతాం ధ్రువం శరణం సచ భవతాం విదేశగమనం యది శ్రుతవాన్. ౨౨. తదా కుపిత స్స న్నృపః కథితం జీవితం ప్రతిజ్ఞాతాం జీవికాం యుష్మభ్యం న దద్యాత్. యతో ఽక్షతశాసనః యద్వా యస్మా దశ్వవ న్నృపతి శ్చలమానస స్తతో ఽసావన్యం వైద్యం విదధీత. ౨౩. కించ రోగహారకై ర్విరళో రహితో జనపదః స్వభావాదేవ బహులం రుగ్ణాః జనా యస్మిన్ అతో రోగిజనో రోగం సహితు మసమర్థో భవతాం గృహే భవతో విచినుతే. ౨౪. జనిర్జన్మ అవనం పాలనం తస్మా దసౌ వైద్యః శరీరభృతో విష్ణు రేవ తద్వదుపాసనీయ ఇత్యర్థః. ౨౫. ఏవముక్త్వా భిషజ

దీతం భవతావితథం నత త్తదపి న క్షమతే వ్రజితుం మనః, సురభువం ప్రవిహాయ మనుష్యగాం వ్రజితు మిచ్ఛతి కో ఽత్ర నర స్సుధీః. ౨౬. ఇతి నిగద్య యయు ర్భిషజాం గణౌ విమనసః పటవో ఽపి నిజాం గృహాన్, అథ ముని ర్ద్విజహా స్మమతాం తనౌ గురువరో గురుదుఃఖ మనోఽథ సః ౨౭ ప్రథితై రవనౌ పరస్సహస్రై రగదంకారచర్యై రథా ఽచికిత్స్యే, ప్రబలే సతి హా భగందరాఖ్యే స్మరతిస్మ స్మరశాసనం మునీంద్రః ౨౮ స్మరశాసనశాసనా న్నియుక్తౌ ద్విజవేషం ప్రవిధాయ భూమి మాప్తౌ, ఉపసేదతు రశ్వినౌ చ దేవౌ సుభుజౌ సాంజనలోచనౌ సుపుస్తౌ ౨౯ యతివర్య చికిత్సితుం న శక్యా పరకృత్యా జనితా హి తే రుగేషా, ఇతి తౌ స్సముదీర్య యోగివర్యం విబుధౌ తౌ ప్రతిజగ్మతుర్యథాగతమ్ ౩౦ తదను స్వగురో ర్గదాపనుత్త్యై పరమంత్రం తు జజాప జాతమన్యుః, ముహు రార్యపదేన వార్యమాణో ఽప్యరి వర్గే ఽప్యనుకంపినా ఽబ్జపాదః. ౩౧ అమునైవ తతో గదేన నీచః ప్రతియాతేన హతో మమార గుప్తః, మతిపూర్వకృతో మహాను భావే ఽప్యనయః కస్య భవే త్సుఖోదయలబ్ధ్యై. ౩౨ స్వస్థ స్సో ఽయం

ఊచుః-భవతా యత్కథితం తన్మిథ్యా న భవతి తథా ఽపి గంతుం మనో న క్షమతే యతో దేవభూమిం ప్రవిహాయ మనుష్యభూమిం గంతుం సుధీ ర్నరో ఽత్ర జగతి క ఇచ్ఛతి న కో ఽపీత్యర్థః. ౨౬. ఇతి నిగద్యైవ ముక్త్వా. ౨౭. భూమౌ ప్రథితై స్సహస్రై దప్యధికై రౌషధకారసమూహై ర్భగందరాఖ్యే ప్రబలే. హేతీతిఖేదే. అచికిత్స్యే సతి మునీంద్ర శ్రీశంకరాచార్యః కామశాసనం మహాదేవం స్మరతిస్మ-వ. మా. ౨౮. స్మృతమహాదేవాజ్ఞయా నియుక్తౌ దేవౌ వశ్వినీకుమారౌ ద్విజవేషం ప్రవిధాయ భూమిం ప్రాప్తౌ సుభుజౌ సాంజనలోచనౌ సుపుస్తక యుక్తౌ మునీంద్ర సమీపే. ౨౯ ఉపవిశ్య య దూచతు స్తదాహ—భోయతివర్య, యైషా తే రుక్ రోగః చికిత్సితుం న శక్యా హి యస్మా త్పరకృత్యా ఉత్పాదితా, ఇతి తం యోగివర్యం సముదీర్య తౌ దేవౌ యథాగతం ప్రతిజగ్మతుః. ౩౦. తదనంతరం జాతకోప శత్రువర్గే ఽప్యనుకంపినా ఆర్యపాదేనా ఽఽచార్యేణ ముహు ర్వార్యమాణో ఽపి పద్మపాద స్స్వగురో రోగస్య నాశాయ పరం మన్త్రం తు జజాప. ౩౧ తతః కిం వృత్త మిత్యాకాంక్షాయా మాహ—అమునైవేతి. ప్రతియాతేన ప్రతిప్రాప్తేన. ౩౨. స్వస్థః

బ్రహ్మ సాయం కదాచి ద్ధ్యాయ న్గంగాపూరసంగార్ద్రివాతైః, ఆగ
చ్ఛంతం సైకతే ప్రత్యగచ్ఛ ద్యోగీశానం గౌడపాదాభిధానమ్
౩౩ పాణౌ ఫుల్లశ్వేతపంకేరుహశ్రీమైత్రీపాత్రీభూతభాసా ఘటేన,
ఆరాద్రాజత్కైరవానందసంధ్యా రాగారక్తాంభోదలీలాం దధానమ్
౩౪ పాణౌ శోణాంభోజబుద్ధ్యా సమంతాద్భ్రామ్యద్భృంగీమండలీ
తుల్యకుల్యాం, అంగుల్యగ్రాసంగిరుద్రాక్షమాలా మంగుష్ఠాగ్రేణాస
కృద్భ్రామయంతమ్ ౩౫ ఆర్యస్యాథ గౌడపాదస్య పాదావభ్య
ర్చ్యాసౌ శంకరః పంకజాభౌ, భక్తిశ్రద్ధా సంభ్రమాక్రాంతచేతాః
ప్రహ్వ స్తస్థావగ్రతః ప్రాంజలిస్సన్ ౩౬ సించన్నేనం క్షీరవారాశి
వీచీ సాచివ్యాయాసన్నయత్నైః కటాక్షైః, దంతజ్యోత్స్నా సంతు
రాశ్చాపి కుర్వన్నాశాః సూక్తిం సందధే గౌడపాదః ౩౭ కచ్చి
త్సర్వాం వేత్సి గోవిందనామ్నో హృద్యావిద్యాసంసృదుద్ధారకృద్యా,
కచ్చి త్తత్త్వం తత్త్వమానందరూపం నిత్యం సచ్చిన్నిర్మలం వేత్సి వేద్యమ్
౩౮ భక్త్యాయుక్తా స్స్వానురక్తా విరక్తా శ్శాంతా దాంతా స్సంతతం

సోఽయం శ్రీశంకరాచార్యః సైకతే సాయంకాలే బ్రహ్మ ధ్యాయన్ గంగాపూరే
ణార్ద్రై ర్వాయుభిస్సహాగచ్ఛంతం యోగీశం గౌడపాదసంజ్ఞం ప్రత్యబుధ్యత శాలి.
౩౩. తమేవ వర్ణయతి-పాణౌ హస్తే ప్రఫుల్లితస్య శ్వేతకమలస్య యా శ్రీ స్తయా
యా మైత్రీ తస్యాః పాత్రీభూతా భాః కాంతి ర్యస్య తేన ఘటేన కమండలునా ఆరా
ద్రాజత్కైరవస్య సితపఙ్కజస్యానందో యస్య తస్య సంధ్యారాగేణ సమంతాద్రక్తస్య
పయోదస్య చ లీలాం దధానం ౩౪. పునశ్చ హస్తే శోణపద్మబుద్ధ్యా సమంతాద్భ్రా
మ్యంతీనాం భ్రమరీణాం మండలీ తత్తుల్యకులోద్భవాం తత్సదృశాం అంగుల్యగ్రాసంగి
రుద్రాక్షమాలాం పునఃపునః భ్రామయంతమ్ ౩౫ అథో అనంతరమార్యస్య గౌడపా
దస్య పంకజాభౌ పాదావసౌ శంకరో ఽభ్యర్చ్య భక్తిశ్రద్ధాభ్యాం యస్సంభ్రమ
స్తేన తై ర్వాక్రాంతచిత్తో నమ్రీభూతో ఽగ్రతః ప్రాంజలి స్సన్నవతస్థే ౩౬ ఏనం
శంకరం క్షీరవారిరాశిసాదృశ్యాయాసన్నయత్నైః ప్రాప్తయత్నైః కటాక్షైః సించన్
దంతజ్యోత్స్నయా దన్తురా వ్యాప్తా ఆశా దిశో ఽపి ధవళీ కుర్వన్ సూక్తిం
సందధే. ౩౭. తామేవ దర్శయతి-కచ్చిదితి ప్రశ్నే. సంసారోద్ధారకారణీభూతా
హృదయస్య ప్రియా యా గోవిందనామ్నో విద్యా తాం సర్వాం వేత్సి జానాసి
పశ్చాత్ప్రసిద్ధం నిత్యం సచ్చిదమలం వేద్యం తత్త్వం కచ్చి ద్వేత్సి. ౩౮. భక్త్యా

శ్రద్దధానాః, కచ్చి త్తత్త్వజ్ఞానకామా వినీతా శ్శుశ్రూషన్తే శిష్య
వర్యా గురుం త్వామ్ ౩౯ కచ్చి న్నిత్యా శ్శత్రవో నిర్జితా స్తే కచ్చి
త్వాప్రిప్తా స్సద్గుణా శ్శాంతిపూర్వాః, కచ్చి ద్యోగ స్సాధితో ఽష్టాంగ
యుక్తః కచ్చి చ్చిత్తం సాధు చిత్తత్త్వగం తే ౪౦. ఇత్యద్వైతాచార్యవ
ర్యేణ తేన ప్రేమ్ణా పృష్ట శ్శంకర స్సాధుశీలః, భక్త్యుద్రేకా ద్బాష్ప
పర్యాకులాక్షో బధ్న న్మూర్ధన్యంజలిం వ్యాజహార ౪౧ యద్యత్పృ
ష్టం స్పష్ట మాచార్యపాదై స్తత్త త్సర్వం భో భవిష్యత్యవశ్యమ్,
కారుణ్యాబ్ధేః కల్పయుష్మత్కటాక్షై ర్దృష్టస్యాహో దుర్లభం కిన్ను
జంతోః ౪౨. మూకో వాగ్మీ మందధీః పండితాగ్ర్యః పాపాచారః
పుణ్యనిష్ఠేషు గణ్యః, కామాసక్తః కీర్తిమా న్నిస్పృహాణా మార్యా
పాంగాలోకతః స్యా త్క్షణేన ౪౩ లేశం వాపి జ్ఞాతు మీష్టే పుమా
న్క స్సీమాతీతస్యాస్య యుష్మన్మహిమ్నః, తుష్టో ఽత్యంతం తత్త్వవి
ద్యోపదేష్టా జాత స్సాక్షా ద్యస్య వైయాసకి స్సః ౪౪ ఆజన్మాత్మజ్ఞాన
సిద్ధం యమాహు రౌదాసీన్యా జ్జాతమాత్రం వ్రజంతమ్, ప్రేమావేశాత్

సేవయా యుక్తాః స్వస్మిం స్త్వయి స్వాత్మని వా ఽనురక్తా విషయేషు విరక్తా వశీకృ
తాంతరింద్రియా జితబాహ్యకరణా నిరంతరం శ్రద్ధావంత స్తత్త్వజ్ఞానాభిలాషా విన
యం ప్రాప్తా శ్శిష్యవర్యాః కచ్చి త్త్వాం గురుం సేవంతే ౩౯ నిత్యా శ్శత్రవః
కామాద్యాః యమనియమాసనప్రాణాయామప్రత్యాహారధారణాధ్యానసమాధిసంజ్ఞకై
రష్టభి రంగై ర్యుక్త స్సాధుచిత్తత్వగం సమ్యక్చైతన్యతత్త్వవిషయం ౪౦ బాష్పపర్యా
కులే పరివ్యాప్తే ఽక్షిణీ యస్య ౪౧ హే భగవన్నాచార్యపాదై ర్యద్య త్పృష్టం
తత్తత్సర్వ మవశ్యం స్పష్టం భవిష్యతి యస్మా త్కారుణ్యసముద్రస్య కల్పై స్సదృశై
ర్భవత్కటాక్షై ర్దృష్టస్య జంతోః కిం ను దుర్లభం కిమపి దుర్లభం నేత్యాహుః. ౪౨.
ఏతదేవోపపాదయతి - భవద్విధానా మార్యాణాం కటాక్షావలోకాత్ క్షణమాత్రేణ
మూకో వాగ్మీ స్యాదేవ మగ్రే ఽపి. నిస్పృహాణాం మధ్యే కీర్తిమాన్. ౪౩. సీమా
తీతస్య భవన్మహిమ్నో లేశం వాపి జ్ఞాతు మద్య కః పుమాన్ సమర్థో న కో ఽపీ
త్యర్థః కుత ఇతి చే త్తత్రాహ—యస్య భవతః. స అతిప్రసిద్ధో వ్యాససూను శ్శుకా
చార్యో ఽత్యంతం తుష్టో భూత్వా సాక్షా త్స్వయమేవ విద్యోపదేష్టా జాతో ఽత
ఇత్యర్థః ౪౪ వైయాసకి రిత్యుక్త్యా వ్యాసపుత్రత్వేనైవ తస్య శ్రైష్ఠ్యం నాస్త్యపి తు
స్వతో ఽపీత్యాశయేన తం వర్ణయతి-యం జన్మత ఏవాత్మజ్ఞానసిద్ధ మౌదాసీన్యేనా[illegible]

పుత్ర పుత్రేతి శోచన్ పారాశర్యః ప్లుతతో ఽనుప్రపేదే ౪౫ యశ్చా
హూతో యోగభాష్యప్రణేత్రా పిత్రా ప్రాప్తః స ప్రపంచైకభావమ్, స
ర్వాహంతాశీలనాద్యోగభూమేః ప్రత్యాక్రోశం ప్రాతనోద్వృక్షరూపః
౪౬. తత్తాదృక్షజ్ఞానపాథోధియుష్మత్పాదద్వంద్వం పద్మసౌహార్దహృ
ద్యమ్, దైవాదేతద్దీనదృగ్గోచరం చేద్భక్తస్యైతద్భాగధేయం హ్యప్ర
మేయమ్ ౪౭ ఇత్యాకర్ణ్యాథాబ్రవీద్గౌడపాదో వత్స శ్రుత్వా
వార్తవాంస్త్వద్గుణౌఘాన్, ద్రష్టుం శాంతస్వాంతవంతం మమ త్వాం
గాఢోత్కంఠాగర్భితం చిత్తమాసీత్ ౪౮ కృతాస్త్వయా భాష్య
ముఖా నిబంధా మత్కారికావారిజసుఖార్కాః, శ్రుత్వేతి గోవింద
ముఖాత్ప్రహృష్యద్దృగధ్వనీనో ఽస్మి తవాద్య విద్వన్ ౪౯ ఇతి
స్ఫుటం ప్రోక్తవతే వినీతః సోఽశ్రావయద్భాష్యమశేషమస్మై, విశిష్య
మాండూక్యగభాష్యయుగ్మం శ్రుత్వా ప్రహృష్యన్నిదమబ్రవీత్తమ్
౫౦. మత్కారికాభావవిభేది తాదృఙ్మాండూక్యభాష్యశ్రవణోత్థహర్షః,

త్సమీపాద్దూరం వా జాతమాత్రం ప్రవ్రజంతం ప్రేమావేశాత్పుత్ర పుత్రేతి శోచన్ పా
రాశరనందనో వేదవ్యాసః ప్లుతతో ఽనుప్రపేదే అవైదిక ఇతి శబ్దే పరే ప్లుతో
ఽప్లుతవత్స్యాదిత్యర్థకేనాప్లుతవదుపస్థిత ఇతి సూత్రేణాప్లుతవత్త్వాత్స్వరసంధిః ౪౫.
యశ్చ యోగభాష్యప్రణేత్రా పిత్రా ఆహూతః సర్వాహంభావశీలనాద్యోగభూ
మేః ప్రపంచైకభావం ప్రాప్తః స వృక్షరూపః ప్రత్యాక్రోశం ప్రాతనోత్ తథాచోక్తం.
*"యం ప్రవ్రజంతమనుపేతమపేతకృత్యం ద్వైపాయనో విరహకాతర ఆజుహావ,
పుత్రేతి తన్మయతయా తరవో ఽభినేదుస్తం వ్యాససూనుముపయామి గురుం మునీ
నా"మితి యోగమాహాత్మ్యేన గమనాగమనయోః సంభవాత్పరీక్షిదుపదేష్టృత్వవద్గౌడ
పాదోపదేష్టృత్వమపి న విరుధ్యత ఇతి ద్రష్టవ్యమ్. ౪౬. తత్తస్మాదేవం విధస్య జ్ఞాన
సముద్రస్య భవతః కమలస్య సౌహార్దేన హృద్యమేతత్పాదద్వంద్వం దైవాదస్మద్వి
ధదీనదృష్టివిషయభూతం యది స్యాత్తర్హి ఏతద్భక్తస్యాప్రమేయం భాగ్యమ్ ౪౭.
శాంతమనస్వంతం త్వాం ద్రష్టుం అత్యంతోత్కంఠాగర్భితం మమ మానసమాసీత్.
౪౮. కించ మత్కృతకారికాబ్జసుఖసూర్యాః భాష్యాదయో నిబంధాస్త్వయాకృతా
ఇతి గోవిందముఖాచ్ఛ్రుత్వా హర్షం ప్రాప్యాద్య హే విద్వన్ తవ దృష్టిమార్గగో
ఽస్మి ౪౯ మాండూక్యగతం భాష్యయుగ్మం శ్రుతిభాష్యం గౌడపాదీయకారికాభాష్యం
చేత్యర్థః. ఉ. ౫౦. యదువాచ-తదేవాహ-మత్కారికాభావవిభేదినస్తాదృశయో

దాతుం వరం తే విదుషాం వరాయ ప్రోత్సాహయత్యాశు వరం వృణీష్వ ॥౫౧ స ప్రాహ పర్యాయశుకర్షి మీడ్యం భవంత మద్రాక్ష మతిష్యపూరుషమ్, వరః పరః కో ఽస్తి తథా ఽపి చింతనం చిత్తత్వగం మే ఽస్తు గురో ర్నిరంతరమ్ ॥౫౨ తథేతి సో ఽంతర్ధి మపాస్తమోహే గతే చిరంజీవిమునా వథాసౌ, వృత్తాంత మేతం సముదా శ్రవేభ్య స్సంశ్రావయం స్తాం క్షణదా మనైషీత్ ॥౫౩ అథ ద్యునద్యా ముషసి క్షమీంద్రో నిర్వర్త్య నిత్యం విధివ త్సశిష్యైః, తీరే నిధిధ్యాసనలాలసో ఽభూ దత్రాంతరే ఽశ్రూయత లోకవార్తా ॥౫౪. జంబూద్వీపం శస్యతే ఽస్యాం పృథివ్యాం తత్రాప్యేతన్మండలం భారతాఖ్యమ్, కాశ్మీరాఖ్యం మండలం తత్ర శస్తం యత్రాస్తే ఽసౌ శారదా వాగధీశా. ॥౫౫. ద్వారై ర్యుక్తం మాండపై స్తచ్చతుర్భి ర్దేవ్యా గేహం యత్ర సర్వజ్ఞపీఠమ్, యత్రారోహే సర్వవిత్సజ్జనానాం నాన్యే సర్వే యత్ప్రవేష్టుం క్షమంతే ॥౫౬. ప్రాచ్యాః ప్రాచ్యాం పశ్చిమాః పశ్చిమాయాం యేచోదీచ్యా స్తాముదీచీం ప్రపన్నాః, సర్వజ్ఞా స్తం ద్వార ముద్ఘాట

ర్మాండూక్యభాష్యరచనాః శ్రవణేనోత్థితో హర్షః విదుషాం మధ్యే శ్రేష్ఠాయ తుభ్యం వరం దాతుం ప్రోత్సాహయతి తస్మా చ్ఛీఘ్రం వరం వృణీష్వ ఇంద్ర.౫౧ ఏవం వరగ్రహణాయ ప్రేరిత స్స శ్రీశంకరః ప్రాహ—భవంతం పర్యాయేణ రూపాంతరేణోపలక్షితం శుకర్షిం శుకర్షేః పర్యాయ మితివా సర్వాత్మనా శుకర్షితుల్య మీడ్యం భగవంత మకలి పూరుషం త్రియుగం పరమాత్మానం విష్ణుమేవాహమద్రాక్ష మత్తో ఽస్మా త్పరోవరః కో ఽపి నాస్తి తథాపి హేగురో మేచింతనం సదైవ చైతన్యతత్త్వవిషయ మస్త్వితి వరం దేహీత్యర్థః ఉ.౫౨. తథేతి.స గౌడపాదః ప్రాహేత్యనుకృష్య సంబంధనీయం. అథాపాస్తమోహే చిరంజీవిమునా వంతర్ధిం గతేసతి అసౌ ఏతంవృత్తాంతం శిష్యేభ్యో ముదా సంశ్రావయం స్తాంరాత్రి మనైషీత్. ౫౩. అథ ప్రాతఃకాలే శ్రీశంకరః శిష్యైస్సహా నిత్యకర్తవ్యం గంగాయాం విధివ త్సంపాద్య తస్యా స్తీరే నిధిధ్యాసనలాలసో ఽభూ దేతస్మి న్నంతరే లోకవార్తా ఽశ్రూయత ౫౪ తామేవాహ—జంబూద్వీప మితి. శాలి. ౫౫ మంటపసంబంధిభిః చతుర్భిః ద్వారై ర్యుక్తం తస్యా దేవ్యా గేహం యస్మి న్గేహే సర్వజ్ఞపీఠం యత్రారోహే సతి సజ్జనానాం మధ్యే సర్వజ్ఞో భవతి సర్వజ్ఞా దన్యే సర్వే ఽపి యద్గేహం ప్రవేష్టు మపి న క్షమంతే. యద్వా యదేవంభూతం తద్దేవ్యా గేహ మిత్యన్వయః. ౫౬. దాక్షాఃదాక్షిణాత్యాః పినద్ధం తత్ ద్వారం నోద్ఘా

యంత్యో దాక్షా నద్ధం నో తదుద్ఘాటయంతి. ౫౭. వార్తా ముపశ్రుత్య స దాక్షిణాత్యో మానం తదీయం పరిమాతు మిచ్ఛన్, కాశ్మీరదేశాయ జగామ హృష్ట శ్రీశంకరో ద్వార మపావరీతుమ్ ౫౮. ద్వారం పినద్ధం కిలదాక్షిణాత్యం న సంతి విద్వాంస ఇతీహ దాక్షాః, తాం కింవదంతీం విఫలాం విధాతుం జగామ దేవీనిలయాయ హృష్యన్. ౫౯. వాదివ్రాతగజేంద్రదుర్మదఘటా దుర్గర్వసంకర్షణ శ్రీమచ్ఛంకరదేశికేంద్రమృగరా డాయాతి సర్వార్థవిత్, దూరం గచ్ఛత వాదిదుశ్శరగజా స్సంన్యాసదంష్ట్రాయుధో వేదాంతోరువనాశ్రయ స్తదపరం ద్వైతం వనం భక్షతి ౬౦ కరటతటాంతవాన్తమదసౌరభసారభరస్ఖలదళి సంభ్రమత్కులభకుంభజృంభితబలః, హరి రివ జంబుకానమదదంతగజాన్కుజనానపిఖలునాక్షిగోచరయతీహ యతి ర్వ్రతకాన్ ౬౧ సంశ్రావయ న్నధ్వని దేశికేంద్రశ్రీదక్షిణద్వారభువం ప్రపేదే, కవాట ముద్ఘాట్య నివేష్టుకామం ససంభ్రమం వాదిగణో న్యరౌత్సీత్. ౬౨ అథాబ్రవీ ద్వాదిగణ స్స దేశికం కిమర్థ మేవం బహుసంభ్రమక్రియా, యదత్ర కార్యం

టయంతి ౫౭. తస్యా వార్తాయా ఇదం ప్రమాణం మాతుం ఇదం మానం నవేతి నిశ్చేతు మిచ్ఛన్ తద్ద్వార ముద్ఘాటయితుం కాశ్మీరదేశాయ జగామ ౫౮ కిలేతి ప్రసిద్ధం దాక్షిణాత్యం ద్వారం పినద్ధం యత ఇహ భూమౌ దాక్షిణాత్యా విద్వాంసో నైవ సంతీతి కింవదంతీం జనశ్రుతిం విఫలాం విధాతుంజగామ. ఆ. ౫౯. వాదిసమూహా ఏవ గజేంద్రా స్తేషాం దుర్మదఘటానాం యో గర్వ స్తం సమ్యక్ కర్షతీతి తథా సచాసౌ శ్రీమచ్ఛంకరదేశికేంద్రలక్షణో మృగేంద్రః సర్వార్థవిదాయాత్యతో హే వాది దుశ్శరగజా దూరం గచ్ఛత. కింకరోతీతిచే త్సన్న్యాసలక్షణదంష్ట్రాయుధో వేదాంతలక్షణబృహద్వనాశ్రయో వేదాంతా దన్యత్ ద్వైతప్రతిపాదికం శాస్త్రలక్షణం వనం భక్షతీత్యధ్వని సంశ్రావయన్నితి వ్యవహితే నాన్వయః - శా ౬౦. కరటతటాంతా ద్గజగండతటప్రాంతభాగా దుద్వమితమదసౌరభసారభరేణ స్ఖలద్భిః అళిభిః సంభ్రమతి గజకుంభే జృంభితం బలం యస్య ససింహో యథా క్షుద్రాన్ సృగాలాన్ మదద న్తవర్జితాన్ గజాంశ్చ నాక్షిగోచరయతి న ప్రతి గణయతి తథైవ లోకే యతిః నిందితాన్ కుత్సితజనా నపి నాక్షిగోచరయతి * యది భవతో నజాభజజలాగురుర్మర్కుటకం. ౬౧. ఇత్యేవంమార్గే సంశ్రావయన్ దేశికేంద్రశ్రీదక్షిణద్వారభూమిం ప్రాప్తవాన్. తతః కవాట ముద్ఘాట్య ప్రవేష్టుకామం ససంభ్రమం తం వాదిగణో నిరోధితవాన్ - ఉ. ౬౨. అథ నిరోధనానంతరం

తదుదీర్యతాం శనై ర్నసంభ్రమం కర్తుమలం తదీప్సితమ్ ౬౩ యః కశ్చిదేత్యేతు పరీక్షితుం చేద్వేదాఖిలం నావిదితం మమాణు, ఇత్థం భవా న్వక్తి సమున్నతీచ్ఛో దత్వా పరీక్షాం వ్రజ దేవతాలయమ్. ౬౪. షడ్భావవాదీ కణభుఙ్మతస్థః పప్రచ్ఛ తం స్వీయరహస్య మేకమ్, సంయోగభాజః పరమాణుయుగ్మా జ్జాతంహి సూక్ష్మం ద్వ్యణుకం మతం నః ౬౫ య త్స్యా దణుత్వం తదుపాశ్రితం త జ్జాయేత కస్మా ద్వద సర్వవి చ్చేత్, నోచే త్ప్రభుత్వం తవ వక్తు మేతే సర్వజ్ఞభాషాం విహితాం కథం తే. ౬౬ యాద్విత్వసంఖ్యా పరమాణునిష్ఠా సా కారణంతస్య గతస్య మాత్రా, ఇతీరితే తద్వచనం ప్రపూజ్య స్వయం నివృత్తా కణాదలక్ష్మీః ౬౭ తత్రాపి నైయ్యాయికఆత్తగర్వః కణాదపక్షా చ్చరణాక్షపక్షే, ముక్తే ర్విశేషం వద సర్వవిచ్చే న్నోచే త్ప్రతిజ్ఞాం త్యజ సర్వవిత్త్వే ౬౮ అత్యంతనాశే గుణసంగతేర్యా స్థితి ర్నభోవ త్కణభక్షపక్షే

సవాదిగణో దేశిక మువాచ ఏవం బహుసంభ్రమాత్ క్రియా కిమర్థం బహుసంభ్రమస్య క్రియాకరణం ఇతివా యదత్ర కార్యం తత్క్రియతాం యత స్తదీప్సితం కర్తుం సంభ్రమ స్సమర్థో న భవతి వంశ ౬౩. యః కశ్చిత్పరీక్షితు మాయాతి స కామ మాగచ్ఛతు యతో ఽహ మఖిలం వేద అణ్వపి మమావిదితం నాస్తీతి వాదిగణ ఆహ— అమునా ప్రకారేణ భవాన్ వక్తిచే త్తర్హి హేసమున్నతీచ్ఛో పరీక్షాం దత్వా దేవతాలయం వ్రజ-ఇంద్ర ౬౪ ఏవం శ్రుత్వా పరీక్షాం దాతు మవస్థితం శ్రీశంకరాచార్యం ప్రతి కణాదమతే స్థితః ఏకం స్వీయం రహస్యం పప్రచ్ఛ తం విశినష్టి-ద్రవ్యగుణకర్మసామాన్యవిశేషసమవాయాః షడ్భావా ఇతి వాదీ రహస్యమేవ దర్శయతి సంయోగభాగినః పరమాణుద్వయా త్సూక్ష్మం ద్వ్యణుకం జాతమితి నో మతం ౬౫. ద్వ్యణుకాశ్రితం అణుత్వం యత్స్యా త్తత్కస్మా జ్జాయేతేతి వద యది త్వం సర్వవిచ్చే త్తవ ప్రభుత్వం వక్తు మేతే తవశిష్యా రచితాం సర్వజ్ఞభాషాం బ్రువంతి నత్వర్థతః త్వం సర్వజ్ఞో ఽసీత్యర్థః ౬౬ పరమాణుద్వయనిష్ఠాయాద్విత్వ సంఖ్యాసా తస్య ద్వ్యణుకగతస్యాణుత్వస్య కారణ మితి మాత్రా జ్ఞాత్రా శ్రీశంకరేణ కథితేసతి తద్వచనం ప్రపూజ్య కణాదలక్ష్మీ స్స్వయమేవ నివృత్తిం గతా ఉ. ౬౭. తదనంతరం తేషు మధ్యే గౌతమమతాశ్రయ ఆత్తగర్వో నైయ్యాయిక ఆహ-కణాదపక్షా ద్గౌతమపక్షే ముక్తే ర్విశేషం వద. యది త్వం సర్వజ్ఞో నోచే త్సర్వవిత్త్వే ప్రతిజ్ఞాం త్యజ. ౬౮. ఏవ ముక్త ఆచార్య ఆహ— గుణసంబన్ధస్యాత్యంతనాశే నభోవద్యాస్థితి స్సా కణాదపక్షే ముక్తిః తదీయే గౌతమపక్షేతు సాగుణసఙ్గతే రిత్యంతనాశే నభోవ

పక్షే, ముక్తిస్తదీయే చరణాక్షపక్షే సానందసంవిత్సహితావిముక్తిః. ౬౯ పదార్థభేదస్స్ఫుటఏవసిద్ధ స్తథేశ్వర స్సర్వజగద్విధాతా, స ఈశ వాదీ త్యుదితే ఽభినంద్య నైయాయికో ఽపి న్యవృత న్నిరోధాత్. ౭౦. తం కాపిలః ప్రాహ చ మూలయోనిః కింవా స్వతంత్రా చిదధిష్ఠితా వా, జగన్నిదానం వద సర్వవిత్త్వా న్నోచే త్ప్రవేశ స్తవ దుర్లభః స్యాత్. ౭౧. సా విశ్వయోని ర్బహురూపభాగినీ స్వయం స్వతంత్రా త్రిగుణాత్మికా సతీ, ఇత్యేవ సిద్ధాంతగతి స్తు కాపిలీ వేదాంతపక్షే పరతంత్రతా మతా. ౭౨. తతో నదంతో న్యరుధ న్సగర్వాం దత్త్వా పరీక్షాం వ్రజధామ దేవ్యాః, బౌద్ధా స్తథా సంప్రథితాః పృథివ్యాం బాహ్యార్థవిజ్ఞానకశూన్యవాదైః. ౭౩ బాహ్యార్థవాదో ద్వివిధ స్తదంతరం వాచ్యం వివిక్షు ర్యది దేవతాలయమ్, విజ్ఞానవాదస్య చ కింవిభేదకం భవన్మతా ద్బ్రూహి తతః పరం వ్రజ. ౭౪ సౌత్రాంతికో

త్మినీతి రానందసంవిత్సహితా ముక్తి రిత్యర్థః ౬౯ పదార్థభేద స్తు స్ఫుట ఏవ సిద్ధః కణాదమతే సప్తపదార్థాః. గౌతమమతేతు షోడశ తే తథా చ కణభుక్సూత్రం 'ద్రవ్యగుణకర్మసామాన్య విశేషసమవాయాభావా స్సప్తపదార్థాః' తథా గౌతమీయమపి "ప్రమాణప్రమేయసంశయప్రయోజనదృష్టాంతసిద్ధాంతావయవతర్కనిర్ణయవాదజల్పవితండాహేత్వాభాసచ్ఛలజాతినిగ్రహస్థానానాం తత్త్వజ్ఞానా న్నిశ్శ్రేయసాధిగమః" ఇతి సర్వజగన్నిమిత్తకారణభూత ఈశ్వర స్తథా కణాదపక్షవ దేవ ఇత్యుదితే సతి స ఈశ వాదీ నైయాయికో ఽపి నిరోధనా న్న్యవృత నివృత్తః. ౭౦ తత స్తం సాంఖ్యః ప్రాహ-మూలప్రకృతిః కిం స్వతంత్రా జగత్కారణ ముతచిదధిష్ఠితేతి సర్వజ్ఞత్వా త్త్వం వద నోచే త్ప్రవేశ స్తవ దుర్లభ స్స్యాత్. ౭౧. ఏవ ముక్త ఆచార్య ఆహ-సా విశ్వయోని స్సత్త్వరజ స్తమోఽభిధగుణత్రయాత్మికా స్వతంత్రా సతీ బహురూపభాగినీజగన్నిదాన మితితు కాపిలీ సిద్ధాంతగతిః. వేదాంతపక్షే త్వస్యాః పరతంత్రతా మతా ౭౨. తతో నదంతో న్యరుణ న్నితి తత స్తదనంతరం తత్రైవ బాహ్యార్థవిజ్ఞానక శూన్యవాదైః పృథివ్యాం ప్రథితాఃసగర్వాః సౌత్రాంతికవైభాషికయోగాచార్యమాధ్యమికమతావలంబినో బౌద్ధాః పరీక్షాం దత్త్వా దేవ్యా ధామ వ్రజేతి నాదం కుర్వంతో నిరోధం కృతవంతః. ౭౩. యది త్వం దేవతాలయం వివిక్షు స్తర్హి ద్వివిధో యో బాహ్యార్థ స్తదంతరం త్వయా వాచ్యం విజ్ఞానవాదస్య చ భవతో వేదాంతవాదినో మతా త్కింవిభేదక మితి బ్రూహి తతః పరం వ్రజ. ౭౪. ఏవముక్త ఆచార్య ఉవాచ-సౌత్రాంతిక స్సర్వ మపి వేద్య

వక్తి హి వేద్యజాతం లింగాధిగమ్యం త్వితరో ఽక్షిగమ్యమ్, తయో
స్తయో ర్భంగురతా విశిష్టా భేదః కియా న్వేద న వేద్యభాగీ. ౭౫.
విజ్ఞానవాదీ క్షణికత్వ మేషా మంగీచకారాపి బహుత్వ మేషః, వేదాం
తవాదీ స్థిరసంవిదేకేత్యంగీచకారేతి మహా న్విశేషః ౭౬. అథాబ్రవీ
ద్దిగ్వసనానుసారీ రహస్య మేకం వద సర్వవిచ్చేత్, యదస్తికాయో
త్తరశబ్దవాచ్యం తత్కిం మతే ఽస్మి న్వద దేశికాఖు. ౭౭. తత్రాహ దేశి
కవర శ్శృణు రోచతే నే జీవాదిపంచక మభీష్ట ముదాహరంతి, తచ్ఛబ్ద
వాచ్య మితి జైనమతే ప్రశస్తే యద్యస్తి బోద్ధు మపరం కథయాశు
తస్మే ౭౮. దత్తోత్తరే వాదిగణే తు బాహ్యే బభాణ కశ్చిత్కిల
జైమినీయః, శబ్దః కిమాత్మా వద జైమినీయే ద్రవ్యం గుణో వేతి తతో
వ్రజత్వమ్ ౭౯ నిత్యా వర్ణా స్సర్వగాః శ్రోత్రవేద్యా యత్తద్రూపం
శబ్దజాలంచ నిత్యమ్, ద్రవ్యం వ్యాపీ త్యబ్రువన్ జైమినీయా ఇత్యే
వంతం ప్రోక్తవాన్ దేశికేంద్రః. ౮౦. శాస్త్రేషు సర్వేష్వపి దత్త

మనుమానగమ్యం వక్తి వైభాషికస్తు తత్సర్వం ప్రత్యక్షగమ్యం వక్తి-తయో స్సౌత్రాం
తికవైభాషికయోః పదార్థయోః క్షణభంగురతా సమానా. వేదనవేద్య విషయో భేదో
లిఙ్గవేద్యత్వాక్షివేద్యత్వరూపో విశేషః కియా న్విద్యత ఇత్యర్థః ౭౫. విజ్ఞానవాద్య
యం విజ్ఞానానాం క్షణికత్వం బహుత్వంచాంగీచకార. అయం వేదాన్తవాదీ తు స్థిర
మేకం జ్ఞాన మిత్యంగీచకారేతి మహా న్విశేషః. ఇంద్ర. ౭౬ అథ దిగంబరానుసారీ
జగాద యది త్వం సర్వజ్ఞ స్తర్హ్యేకం గుహ్యం వద కిం తదితి తత్రాహ—కాయ
ఇత్యుత్తరశబ్దో యేషాం తై ర్వాచ్యం యదస్మిన్ జైనమతే ఽస్తి తత్కిం హే దేశి
కాఖు వద. ఉ ౭౭ తై ర్జీవాస్తికాయః పుద్గలాస్తికాయో ధర్మాస్తికాయ ఆకాశా
స్తికాయః ఇతిశబ్దై ర్వాచ్యం జీవాదిపంచక మభీష్ట మిత్యుదాహరంతి తత్సృష్ట ముక్త్వా
ఽప్రశస్తే జైనమతే ఽపర మపి యజ్ఞాతు మాస్తే తచ్ఛీఘ్రం వదేత్యాహ—జైనమత
ఇతి. వసం. ౭౮. ఏవం వేదబాహ్యే వాదిగణే తు దత్తోత్తరే సతి కశ్చి జ్జైమినిమతా
వలంబ్యధ్వరమీమాంసకో జగాద-జైమినీయే మతే శబ్దః కిం స్వరూపః? కింశబ్దార్థమాహ?
ద్రవ్యం గుణో వేతి? తథాచ శబ్దస్వరూప ముక్త్వా తతో వ్రజ. ఉ ౭౯. నిత్యావర్ణా
వ్యాపకాః శ్రోత్రేంద్రియవేద్యాః యద్రూపం శబ్దజాలం తచ్చ నిత్యం ద్రవ్యవ్యా
పీతి జైమినీయా అబ్రువన్ ఇత్యేవం తం జైమినీయం దేశికేంద్రః ప్రోక్తవాన్,శాలి.
౮౦. సర్వేష్వపి శాస్త్రేషు ప్రత్యుత్తరం దత్తవంతం తం శ్రీశంకరం తేవాదిన స్సర్వ

వంతం ప్రత్యుత్తరం తం సమపూజయం స్తే, ద్వారం సముద్ఘాట్య దదు
శ్చ మార్గం తతో వివేశాంతరభూమిభాగమ్ ౮౧. పాణౌ సనందన
మసా వవలంబ్య విద్యాభద్రాసనం తదవరోఢుమనా శ్చచాల, అత్రాం
తరే విధివధూ ర్విబుధాగ్రగణ్యమాచార్యశంకర మవోచ దనం
గవాచా ౮౨. సర్వజ్ఞతా తే ఽస్తి పురైవ యస్మా త్సర్వత్ర పర్యై
క్షిభవా న్న చేత్తే, విరించిరూపాంతరవిశ్వరూప శ్శిష్యః కథంస్యా
త్ప్రథితాగ్రణీ స్సః ౮౩ సర్వజ్ఞతైకైవ భవే న్న హేతుః పీఠాధిరో
హే పరిశుద్ధతా చ, సా తేఽస్తి వా నేతి విచార్యమేత త్తిష్ఠ క్షణం
త్వం కురు సాహసం మా ౮౪ త్వం చాంగనా స్సముపభుజ్య కలార
హస్యప్రావీణ్యభాజన మభూ ర్యతిధర్మనిష్ఠః, ఆరోఢు మీదృశపదం
కథ మర్హతా తే సర్వజ్ఞతేవ విమలత్వ మపీహ హేతుః ౮౫.
నాస్మిం చ్ఛరీరే కృతకిల్బిషో ఽహం జన్మప్రభృత్యంబ నసందిహే
ఽహమ్, వ్యధాయి దేహాంతర సంశ్రయా ద్య న్న తేన లిప్యేత హి క

గపూజయన్ ద్వారం సముద్ఘాట్య మార్గంచ దదుః తదనంతర మంతరభూమిభాగం
వివేశ ఉ. ౮౧. హస్తే సనందన మసా వవలంబ్య తద్విద్యాభద్రాసన మారోఢుమనా
శ్చచాల, ఏతస్మి న్నంతరే విబుధాగ్రగణ్యం శ్రీశంకరాచార్య మశరీరవాచా శారదా
ఽవోచత్ వ ౮౨ యదవోచ త్తదుదాహరతి—తే సర్వజ్ఞతాయాం సంశయో
నాస్తి యస్మా త్పూర్వమేవ సర్వత్ర పరీక్షాం ప్రాప్తో ఽసి యది భవాన్ సర్వజ్ఞో
నాభవత్ తర్హి విరించిః రూపాంతరం యస్య సచాసౌ విశ్వరూపః ప్రథితానా మగ్ర
ణీః సశిష్యః కథం స్యాత్. ఉ. ౮౩. యద్యప్యేవం తథాఽపి పీఠాధిరోహే కేవలం
సర్వజ్ఞతైవ హేతు ర్న భవే దపితు పరిశుద్ధతాపి సా తేఽస్తి నవేత్యేతద్విచారణీయ
మతః క్షణమాత్రం త్వంతిష్ఠ సాహసం మాకురు ఇం ౮౪ ఏవం కోటిద్వయ ముక్త్వో
త్తరకోటిం సాధయతి—త్వం యతో యతి ధర్మనిష్ఠస్స న్నఙ్గనాః సమ్య గుపభుక్త్వా
కామకలారహస్యప్రవీణతాపాత్ర మభూః అతఈదృశపద మారోఢు మేవం
భూతస్య తవ యోగ్యతా కథ మపి నాస్తి. యత స్సర్వజ్ఞతేవ విమలతాపీహారోహే
హేతుః. ౮౫. ఏవముక్త శ్శ్రీశంకర ఉవాచ-నేతి. అహమపి నసందిహే ఽంబాయా
స్తవ సందేహో నాస్తీతి కిము వక్తవ్య మిత్యనుశయేన సంబోధయతి-హే ఽంబేతి. యత్తు
త్వంచాంగనా ఇత్యాది తత్ర శృణు యత్కర్మ దేహాంతరసంశ్రయా ద్విహితం తేన
కర్మణా ఽన్యోఽస్యం దేహో నలిప్యతే లోకశాస్త్రప్రసిద్ధం చైతత్. ఉ. ౮౬.

ర్మణా ఽన్యైః. ౮౬. ఇత్థం నిరుత్తరపదాం సవిధాయ దేవీం సర్వజ్ఞపీఠ
మధిరుహ్య ననంద సభ్యైః, సమ్మానితో ఽభవదసౌ విబుధైశ్చ వాణ్యా
గార్గ్యాకహోలముఖరైరివ యాజ్ఞవల్క్యః. ౮౭. వాదప్రాదుర్వినోద
ప్రతికథనసుధీవాద దుర్వారతర్కన్యక్కారస్వైరధాటీభరితహరిదుప
న్యస్తమాహానుభావ్యః, సర్వజ్ఞో వస్తుమర్హస్త్వమితి బహుమతః
స్ఫారభారత్యమోఘశ్లాఘాఘోఘుష్యమాణో జయతి యతిపతే శ్శార
దాపీఠవాసః. ౮౮. యత్రాపాస్యాసీత్ప్రలీనేక్షణచరణకథా కాపిలీ క్వాపి
లీనా భగ్నా ఽభగ్నా గురూక్తిః క్వచిదజని పరం భట్టపాదప్రవాదః,
భూమా వా యోగకాణాదజనిమతమథాభూతవాగ్భేదవార్తా దుర్దాం
తబ్రహ్మవిద్యాగురుదురుదకథా దుందుభే ర్ధింధిమేతః ౮౯ కాణా

సరస్వత్యా పండితైశ్చ పూజితో ఽభవత్ యథా గార్గ్యా కహోలాదిభిశ్చ యాజ్ఞ
వల్క్య స్తద్వత్ ౮౭. అథ భగవత్పాదస్య శారదాపీఠవాసం వర్ణయతి-వాదేనప్రా
దుః ప్రకటతాం గతో వినోదో యేషాం తేచ తే ప్రతికథనసుధియః ప్రతివాదిపం
డితా మండనమిశ్రప్రముఖా స్తై స్సాకం యో వాద స్తత్ర యే దుర్వారా స్తర్కాః
అవిజ్ఞాతతత్త్వే ఽర్థే కారణోపపత్తిత స్తత్త్వజ్ఞానార్థ మూహా స్తర్క ఇత్యుక్తలక్షణా
స్తేషాం న్యక్కారే తిరస్కారే స్వైరాభిః స్వతంత్రాభి ర్ధాటీభి ర్యుద్ధయాత్రాభి ర్వ్యాపి
తాభి ర్హరిద్భి ర్దిగ్భి రుపన్యస్తం వర్ణితం మహానుభావ్యం మహాప్రభావత్వం యస్య
సత్వం సర్వజ్ఞో ఽత ఏవ బహుభి స్సమస్తగుణశాలిత్వే నాత్యంతం సంభావితో ఽస్మి
న్పీఠే వస్తుమర్హో యోగ్య ఇతి స్ఫారభారత్యా విశాలయా వాచా ఽమోఘ శ్లాఘయా
సఫలప్రశంసయా సర్వై ర్ఘోఘుష్యమాణో భృశం ఘుష్యమాణో యతిపతేః శ్రీశంక
రస్య శారదాపీఠవాసో జయతి సర్వోత్కర్షేణ వర్తతే-స్ఫారం యథా తథా భారత్యా
సరస్వత్యా మోఘశ్లాఘయా ఘోఘుష్యమాణ ఇతివా ప్ర ౮౮ కించ దుర్దాంతై
రుద్ధతై ర్వాదిభి స్సహ బ్రహ్మవిద్యాగురోః శ్రీశంకరస్య వాదలక్షణద్యూతకథాయా
దుందుభే ర్ధిన్ధిమే ఇతి శబ్దాదీక్షణ చరణస్యాక్షపాదస్య గౌతమస్య కథా క్వాపి ప్రక
ర్షేణ లీనా ఆసీత్తథా కాపిలీ కపిలకథా క్వాపిలీనా ఆసీత్ తథా పూర్వ మభ
గ్నాపి ప్రభాకరోక్తి ర్భగ్నా ఆసీత్. భట్టపాదప్రవాదః పరం కేవలం క్వచి దపి
భూమా వజని ప్రాదుర్భూతః. కించ అథ తథా పాతంజలైః కాణాదై శ్చ జనితం య
న్మతం తదభివ్యాప్య భేదవార్తా ఽభూతవాగనుచితవాగాసీత్ అసమవాగితివా. అసత్య
వాగితి వా. * "భూతం క్ష్మాదౌ పిశాచాదౌ జంతౌ క్లీబం త్రిషూచితే, ప్రాప్తే వృత్తే
సమే సత్యే దేవయోన్యంతరే తుసా" ఇతి మేదినీ. ౮౯. కించ పాషండసంభూతాత్మాం

దః క్వ ప్రణాదః క్వచ కపిలవచః క్వాక్షపాదప్రవాదః క్వాప్యంథా
యోగకంథా క్వగురుమతిలఘుః క్వాపి భాట్టప్రఘట్టమ్, క్వద్వైతా
ద్వైతవార్తా క్షపణకవివృతిః క్వాపి పాషండఖండధ్వాంతధ్వంసైకభా
నో ర్జయతి యతిపతే శ్శారదాపీఠవాసే ౯౦ తతో దివిషదధ్వని త్వరి
తమధ్వరాశావలీ ధురంధరసమీరితత్రిదశపాణికోణాహతః, అరుంధ
హరిదంతరం స్వరభరై ర్బృహిమత్సింధుభి ర్ఘనాఘనఘనారవప్రథమబంధు
భి ర్దుందుభిః ౯౧ కచభరవహనం పులోమజాయాః కతిచిదహాన్యపగ
ర్భకం యథాస్యాత్, గురుశిరసి తథా సుధాశనా స్స్వస్తరుకుసుమా
న్యథహర్షతో ఽభ్యవర్షన్. ౯౨ ఇతి మునిరతితుష్టో ఽధ్యుష్య
సర్వజ్ఞపీఠం నిజమతగురుతాయై నో పున ర్మానహేతోః, కతిచనవిని
వేశ్యాథర్ష్యశృంగాశ్రమాదా ముని రథ బదరీం స ప్రాప కైశ్చి
త్స్వశిష్యైః ౯౩ దివసాన్ విననాయ తత్ర కాంశ్చి త్స్వచ పాతంజల
తంత్రనిష్ఠితేభ్యః, కృపయోపదిశన్ స్వసూత్రభాష్యం విజితాన్యాజిత

ధకారధ్వంసైకసూర్యస్య యతిపతే శ్శారదాపీఠవాసే జయతి సతి కాణాదః ప్రవాదః
క్వ? నక్వాపీత్యర్థః క్వాపి క్వచ క్షపణకవివృతి రార్హతవ్యాఖ్యానం?౯౦.తత శ్శారదా
పీఠారోహణానన్తరం దివిషదధ్వని దేవమార్గే త్వరితం ఝడితి యజ్ఞభుక్పంక్తిధురం
ధర ఇంద్ర స్తేన సమ్యక్ ప్రేరితానాం దేవానాం హస్తప్రాంతభాగై రాహతా సమం
తా త్తాడితో దుందుభి ర్బృహిమంతస్సింధవ స్సముద్రా యై ర్ఘనాఘనో మేఘ స్తస్య
ఘనీభూతానా మారవాణాం శబ్దానాం ప్రథమబంధుభి స్తత్తుల్యై స్స్వరాణా మతిశయై
ర్హరితాం దిశా మంతరమంతరాళమరుద్ధ రోధితవాన్. పృథ్వీ. ౯౧. అథానంతరం
సుధాభుజో దేవాః పులోమజాయా శ్శచ్యా స్సంయతకేశభరవహనం కతిచి ద్దివసాని
అపగర్భకమపగతేషద్వికసత్పుష్పకం యథాస్యా త్తథా గురో శ్శ్రీశఙ్కరస్య శిరసి కల్ప
వృక్షపుష్పాణి హర్షేణాభ్యవర్షన్ సమ్యక్ వృష్టిం కృతవంతః, పుష్పితాగ్రా ౯౨.ఇత్యే
వ మతితుష్టో మునిః శ్రీశంకర స్సర్వజ్ఞపీఠ మధ్యుష్యతదుపరిస్థిత్వా తదపి నిజమతస్య
గురుతాయై శ్రైష్ఠ్యాయ న పున ర్మానహేతోః, అథానంతరం కతిచన సురేశ్వరాదీన్
తచ్ఛిష్యాన్ ఋష్యశృంగాశ్రమాదౌ వినివేశ్యాథ సముని ర్బదరీం బదరికాశ్రమం
కైశ్చి త్స్వశిష్యై స్సహిత స్సన్ ప్రాప. మాలినీ. ౯౩ అథ తత్ర యత్కృతవాం
స్తదాహ—తత్ర బదర్యాం సచ శ్రీశంకరాచార్యో విజితాశ్చ తేత్యాజిత సర్వదర్శ
నాశ్చ ఇతి తే తథాభూతేభ్యః పాతంజలశాస్త్రనిష్ఠితేభ్యః కృపయా స్వకృతం భాష్య

సర్వదర్శనేభ్యః. ౯౪. నితరాం యతిరా డుడురాజకరప్రకరప్రచుర
ప్రసరస్స్వయశాః, స్స్వమయం సమయం గమయ న్రమయ న్హృదయం
సదయం సుధియాం శుశుభే ౯౫ ఏవం ప్రకారైః కలికల్మషఘ్నై
శ్శివావతారస్య శుభై శ్చరిత్రైః, ద్వాత్రింశదత్యుజ్జ్వలకీర్తిరాశే
స్సమా వ్యతీయుః కిల శంకరస్య ౯౬. భాష్యం భూష్యం సుశీలై
రకలి కలిమలధ్వంసి కైవల్య మూల్యం హంతాహంతాసమంతా త్కు
మతినతికృతా ఖండితా పండితానామ్, సద్యో విద్యోతితాఽసౌ విపథ
విమథనై ర్ముక్తిపద్యానవద్యా శ్రేయో భూయో బుధానా మధికతర
మిత శ్శంకరః కింకరోతు ౯౭ హంతాఽఽశోభి యశోభరై స్త్రిజగతీ
మందారకుందేందుభాముక్తాహారపటీరహీరవిహారన్నీహారతారానిభైః,
కారుణ్యామృతనిర్ఝరై స్సుకృతినాం దైన్యానల శ్శూన్యతాం నీత
శ్శంకరయోగినా కిమధునా సౌరభ్యమారభ్యతామ్ ౯౮ ఆక్రాంతాని

ముఖదిశక్ స న్యాఽనిచి ద్దివసాని వ్యతిక్రాంతవాక్ వసంతమాలికా. ౯౪. ఉడురా
జస్య చంద్రస్య కిరణప్రకరః కిరణకలాప స్తద్వత్ప్రచురః ప్రసరో యస్య తథాభూ
తం స్వీయం యశో యస్య యతిరాట్ శ్రీశంకరాచార్య స్స్వమయమాత్మప్రచురం
సమయం శాస్త్రమవగమయ న్నయం సుధియాం హృదయం రమయ న్స న్నితరాం
శుశుభే. తోటకం ౯౫. ఉపసంహరతి-ఏవం ప్రకారైః కలికల్మషఘ్నై శ్శుభై శ్చరి
త్రై రుజ్జ్వలకీర్తిరాశే శ్శివావతారస్య శంకరస్య ద్వాత్రింశత్సంవత్సరా వ్యతీయు రితి
యోజనా. ఆఖ్యానకీ. ౯౬. శ్రీశంకరాచార్యో భాష్యాదికరణై స్సుధియాం కృతే నిర
తిశయం శ్రేయస్సంపాదితవాన్ ఇత్యాశయే నాహ—భాష్యమితి. సుశీలైః భూష్యం
కలిమలవినాశకం కైవల్యస్య మూల్యం వేతనం భాష్య మకలి కృతం హాన్తేతి హర్షే
కోమలామంత్రణేవా. కుమతీనాం నమస్కారైః కృతా యా పండితానా మహంతా
సా సమంతా త్ఖండితా. ఏవంచ విపథమథనై రసావనవద్యాముక్తిపద్యా మోక్షపద్ధతి
స్సద్యో విద్యోతితా తస్మాదేవం కర్తా శంకరః ఇతోఽధికతరం శ్రేయః పునః కిం
కరోతు తస్యాభావాదిత్యర్థః. స్రగ్ధ. ౯౭. కించ హంతేత్యాశ్చర్యే హర్షే వా.
త్రిజగత్యాం త్రిలోక్యాం యాని మందారాదీని తత్తుల్యై రాసమంతా చ్ఛోభనై
ర్యశసాం భరై ర్హారై రతిశయై ర్వా. కారుణ్యామృతస్య నిర్ఝరైః ప్రవాహై
శ్శంకరయోగినా సుకృతినాం దైన్యలక్షణోఽగ్నిశ్శూన్యతాం నీతోఽత స్తేనా
ధునాతఃపరం సౌరభ్యం సౌగంధ్యం కిమారభ్యతాం. తత్రేందుభా శ్చంద్రజ్యోత్స్నా
పటీర శ్చందనం హీరో వజ్రం. విహార స్నీహార శ్చలతుషారః శార్దూల. ౯౮. కించ

దిగంతరాణి యశసా సాధీయసా భూయసా విస్మేరాణి దిగంతరాణి రచితాన్యత్యద్భుతైః క్రీడితైః, భక్తా స్స్వేప్సితభుక్తిముక్తికలనోపాయైః కృతార్థీ కృతా భిక్షుస్త్వాపతినా కిమన్యదధునా సౌజన్య మాతన్యతామ్. ౯౯ పారికాంక్షీశ్వరోఽప్యాపదుద్ధారకంసేవమానాతులస్వస్తి విస్తారకమ్, పాపదావానలాతాప సంహారకం యోగిబృందాధిపప్రాప కేదారకమ్. ౧౦౦ తత్రాతిశీతార్దితశిష్యసంఘసంరక్షణాయాతులితప్రభావః, తప్తోదకంప్రార్థయతే స్మ చంద్రకలాధరా త్తీర్థకరప్రధానః. ౧౦౧ కర్మందిబృందపతినా గిరిశోఽర్థితస్సన్ సంతప్తవారి లహరీం స్వపదారవిందాత్, ప్రావర్తయత్ప్రథయతీ యతినాథకీర్తి ర్యాద్యాపి తత్ర సముదంచతి తప్తతోయా ౧౦౨ ఇతి కృతసురకార్యం నేతు మాజగ్మురేనం రజతశిఖరిశృంగం తుంగ మీశావతారమ్, విధిశతముఖచంద్రోపేంద్రవాయ్వగ్నిపూర్వా స్సురనికరవరేణ్యా స్సర్షిసంఘా స్ససిద్ధాః. ౧౦౩.

సాధీయసా బాఢతరేణాతిదృఢేన భూయసా యశసా దిగంతరాణి ఆక్రాంతాని వ్యాప్తాని 'అంతికబాఢయో ర్నేదసాధా'వితి బాఢశబ్దస్య సాధాదేశః *"బాఢం దృఢప్రతిజ్ఞయో" రితి మేదినీ-తథాఽత్యంతమాశ్చర్యరూపై రతిమానుషైః క్రీడితై ర్దిగంతరాణి విస్మేరాణి విస్మయశీలాని రచితాని తథాస్వభక్తా స్స్వస్యేప్సితభోగమోక్షప్రాప్త్యుపాయైః కృతార్థీకృతా స్తస్మా దేవం కృతవతా యతిరాజేనాధునేతోఽన్య త్సౌజన్యం కిమాతన్యతాం ౯౯ పారికాంక్షీశ్వరోఽపి * "తపస్వీ తాపసః పారికాంక్షీ"త్యమరః కేదారకం ప్రాప.తం విశినష్టి-ఆపదుద్ధారకం సేవమానానా మతులాయా స్స్వస్తే ర్విస్తారకం పాపదావాగ్నిపరితాపస్య సంహారకం - స్రగ్విణీ. ౧౦౦. తత్ర కేదారకే అతిశీతేన పీడితస్య శిష్యసమూహస్య సంరక్షణార్థ మతులప్రభావ శ్శాస్త్రకర్తృషు ప్రధానః శ్రీశంకరాచార్యః చంద్రకలాధరా న్మహాదేవా త్తప్తోదకం ప్రార్థయామాస-ఉపజాతిః. ౧౦౧. కర్మందిబృందస్య భిక్షుసముదాయస్య పతిః శ్రీశంకర స్తేన ప్రార్థితస్సన్ గిరిశ శ్శివ స్సంతప్తతోయలహరీం నదీం స్వచరణారవిందా త్ప్రావర్తితవాన్. యా తప్తతోయా యతినాథకీర్తిం విస్తారయంతి అద్యాపి తత్ర సముద్గచ్ఛతి సముల్లసతీతి - వసంతతిలకా. ౧౦౨.. ఇత్యేవం కృతం దేవకార్యం యేన త మేన మీశావతారం శ్రీశంకరం తుంగ మున్నతం కైలాసగిరిశృంగం ప్రతినేతుం బ్రహ్మేంద్రాదయ స్సురసముదాయప్రవరా ఋషిసఙ్ఘై స్సిద్ధైశ్చ సహితా ఆజగ్ముః-మాలి. ౧౦౩ ఆగత్య యత్కృతవన్త స్తదాహ—విద్యుద్వల్లీనాం నియుంతై ర్ఘనౌఘై స్సమ్య గారబ్ధం యుద్ధం

విద్యుద్వల్లీనియుతసముదాత్తబంధురద్ధై ర్విమానై స్సంఖ్యాతీతై స్సపది గగనాభోగ మాచ్ఛాదయంతః, స్తుత్వా దేవం త్రిపుర మథనం తేయతీశానవేషం మందారోత్థైః కుసుమనిచయై రబ్రువ న్నర్చయంతః ౧౦౪ భవా నాద్యో దేవః కబలితవిషః కామదహనః పురారాతి ర్విశ్వప్రభవలయహేతు స్త్రినయనః, యదర్థం గాం ప్రాప్తో భవమథనవృత్తం తదధునా తదాయాహి స్వర్గం సపది గిరిశాస్మత్ప్రియకృతే. ౧౦౫ ఉన్మీలద్వినయప్రధానసుమనోవాక్యావసానే మహాదేవే సంభృత సంభ్రమే నిజపదం గంతుం మనఃకుర్వతి, శైలాదిః ప్రమథైః పరిష్కృతవపు ర్దృప్తః పురస్తాత్తదా ధుతాశారదవారిదుగ్ధవరటాహాంకారహుంకారకృత్. ౧౦౬. ఇంద్రోపేంద్రప్రధానై స్త్రిదశపరిబృఢై స్తూయమానః ప్రసూనై ర్దివ్యై రభ్యర్చ్యమాన స్సరసిరుహభువా దత్తహస్తావలంబః,

---

యైః విద్యుద్వల్లీనియుతతుల్యై రితి యావత్. తథాభూతైః సంఖ్యారహితై ర్విమానైః సపది తత్క్షణే ఆభోగం పూర్ణం గగన మాకాశ మాచ్ఛాదయంతో యతీశవేషం త్రిపురమథనం మహాదేవం స్తుత్వా మన్దారోత్థైః పుష్పసముదాయై రర్చయంత స్తే బ్రహ్మాదయో దేవా అబ్రువ న్నుక్తవంతః, మందాక్రాంతా ౧౦౪. యదబ్రువం స్తదుదాహరతి-ఆద్య స్సర్వకారణభూతో దేవః ద్యోతనాత్మక స్సకలదేవాదిః జగద్రక్షణాయ కబళితం గ్రసితం విషం సముద్రమథనా దుత్థం హాలాహలాఖ్యం యేన పునశ్చ కామదహనః పురారాతి స్త్రిపురసంహారకర్తా విశ్వోత్పత్తిలయకారణం త్రినేత్రో మహాదేవో భవాన్ యదర్థం వేదమర్యాదాస్థాపనార్థం భూమిం ప్రాప్త స్తదధునా హేసంసృతినివారక, వృత్తం సంపన్నం తత్తస్మా దధునా సపది ద్రాగహో గిరిశాస్మత్ప్రియార్థం స్వర్గ మాయాహి - శిఖ ౧౦౫ వికసద్వినయ ప్రధానానాం సుమనసాం దేవానాం వాక్యస్యాంతే ఉన్మీలతో వినయప్రధానసుమనోవాక్యస్యైలివా మహాదేవే శ్రీశంకరే స్వీకృతసంభ్రమే నిజపదం గంతుం మనః కుర్వతి సతి ప్రమథైః రుద్రగణైః పరిష్కృతం భూషితం వపు ర్యస్య శైలాదిరుక్షా నంద్యాఖ్యో వృష స్తత్క్షణాచ్ఛ్రీశంకరాచార్యస్యాగ్రే తస్థౌ తం విశినష్టి-శరత్కాలీన జలస్య దుగ్ధస్య వరటాయా హాంసయోషిత శ్చాహంకారస్య శౌక్ల్యాహంభావస్య హుంకారకృత్ తేభ్యో ఽపి శుక్ల ఇత్యర్థః *"హంసస్యయోషి ద్వరటే" త్యమరః-శార్దూలవిక్రీడితంఛందః. ౧౦౬.

అథ సంపాదితసమస్తసురకార్యస్య శ్రీశంకరాచార్యస్య స్వధా మారోహణం వర్ణయతి

ఆరుహ్యోక్షాణ మగ్ర్యం ప్రకటితసుజటాజూట చంద్రావతంస శ్శృణ్వ
న్నాలోకశబ్దం సముదితమృషిభి ర్ధామ నైజం ప్రతస్థే ౧౦౭.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తచ్ఛారదాపీఠవాసగః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గః పూర్ణో ఽపి షోడశః

ఇంద్రోపేంద్రప్రధానై స్త్రిదశపబృథై ర్గీతగాథైః స్తూయమానః పునశ్చ దిలిభవైః పుష్పై రర్చ్యమానః కమలజేన బ్రహ్మణా దత్తో హస్తావలంబో యస్మై స అగ్ర్యం శ్రేష్ఠం వృషం నందినం సమారుహ్య ప్రకటితో జటాజూట చంద్రావతంసో యేన సః ఋషిభి స్సముదితం ఆలోకశబ్దం వన్దిభాషణశబ్దం శృణ్వన్ స్వీయం ధామ ప్రతస్థే । "ఆలోకస్తుపుమాన్ ద్యోతే దర్శనే వందిభాషణే" ఇతి మేదినీ - స్రగ్ధరా ౧౦౭.

జీవన్నేవ విముచ్యతే యదుదితం బ్రహ్మాద్వయం తారకం
శ్రుత్వా తం ద్విజరాజ సంస్తుతపదం భాష్యాధిపస్యాత్మజమ్,
వేదాంతామృతయుక్తకంఠమమలై ర్హంసై స్సదా సేవితం
భోగ్యాసంగవివర్జితం యదివరం సౌమ్యాద్భుతం శంకరమ్

పాండవేష్వహితారేశ ప్రమితే శుభవత్సరే,
శ్రావణే సితపంచమ్యాం సింహే సిద్ధో గురావయమ్
రచితో మాధవేనాసౌ యంతో డిండిమటీకయా,
శాంకరో దిగ్జయో నావ గ్రంథ స్సర్వార్థసాత్మకః

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశ వతంసరామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
షోడశ స్సర్గః